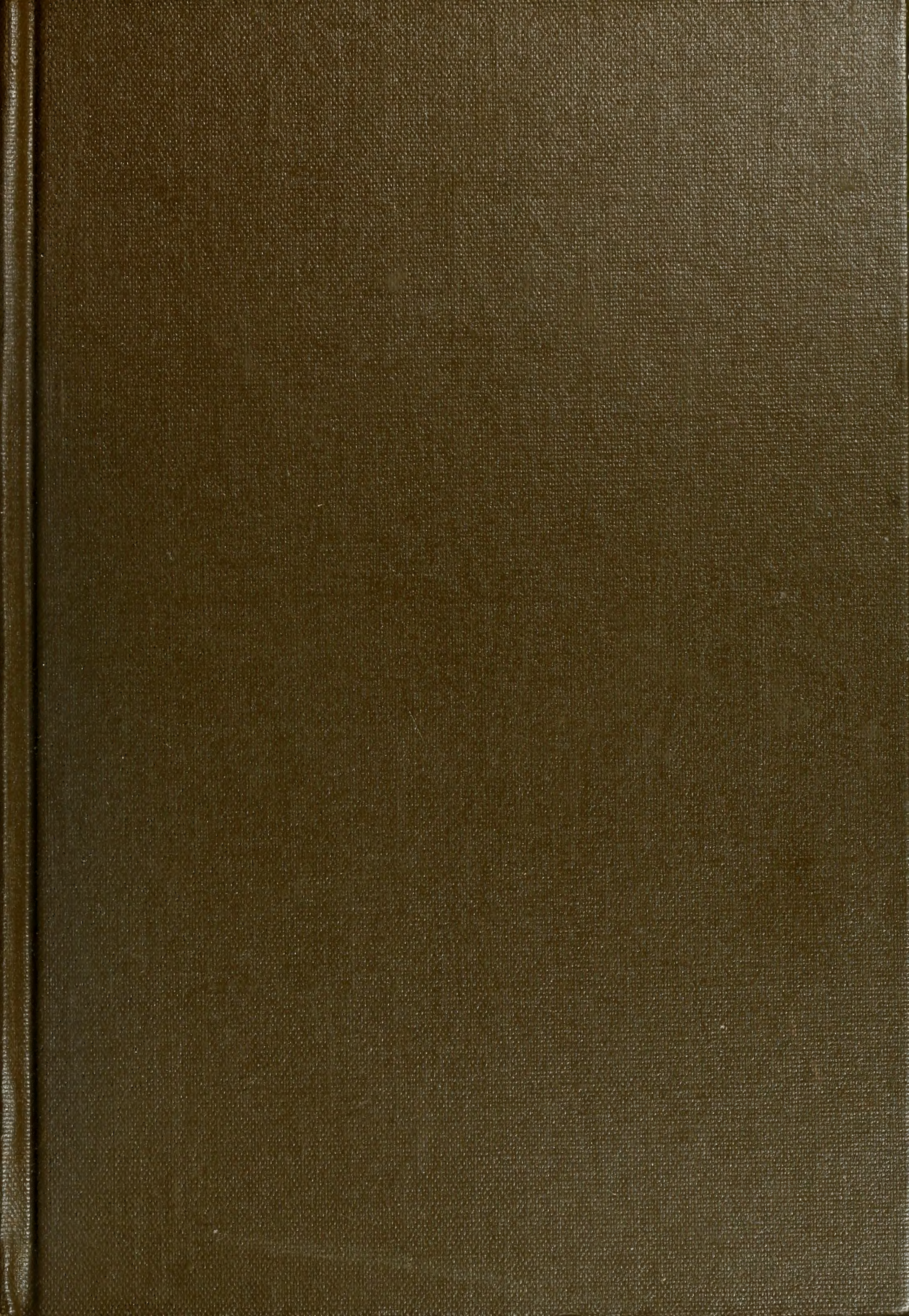

DE

MACARIO MAGNETE

ET

SCRIPTIS EJUS

DISSERUIT

L. DUCHESNE

Canonicus Briocensis, Gallicæ in Urbe scholæ nuper socius.

PARISIIS

FR. KLINCKSIECK

11, RUE DE LILLE

1877

ΤΩΙ ΓΑΛΛΙΚΩΙ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΣΧΟΛΕΙΩΙ
ΜΝΗΜΗΣ ΚΑΙ ΦΙΛΙΑΣ
ΕΝΕΚΕΝ

DE

MACARIO MAGNETE

ET

SCRIPTIS EJUS.

CAPUT PRIMUM.

DE FORTUNA OPERUM MACARII.

Macarii Magnetis nomen scriptaque ante tempora septimi œcumenici concilii (787) ad aliquam notitiam pervenisse non apparet, omnibus, quotquot supersunt superiorum sæculorum scriptoribus altum de eo silentium servantibus. Occasio ei fuit e tanta oblivione emergendi quod quidam iconoclastarum fautores in ejus qui Ἀποκριτικῶν inscribitur libro testimonium sibi visi sunt reperisse suæ causæ opportunum : quo tamen jure auctoris nostri præsidio et nomine usi sint infra videndum erit.

Igitur quæcumque ad rem suam facere videretur quum excerpsissent iconomachi illi, ad Nicephorum (1), sive apud Nicænam synodum imperatoris vices obeuntem, sive, ut rectius opinaberis, Constantinopolitani jam patriarchæ munus et dignitatem sustinentem obtulerunt. Nicephorus autem miratus lacera disjectaque sibi fragmenta objici, non librum integrum evolvendum tradi, simulque novitate nominis inauditi permotus nihil prius decernendum statuit quam codex aliquis reperiretur qui totum opus contineret. Quem quum diu conquisivis-

(1) Nicephorus anno 787 in Synodo Nicæna secundus ipse absentis imperatoris vices egit, quum nondum clericali ordini nomen dedisset; multis post annis, scilicet anno 806 in CP[num] patriarcham electus eo munere functus est usque ad annum 815, quo Leonis imperatoris jussu exulare coactus est : obiit anno 828.

set, inventus est tandem insignis vetustate liber in cujus fronte non modo titulus nomen et episcopalem Macarii dignitatem aperte præferebat, sed et auctoris depicta imago sacerdotali veste conspicui fulgebat. Hinc exigui res laboris Nicephoro fuit integrum opus ad manus habenti verum scriptoris consilium discernere et falsas adversariorum interpretationes eradicare. Id apposita opera perfecit in libro recens ad lucem per eminentissimum virum J.-B. Pitram evulgato (1) in quo quum tota probationis ratio eo spectet ut ex contextu restituatur genuinus fragmentorum sensus, quatuor fere capita exhibentur apocriticorum libri quarti.

Et ea quidem jamdudum viris doctis innotuerant (2); attamen, licet promissa sæpe sæpius fuerit editio operum Nicephori (3), neque Nicephorus, neque fragmenta Magnetis ab eo prolata in publicum ante hoc nostrum sæculum emissi sunt, si pauca excipias quæ in dissertationibus mox laudandis Magnus Crusius inspersit, proxime elapso sæculo.

Post Nicephorum rursus oblivione opprimitur Magnes, nec nisi perraro in aliquot testimoniorum syllogis memoratur quæ et ipsæ membranarum in silentio et pulvere latuerunt. Ejusmodi sunt fragmenta Vaticana in duobus codicibus X[i] et XI[i] sæculi servata quorum unum ad apocritica, alterum ad deperditos Macarii in scripturam commentarios pertinent. Ita etiam Joannes Antiochenus, sæculi XI[i] scriptor in syllogen ineditam (4) de sacris mysteriis præclarum intulit Magnetis de Eucharistia testimonium, longa addita narratione quæ tamen aliena ab auctore nostro judicanda est.

Abhinc nulla unquam fit mentio Macarii nostri usque ad Tridentini concilii tempus quo a Græco homine, Zacharia Cretensi memoratur in Responsionibus ad Reverend. Claudium Guisium cardinalem Lotharingium (5) : sed Zacharias ille nil nisi nudum operis titulum et auctoris nomen profert, quem tamen antiquum fuisse affirmat.

Igitur ad ultima XVI[i] sæculi decennia deveniendum est, quo tempore Franciscus Turrianus S. J. in operibus varii argumenti frequenter Magnetis meminit ejusque testimonia græce latineve protulit e

(1) *Spicileg. Solesmens.*, t. I, p. 302.

(2) V. Tillemont, *Hist. des Empereurs*, t. IV, p. 308.

(3) V. Combefis, *Auctar. PP. Græc.*, I, p. 267, 268 ; II, p. 608 ; Bandurium apud Fabric., *Bibl. græc.*, VII, p. 603.

(4) *Cod. Paris.* 364.

(5) Lami, *Deliciæ eruditorum*, Florentiæ, 1738, t. IV, p. 77.

codice quodam Venetæ bibliothecæ. Tunc primum inter littteratos Occidentalium partium homines auditum est Magnetis nomen, sed non statim omnibus acceptum fuit. Blondellus enim in *Pseudo-Isidoro et Turriano vapulantibus* (1) eum ut suspectum et hactenus incognitum ventilavit; Edmundus autem Albertinus (2) fictitium illud opus arbitratus est aut saltem a recentiore quodam græculo confectum. Sanioris tamen homines judicii, Fabricio (3) præeunte, Turriano fidem negari non debere censuerunt, sed optandum esse ut aliquis Macarii libros ex thesauris Marcianæ librariæ erueret et in lucem evulgaret.

Hanc curam in se recepit sæculo sequenti J. Bovinius regiæ Parisiensi bibliothecæ præfectus, sed frustra Venetum codicem requisivit, qui jam tum, seu casu, seu furto interceptus non amplius comparebat in pluteis Marcianis, quamvis eum olim ibi exstitisse antiqui catalogi testificarentur (4). Felicius tamen Bovinio res successit in bibliotheca Ottoboniana in qua repertum est aliud Macarii opus, diversum nempe ab eo quod Turrianus excusserat; cujus apographum a Stephanotio tunc Romæ degente Parisios sibi transmitti curavit, nec tamen, quod summopere dolendum est, edidit.

Sæculo XVIII° novam in Macarium operam impendit Magnus Crusius professor Gœttingensis. Qui, quum ab amico per Venetias iter habente accepisset nullam spem relictam esse Turriani codicem in Marciana bibliotheca inveniendi, Parisios se contulit, ubi non solum ad codices regios, sed ad ipsas Bovinii schedas liberum habuit accessum; imo Anselmi Bandurii scrinia, quibus parata Nicephori editio continebatur, evolvere potuit. Inde duas dissertationes, unam de vita et scriptis Macarii Magnetis, alteram de systemate ejus theologico confecit : tertiam quidem promisit, sed intentatam aut saltem ineditam reliquit. In secunda illa quæ a theologia Magnetis argumentum sumpsit, fragmenta satis multa primus edidit sive ex Nicephoriano opere, sive ex apographo Boviniano codicis Ottoboniani; quædam etiam post Turrianum repetivit; verum hæc omnia haud integra et præpostero ordine ut ratio indaginis suæ postulabat. Laus illa tamen Crusio debetur quod curas suas, quanticumque tandem pretii eæ habendæ sunt, usque ad editionem perduxerit. Utinam quod ei tunc ad ma-

(1) Proleg., p. 7.

(2) *De Sacram. Eucharistiæ*, lib. II, p. 420, edit. Daventr., in-f°.

(3). *Bibl. gr.*, t. VII, p. 295, ed. Harles.

(4) V. catalogum Bessarionis a Montfaucon editum in *Bibl. bibliothecarum*, I, p. 474, C.

num fuit opus illud secundum de Genesi diem videre permisisset, et non in laceris edendis fragmentis constitisset. Nunc, invidente Magneti fortuna, tam codex Ottobonianus quam apographum ad Bovinium missum intercidisse videntur (1).

Post Crusium nemo quod sciam auctori nostro manus admovit, nisi eminentissimus vir J. B. card. Pitra qui post interceptos, imo deperditos Bandurii labores, operum Nicephori patriarchæ resumpsit editionem, ejusque librum de Magnete, ut ante diximus, primus in lucem evulgavit, uberrimis additis notis, quibus suum de variis circa Magnetem quæstionibus judicium protulit. Magna inde christianarum litterarum studiosis injecta cupido est, magnumque desiderium deperditi Macariani operis, quod tamen nec ipse eruditissimus et sagacissimus editor reperire potuit quamvis, ut omnes sciunt, totius fere Europæ bibliothecas summo studio perlustraverit.

Anno tandem 1867 repertus est Athenis Macarii Magnetis codex, idem procul dubio quem tribus abhinc sæculis Turrianus Venetiis excusserat. Cujus quum notitia aliqua data esset a cl. v. Alberto Dumont patriæ apud Athenas scholæ tunc socio, nunc moderatore (2), Carolus Blondelius et ipse Atticæ nostræ scholæ alumnus editionis laborem suscepit. Sed dum summo studio et incredibili diligentia cœptum opus persequitur, præmatura et litteris sane deflenda morte intercipitur. Non tamen piæ defuere manus qui interrupta et quasi sacrata morte opera continuare et ad finem usque perducere curarent, nec ferat ægre cl. Paulus Foucart suum quod fraterna pietate in fronte operis reticuit nomen simul cum amici nomine hic a me commemorari.

Igitur quæ supersunt Macarii Magnetis fragmenta iis codicibus continentur :

1° *Atheniensis* nunc, olim *Marcianus*, chartaceus in-4°, fol. 125, sæc. XVi, initio et fine mutilus. Apocriticorum libros II, III, IV exhibet, quales nuper editi sunt, id est secundum sex primis capitibus minorem, tertium integrum, quartum aliquantulum in fine ultimi capitis

(1) In catalogo mss. anno 1780 græce conscripto quem in bibl. Vaticana evolvi nullibi comparet nomen Macarii Magnetis, et frustra inter ipsos Ottobonianos codices homilias illas in Genesim conquisivit emus Pitra. Videtur ergo codex periisse antequam Benedicto XIV sedente (1740-58) Ottoboniani libri in Vaticanam librariam conferrentur. Antiquiorem catalogum edidit Montfaucon (*Bibl. biblioth.*, I, p. 183 et seqq.), ubi (p. 184, a. D.) legitur : *Macarii homiliæ, cod. recens, græce.* Num autem ille fuerit Magnes noster non liquet.

(2) Académie des inscr. et belles-lettres, Comptes rendus, III, 1867, p. 138.

truncatum. De primo nil superest, nam fragmentum a quo editio incipit ex Nicephoro desumptum est. Codex, ut ea fert ætas, prave scriptus est multisque hiat lacunis, non iis quidem quæ omnem orationis seriem intercidant, sed quæ pluribus in locis phrasin sensumque pervertant, neque facile suppleri possint. Secunda manus, vix a prima diversa, orthographiam passim resarcivit, omissaque verba restituit, sed non ubique; de ceteris scripturis sileo quas modernas vel hodiernas editor appellavit, quum nihil aliud sint nisi frivolæ et aliquando absurdæ sequioris ævi hominum conjecturæ.

Ceterum, codicem illum Atheniensem eumdem esse qui a Turriano Venetiis exstitisse dicitur, plus quam vero simile est. Nullus enim locus a Turriano allegatur qui non in illo nunc occurrat; neque repugnat quod ad quintum librum nunc deperditum appellet Turrianus (*De justificatione*, Romæ, 1551), ex eoque aliqua depromat, nam eadem nos legimus in quarto, unde patet illum lapsum esse auctoris vel typothetæ. Sed gravius argumentum ex eo desumitur quod licet latine plerumque Magnetem Turrianus proferat, aut, si quando ipsa græca verba recitat, παραφραστικῶς potius ea transferat quam fideliter describat ex codice, attamen eadem interdum vitia in testimoniis Turrianicis occurrunt quæ in codice Atheniensi. Sic σπεύδοντες (p. 146, l. 29) pro σπένδοντες, πεπωρωμένοι (p. 106, l. 2) pro πεπηρωμένοι recipit, prius in scholiis græcis ad constitutiones apostolicas (1), posterius in tractatu *De Eucharistia contra Volanum Polonum*, f° 75 v°. Neque mirum est Marcianum librum in Græciam asportatum fuisse, quum Græcos præsides aut amanuenses semper habuerit Marciana bibliotheca. Conjectari licet Corcyram primum furto aliquo transfretasse, deinde Joanninam, unde dicitur Athenas fuisse allatum.

Sequuntur codices qui fragmenta aliqua Apocriticorum servaverunt; ii sunt :

2° *Vaticanus Pii II*, n° 22. Membranaceus in-4°, sæc. X[i] exeuntis. Ibi, post scholia Theodosii grammatici in Danielem prophetam, locus occurrit ἀπὸ φωνῆς τοῦ Μάγνητος qui finem capitis 13 libri III[i] exhibet; quas habet varias lectiones hic statim subjiciam : p. 89, l. 10,

(1) Venetiis 1563, f. 182. Opus illud, græce tunc primum editum, refinxit postea Turrianus, latineque vulgavit Florentiæ an. 1575, mox Antuerpiæ an. 1577 sub titulo *Annotationes apost. constit.* Locum ubi Magnetem inducit *græce* loquentem inseruit Pitra in t. I. *Juris eccl. Græcorum*, p. 347 ; ibi eum facilius reperies quam in perraro opusculo Venetiano.

σεισμῷ] συσσεισμῷ ; — καὶ ante μετὰ om.; — l. 12, σαφῶς καὶ ὧδε ; — τὸν καιρὸν] τὸ κύριον ; — l. 13, θεοσεβείας] εὐσεβείας ; — ὄρειον] ὀλέθριον ; — l. 16, προσταγμάτων] πραγμάτων ; — l. 17, ἔσεισε] ἔσειεν ; — l. 22-23, φωνὴν αὔρας λεπτῆς] αὔρα φωνῆς λεπτῆς ; — l. 27, καθαρῷ καὶ λεπτῷ.

Tres, qui sequuntur, codices, Nicephoriani sunt. De iis dixit emus Pitra in *Spicilegio Solesmensi*, I, pp. LXIX et 551.

3° (1) *Regius* 911, olim Colb. 354, deinde Regius 2044. Membr. in-f°, sæc. XI.

4° *Regius* 1250, olim 724, 781, 2378. Membran. in-f°, sæc. XIV.

5° *Coislinianus* 93. Bombycinus in-f°, sæc. XI.

In iis codicibus, libri quarti capp. XX, XXI et XXVI integra servata sunt ; XXVII[i] initium (usque ad vv. ὅπερ ἦσαν ἀόρατον, p. 214, l. 22) et finis a vv. καὶ τούτων γενομένων, p. 215, l. 30 ; XXVIII[i] locus de Prometheo : Εἰ γὰρ ὁ παρ' ὑμῖν — λόγου λυσιτελοῦς, p. 247, ll. 5-9; et XXIX[um], a v. μηδὲ θεοὺς καλέσωμεν, p. 218, l. 4. Non parvum inde auxilium suppetit ad sanandum textum codicis Atheniensis, præsertim ad lacunas explendas.

Testimonium de Eucharistia servatum est in omnibus codicibus collectionum Joannis Carpathii et Joannis Antiocheni ; qui mihi innotuerunt ii sunt :

6° *Regius* 364. Chart. in-8°, sæc. XIV, f° 14.

7° *Regius* 901, olim 1986. Membr. in-f°, sæc. XIV, f° 237.

8° *Regius* 1133, olim 1744 et 2984. Bombycinus in-4°, sæc. XIII, f° 292.

9° *Coislinianus* 112, olim S. Lauræ in Atho monte. Bombycinus in-f°, scriptus anno 1329.

In iis quatuor codicibus continetur Joannis Antiocheni synopsis, sub hoc titulo : Ὑπόθεσις περὶ τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων... παρὰ διαφόρων ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν διδασκάλων ἐκτεθεῖσα, συλλεγεῖσα παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Ἰωάννου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Ἀντιοχείας, τοῦ ἐν μονῇ τῇ ἐν τῇ νήσῳ τῇ Ὀξείᾳ (2) κειμένου. Fragmentum Macarianum ita inducitur : Μακαρίου Μάγνητος ἐκ τῶν πρὸς Ἕλληνας αὐτοῦ ἀποκρίσεων.

(1) Codices Parisinos in meum usum inspexerunt dum Romæ morarer amici Em. Châtelain et H. Dulac.

(2) Joannes iste idem est cujus scriptum de non tradendo monasteria laicis hominibus edidit Cotelerius (*Monum. eccl. Gr.*, t. I, p. 159), quique se patriarcham Antiochenum dicit et asce-

Ei generi codicum accensendus est etiam *Vaticanus* quidam quem *ex fide excerptorum Jo. Ern. Grabii* Magnus Crusius (1) dicit relatum fuisse in catalogo antiquo Vaticanæ bibliothecæ qui fuit olim penes episcopum Norwicensem in Anglia. Eodem enim modo proferuntur Magnetis verba et ibi, et in omnibus codicibus Jo. Antiocheni, scilicet, Μάγνητος ἐκ τῶν πρὸς Ἕλληνας ἀποκρίσεων. Neque aliquid amplius Th. Bozium (2) in codice quodam Achillis Statii reperisse puto, quem inter Statianos libros qui nunc in Vallicellana bibliotheca asservantur frustra ipse quæsivi. Vaticanus etiam aut periit aut latet.

Carpathianam farraginem de sancta communione unus quod sciam servavit codex

10° *Marcianus* 503, chartaceus in-12, sæc. XIV. Num vero is Joannes Carpathius idem sit cujus Photius (cod. CCI) se legisse dicit *consolationem ad monachos in India*, aliis relinquo discutiendum et parum in præsens attinet.

11° Idem fragmentum, addita solita narratione, exhibet cod. *Vaticanus* 840, inter diversorum Patrum testimonia quæ collectioni legali Alexii Aristeni subjecta sunt. Codex est in charta sæc. XIII[i] exeuntis; locus Magnetis ibi occurrit f° 166 cum titulo τοῦ Μακαρίου Μάγνητος ἐκ τῶν πρὸς Ἕλληνας αὐτοῦ ἀποκρίσεων.

Restant nunc codices qui aliquid servaverunt alterius Macariani operis, id est Sermonum in Genesim. Unum descripsit Stephanotius in usum Bovinii, Ottobonianum nempe, qui fragmenta tantum, non integros sermones continebat; sed, quum omnino perierit aut saltem ex Ottoboniana bibliotheca longe exulet, superest solus

tam in insula Oxia. Ibi quum de Sisinnio patriarcha CP. (995-999) loquatur ut οὐ πρὸ πολλῶν χρόνων πατριαρχήσαντος, inde sequitur Joannem primis sæculi XI[i] annis Antiochenam rexisse ecclesiam. Ipse autem a Petro III successore memoratur in hujus epistola ad Michaelem Cerularium (*Monum. eccl. Gr.*, t. II, p. 148) ut qui Romani pontificis nomen in diptychis retinendum duxerit; scribebat Petrus anno 1044. Si recte opinor, eidem Joanni tribuendus erit liber *de azymis* quem manu exaratum memini me legere in bibliotheca Vallicellana (B. 53) quique in aliis bibliothecis invenitur. Ibi quoque, quamquam non omnia Latinis concedit, se tamen prodit et pacis amatorem et unionis ecclesiæ studiosum.

(1) Migne, *Patr. Græc.*, t. X, p. 1367.

(2) *De signis eccl. Dei*, lib. XIV, cap. 6. Romæ, 1591, t. II, p. 74 et 75. Ex Turriano recitat testimonium de Eucharistia, et hæc subdit : « Hæc Magnes quem Turrianus refert, et ejus nos » aliqua fragmenta habemus in bibliotheca Achillis Statii quæ secuti sumus. » Sed quum latine Magnetem inducat loquentem, nil refert eum Statiano codici potius quam Turriani textui inhæsisse.

12° *Vaticanus* 2022. Membr. in-8°, fol. 258, diversorum codicum fragmentis constans. Ibi Magnetis locus occurrit f° 236, in qua codicis parte scriptura est sæculi XI[i]. Fragmentum est sermonis XVII[i] in Genesim quod ad calcem hujusce disputationis subjiciam.

13° *Marcianus* 23. Membr. in-4°, sæc. X. Catenam exhibet in Canticum Canticorum et in Proverbia, quam sequitur moralis quædam anthologia aliaque parvi momenti. Ibi occurrit fragmentum n° 10, quod exscripsit et mihi dedit emus card. Pitra; sed ad utrum ex duobus Macarii operibus pertineat definire non potui.

CAPUT SECUNDUM.

DE AUCTORIS NOMINE, ÆTATE, PATRIA.

De auctoris nomine non parva difficultas exoritur, in qua VIII° jam sæculo Nicephorus patriarcha hærere se fatebatur quamque recentiorum hominum conjecturæ nondum solvere potuerunt. *Macarius Magnes* in codicibus fere omnibus appellatur; pauci vero, Macario omisso, Magnetem solum retinent. Quid igitur? *Macarius* nil erit aliud nisi titulus honoris causa additus, ut in pervulgatis illis loquendi modis : ὁ μακαρίτης N, ὁ ἅγιος N, et latine : *beatus*, vel *sanctus N? Magnes* erit nomen adjectivum, quod ad patriam vel sedem episcopalem referetur ? an patris proprium nomen? an cognomen aliquod ipsius Macarii ?

Jamvero id ambiguitate vacat, *Macarii* nomen κυρίως accipi debere et esse proprium auctoris nostri. Quotquot enim exstant codicum scripturæ in hoc conveniunt ut omisso articulo Μακάριον eum appellent; neque id dubium fuit Nicephoro vel hæreticis qui ei Macarii testimonia objecerant. Hi enim excerptis suis præscripserunt : Τοῦ ἁγίου Μακαρίου ἐκ τῆς τετάρτης βίβλου τῶν ἀποκρίσεων ; ille autem sic describit titulum codicis quem in manibus habuit : Ἡ μὲν οὖν, inquit, βίβλος Μακαρίου μὲν ἐπιγέγραπται, ἱεράρχου δὲ τὴν ἀξίαν (1); imo, procedente stylo, Macarium eum vocat : Αὐτοὶ γὰρ μάρτυρα καὶ συνήγορον τουτονὶ τὸν Μακάριον τῆς ἑαυτῶν πλάνης προϊσχόμενοι... (2).

Igitur de altero tantum nomine quæstio erit, de quo Nicephorus non constare scribit utrum proprium an gentile judicandum sit :

(1) *Spicil. Solesm.*, I, p. 307.
(2) l. c., p. 334.

Ἧς δὲ πόλεως ἱερεὺς καὶ ὧν ἐπετρόπευσεν οὔπω λέγομεν, ἕως ἂν τὸ Μάγνητος ἀκριβέστερον ἡμῖν καταληφθείη ἐξεταζόμενον, πότερον κύριον ἢ ἐθνικὸν ὄνομα τυγχάνει ὄν. Neque nobis clarior evasit ea res : potest enim esse vel patris nomen, vel patriæ, quanquam utrumque ab usu ecclesiasticorum scriptorum alienum esse videtur, vel nomen sedis episcopalis quod tamen ægre et reluctanter concesserim, quum nullo argumento evincatur Macarium nostrum alicui Magnesiæ civitati episcopum præfectum fuisse. Fortasse satius erit de mero cognomine cogitare; quidquid tamen de nomine isto sentire quis volet, id ei per me liceat, dummodo fateatur nihil pro certo statui posse donec nova argumenta in medium proferantur.

De ætate facilius quam de nomine dijudicaveris. Tam claras enim temporis notas operi suo inspersit auctor, ut primo conspectu Nicephorus eum quarto post Christum sæculo adjudicaverit. Illa enim S. patriarchæ verba : χρόνοις δὲ ὕστερον ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους ἀκμάσαντα τὸν ἄνδρα καταλαμβανόμεθα ἐξ οὗ τὸ ἀποστολικὸν καὶ θεῖον ἐξέλαμψε κήρυγμα (1), non dubitantis sunt neque temere aliquid conjicientis. Ecce autem tibi, lector, ipsa Macarii loca quibus ea Nicephori sententia innititur. In capite V° libri IV' dicitur Christus ante trecentos et quod excurrit annos prædicasse : καὶ ἰδοὺ τριακόσια ἢ καὶ περαιτέρω διΐππευσεν ἔτη...... (2); superius dixerat trecentos annos elapsos esse ex quo Paulus primum scripsisset Thessalonicensibus :...ἔτη γὰρ ἐξ οὗ λέγει τριακόσια (3). Viden ut geminus hic locus optime respondeat Nicephori verbis ἐξ οὗ τὸ ἀποστολικὸν καὶ θεῖον ἐξέλαμψε κήρυγμα?

Igitur statuendum est Apocriticorum libros post annum a Christo nato 300 vel etiam 330, neque multo post 350, conscriptos fuisse, nec libet præclaro nos hocce fretos testimonio viros doctos carpere qui antiquiorem voluerunt fuisse Macarium, quum ipsis præsto non fuerint eæ manifestæ temporis notæ. Turrianus autem venia indignus non arroganter judicabitur qui, quum totum opus evolvere ei licuisset, proximum sæculo apostolico venditavit auctorem. Supersedendum etiam censeo colligendis hinc inde aliis ætatis argumentis quæ omnia ad idem recurrerent. Cujusmodi est Antiochia civitas magna adhuc sui parte polytheismo addicta, christiani amplas ædes sacris

(1) l. c., p. 307.
(2) p. 163, l. 4.
(3) IV, 2; p. 160, l. 6.

conventibus exædificantes, Porphyrius, Porphyriique discipuli ut fidei contemptores et inimici lacessiti, nunquam vero obvium Juliani imperatoris nomen ejusdemque *Galilæorum* irrisoris, Irenæus, Cyprianus, Fabianus episcopi ut prisci homines temporis nominati ; valent ea quidem ad confirmandam eam quam statuimus ætatem, sed multum abest ut inde quicquam possit erui quod positos limites in arctius contrahat.

De patria nunc agendum est. Regionem Euphratensem circa Edessenam civitatem suspicatus est Tillemontius (1). Quod tanti viri judicium mihi videntur comprobare quæcumque ex locorum insignium notatione et descriptione apud Macarium occurrunt. In cap. enim VII° libri II' dum christianæ abstinentiæ exempla et austerioris vitæ colligit, non ad illas Ægypti solitudines tot Pauli Antoniique discipulorum virtutibus et prodigiis celebres respicit : Orientem tantum et Syriam appellat. Ἔξεστί σοι τὰς πόλεις τῆς Ἑῴας δραμεῖν καὶ Συρίας τὰς ἐπαρχίας καὶ μαθεῖν ἀκριβέστερον τῶν λεγομένων τὸ πρᾶγμα (2). Antiochiam, non Alexandriam aut quamlibet aliam civitatem indigitat ut quæ contrarios sibi christianorum ethnicorumque mores exhibeat : Αὐτίκα γοῦν οἱ τὴν Ἀντιόχου βασιλικὴν οἰκεῖν λαχόντες μητρόπολιν μυρίαις μερίζονται κατορθωμάτων γνώμαις κ. τ. ἑ. Narrat quoque historiam pervulgatam Theclæ virginis præclaro apud Antiochenses martyrio celebris ; hemorrhoïssæ mulieris historiam referens quæ inclytum Paneade anaglyphum dedicasse fertur, eam Edessa oriundam dicit quod nullus præter eum memoriæ tradidit. Denique ubi occurrunt itinerum mensuræ, non stadia aut milliaria sed parasangæ Persarum dinumerantur.

Hæc aliaque non obscure videntur indicare Orientis regionem seu diœcesin cui tunc Antiochia et in civilibus et in ecclesiasticis rebus præerat. Dignum tamen est notatu quod Orientalis homo libentius Occidentis quam suarum partium historias clarosque viros commemorat. Ita dum factis ostendere nititur revera collatam fuisse a Christo discipulis suis et eorum successoribus prodigiorum edendorum potestatem, solum Polycarpum ex Orientalibus nominat, sed Irenæum Lugdunensem, Cyprianum Carthaginiensem, Fabianum Romanum

(1) *Histoire des Empereurs*, t. IV, p. 307.
(2) p. 7.

episcopos ea potestate præditos fuisse contendit (1). Illud autem magis admirationem movet quod de prodigiis quibus fama erat apostoli Pauli mortem insignitam fuisse omnium quotquot exstant antiquissimum profert testimonium. Eane sufficiunt ut credamus Magnetem nostrum Romam peregrinatum esse? Idem enim fecerunt et ante et post eum præclari sanctitate et doctrina viri, ex Orientalibus partibus orti, Polycarpus, Hegesippus, Origenes, Athanasius, Epiphanius aliique quos commemorare supervacaneum esset. Hæc tamen, utpote quæ tenuibus potius indiciis significari videantur quam argumentorum firmitate fulciri, celeri calamo transcurrere volui, iis libentius immoraturus quæ et graviora sint et claram in lucem adduci possint.

(1) Non possum quin hic obiter animadvertam de Fabiano pontifice Græcos optime fuisse meritos. Eusebius enim (*Hist. eccl.* VI, 29) narrat eum divino quodam modo electum ad pontificatum : Macarius noster illi locum inter thaumaturgos vindicat. De his altum est apud Latinos silentium.

CAPUT TERTIUM.

DE CONSILIO ET RATIONE APOCRITICORUM.

De altero Magnetis opere, de homiliis nempe in Genesim, quæ dicenda sunt expediam prius quam ad Apocritica veniam quæ et argumento præstant et fragmentorum superstitum copia. Homilias igitur illas integras nemo se vidisse meminit; fragmenta tantum Stephanotius deprompta ex codice Ottoboniano ad Bovinium transmiserat; quæ quum inter Bovinii schedas reperisset Crusius non nisi pauca inde excerpsit, nec ulla omnino quæ conferre aliquid valeant ad formam rationemque operis investigandam. Ipse homiliarum titulus ex solo Crusii testimonio penderet nisi suppeteret codex Vaticanus 2022 cujus copiam mihi fecit em̄i cardinalis Pitræ humanitas; ibi enim fragmentum legitur inscriptum : Τοῦ Μακαρίου Μάγνητος ἐκ τοῦ ιζ' λόγου εἰς τὴν Γένεσιν. Non autem plusquam XVII homilias videntur comprehendisse laciniæ Bovinianæ, nam Crusius refert eas ad creationis tantum et lapsus historiam pertinere. Quas episcopali auctoritate prolatas fuisse recte opinaberis, docente Nicephoro in codice suo se vidisse Macarii imaginem pontificali veste insignitam.

Hæc, non plura, dictu occurrunt in præsens de homiliis in Genesim quarum mentionem rursus habebimus, quum sermo erit de interpretatione sacræ Scripturæ apud Macarium Magnetem.

Ἀποκριτικῶν libri non jam in exponendis tantum et illustrandis Scripturis sacris versantur, amota scilicet omni adversariorum confutatione, sed defensionem earum exhibent adversus efferentem sese cujusdam ethnici philosophi superbiam et fastidium. Igitur non erit abs re, ut proprium illi Macariano operi locum in litteris vindicemus, breviter commemorare christiana scripta quæ spectant ad ethnicos. In

iis occurrunt primum libri qui ad invitandos alliciendosque polytheismi discipulos spectant, ut fidem religionemque Christi amplectantur, cujus generis egregia specimina habemus in epistola ad Diognetem, in Minucii Felicis Octavio, in Protreptico Alexandrini Clementis, in tribus Theophili Antiocheni libris ad Autolycum, etc.; in iis aut parvus aut nullus datur controversiæ locus; repelluntur quidem vulgi calumniæ, et defenditur crimen alieni et barbarici ritus, sed comis est et lenis oratio, non in telorum modum acuitur. Proxime ad illud genus accedunt *apologiarum* scriptores, qui nefaria quæ christianis objiciebantur crimina, simulque duriores legum interpretationes avertere et refellere propositum habent. Ibi præcipue agitur de constituendo aliquo apud imperatores ceterosque magistratus humanitatis et benignitatis perfugio; ritus, mysteria, mores christianorum potius defenduntur quam Scripturæ sacræ quæ aut obscuræ omnino, aut saltem in maligna luce positæ oculos adversariorum pæne effugerant. Eo nomine claruerunt Justinus Martyr, Aristides, Quadratus, Melito, Tertullianus, aliique.

Sed vergente ad finem secundo post Christum sæculo novus campus aperitur. Non jam aspernantur philosophi et rhetores sacros christianorum libros evolvere ibique amplam inveniunt materiam declamandi et cavillandi. In eo genere eloquentiæ nomen præcipuum sibi fecerunt Celsus et Porphyrius et Julianus imperator; quorum ne uno quidem excepto scripta periere, nec nisi ex auctoribus qui eos refellerunt amplius nosci possunt. Clarum est Origenis opus quo Celsi τὸν ἀληθῆ λόγον abunde luculenterque confutavit. Juliani vero Cæsaris κατὰ Χριστιανῶν λόγους, quos septem fuisse affirmat Hieronymus, tres aggressus est Cyrillus Alexandrinus, sero tamen post hominis mortem ut etiam Origenes fecerat.

De Porphyrio audiatur Hieronymus (1) : « Scripserunt contra nos » Celsus atque Porphyrius : priori Origenes, alteri Methodius, Eusebius et Apollinaris fortissime responderunt. Quorum Origenes octo » scripsit libros, Methodius usque ad decem millia procedit versuum; » Eusebius et Apollinaris viginti quinque et triginta volumina condi- » derunt. »

Id autem gravius Porphyrio accidit quam ceteris quod non tantum libri ejus sed adversariorum ipsorum curæ perierunt. Methodiani enim operis, quod primum ordine temporum occurrit, tria tantum fragmenta

(1) Ep. 84, *ad Magnum*.

supersunt eaque paucorum versuum quæ passim in bibliothecis Patrum reperire est. Auctor fuit Methodius, Pataræ in Lycia civitatis episcopus, qui anno Christi 311 martyrium in Chalcide Euboica fecisse narratur. Quem secutus est Eusebius Cæsariensis qui revera contra Porphyrium pro christiana religione XXX teste Suida, XXV vel XX teste Hieronymo (1) libros conscripsit, diversos tamen ab alio suo opere ἐλέγχου καὶ ἀπολογίας duobus libris constante et ab alio tertio de eodem argumento quæ ambo Photius legisse se testatur (2).

Sub fine quarti sæculi Apollinaris Laodicenus cujus laudabilis fuit cura in conscribendis more Platonico philosophicis dialogis ad institutionem juvenum christianorum quos ab usu antiquorum scriptorum Julianus arcebat, etiam contra Porphyrium triginta confecit libros quos Philostorgius multo præstare Eusebii aut Methodii studiis asseverat. Omnibus autem notum est Apollinarium fidem quam contra ethnicos strenue et fortiter defenderat, falsis opinionibus pervertisse et sectæ cuidam Apollinaristarum principium et nomen dedisse. Licet post eum et Diodorum Tarsensem episcopum commemorare, qui in octo libris contra fati assertores etiam Porphyrium impetiit; dubium tamen est utrum ad cavillationes ejus contra Evangelia an ad opiniones de fato responderit.

Post hos Philostorgius Eunomæorum hæresis sectator et acerrimus propugnator contra Porphyrium se scripsisse dicit in decimo libro ecclesiasticæ suæ historiæ cujus non nisi fragmenta supersunt; claruit autem sub initio sæculi quinti.

Verum, ut diximus, ea omnia periere, adeo ut nihil reliquum sit de magna illa controversia quæ fuit christianis cum Porphyrio Porphyriique discipulis. Hoc ergo proprium sibi vindicabit Magnes noster quod solus e tot scriptoribus ad nostra usque sæcula servaverit non illam quidem Porphyrianam controversiam sed auctoris cujusdam qui ætate Porphyrio vix minor, doctrina ei se vicinum ostendit et conjunctum.

Est ergo ἀποκριτικῶν opus narratio disputationis quam habuit Magnes adversus ethnicum quemdam philosophum qui fidem sacrasque Scripturas acerrime impugnabat. Quinque fuisse libros auctor est Turrianus, cui tamen in hoc non facile crederem utpote qui ex quinto libro ea recitet quæ nos in quarto legimus, nisi idem constaret ex

(1) XX numerat in *Catalog. viror. illustr.*, XXV in epistola superius laudata.
(2) Bibl., Cod. CXIV.

notula ad marginem codicis 1630 Parisini, f° 205 : Τοῦ Μακαρίου Μάγνητος καὶ ἕτερον σύγγραμμα εὑρίσκεται ἐν πέντε βιβλίοις διῃρημένον πρὸς Ἕλληνας κ. τ. ἑ. Quintus periit totus; de primo nil superest nisi pauci versus ubi de Berenice hemorrhoïssa sermo est; secundus sex prioribus capitulis minor, longe tamen ampliori parte legitur; tertius et quartus integri fere evaserunt.

Ea autem omnis disputatio inscribitur ad Theosthenem christianum, hominem nobis prorsus incognitum, cujus Magnes incomparabilem laudat sapientiam. Quinque dialogi actus sunt, quorum unusquisque difficultates et solutiones uno die propositas exhibet. Hiemis tempore, in loco vacuo et consessibus apto res agitur, hinc inde sedentibus adversariis multa amicorum caterva stipatis. Ceterum en prooemium tertii libri quo scena graphice describitur :

« Tertium nobis hoc stadium eximius ille paraverat, theatro audi-
» torum celebri congregato, quod manifestum, Theosthenes, tuæ in-
» comparabili sapientiæ facimus, meditatos ejus assultus enarrantes.
» Quum enim in loco vacuo convenissemus, magnam diei partem dis-
» putando consumpsimus. Ille ergo tantum cumulum atticæ facundiæ
» volvere cœpit ut angi fere viderentur qui mihi assidebant, quum
» cristas ejus et supercilia formidarent. Nam, quasi de loco edito
» præceps decurreret, fluxu verborum nos territare tentabat. Hoc
» fuit ei dicendi initium, etc. »

Tragicum hunc modum narrationis non inepte conferas cum arte dialogorum Platonis aut Ciceronis; sed vix ultra prooemium perducitur similitudo. Ubi enim disputatio incepit, nihil aliud occurrit nisi duplex series quæstionum et responsionum, quæ senæ vel septenæ prodeunt, neque ex arcto illo circulo evagatur oratio, neque tertia supervenit persona quæ interposito sermone, aut recreet disputantes aut sinat legentes acquiescere.

Hic definiendum quidem esset verane an fictitia sit ea disputationis imago; sed vix quidquam de ea re ausim affirmare. Neque enim inusitatum fuit christianis auctoribus apologias suas in formam dialogorum proponere, neque sine exemplo tunc erat episcopos aut doctores publice cum adversariis fidei contendisse. Illud tamen notatu dignum est quod non uno in loco videtur Macarius ad veros præsentesque auditores respicere et interdum ab eis petit ut se patienter et benigne audiant neque ante finem aliquid contra se pronuntient. Sed de his et infra sermo erit.

Nunc vero præstat inquirere quis et undenam adsit nobis iste Christianorum oppugnator. Porphyrium enim non solum fuisse qui Diocletiano ævo adversus Scripturas sacras contenderit et per se obvium est et aliunde constat. Audiatur Lactantius :

« Ego (1) quum in Bithynia oratorias litteras accitus docerem, » contigissetque ut eodem tempore Dei templum everteretur, duo » exstiterunt ibidem qui jacenti atque abjectæ veritati nescio utrum » superbius an importunius insultarent. » Jam pergit dicere de primo qui nomine tenus philosophus, vitiis ceterum et voluptatibus infamis, silentibus ob metum persecutionis fidelibus « tres libros evomuit » contra religionem nomenque christianum. » Eos tamen libros publice *evomitos* fuisse inde apparet quod paulo infra subjungitur : « Nam » si qui nostrorum *adfuerunt*, quamvis temporis gratia conticerent, » animo tamen derisere. » Sequitur de altero qui propius ad nostrum accedere videtur : « Alius eamdem materiam mordacius scripsit, qui » erat tum e numero judicum et qui auctor in primis faciendæ perse- » cutionis fuit ; quo scelere non contentus etiam scriptis eos quos ad- » flixerat insecutus est. Composuit etiam libellos duos non contra » Christianos ne inimice insectari videretur, sed ad christianos, ut hu- » mane ac benigne consulere videretur, in quibus ita falsitatem Scrip- » turæ sacræ arguere conatus est tanquam sibi esset tota contraria. » Nam quædam capita quæ repugnare sibi videbantur exposuit, adeo » multa, adeo intima enumerans ut aliquando ex eadem disciplina » fuisse videatur. Quod si fuit, quis eum Demosthenes poterit ab im- » pietate defendere? Qui religionis cui fuerat accensus, et fidei cujus » nomen induerat, et sacramenti quod acceperat proditor factus est, » nisi forte casu in manu ejus divinæ litteræ inciderunt..... Præcipue » tamen Paulum Petrumque laceravit, ceterosque discipulos, tanquam » fallaciæ seminatores, quos eosdem tamen rudes et indoctos fuisse » testatus est... Ipsum autem Christum adfirmavit a Judæis fugatum » collecta noningentorum hominum manu latrocinia fecisse..... Quum » facta ejus mirabilia destrueret, nec tamen negaret, voluit ostendere » Apollonium vel paria, vel etiam majora fecisse. » Hic vehementer reclamat Lactantius, hæc inter alia dicens : « Si magus Christus quia » mirabilia fecit, peritior utique Apollonius qui, *ut describis*, quum » Domitianus eum punire vellet, repente in judicio non compa-

(1) *Inst.* V, 2.

» ruit..... » Et paulo post conclusionem operis cui Φιλαληθεῖς λόγοι titulum fuisse refert, hæc addit : « Adsertor deorum, eos ipsos ad ul-
» timum prodidisti. Prosecutus enim summi Dei laudes, quem regem,
» quem maximum, quem opificem rerum, quem fontem bonorum,
» quem parentem omnium, quem factorem altoremque viventium con-
» fessus es, ademisti Jovi tuo regnum eumque summa potestate de-
» pulsum in ministrorum numerum redegisti. Epilogus itaque te
» tuus arguit stultitiæ, vanitatis, erroris. Adfirmas enim deos esse :
» et illos tamen subjicis et mancipas uni Deo cujus religionem cona-
» ris evertere. »

Hæc omnia integra duxi ex Lactantio ipso proferenda, quæ cum objectionibus philosophi nostri collata, eumdem evincunt fuisse et illum qui in Bithynia tempore persecutionis scriptis simul et suppliciis sacra nostra insectatus est, et hunc nostrum quocum Macarius rem habuit aut habuisse finxit.

Idem enim est operis utriusque argumentum : eadem Macario quæ Lactantii adversario peritia Scripturarum, eadem minutorum et intimarum rerum enumeratio, idem studium ostendendi sacros libros sibi esse contrarios (1), eadem Pauli Petrique accusatio, qua magna certe pars librorum superstitum redundat. Nullum quidem superest vestigium stultæ illius famæ qua Pastor bonus ut fur et latro traducitur, sed, ut diximus, magna pars operis excidit, præsertim liber primus in quo fusius de Christo ipso agebatur. Eum tamen Apollonio et collatum et postpositum exhibet caput primum libri III : Ἀπολλώνιος μετὰ παρρησίας τῷ αὐτοκράτορι λαλήσας Δομετιανῷ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ἀφανὴς ἐγένετο καὶ μεθ' ὥρας οὐ πολλὰς ἐν πόλει Δικαιαρχείᾳ νῦν δὲ Ποτιόλοις καλουμένῃ ὀφθεὶς ἐπιφανέστατος · ὁ δέ γε Χριστὸς κ. τ. ἑ. Lactantius : *Apollonius qui*, UT DESCRIBIS, *quum Domitianus eum punire vellet, repente in judicio non-comparuit* (III, 1. Cfr. IV, c. 5). In fine libri denique plurimum philosophatur Ethnicus ut ostendat Macario unitatem supremi numinis etiam cum compluribus deis stare posse et debere, in eoque sensu accipiendum esse idolorum cultum ut ad superioris ordinis naturas referatur quæ tamen uni subsint et supremo numini, Deo deorum et domino.

Accedit ad hoc quod Macarii adversarius aperte prodat eo se tempore scripsisse quo a pluribus imperatoribus respublica Romana regebatur. Ubi enim inquirit de principe mundi, quem a Christo dicitur

(1) vid. lib. II, cap. 12.

foras ejectum iri, hæc habet : Τίς ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ὁ βληθεὶς ἔξω; εἰ μὲν γὰρ ἐρεῖτε τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλ'οὐκ ἔστι μόνος ἄρχων... πολλοὶ γὰρ ἄρχουσι τοῦ κόσμου. Quod si hic non ad Romanum imperium tantum, sed ad barbara etiam regna respexerit, quod non impense negaverim, attendas velim ad illum locum ubi in comparationem cum terrestri potestate adducens supremam Dei auctoritatem nullum sui ævi imperatorem allegat sed Hadrianum Augustum nominat. Igitur non inepte colligas Macarii adversarium post annum 292 scripsisse, quod divisi in plures imperii initium fuit.

Auctor autem illorum φιλαληθῶν λόγων cujus nomen a Lactantio prætermissum est in libro V° *Institutionum* idem est atque Hierocles ille contra quem Eusebius Cæsariensis scripsit cuique τὰ ἀνωτάτω καὶ καθόλου δικαστήρια commissa fuisse memorat (1). Hunc ipse Lactantius (2) nominat in libro *de mortibus persecutorum* non jam ut philosophum sed ut publicis muneribus insignitum : *Hieroclem ex vicario præsidem qui auctor et consiliarius ad faciendam persecutionem fuit* (3), eumdem scilicet quem omisso nomine dixerat *e numero judicum* fuisse, et *auctorem in primis faciendæ persecutionis*. Nempe Bithyniam (4) provinciam ille rexit ante annum 311 quo persecutio finem habuit, medius inter Flaccinum et Priscillianum præsides qui et ipsi tempore persecutionis (304-311) eamdem provinciam obtinuerunt. Nec videtur ab eo diversus Hierocles ille Ægypto inferiori præfectus cujus meminit Epiphanius (5) cuique, quum omnem modum in exercenda crudelitate excederet, adeo ut gravissimis feminis et virginibus non supplicia tantum sed suppliciis atrociorem vim inferret, juvenis quidam christianus, Ædesius nomine, pugnum in os impegit (6). Nec tantum hunc Bithyniæ et Ægypto sed et Phœniciæ Libanesiæ (7) præfuisse suspicor si tamen ad eum spectat titulus sequens Palmyræ repertus :

(1) *Euseb. adv. Hieroclem, procem.*, ...πρὸς μὲν γὰρ τὰ λοιπὰ τῶν ἐν τῷ φιλαλήθει (οὕτω γὰρ εὖ ἔχειν αὐτῷ τὸν καθ'ἡμῶν ἐπιγράφειν ἐδόκει λόγον)... c. 20 : ταῦτα Ἱεροκλεῖ τὰ ἀνωτάτω καὶ καθόλου δικαστήρια πεπιστευμένῳ μετὰ πολλῆς ἀνετάσεως ἀληθῆ καὶ πιστὰ εἶναι δοκεῖ.

(2) Sunt qui Lactantio librum *de mortibus persecutorum* abjudicant, sed videant ne morose nimis id faciant. Ceterum id parum nunc áttinet.

(3) *De mortibus persecut.*, cap. 16.

(4) l. c., cap. 35.

(5) *Hæres.*, LXVIII.

(6) Euseb., *De martyr. Palestin., cap.* V.

(7) Non deerunt quibus Waddingtonii argumenta de ea provincia Diocletiano attribuenda minus placebunt; ceterum quum ea res in opinione magis quam in re judicata consistat, id tantum retinebo, Sossianum Hieroclem Palmyræ publicam auctoritatem exercuisse, cujuscumque tandem provinciæ ea civitas dicenda sit.

*Reparato*RES ORBIS SVI ET PROPAGATORES GENERIS HVMANI DD NN DIOCLETIANVS | *et maximianus sancti*SSIMI IMPP ET CONSTANTIVS ET MAXIMIANVS NOBB CAES CASTRA FELICITER CONDIDERVNT *curam age*NTE SOSSIANO HIEROCLETE V(iro) P(erfectissimo) PRAES PROVINCIAE (1) D(evoto) N(umini) M(ajestati) *q(ue)* EORVM.

Hæc, non plura, de homine scire vel conjicere licet; de opere vero scribit Eusebius, præter comparationem Christi cum Tyanæo Apollonio, nil singulare, nil proprium habuisse, sed omnes non sententias tantum sed voces syllabasque impudentissime ab aliis scriptoribus furatum esse, unde ea non indigere nova aliqua refutatione quippe quæ dudum ab Origene ceterisque occupata fuerint. Igitur non sine jure dicemus eum Porphyrii nuper prolata argumenta refricuisse, præsertim quum Macarius eum ad Porphyrii scripta remittat (2); neque adeo temere dixerimus in Magnete nostro audiri aliquo modo Porphyrianam cum christianis controversiam.

Sed quæres undenam Hierocli cum Magnete res fuerit. Si mihi concesseris Hieroclem illum quem Lactantius et Eusebius confutaverunt eumdem esse qui Palmyræ publica munera gesserit, minime mirum erit si in regione Euphratensi scripta ejus et ad aliquam famam pervenerint et refutatione indigere visa sint. Sin vero aliter senseris et in commune respondendum fuerit, ad Eusebium provocabo qui non indignum judicaverit saltem ex parte ad præsens aliquid contra Hieroclem conscribere, neque omnino consilium respuerit plenius et ad omnia argumenta respondendi (3). Neque vero vel Constantino imperante et christianis favente omnis locus iis sublatus est disputandi cum adversariis. Immo Lactantius, dum scribit de veritate religionis christianæ, vix ac ne vix quidem confidit suas curas non dicam fidem facturas christianorum adversariis sed consideratione aliqua aut lectione ipsa dignas posse judicari (4). Quod si ea ejus fuit sententia qui et in imperio Constantini et inter familiares etiam principis versabatur, quid dicemus de Magnete nostro cui sub imperio Licinii degenti iniquum tempus infidusque princeps diutius tolerandus fuit?

(1) *Corp. Inscr. lat.*, t. III, n° 133. — Orelli, n° 513. — Lebas et Waddington, t. III, n° 2626.

(2) III, 42, p. 145.

(3) Advers. Hieroclem, c. I.

(4) *Nam si sacrilegis et proditoribus et veneficis potestas defendendi sui datur, nec prædamnari quemquam incognita causa licet, non injuste petere videmur ut si quis erit ille qui inciderit in hæc, si legit, perlegat; si audiet, sententiam differat in extremum. Sed novi hominum pertinaciam; numquam impetrabimus.* Lact., *Institut.*, V, 1.

Non equidem affirmare ausim eum ante Licinii cladem et annum 323 scripsisse, quum tamen id ex eo quis inferre possit quod numquam ad plenum definitumque rei christianæ triumphum respicit, quodque imperium a pluribus adhuc regi videtur innuere. Me autem magis movet locus ubi de Trinitate loquens verbis adeo accuratis utitur Magnes ut Nicæno se concilio posteriorem prodat. Utcumque de hoc sentimus perspicuum est neque Licinii, neque ipsius Juliani clade adversariorum christianæ fidei voces calumniasque compressas fuisse, ideoque promptam semper et paratam esse debuisse christianorum controversiam.

Nunc reliquum est ut in ipsum quasi stadium descendamus et propius tela assultusque decertantium inspiciamus. Ethnicus inducitur sermone utens levi et expedito, nec sine aliquo sale et acumine; ab eo genere loquendi mirum est quantum differat Macarii facundia gravis et ornata, repetitionibus abundans, oratorio plane modo sese efferens; suam enim potius quam adversarii eloquentiam videtur Macarius describere quum dicit *λόγον ἀττικῆς ῥήτρας ἐπικολλᾶσθαι* (1). Ea autem styli disparitas et, ut ita dicam, diversa pugnandi ratio innuere videtur fictitium illud esse certamen, neque contra præsentem adversarium et coram audientium cœtu contendisse Macarium, sed per otium ac quietem et objectiones produxisse et responsiones arte composuisse. Si enim veram disceptationis imaginem, qualem præsens celerque notariorum calamus effingere poterat, hic haberemus, etiamsi ab auctore postea secundis curis refîcta fuisset et ornata, aliter sese res haberet; manerent certe in oratione Macarii ipsius vestigia agonistici pulveris et sudoris, neque hinc leves pedestresque sermones hinc ampullas et grandi eloquentiam apparatu audiremus. Immo, si perpenderis qua vi et quo acumine moveat difficultates Ethnicus, ita ut nihil ex earum pondere detractum videatur, nihil ex felle malitiaque deminutum, facile mihi concedes ejus verba ex ipso libro descripta esse et parum immutata in medium prolata fuisse.

Hic a me quæret aliquis quid tandem novi adversus sacra nostra effutierit Ethnicus iste, quæ ab aliis usurpata argumenta refricuerit, quæ proprio marte tela exseruerit. Sed fatebor in difficultate non mediocri hærere me, quum, ut ante dixi, nihil ex Porphyrii et aliorum adversus christianos libris supersit, immo totum illud genus littera-

(1) p. 51.

rum abolitum fuerit, ut consilio et publica auctoritate factum fuisse in Porphyrio ipso novimus. Solus aliqua parte supervixit Celsus cujus non pauca, dum iis respondet, servavit Origenes, sed multum abest ut velim aut possim Hieroclem nostrum cum Celso comparare. Ille enim in suo ἀληθεῖ λόγῳ immensum apparatum congessit adversus rem christianam, nec ullum telum omisit quo sacra nostra undevis impetere posset, nunc probrosas vulgi calumnias ornans stylo et proprio felle condens, nunc legibus patriisque institutis vitam et mores fidelium repugnare ostendens, nunc philosophorum placita, poetarum fabulas, religiones, oracula in unum cogens agmen quo fretus sursum versum quatit totum fidei et Scripturæ sacræ ædificium; sed neque dedignatur ipsas Judæorum æmulas lites suscipere atque eis patrocinari, hostis optime instructus et paratus, certe dignus contra quem assurgat magnum illud Origenis ingenium.

Alium plane sese ostendit noster, alius est campus in quem audet descendere, alios fert lacertos in prælium, alios animos. Non enim totam rationem et œconomiam impugnat Christianismi, sed sacros libros tantum, eosque non omnes sed quos Novum Fœdus complectitur; neque ad summam doctrinæ attendit sed ad minutas tantum quæstiunculas, sive difficultates, quibus sollicitari possit animus lectoris alicujus frivoli, leviter et fastidiose sacras Scripturas evolventis. Hæc a Celsianis præliis toto cœlo distant. Verum si quando ab ista cavillatione stylum et ingenium erigit et majora adoritur, tritis hæret superiorum vestigiis, ut quum de testibus resurrectionis Christi pronuntiat debuisse eos non mulieres aut e plebecula homines eligi, sed magistratus et principes sacerdotum, id ante eum Celsus (1) dixerat. Idem Celsus in V° Origenis libro resurrectionem carnis impugnat modo non absimili ab eo quem usurpat noster (IV, c. 24), a putido tamen et pervulgato argumento abstinet quod Macarius adversario suo exprobrat tanquam puerile et ebrio magis quam sano homini conveniens. Quæ autem sub fine IV[i] libri (c. 20) de unitate Dei disserit ea non ipsius sunt sed dudum terebantur in scholis et scriptis neoplatonicorum. Novus igitur hostis insurrexit, novas in bellum artes aut nova tela non intulit.

(1) Orig. contra Celsum, lib. II.

CAPUT QUARTUM.

DE INTERPRETATIONE SACRÆ SCRIPTURÆ APUD MACARIUM.

Commune hoc habent ambo Macarii scripta quod in interpretandis Scripturis sacris versantur, unde nobis considerandum occurrit qua via et methodo eam disciplinam excoluerit.

Nemo nescit multum placuisse Græcis eam ingenii exercitationem qua proponebantur quæstiones solvebanturque vicissim, maxime circa Homeri carmina. Id primum in sermonibus et conviviis solemne, deinde etiam in libros transiit qui ea de re licet integri hodie non exstent, celebratissimam de se memoriam fecerunt, et aliqua etiam ex parte ad nos usque pervenerunt. Ejusmodi fuerunt Aristotelis Ὁμηρικὰ ἀπορήματα, Zenonis Ὁμηρικὰ προβλήματα, aliaque bene multa; imo inolescente consuetudine cœperunt in duas partes abire critici et quasi in castra opposita, aliis ἐνστατικοῖς, sive difficultates moventibus, aliis λυτικῶν nomine designatis, omnem operam in solutione ponentibus. Neque tantum exercendi ingenii aut animum oblectandi causa id fecerunt. Græcis enim hominibus Homeri carmina quasi in sacræ scripturæ speciem et religionem transierant, in qua et patrias origines et sacros ritus cærimoniasque et præcepta morum legebant et venerabantur, a pueritia instituti ut ea memoriter discerent et retinerent. Ita quidem vulgus, sed non philosophi, qui ut primum placita sua de deorum natura, de mundi origine et elementis, de regulis morum in scholis proponere et etiam in libris evulgare cœperunt, quæcumque in poeticis fabulis contraria sibi esse viderentur impugnare et irridere ausi sunt. Habuit adversus eos Homerus defensores suos qui Pythagoricorum calumnias, Socraticorum objurgationes, Cynicorum latratus comprimerent. Hinc, dum illi summum poetam ut

nugarum et ineptiarum venditorem exagitant, hi ut omnis sapientiæ fontem et magistrum defendunt, oritur ἐξήγησις quædam vel ἑρμηνευτική homerica quæ apud Alexandrinos præcipue famam retulit.

At multo major fuit apud christianos sacrorum bibliorum veneratio, utpote quæ non tantum ab auctore antiquissimo (quamvis Moysen Homero antiquitate longe præstare libenter gloriarentur) sed a Deo ipso proficisci crederentur, neque unius gentis primordia narrare existimarentur, sed universi orbis originem omnibusque hominibus Deum colendi recteque vivendi propositas leges continere. Unde solemne fuit inde a prima origine christiani ritus eos libros in conventibus sacris legi et a primariis sacrorum ministris episcopis, aptis ad declarandum commentariis illustrari. Hoc fuit primævum et divinis litteris intimo quodam nexu conjunctum christianæ eloquentiæ genus, cujus labente tempore tot monumenta exstiterunt, homilias dico, seu conciones sacras, ab episcopo ex cathedra vel ἐξ ἄμβωνος coram fidelium cœtu habitas.

Sed eæ litteræ aliquid arcani, vel, ut rectius dicam, domestici semper retinuerunt, nec facile ad vulgus pervenerunt nisi sero, reddita pace Ecclesiæ, ut quæ mixtæ sacris mysteriis non sine quodam piaculo exterorum et profanorum oculis judiciisque objectæ fuissent. Neque eæ fuerunt quæ multum conferre possent ad interpretanda ea quæ difficiliora essent in Scriptura sacra et ad κρίσιν quamdam constituendam : clariora Christi et apostolorum vel Israelitici ævi hominum virtutis exempla imitanda proponebantur, fidei dogmata illustrabantur et interdum contra ingruentes hæreses defendebantur, mores audientium præceptis divinis aut apostolicis imbuebantur, sed raro inde excurrebat oratio ad enucleandas quæstiones minoris certe momenti atque ad solvendum difficiliores.

Non diu tamen in his angustiis sese continuit Græcorum ingenium subtile et ad investigandum semper promptum et erectum ; atque amplam præbebat occasionem inquirendi varia sacrorum librorum pro diversis auctoribus et temporibus indoles, novitas gravitasque operis, ipsaque moles rerum, simul et religiosus sensus quo credebatur in divinis illis Scripturis nullum ne minimum quidem verbum legi quod magnum altumque sensum non contineret.

Quocirca ut in Ethnicorum academiis Homeri interpretatio et κρίσις, ita in christianorum scholis locum insignem habuit sacrorum scriptorum studium. Neque tantum discendi cupiditate et ad altiorem rerum

divinarum scientiam acquirendam in iis sese exercebant, sed brevi factum est ut ad id etiam necessitate compellerentur. Inciderunt enim in manus adversariorum scripturæ illæ quæ, quum gentibus nil aliud essent nisi stulta et futilia barbarorum hominum commenta, iis commodam ansam præbuerunt deridendi fidem et mysteria christianorum. Inde ortæ controversiæ ad quas paratos esse rei christianæ moderatores, imo omnes qui fidem cum litteris conjungere noverant oportebat. Non mirum itaque si tot ad nos tantæque molis scripta pervenerint quæ in illustranda et interpretanda scriptura versantur : ea fudit et præsens necessitas et laudabile discendi studium ; ea servavit opportuna ad omne tempus christianæ disciplinæ utilitas. Sed non potuerunt tot tamque varii homines ingenii in uno eodemque scientiæ curriculo contendere quin diversitas aliqua oriretur, non tantum in aliquot locorum explanatione, verum etiam in summa rei et principiis hujus artis.

Tritum est inter earum rerum peritos duas præcipue inclaruisse sacræ ἑρμηνευτικῆς scholas, Alexandrinorum et Antiochenorum, illam quæ allegorica magis et reconditiore interpretatione delectaretur, hanc propius ad litteralem historicumque sensum accedentem. Inter Alexandrinos, post Philonem Judæum cujus ea in re methodus satis nota est, primum ordine temporum locum sibi vindicat auctor cujus scriptum fertur sub nomine Barnabæ; sed magis eminet Clemens, ipso etiam cognomine Alexandrinus, reconditioris scientiæ seu γνώσεως et sensus spiritualis studiosus magister et propugnator; nec dissimilem sese ostendit Origenes licet haud parvam curam adhibuerit in colligendis antiquis versionibus et auxiliis undequaque conquirendis quibus clarior tutiorque evaderet ipsius textus intelligentia. Sed dum præsentis temporis utilitati intentus nil in Scripturis agnoscit quod non debeat recta via tendere ad mores informandos pietatemque augendam, excedit limites et sensus haud dubie historicos allegorica expositione evertit. Audaciam igitur eam exosi plerique Orientalium partium doctores non diu se continuerunt quin adversus allegorias, Origenemque principem earum fautorem acriter contenderent. In ea controversia eminuerunt Methodius Patarensis, Eustathius Antiochenus, Theodorus Mopsuestensis, Theodoretus Cyrensis, Procopius Gazæus, alii, quos commemorare piget; neque ipsa Alexandrinorum ecclesia semper et inconcussa stetit pro parte magni sui doctoris, sed quarto labente sæculo Theophilus ejus civitatis episcopus Origenis inimicis annumerari debet.

4

Quod attinet ad Magnetem nostrum, licet eum ab Antiochena diœcesi sive Orientis regione oriundum fuisse constituerimus, Alexandrinum tamen se præbet ratione et modo Scripturas interpretandi, et iis se Patribus adjungit quibus sacrum venerandumque mansit Origenis nomen, quique rationem ejus contra insurgentes undique adversarios et retinuerunt et defenderunt, ut in Palestina fuerunt Pamphilus martyr et Eusebius Cæsariensis episcopus.

Id quidem in Apocriticis non ita evidenter et primo intuitu apparet : neque allegoricas responsiones ferebat modus disputationis in qua Ethnicus ex litterali et historico sensu quæstiones movet. Propius tamen et attentius consideranti etiam in opere illo allegoriis indulsisse Macarius videtur, nunc loca quædam mystice exponens quæ historico sensu non carent, ut illud Evangelii : *Quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans super mare* (1), nunc post datam litteralem interpretationem aliam insinuans quæ mere allegorica est, ut quum verba illa Christi interpretatur : *Veni enim separare hominem adversus patrem suum*, *etc.*, rectæ et obviæ explicationi subjungit (2) : « At si » velis hunc locum spiritualiter audire, hominem a patre separatum » intellige chorum Apostolorum a Lege avulsum, filiam vero carnem » et matrem circumcisionem, uxorem Ecclesiam, socrum Synagogam, » ensem autem qui separat, gratiam evangelicam (3). » Si quando incidit in locum aliquod Veteris Testamenti, Origeniano plane modo eum interpretatur, ut III Reg. 19 (4), Exod. III, 5 (5), etc.

Attamen in Evangeliis quorum indoles et ratio spiritualibus illis interpretationibus repugnat et in disputatione cum homine ethnico cui sine dubio minus arrisissent temperare sibi debuit, sed in altero opere quod homiliis ad fideles habitis constabat ingenio suo habenas plane immisit. Cujus libri infra proferam fragmenta duo, in quibus præclara exhibet specimina suæ ἐξηγήσεως. In uno præceptum Mosaicum de non coquendo agno lactante ita exponit ut significet Herodem prohibitum fuisse Christum infantem interficere (6), in altero autem sententiam suam aperit de tunicis pelliceis quibus Deus dicitur Adamum et Evam

(1) III, 13, p. 89.
(2) II, 7, p. 8.
(3) Similia vide p. 88, l. 19 et seqq.; — p. 112, l. 3 et seqq.; — p. 192, l. 9.
(4) Lib. III, c. 13, p. 89.
(5) II, 10, p. 74.
(6) V. fr. 8 et 9.

induisse. Magnis præliis ansam dederunt tunicæ illæ christianis explanatoribus et in eo videbantur allegoriarum fautores validum suæ opinionis reperisse præsidium. Incongruum enim asserebant Creatoris majestatem ad sartoris acus et forfices redigere ; quod si id indignum Deo negarent adversarii, prompta erat responsio : quid enim? E mactatis bestiis desumptæ fuerant eæ pelles? At nondum vigebat usus pecudes occidendi, neque ad sacrificia offerenda, neque ad victum quotidianum. — Apposita cura ad usus vestium creatæ sunt? At postquam hominem creaverat Deus, ab opere cessaverat. Igitur ad sensum spiritualem confugiendum esse declarabant quem tamen non omnes eumdem definiebant, aliis carnem ipsam, aliis mortalitatem sub figura pellium significari opinantibus (1). Neque id placide et leniter proponebant, sed magna vehementia defendebant et aggrediebantur adversarios. Audiatur Origenes : Τί δεῖ νοεῖν τοὺς δερματίνους χιτῶνας ; σφόδρα μὲν οὖν ἠλίθιον καὶ γραῶδες καὶ ἀνάξιον τοῦ Θεοῦ τὸ οἴεσθαι ζώων τινῶν περιελόντα δέρματα τὸν Θεὸν ἀναιρεθέντων ἢ ἄλλως πως ἀποθανόντων πεποιηκέναι σχήματα χιτώνων καταρράψαντα δέρματα δίκην σκυτοτόμου. Neque dissimili stylo Magnes noster sensum suum aperit et tuetur; nam postquam dixit tunicas vocari corpus crassum et animale, multum ab illo mutatum subtiliori et lucidiori quod initio Deus Adamo et Evæ formaverat, acriter in adversarios erumpit, stupidos et rusticos eos appellans, qui, si sensum spiritualem hujus loci respuerint, non jam carneis sed ligneis tunicis induti esse dicentur : εἰ δέ τις ἐκ τοιαύτης μαρτυρίας τοῦτο μὴ καταδέχεται, οὗτος οὐ δερμάτινον ἀλλὰ ξύλινον ἐνδέδυται χιτῶνα.

(1) Mediam quamdam viam reperisse sibi visus est Theodorus Mopsuestensis qui pro pellibus vult intelligi arborum corticas. Migne, *Patr. gr.*, LXVI, p. 642.

CAPUT QUINTUM.

DE CRIMINE HÆRESEOS QUOD ADVERSUS MACARIUM MOVIT NICEPHORUS.

Theologiæ peritorum erit quæcumque in scriptis Macarii Magnetis occurrunt ad scientiæ suæ usum pertinentia colligere et in clariorem lucem producere. Interim venia mihi dabitur si ea tantum prælibare ausus ero quæ aut ad vindicandam famam auctoris nostri pessime a Nicephoro habitam conferre aliquid possunt, aut novitate vel gravitate aperte commendantur.

Si Nicephoro fidem adhibueris, Macarius veteribus erroribus quasi devinctus, Manichæorum, Arianorum, Origenistarum errores libenter accipit et tuetur. Αὐτοὶ γὰρ (iconoclastæ) μάρτυρα καὶ συνήγορον τουτονὶ τὸν Μακάριον τῆς ἑαυτῶν πλάνης προϊσχόμενοι, καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ κατὰ τὸ δοκοῦν ἐκδεχόμενοι καὶ περιπτυσσόμενοι, πάντως που καὶ ἄλλοις κακοῖς περιεπάρησαν. Εἵλοντο γὰρ ἂν πρότερον καὶ ἅπερ ἐναντίως τοῖς ἱεροῖς τῆς Ἐκκλησίας δόγμασιν, ἴσως ἔθει παλαιῷ κρατούμενος περὶ αὐτὰ καὶ διακείμενος, δοξάζει ἀσπάζεσθαι ὅτι μάλιστα καὶ περιέχεσθαι · ἵνα μὴ μόνον τῶν ἀθέων Μανιχαίων καὶ δυσωνύμων Ἀρειανῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ δυσσεβοῦς καὶ ἀποπλήκτου Ὠριγένους τὸ φρόνημα καὶ τὴν λώβην ἀσπασίως παραδέξωνται καὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ δογματίζειν ἐπιχειρήσωσιν · « ὡς τέλος ἕξει ἡ κατὰ τὸν μέλλοντα χρόνον τοῖς ἀσεβέσιν ἀνθρώποις ἠπειλημένη καὶ ἡτοιμασμένη παρὰ Θεοῦ κόλασις. »

Quod ad hoc ultimum spectat, id est ad æternitatem pœnarum, nobis non licet verum Macarii sensum dignoscere, quum finis libri quarti Apocriticorum, in qua eum suam sententiam proposuisse docet Nicephorus, in exemplari superstite desit ; sed ut concedamus ipsius esse verba quæ recitat beatus patriarcha, nemo mirabitur in ea fuisse opinione Macarium quam tenuerunt magnæ auctoritatis doctores, iique tempore posteriores, ut Gregorius Nyssenus, Ambrosius, Hieronymus.

Ceterum tam parva in reliquis debetur Nicephoro fides ut etiam in hoc mihi valde suspectum evadat ejus testimonium.

Manichæismi Magnetem insimulat; qui tamen et dogmata et auctorem sectæ illius acriter arguit et impugnat. Audi describentem eos de quibus dixerat Apostolus « Ἀναστήσονταί τινες κεκαυτηριασμένοι τὴν » ἰδίαν συνείδησιν » : κεκαυμένους inquit, οὓς ἡ δρόσος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος οὐκ ἐπίανεν, οὓς ἡ χάρις τοῦ βαπτίσματος τῶν ἐγκλημάτων οὐκ ἔλυσεν· εἰκῇ ῥητορεύουσι καὶ μάτην σοφίζονται τὴν κτίσιν ὑβρίζοντες καὶ τὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ διαβάλλοντες, τὰ γενόμενα μὲν εἰς ἀπόλαυσιν καὶ τροφὴν, οὐκ εἰς ὕβριν καὶ κόρον καὶ ζωῆς ἀταξίαν, ἀλλ' εἰς εὐχαριστίαν τοῖς πιστοῖς καὶ μετάληψιν. Τοιοῦτοι δὲ Μανιχαίων παῖδες ἐξεφοίτησαν, τοιαύτας αἱρέσεις ἡ τῶν Πισσιδέων ἔχει καὶ τῶν Ἰσαύρων χώρα (1)... Quis clariorem cupiat condemnationem cardinalis illius placiti Manichæorum materiam pravam esse et a malo principio proficisci? Sed iterum oblata occasione ad Manetem et Manichæos redit eosque antichristis et Dei hostibus adnumerat : Αὐτίκα γοῦν Μανῆς ἐν Περσίδι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ὑποκρινάμενος πολλὴν μὲν σατραπείαν, πολλὴν δὲ τῆς ἀνατολῆς χώραν τῇ πλάνῃ διέφθειρε καὶ μέχρι τήμερον φθείρει λυμαντικοῖς ὑφέρπων τὴν οἰκουμένην σπέρμασιν... Αὐτίκα γοῦν ὡς ἀντιχρίστοις ἢ ἀντιθέοις οἱ τούτοις πειθόμενοι οὐκέτι χριστιανοὶ χρηματίζειν ἐθέλουσιν, ἀλλ' ἐπ' ὀνόματι τῶν ἐξάρχων φιλοῦσιν ὀνομάζεσθαι Μανιχαῖοι καὶ Μοντανῖται καὶ Μαρκιωνισταὶ κ. τ. ἑ. (2). Et de Manichæis hactenus.

De Ario autem et asseclis ejus ne verbum quidem facit, sed tam diserte fidem suam declarat de Deo uno in substantia et in personis trino, tam accuratis utitur verbis, ut eum dicas non obiter sensum suum aperire sed sententiam dogmaticam proferre. In cap. 24 lib. quarti agitur de baptismo ad quem alludit Paulus dicens ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Præclare hunc locum exponit Magnes et inter alia hæc habet : « Ἓν γὰρ ὄνομα Θεοῦ κἀπὶ τῷ Υἱῷ καὶ

(1) ... Combustos, qui Sancti Spiritus non sunt rore saginati nec baptismatis gratia sordibus peccatorum abluti... vana effutiunt et frustra cavillantur in injuriam creationis et calumniam creaturarum Dei quæ facta sunt ad usum et victum non ad fastum et lasciviam et intemperantiam, sed ut fideles dum iis participant grato se animo erga Creatorem habeant. Similes istis pullulaverunt Manichæi, ejusmodi hæreses fovet Pisidæorum et Isaurorum regio etc... III, 43, p. 151.

(2) Ita Manes in Perside mentitus Christi nomen multas satrapias magnamque Orientis regionem errore suo decepit et usque nunc corrumpit fatali semine serpens in orbem universum... Ita qui eis ut antichristis et Dei inimicis obediunt non amplius Christiani appellari volunt sed a nomine auctorum suæ sectæ Manichæi vocantur et Montanistæ et Marcionistæ etc. IV, 15, p. 184.

τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ Θεὸς εἷς ἐν τρισὶν ὑποστάσεσίν ἐστι καὶ ὀνομάζεται..... ὃν ἔλουσεν ὁ Χριστὸς τοῦτον ἡγίασε τὸ Πνεῦμα · ὃν δ'ἡγίασε τὸ Πνεῦμα τοῦτον ἐδικαίωσεν ὁ Πατήρ · καὶ οὐχ ὅτι λούων ὁ Χριστὸς ἁγιάζειν οὐ δύναται οὐδ'ἁγιάζον τὸ Πνεῦμα δικαιοῦν οὐκ ἰσχύει, οὐδ'ὁ Πατὴρ δικαιῶν ἀσθενεῖ τινα λούειν ἢ ἁγιάζειν ὃν βούλεται · ἱκανὸς γὰρ ὁμοίως καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ λούειν καὶ ἁγιάζειν καὶ δικαιοῦν τὰ πάντα, ἀλλ'ὅτι πρέπει τὸν Υἱὸν ὡς υἱὸν υἱοθετεῖν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἁγιάζειν ὡς Πνεῦμα, καὶ τὸν Πατέρα δικαιοῦν τὸν ἁγιαζόμενον ἵνα τριῶν ὑποστάσεων ἐν οὐσίᾳ μιᾷ γνωρισθῇ τὸ ὄνομα (1).

His igitur expensis reliquum est ut statuamus Nicephorum aliquid humani passum fuisse, eique accidisse quod interdum accidit eis qui imparati accedunt ad divi Thomæ summam theologicam : difficultatem quum legeret ab Ethnico philosopho propositam credidit Macarium loqui. Et hæc beati patriarchæ venia dixerim.

Ceterum non in iis tantum ostendit se Macarius noster et orthodoxum in sententiis et accuratum in oratione. Quidquid de Trinitate dicit, de Incarnatione Verbi circa quam tantæ lites post eum exortæ sunt, de distinctis in Christo et naturis et operationibus, de libero arbitrio et de originali labe, ea omnia puræ sinceræque fidei congruunt, imo tanta vi verborum declarantur ut egregium illi locum futurum esse inter christianæ testes traditionis prædicere non dubitemus. Sed de his, ut jam dixi, viderint theologi. Nobis satis erit duos tantum locos attingere, unum ubi insolito aliquo modo videtur de Eucharistia loqui, alterum quo præcipue utebantur iconoclastæ ut se Macarii patrocinio defenderent.

De Eucharistia quidem (III, 23) id in primis ante oculos habendum est summa prudentia usos fuisse christianos præsertim III° et IV° sæculo, quando necesse habebant dogma illud commemorare coram profanis; neque ea cautela usu tantum et consuetudine vigebat, sed arcta lege imperabatur. Frequens est in concionibus Patrum quæ ad

(1) Unum enim nomen Deo tribuitur pertinetque, et Filio et Patri et Sancto Spiritui, et Deus unus in tribus hypostasibus et est et vocatur... Quem abluit Christus, hunc sanctificat Spiritus; quem vero sanctificat Spiritus hunc justificat Pater, non quod Christus dum abluit non valeat sanctificare, neque quod sanctificans Spiritus justificandi virtute careat, neque quod Pater qui justificat impar sit aliquem abluere aut sanctificare : eadem enim fruuntur potestate Pater et Filius et Sanctus Spiritus ad abluendum et sanctificandum et justificandum omnia, sed quod decet Filium ut Filium adoptare et Spiritum Sanctum ut Spiritum sanctificare, et Patrem justificare sanctificatum ut trium hypostaseon in una substantia nomen cognoscatur. IV, 25, p. 209.

catechumenos simul et fideles habebantur loquendi modus ubi distinguunt inter ea quæ omnibus tradi possunt et ea quæ gentilibus vel catechumenis exponi nefas sit (1). Hac lege constrictus Macarius et simul ingenio ad allegorias non parum propensus, mystice nimis videtur exposuisse verba Christi : *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis*, *etc.* (2). » Videamus tamen propius an vere modum omnem excesserit. Primum occurrit horrori quem simulaverat Ethnicus ea verba accipiens quasi hortarentur homines ad anthropophagiam, et statuit non adeo horrendum et φρικῶδες esse si christiani carne et sanguine Christi vescantur, quum recens nati infantes non ex alia re vitam trahant nisi ex sanguine matris in lactis speciem dulcedinemque transmutato. His præmissis pergit declarare quæ tandem sit esca illa quam Deus filiis suis adoptivis manducandam apponit, eamque dicit esse doctrinam veritatis quam ex duobus Testamentis christianus haurit sicut puer lac sugit ex utroque matris ubere. Ea est tropica interpretatio, sed tantum abest ut absurda sit, ut hodierni theologi sive protestantes sive catholici in eam unanimiter conveniant, in quantum verbis Joannis Evangelistæ VI, 35-50 aptatur. Sed, relicto jam Joannis cap. sexto, ad institutionem ipsam Eucharistiæ sacramenti se convertit, prout a Matthæo, Marco, Luca, Paulo traditur et statim vale dicit allegoriæ. Verum dum aliquem sensum litteralem persequitur nec tamen arcana christianæ fidei vulgare audet in quamdam intricatissimam silvam sese implicat. En summa ratiocinationis hujus quam jure omnes mirabuntur. Eadem est et panis et carnis origo, quippe quæ ex eadem terra procreata vel producta sint; istius identitatis seu ταυτότητος ratione proprie, non typice, Christus loquitur dum panem et vinum ostendens corpus et sanguinem suum esse dicit. Neque id quilibet dicere potest et corpus *suum* pronuntiare panem, nam ad eum solum qui utriusque, panis scilicet et carnis, creator et auctor est pertinet dominium in iis vindicare quod possessivo adjectivo exprimitur. Hæc ille, multis ut solet verbis; sed non consistit in ea interpretatione, et postquam declaravit quomodo Christus quin substantias eorum immutet potest panem vulgarem et vinum commune aliquo sensu corpus et sanguinem suum nominare, ipsa mysterii penetralia ingreditur et

(1) V. testimonia quæ congessit Martigny in suo *Dictionnaire des antiquités chrétiennes*, art. SECRET.

(2) III, 23, p. 103 et seqq.

accurate discernit panem communem vinumque vulgare ab illo cœlesti cibo quem Christus suis fidelibus offert : Ἀλλ' ὁ κοινὸς ἄρτος ἐν γῇ γεωργούμενος, εἰ καὶ σὰρξ ὑπάρχει τῆς γῆς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν οὐκ ἐπαγγέλλεται, πρόσκαιρον δὲ παραμυθίαν ἔχειν διδοῖ τοῖς ἐσθίουσιν, ἄνευ θείου πνεύματος θᾶττον ἀποσβεννύμενος · ὁ δ'ἐν μακαρίᾳ γῇ τοῦ Χριστοῦ γεωργούμενος, δυνάμει Πνεύματος ἡνωμένος ἁγίου, ἐκ μόνης γεύσεως ἀθανατίζει τὸν ἄνθρωπον (1). Quo interposito discrimine prosequitur de Eucharistia sola loquens ea vi et cura verborum, ut nesciam an in tota christiana antiquitate expressius aliquid et validius reperiri queat. Certe non vetustioris ævi credas legere auctorem sed doctorem aliquem scholasticum et vel ipsum Aquinatem.

Restat ut de placitis Macarii circa imagines judicium proferamus. Alia est Nicephori cum iconoclastis, alia Magnetis cum adversario controversia. Objecerant enim beato illi patriarchæ male feriati homines quædam auctoris nostri fragmenta ad libitum suum et excerpta et consuta ita ut non amplius appareret Macarium cum ethnico philosopho disputare sed videretur omnem omnino usum imaginum ab illo repudiari. Satis autem, ut jam diximus, habuit Nicephorus textum integrum recitare ut luce clarius evaderet nullo modo ibi agi de christianis imaginibus. At missa hac iconomachorum controversia, videamus quid tandem Macarius senserit. In tota illa parte disputationis id agit philosophus ut ostendat parum distare polytheismum a christiana religione, non tantum eo quod utraque pars agnoscat summum numen cui subsint hinc angeli, hinc dii inferioris ordinis, nomine tenus ab invicem differentes, sed etiam eo quod qui tribuantur idolis honores, ii non ad lignum, aurum, statuasve dirigantur, sed ad deos quorum eæ sint imagines. Ὁμολογουμένου τοίνυν θείας φύσεως τοὺς Ἀγγέλους μετέχειν, οἱ τὸ πρέπον σέβας τοῖς θεοῖς ποιοῦντες οὐκ ἐν ξύλῳ ἢ λίθῳ ἢ χαλκῷ ἐξ οὗ τὸ βρέτας κατασκευάζεται τὸν Θεὸν εἶναι νομίζουσιν... ὑπομνήσεως γὰρ ἕνεκα τὰ ξόανα καὶ οἱ ναοὶ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἱδρύθησαν ὑπὲρ τοῦ φοιτῶντας ἐκεῖσε τοὺς προσίοντας εἰς ἔννοιαν γίνεσθαι τοῦ Θεοῦ ἢ σχολὴν ἄγοντας καὶ τῶν ῥυπῶν καθαρεύοντας εὐχαῖς καὶ ἱκεσίαις χρῆσθαι αἰτοῦντας παρ'αὐτῶν ὧν ἕκαστος χρήζει. Pulchre ille quidem, et secundum subtiliorem sensum philosophorum hujus ætatis, Porphyrii maxime; sed nemo non videt quantum ab illa

(1) Sed panis communis in terra productus, licet caro sit terræ, vitam tamen æternam non pollicetur, sed temporalem sustentationem præbet manducantibus, et vacuus Spiritu Dei cito exstinguitur; qui vero in beata terra Christi colitur, virtuti Spiritus Sancti unitus ex solo gustu immortalem reddit hominem... p. 106.

sublimiori quam veriori interpretatione abhorreret et sensus et fides et cultus vulgi.

Ad hæc respondet Macarius primum negando eamdem intercedere angelis cum Creatore Deo rationem ac deis gentilium cum summo illo numine quod excogitaverant philosophi; angelos enim natura diversos esse a Deo qui eos de nihilo creaverit; contra minoris imperii deos ejusdem cum supremo numine naturæ participes esse a philosophis asseri et defendi. Jam veniens ad idolorum seu imaginum cultum omittit subtilem interpretationem adversarii et præcipue sensum religionemque imperitorum hominum impugnat, sive ut rectius dicam, omnem modum et rationem et usum idolorum tollit, asserens vita et moribus, non ære et lapide, naturam angelicam repræsentandam esse, idemque adstruens exemplo Abrahami qui licet Angelos hospitio exceperit nullam tamen eorum imaginem effinxerit. Non dubium est quin ibi videatur eadem sententia damnare et idolorum cultum qualem Ethnici exercebant et imaginum venerationem qualis in Ecclesia invaluit. Sed attentius rem consideremus.

Non idem est usus imaginum et cultus imaginum. Christianos enim inde ab apostolico ævo imaginibus usos esse ad ornamentum domorum, ecclesiarum, sepulchrorum, nemo est qui dubitet; ubique enim occurrunt prisci ævi monumenta, anaglypha vel picturæ quæ satis testantur usum solemnem et universalem (1). Ad idem redeunt, scilicet ad usum simplicem, sine cultu, monumenta votiva dicta quale sine dubio fuit anaglyphum illud mulieris hemorrhoissæ in Paneade civitate erectum de quo Macarius loquitur, quodque se vidisse testatur Eusebius. Ut primum pax est Ecclesiæ reddita et data facultas diruta conventicula rursus ædificandi et in basilicarum modum amplificandi, crevit honor imaginibus et liberius sese extulit ars pictoria christianorum. Supersunt enim illius ævi ecclesiæ magnifico musivorum vestitu splendidæ, in quarum nobilissimo loco, in camera absidis, *aurea concisis surgit pictura metallis* (2): Christus in throno sedens discipulis hinc inde adstantibus disciplinam novam Evangelii tradit apostolo Petro; cernuntur quatuor Evangelistarum symbolicæ imagines; ipsa

(1) Si quæ scriptorum testimonia repugnare videntur ut Epiphanii locus (Opp. ed. Petav., t. II, p. 312) et concilium Illiberitanum anni 305, ea referuntur ad propriam quorumdam temporum seu regionum necessitatem aut observantiam, sed non sunt ejus ponderis quæ contra innumera monumenta prævaleant.

(2) Titulus musivo operi suppositus in basilica suburbana b. Agnetis.

plebs christiana agnorum specie figurata petit fontem qui de rupe sub pedibus Agni mystici vivus et purus exsilit. Nil majus, nil splendidius desideres, nil quod solemnem usum et honorem picturæ prodat clarius et illustret; nullus tamen cultus nobilibus illis imaginibus aut habetur aut exhibitus unquam fuit. Verum serius et postquam, exstincta ubique veteri idolorum superstitione, sublatum est idololatriæ periculum, invaluit cultus ille imaginum qualis in utraque Orientali et Occidentali Ecclesia etiamnum viget, quique accedit (1) ad modum quo philosophus noster ethnicus Deum in idolis coli et adorari declarabat. Honor enim qui imagini tribuitur, non ad eam refertur ut quæ divinum aliquid contineat, sed transit ad invisibilem personam cujus repræsentatio est: imago collocatur non ut in ea Deus habitet aut habitare credatur, sed ut memoriam excitet naturæ invisibilis.

Hac interposita distinctione facile erit discernere quo sensu Macarius imagines rejiciat et condemnet. Cultum respuit, qui sua ætate non nisi ab ethnicis usurpabatur; de usu nec loquitur nec cogitat. Id enim unum præ oculis habet, idolum, ξόανον seu βρέτας in quo pagani credunt numen inhabitare cuique honores exhibent; christianum imaginum cultum plane ignorat, et ea est vis sensusque verborum quibus utitur ut etiam condemnare videatur; quod nemo certe mirabitur in scriptore illius temporis. Quod autem spectat ad imaginum usum vix mihi persuadeam illas basilicas quas commemorat ethnicus picturis vel musivis fuisse destitutas quum in toto Oriente illud genus ornamenti quarto certe saeculo vulgatum esset et solemne. Sed usus iste imaginum non venit in disceptationem, quippe qui nulli cultui conjungatur; itaque nil est quo suspicemur ei Macarium contradixisse et iconoclastarum sententiæ vel tecte adhæsisse.

(1) Accedere dico, nec tamen ignoro quanta currat diversitas inter utrumque cultum etiam in externa rerum specie. In templis enim Ethnicorum statua dei insigniorem obtinet locum, imo totum artificium, totaque structura templi ad id redit ut ξοάνῳ illi constituatur habitaculum; templa illa proprie *domus dei* erant et dicebantur, quum ibi dii soli inhabitarent neque locus esset religiosis hominum conventibus. Nostræ autem ecclesiæ nihil sunt nisi loca conventibus sacris assignata; ibi eminet non statua Dei aut sancti alicujus sed cathedra episcopalis seu præsidis congregationis fidelium et altare seu mensa mystico epulo apposita. Habuerunt labente tempore sacræ imagines locum insignem quidem, maxime in ecclesiis Orientalis ritus, sed nunquam præcipuum.

CAPUT SEXTUM.

QUID NOVUM EX OPERIBUS MACARII LITTERIS VEL SACRIS VEL PROFANIS ACCEDAT.

Superest ut breviter colligamus quæcumque ex Macario nova accedunt ad historiam Ecclesiæ aut litterarum illustrandam. Non ineruditum fuisse et ipsis profanis litteris imbutum ex eo constat quod non raro ad classicos, ut aiunt, auctores appellet, Homerum, Herodotum, Thucydidem, Porphyrium, Aratum Cilicem, quorum tamen, si unum excipias Homeri versum, nulla verba recitat. Imo, interdum genio indulget, et asiatico plane modo stylum evagari sinit, ut exempli causa, quando quatuor anni tempora non injucunde describit, libro IV c. 11. Sed de his satis.

Duo nobis servavit testimonia ex Apocalypsi apocrypha quæ sub ementito Petri apostoli nomine ferebatur. Scriptum illud præter unum locum qui exstat in fragmento quodam Clementis Alexandrini totum intercidit; sed famam non modicam habuit inter antiquos. Primum in celebri catalogo memoratur qui inclinato jam secundo sæculo Romæ conscriptus fuit et a Muratorio editore nomen sumpsit *Canonis Muratoriani*. « *Apocalypsis* (leg. *Apocalypses*) *etiam Johannis et Petri tantum recipimus, quam quidam ex nostris legi in Ecclesia nolunt.* » A Clemente Alexandrino commentario eam illustratam fuisse testis est Eusebius qui tamen eamdem dubiæ fidei libris sive ἀντιλεγομένοις adscribit (1), eique assentitur Hieronymus (2). Sed vel quarto sæculo erant quibus

(1) *Hist. eccl.*, III, 3, 2; III, 25, 4; VI, 3, 2.
(2) *De viris illustr.*, c. L.

genuina videretur ut Methodio, Patarensi, post Tyrensi episcopo († 312) (1) qui eam ἐν θεοπνεύστοις collocat γράμμασιν. Ceterum in codicibus Bibliorum suum habebat locum; in codice Claromontano (Bibl. nat. nº 107) sæculi sexti numerus signatur versuum ejus, qui 270 fuerunt; neque sine veritatis specie conjecit Tischendorfius eam in codice Sinaitico spatium quod nunc hiat inter Barnabam et Hermam obtinuisse. Ad id pertinet quod refert Sozomenus (2), Petri Apocalypsim legi consuevisse in quibusdam Palestinæ ecclesiis, die sanctæ Parasceves.

Quod ad Macarium attinet, non videtur eam ut genuinam accepisse; ita enim respondet difficultati inde petitæ : Κἂν γὰρ τὴν Ἀποκάλυψιν Πέτρου παραπεμψώμεθα, ὑπὸ τῆς προφητικῆς καὶ τῆς εὐαγγελικῆς φωνῆς συνελαυνόμεθα εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Πέτρου καὶ ἄκοντες, quia scilicet eadem sententia quæ ex Apocalypsi Petri excerpta fuerat et in prophetis et in Evangelio invenitur.

Ejus fragmenta quæ afferuntur duo sunt, unum : ἡ γῆ παραστήσει πάντας τῷ Θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως καὶ αὐτὴ μέλλουσα κρίνεσθαι σὺν καὶ τῷ περιέχοντι οὐρανῷ (3), alterum : καὶ τακήσεται πᾶσα δύναμις οὐρανοῦ καὶ ἑλιχθήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον, καὶ πάντα τὰ ἄστρα πεσεῖται ὡς φύλλα ἐξ ἀμπέλου καὶ ὡς πίπτει φύλλα ἀπὸ συκῆς (4). Alterum hoc tamen videtur ab Isaia propheta desumptum (5). Concordant autem hæc fragmenta cum Clementino ut demonstrent apocalypsis Petri argumentum fuisse omnium rerum finem et judicium universale; ideoque mihi valde arridet conjectura Hilgenfeldii qui prophetam quemdam quem omisso nomine citat Hippolytus (6) Apocalypsim Petri intelligit (7).

Est et alius Macarii locus qui ad litteras dubiæ fidei spectet, ubi significat prodigia quibus illustre fuisse Pauli apostoli martyrium credebatur. Loquens enim de morte Petri et Pauli hæc habet : ὁ μὲν τομὴν κεφαλῆς, ὁ δὲ σταυρὸν ὑπελθεῖν (συνεχωρήθη), δι'ὧν ἡ τοῦ δράκοντος σπεῖρα συνεκόπη · ὁ μὲν γὰρ τῆς κεφαλῆς τμηθεὶς αἵματι καὶ γάλακτι τὸν ὄφιν εἰς

(1) *Sympos.*, II, 6.
(2) *Hist. eccl.*, VII, 19.
(3) IV, 6, p. 164.
(4) IV, 7, p. 165.
(5) XXXIV, 4.
(6) Hippol., *De Christo et Antichristo*, c. 15. — Cfr. c. 54.
(7) Hilgenfeld, *Novum Testamentum extra canonem receptum*, fasc. IV, p. 74 et seqq.

λιχνείαν ὥσπερ ἐδελέασεν · ὁ δὲ τῷ σταυρῷ τοῦτον εὐτόνως συνέκοψε (1). Prodigium illud de lacte cum sanguine ex scisso Pauli capite effluente nullus adhuc retulerat nisi auctores duorum apocryphorum qui sub nominibus Lini et Abdiæ circumferuntur (2). Abest a textu græco falsorum actuum Petri et Pauli qui a Thilone primum, post a Tischendorfio editus est (3).

Sed minus admirabitur hanc a Magnete famam commemorari quicunque animo reputaverit quot ejus modi historias quæ solo Apocryphorum testimonio niti videbantur accurata auctorum aut monumentorum investigatio ad superiorem ætatem retraxerit. In iisdem enim latinis apocryphis et non nisi in paucis græci textus codicibus legitur Paulo ante mortem nobilem quamdam feminam sudarium obtulisse quo caput suum operiret, illudque Plautillæ illi feminæ apostolum in visione nocturna reddidisse. Id quidem sexto sæculo narratum esse ex actibus illis apocryphis credi poterat ; sed ecce Rossius sarcophagum indigitat Massiliensem quarti vel ad summum ineuntis quinti sæculi in quo historia ea cernitur insculpta, unde non absurde colligas eam et veram et antiquam quarto sæculo fuisse habitam ; norunt enim omnes qui vel summis labiis antiquitatum christianarum fontem attigerunt in sarcophagis nunquam aut fere nunquam historias repræsentari quæ ex canonicis libris petitæ non sint (4).

Quod ad Macarii testimonium attinet, prodigium refert non ut recentem aliquam narrationem sed ut publica et vulgari fama celebratum, unde non temere arbitrari licet, non quidem pseudo-Lini aliorumque libros genuinos esse, neque eam quam Magnes refert historiam ut veram statim haberi posse, sed tertio saltem sæculo in vulgus emissam esse, neque falsarii alicujus sequioris ævi commentum esse reputandam.

Hæc de Apocryphis sufficiant, quibus addi potest quod de Polycarpo solus retulit Macarius (5).

(1) Ille capitis abscissionem, hic crucem pati permissus est, a quibus volubilis draco contritus est; nam ille capite truncatus sanguine et lacte serpentem ad escam allexit, hic vero cruce sua valide contrivit. IV, 15.

(2) Pseudo-Linum invenies in *Bibl. patr. Colon.*, 1618, t. I, p. 70, vel in *Bibl. patr. Lugdun.*, 1677, t. II, p. 73 *a*; Pseudo-Abdiam autem (II, 8) in Fabricii *Codice N. T. apocrypho*, p. 455.

(3) Thilo, *Programmata paschalia*, Halæ, 1837, 1838. — Tischendorf, *Acta apostolorum apocrypha*, Lipsiæ, 1850.

(4) v. Rossii *Bullettino di archeologia cristiana*, an. 1867, p. 71.

(5) III, 24, p. 109.

De antiquis hæresibus aliquot in locis mentio occurrit; novi hæresiarchæ, novæque sectæ nomen servavit, Droserii scilicet et Droserianorum *Eremitas* quoque commemorat, non ut ascetas christianos, sed ut a fide et gratia alienos (1); Dositheum etiam qui nomine tenus cognoscebatur (2), Cilicem genere fuisse memorat et octo libros conscripsisse in quibus splendore orationis impia commenta obtegebat, nuptiasque damnabat, hæc inter alia dicens : διὰ μὲν κοινωνίας ὁ κόσμος τὴν ἀρχὴν ἔσχε · διὰ δὲ τῆς ἐγκρατείας τὸ τέλος θέλει λαβεῖν (3). Idem a vini et carnium usu discipulos arcebat quasi fœdo et sacrilego et ad libidinem incitante.

Alius generis est quod de Babylone civitate loquens, eam refert a Persis iterum eversam desolatamque fuisse, idque suo tempore accidisse. Locus est in lib. IV, cap. 11, p. 170. Μέχρι τοῦ νῦν βασιλικὴ τῶν Ἀσσυρίων μητρόπολις γέγονεν ἡ καλουμένη Βαβυλὼν... ἄμαχός τις οὖσα, καὶ ἀνάλωτος, δεύτερον ὑπὸ Περσῶν ἐρημωθεῖσα τοῦ σχήματος ἀπώλεσε πᾶσαν τὴν εὐπρέπειαν, καὶ τέλος ἐρημωθεῖσα οὐδ'ἴχνος τῆς παλαιᾶς εὐδαιμονίας σώζει (4).

Vidi ac perlegi :

Lutetiæ Parisiorum, in Sorbona a. d. XVII Kal. Novembris an. 1876.

Facultatis Litter. Parisiensis decanus,

H. WALLON.

Vu et permis d'imprimer :

Le Vice-recteur de l'Académie de Paris,

A. MOURIER.

(1) III, 41, p. 151; IV, 15, p. 184.

(2) Hegesipp. apud Euseb., *Hist. eccl.*, IV, 19, 3. Cfr. Photii *Bibl.* cod. cxxi.

(3) A concubitu traxit orbis originem; a castitate habebit finem. III, 41, p. 151; cf. p. 184.

(4) Usque nunc regalis Assyriorum metropolis Babylon, invicta et insuperabilis exstitit, sed iterum a Persis vastata omnem amisit splendorem, adeo ut nullum vestigium antiquæ fortunæ servaverit.

APPENDIX

1° *Homiliarum Macarii Magnetis in Genesim fragmenta quæ supersunt.*

Gratum me facturum lectoribus arbitratus sum si hic colligerem quæcumque supersunt ex fragmentis homiliarum Macarii Magnetis in Genesim. Septem igitur ex secunda Crusii dissertatione in tomo X Patrologiæ Græcæ Mignii recusa transcripsi, eo ordine qui mihi visum est inferri posse ex ipsis sententiis. Alia tria inedita sunt, quæ accepta refero benignitati emi cardinalis Pitræ; de codicibus dixi, quorum quum duo, Vaticanus nempe 2022 et Pianus 22, mihi præsto essent, ipse eos contuli.

1.

Περὶ τῆς Ἀδὰμ δημιουργίας.

Καὶ (1) τὰ μὲν ἄλλα κτίσματα ῥήματι μόνῳ παρῆκται · ὁ δὲ ἄνθρωπος ἔσχεν ἐξαίρετόν τι κατὰ τὴν ποίησιν παρὰ ταῦτα. Βουλῆς γὰρ προηγουμένης ἐκτίσθη, ἵνα ἐκ τούτου δειχθῇ ὅτιπερ κτίσμα τίμιον ὑπάρχει. Τὸ γὰρ « ποιήσωμεν ἄνθρω- » πον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, » οὐδὲν ἕτερον δείκνυσιν ἢ ὅτι συμβούλῳ ἐχρήσατο ὁ Πατὴρ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ τῷ Υἱῷ ἐπὶ τῇ τούτου κατασκευῇ, τῷ ἀπαυγάσματι τῆς δόξης, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ χαρακτῆρι τῆς

(1) Crusius, Diss. II, § 17. Migne, p. 1397.

ὑποστάσεως αὐτοῦ. Οὔτε (1) γὰρ ἐνῆν ἄλλῳ τινὶ συμβούλῳ κεχρῆσθαι ἢ τῷ ζῶντι καὶ ὑποστατικῷ αὐτοῦ Λόγῳ, τῷ ἀπαραλλάκτῳ αὐτοῦ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν καὶ ἰσοδυνάμῳ... Ἐπειδὴ (2) τοίνυν, ὡς εἴρηται, ὥσπερ βασιλεὺς εἰσήχθη ἐν κόσμῳ ὁ ἄνθρωπος, εἰκότως καὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγένηται. Ἔδει γὰρ τὸν μέλλοντα ἄρχειν τῶν ἄλλων ὥσπερ τινὰ εἰκόνα ἔμψυχον τῆς τοῦ βασιλέως ὁμοιότητος ἀπολαύειν, οὐκ ἐν πορφυρίδι καὶ σκήπτρῳ καὶ διαδήματι τὴν ἀξίαν ἐμφαίνοντι, ἐπεὶ μηδὲ τὸ ἀρχέτυπον ἐν τούτοις ἦν, ἀλλ' ἐν τῷ κεκοσμεῖσθαι τὴν ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν καὶ ἀρετήν. Τούτοις γὰρ τιμηθεὶς ὁ ἄνθρωπος τὴν πρὸς τὸ πρωτότυπον εἰκόνα ὁμοιότητι διασώζει. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτεξουσιότης τὸ βασιλικὸν καὶ ἐπηρμένον τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸς τὴν θείαν εἰκόνα ἐμφερὲς προσφανέστατον δείκνυσι, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ χειρῶν Θεοῦ ἔργον ὁ ἄνθρωπος, διὰ τὸ τίμιον τῆς κατασκευῆς. Βουλῆς γὰρ ἐνέργεια τὸ πᾶν...

2.

Ὁ (3) γὰρ τοσοῦτον μέγεθος οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης λόγῳ ὑποστησάμενος πολλῷ μᾶλλον παράδεισον ἱκανὸς καταφυτεῦσαι ῥήματι, καὶ λόγῳ ῥιζῶσαι πανόλβιον χωρίον · ἀλλ', ὡς εἴρηται, διὰ τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον τιμὴν καὶ φυτουργὸς γίνεται μυστικῷ τινι λόγῳ ἀκαμάντως τόνδε <τὸν> κόσμον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παράγων θελήσει.

3.

Ὄντων (4) οὖν αὐτῶν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, νόμον δίδωσιν αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐπὶ εὐεργεσίᾳ τοῦ δεῖξαι μὲν ἐλευθέραν τὴν φύσιν ἐν τῇ αὐτεξουσιότητι, ἀποδεῖξαι δὲ ὡς ὑπὸ δεσπότην καὶ κηδεμόνα εἰσὶ, λέγων οὕτως · « Ἀπὸ παντὸς ξύλου... τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῇ · ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ. Ἧ δὲ ἂν ἡμέρᾳ φάγησθε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ » ἀποθανεῖσθε, » τοῦτ' ἔστιν, θνητοὶ ἔσεσθε. Οὕτω γὰρ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν · « Ἧ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγῃ ἀπὸ τοῦ ξύλου, θνητὸς ἔσῃ. » Ἀλλὰ μή τις ὑπολάβοι ὅτι τὸ ξύλον τοιαύτης ἦν φύσεως, ὡς γνῶσιν παρέχειν καλοῦ καὶ πονηροῦ, οὐ γὰρ δὴ βλαβερὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τι ἦν, ὅρος δὲ ἐτέθη ἐν τῷ φυτῷ πρὸς γυμνασίαν τῆς ἐλευθερότητος. Καὶ ὅτι οὐ τὸ ξύλον αἴτιον γνώσεως τῷ Ἀδὰμ γέγονε, δῆλον. Ἡ γὰρ ἐντολὴ ὡς πρὸς εἰδότα ἄμφω ἐδόθη, τό τε καλὸν καὶ <τὸ> πονηρὸν, τήν τε

(1) Ibid. § 13, p. 1389.
(2) Ibid. § 17, p. 1397.
(3) Ibid. § 14, p. 1392.
(4) Ibid. § 18, p. 1399.

ὑπακοὴν καὶ τὴν παρακοήν · ὥστε ἡ γνῶσις προὔλαβε τὴν ἐντολήν. Δέδοται δὲ αὐτὴ διὰ τὸ, ὡς εἴρηται, αὐτεξουσίῳ βουλήματι κινούμενον τὸν ἄνθρωπον, ἐπ' ἀδείας τε ἔχοντα ἀπὸ πάντων μεταλαμβάνειν τῶν ἄλλων δένδρων, ἑνὸς δὲ μόνου νόμῳ προσταττόμενον ἀπέχεσθαι, τοῦτο γινώσκειν, ὡς ὑπὸ Δεσπότην ἐστὶ τὸν καὶ τὴν ἐντολὴν δεδωκότα.

4.

Ἀλλὰ (1) ὡς τὸ ἀπειρόκακον ἀποθεμένων διὰ παραβάσεως, ὃ καὶ τὴν γύμνωσιν ἀδιάφορον παρέσχε.

5.

Μετὰ (2) τὸ τόλμημα εἰς σύνεσιν ἐλθόντες τοῦ πταίσματος, τῷ διακριτικῷ κρατοῦνται φόβῳ καὶ κρύπτεσθαι πειρῶνται τὸν ἀλάθητον ὀφθαλμὸν, καὶ παραιτοῦνται τὴν πρόοδον καὶ ἀναδύονται τὴν παράστασιν.

6.

Ad (3) Gen., III, 22. « Ecce Adam factus est sicut unus ex nobis ad sciendum bonum et malum » : οὐχ ὡς προσκόψαντος αὐτοῦ ἐπὶ τὴν τῆς ἀρετῆς καὶ κακίας γνῶσιν, ἀλλ' ὡς τοιούτου ἐξ ἀρχῆς πλασθέντος. Φθάσας γὰρ εἶπεν ἡ Γραφὴ ὅτι « ἔτι ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ. » Δῆλον ὡς προκαταβεβλημένην εἶχεν ἐν τῇ φύσει τὴν γνῶσιν τοῦ καλοῦ καὶ <τοῦ> πονηροῦ.

7.

Διὸ (4) ἵνα μὴ κακὸς ἀθάνατος ᾖ ἄνθρωπος, θνητὸν αὐτὸν ἀπεφήνατο ὁ Θεὸς νεκρότητι περιβαλών. Τοῦτο γὰρ οἱ δερμάτινοι χιτῶνες σημαίνουσι ἀπὸ τοῦ λόγου τῆς τῶν ζώων νεκρώσεως · ὅπως διὰ τῆς λύσεως τοῦ σώματος καὶ τῆς δέσεως ἡ ἁμαρτία πᾶσα αὐτόπρεμνος διαφθαρῇ.

8.

Τοῦ (5) Μακαρίου Μάγνητος ἐκ τοῦ ιζ' λόγου τοῦ εἰς τὴν Γένεσιν.

(1) Ibid. § 17, p. 1398.
(2) Ibid. § 19, p. 1400.
(3) Ibid. § 17, p. 1398.
(4) Ibid. § 19, p. 1400.
(5) Ex cod. Vat. 2022, sæc. XI, f° 236.

Ἐπειδὴ (1) τὸ περὶ τῶν χιτώνων τὴν ἱστορικὴν ἐκφεύγει διάνοιαν καὶ ἀναγωγῆς (2) λόγον ἀπαιτεῖ <τὴν> ἀφήγησιν πρεσβείαις τῶν ὁσίων λέγειν ἐπαγγελλόμεθα, οὐ ζώων ἀλόγων δορὰς τὸν Ἀδὰμ ἢ τὴν Εὔαν ἐνδύεσθαι προπετῶς ἐκλαμβάνοντες (τοῦτο γὰρ τῆς τῶν βλακῶν διατριβῆς τὸ ῥῆμα καὶ τῆς ἀπαιδεύτου χορείας τὸ μύθευμα), ἀλλὰ λέγομεν ὡς πρὸ τῆς παραβάσεως λεπτότερον ἦν καὶ αὐγοειδέστερον τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸς κατάληψιν θείων θεωρημάτων ὀξὺ καὶ ἐπιτήδειον, πρὸς μηδεμίας (3) παχύτητος διοχλούμενον, ἀλλ' ὡς ἔσοπτρον εὐειδέστατον καὶ λαμπρὸν, οὐδεμίαν (4) ἐπι... υομένον κῆραν, οὐδέ τινα τῆς ὑλώδους καὶ κεκτημένον ἀναλύτητος.

Ἐγὼ δὲ, οὐ μικρῶς βασανίζων τὸ λεχθὲν πολλῇ φροντίδι τῆς ζητήσεως ἔκαμνον, μαθεῖν ἀκριβέστερον τοὺς δερματίνους χιτῶνας γλιχόμενος. Εὗρον γοῦν ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ τλήμονος Ἴωβος (5) σαφεστάτῃ λέξει τοῦ λόγου τὸ καίριον, ἔνθα τὴν ὑπόθεσιν ἑρμηνεύων τῆς πλάσεως πεπαρρησιασμένῃ κέχρηται τῇ φωνῇ πρὸς τὸν κτίσαντα· « Δέρμα καὶ κρέας με » λέγων « ἐνέδυσας, ζωὴν δὲ καὶ ἔλεος ἔθου παρ' » ἐμοὶ, ἡ δὲ ἐπισκοπή σου ἐφύλαξέ μου τὸ πνεῦμα. » Ἐνταῦθα γὰρ ἔοικε τὸ κοινὸν τῆς ἀνθρωπότητος ὥσπερ ἀναλαβὼν τῆς δημιουργίας σαφηνίζειν (6) τὸν τρόπον, τὸν δὲ δερμάτινον χιτῶνα ὃν ὁ Θεὸς ἐνέδυσε τὸν Ἀδὰμ ἡρμήνευκεν εἰπών· Δέρμα καὶ κρέας με ἐνέδυσας ὅ <ἐστιν ᾧ> περικείμεθα τουτὶ <τὸ> σῶμα τὸ σάρκινον. Εἰ δέ τις ἐκ τοιαύτης μαρτυρίας τοῦτο μὴ καταδέχεται, οὗτος οὐ δερμάτινον, ἀλλὰ ξύλινον ἐνδέδυται χιτῶνα.

9.

Οὐχ (7) ἑψήσεις ἄρνα ἐν γάλακτι μητρὸς αὐτοῦ (8)· τοῦτο δὲ λέγει τὸ οὐ φονευθήσεται ὁ Χριστὸς ὑπὸ Ἡρώδου ἐν τοῖς παισὶ τοῖς νηπίοις, ὅτι ἕνεκεν αὐτοῦ ἐν Βηθλεὲμ Ἡρώδης ἀνεῖλεν τὰ νήπια· οὐ γὰρ ἔδει αὐτὸν παθεῖν πρὶν τέλειον γενέσθαι ἵνα τοὺς πάντας σώσῃ.

10.

Τὴν (9) ἐκκλησίαν ὧδε σελήνην λέγει, ἀδελφὸν δὲ αὐτῆς τὸν Κύριον Ἰησοῦν,

(1) Ἐπειδὴ—ἀπαιτεῖ habet etiam Crusius, l. c. § 4, p. 1380. Cod. ἐπειδὴ ὅτ' ἂν περὶ.

(2) καὶ ἀν.] ἐὰν ἀγάγης Cod.

(3) μηδεμίαν Cod.

(4) οὐδεμίαν—ἀναλύτητος. Ita Cod. in eo loco valde corruptus; si quid video, duo verba desunt post καὶ, unum cui τινα referatur, alterum adjectivum geminum ὑλώδους; ἀναλύτητος vero in ἀνθρωπότητος corrigendum erit.

(5) Ἴωπος Cod. *Job.* X, 11, 12.

(6) Cod. σαφανίζει.

(7) Ex cod. *Vat. Pii II*, 22.

(8) Exod. XXIII, 29.

(9) Ex cod. Marciano XXIII.

διὰ τὸ ὁμοιοπαθὲς τοῦ σώματος, ἔρημον δὲ τὴν ἄγνοιαν ἐξ ἧς ἀνῆλθεν στηρίγματι βεβαίῳ χρησαμένη τῷ σταυρῷ ἐπὶ τὸ ἄνω βασίλειον.

2° *Conjecturæ in Apocritica.*

In animo erat hic subjungere adversaria critica in textum Apocriticorum, sed aliis curis detentus hæc paucula tantum appono, ceteris τῷ βουλομένῳ permissis.

P. 1, l. 8, βίῳ] υἱῷ; — p. 9, l. 18, ὑμεῖς] ὑμᾶς; — p. 13, l. 6, ἐνεδοίασα] ἐνεδοίασας; — p. 15, l. 4, ἢ καὶ] εἰ καὶ; — p. 15, l. 11, ἀθροίσωμεν] ἀθρήσωμεν; — p. 21, l. 4, δυσθανατοῦντα] δὶς θανατοῦντα; — p. 24, l. 9, ἄρχων] ὁ ἄρχων; — p. 30, ἄσβεστον] ἀσβέστου; — p. 33, l. 9, ἀνεῖπον] εἶπον ἂν; — p. 35, l. 1, ψῆφον] ψήφων : fortasse ἐν ἀποφάνσει; — p. 35, l. 9, ὑμῶν] ἡμῶν; — p. 40, l. 2, expunge glossema ἐκ τοῦ μὴ ζῆν [ἐν] δόγματι κοσμικῷ καὶ φρονήματι; — p. 40, l. 2, μηδ' αὖ τὰ ut fert codex quem male correxit editor; — p. 40, l. 15, ἐκδικήσας] ἐκδήσας; — p. 41, l. 20, ὁ δυνατὸς] ἀδύνατος, sed melius expungas; — p. 60, l. 2, <καὶ> ἀπιθάνως; — p. 65, l. 18, ἀναγραφόμενον] ἀναστρεφόμενον; — p. 74, l. 2, τὸ λέγον] λέγοντος; — p. 78, l. 7, πολὺν] πολιτικὸν; — p. 80, l. 6, 7, distinguendum : « Τήρει τὰς ἐντολάς · » καὶ ζωὴν μὲν αἰώνιον τὰς ἐντολ. ὑπ. κ. τ. ἑ.; — p. 82, l. 3, μὴν] μὲν; — p. 89, l. 12, τὸν καιρὸν] τὸ κύριον = *proprium sensum*, et ita habet cod. Pii II; — p. 89, l. 25, <Θεὸν> λόγον; ita cod. Pii II; — p. 89, l. 26, <ἀλλ'> οὐδ' ἐν τῷ πυρὶ; ita cod. Pii II; — p. 92, l. 5, οὐ κρατεῖ τὰς ἡνίας, glossema expungendum; — p. 103, l. 18, μανθάνον] μανθάνει quod propius ad cod. accedere videtur; sic l. 20, repone ἀναλαμβάνει; — p. 103, l. 20, πολλοῦ] πολιτικοῦ; — p. 105, l. 32, ἄρτι] ἄρτος; — p. 108, l. 13, πάντως] πάντες; — p. 109, l. 21, ἐπικειμένην] ὑποκειμένην; — p. 111, l. 12, τοῦτ' ἐζήλωσαν] τοῦτο ζηλώσαιεν; — p. 111, l. 25, ὀρεινομένους] ὀρεινόμους; — p. 113, l. 4, πάλιν] πάλην; — p. 114, l. 11, δηλαδὴ τοῦ Σωτῆρος, glossema; — p. 115, l. 2, Ἢ] Εἰ, et ita l. 3; l. 4, disting. : συγκέχυται, εἰ κ. τ. ἑ.; — p. 115, l. 22, dist. : δεικνὺς, ἀσάλευτον τὴν; — p. 116, l. 16, ἀστείῳ] ἀσκίῳ; — p. 118, l. 2, Πατρὶ] Πέτρῳ; — l. 5, ἐνέτριψεν] ἐνέτρεψεν et dist. : ἐν τῷ τὴν π. ἀποκαθᾶραι · ῥᾷον οὕτως...; — p. 123, l. 26, [ἀλλ' ἵνα μὴ], repone etiam τῶν ἐθνῶν ut restituatur sensus et appareat homœoteleuton; — l. 27, καὶ dele ante τούτους; — l. 31, τιμᾶν adde τὸν νόμον; — p. 125, l. 11, γελοίου μηχανήματα glossema delendum; — p. 136, l. 8, βασιλικῶς] βασιλικῷ; — p. 141, l. 15,

φθόνον] φόνον ; — p. 145, l. 12, ἴυλξι] ἴυγξι ; — p. 146, l. 29, τινες [illegible] ; — p. 150, l. 24, δόγμα, glossema videtur ad ἐπάγγελμα referendum ; — p. 159, l. 26, τὸν—νόμον, glossema ; — p. 164, l. 10, δέ τι] δὲ τί ; — p. 172, l. 3, μαιούμενοι] μαιευόμενοι ; — p. 176, l. 3, βήματι, glossema ; — l. 10, νεφέλῃ] νεφέλης ; — p. 177, l. 11, καὶ ποιεῖ] καὶ πᾶς ; — p. 179, l. 20, μαρτύρηται περὶ] μαρτυρίᾳ τῇ περὶ ; — p. 181, l. 17, Ὡς γὰρ...] Οἱ γὰρ τ. σ. ἄρ. et l. 19, προκινδυνεύσωσι. Ἄρτι κ. τ. ἑ. ; — p. 185, l. 3, δραπετεῦσαι] διαπετάσαι ; — p. 194, l. 22, ἐπίβουλος] ἐπήβολος ; — p. 197, l. 19, κρίσιν] κλῆσιν ; — p. 200, l. 18, τὸ λοιπὸν] τῶν ῥυπῶν ; — l. 20, αὐτῷ] αὐτὸν ; — p. 206, l. 16, ἐκλύειν] ἐκλύεσθαι ; — p. 210, l. 17, καὶ <εἰς> μίαν ; — l. 19, πέμψαι] πέψαι ; — p. 218, l. 18, λέγει <μὴ> ; — p. 221, l. 1, τὴν δὲ κτίσιν] τῇ δὲ κτίσει.

Nunc ipse propria errata corrigam. In cap. I. p. 5 Turrianum injuria reprehendi quod πεπωρωμένοι non correxerit, quæ lectio omnino est retinenda. Non tamen inde labefactatur argumentum quod ibi proposui ; manet enim alius error qui dubius non est, nempe σπεύδοντες pro σπένδοντες. — Cap. III, p. 13, lin. penult., pro *ire* lege *re* ; — p. 18, l. 16, pro *Macario* lege *Macarii*. — Cap. V, p. 32, circa finem ; locus citatus reperietur in cap. 21 lib. IV^{i}, p. 200. — Cap. VI, p. 38, l. 3, distingue ante v. *Eremitas* ; — p. 40, n° 2, l. 2, pro ῥιζῷσαι lege ῥιζῶσαι.

Restat ut Pauli Foucart v. cl. benignitati publicas agam gratias, qui antequam Apocritica prodirent in lucem, folia impressa utenda mihi dedit, et plagulas ipsas tractare permisit.

INDEX

TOULOUSE. — IMPRIMERIE A. CHAUVIN ET FILS, RUE DES SALENQUES, 28

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΜΑΓΝΗΤΟΣ

ΑΠΟΚΡΙΤΙΚΟΣ Η ΜΟΝΟΓΕΝΗΣ.

KLINCKSIECK.

11, VIA DICTA DE LILLE.

PARIS.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΜΑΓΝΗΤΟΣ

ΑΠΟΚΡΙΤΙΚΟΣ Η ΜΟΝΟΓΕΝΗΣ.

MACARII MAGNETIS QUÆ SUPERSUNT

EX INEDITO CODICE

EDIDIT

C. BLONDEL.

PARISIIS.

E TYPOGRAPHIA PUBLICA.

M DCCC LXXVI.

Carolus Blondelius, quum in Græcia, Gallicæ scholæ alumnus, versaretur, insigni diligentia antiquitatis vestigia persecutus, haud exiguam materiam comparaverat, quam futuris laboribus seposuerat. Nempe et plures titulos, quum in Bœotia tum in insulis Ægei maris, exscripsit, quorum Bœoticos in Sylloge a Lebasio instituta, ceteros alibi mox edendos curabo. Idem, excussis codicibus qui in montis Atho monasteriis servantur, præter alia, primus invenerat et descripserat scholia quædam quæ a grammatico Byzantino ex scholiis copiosioribus excerpta nonnullas Zenodoti, Aristarchi et Ptolemæi Ascalonitæ lectiones servaverunt et ex parte præstantissimi codicis Veneti lacunam explent[1].

Sed ab his atque etiam aliis quæ inchoaverat edendis animum juvenis avertit atque omne ejus studium detinuit codex ineditus, quem a Græco Apostolide fidei suæ commissum publici juris facere instituit. Nihil enim utilius visum est quam Macarii Magnetis Ἀποκριτικοῦ, cujus aliquot tantum fragmenta a Nicephoro aut quibusdam aliis excerpta ad ætatem nostram pervenerant, tres libros fere integros edere. Hi a Macario Magnete, circa medium saeculum quartum, hortante amico Theosthene, adversus philosophum scripti sunt, qui falsitatem Scripturæ sacræ arguere conatus erat. Sive illos ipsos libellos, quorum meminit Lactantius (*Divin. Instit.* l. V, II-IV),

[1] Hæc scholia a Duchesnio, indice Blondelio, rursus plene descripta sunt et edita (*Archives des Missions scientifiques*, 3ᵉ série, t. III, p. 365) et ab eodem cum J. Dindorfio liberaliter communicata (*Scholia Græca in Homeri Iliadem*, Oxonii, 1875, *Præfatio*, p. XXIX).

a judice et auctore persecutionis faciendæ compositos, sive similia argumenta ab aliquo Porphyrii discipulo repetita refellere Macarius aggressus est, ea disputationis est ratio ut philosophus quædam capita Scripturæ quæ repugnare sibi videantur afferat, Paulum Petrumque laceret, rursus christianus ad unumquodque respondeat. Quæ quum Blondelius non solum edere, sed etiam explanare et commentariis illustrare, cetera Magnetis hic aut illic latitantia eruere et in unum corpus colligere, de scriptoris ætate, disciplina disserere muneris sui duceret, res altius repetere necesse fuit et controversias inter paganos et christianos motas penitus rimari. Cui tam variis studiis totis viribus incumbenti, quum ipsius laboris infinitas, tum ingravescens in dies valetudo moras attulerunt et præmatura morte suis ereptus est Blondelius prius quam diu meditatum opus perfecisset et labore suo frueretur.

Cujus operis absolvendi curam, amici precibus obsecutus, suscepi, ita tamen ut arctius circumscriberem. Quæ Blondelius de Magnetis ingenio, scriptis, doctrina, de rebus aut temporibus, disserere in animo habuerat, ea inchoata, nondum absoluta, neque ipse in lucem proferri voluit, neque ego perficere tentavi. Quam partem operis eo æquiore animo omisi quod scio Duchesnium, in ecclesiastica doctrina et græcis litteris pariter versatum, de his rebus propediem disputaturum. Illud igitur reliquum fuit ut Macarii Magnetis Ἀποκριτικοῦ quæ supersunt ad fidem codicis ederentur.

Liber primus totus periit, secundo desunt septem capita, tertius integer permansit et quartus, præter partem exiguam ultimi capitis. Codex est chartaceus in forma quarta minore, sæculo quinto vel sexto decimo, ut videtur, exaratus, foliis hodie constans 125, initio mutilus. Folia haud pauca, præcipue in fine, superiore margine nonnihil madore corrupta sunt, ut tamen commode legi possint. In margine, ipsa prima manus correctiones addidit, atramento pallidiore; quasdam etiam aliæ manus recentiores, quarum una hodierna.

Codex de integro excussus est, sed paucissima accesserunt ad apographum a Blondelio strenue et perite confectum. In annotatione parcior fui; compendia scripturæ, lapsus calami et cetera ad palæographiam pertinentia minimo damno jam omitti posse existimavi, quum eadem a Blondelio in primis foliis diligentissime signata specimen satis amplum scripturæ præberent, et codex Macarii a ceteris ejusdem ætatis codicibus non discreparet. Quæcunque autem verba emendata aut mutata sunt, in notulis sedulo indicantur. In textu, uncinis [ ] correcta, < > addita inclusa sunt.

In emendando codice longe plura Blondelius invenerat; quædam etiam aut a me aut ab amicis addita fuere. Vitia aperta, ut potui, correxi; nonnulla corrupta sanare conatus sum, ut liber legi et intelligi posset. Multa etiamnunc superesse emendanda, conjicienda satis scio; quam curam prope infinitam audacioribus et felicioribus relinquo, ut tandem doctis viris librum diutius exspectatum præbeam et datam amico fidem, opere edito, exsolvam.

P. FOUCART.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΜΑΓΝΗΤΟΣ
ΑΠΟΚΡΙΤΙΚΑ.

LIBER PRIMUS[a].

(CAPITA I, II, III, IV, V DESIDERANTUR.)

CAPUT VI.

De Berenice seu hæmorrhousa.

. . . . . *τότε*[1] *δὲ* Βερενίκην[2] *δέσποιναν ἐπισήμου χωρίου καὶ ἔντιμον ἄρχουσαν*[3] *τῆς μεγάλης* Ἐδεσσηνῶν[4] *πόλεως ἔκπαλαι*[5] *τυγχάνουσαν, λιβάδων*[6] *ἀπαλλαγεῖσαν ἀκαθάρτων αἵματος καὶ πάθους ὀδυνηροῦ τάχος ἐξιαθεῖσαν, ἣν πολλοῖς χρόνοις πολλοὶ βασανίσαντες ἰατροὶ πρὸς τῷ μηδὲν ὠφελῆσαι εἰς χειρίστην ὀδύνην τὸ πάθος ἐπηύξησαν*[7], *θίξει σωθεῖσαν σωτηρίου κρασπέδου μέχρι τοῦ νῦν ἀοίδιμον ἐν τῇ* Μέσῃ *τῶν* Ποταμῶν *ᾄδεσθαι ποιήσας*[8], *μᾶλλον δὲ ἐν πάσῃ τῇ γῇ τὸ μέγα κατόρθωμα· αὐτοῦ γὰρ τοῦ πραχθέντος ἡ γυνὴ τὴν ἱστορίαν*[9] *σεμνῶς ἀποχαλκεύσασα τῷ βίῳ παρέδωκεν, ὡς ἄρτι τοὖργον γενόμενον, οὐ πάλαι* . . . . .

(Cetera desiderantur.)

[1] Vide Nicephori Antirrhetica in *Spicilegii Solesmensis* t. I, p. 332 : *γράφει* (sc. Noster) *γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τῆς αὐτῆς βίβλου κατὰ τὸ ἕκτον κεφάλαιον, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῶν παρὰ Χριστοῦ τελουμένων θαυμάτων διέξεισιν, τοιάδε· Τότε δὲ Βερενίκην, κ. τ. λ.* — [2] Βερενίκην] Pr. l. *βερο.* — [3] *χωρίου-ἄρχουσαν*] Cod. inter *χωρίου* et *καὶ* interp.; D. P. *χωρίου καὶ ἔντιμον, ἄρχουσαν.* — [4] Ἐδεσσηνῶν] Cod. *ἐδεσσηνῶν*; D. P. *Ἐδεσσηνῶν* tacite. — [5] *ἔκπαλαι*] D. P. *ἐκπάλαι.* — [6] *τυγχάνουσαν, λιβάδων*] Cod. inter *τυγχάνουσαν* et *λιβάδων* interp.; D. P. *πόλεως, ἐκπάλαι* (*sic*) *τυγχάνουσαν λιβάδων.* — [7] *ἐπηύξησαν*] D. P. *εἰσηύξησαν* tacite. — [8] *ποιήσας*] Verbum deest. *ἐποίησε* edidit D. Pitra adnotavitque : *Ποιήσας* codex, quem nisi correxeris, tota pericope in tenebris erit. — [9] *ἱστορίαν*] Cod. *ϊστορίαν.*

[a] Ex codice Parisiensi olim Colbertino 354, deinde regio 2044, nunc 911, folio 342 verso, hunc locum primus edidit vir clariss. D. Pitra in *Spicilegii Solesmensis* t. I, p. 332 et 333, inter alia loca e Nicephori patriarchæ Constantinopolitani Antirrheticis libris selecta.

LIBER SECUNDUS.

ARGUMENTUM.

(CAPITA I, II, III, IV, V, VI DESIDERANTUR.)

Cap. VII. — Solutio de dicto : Nolite arbitrari quia venerim mittere pacem in terram : non veni pacem mittere sed gladium, etc. (Matth. x, 34, sq.)

Cap. VIII. — Solutio de dicto : Quæ est mater mea, et qui sunt fratres mei? etc. (Matth. xii, 48, 49.)

Cap. IX. — Solutio de dicto : Nemo bonus nisi unus Deus (Marc. x, 18); et de dicto : Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum. (Luc. vi, 45.)

Cap. X. — Solutio de dicto : Domine, miserere filii mei, quia lunaticus est. (Matth. xvii, 15.)

Cap. XI. — Solutio de dicto : Si ego testimonium perhibeo de me, testimonium meum non est verum. (Ioh. v, 31.)

Cap. XII. — Quæstio de discrepantia Evangelistarum speciatimque de dictis Matth. xxvii, 48; Marc. xv, 23; Luc. xxiii, 36; Ioh. xix, 29.

Cap. XIII. — Quæstio de dicto : Ad Iesum autem cum venissent, ut viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, etc. (Ioh. xix, 33, sq.)

Cap. XIV. — Quæstio de resurrectione Christi et manifestatione. (Matth. xxviii, 6, sq.)

Cap. XV. — Quæstio de dicto : Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eicietur foras. (Ioh. xii, 31.)

Cap. XVI. — Quæstio de dicto : Non potestis audire sermonem meum, etc. (Ioh. viii, 43, sq.)

Cap. XVII. — Solutio de discrepantia Evangelistarum.

Cap. XVIII. — Solutio de dicto : Ad Iesum autem cum venissent, ut viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura.

Cap. XIX. — Solutio de resurrectione Christi et manifestatione.

Cap. XX. — Solutio de dicto : Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eicietur foras.

Cap. XXI. — Solutio de dicto : Non potestis audire sermonem meum.

CAPUT VII.

Solutio de dictis : Nolite arbitrari quia venerim mittere pacem in terram; non veni pacem mittere sed gladium. Veni enim separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nurum adversus socrum suam, et inimici hominis, domestici eius. Qui amat patrem et matrem plus quam me non est me dignus, et qui amat filium aut filiam super me non est me dignus, et qui non accipit crucem suam et sequitur me non est me dignus. (Matth. x, 34, 35, 36, 37, 38.)

(Initium desideratur.)

CHRISTIANUS.

Quat. I. Fol. 1. r°[1]

...τηλι]κούτους[2] ἀγῶνας ἐμϐάλλεσθαι[3] ἀναγνώτω[4] πρότερον τὴν ἐμὴν διάταξιν, ἣν ἀπεδογμάτισα[5] γνώμαις αὐστηραῖς καὶ φοϐεροῖς ἐντάλμασιν διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἐναγώνιον φύσιν, κἀπὶ[6] τῶν χειρῶν λαϐέτω, καὶ ψηφισάσθω δακτύλοις· εἶτ' ἔνδον ἐν τῷ νῷ λογισάσθω λεπτότερον, ὡς τοιοῦτον στρατευόμενος πόλεμον ὀφείλει πατρὸς ἀλογῆσαι καὶ μητρὸς, καὶ τέκνων καὶ[7] γυναικὸς φίλτρα παραγκωνίσασθαι, καὶ ἀδελφῶν ἀποπτύσαι καὶ συγγενῶν σχέσιν, καὶ τέλος τὴν αὐτοῦ[8] ζωὴν κατὰ σάρκα βδελύξασθαι, καὶ λαϐεῖν τὴν πανοπλίαν Θεοῦ, καὶ μάχεσθαι πρὸς τὴν ἐπίϐουλον τοῦ Βελίαρ φάλαγγα πᾶσαν φροντίδα σωματικὴν ἀποθέμενος καὶ τὴν γεώδη τῆς σαρκὸς ἐκδυσάμενος μέριμναν[9]· οὐ γὰρ σωματικοὺς εἰς ἀσώματον ἐγὼ προσκαλοῦμαι πόλεμον, οὐδὲ τοὺς γηΐνους[10] κατὰ πνευμάτων ὁπλίζω[11]· δόξω γὰρ ἂν τοῦτο ποιῶν τῇ ἀγνοίᾳ μεθύσκεσθαι, καὶ τὰ τῶν ἀγνοούντων πράττειν[12] ἐν ἀϐουλίᾳ, καὶ νηπίων διαφέρειν κατὰ μηδένα[13] λόγον, οἳ τεῖχος ἐν ψάμμῳ λεπτῇ[14] διαπλάττοντες πρὸ[15] τῆς ἀρχῆς τὴν[16] ἀρχὴν τῆς τέχνης σκορπίζουσι παίγνιον[17] οὐ τεῖχος γελοίως ἐγείροντες. Ὅθεν, ἵνα μὴ γελασθῶμεν[18] κατὰ παλιμϐόλου[19] δράκοντος στρατεύοντες[20] καὶ κατὰ πολεμίων ἀφανῶν ὁπλισάμενοι,

[1] Cod. in summa marg. ext. ora 8 a rec. m. — [2] τηλι] κούτους] Cod. incipit κούτους. Hæc verba a τηλικούτους usque ad ἄξιος, pag. 5, v. 24, orationem Christi fingit Noster. — [3] ἐμϐάλλεσθαι] Cod. ἐμϐάλεσθαι. — [4] ἀναγνώτω] Pr. l. ἀναγνό.; alt. ab hod. m. ἀναγνώ. — [5] ἀπεδογμάτισα] Pr. l. ἀπεδογμάσα; alt. ἀπεδογμάτισα τι superscr. a rec. m. — [6] κἀπὶ] Cod. κἀπὶ. — [7] καὶ μητρὸς, καὶ τεκνῶν καὶ] Cod. interp. καὶ μητρὸς, καὶ τεκνῶν, καὶ; alt. virg. rec. videtur. — [8] αὐτοῦ] Pr. l. ἀ. — [9] μέριμναν] Cum ιμ præ madore pæne periisset, μ ab hod. m. rescr. — [10] γηΐνους] Cod. γηΐνας pl. — [11] ὁπλίζω] Pr. l. ὁ. — [12] πράττειν] Pr. l. πο. — [13] μηδένα] Pr. l. μη-|δενα; alt. μη-|δένα acc. pall. atr. — [14] ψάμμῳ λεπτῇ] ψάμμῳπτῇ, λε superscr. — [15] πρὸ τῆς] Pr. l. πρὸς; alt. πρὸτῆς s præpos. mut. in τ. — [16] τὴν] Sub τ f. π. — [17] παίγνιον] Pr. l. παίν. — [18] γελασθῶμεν] Cod. γελασθῶμεν. — [19] κατὰ παλιμϐόλου] Cod. καταπαλιμϐόλου. — [20] στρατεύοντες] Cod. στρατεύονες comp. ες.

ϖρότερον τῆς συμϐολῆς τὸν λόγον σκεψώμεθα, καὶ τὸν τρόπον τῆς μάχης ἐν Fol. 1, v°. νῷ μελετήσωμεν[1], ἵνα ἐν τῇ ϖροθεσμίᾳ τὸν ἀγῶνα τελέσωμεν[2], καὶ ὡς φολίδα τὴν σάρκα ταύτην μυσαξώμεθα νέῳ ϖίσΊεως Ͽώρακι τὸ ϖᾶν σκεπάσαντες. Προσκαίρου ϖατρὸς μνήμην ἀπορρίψωμεν· ϖατὴρ αἰώνιος[3] μετὰ τὴν νίκην ἡμᾶς[4] καὶ[5] μήτηρ ἀσπάσεται[6] · γυναικὸς δὲ καὶ φιλτάτων μισήσωμεν[7] ἔρωτα· ϖλέον γὰρ τούτων ἡμᾶς καλῶς ἀρισΊεύσαντας λάμπουσα ϖολιτεία[8] καὶ τέλος οὐκ ἔχουσα σὺν οἰκείοις ἀγαθοῖς καὶ τέκνοις ϖεριπΊύξεται[9] · ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν ϖάμπαν ἀμνημονήσωμεν· ἀντ' αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς Ἄγγελοι νικηφόρους ἰδόντες καὶ ϖᾶσα τῶν οὐρανίων φιλήσει συγγένεια· τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ὧδε[10] τῆς ἐπικήρου ὅλως μὴ φροντίσωμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ζῆν ἐν σαρκὶ μισήσωμεν· ζωὴ γὰρ ἡμᾶς οὕτω κατορθώσαντας ἀκήρατος ὄψεται. Τοιαύτην ὀφείλει τὴν γνώμην ἀναλαϐεῖν ὁ Ͽέλων ἁμαρτίας νικῆσαι ϖαράταξιν καὶ βασιλείας[11] ἐμοῖς[12] ἀπογραφῆναι τίτλοις. Εἰ δέ τις οὐχ οὕτως[13] οὐδὲ τοιαύτῃ συμϐουλίᾳ οὐδ' ἔρρωται λογισμοῖς[14] τοιούτοις τὸ φρόνημα, συμπαθείᾳ δὲ ϖέφρακται, σώματος ϖηλίνου[15] κατέχεται, καὶ βρόχοις σαρκικῶν φροντίδων ἐνδέδεται, ἔρωτι[16] δὲ γυναικὸς καὶ φίλτρῳ Ͽηλύνεται, καὶ ϖλέον ἀκηράτου ϖατρὸς καὶ ἀϊδίου φιλεῖ τὸν ϖρόσκαιρον καὶ τὸν ἔγγειον, ὧδε οὗτος[17] οὐκ ἔσΊιν ἄξιος ἐν ἐμοῖς ὁπλίταις[18] λαϐεῖν τὴν ἀπογραφὴν, οὗτος[19] ἐμῶν Quat. II. Fol. 2, r°[21] ἀτραπῶν ὀπίσω[20] μὴ βαινέτω, οὗτος ἐμῶν ϖολεμίων οὐ φέρει ϖαράταξιν, οὗτος οὐ δύναται κακίας διακόψαι φάλαγγα, οὗτος ϖρὸ τῆς συμϐολῆς ἀγώγιμον[22] λάφυρον, οὗτος ϖρὸ τῆς μάχης ἐλεεινὸν Ͽέαμα, οὗτος καὶ[23] ζῶν τέθνηκε τῇ ψυχῇ, καὶ Ͽανὼν οὐκ ἀνίσΊαται[24], οὗτος ἀφ' ἑαυτοῦ τραυματίας[25] ἀνίατος, οὗτος ϖρὸ τῶν ἀγώνων ϖάθος ἐναγώνιον, οὗτος ἐν δούλοις δοῦλος καὶ δούλων ἀνδράποδον· ὅθεν τοιοῦτος[26] ὢν οὐκ ἔσΊι μου ἄξιος.

[1] Cod. in ima fol. parte ab hod. m. Κτῆμα Γ. Α. Κοϊμιντζῆ. τοῦ ἐκ κωμοπόλεως Συράκου τῆς Ἠπείρου. — [2] τελέσωμεν] Cod. τελέσῳμεν. — [3] ϖατὴρ αἰώνιος] Malim ϖατὴρ γὰρ αἰώνιος. Cf. infra ϖλέον γὰρ κτλ.; ἀντ' αὐτῶν γὰρ κτλ.; ζωὴ γὰρ κτλ. — [4] ἡμᾶς] Sub η κ inch. — [5] ἡμᾶς καὶ] Cod. ἡμᾶς καλεῖ (καλεῖ lineis transf.), καὶ comp. — [6] ἀσπάσεται] Cod. ἀσπάσηται. — [7] μισήσωμεν] Pr. l. μι-| σύσωμεν; η præ madore pæne periit. — [8] ϖολιτεία] Cod. ϖολιτείᾳ. — [9] ϖεριπΊύξεται] Sub ϖΊύ ϖύ; sub alt. ε ι. — [10] ὧδε] Cod. ὧδε. — [11] βασιλείας] Pr. l. βασίας; alt. βασιλείας pr. comp. ας et pr. acc. expunctis. — [12] ἐμοῖς] Cod. ita pl. — [13] τις οὐχ οὕτως] Pr. l. τις οὕτως; alt. τις οὐχ' οὕτως. — [14] λογισμοῖς] Pr. l. λογισμὸς. — [15] ϖηλίνου] Pr. l. f. ϖι. — [16] ἔρωτι] Pr. l. ἔρωται. — [17] ἔγγειον, ὧδε οὗτος] Cod. interp. ἔγγειον ὧδε, οὗτος. — [18] ὁπλίταις] Pr. l. ὀ. — [19] ἀπογραφὴν, οὗτος] Cod. ἀπογραφὴν. τὰ γρα (τὰ γρα lin. transf.) οὗτος. — [20] ὀπίσω μὴ] Malim ὀπίσω μου μὴ. Cf. 6, 18 et 19. Cod. in ima fol. parte μὴ βαι sub α f. al. — [21] Cod. in summa marg. ext. ora 9 a rec. m. — [22] ἀγώγιμον] Pr. l. αγώγιμον. — [23] Ͽέαμα· οὗτος καὶ] Cod. in textu Ͽέαμα· not. ./· καὶ comp.; in ext. marg. cum ead. nota οὗτος a sec. m. — [24] οὐκ ἀνίσΊαται] Pr. l. οὐκανίζ; sec. οὐκανίσΊαταί; tert. οὐκἀνίσΊαται, alt. sp. pall. atr. — [25] τραυματίας] Cod. τραυματείας. — [26] τοιοῦτος] Cod. τοιοῦτο, tert. ο superscr., σ præ madore periit.

Ταῦτα[1] μὲν ἂν ἐρεῖ τοῖς βουλομένοις τὴν οὐράνιον δέξασθαι πανευχίαν· ὅσοι δὲ διὰ πόθον ἀϊδίου[2] βασιλείας σεμνῶς ἐσΊρατεύσαντο τὴν πολύμοχθον ὧδε ζωὴν μεταλλαξάμενοι[3] οἵων ἔτυχον γερῶν, ἔργοις αὐτοῖς ἔσΊιν[4] ἰδεῖν τὸ κατόρθωμα· ὡς οἱ μακάριοι μάρτυρες κατὰ καιρὸν ταύτην καθάπερ θυρεὸν[5] ἀσφαλῆ καὶ ἀνάλωτον τὴν ἐντολὴν ἔχοντες πολύτροπον μὲν πειρασμὸν[6] παρασκευῆς ἥτΊησαν· ποικίλον δὲ τῶν παθῶν κατεσΊόρεσαν πόλεμον· ἀναριθμήτους δὲ προσβολὰς ἐχθρῶν ἐτροπώσαντο· ἄφατα[7] δὲ πλήθη[8] πονηρίας ἀνάλωσαν πίσΊιν ἔχοντες τὸ ξίφος[9] καὶ ὅπλον[10] τὸν σΊαυρὸν, δι' οὗ[11] πᾶσα τυράννων ἀσπὶς συνεκόπΊετο, δι' οὗ[12] φῦλα[13] δαιμόνων ὡπλισμένων[14] κατέ-
Fol. 2 v°. πιπΊε[15], δι' οὗ κόσμος[16] ἡτΊᾶτο, καὶ τῷ φόβῳ συνέπΊωσσε[17], δι' οὗ τὰ τῆς κακίας βέλη συνετρίβετο, δι'[18] οὗ τὰ τῆς ἀπάτης[19] ὅπλα κατεφέρετο. Ἐν αὐτῇ γάρ που μέσῃ φάλαγγι τῶν δεινῶν ἀποληφθέντες οἱ μάρτυρες οὔτε πατρὸς οὔτε μητρὸς οὐ τέκνων[20] παρακαλούντων οὐ γυναικὸς ἐφείσαντο, ἀλλ' οὐδὲ ἑαυτοὺς ἐλεήσαντες ᾤκτειραν· ἀλλ' ὡς ἐκ συνθήματος[21] ἑνὸς καὶ μιᾶς ὁρμήσαντες[22] σάλπιγγος[23] οὐκ ἔρριψαν τὸν σΊαυρὸν, ἀλλὰ σὺν αὐτῷ μέχρι τοσούτου[24] γενναίως ἐμαχέσαντο, μέχρις οὗ καὶ τὸν σωματικὸν πέπλον ἀπεδύσαντο, καὶ τὴν ἀσώματον τῆς ὁμολογίας δόξαν ἀνεδύσαντο[25] διὰ τὴν σωτήριον καὶ μακαρίαν φωνὴν δηλαδὴ[26] τὴν λέγουσαν· [a] Εἴ τις[27] ἔρχεται ὀπίσω[28] μου, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω[29] τὸν σΊαυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω[30] μοι[31]. Αὕτη γοῦν ἐσΊιν ἡ μάχαιρα τεθηγμένη καὶ λάμπουσα τῆς ἀνολέθρου βασιλείας τὸν ἔρωτα, δι' οὗ καὶ πατέρες τέκνων ἐχωρίσθησαν, καὶ θυγατέρες[32] μητέρων ἀπέσΊησαν[33], ὡς Θέκλα[34] Θεοκλείας[35], καὶ[36] ἀδελφὸς ἀδελφῶν

[a] Cf. Matth. x, 38; xvi, 24; Marc. viii, 34; Luc. ix, 23; xiv, 27.

[1] ταῦτα] Pr. l. f. τοιαῦ. — [2] ἀιδίου] Sp. et puncta ab h. m. rescr. — [3] μεταλλαξάμενοι] C. pr. l. μεταξάμενοι (με pæne del.); alt. ἐκταξάμενοι (ἐκτα ab h. m.). — [4] ἔσΊιν] Cod. ἐσΊὶν. — [5] θυρεὸν] In ima parte litt. θ lin. — [6] πειρασμὸν] σ rescr. — [7] ἄφατα] Pr. l. ἄφω; alt. ἄφατα, φ ab hod. m. rescr. — [8] πλήθη] Pr. l. πλυ an πλι. — [9] ξίφος] Summam partem litt. φ et pæne totum ο expuncta. — [10] ὅπλον] Pr. l. ὁ et nisi fallor πλόον; alt. ὅπλον pr. ο rescr., pr. acc. mut., alt. acc. lin. transf., et litt. οο in unum ο coniunctis. — [11] οὗ πᾶσα] Cod. ὧν πᾶσα. Cf. infra δι' οὗ φῦλα κτλ., δι' οὗ κόσμος κτλ., δι' οὗ τὰ κτλ., δι' οὗ τὰ τῆς ἀπάτης, κτλ. et notam seq. — [12] οὗ] Pr. l. ω. — [13] φῦλα] Pr. l. πα; alt. φύλα (sic). — [14] ὡπλισμένων] Pr. l. ὡ; alt. ὡπλισμενων (ων comp. ab hod. m. rescr.); acc. periit. — [15] κατέπιπΊε] Duabus litt. expunctis κα ab hod. m. pr. l. τέπιτε; alt. τέπιπΊε (cod. loco quo alt. τ alt. π addito). F. melius μετέπιπΊε. — [16] κόσμος] κόσμ-ος comp. — [17] συνέπΊωσσε] Cod. συνέπΊωσε. — [18] δι'] F. sub δ al. — [19] ἀπάτης] Pr. l. ά. — [20] οὐ τέκνων] Malim οὔτε τέκνων. — [21] ἐκ συνθήματος] Pr. l. ἐκθύ ματ οσ (οσ superscr.); alt. ἐκ συν (συν superscr.) θη ματ οσ. — [22] ὁρμήσαντες] Pr. l. ὡ an ο rescr. — [23] σάλπιγγος] Pr. l. σάλμ. — [24] τοσούτου] Pr. l. τοσούτω sine iota. — [25] ἀνεδύσαντο] Pr. l. ἀνε-|δέξαντο. — [26] δηλαδὴ] Cod. infra αδ hyph. — [27] Εἴ τις] Cod. εἴτις. — [28] ὀπίσω] Pr. l. επι. — [29] Cod. in ext. marg. lin. — [30] ἀκολουθείτω] Pr. l. ἀκολουθή an ἀκολουθί. — [31] μοι] Cod. μου. — [32] Cod. in ext. marg. lin. — [33] ἀπέσΊησαν] Cod. ἀπεσΊησαν, sub σΊ al. — [34] Θέκλα] Cod. θέκλα, infra εκ hyph. — [35] Θεοκλείας] Cod. θεοκλίας, infra εο hyph. — [36] ἀπέσΊησαν-καὶ] Cod. interp. ἀπέσΊησαν· ὡς θέκλα θεοκλίας· καί.

φιλίαν ἠρνήσατο[1]. *Ἐν διαφόροις οὖν πολλάκις πειρασμοῖς καὶ ἀγῶσι θυγατέρες*[2] *σώφρονες τῇ σωτηριώδει*[3] *διδασκαλίᾳ πειθόμεναι μητρικῆς πολιτείας* Fol. 3, r°.[6] *ὥσπερ ἀπετμήθησαν*[4] *τρόπον*[5] *τινὰ μάχαιραν τέμνουσαν καὶ διχάζουσαν*[7] *λαβοῦσαι*[8] *τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ἄνω πολιτείας. Ἄλλαι παρθενίας καὶ ἁγνείας*[9] *ἕνεκεν ἐπαινετῆς ἐρασθεῖσαι*[10] *ἦθος μητέρων καὶ τρόπον ἠρνήσαντο δίκην μαχαίρας λόγον διδασκαλίας τμητικὸν ἀσμενίσασαι· υἱοὶ δὲ καὶ κριτῶν ἀνδρῶν, καὶ ναΐδων*[11] *πόλεων οἰκήτορες ἔνδοξοι, προγονικῶν νομίμων ἔθος ἀπωσάμενοι*[12] *ἐπὶ τὴν ἀσκητικὴν μετέβησαν δίαιταν πόνοις ἐγκρατείας εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν οὐρανίων ἀνελθόντες*[13] *ἀρετῶν, εὐαγγελικῇ διδασκαλίᾳ πατρῴας*[14] *σχέσεως φιλικῶς διχαζόμενοι· καὶ οὔτε πατέρες ταῦθ' ὁρῶντες*[15] *ὀργίζονται, οὐ δυσχεραίνει μήτηρ, οὐ χαλεπαίνουσιν ἀδελφοί. Ἔξεστί σοι τὰς πόλεις τῆς Ἑῴας*[16] *δραμεῖν καὶ συλλήβδην Συρίας τὰς ἐπαρχίας, καὶ*[17] *μαθεῖν*[18] *ἀκριβέστερον τῶν λεγομένων τὸ πρᾶγμα. Αὐτίκα γοῦν οἱ τὴν Ἀντιόχου βασιλικὴν οἰκεῖν λαχόντες μητρόπολιν μυρίαις μερίζονται κατορθωμάτων γνώμαις· οἱ μὲν γὰρ τὸν γαμήλιον ζυγὸν ἀσμενίζουσιν, οἱ δὲ κοινωνίαν γυναικὸς οὐ λαμβάνουσιν· ἄλλοι τὸν τρυφηλὸν*[19] *βίον περιέπουσιν, ἕτεροι τὸν αὐχμηρὸν ἐν ἀσιτίᾳ κάματον· ἄλλοι*[20] *χρημάτων ὕπαρξιν ἀπλήστως*[21] *σωρεύουσιν, ἕτεροι τὴν ἀκτημοσύνην*[22] *φιλοῦσιν ὡς ἀγαθόν· ἄλλοι ταῖς ἐμπορίαις λίαν ἀποσεμνύνονται*[23], Fol. 3, v°. *ἕτεροι ταῖς ἀπορίαις χαίρουσιν εὐωχούμενοι*[24]*· ἄλλοι ταῖς ἑταίραις*[25] *συνεῖναι σπουδάζουσιν, ἕτεροι ταῖς*[26] *μονηρίαις*[27] *θέλουσι συναυλίζεσθαι. Καὶ τούτους πάντας ἡ σωτήριος διέτεμε*[28] *μάχαιρα ἐν ἑνὶ καθάπερ οἴκῳ ἀτραυματίστως διχάσασα· τέμνει γὰρ αὕτη γνώμας, καὶ μώλωπας οὐ ποιεῖ· διαιρεῖ τοῦ γένους χρησίμως τὴν συνάφειαν ἀλγηδόνος οὐδεμίαν αἰτίαν ἐμβάλλουσα· κόπτει, καὶ κοπετὸν*[29] *τοῖς κοπτομένοις οὐ ποιεῖ· οὐ γὰρ σώματα διχάζει, ἀλλ' ἀπό-*

[1] *ἠρνήσατο*] Cod. *ἠρνίσατο*. — [2] *θυγατέρες*] Pr. l. *θυγατέραι·* ita cum puncto. — [3] *σωτηριώδει*] Cod. *σωτηριώδη*. — [4] *ἀπετμήθησαν, τρόπον*] Cod. interp. *ἀπετμήθησαν· τρόπον*. — [5] Cod. in ima fol. parte *τινὰ*. — [6] Cod. in summa marg. ext. ora 10 a rec. m. — [7] *διχάζουσαν*] Pr. l. *διχάζουσαν και* comp.; alt. *διχάζουσαν* (*και* pæne expuncto). — [8] *λαβοῦσαι*] Cod. *λαβοῦσα*, *α* superscr. — [9] *ἁγνείας*] Pr. l. *ἀ*. — [10] *ἐρασθεῖσαι*] Cod. *ἐρα-|σθῆσαι*. — [11] *καὶ ναΐδων*] Cod. *καὶ* comp. *ναΐδων*. — [12] *ἀπωσάμενοι*] Pr. l. *ἀπο*. — [13] *ἀνελθόντες*] Sub pr. *ε* *ε* lig. *ευ* inch. — [14] *πατρῴας*] Cod. *πατρώας*, comp. *πατρ*. — [15] *ὁρῶντες*] Pr. l. *ὁο*. — [16] *ἑῴας*] Cod. *ἑώας*. — [17] Cod. in ext. marg. iuxta *καὶ* : *περὶ τῶν ἐπαρχιω* (coni. *ἐπαρχιῶν*)| *τῆς συρίας* a rec. m. — [18] Cod. in int. marg. iuxta *μαθεῖν* et *οἱ* v. seq. comp. *σημείωσαι* a rec. m. — [19] *τρυφηλὸν*] Pr. l. *τρυφι*. — [20] *κάματον· ἄλλοι*] Malim post. *κάματον* verbum conicere. — [21] *ἀπλήστως*] Sub *α* f. *υ*. — [22] *ἀκτημοσύνην*] Pr. l. *ακτημοσύνην*. — [23] *ἀποσεμνύνονται*] Pr. l. *ἀποσεμνυνον* comp. *ον*; alt. *ἀποσεμνύνονται ται* pl. adscr. — [24] *εὐωχούμενοι*] Pr. l. *εὐο*. — [25] *ἑταίραις*] Pr. l. *ἑτο*. — [26] *ταῖς*] Cod. ita pl. — [27] *μονηρίαις*] Cod. ita pl. — [28] *διέτεμε*] Cod. *διέτεμε* a pr. m. et *διέτεμε* a recentiss. m. superscr. — [29] *κόπτει, καὶ κοπετὸν*] Cod. in textu *κόπτει*, not. ./· *κοπετὸν*; in ext. marg. cum ead. nota *καὶ* comp. a rec. m.

νως προαίρεσιν μεταβάλλει καὶ φρόνησιν. Εἰ δὲ θέλεις καὶ νοητῶς τὸν λόγον ἐπακοῦσαι, ἄνθρωπον[1] ἀπὸ πατρὸς διχαζόμενον[2] βλέπε τὸν χορὸν τῶν Αποστόλων τοῦ νόμου χωριζόμενον, θυγατέρα δὲ τὴν σάρκα, καὶ μητέρα τὴν περιτομὴν, νύμφην[3] τὴν[4] Ἐκκλησίαν, καὶ πενθερὰν τὴν συναγωγήν, μάχαιραν δὲ τέμνουσαν τὴν εὐαγγελικὴν χάριν. Καὶ ταῦτα μὲν ἱκανῶς οἶμαι σεσαφηνίσθαι περὶ τοῦ [a] Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην[5] ἐπὶ τὴν γῆν ἀλλὰ[6] μάχαιραν.

[a] Cf. Matth. x, 34; Luc. xii, 49, 51.

[1] ἐπακοῦσαι, ἄνθρωπον] Cod. interp. ἐπακοῦσαι· ἄνθρωπον comp. — [2] Cod. in ext. marg. iuxta θέλεις et ζόμενον v. διχα-|ζόμενον v. seq. ἀναγωγή : a rec. m. — [3] νύμφην] Pr. l. νύμην; alt. νύμφην, φ superscr. a rec. m. rescr. ab hod. m. — [4] νύμφην τὴν] Malim νύμφην δὲ τὴν. — [5] εἰρήνην] Pr. l. εἰρήνει. — [6] Cod. in ext. marg. iuxta ἀλλὰ not. : ἐξήγησις εἰς τὸ| Ἰδοὺ οἱ ἀδελφοὶ (corr. in ἀδελφοί) μου| καὶ ἡ μήτηρ μου : a recentiore manu.

CAPUT VIII.

Solutio de dicto : Quæ est mater mea et qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos dixit Ecce mater mea et fratres mei. (Matth. xii, 48, 49.)

[a] Cf. Matth. xii, 48, 49; Marc. iii, 33, 34; Luc. viii, 27.

Λοιπὸν[1] δ'[2] ἀνάγκη φράζειν πῶς εἴρηκεν ὁ Χριστός· [a]Τίς μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφή; καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς μαθητὰς εἶπεν· Ἰδοὺ οἱ ἀδελφοί μου καὶ ἡ μήτηρ μου. Πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ μάλιστα τῶν εἰκαιοτέρων[3] τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ τὴν οἰκονομίαν τηλαυγῶς μὴ νοήσαντες ψιλὸν ἄνθρωπον ὑπετόπασαν καὶ μηδὲν ἀνθρώπου περιττὸν κεκτημένον· ὅθεν τοιαύτην[4] Fol. 4, r°[5]. περὶ αὐτοῦ τὴν γνώμην εἰληφότας, καὶ μηδὲν θειότερον ἐν αὐτῷ δοξάζοντας, μηδ'[6] ὑπερκύψαι τὸ καταπέτασμα ἤτοι τὸ κάλυμμα θέλοντας, ἐλέγχων τῆς ἀβλεψίας ταλανίζει τοὺς ἄφρονας[7] τοὺς ἐξ ἀπαιδευσίας κλέψαι τοῦ Μονογενοῦς τὴν ἀξίαν τολμήσαντας μονονουχὶ[8] βοῶν καὶ τὴν ἀκόλαστον αὐτῶν ἐπιστομίζων γλῶτταν καὶ λέγων· Τίς μου ἀδελφὸς, εἰ μονογενὴς ἐγώ; καὶ τίς[9] τοῦ ἀμήτορος μήτηρ ἔξω παρέστηκε; τίς[10] γὰρ, εἰπέ μοι[11], μήτηρ τὸν δημιουργὸν ἐν δημιουργήματι κατοικοῦντα γεγέννηκε; τίς[12] τὸν[13] ἀλόχευτον τεχνίτην σπαργάνοις ἐνείλησε; τίς[14] τούτου πρεσβύτερος ἢ μεταγενέστερος ἀδελφὸς ὀνομάζεται; βλέπετε πῶς ἀχαλίνῳ γλώττῃ τὴν ἄχραντον ἐν ἁγνείᾳ[15] λῆξιν ἀποκωμάζετε· βλέπετε[16] πῶς ἐξ ἀκαιρίας[17] ἄκαιρα ψιθυρίζετε· βλέπετε πόσην[18] ἐξ ἀπαιδευσίας ζημίαν ἐργάζεσθε· οὐδὲν τοῦ φαινομένου περαιτέρω[19] συνήκατε, ἀλλ', ὅπερ ὁρᾶτε, κρίνετε καὶ δικάζετε· καὶ ἄνθρωπον βλέποντες αὐτὸ μόνον νομίζετε. Εἴπατε γοῦν μηδὲν ὅλως ὑμεῖς ὑποστειλάμενοι[20]· τίς[21] ἐξ αἰῶνος ἄνθρωπος ἀδελφοὺς, ὡς φατὲ, καὶ μητέρα γινώσκων νεκρὸν ἀπὸ σοροῦ καθεῖλεν ἀναστήσας; τίς ἐξ αἰῶνος ἄνθρωπος θαλάττης ἐπέβη, καὶ ταύ-
Fol. 4, v°. την ὡς στερεὰν ἐπέζευσεν ἤπειρον; τίς[22] ἐξ αἰῶνος ἄνθρωπος ἀδελφοὺς ἔχων

[1] Cod. in ext. marg. iuxta ἀλλὰ a rec. m. η'ᶜʳ. — μάχαιραν. Λοιπὸν] Cod. inter voces lac. sex septemve litter. — [2] δ'] Pr. l. δὲ comp. — [3] μάλιστα-εἰκαιοτέρων] Pr. l. μάλιστα εἰκαιοτέρων; alt. μάλιστα τῶν (τῶν insertum) εἰκαιοτέρων. — [4] Cod. in ima fol. parte περὶ. — [5] Cod. in summa marg. ext. ora 11 a rec. m. — [6] μηδ'] Cod. μὴ δ'. — [7] ἄφρονας] Pr. l. ἄφροας, comp. ας; alt. ἄφρονας, ν superscr. — [8] μονονουχὶ] Cod. infra ονου hyph. — [9] τίς] Cod. τὶς. — [10] τίς] Cod. τὶς. Cod. in ext. marg. iuxta εἰπέ-, κατοικοῦντα, et ἐνείλη-v. ἐνείλη-|σε annot. quatuor v. a rec. m., quæ tota propemodum periit. — [11] εἰπέ μοι] Cod. εἰπέ-|μοι. — [12] τίς] Cod. τὶς. — [13] τὸν] Cod. τὸ, supra ο lin. exar. — [14] τίς] Cod. ancip. acc. — [15] ἁγνείᾳ] Cod. ἀγνοίᾳ. — [16] ἀποκωμάζετε· βλέπετε] Cod. interp. ἀπ.; βλ. et infra ψιθ.; βλ. et ἐργ.; οὐδ. — [17] ἐξ ἀκαιρίας] Cod. ἐξακαι-|ρίας. — [18] πόσην] Cod. πόσιν. — [19] περαιτέρω] Pr. l. περαιτέρου. — [20] ὑποστειλάμενοι] Sub στ al. — [21] τίς] Cod. ancip. accentum. — [22] τίς] Cod. τὶς an τίς.

καὶ μητέρα καὶ συγγενεῖς ἄνθρωπον τετραήμερον ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνέστησε; τίς[1] ἐξ αἰῶνος ἄνθρωπος ψιλὸς καὶ ὁμόστοιχος λέπραν οἷα φολίδας ἀπέλυσε σώματος, καὶ ἀνθηρὰν τῇ σαρκὶ τὴν δορὰν ἐφήπλωσε; τίς[2] ἐξ αἰῶνος[3] ἄνθρωπος δεόμενος αἵματι εἰς οἶνον αὐστηρὸν ὕδατος φύσιν μετήνεγκε; τίς[4] ἐξ αἰῶνος ἄνθρωπος πάρετον ἐπὶ κλίνης καὶ ἀσάλευτον ἄνθρωπον λόγῳ συμπήξας δίκην ἐλάφου τροχαλὸν ἀπειργάσατο; τίς[6] ἐξ αἰῶνος[7] ἄνθρωπος πέντε χιλιάδας[8] πεινώσας[9] ἐν ἐρήμῳ ἄρτοις πέντε[10] μόνοις καὶ δύο ἰχθύσιν ἐκόρεσε; τίς[11] ἐξ αἰῶνος ἄνθρωπος δέκα λεπροὺς εἰς ὁδὸν ἐκπέμπων εἰς κάθαρσιν[12] ἀοράτῳ δυνάμει καταλαβὼν ἰάσατο; τίς[13] ἐξ αἰῶνος[14] ἄνθρωπος ὑφ' ἕνα καιρὸν[15] μηδὲν παραβλεψάμενος μυρία πλήθη νοσήμασι παντοδαποῖς βεβλημένα καὶ πάθεσιν εἰς ῥῶσιν ἐκάλεσε[16]; τίς[17] ἐξ αἰῶνος[18] ἄνθρωπος τὰ ἐλλείποντα[19] πληρώσας καὶ τὰ μέλλοντα πληρώσειν ὑπέσχετο; Εἰ δ' οὐδεὶς (οὐδὲ[20] γὰρ ἦν), οὐδ' ἔστιν, οὐδ' ἔσται ποτὲ ψιλὸς[21] ἄνθρωπος τοιαύτας[22] ἐκτελῶν[23] πραγματείας, πῶς οὐχ ὑποστέλλεσθε τὸν Μονογενῆ τοῦ Θεοῦ ψιλὸν ἄνθρωπον ϑρυ-

Fol. 5, v°. λοῦντες[24] κεκτημένον ἀδελφούς; οὐδὲ κἂν ἀπὸ τῶν ἔργων, ἐξ ὧν ὁρᾶτε πράττοντα τοῦτον, ἐδυσωπήθητε· οὐδ' οἱ νεκροὶ καὶ ζῶντες ὑμᾶς ἐδιδάξαντο, ὡς[26] οὐκ ἀνθρώπου φωνὴν ἀλλὰ Θεοῦ συνέντες τῶν τάφων ἀνέστησαν· οὐδὲ τυφλὸς ἐκ γενετῆς ὑμῖν ὑφηγήσατο[27], ὡς οὐκ ἀνθρώπου ἀλλ' ἀπὸ[28] Θεοῦ[29] τὸ φῶς ἐθεάσατο[30]· εἰ δὲ τυφλὸς μὲν σώματι ψυχῆς εἶδεν[31] ὀφθαλμοῖς τὸν ἐπιδημήσαντα[32], ὑμεῖς δὲ βλέποντες τοσαύτης δυνάμεως ἀστραπὴν οὐ νοεῖτε τὸν παρόντα, ἀλλ' ὡς ἐν ἀωρίᾳ τούτῳ[33] προσαραττόμενοι[34] ἀδελφοὺς ἔχειν αὐτὸν[35]

¹ Cf. Matth. xii, 50; Marc. iii, 35; Luc. viii. καὶ μητέρα νομίζετε, ὡς[36] τυφλώττουσιν[37] ὑμῖν κἀγὼ[38] διαλέγομαι ὡς "ὁ ποιῶν τὸ ϑέλημα τοῦ πατρός μου οὗτος ἀδελφὸς ἐμὸς καὶ μήτηρ ἐμή[39] ἐστιν[40]· ὁ γὰρ ποιῶν τὸ ϑέλημα τοῦ πατρὸς (ϑέλω δ' ὃ ϑέλει[41] πατήρ), ἀδελφοῦ

[1] τίς] Cod. τὶς an τίς. — [2] τίς] Cod. τὶς. — [3] ἐξ αἰῶνος] Cod. ἐξαιῶνος. — [4] τίς] Pr. l. τίνος; alt. τίς, νο lin. transf. — [5] ἐξ αἰῶνος] Cod. ἐξαιῶνος. — [6] τίς] Cod. τὶς an τίς. — [7] ἐξ αἰῶνος] Cod. ἐξαιῶνος. — [8] χιλιάδας] Pr. l. χιλίας. — [9] πεινώσας] Pr. l. πρ. — [10] πέντε] Sub. acc. al. — [11] τίς] Cod. τὶς. — [12] κάθαρσιν] Pr. l. καθόρ. — [13] τὶς] Cod. τὶς an τίς. — [14] ἐξ αἰῶνος] Cod. ἐξαιῶνος. — [15] καιρὸν] Comp. ον supra rescr. — [16] ἐκάλεσε] Pr. l. ἐ. — [17] τίς] Cod. τὶς an τίς. — [18] ἐξ αἰῶνος] Cod. ἐξαιῶνος. — [19] ἐλλείποντα] Cod. ἐλλείποτα. — [20] οὐδὲ] Cod. οὐδε. — [21] ἔσται-ψιλὸς] Pr. l. ἔσται|ψιλὸς; alt. ἔσται ποτὲ|ψιλὸς (ποτὲ in int. marg. a rec. m.). — [22] τοιαύτας] Pr. l. τοις pl. — [23] ἐκτέλων] Pr. l. κ. — [24] Cod. in ima fol. parte κετη mendose pro κεκτη. — [25] Cod. in summa marg. ext. ora 12 a rec. m. — [26] ὡς] Pr. l. comp. ου inch. — [27] ὑφηγήσατο] Cod. ἠφηγήσατο. F. malis ἐφηγήσατο. — [28] ἀλλ' ἀπὸ Θεοῦ] Cod. in textu ἀλλὰ not. ./· ϑεοῦ comp.; in int. marg. cum ead. nota ἀλλ' ἀπὸ. — [29] Θεοῦ] Sub ϑ comp. ϑεοῦ al. — [30] ἐθεάσατο] Pr. l. f. ἐθεᾶ. — [31] εἶδεν] Pr. l. εἰ. — [32] ἐπιδημήσαντα] Pr. l. ἐπιδημεί nisi alt. η sit rescr. — [33] τούτῳ] Cod. τοῦτο. — [34] προσαραττόμενοι] Pr. l. προσαραπτόμενοι. — [35] αὐτὸν] Cod. ἀυτόν. — [36] νομίζετε, ὡς] Cod. interp. νομίζετε; ὡς. — [37] τυφλώττουσιν] Cod. τυφλότ-|τουσῖν. — [38] κἀγὼ] Cod. κἀγὼ. — [39] ἐμή] Cod. ἐμὴ an ἐμή. — [40] ἐστιν·] Pr. l. ἐστί.; alt. ἐστίν. — [41] ϑέλει] Pr. l. ϑέλω.

τοῦτον εὔνοιαν καὶ[1] μητρὸς ἔχειν λέγω· τίκτει γὰρ ὡς μήτηρ ἐμὲ συλλαβὼν ἐν τῷ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, καὶ συντίκτεται μετ' ἐμοῦ οὐκ ἐν ὑποστάσεως οὐσίᾳ[2] γενόμενος, ἀλλ' ἐν θελήματος ἑνούμενος χάριτι· ὁ γὰρ-τοὐμοῦ πατρὸς ποιήσας τὸ θέλημα κοινωνίᾳ τοῦ πράγματος τίκτει με, καὶ συντίκτεται· Θεοῦ γάρ τίς με[3] πιστεύων Μονογενῆ διὰ πίστεως ἐμὲ οὐ δι' οὐσίας Fol. 5, v°. τρόπον τινὰ γεννᾷ[4] με πίστει[5] συμπαρὼν τῷ γεννωμένῳ μυστικῶς. Ταῦτ' εἰκότως ἂν ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς ὑθλοῦντας εἶπεν οὐκ ὀνομαστὶ Πέτρον ἢ Ἰούδαν[6] ἤ τινα[7] τῶν ἄλλων μαθητῶν ὧδε λέγων ἀλλ' ἀπολύτως Τὸν ποιοῦντα τὸ θέλημα τοῦ Πατρός. Καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτω.

[1] καὶ] Sub κ comp. καὶ al. — [2] οὐσίᾳ] Cod. οὐσία. — [3] γάρ τίς με] Cod. γάρ τις με. — [4] γεννᾷ] Cod. γεννᾶ. — [5] πίστει] Pr. l. πιστι. — [6] Ἰούδαν] Cod. ιοῦδαν. — [7] ἤ τινα] Cod. ἢ τινὰ.

CAPUT IX.

Solutio de dicto : Nemo bonus nisi unus Deus (Marc. x, 18); et de dicto : Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum. (Luc. vi, 45.)

a Marc. x, 18; Luc. xviii, 19; cf. Matth. xix, 17.
b Cf. Matth. xii, 35; Luc. vi, 45.
c Vide notam
d Ioh. I, 1
e Ioh. x, 30; cf. xvii, 11, 22
f Vide notam
g Matth. xix, 16; Marc. x, 17; Luc. xviii, 18.

Φέρε[1] δέ σοι κἀκείνην[2] τὴν πεῦσιν σαφηνίσωμεν[3] τὴν λέγουσαν· [a]Οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός, καὶ τὴν φάσκουσαν[4]· [b]Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὸ ἀγαθόν. Ὅρα γάρ μοι καὶ ὧδε τρανῶς πῶς ὁ Ἰησοῦς ὑπεξάγει τῶν ἀνθρώπων ἑαυτὸν λέγων[5]· [c]Οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός· Θεὸς δ' ἀναμφιβόλως[6] ὁ Χριστὸς, λέγοντος Ἰωάννου· [d]Καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σωτὴρ δηλῶν τὴν ὑπόστασιν τῆς[7] οἰκείας θεότητός φησιν[8]· [e]Ἐγὼ[9] καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν[10]· ὡς Θεὸν[11] ἀναντιρρήτως[12] εἶναι τὸν ταῦτα λέγοντα. Τίνος οὖν ἕνεκεν ἅτε Θεὸς ὢν ἀγαθὸς[13] ἠρνήσατο λέγων· [f]Οὐδεὶς ἀγαθὸς[14] εἰ μὴ εἷς[15] ὁ Θεός; τί με λέγεις ἀγαθόν; Εἰ βούλει γνησίως προσέχειν[16] τῷ λεγομένῳ, εὐσύνοπτον ἔσται[17] καὶ τρανὸν τὸ ζητούμενον παρὰ πολλοῖς τουτὶ καὶ θρυλλούμενον κεφάλαιον· νεανίσκος τις[18] εὐπροσώπῳ σχήματι τοῦ Σωτῆρος ἔμπροσθεν δικαιοπραγίας ἐζωγράφει πολίτευμα καὶ νομίσας ἴσον[19] τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τὸν ἐνανθρωπίσαντα[21] δι' ἀνθρώπους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν πλέον τῆς θνητῆς κεκτῆσθαι συγγενείας· πολλάκις δὲ πολλοὺς φανητιῶν[22] ὁ νεανίσκος ἐκεῖνος ἐφενάκιζεν[23] ἐπαίνους ὡς εὖ ποιῶν[24] παρὰ πολλῶν δεχόμενος, καὶ δόξας ἕνα τῶν πολλῶν ὑπάρχειν τὸν Κύριον, οὐχ ὡς Θεῷ ἀλλ' ὡς ἀνθρώπῳ προσελθὼν διελέγετο[25] φάσκων· [g]Διδάσκαλε ἀγαθέ· ὃδ' ὑπαντήσας αὐτῷ τοιαύτην περὶ αὐτοῦ τὴν δόξαν κεκτη-

[1] Cod. in ext. marg. θ'ον a rec. m. Cod. in ext. marg. iuxta γουσαν v. λέ-|γουσαν et ἀγαθὸς v. seq. ἐξηγησις (corr. in ἐξήγησις) τ[οῦ οὐ-]δεις (corr. in δεὶς)| ἀγαθὸς [εἰ μ]ὴ εἷς [ὁ θεὸς]| ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ του (corr. in τοῦ) ἀ=| a rec. m. — [2] κἀκείνην] Cod. pr. l. κἀκείνους; alt. κἀκείνην. — [3] σαφηνίσωμεν] Pr. l. σαφηνή. — [4] φάσκουσαν] Pr. l. φέ. — [5] ἀνθρώπων-λέγων] Cod. interp. ἀνθρώπων· (an,) ἑαυτὸν· λέγων. — [6] ἀναμφιβόλως] Pr. l. ἀναμφιβι. — [7] τῆς] Pr. l. τ, asp. sp. supra pos.; alt. τῆς comp., sp. mut. in s. — [8] θεότητός φησιν] Cod. θεότη-|τος φησίν (in φησίν comp. sub. η al.). — [9] Ἐγὼ] Pr. l. ὁ εγὼ; alt. ἐγὼ. — [10] ἕν ἐσμεν] Cod. ἓν ἐσμὲν. — [11] Θεὸν] Pr. l. θεὸς comp.; alt. θεὸν comp. — [12] ἀναντιρρήτως] Rescr. ι. — [13] ἀγαθὸς] Pr. l. ἀγαθs. — [14] ἀγαθὸς] Pr. l. ἀγαθs puncto supra s pos. (f. comp. θεὸς inch.). — [15] εἷς] Pr. l. εἰς. — [16] βούλει-προσέχειν] Cod. in textu βούλει not. ·/. προσέχειν; in ext. marg. cum ead. nota γνησίως. — [17] εὐσύνοπτον] Pr. l. εὐ. — [18] νεανίσκος τις] Cod. νεανίσκος τὶς. — [19] Cod. in ima fol. parte τῶν ἄλλων. — [20] Cod. in summa marg. ext. ora 13 a rec. m. — [21] ἐνανθρωπίσαντα] Comp. θρωπ. F. malis ἐνανθρωπήσαντα. — [22] φανητιῶν] Cod. φα-|νιτιῶν. — [23] ἐφενάκιζεν] Cod. verbum inter duas virgulas. — [24] εὖ ποιῶν] Cod. εὔποιῶν. — [25] διελέγετο] Pr. l. διελί an διελή.

μένῳ φησί· Τί με λέγεις ἀγαθὸν ψιλὸν νομίσας ἄνθρωπον; σφάλλῃ[1], νεανίσκε, ἀνθρωπείαν περὶ ἐμοῦ τὴν δόξαν λαϐὼν καὶ προσφωνῶν ἀγαθόν· τὸ γὰρ κυρίως ἀγαθὸν ἐν ἀνθρώποις[2] μὲν οὐκ ἔσθιν[3], ἐν μόνῳ δὲ Θεῷ· κατὰ σὲ γοῦν[4] ἀγαθὸς ἀρνοῦμαι τυγχάνειν ἐγὼ νομιζόμενος ἄνθρωπος· εἰ γὰρ Θεὸν ἐδόξαζες ἐν ἐμοὶ καὶ Θεοῦ φύσιν ἀκίϐδηλον[5] ὑπάρχειν, ἔκρινας[6] ἂν ἐμὲ ὁμολογῆσαι τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ οὐκ ἐνεδοίασα[7]· ἐπεὶ δ' ἔλαθες τὸ φύσει κλέψας ἀγαθὸν καὶ τῷ τῇ θέσει[8] προσμαρτυρεῖς ἀλόγως, οὐκ ἔχεις ἐμὲ τῆς σῆς κλοπῆς ἐξ εὐχερείας[9] κοινωνόν. Μὴ γὰρ[10] ὑπολάϐῃς[11] ἀνεξετάσθως ἡμᾶς ποτε[12] πεποιῆσθαι τὸν λόγον τοῦ ἀγαθοῦ· κἂν γὰρ εἰρήκαμεν· [a]Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ἀγαθὸν οὐ φύσει, ἀλλὰ θέσει τὸν ἄνθρωπον ἡμεῖς ὀνομάζομεν, ὅταν ἐκ μετουσίας τοῦ ἀγαθοῦ πράτθῃ τι[13] τῶν ἀγαθῶν[14]· ὡς γὰρ τὸ πῦρ θερμόν, καὶ τὸ πλησιάζον τῷ[15] πυρὶ θερμὸν λέγεται, καὶ τὸ μὲν φύσει, τὸ δὲ θέσει θερμὸν ὀνομάζεται, καὶ οὐχ ἡ ὁμωνυμία[16] κλέπθουσα τὴν ἀλήθειαν μίαν τοῦ πράγματος ἔχει τὴν ἀφήγησιν, ἀλλ' ἡ[17] διαφορὰ τῶν φύσεων τὴν ὁμωνυμίαν διακρίνειν εἴωθεν· οὕτως[18] εἴ τις[19] ἀγαθὸν ὀνομάζει[20] τὸν κτίσαντα, ἀγαθὸν δὲ τὸ κτίσμα[21], τὸ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ, τὸ δ' ἐξ ἑτέρου[22] τυγχάνειν ἀγαθὸν ἐσαφήνισεν· ὅθεν ἀγαθὸν μὲν ἄνθρωπος οὐκ ἐξ οἰκείας[23] δὲ τοῦτο φύσεως κεκτημένος, ἀλλ' ἐξ ἑτέρου[24] τοῦτο λαχὼν τὸ πλεονέκτημα[25]· ἔσθι δὲ Θεὸς ἀγαθὸς οὐ παρ' ἄλλου τοῦτο λαϐὼν ἢ κτησάμενος, ἀλλ' αὐτὸ, ὅ ἐσθι φύσει τυγχάνον ἀγαθὸν ἄτρεπθον καὶ ἀΐδιον. Αὕτη μὲν[26] ἔσθω σοι περὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἡ διαφορὰ[27] πρὸς τὸ μὴ δόξαι τὸν[28] ἑαυτοῦ λόγον ἠκυρωκέναι τὸν Χρισθὸν λέγοντα[29]· [b]Οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός· τὸ γὰρ φύσει ἀγαθόν, τὸ κυρίως ἀγαθόν, τὸ πρωτότυπον ἀγαθόν, τὸ ἀΐδιον ἀγαθόν, τὸ ἄτρεπθον ἀγαθὸν λέγει[30] μόνον εἶναι καὶ

[a] Cf. Matth. xii, 35; Luc. vi, 45.

Fol. 6 v°.

[b] Marc. x, 18; Luc. xviii, 19; cf. Matth. xix, 17.

[1] σφάλλῃ] Cod. pr. l. ν, voce νεανίσκε inchoata; sec. σφάλης; tert. σφάλλης. — [2] Cod. in ext. marg. iuxta γοῦν al. præ madore pæne exstinctum et comp. ἀνθρώποις a rec. m. Cod. in ext. marg. iuxta v. εἰ voc. præ madore pæne exstinctam, a rec. m. — [3] ἔσθιν] Pr. l. ἔσθι. — [4] κατὰ σὲ γοῦν] Cod. voces inter duo semicirculos lin. post transf. — [5] ἀκίϐδηλον] Cod. ἀκήϐδηλον. — [6] ἔκρινας] Pr. l. ἔκριναν pl.; alt. ἔκρινασ. — [7] ἐνεδοίασα] Cod. ἐνεδύασα. — [8] θέσει] Sub ει al. — [9] εὐχερείας] Pr. l. εὐχερι. — [10] γὰρ] Pr. l. κὰρ. — [11] ὑπολάϐῃς] Cod. ὑπολάϐης. — [12] ἡμᾶς ποτε] Cod. ἡμᾶς ποτὲ. — [13] πράτθῃ τι] Cod. πράτθῃ τὶ. — [14] Cod. in ext. marg. iuxta ἀγαθῶν et λέγεται v. seq. σημείωσαι comp. a rec. m. — [15] τῷ] Pr. l. το. [16] ὁμωνυμία] Pr. l. f. ὁμο. — [17] ἡ] Cod. ἥ. — [18] οὕτως] Pr. l. οὕως pl.; alt. οὕτως, τ inserto. — [19] εἴ τις] Cod. εἴτις. — [20] ὀνομάσει] Pr. l. ὀ. — [21] κτίσμα] Pr. l. κι. — [22] ἐξ ἑτέρου] Cod. ἐξετέρου. — [23] ἐξ οἰκείας] Cod. ἐξοικείας. — [24] ἐξ ἑτέρου] Cod. ἐξετέρου. — [25] πλεονέκτημα] Pr. l. πε. — [26] Αὕτη μὲν] Cod. in textu αὔμὲν supra υ not. pall. atr.; in int. marg. cum ead. nota τη. — [27] ἀγαθοῦ ἡ διαφορὰ] Pr. l. ἀγαθοῦ διαφορὰ; alt. ἀ. ἡ δ. (ἡ supra lin. add. a pr. m.). — [28] τὸν] Pr. l. τὴν comp.; alt. τὸν comp. — [29] λέγοντα] Pr. l. λέγου, lig. γου inch. — [30] ἀγαθὸν λέγει] Cod. ἀγαθὸν ἀγα (γα duabus lin. transf.) λέγει.

ὑφεστάναι τὸν Θεόν· τὸ δὲ θέσει ἀγαθὸν, τὸ εὐμετάβλητον[1] ἀγαθὸν[2], τὸ
Fol. 7, r° ἀβέβαιον[3] ἀγαθὸν, τὸ ἀλλοιούμενον ἀγαθὸν λέγει δικαίως τὸν ἄνθρωπον, καὶ
εἴ τι[5] τῶν[6] κτισμάτων ὥσπερ ἀμέλει ἰχθὺν καὶ[7] ὠὸν ὠνόμασεν ἀγαθὸν φάς·
[a] Matth. VII, 11; cf. Luc. XI, 13. [a]Οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν.

[1] εὐμετάβλητον] Cod. extr. v εὐμε- in ima fol. parte τάβλητον id quod initio fol. septimi deest. — [2] Cod. in summa marg. ext. ora 14 a rec. m. — [3] ἀγαθὸν] Rescr. ο et ν. — [4] ἀβέβαιον] Rescr. ε quod facile cum ι possit confundi. — [5] εἴ τι] Cod. εἴτι. — [6] τῶν] Pr. l. το. — [7] Cod. in interiore margine iuxta καὶ duas lineas.

CAPUT X.

Solutio de dicto : Domine, miserere filii mei, quia lunaticus est. (Matth. xvii, 15.)

[a] Matth. xvii, 15; cf. Marc. ix, 17, 18; Luc. ix, 38, 39.
[b] Cf. Matth. xvii, 17; Marc. ix, 19; Luc. ix, 41.

Λοιπὸν[1] ἴδωμεν τί[2] θέλει λέγειν[3] ὁ φάσκων[4]· [a]Ἐλέησόν μου τὸν υἱὸν, ὅτι[5] σεληνιάζεται· οὐ γὰρ σελήνη τοῦτον ἀλλὰ δαίμων ἐκόλαζε· κἀκεῖνο[6] δὲ μὴ πάρεργον[7] ἀκούσωμεν τὸ, [b]Ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; Τί γὰρ πρᾶγμα εἶχον οἱ πολλοὶ ταύτης ἀκούειν τῆς φωνῆς, ἑνὸς ἀξιοῦντος ἢ καὶ σφαλλομένου[8] περὶ τὴν ἀξίωσιν[9]; τίνος δὲ ἕνεκεν, ἐλεεινῶς τοῦ πατρὸς διὰ τὸν υἱὸν γονυπετοῦντος, ἐπιτιμητικῶς οὐκ αὐτῷ[10] μόνῳ ἀλλὰ καὶ τοῖς ὄχλοις[11] ἀπαντήσας ἐφθέγξατο; οὐ γὰρ ἐχρῆν μᾶλλον ἀσμενίσαι τὴν ἔντευξιν ἅτε[12] περὶ κακουμένου συμπαθῶς γιγνομένην[13]; ἀλλὰ τοὐναντίον ἀποσκορακίζει τῶν ἱκετῶν τὴν δέησιν[14]· δοκεῖ γὰρ ὁ Χριστὸς ἀλόγως ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐνυβρίζειν τὸν δῆμον. Ἀλλὰ μὴ προσχῶμεν τῇ τῶν λεγομένων ἐπιφανείᾳ[15] μόνῃ[16], ἀλλὰ τὴν ἀφανῆ τοῦ[17] πράγματος κακίαν ἀθροίσωμεν. Τί[18] γοῦν[19]; Fol. 7 v°. πανοῦργος ὑπάρχων καὶ δολερὸς[20] ὁ δράκων ὁ λεγόμενος[21] δαίμων τοῦ μὲν παιδὸς ἀπανθρώπως διεστρέβλου τὸ σῶμα ποικίλα δείματα φασμάτων καὶ φοβερὰ ζωγραφῶν· τῶν δ' ἱστορούντων[22] τὰς[23] ψυχὰς πολυτρόπως ἐμάστιζεν εἰς θεομάχον γνώμην ἀνάγων τοὺς εὐχερεῖς[24]· κατὰ γὰρ τὴν στροφὴν, μᾶλλον δ' ὑποστροφὴν τοῦ σεληνιαίου[25] κύκλου, ἐγχρίπτων τῷ νεανίᾳ λύτταν[26] ἀφόρητον καὶ πολλὴν ἐνειργάζετο, ὡς εἰς ὕδωρ[27] ἢ πῦρ καταβάλλειν ἐλεεινῶς, καὶ πολλῇ μανίᾳ διαταράττειν[28] ἀφειδῶς, ὡς τοὺς ὁρῶντας νομίζειν οὐκ ἀπὸ

[1] Cod. in int. marg. iuxta Λοιπὸν et σεληνιάζεται v. seq. εἰς τὸ, ἐλέησον μου (corr. in ἐλέησόν μου)|τὸν υἱον (corr. in υἱὸν) ὅτι σεληνιάζεται. — [2] τί] Cod. ancip. acc. — [3] λέγειν] Cod. λέγει. — [4] φάσκων] Pr. l. φασι. — [5] Cod. in ext. marg. iuxta ὅτι a rec. m. ι'ω. — [6] Cod. in int. marg. iuxta κακεῖνο lin., κἀκεῖνο] Cod. κακεῖνο. — [7] πάρεργον] Cod. παρέργον, sub γ al. Nescio an malim παρέργως conicere. — [8] σφαλλομένου] Pr. l. σφαλο. — [9] τὴν ἀξίωσιν] Cod. τὴν πίστιν (πίστιν lin. transf.) ἀξίωσιν. — [10] οὐκ αὐτῷ] Cod. οὐ κἂν τῷ. — [11] ὄχλοις] Cod. in textu ἄλλοις not. ·/. superscr., infra αλλ tria puncta; in int. marg. cum ead. nota ὄχλοις. — [12] ἅτε] Cod. ἄτε. — [13] γιγνομένην: ἀλλὰ] Cod. interp. γιγνομένην. ἀλλὰ. — [14] δέησιν] Pr. l. δέι. — [15] ἐπιφανείᾳ] Cod. ἐπιφανεία. — [16] μόνῃ] Cod. μόνη. — [17] τὴν ἀφανῆ τοῦ] Cod. in textu τὴν not. ·/. τοῦ; in int. marg. cum ead. nota ἀφανῆ a rec. m. — [18] Τί] Cod. τὶ. — [19] γοῦν; πανοῦργος] Cod. interp. γοῦν· πανοῦργος. — [20] δολερὸς] Pr. l. δολεροῦ lig. ῦ; alt. δολερο͂ς, circumfl. acc. manente. — [21] λεγόμενος] Pr. l. λεγομένων. — [22] ἱστορούντων] Pr. l. ἱστορούνων comp. ων. — [23] τὰς] Pr. l. τι. — [24] εὐχερεῖς] Pr. l. εὐχερως comp. ως; alt. εὐχερεῖς pl. — [25] σεληνιαίου] Pr. l. σεληναίου; alt. σεληνιαίου, tenuissimo ι inserto pall. atr. — [26] λύτταν] Pr. l. λύταν. — [27] ὡς εἰς ὕδωρ] Pr. l. ὡς| ὕδωρ; alt. ὡς| εἰς ὕδωρ, voce εἰς ante v. addita. — [28] διαταράττειν] Sub ει al.

δαίμονος τοῦτο πάσχειν τὸν παῖδα, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τῆς σελήνης κύκλου διαστρέφεσθαι, διὰ τὸ παρατετηρημένον[1] τοῦ πονηροῦ δαίμονος καθ' ἑκάστην ὑποστροφὴν[2] σεληνιαίου φωτὸς ἐπιρριπτοῦντος τῷ νέῳ[3], καὶ λοιπὸν ἐντεῦθεν κεκρυμμένην συμβαίνειν, μικροῦ δὲ καὶ φανερὰν βλασφημίαν σωρεύεσθαι, τῶν φιλοψόγων[4] λεγόντων, ὡς οὐκ ἀγαθὸν κτίσμα ὁ κτίστης ἔκτισε τῆς σελήνης[5] τὸν κύκλον ἀλλ' ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς ἀνθρωπείας ἀγέλης, ἐξ[6] ὧν μεμαθήκαμεν· ἰδοὺ γὰρ φόνιος καὶ λίαν ἀπάνθρωπος ὁ τῆς σελήνης[7] λόγος· ἀλλ' οὐ τὴν σελήνην τανῦν[8] αἰτιατέον ἀλλὰ τὸν κτίσαντα ταύτην καὶ τὸν δημιουργήσαντα[9] τὸν οὕτω βλαβερὰν ἡμῖν καὶ πολέμιον ταύτην καὶ[10] φθορᾶς αἴτιον σκεῦος τεχνησάμενον. Ταύτην ἐπραγματεύσατο τὴν πραγματείαν ὁ δαίμων[11], ἵνα τοῦ μὲν παιδὸς ἀγρίως ἀπομαστίζῃ[12] τὸ σῶμα, τοῖς δὲ θεωμένοις βλασφημίαν[13] ἄθεσμον ἐγείρῃ τοῦ κτίσαντος ἐκ μιᾶς πληγῆς τραῦμα[14] διπλοῦν ἐργαζόμενος, ἐξ ἑνὸς μυρίου πλήθους τὰς ψυχὰς ζημιώσας, καὶ διὰ τοῦ φαινομένου τοξεύσας τὰ ἀφανῆ. Ἐπεὶ[15] γοῦν ἠπίστησαν ἐπὶ καλῷ τὴν σελήνην ἐκτίσθαι, ἐπὶ βλάβῃ[16] δὲ ταύτην ἐτόπασαν παρῆχθαι, ἡ δ' ἀφορμὴ τοῦ κακοῦ ἐκ τῆς τοῦ δαιμονῶντος ἱστορίας[17] ὑπῆρξε, τούτου χάριν ὁ Χριστὸς τοὺς κεκρυμμένως[18] τῷ δαιμονιζομένῳ τὴν ψυχὴν συννοσήσαντας[19] ταλανίζει μεγάλως[20], καὶ τῆς ἀπιστίας αὐτῶν[21] ἐλέγχει τὸ ἀρρώστημα λέγων· [a] Ὦ[22] γενεὰ[23] ἄπιστος καὶ[24] τὴν γνώμην ἀβέβαιος ἡ τοπάζουσα τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ σελήνης μαίνεσθαι, ἡ διὰ τοῦ κτίσματος τὸν κτίστην[25] διαβάλλουσα καὶ τὸν ποιητὴν ἐπὶ[26] τῷ[27] ποιήματι[28] ψέγειν[29] ἀποτολμήσασα[30]· [b] Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε[31]· σὺ γὰρ ἑνὸς ἀλλὰ πάντων ὑμῶν τὸ ἀρρώστημα· καὶ, θεραπευθέντος αὐτοῦ, ὑμεῖς[32]

Fol. 8, 1

[a] Matth. xvii, 17; Marc. ix, 19; Luc. ix, 41.

[b] Matth. xvii, 17; cf. Marc. ix, 19; Luc. ix, 41.

[1] παρατετηρημένον] Cod. pr. l. παρατετηρημένον; alt. παρατετηρημένως, comp. ον mut. in comp. ως. — [2] Cod. in int. marg. iuxta ὑποστρο- v. ὑποστροφὴν duas lin. cruci similes. — [3] τῷ νέῳ] Cod. τοῦ νέου. — [4] φιλοψόγων] Pr. l. φιλοψύχων; alt. φιλοψόγων, χ eraso. — [5] ἔκτισε τῆς σελήνης] Pr. l. ἔκτισε σελήνης; alt. ἔ. τ. σ. (τῆς supra v. pall. atr. addito). — [6] ἐξ] Sub ε al. — [7] σελήνης] Sub σε al. — [8] τανῦν] Cod. infra νυ hyph. — [9] δημιουργήσαντα] Pr. l. δι. — [10] πολέμιον ταύτην καὶ] Cod. in textu πολέμιον not. ·/. καὶ comp.; in ext. marg. cum ead. nota ταύτην. — [11] Cod. in ima fol. parte μων. — Cod. in summa marg. ext. ora 15 a rec. m. — Cod. in int. marg. iuxta μων v. δαί-|μων lin. — [12] ἀπομαστίζῃ] Cod. pr. l. ἀπομαστίζει; alt. ἀπομαστίζῃ. — [13] θεωμένοις βλασφημίαν] Cod. θεωμένοις|εἰς βλασφημίαν. — Cod. in int. marg. iuxta εἰς lin. — [14] Cod. in int. marg. iuxta τραῦμα lin. — [15] Ἐπεὶ] Pr. l. ἐπι. — [16] ἐπὶ βλάβῃ] Cod. ἐπιβλάβη. — [17] ἱστορίας] Pr. l. ἰσο (sic). — [18] κεκρυμμένως] Pr. l. κεκρυμμένους. — [19] συννοσήσαντας] Cod. συνοσήσαντας. — [20] μεγάλως] Pr. l. μαλ. — [21] αὐτῶν] Cod. αυτῶν. — [22] Ὦ] Cod. ὦ. — [23] γενεὰ] Pr. l. γενν. — [24] Cod. in int. marg. iuxta καὶ lin. — [25] κτίστην] Sub στ f. al. — [26] ἐπὶ] Cod. ἐπι. — [27] τῷ] Pr. l. τὸ. — [28] ποιήματι] Sub π al. — [29] ψέγειν] Cod. supra ε duos acc. — [30] ἀποτολμήσασα] Cod. in textu pr. l. τολμήσασα; alt. not. ·/. τολμήσασαν et in ext. marg. cum ead. nota ἀπο a rec. m. — [31] ὧδε] Cod. ὦδε. — [32] θεραπευθέντος αὐτοῦ ὑμεῖς] Cod in textu θε-|ραπευθέντοσ not. ·/. ὑμεῖς; in int. marg. eamd. not. ante voc. pos. αὐτοῦ, (ita virgul.) a rec. m.

τὴν ὑμετέραν ψυχὴν συνιαθῆτε[1] γνόντες, ὡς οὐκ ἀπὸ σελήνης ἀλλ' ἀπὸ πνεύματος τοῦ κακουμένου τὸ πάθος, οὗ παρελθόντος ὁ παῖς ὑγιὴς ὀφθήσεται, καὶ τὴν ὑμετέραν αὐτὸς δημοσιεύσει κακίαν, ὡς ἀπαιδεύτῳ λόγῳ κατε-
Fol. 8, v°. ψεύσασθε[2] τῆς σελήνης. Εἰ δὲ Ματθαῖος λέγει, ὅτι σεληνιαζόμενος προσηνέχθη[3] τῷ Χριστῷ, οὐχ ὡς ἀγνοῶν, ὅτι σεληνιαῖον οὐχ ὑπῆρχε[4] τὸ πάθος, τοῦτο γράφειν ἠξίωσεν, ἀλλ' ὡς ἀκούσας, καὶ εἰπὼν, ὅπερ ἤκουσεν· ἴδιον γὰρ ἴστορος[5], ἅπερ[6] ἤκουσεν ἢ εἶδεν, οὐχ ἅπερ ἔστι[7] λέγειν. Καὶ τῆς μὲν ὑποθέσεως ταύτης ἔστω καλῶς εἰρημένον οὕτω τὸ ζητούμενον, εἴ γέ σοι[8] φίλον ἐλευθέρως ἀχθέντι τὸ τῆς ἐλευθερίας μάθημα καταδέχεσθαι.

[1] συνιαθῆτε] Cod. συνιαθῆτε. — [2] κατεψεύσασθε] Cod. κατεψεύσασθαι. — [3] προσηνέχθη] Cod. προσηνήχθη sub primo η al. — [4] σεληνιαῖον οὐχ ὑπῆρχε] Cod. in textu σεληνιαῖον not. ·'. ὑπῆρχε; in ext. marg. cum ead. nota ουχ' ὑ pall. atr. — [5] γὰρ ἴστορος] Cod. infra γὰρ comp. ἴστο lin. — ἴστορος] Pr. l. ἰ. — [6] Cod. in ext. marg. iuxta ἅπερ lin. — [7] ἔστι] Cod. ἐστὶ an ἐστί. — [8] εἴ γέ σοι] Cod. ἔι γεσοι.

CAPUT XI.

Solutio de dicto : Si ego testimonium perhibeo de me, testimonium meum non est verum. (Ioh. v, 31.)

Cf. Ioh. v, 31; viii, 14, 18.

Ἐξετάσωμεν[1] δὲ κἀκεῖνο[2] λεπτῶς ἐρευνήσαντες[3], τί ἐστιν, ὅ φησιν· [a]Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία οὐκ ἔστιν ἀληθής. Ἄνθρωπος γὰρ ἑαυτῷ[4] μαρτυρῶν οὐκ ἀληθής· Θεὸς δὲ τοὐναντίον ἀληθὴς, ἐξ ὧν πράττει,

[b]Cf. Ioh. viii, 12; ix, 5.

μαρτυρῶν περὶ ἑαυτοῦ· οὐκ ἂν οὖν ἁρμόσειεν ἀνθρώπῳ τὸ λέγειν· [b]Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ μόνῳ Θεῷ τῷ κατὰ φύσιν ζωῇ καὶ φωτὶ καὶ ἀφθαρσίᾳ τυγχάνοντι. Ἐπειδὴ[5] γοῦν ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἀδελφὰ φθεγγόμενος ὁ Χριστὸς οὐχ ὡς Θεὸς ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ψιλὸς ἐνομίζετο[6], ἀναιρεῖ τὴν αἰτίως οὐ γινομένην ψῆφον· τὰς γὰρ ἐνθέους πράξεις ὑπ' ἀνθρωπίνης γίνεσθαι δικαζόντων[7] δυνάμεως, ἀνετρέπετο ἡ θεία[8] λῆξις ὡς οὐκ ἐνανθρωπήσασα· ἡ δὲ τῶν θνητῶν φύσις οὐκ ὠφελεῖτο[9], τούτου μὴ[10] γενομένου· ἐκινδύνευε δὲ, ταύτης[11] τῆς γνώμης κρατούσης, τὸ τῆς οἰκονο-

Fol. 9, r°[13].

μίας διαπεσεῖν μυστήριον[12], καὶ χεῖρον ἐν κόσμῳ γενέσθαι τὸ ναυάγιον, ὑποβρυχίῳ δὲ πάντα συγκαταπεσεῖν κύματι, εἰ Θεὸς μὲν ὁ παρὼν, καὶ θεῖον τὸ πραττόμενον, ἀνθρώπου δὲ μαρτυρίαν εἶχε τὰ γινόμενα. Ὅθεν[14] καθὸ ἄνθρωπος ἑαυτῷ μαρτυρεῖν παρῃτήσατο, παρὰ δὲ Θεοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐζήτει· καθὸ

[c]Cf. Ioh. viii, 12; ix, 5.

δὲ Θεὸς ἑαυτῷ μαρτυρῶν[15] οὐκ ἐσφάλλετο[16] λέγων· [c]Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀλήθεια· οὐ γὰρ ἄλλος τις[17] ἑαυτῷ[18] ταῦτα μεμαρτύρηκεν· ὑβρίζετο γὰρ ἂν ἡ ἀξία τοῦ κρείττονος παρὰ τῶν ἀνομοίων μαρτυρίαν λαμβάνουσα[19]. Ὅθεν εἰκότως πρὸς τοὺς μὴ δεόντως[20] αὐτὸν διασκώψαντας

[d]Ioh. viii, 13.

ἐν τῷ λέγειν· [d]Σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς, ἔλεγεν[21]· Εἰ καθ' ὑμᾶς ἄνθρωπος

[1] Cod. in exteriore margine περὶ τοῦ|ἐὰν ἐγὼ μαρ-|τυρῶ : iuxta Ἐξετάσωμεν (sic), pallidiore atramento. — [2] κἀκεῖνο] Cod. κἀκεῖνο. — [3] ἐρευνήσαντες] Pr. l. ἐρευνησαν comp. αν. — [4] ἑαυτῷ] Pr. l. ἑαυῷ. — [5] Ἐπειδὴ] Pr. l. ἐ. — [6] ἐνομίζετο] Cod. inter ι et ζ infra hyph. — [7] δικαζόντων] Pr. l. δικαζόνων. — [8] θεία] Cod. θεῖα. — [9] ὠφελεῖτο] Cod. in textu ὠφελεῖ τὸ supra φ not. ·/.; in ext. marg. cum ead. nota ἴσ :|οὐκ ὠφελεῖτο a rec. m. — [10] μὴ] Pr. l. μη; alt. μὴ pall. atr. acc. — [11] ἐκινδύνευε δὲ, ταύτης] Pr. l. ἐκινδύνευε ταύτης; alt. ἐκινδύνευε δὲ (comp. supra pos. pall. atr.) ταύτης. — [12] Cod. in ima fol. parte καὶ χεῖρον. — [13] Cod. in summa marg. ext. ora 16 a rec. m. — [14] Ὅθεν] Pr. l. ὅθν. — [15] μαρτυρῶν] Pr. l. μαρτυρῷ; alt., iota lin. transf. — [16] ἐσφάλλετο] Cod. pr. l. εσφάλετο; alt. ἐσφάλετο sp. pall. atr. — [17] ἄλλος τις] Cod. ἄλλόστις. — [18] ἑαυτῷ] Cod. ἑαυτοῦ pl. — [19] λαμβάνουσα] Pr. l. λαμβάνουσαν. — [20] μὴ δεόντως] Pr. l. μηδὲν; alteram μὴδεόντως accentu supra ε lineam transfixo. — [21] μαρτυρεῖς, ἔλεγεν] Codex μαρτυρεῖς; ἔλεγεν· interpunxit.

ὧν ἐγὼ μεμαρτύρηκα, οὐκ ἀληθὴς ἡ μαρτυρία· εἰ δ' οὐκ ἄνθρωπος μόνον ἀλλὰ καὶ Θεὸς ἐγὼ, ἀληθῶς μεμαρτύρηκα λέγων· [a] Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. Καθὼς γὰρ ἂν ἴδω τὴν ὑμετέραν ψῆφον εἰς ἐμὲ γινομένην, ὑμῖν ἀποκρίνομαι· ἂν γοῦν ἄνθρωπος, ὡς ὑμεῖς κρίνετε, τυγχάνω ψιλὸς, οὐκ ἀληθὴς ἡ μαρτυρία, ἣν ἐγὼ μεμαρτύρηκα· εἰ δὲ Θεὸς, ὡς ἡ θεία ψῆφος ἐξεβαίωσεν[1], ἀληθὴς ὁ λόγος ἐμοὶ τῆς μαρτυρίας. Ἀναιρῶ γοῦν οὐ τὸ λεχθὲν ἐξ ἐμοῦ περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ τὴν ὑμετέραν κρίσιν ἀποβάλλομαι τὴν κρίνουσαν ἄνθρωπον μόνον εἶναι τὸν Χριστὸν[2] τὸν πολὺ πλέον ἀνθρώπου, μᾶλλον δὲ οὐ κατὰ σύγκρισιν τὰς τερασθίους ἐκτελοῦντα δυνάμεις. Εἰ γοῦν καθὸ ἄνθρωπος[3] νομίζετε μαρτυρεῖν περὶ ἐμοῦ, οὐ πράττω τοῦτο[4], ἀλλὰ παρ' ἑτέρου ζητῶ τὸ μαρτύριον· εἰ δὲ καθὸ Θεὸς, πολὺ διεσφάλλετε[5]· Θεὸς γὰρ ἑαυτῷ[6] μαρτυρῶν οὐ σφάλλεται[7]· τίς[8] γὰρ Θεῷ μαρτυρήσει μηδεὶς ὑπάρχων πρὸ αὐτοῦ[9] μηδὲ σὺν αὐτῷ; τίς[10] ὁμῆλιξ[11] εὑρεθείς; ἀλλ' αὐτὸς πρὸ πάντων[12] εἷς ὑπάρχων καὶ αὐτὸς λέγει περὶ ἑαυτοῦ, καὶ λέγων ἀληθεύει[13]. Ταῦθ' ἡμῖν λελέχθω βεβαίως τρανότερον, καὶ πέρας ἐχέτω καὶ τοῦτο τὸ[14] ζήτημα· ἕτερον[15] δ' εἴ τι[16] τῶν Εὐαγγελίων ἀπορώτερον φαίνεται, εἰς ἐπήκοον[17] τοῦτο γυμνώσας φανέρωσον.

[a] Cf. Ioh. VIII, 12; IX, 5.

Fol. 9, v°.

[1] ἐβεβαίωσεν] Pr. l. ἐφ. — [2] εἶναι τὸν Χριστὸν] Cod. in textu εἶναι not. ·/. χριστὸν comp.; in ext. marg. cum ead. nota τὸν. — [3] ἄνθρωπος] Pr. l. ἀνθρωπος; alt., acc. pall. atr. — [4] τοῦτο] Sub alt. ο f. al. — [5] διεσφάλλετε] C. διεσφάλετε. — [6] ἑαυτῷ] C. ἑαυτῶ. — [7] σφάλλεται] Pr. l. σφάλε. — [8] τίς] Cod. τὶς. — [9] αὐτοῦ] Cod. αυτοῦ. — [10] τίς] Cod. τὶς. — [11] ὁμῆλιξ] Pr. l. ὁμι. — [12] πρὸ πάντων] Cod. προπάντων. — [13] ἀληθεύει] Cod. post ἀληθεύει interp. : [14] Cod. in ext. marg. iuxta τὸ comp. σημείωσαι a rec. m. — [15] ἕτερον] Cod. ante et infra Ἕτερον semicirc. pall. atr. — [16] εἴ τι] Pr. l. εἶτι; alt. εἴτι, acc. pall. atramento. — [17] ἐπήκοον] Cod. priorem lectionem ἐπίκον; alteram ἐπίκοον.

CAPUT XII.

Quæstio de discrepantia Evangelistarum speciatimque de dictis Matth. xxvii, 48; Marc. xv, 23; Luc. xxiii, 36; Ioh. xix, 29.

PHILOSOPHUS.

Ὁ δὲ δριμύξας καὶ λίαν βλοσυρὸν[1] εἰσαθρήσας πληκτικώτερον ἡμῖν ἔφησε νεύσας[2] τοὺς[3] Εὐαγγελιστὰς ἐφευρέτας, οὐχ ἵστορας τῶν περὶ τὸν[4] Ἰησοῦν γεγενῆσθαι[5] πράξεων. Ἕκαστος γὰρ αὐτῶν οὐ σύμφωνον[6] ἀλλ' ἑτερόφωνον μάλιστα τὸν λόγον περὶ τοῦ πάθους ἔγραψεν· ὁ μὲν γὰρ ἱστορεῖ, [a]ὡς σταυρωθέντι σπόγγον τις[7] ὄξους πληρώσας[8] προσήνεγκεν. Ὁ δὲ ἑτέρως· [b]Εἰς τὸν τόπον, φησὶν, ἐλθόντες[9] Γολγοθᾶ, ἔδωκαν[10] αὐτῷ πιεῖν οἶνον μετὰ χολῆς[11] μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλησε πιεῖν· καὶ μετ' ὀλίγα· [c]Περὶ[12] δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων· Ἐλωεὶμ, Ἐλωεὶμ, λεμὰ σαβαχθανεί; τουτέστι[13] Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; οὗτος δ' ἐστὶ Ματθαῖος. Ὁ δέ φησι[14]· [d]Σκεῦος ἔκειτο ὄξους μεστόν[15]· σκεῦος οὖν μεστὸν τοῦ ὄξους σὺν ὑσσώπῳ προσδήσαντες προσήνεγκαν[17] αὐτοῦ τῷ στόματι· ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος[18] ὁ Ἰησοῦς εἶπε· Τετέλεσται[19]· καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν[20] παρέδωκε τὸ πνεῦμα· οὗτός ἐστιν[21] ὁ Ἰωάννης[22]. Ὁ δὲ λέγει· [e]Καὶ φωνῇ μεγάλῃ κράξας εἶπε[23]· Πάτερ, εἰς χεῖράς σου[24] παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου[25]· οὗτος δὲ τυγχάνει Λουκᾶς. Ἐκ ταύτης τῆς ἑώλου[26] ἱστορίας καὶ διαφώνου, ὡς οὐχ ἑνὸς ἀλλὰ πολλῶν πεπονθότων[27], ἔστι λαβεῖν τὸν λόγον· εἰ[28] γὰρ ὁ μέν·

[a] Cf. Marc. xv, 36.
[b] Cf. Matth. xxvii, 33, 34.
[c] Cf. Matth. xxvii, 46; Ps. xxii, 2.
Quat. III. Fol. 10, r°[16].
[d] Cf. Ioh. xix, 29, 30.
[e] Cf. Luc. xxiii, 46.

[1] βλοσυρὸν] Cod. βλοσσυρὸν comp. σσ. — [2] νεύσας τοὺς] Cod. νεύσας :|Τοὺς. — [3] Cod. in ext. marg. iuxta Τοὺς a pr. m. ιβ͂. — [4] τὸν] Sub ο al. — [5] Cod. in ext. marg. iuxta σθαι voc. γεγενῆ-|σθαι : ἀμφιβολι (corr. in ἀμφιβολί) [α] περὶ|τοῦ θείου πάθους a recentiore manu. — [6] σύμφωνον] Pr. l. σύμφο. — [7] σπόγγον τις] Cod. σπόγγον τὶς. — [8] πληρώσας] Sub ρ al. — [9] ἐλθόντες] Cod. ἐλθόντος pl., sub θ al. — [10] ἔδωκαν] Pr. l. ἔ. — [11] μετὰ χολῆς] Cod. μεταχο-|λῆς. Cod. in ext. marg. iuxta λῆς v. χολῆς lin. — [12] Cod. in ext. marg. iuxta περὶ lin. — [13] τουτέστι] Pr. l. τουτέστιν. — [14] δέ φησι] Cod. infra inter ε et φ punctum an hyph. — [15] Cod. in ima fol. parte σκεῦος. — [16] Cod. in summa marg. ext. ora 17 a rec. m. — [17] προσδήσαντες προσήνεγκαν] Cod. interp. προσδήσαντες; προσήνεγ-|καν. — [18] ὄξος] Pr. l. οι, ι longissimum. — [19] Τετέλεσται] τετέλεσται, sub στ aliquid. — [20] κεφαλὴν] Cod. κφαλὴν. — [21] οὗτός ἐστιν] Cod. οὗτος ἐστὶν. — [22] Ἰωάννης] Cod. comp. ἰωάννης mendose, utpote in quo desit ς. — [23] εἶπε] Pr. l. εἶπεν. — [24] χεῖράς σου] Cod. χεῖρας σου. — [25] πνεῦμά μου] Cod. πνεῦμα- (comp.) |μου. — [26] ἑώλου] Cod. ἑώλου. — [27] πεπονθότων] Pr. l. πεπονθόν. — [28] λόγον· εἰ] Cod. supra ον εἰ lin. pall. atr.

[a] Luc. xxiii, 46.
[b] Ioh. xix, 30.
[c] Matth. xxvii, 46; Ps. xxii, 2.
[d] Cf. Marc. xv, 34.

[a] Εἰς χεῖράς σου[1], λέγει, παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου[2], ὁ δέ· [b] Τετέλεσται[3], ὁ δέ· [c] Θεέ μου, Θεέ μου[4], ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; ὁ δέ· [d] Ὁ Θεὸς, Θεός μου[5], εἰς τί ὠνείδισάς[6] με[7]; Φανερὸν, ὡς ἀσύμφωνος αὕτη μυθοποιΐα[8] ἢ πολλοὺς[9] σταυρουμένους ἐμφαίνει ἢ ἕνα δυσθανατοῦντα, καὶ τὸ σαφὲς τοῖς παροῦσι τοῦ πάθους μὴ παρέχοντα· εἰ δὲ κατὰ ἀλήθειαν τὸν τρόπον τοῦ[10] θανάτου εἰπεῖν μὴ δυνάμενοι[11] οὗτοι παντάπασιν ἐρραψῴδησαν[12], καὶ περὶ τῶν λοιπῶν οὐδὲν ἐσαφήνισαν.

[1] χεῖράς σου] Cod. χεῖρας σου. — [2] πνεῦμά μου] Cod. πν(εῦμ comp.)α μα μου. — [3] C. in ext. marg. iuxta εἰ et τετέ- v. τετέ-|λεσται comp. σημείωσαι pall. atr. — [4] μου] Pr. l. με. — [5] Θεός μου] Cod. θεὸς (comp.) μου. — [6] ὠνείδισάς] Pr. l. ὀ. — [7] με] Sub ε f. al. — [8] Cod. in ext. marg. iuxta μυθο- v. μυθο-|ποιία lin. — [9] πολλοὺς] Pr. l. πολο. — [10] τρόπον τοῦ] Cod. infra όπον τ lin. — τοῦ] Sub. ο al. — [11] εἰπεῖν-δυνάμενοι] Cod. infra πεῖν μὴ δ lin. — [12] Cod. in ext. marg. iuxta ἐῤῥα- v. ἐῤῥα-|ψώδησαν lin.

CAPUT XIII.

Quaestio de dictis : Ad Iesum autem cum venissent, ut viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed unus militum lancea latus eius aperuit, et continuo exivit sanguis et aqua. Et qui vidit testimonium perhibuit, et verum est eius testimonium. (Ioh. xix, 33, 34, 35.)

[a] Cf. Ioh. xix, 34.
[b] Ioh. xix, 35.
Fol. 10, v.

Ὅτι δὲ τὰ περὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ πάντα κατεσ7οχάσαντο, ἐξ ἑτέρου κεφαλαίου τοῦτ' ἀποδειχθήσεται[1]. Γράφει γὰρ Ἰωάννης· [a] Ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, ἀλλ' εἷς τῶν σ7ρατιωτῶν λόγχῃ ἔνυξεν[2] αὐτοῦ τὴν πλευράν· καὶ ἐξῆλθεν εὐθὺς αἷμα καὶ ὕδωρ· μόνος γὰρ τοῦτ' εἴρηκεν ὁ Ἰωάννης[3], τῶν δ' ἄλλων οὐδείς· διὸ καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ[4] βούλεται[5] μαρτυρεῖν λέγων· [b] Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ[6] αὐτοῦ ἐσ7ιν[7] ἡ μαρτυρία. Ὅπερ[8] δοκεῖ μοι, τουτὶ κέπφου[9] τυγχάνει τὸ ῥῆμα· πῶς γὰρ ἀληθινὴ ἡ μαρτυρία τοῦ, περὶ οὗ ἡ μαρτυρία, μὴ ὑφεσ7ῶτος; μαρτυρεῖ γάρ τις περὶ τοῦ ὄντος· περὶ δὲ τοῦ μὴ ὄντος πῶς ἂν λεχθῇ[10] μαρτυρία;

[1] C. in int. marg. iuxta θήσεται ιγ˜. — [2] ἔνυξεν] Pr. l. ἔνυξυ. — [3] Ἰωάννης] Pl. ἰωάννης. — [4] ἑαυτῷ] Cod. ἑαυτῶ. — [5] βούλεται] Pr. l. ο. — [6] ἀληθινὴ] ἀλη-| pr. l. θη. — [7] αὐτοῦ ἐσ7ιν] Cod. ἀυτοῦ ἐσ7ὶν. — [8] Ὅπερ] Malim pro Ὅπερ ponere Ὥσπερ. — [9] μοι, τουτὶ κέπφου] Cod. interp. μοι τουτὶ, κέπφου. — [10] λεχθῇ] Cod. λεχθῆ.

CAPUT XIV.

Quæstio de resurrectione Christi et manifestatione. (Matth. xxviii, 6, sq.; Marc. xvi, 6, sq.; Luc. xxiv, 6, sq.; Ioh. xx, 1, sq.)

Ἔσ7ι[1] καὶ ἕτερος λόγος δυνάμενος σαθρὰν ταύτην ἐλέγξαι τὴν δόξαν ὁ περὶ[2] τῆς ἀνασ7άσεως αὐτοῦ τῆς πανταχοῦ θρυλλουμένης[3], τίνος χάριν ὁ Ἰησοῦς μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ὥς φατε, καὶ ἀνασ7ῆναι οὐκ ἐμφανίζεται Πιλάτῳ[4] τῷ κολάσαντι αὐτὸν καὶ λέγοντι μηδὲν ἄξιον πεπραχέναι θανάτου, ἢ Ἡρώδῃ τῷ τῶν Ἰουδαίων βασιλεῖ, ἢ τῷ ἀρχιερεῖ τῆς Ἰουδαϊκῆς φατρίας, ἢ πολλοῖς ἅμα καὶ ἀξιοπίσ7οις, καὶ μάλισ7α Ῥωμαίων τῇ τε βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ, ἵνα τὰ κατ' αὐτὸν θαυμάσαντες μὴ δόγματι κοινῷ καταψηφίσωνται[5] θάνατον ὡς ἀσεβῶν τῶν πειθομένων αὐτῷ· ἀλλ' ἐμφανίζει τῇ Μαγδαληνῇ[6] Μαρίᾳ[7] γυναικὶ χυδαίᾳ καὶ ἀπὸ κωμυδρίου[8] λυπροτάτου τινὸς ὡρμωμένῃ[9], καὶ ὑπὸ ἑπτὰ δαιμόνων κατασχεθείσῃ[10] ποτὲ[11], μετ' ἐκείνης δὲ καὶ ἄλλῃ[12] Μαρίᾳ[13] ἀφανεσ7άτῳ καὶ αὐτῷ γυναίῳ[14] κωμητικῷ, καὶ ἄλλοις ὀλίγοις οὐ σφόδρα ἐπισήμοις· καίτοι φάσκοντος Ματθαίου τῷ ἀρχιερεῖ[15] τῶν Ἰουδαίων προειρηκέναι[16]· [a]Ἀπάρτι, λέγοντα[17], ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐν δεξιᾷ τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον[18] μετὰ τῶν νεφελῶν. Εἰ γὰρ ἦν ἐμφανίσας[19] ἀνδράσιν ἐπισήμοις[20], δι' αὐτῶν πάντες[21] ἂν ἐπίσ7ευον[22], καὶ οὐδεὶς ἂν τῶν δικασ7ῶν ὡς μύθους ἀλλοκότους ἀναπλάτ7οντας ἐκόλαζεν[23]· οὐδὲ γὰρ Θεῷ[24] δήπουθεν ἀρεσ7ὸν ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρώπῳ συνετῷ πολλοὺς δι' αὐτὸν ταῖς ἀνωτάτω τιμωρίαις ὑποβληθῆναι.

[a] Cf. Matth. xxvi, 64; xxiv, 30; Marc. xiv, 62; xiii, 26; Luc. xxii, 69; xxi, 27; Apoc. i, 7.

[1] Cod. in ext. marg. iuxta Ἔσ7ι : ιδ̄. Cod. in ext. marg. iuxta τῆς ἀνασ7άσεως : ἀπορία περὶ τῆς ἐμφανί-|σεως τοῦ Ἰησοῦ (comp. ἰησοῦ) μετὰ τὴν ἀ-|νάσ7ασιν a rec. m. — [2] Cod. in int. marg. iuxta περὶ duas lin. — [3] θρυλλουμένης] Pr. l. f. θο. — [4] Πιλάτῳ] Cod. πιλά-|τω. — [5] καταψηφίσωνται] Cod. καταψηφήσωνται. — [6] Μαγδαληνῇ] Cod. μαγδαλινῇ. — [7] Cod. in ext. marg. iuxta μαρια lin. — Μαρίᾳ] C. μαρία. — [8] κωμυδρίου] Pr. l. κωμι. — [9] ὡρμωμένῃ] Cod. pr. l. ὁ; alt. ὡρμω-|μένη. — [10] κατασχεθείσῃ] Pr. l. κατασχεθή. — [11] κατασχεθείσῃ ποτὲ] Cod. κατασχεθείσῃ παρ (lig. παρ lin. transf.) ποτὲ. — [12] Cod. in ext. marg. iuxta ἄλλη lin. — ἄλλῃ] Cod. ἄλλη. — [13] Μαρίᾳ] Cod. μαρία. — [14] γυναίῳ] Sub υ lig. υν al. — [15] ἀρχιερεῖ] Cod. ἀρχι.|=ερεῖ, sub α inch. ρ. — [16] προειρηκέναι] Cod. προειρηκέναι an προηρηκέναι. — [17] λέγοντα] Cod. ἀπάρτι λέγων (sic) ὄψεσθε. F. malis λέγων delere. — [18] ἐρχόμενον] Cod. in ima parte litt. χ lin. — [19] ἐμφανίσας] Pr. l. ἐφ. — [20] ἐπισήμοις] Cod. in int. marg. iuxta ἐι et infra ἐπισ lin. — [21] πάντες] Comp. ες, ubi desunt ambo puncta. — [22] πάντες ἂν ἐπίσ7ευον] Cod. in textu πάντες not. ·/. ἐπίσ7ευον; in ext. marg. cum ead. nota ἂν. — ἐπίσ7ευον] Sub lig. σ7 al. — [23] ἐκόλαζεν] Cod. ἐκόλαζον pl., sub ε al. — [24] Θεῷ] Cod. θεοῦ comp.

CAPUT XV.

Quæstio de dicto : Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eicietur foras. (Ioh. xii, 31.)

[1] Ἐὰν δέ τις[2] κἀκείνην τὴν γεγραμμένην ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τερθρείαν[3] ἀναγνῷ, σφόδρα[4] εἴσεται τερατολογίαν εἶναι τὰ εἰρημένα[5], ἔνθα[6] φησί· Νῦν κρίσις ἔσ7ι[7] τοῦ κόσμου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου βληθήσεται ἔξω. Εἰπὲ γάρ μοι πρὸς Θεοῦ, τίς[8] ἡ κρίσις ἡ τότε γινομένη, καὶ[9] τίς[10] ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ὁ βληθεὶς ἔξω; εἰ[11] μὲν γὰρ ἐρεῖτε τὸν αὐτοκράτορα[12], ἀλλ' οὐκ ἔσ7ι μόνος ἄρχων, ἀλλ' οὐδ' ἐβλήθη κάτω· πολλοὶ γὰρ ἄρχουσι τοῦ κόσμου· εἰ δὲ νοητόν τινα καὶ ἀσώματον, οὐ[13] δυνατὸν βληθῆναι ἔξω· ποῦ γὰρ βληθῇ[14] ἄρχων τυγχάνων τοῦ κόσμου; Εἰ μὲν γὰρ ἄλλον λέξετέ που κόσμον ὑφεσ7άναι, εἰς ὃν ἄρχων βληθήσεται, ἐκ πιθανῆς ἡμῖν[15] ἱσ7ορίας τοῦτο εἴπατε· εἰ δ' οὐκ ἔσ7ιν ἄλλος, ἐπεὶ μηδὲ δυνατὸν κόσμους[16] ὑφεσ7άναι δύο, ποῦ βληθῇ[17] ὁ ἄρχων[18], εἰ μήτι γε ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ τυγχάνων ἐσ7ίν; καὶ πῶς, ἐν ᾧ[19] τις ἔσ7ιν[20], ἐν αὐτῷ καταβάλλεται; εἰ μήτι κατὰ τὸ[21] κεραμεοῦν ἄγγος, ὃ συντριβὲν καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ἔξω βληθῆναι ποιεῖ[22] ὅμως[23] οὐκ εἰς κενὸν ἀλλ' εἰς ἕτερον σῶμα ἀέρος ἢ γῆς, εἰ τύχοι, ἢ ἄλλου[24] τινός. Εἰ γοῦν ὁμοίως, ὅπερ[25] ἀδύνατον, συντριβέντος τοῦ κόσμου, ὁ ἐν αὐτῷ[26] βληθήσεται ἔξω, καὶ ποῖος ἔξω χῶρος, εἰς ὃν ἐκβληθήσεται[27]; τί δὲ καὶ[28] τὸ ἴδιον ἐν ἐκείνῳ τῷ χώρῳ[29] ποσὸν ἢ ποιὸν ὕψος ἢ βάθος ἢ μῆκος ἢ πλάτος; εἰ γὰρ ταῦτ' ἐν αὐτῷ, κόσμος ἔσ7αι ταῦτ' ἔχων. Τίς[30] δ' αἰτία βληθῆναι τὸν ἄρχοντα ἔξω ὡς ξένον τοῦ κόσμου;

[1] Cod. in summa marg. ext. ora 18 a rec. m. — [2] C. in ima fol. 10 parte pr. l. κἀκεινους; alt. κἀκείνην. — [3] τερθρείαν] Pr. l. τερθρί. — [4] Cod. in ext. marg. iuxta σφόδρα lin. — [5] εἰρημένα,] Cod. post εἰρημένα : interp. — [6] Cod. ιε̃ in int. marg. iuxta Ἔνθα. — ἔνθα] Ἔνθα in init. v. — [7] κρίσις ἔσ7ι] Cod. κρίσις ἐσ7ὶ. — [8] τίς] Cod. τὶς. — [9] Cod. in ext. margine iuxta καὶ lineam. — [10] τίς] Cod. τὶς an τίς. — [11] εἰ] Sub ει al. — [12] αὐτοκράτορα] Cod. infra υτο hyph. — [13] ἀσώματον, οὐ] Cod. in textu ἀσώματον ·/., οὐ (puncto mut. in virg.); in ext. marg. cum ead. nota αρχοντα a rec. m. — [14] βληθῇ] Cod. βληθῆ. Cf. infra not. 17. — [15] Cod. in ext. marg. iuxta ἡμῖν lin. — [16] κόσμους] Pr. l. κόσι. — [17] βληθῇ] Cod. βληθῆ. Cf. supra not. 14. — [18] ἄρχων] Prior. lect. ἄρχο. — [19] ᾧ] Cod. ὧ. — [20] ἔσ7ιν] Cod. ἐσ7ὶν. — [21] τὸ] Prior. lect. τῷ. — [22] ποιεῖ] Cod. pr. l. ποι-; sec. f. ποι-ως comp. ως; tert. ποι-εῖ, ubi inter acc. et ι lig. ει lin. — [23] ὅμως] Cod. in ext. marg. ὅμως iuxta ποιεῖ. — [24] ἄλλου] Cod. ἀλλου. — [25] ὅπερ] Cod. ὁπερ. — [26] αὐτῷ] Prior. l. αὐτο; alt. αὐτῷ. — [27] ἐκβληθήσεται] Pr. l. ἐκβη. — [28] καὶ] Sub αι f. η. — [29] χώρῳ] Pr. l. χώρᾳ. — [30] Τίς] Cod. τὶς an τίς.

Fol. 11, v°. καὶ πῶς ξένος ὢν ἦρξε; πῶς δ' ἐκϐάλλεται[1]; ἑκὼν[2] ἢ ἄκων; ἄκων δηλονότι[3]· ἀπὸ γὰρ τῆς λέξεως φανερὸν τὸ λεγόμενον· τὸ γὰρ ἐκϐαλλόμενον ἀκουσίως ἐκϐάλλεται· ἀλλ' ὁ βιαζόμενος οὐχ ὁ[4] τὴν βίαν ὑπομένων ἀδικεῖ. Καὶ τὴν μὲν τοσαύτην τῶν Εὐαγγελίων ἀσάφειαν γυναίοις οὐκ ἀνδράσι παραχωρεῖν δίκαιον· εἰ γὰρ θέλοιμεν τὰ τοιαῦτα ζητεῖν ἀκριϐέστερον, εὑρήσομεν[5] μυρίας ἀσαφεῖς διηγήσεις λόγου μηδὲν κατεχούσας[6] ἕρμαιον.

[1] ἐκϐάλλεται] Cod. pr. l. εκϐάλε; alt. εκϐάλλεται. — [2] ἐκϐάλλεται; ἑκὼν] Cod. post εκϐάλλεται, interp. — [3] δηλονότι] Cod. infra νό hyph. — [4] οὐχ ὁ] Ita; alias οὐχ' ὁ. — [5] εὑρήσομεν] In lig. σο rescr. ο. — [6] κατεχούσας] Pr. l. f. κατεχουσι.

CAPUT XVI.

Quæstio de dicto : Non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis facere. (Ioh. VIII, 43, 44.)

a Ioh. VIII, 43, 44.

b Ioh. VIII, 44.

Fol. 12, r° [21]

Φέρε[1] δὴ κἀκείνης τῆς ἐπισκηνίου λέξεως ἀκούσωμεν τῆς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους[2] ὧδε γεγενημένης· [a]Οὐ δύνασθε, φησὶν[3], ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμὸν, ὅτι[4] ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐσ7έ· καὶ τὰς ἐπιθυμίας[5] τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Τίς οὖν ὁ διάβολος ὁ τῶν Ἰουδαίων πατὴρ, ἡμῖν διασάφησον· οἱ γὰρ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ἐκτελοῦντες πρεπόντως[6] τοῦτο ποιοῦσι γνώμῃ πατρὸς[7] εἴκοντες, καὶ τοῦτον τιμώμενοι[8]· εἰ δὲ κακὸς ὁ πατὴρ, οὐ τοῖς τέκνοις τὸ ἔγκλημα[9] τοῦ κακοῦ προσαπ7έον[10]. Τίς[11] οὖν ἐκεῖνος ὁ πατὴρ, οὗ τὰς ἐπιθυμίας ποιοῦντες οὐκ ἤκουον τοῦ Χρισ7οῦ; λεγόντων γὰρ τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν Θεὸν, ἀκυροῖ τοῦτον τὸν λόγον ἐν τῷ φάσκειν· [b]Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐσ7έ· τουτέσ7ιν[12] ἐκ[13] τοῦ διαβόλου ἐσ7έ[14]. Τίς[15] οὖν ὁ διάβολος ἐκεῖνος; καὶ ποῦ τυγχάνει; καὶ τίνα διαβαλὼν[16] τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐκληρώσατο; δοκεῖ[17] γὰρ οὐ κύριον ἀλλ' ἐκ τοῦ συμβεβηκότος τοῦτ' ἔχειν τὸ ὄνομα· ὅπερ ἂν μάθωμεν[18], δεόντως εἰσόμεθα· ἐκ διαβολῆς γὰρ εἰ καλεῖται[19] διάβολος, τίνων μεταξὺ φανεὶς τὴν ἀπηγορευμένην πρᾶξιν ἀπετέλεσεν; Ὀφθήσεται γὰρ κἂν τούτῳ[20] ὁ τὴν διαβολὴν δεχόμενος εὐχερὴς, μάλισ7' ἀδικούμενος ὁ διαβαλλόμενος· ὀφθήσεται δὲ καὶ[22] αὐτὸς μηδὲν ἠδικηκὼς[23] ὁ διάβολος, ἀλλ' ὁ τῆς διαβολῆς ὑποδείξας τὴν πρόφασιν. Ὡς γὰρ ὁ θεὶς ἐν ὁδῷ νύκτωρ τὸν σκόλοπα[24] οὐχ ὁ περιπατῶν καὶ

[1] Cod. in ext. marg. ἱστ. Ibid. iuxta ὧδε et διαβόλου a rec. m. : ἀπορία εἰς τὸ, ὑμεῖς|ἐκ τοῦ πατρὸς ὑμῶν (?) τοῦ|διαβόλου ἐσ7αὶ (corr. in ἐσ7έ). — [2] Ἰουδαίους] Cod. in textu pr. l. ἰδου; sec. ἰουδαίους; tert. ἰουδαίους not. ·/. supra pos. ; in ext. marg. iuxta Φέρε cum ead. nota ἰουδαίους a rec. m. — [3] φησὶν] Cod. φησῖν comp. — [4] λόγον τὸν ἐμὸν, ὅτι] Pr. l. λόγον, ὅτι; alt. λόγον τὸν ἐμὸν (τὸν ἐμὸν supra scr., infra comp. ου v. λόγον not. ʌ), ὅτι. — [5] τὰς ἐπιθυμίας] Cod. τὰς ἐπῖ τὰς (ἐπῖ τὰς lin. transf.) ἐπιθυμίας. — [6] πρεπόντως] Pr. l. πρεπόντο. — [7] πατρὸς] Pr. l. πα lig. παρ inch. — [8] τιμώμενοι] Cod. pr. l. τιμούμοι; alt. τιμούμενοι. — [9] ἔγκλημα] Pr. l. f. ἐν. — [10] προσαπ7έον] Pr. l. προσαπέ. — [11] Τίς] Cod. τὶς an τίς. — [12] τουτέσ7ιν] Cod. infra υτε hyph. — [13] ἐκ] Cod. εκ. — [14] ἐσ7έ] Cod. ἐσ7ὲ anc. sp. — [15] Τίς] Cod. τὶς. — [16] διαβαλὼν] Pr. l. διαβαλῶ; alt. διαβαλὼν pr. acc. lig. ῶ manente. — [17] δοκεῖ] Sub ο al. — [18] μάθωμεν] Cod. μάθῳμεν. — [19] καλεῖται] Pr. l. καλεῖ comp. ει superscr.; alt. καλεῖται comp. ται adscr. — [20] Cod. in ima fol. parte τῳ ὁ τὴν. — [21] Cod. in summa marg. ext. ora 19 a rec. m. — [22] ὀφθήσεται δὲ καὶ] Pr. l. ὀφθήσεται καὶ; alt. ὀφθήσεται δὲ (δὲ comp. pall. atr. superscr.) καί. — [23] ἠδικηκὼς] Pr. l. ἠδικηκῶ. — [24] σκόλοπα] Pr. lectionem σκό-|λωπα; alteram σκό-|λοπα, alterum ο litteræ ω simillimum.

ϖ7αίων[1] ὑπεύθυνος, ἀλλ' ὁ καταπήξας λαμϐάνει τὸ ἔγκλημα[2], οὕτως ὁ διαϐολῆς[3] ἐνθέμενος ἀφορμὴν αὐτὸς ϖλέον[4], οὐχ ὁ κατέχων, οὐδ' ὁ λαϐὼν ἀδικεῖ. Λέγε δὲ κἀκεῖνο[5]· ὁ διαϐάλλων ϖαθητὸς[6] ἢ ἀπαθής; εἰ μὲν γὰρ ἀπαθὴς, οὐκ ἄν ποτε διέϐαλεν· εἰ δ' ἐμπαθὴς, ὀφείλει συγγνώμης τυχεῖν· οὐδεὶς γὰρ νοσήμασι φυσικοῖς ἐνοχλούμενος ὡς ἀδικῶν κρίνεται, ἀλλ' ὡς καταπονούμενος ϖρὸς ϖάντων οἰκτείρεται.

[1] ϖ7αίων] Pr. l. ϖάι; alt. 7 ins. — [2] ἔγκλημα] Pr. l. f. ἐκ. — [3] διαϐολῆς] Sub β f. al. — [4] ϖλέον] Cod. supra ων comp. et duos acc. pæne deleta : f. pr. l. ϖλέων; secundam ϖλεόνων; tertiam ϖλέον. — [5] κἀκεῖνο] Cod. κακεῖνο. — [6] ϖαθητὸς] Sub littera ϖ inchoatum β.

CAPUT XVII.

Solutio de discrepantia Evangelistarum speciatimque de dictis Matth. xxvii, 48; Marc. xv, 23; Luc. xxiii, 36; Joh. xix, 29.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ[1].

Τοσαῦτα κἀν[2] τούτοις καταρητορεύσαντος τοῦ τὴν[3] ἑλληνικὴν δόξαν τῷ κόμπῳ πρεσβεύοντος[4], οὐδὲν μὲν ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ θορύβου τῶν εἰρημένων καταπλαγέντες τὴν[5] ψυχὴν ὠρρωδήσαμεν[6]· ἐκ συνηθείας δὲ τὸν οὐσιώδη λόγον λέγειν δυσωπήσαντες εἴπομεν, ὡς ἡ θεία[7] χάρις ἡμῖν ἐπεκούρησε[8], καὶ, τῶν Εὐαγγελιστῶν ἐναλλαγῇ[9] τῆς[10] λέξεως μιᾶς ἱστορίας νοῦν φυλαξάντων ἕνα, σαφῶς ἡρμηνεύσαμεν[11] φάντες·

Οὐδεὶς ἀπὸ συλλαβῶν[12] οὐδὲ στοιχείων ἐν τῇ τῶν πραγμάτων[13] φύσει[14] ζητεῖ τὴν[15] ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πράγματος δοκιμάζει τὴν διαφορὰν[16] τῶν λέξεων. Ὥσπερ ἀμέλει τὸ λογικὸν ἄνθρωπον[17] εἴ τις εἴποι, καὶ ἄλλος[18] βροτὸν[19],
Fol. 12, v°. καὶ ἕτερος μέροπα, καὶ πάλιν[20] ἄλλος ἄνδρα, τῷ λόγῳ μὲν ἐρεῖ[21] πολλὰ, ἓν δὲ τὸ ὑποκείμενον[22]· κἂν βροτόν τις εἴποι, κἂν ἄνδρα, κἂν μέροπα, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸν ἄνθρωπον λέγει· ὁμοίως δὲ κἀπὶ[23] τοῦ ἱματίου[24]· κἂν λώπιον, κἂν ἔνδυμα, κἂν πέπλον, κἂν ὕφασμα λέξοι τις[25], οὐ πολλὰ λέγει ἀλλ' ἓν[26]

[1] In ext. marg. iuxta πρὸς comp. χριστιανός a pr. m. — [2] κἀν] Cod. κᾀν. — [3] τοῦ τὴν] Pr. l. τὴν τοῦ; alt. τοῦ τὴν, supra τὴν litt. β scr., supra τοῦ litt. α scr. — [4] πρεσβεύοντος] Pr. l. πρεσβεύοντες. — [5] τὴν] Comp. τὴν f. inter καταπλαγέντες et ψυχὴν ins. — [6] ὠρρωδήσαμεν] Cod. ὠῤῥοδήσαμεν. — [7] θεία] Cod. θεῖα. — [8] ἐπεκούρησε] Cod. ἐπικούρησε. — [9] ἐναλλαγῇ] Cod. ἐναλλαγῆ. — [10] τῆς] Cod. supra τῆς pl. lin. — [11] ἡρμηνεύσαμεν] Cod. ἑρμηνεύσαμεν. — [12] ἀπὸ συλλαβῶν] Cod. ἀποσυλλαβῶν. — [13] τῶν πραγμάτων] Pr. l. τῶν πράξεων; alt. τῶν πραγμάτων, voc. πράξεων lin. transf. — [14] Cod. in ext. marg. iuxta φύ- v. φύ-|σει et δια- v. δια-|φορὰν transversam lin. — [15] ζητεῖ τὴν] Cod. inter voces, ut videtur, τ et comp. superscr. erasa. — [16] Cod. in ext. marg. iuxta δια- v. δια-|φορὰν duas lin. — [17] ἄνθρωπον] Pr. l. comp. ἄνθρωπος. — [18] ἄλλος] Cod. ἀλλος. — [19] βροτὸν] Pr. ο rescr. — [20] πάλιν] Sub π al. exp.; sec. l. παϊν; tert. πάλϊν. — [21] Cod. in ext. marg. iuxta ἐρεῖ et πολλὰ λέγει necnon in textu inter πολλὰ-ἐναλλαγῇ et ἐπὶ-εὐαγγελιστῶν : ἐν ἄλλοις εἰρῆται (corr. in εἴρηται)| καὶ ὑσσῶ (corr. in ὑσσῷ) περιθέντες|δυνατὸν ἡμαρτῆσθαι τα (corr. in τὰ)|ἀντιγραφα (corr. in ἀντίγραφα) ἐν οἷς γέ|γραπται ὑσσώπῳ· ὑσσὸς|δὲ λέγεται τὸ δόρυ· ἄλλος γὰρ|ἄλλοτε στρατιώτης περιετίθετο|τὺν σπόγγον πολλοὶ γὰρ κατὰ ποσὰ διαστήματα ἐπότιζον αὐτὸν ἰουδαίοις χαριζόμενοι a rec. m. — [22] ὑποκείμενον] Pr. l. ὑπομεν; alt. ὑποκείμενον, κεί superscr. — [23] κἀπὶ] Cod. κᾀπὶ. — [24] ἱματίου] Sub μ f. al. — [25] λέξοι τις] Cod. λέξοι τὶς. — [26] ἓν] Cod. ἕν.

τι ϖρᾶγμα ὀνομάτων[1] ἐναλλαγῇ. Οὕτω τὸ ϖραχθὲν ἐπὶ[2] τοῦ σ7αυροῦ ϖοτε[3] οἱ σπουδαῖοι τῶν Εὐαγγελισ7ῶν ἄνδρες συγγραφόμενοι, ἄλλος ἄλλως εἰπόντες, τὴν ἱσ7ορίαν οὐκ ἔφθειραν[4]. Κἂν γοῦν ὄξος εἶπέ τις[5], κἂν ἄλλος οἶνον εἶπεν, οὐδὲν διημάρτησαν. Ἐπὶ δὲ τοῦ σπόγγου καὶ τῆς ὑσσώπου μὴ ξενισθῇς

a Cf. Ioh. xix, 29. ἀκούων, ὅτι· [a]Σκεῦος ὄξους[6] ὑσσώπῳ ϖροσδήσαντες[7] ἐπότιζον[8] αὐτὸν, καὶ

b Cf. Marc. xv, 36. αὖθις· [b]Σπόγγον ὄξους ϖλήσαντες[9] ϖροσήνεγκαν[10] αὐτῷ. Δοκεῖ γὰρ μίαν ἔχειν τῆς γενέσεως ἀγωγὴν ὅ τε κάλαμος καὶ ὁ σπόγγος καὶ ἡ ὕσσωπος· ἄσπαρτον γὰρ ἕκασ7ον αὐτῶν γίνεται, καὶ γενόμενον τέμνεται[11]· δέον γοῦν εἰπεῖν κάλαμον, εἶπεν ὕσσωπον διὰ τὴν[12] ὁμοίαν τῆς βλάσ7ης καὶ τῆς τομῆς ἀγωγὴν, καὶ μαλισθ' ὅτι τὸν νόμον τῆς ἱστορίας φυλάτ7ουσι[13], καὶ οὐδ' ἓν ϖεραιτέρω[14] γράφουσιν ἢ τὸ λεχθὲν τότε ἐν τῷ ζέοντι τῆς μανίας θορύϐῳ.

Οἱ γὰρ ἐνάγοντες μὲν ἦσαν Ἰουδαῖοι, οἱ δὲ κρίνοντες Ῥωμαῖοι, βάρϐαρον ἔθνος ἑκάτερον[15], καὶ λόγον ἐλευθερίας μὴ[16] ἀντιποιούμενον[17], μηδὲ[18] ϖαιδεύσεως ἑλληνικῆς κατέχον λεπ7ότητα· ἀλλ' ἦν τὰ ϖάντα[19] τότε ταραχῇ κλονούμενα, γῆ μὲν ὥσπερ ἐξ ἀντιτυπίας κραδαινομένη κάτωθεν, καὶ ῥηγνύμεναι ϖέτραι[20] καὶ τῷ[21] ϖατάγῳ τυπ7όμεναι· εἶτ' ἐξαίφνης κατενεχθὲν ψηλαφητὸν σκότος, ἡλίου[22] τὴν οἰκείαν αὐγὴν ἀποκρύψαντος· ἔνηφεν οὐδεὶς τότε, ἀλλ' ἐκ

Fol. 13, r°. τῆς συγχύσεως τῶν σ7οιχείων[23] ἐσκότωτο[24], οὕτω δεδονημένων[25] ἀδύτων ἀερίων, ἐγγείων, ὑπεργείων[26]. Προσδοκία λοιπὸν ἦν, μὴ κόσμος νεωτερίσας ὅλος αἰφνίδιον γῆν ἐργάσεται[27] θάλατ7αν, καὶ νύκτα τὴν ἡμέραν, μὴ συρμῷ

[1] ὀνομάτων] Cod. infra voc. et supra οις χαριζόμενοι adnot. (vide p. 28, not. 21) lin. — [2] In ext. marg. iuxta ἐπὶ et γκαν voc. ϖροσήνε-|γκαν cum nota ·/. κἂν γοῦν ὄξος| εἴπετε, κἂν| ἄλλος οἶνον εἶ- (sub ε al.)|πεν, οὐδὲν διη-|μάρτησαν. επὶ (sic) a pr. m.; in textu ἔφθειραν· not. ·/. ἐπὶ. — [3] σ7αυροῦ ϖοτε] Cod. comp. σ7αυροῦ f. punctum ϖοτὲ. — [4] ἔφθειραν] Sub comp. αν al. — [5] εἶπέ τις] Cod. εἴπετε. — [6] ὄξους] Pr. l. ὄι (ι longiss.). — [7] Cod. in int. marg. iuxta ϖροσδή- voc. ϖροσδή-|σαντες a rec. m. τί λέγεις. — [8] ἐπότιζον] Pr. l. ἐπότιξ. — [9] ϖλήσαντες] Sub σ al. — [10] ϖροσήνεγκαν] Cod. in ext. marg. iuxta γκαν voc. ϖροσήνε-|γκαν et σπόγγος: =οἶμαι δ' ἐγὼ τὸν|μὲν τῶν εὐαγγελισ7ῶν|εἰρηκέναι τὸ ἐν ᾧ·|τουτέσ7ι τὸν κάλαμον| ἐν ᾧ ἦν ϖροσδε-|δεμένος ὁ ὕσσωπος·| τὸν δὲ τὸ· ὅ· τοῦτο| δέ ἐσ7ιν ὁ ὕσσωπος·| τὸν δε. τὸ ὡς· (corr. in δὲ τὸ· ὡς·) τοῦτο|δέ ἐσ7ιν ὁ| σπόγγος· ὁ γὰρ ὕσσω=|=πος εἰς δράγμα|ϖροσδεδεμένος|ὡς σπόγγος ἐν τῷ| καλάμῳ, ἐπό=| =τιζεν ὃ (pr. l. ὃς) ἔπινεν| ἐκ τοῦ σκεύους ὀξῶδες (pr. l. ὀξὸ; sec. ὀξὼ (sic) δη) τουτέσ7ιν (pr. l. τουτέσ7ι.) ὀξόδη (corr. in ὀξώδη)| οἶνον, τὸν ἰησοῦν.| μελέτιος, ϖ. ζ a rec. m. — [11] τέμνεται] Sub alt. ε f. al. — [12] Cod. in int. marg. duas lin. — [13] φυλάτ7ουσι] Pr. l. φυλάτ7ουσϊν. — [14] ϖεραιτέρω] Cod. ϖεραιτέρῳ. — [15] ἑκάτερον] Pr. l. ἑκατερον; alt. ἑκάτερον pall. atr. acc. — [16] Ante ἀντι voc. ἀντιποιούμενον semicirc. — [17] ἀντιποιούμενον] Pr. l. ϖοιούμενον; alt. ἀντιποιούμενον, præposito ἀντι in ext. marg. iuxta ϖοιούμενον scr. a pr. m. — [18] μηδὲ] Cod. μὴδὲ acc. supra η puncto simil. — [19] Cod. in int. marg. iuxta ϖάν- voc. ϖάν-|τα lin. — [20] ϖέτραι] Sub ϖ aliquid. — [21] τῷ] Pr. l. το. — [22] ἡλίου] ἡλίο, υ superscr. pall. atr.; sub ο ου confuse scr. deinde in ο mut. — [23] Cod. in ima fol. parte ἐσκότωτο. — [24] Cod. in summa marg. ext. ora 20 a rec. m. — [25] δεδονημένων] Sub priore δ aliquid. — [26] ὑπεργείων] Malim ὑπογείων. — [27] ἐργάσεται] Cod. ἐργάσηται. Cf. infra ἀνοιχθήσεται, ἀποϐράξει, τροχάσουσιν.

ῥαγδαίῳ[1] τινασσομένη χέρσος ἡ μὲν εἰς αὐλακώδεις ἀνοιχθήσεται πόρους, ἡ δὲ καταπεσοῦσα χάσματα κευθμώνων ἀποβράξει μυκώμενα[2]· δέος[3] μὴ, συναρασσομένων ὀρέων[4] αἰφνίδιον[5] ἐκ τῆς σκληρᾶς καὶ ἀτεράμνου παρατριβῆς, ὀχετοὶ πυρὸς τροχάσουσιν ἄσβεστον· πάντα σκότος εἶχε δίχα[6] τῆς[7] ὑπερκοσμίου[8] καὶ ἀκηράτου μονῆς· ἡ[9] κτίσις τὸν κτίσαντα ἐν κτίσματι βλέπουσα[10] προπηλακιζόμενον[11] ἐτρόμασεν οὐ μετρίως, καὶ κατὰ τῶν ἀφρόνων ἀφόρητον τιμωρίας ηὐτρέπιζε μάστιγα. Τίς[12] οὖν, εἰπέ μοι[13], ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τὰς φρένας ὑγίαινε; τίς[14] ἔρρωτο τὴν ψυχήν[15]; τίς[16] οὐ πεπλήγει τὸν νοῦν; τίς[17] οὐ σεσινώμενον[18] ἐκέκτητο τὸ φρόνημα[19]; τίς[20] οὐχ ὡς ἐν οἴνῳ τὸν λόγον ἐμασᾶτο; τίς[21] οὐ δίκην καπήλου ἄσημα διελέγετο; τίς οὐχ ὅραμα βαθὺ καὶ μακρὸν ἐνύπνιον ἔβλεπε τὰ γινόμενα; οὐκ ἀνὴρ, οὐ γυνὴ, οὐ γέρων, οὐ πρεσβῦτις[22], οὐ παρθένος, οὐχ ἡλικία μικρὰ βεβηκότα τὸν λογισμὸν καὶ σταθηρὸν ἐκέκτητο, ἀλλ' ἐνεοὶ πάντες ἦσαν ὥσπερ ἐξ αἰθερίου βροντῆς ἐνηχημένοι, καὶ ἄλλος ἄλλο τι[23] παραπαίων ἔπραττεν οὐκ ἀκολουθίαν σώζων, οὐ[24] λόγον, οὐ κατάστασιν. Ὅθεν τὴν παροινίαν[25] αὐτῶν καὶ τὴν ἀλλόκοτον[26]
Fol. 13, v°. πρᾶξιν ἔργῳ καὶ λόγῳ[27] τότε γινομένην ἀπρεπῶς ἔγραψαν οἱ γράφοντες μηδὲν ἐπιψευσάμενοι.

Οὐδὲ γὰρ θεμιτὸν ἵστορα περαιτέρω[28] τι[29] τῶν γινομένων γράφειν ἢ τῶν λεγομένων, κἂν ἡ λέξις βάρβαρος· ἔχεις οὖν καὐτὸς ἱστοριογράφον κομψὸν τὸν Ἡρόδοτον[30] οὐ βάρβαρον ὄντα, βαρβάρους[31] δὲ λέξεις[32] ἐν τῇ ἱστορίᾳ γραφόμενον, ὀρέων[33] καὶ ποταμῶν ὀνόματα βάρβαρα τὰ μηδὲ[34] κληθέντα ποτὲ, εἰ μή ποθεν[35] αὐτὸς ἱστορήσας[36] ἔγραψεν οὐ[37] τῆς καθαρότητος ἀλλὰ τῆς ἀληθείας φροντίζων ἐργωδέστερον. Οὐ θαυμαστὸν οὖν εἰ καὶ οἱ Εὐαγγελισταὶ

[1] ῥαγδαίῳ] ῥαγδαίῳ, sp. om. — [2] μυκώμενα] Pr. l. μυκώμα. — [3] δέος] Sub ς f. ν inch. — [4] ὀρέων] Pr. l. ὀ. — [5] αἰφνίδιον] Pr. l. f. ἐ. — [6] εἶχε δίχα] Cod. interp. εἶχε· δίχα. — [7] δίχα τῆς] Cod. supra voc. pall. atr. lin.; in ext. marg. iuxta ὑπερ voc. ὑπερ|κοσμίου comp. σημείωσαι cod. atr. — [8] ὑπερκοσμίου] Divisit cod. ὑπερ (non ὑπερ-)|κοσμίου. — [9] μονῆς· ἡ] Ita interp. cod. — [10] βλέπουσα] Pr. l. βλέποντα. — [11] προπηλακιζόμενον] Supra α acc. lin. transf. — [12] Τίς] Cod. τὶς. — [13] εἰπέ μοι] εἰπέ-|μοι. — [14] τίς] Cod. anc. acc. — [15] ψυχήν] Pr. l. f. ψυχι. — [16] τίς] Cod. anc. acc. — [17] τίς] Cod. τὶς. — [18] σεσινώμενον] Cod. σεσινωμένην comp. ην. — [19] τὸ φρόνημα] Cod. in textu τὴν| not. ·/. φρένα; in ext. marg. cum ead. nota φρόνημα a pr. m. — [20] τίς] Cod. τὶς. — [21] τίς] Cod. anc. acc. — [22] πρεσβῦτις] Cod. πρεσβύτης. — [23] ἄλλο τι] Cod. ἄλλότι, supra lig. λλ al. eras. — [24] σώζων, οὐ] Cod. interp. σώζων· οὐ. — [25] ὅθεν-παροινίαν] Cod. ante voc. et supra duas lin. — [26] ἀλλόκοτον] Cod. ἀλόκοτον. — [27] ἔργῳ καὶ λόγῳ] Pr. l. ἔργῳ, λόγῳ; alt. ἔργῳ, καὶ λόγῳ comp. καὶ superscr. — [28] περαιτέρω] Pr. l. περαιτέρο. — [29] τι] Cod. τὶ. — [30] Ἡρόδοτον] Pr. l. ἰ; alt. ἡρό-|δοτον. — [31] βαρβάρους] Cod. in textu βαρβάρου not. ·/. superscr.; in ext. marg. cum ead. nota βαρβάρους a rec. m. — [32] λέξεις] Pr. l. λέξι. — [33] γραφόμενον, ὀρέων] Cod. interp. γραφόμενον· ὀρέων. — [34] Cod. in ext. marg. iuxta μηδὲ a rec. m.: περὶ τῶν εὐαγγελι-|στῶν. — [35] μή ποθεν] Cod. μήποθεν. — [36] ἱστορήσας] Cod. ἱστορίσας. — [37] ἔγραψεν οὐ] Cod. interp. ἔγραψεν· οὐ.

δοκοῦσί τινα[1] συγγράφειν[2] ἀλλόκοτα, ἐπεὶ μὴ φίλον αὐτοῖς ξέειν τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ σπουδὴ[3] σώζειν τῶν εἰρημένων τὸ ἀληθές· κἂν γυνή τις, κἂν ἀνὴρ ἀνακόλουθον εἶπεν ἢ σεσολοικισμένον[4], σπουδὴ πᾶσα τοῦτο μόνον ἀπογράψασθαι. Οὕτω γὰρ ἀνύποπτον τὴν ἱστορίαν ἔσεσθαι τῷ[5] κόσμῳ διέγνωσαν, εἰ μὴ περιεργότερον ἀλλ' ἄπλαστον εὑρεθῇ τῆς ἱστορίας τὸ γράμμα· οὐ γὰρ πεπαιδευμένων ἢ γραμματικῶν οἱ ταῦτα γράφοντες ὑπῆρχον ἀπόγονοι· εἰ δὲ καὶ πεπαιδευμένοι, οὐκ ἐχρῆν τῶν ἀπαιδεύτων γραμμάτων κλέπτειν τὴν ἱστορίαν, καὶ λόγων δεινότητι καλλωπίζειν τὸ πραχθὲν, ἀλλ' ὡς ἐλέχθη τηρῆσαι τὸ ἦθος τῶν εἰπόντων.

[1] δοκοῦσί τινα] Cod. δοκοῦσϊ τινὰ. — [2] συγγράφειν] Cod. in textu not. ·/. γράφειν ; in ext. marg. cum ead. nota συγγρά- pall. atr. — [3] σπουδὴ] Pr. l. σπουδῆ, non σπουδῇ. — [4] σεσολοικισμένον] Sub pr. ε al. — [5] τῷ] Pr. l. τὸ ; alt. τῷ pall. atr. corr.

CAPUT XVIII.

Solutio de dicto : Ad Iesum autem cum venissent, ut viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed unus militum lancea latus eius aperuit, et continuo exivit sanguis et aqua. (Ioh. xix, 33, 34.)

Μὴ δῆτα[1] οὖν σε μηδὲ[2] ἐκεῖνο ταραττέτω τὸ κεφάλαιον[3], ὅτι μόνος Ἰωάννης φησίν[4] · [a]Ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, τῶν ἄλλων οὐκ εἰπόντων · οὐ γὰρ, ἐπεὶ μόνος εἶπεν, οὐκ ἀποδοχῆς ἄξιος, ἀλλ', ὅτι[5] σπουδῇ τοῦτ' ἀπεμνημόνευσεν, ἐπαινετὸς[7] εἰκότως · τοῦτο γὰρ εἰπὼν ἄλλο μεῖζον εἴρηκεν, ὃ καὶ τῆς οἰκονομίας σώζει τὸ μυστήριον, καὶ τοῦ θαύματος ἐξηγεῖται τὸν λόγον, φάς · [b]Εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ τὴν πλευρὰν ἔνυξεν · ἵνα ἡ ἀνοιχθεῖσα πλευρὰ τὴν ἀποκλεισθεῖσαν[8] εἴσοδον[9] τῶν περιβόλων λάβῃ τῆς καθάρσεως, ἵν', αἵματος ῥυέντος καὶ κρουνηδὸν ὕδατος, τῷ μὲν αἵματι ῥυσθῶσιν[10] οἱ τῆς αἰχμαλωσίας τὴν χώραν οἰκήσαντες, τῷ δ' ὕδατι λουσθῶσιν οἱ τῶν ἁμαρτημάτων[11] τοὺς μώλωπας ἔχοντες. Πέπρακται γοῦν οὐ περιέργως ἀλλ' ἐκ προνοίας τοῦτο τῆς θείας ὥσπερ προμηθείας ὑποθεμένης γενέσθαι · ἐπειδὴ γὰρ....., ἐκ πλευρᾶς ἔδει[12] καὶ τὴν ἀφορμὴν τῆς σωτηρίας ῥυῆναι · ἐκ[13] πλευρᾶς ἡ πληγὴ, ἐκ πλευρᾶς ἡ πηγή · ἐκ[14] πλευρᾶς ἡ νόσος, ἐκ πλευρᾶς ἡ θεραπεία · ἐκ πλευρᾶς ἡ πλάνη, ἐκ πλευρᾶς ἡ ἀνάλυσις · ἐκ πλευρᾶς τὸ πάθος, ἐκ πλευρᾶς ἡ ἀπάθεια. Εἷς τούτου μάρτυς ὁ Ἰωάννης, ὡς ἑνὸς ἀπορρήτου ὄντος, μαρτυρεῖ τὸ ἀπόρρητον · Ἰωάννης τὸ πταῖσμα τῆς πλευρᾶς ἀπὸ πλευρᾶς διορθοῦσθαι κέκραγεν · ἀληθινὸν[15] δὲ τοῦτο, κἂν μόνος αὐτὸ λέγει[16], τῶν τριῶν οὐκ εἰπόντων, ἐπεὶ καὶ τὸν πένητα Λάζαρον ἄλλος ἱστορῶν καὶ τὸν ἀλαζόνα πλούσιον ἀληθεύει, τῶν τριῶν μὴ λεγόντων. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

[a] Cf. Ioh. xix, 33.

Fol. 14, r°.[6]

[b] Cf. Ioh. xix, 34.

[1] Cod in ext. marg. iuxta δῆτα et φησίν v. sq. σημείωσαι comp. — [2] μηδὲ] Cod. μὴ δὲ. — [3] κεφάλαιον] Pr. l. κφάλαιον; alt. κεφάλαιον ε pall. atr. superscr. — [4] φησίν] Cod. comp. φησιν. — [5] Cod. in ima fol. parte pr. l. σπουδὴ; alt. σπουδῇ. — [6] Cod. in summa marg. ext. ora 21 a rec. m. — [7] ἐπαινετὸς] Pr. l. επαινετὸς; alt. ἐπαινετὸς pall. atr. sp. — [8] ἀποκλεισθεῖσαν] Pr. l. ἀποκλεισθεῖσεως, σ superscr., comp. εως; alt. ἀποκλεισθεῖσαν comp. in comp. αν mut. — [9] εἴσοδον] Cod. in textu ἀποκλεισθεῖσαν, εἴσω not. ·/.; in ext. marg. cum ead. nota ἴσ· (sc. ἴσως) εἴσοδον a rec. m. — [10] ῥυσθῶσιν] ρυσθῶσίν, non ῥύσθωσιν. — [11] ῥυσθῶσιν- ἁμαρτημάτων] Cod. in textu ρυσθῶσϊν not. ·/. οἱ τῶν ἁμαρτημάτων; in ext. marg. iuxta ἔνυξεν cum ead. nota οἱ τῆς αἰχμαλω-|σίας- λουσθῶ-|σιν (trium litter. lac.) οἱ a pr. m. — [12] πλευρᾶς ἔδει] Cod. in textu πλευρᾶς not. ·/. ἔδει; in ext. marg. iuxta γοῦν, γενέσθαι, πλευρᾶς cum ead. nota ἴσ : (sc. ἴσως) λείπει. ἡ|τῆς ἀπωλείας ἡ πρόφυ|σις, ἐκ πλευρᾶς ἔδει a rec. m. Equidem inter γὰρ et ἐκ versum totum excidisse arbitror. — [13] ῥυῆναι · ἐκ] Cod. interp. ῥύῆναι, ἐκ. — [14] πληγὴ- ἐκ] Cod. in textu πληγὴ · not. ·/. ἐκ; in ext. marg. cum ead. nota ἐκ πλευρᾶς | ἡ πηγή. pall. atr. a pr. m. — [15] ἀληθινὸν] Sub η f. ι. — [16] λέγει] Cod. ita.

CAPUT XIX.

Solutio de resurrectione Christi et manifestatione. (Matth. xxviii, 6, sq.; Marc. xvi, 6, sq.; Luc. xxiv, 6, sq.; Ioh. xx, 1, sq.)

Ἄγε δὲ κἀκείνην[1] σοι τὴν δοκοῦσαν οὐ καλῶς πεπράχθαι πραγματείαν ἤδη[2] διευκρινήσωμεν· τίνος[3] χάριν ὁ Σωτὴρ τὴν δυναστείαν νικήσας[4] τοῦ θανάτου καὶ[5] τῇ τρίτῃ[6] μετὰ τὸ πάθος ἀνελθὼν τῶν ἀδύτων οὐκ ὀπτάνεται[7] Πιλάτῳ[8]; Ἵνα μὴ τὸ κατόρθωμα λύσωσιν οἱ τὰ καλὰ μεμαθηκότες λύειν· ἵνα Fol. 14, v°. μήτις ὑπόνοια φαύλη παρὰ φαύλων[9] ἀνδρῶν ἀνακύψασα κλέψῃ τοῦ κυριακοῦ πάθους τὴν ἀλήθειαν· ἵνα μὴ ψεῦδος τὸ πραχθὲν οἱ εὐχερεῖς[10] νομίσωσιν[11]· ἵνα μὴ πάλιν δρακόντειον[12] ἰὸν[13] ἀποσυρίσωσιν[14] αἱ τῶν Ἰουδαίων γλῶτται· ἵνα μὴ σκάνδαλον καθολικὸν γένηται[15] τῆς οἰκουμένης τὸ κατόρθωμα.

Εὐθὺς γὰρ εὐθὺς, εἰ Πιλάτῳ συνέτυχε καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀξίοις, ἀνεῖπον τῇ γοητείᾳ τὸν λόγον ἀρτύσαντες[16], ὡς ἄλλον ἀντ' ἄλλου τῷ σταυρῷ Πιλᾶτος ἐν παραπετάσματός τινος[17] τέχνῃ προσήλωσεν ἀπατηθεὶς ἢ καὶ δυσωπηθεὶς λιπαρῶς πρὸς αὐτὸν, ἅπερ φιλεῖ πολλάκις γίνεσθαι παρ' ὀφθαλμὸν[18] τοιαῦτα. Ὅθεν ὡς ἐκ συσκευῆς ἀναστὰς αὐτῷ συντετύχηκεν ἐπ' ἐξουσίας ἐθέλων τὴν οὐ γενομένην ὡς γενομένην ἀνάστασιν κηρύξαι, ἐκ δυναστείας Ῥωμαϊκῆς κρατῦναι[19] τῆς ἀπάτης τὸν λόγον, μηχανώμενον[20] ἐπαίχθη τὸ πρᾶγμα· δρᾶμα[21] γέγονεν ἡ σπουδή· ὁ[22] μὴ παθὼν ὡς παθὼν καὶ[23] νικήσας τὸ πάθος[24] ἔνδον τοῦ πραιτωρίου[25] σεμνῶς ἐμπεριπατεῖ· τῶν ἐπιθανατίων τις[26] ἀντ' αὐτοῦ τῷ σταυρῷ παρεδόθη· σόφισμα γέγονεν ἐν τῷ δικαστηρίῳ[27]· τέχνῃ λεπτότητος

[1] κἀκείνην] Cod. κᾀκείνην. — [2] Cod. in int. marg. iuxta ἤδη, καὶ, ἵνα a rec. m.: τίνος χάριν ὁ|σωτὴρ ἀναστὰς|οὐκ ὀπτάνεται|πρώτῳ τῷ πι-|λάτῳ.- — [3] διευκρινήσωμεν· τίνος] διευκρινήσωμεν· trium litter. lac. τίνος. — [4] νικήσας] Pr. l. νη. — [5] τοῦ θανάτου καὶ] Cod. in textu τοῦ not. ·/.|καὶ; in ext. marg. cum ead. nota ἴσ· (sc. ἴσως) ἐχθροῦ ἢ θανά[του] (alt. α periit) a rec. m. — [6] τρίτῃ] Cod. in textu τρίτῃ not. ·/.; in ext. marg. cum ead. nota ἡμέρᾳ, a rec. m. — [7] ὀπτάνεται] Pr. l. ὀπο. — [8] ἀνελθὼν-Πιλάτῳ] Cod. infra ὼν τῶν ἀδύτων οὐκ ὀπ lin.; infra εται πιλ lin. — [9] φαύλων] Sub α al. — [10] εὐχερεῖς] Pr. l. ευχερεῖς; alt. ἐυχερεῖς pall. atr. sp. — [11] νομίσωσιν] νο (non νο-)|μίσωσϊν. — [12] δρακόντειον] Cod. δρακόντιον. — [13] ἰὸν] Sub ο al. — [14] ἀποσυρίσωσιν] ἀποσυρίσωσιν, sub pr. σ al. — [15] γένηται] Cod. γένηται. — [16] ἀρτύσαντες] Pr. l. ἀρτύσσ. — [17] παραπετάσματός τινος] Cod. παραπετάσματος τινὸς. — [18] ὀφθαλμὸν] ὀ-|=φθαλμὸν. — [19] κρατύναι] Cod. κρατῆναι. — [20] μηχανώμενον] Pr. l. μηχανό. — [21] δρᾶμα] Cod. δράγμα. Cf. pag. 34, v. 4. — [22] ὁ] Sub ὁ al. — [23] παθὼν καὶ] Cod. ὁ - παθὼν inter puncta. — [24] πάθος] Pr. l. lig. παρ inch. — [25] πραιτωρίου] Pr. l. πραιτο. — [26] ἐπιθανατίων τις] Cod. ἐπιθανατίων τὶς. — [27] δικαστηρίῳ] Pr. l. f. δικαστηρίο.

καὶ τρόπῳ γοητείας ὁ κρατούμενος ἐλύθη· ἐδέθη[1] ἕτερος[2] τῶν καταδίκων ἀνύποπτος[3]. Καὶ νῦν Πιλᾶτος τούτῳ πρώην δικάζων σχήματι νῦν σχήματι, μὲν οὐκ ἔτι τοῦτο πράττει, ἀλλὰ τὸν ὑπεύθυνον ὡς φίλον περιπτύσσεται· μέγα καινουργηθὲν τῶν προαγόντων κακῶν κατὰ τῆς Ἰουδαίας τὸ δρᾶμα Fol. 15, r°. γεγένηται[4]· πολὺς τῆς ἀνατολῆς ὁ γενόμενος γέλως· ἀνεξάλειπτον[5] αἶσχος ἔχομεν οἱ Ἑβραῖοι ἕνα πολεμοῦντες καὶ τοῦτον οὐ νικῶντες. Βλέπετε πόσην[7] ὁ πλάνος καὶ ζῶν καὶ τέχνῃ θανὼν σκευωρίαν εἰργάσατο[8]· ἕτερον ἀνθ' ἑαυτοῦ προσπαγῆναι τῷ ξύλῳ ποιήσας κατέτρωσε, καὶ ὡς αὐτὸς ὑποστὰς τοῦ θανάτου τὸ καίριον πείθει τὸν ἡγεμόνα, καὶ τὴν τάξιν αὐτοῦ κωτίλοις φενακίζει[9] τοῖς ῥήμασιν, ὅτι γε τοῦ θανάτου φανεὶς ἐπικρατέστερος ἐκ τῶν ὑποχθονίων τριταῖος ὑπέστρεψεν. Ἐκ τούτων Πιλᾶτος συναρπαγεὶς τῶν[10] λόγων ἢ καὶ τῇ φιλίᾳ χαριζόμενος τὸ[11] μὴ πραχθὲν ὡς[12] πραχθὲν ἐπὶ τὸν αὐτοκράτορα πιθανῶς ἂν ἐνέγκῃ[13], κἀκεῖθεν ἐκ διατάγματος κοσμοκρατορικῆς[14] ἀρχῆς καὶ δυνάμεως πιστεύειν ἀναγκασθῶμεν τῷ[15] μυρίων[16] ἐγκλημάτων κατηγορίαν ἔχοντι, μέγα τὴν οἰκουμένην σκάνδαλον εἴληφε, πολὺ τὴν ὑπ' οὐρανὸν τὸ φάσμα δεδούλωται[17]. Ἀπάτῃ τὰς ἐξουσίας πάσας ὑπηγάγετο, ἵν' ἔχων ὑπηκόους τῶν ἀνθρώπων τοὺς προὔχοντας τοὺς ὑποκειμένους εὐχερῶς ὑποτάξειεν· ἀλογίστως ἀηττήτῳ κακῷ συνεβάλομεν· ἀφρόνως πολεμεῖν τὸν δεινὸν ἐτολμήσαμεν· ἄτακτος ἡμῖν ἡ παράταξις γέγονεν τοῦ χρῄζοντος[18] εἰς παρασκευὴν λειπομένη πράγματος· ἀδιόρθωτον ἡμῖν τὸ σφάλμα τοῦ πταίσματος, δέον ἡμᾶς ὑπ' αὐτοῦ τὰ λεγόμενα κρῖναι, κἀκεῖνο[19] τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτοῦ μηρυκήσασθαι[20], ὁπηνίκα τοῖς παροῦσι κομπάζων ἀπηλλάγη[21] φάσκων· [a]Ἰδοὺ παραδοθήσεται ὁ υἱὸς[22] τοῦ ἀνθρώπου εἰς χεῖρας ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ σταυρώσουσιν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Ταῦτα γὰρ ἀμάχῳ θαρσῶν καὶ πολλῇ γοητείᾳ πεποιθότως ἐφθέγγετο, εἰδὼς ὡς[23] Fol. 15, v°. εὐχερὲς αὐτῷ καὶ τάξιν ἀμαυρῶσαι[24], καὶ δῆμον συγκαλύψαι, καὶ δικαστὴν

[a] Cf. Matth. XVI, 21; XVII, 22, 23; XX, 18, 19; Marc. VIII, [illegible] 33-34; Luc. IX, 22; XVIII, 31-33; Matth. XXVI, 2, 45; Marc. XIV, 41; Luc. IX, 44; XXIV, 7.

[1] *κρατούμενος ἐλύθη· ἐδέθη*] Cod. in textu *κρατούμενος·* not. ·/. *ἐδέθη*; in ext. marg. iuxta *σόφισμα* et *γοητείας* cum ead. nota *ἐλύθη·* pall. atr. — [2] *ἕτερος*] Pr. l. *ἕτερος*. — [3] *ἀνύποπτος*] Pr. l. *ἀνύπ*, lig. *πτ* inch. — [4] *γεγένηται*] Cod. *γεγένηται*. — [5] Cod. in ima fol. parte *λειπτον*. — [6] Cod. in summa marg. ext. ora 22 a rec. m. — [7] *πόσην*] Cod. in textu not. ·/ *πόσιν*; in ext. marg. cum ead. nota ·/ *πόσην* a rec. m. — [8] *εἰργάσατο· ἕτερον*] Cod. *εἰργάσατο*; (virg. pall. atr.) *ἕτερον* interp. — [9] *φενακίζει*] Cod. *φαιναχίζει*. — [10] *τῶν*] Pr. l. *το*. — [11] *λόγων-τὸ*] Cod. in textu *λόγων*, not. ·/. infra pos. *τὸ*; in ext. marg. *πρόσθες*.| not. ·/. *ἢ καὶ τῇ φιλία* (l. *φιλίᾳ*)|*χαριζόμενος* (*ἦν*|*καὶ πρὸ τοῦ πάθους*|*ἐπὶ βήματος παρ-*| (pr. l. *=ὑπέφηνεν*; alt. *=υπέφηνεν* (sp. lin. transf.), *οὐδὲν*|*εὑρίσκειν ἐν αὐτῷ*|*φὰς ἄξιον θανάτου*|*μελέτιος* a rec. m. — [12] *ὡς*] Pr. l. f. *ο*. — [13] *ἐνέγκῃ*] Cod. *ἐνέγκη*. — [14] *κοσμοκρατορικῆς*] Cod. infra *μοκρα* hyph. — [15] *τῷ*] Pr. l. f. *το*. — [16] *μυρίων*] Cod. *μυρίως*, comp. *ως*. — [17] *δεδούλωται*] Sub alt. *δ* f. al. — [18] *χρῄζοντος*] Cod. *χρήζοντος*. — [19] *κἀκεῖνο*] Cod. *κἀκεῖνο*. — [20] *μηρυκήσασθαι*] Pr. l. *μι*. — [21] *ἀπηλλάγη*] Cod. *ἀπε*·|*λάγει*. — [22] *υἱὸς*] Pr. l. *ι*. — [23] *ὡς*] Pr. l. f. *ο*. — [24] *ἀμαυρῶσαι*] Pr. l. *ἀμ- ρῶσαι*; alt. *ἀμαυ-* (*αυ* superscr.)| *ρῶσαι*.

παῖξαι ψῆφον ἐν ἀποφάσει, καὶ πάντων περιγενέσθαι λόγῳ τέχνης ἱκανῆς μυστικῷ μηχανήματι[1]. Ἰδοὺ[2] γοῦν ἔργοις ἔδειξεν, ὅσον τῆς γοητείας ἡ γυμνασία δεδύνηται· ἀθεραπεύτους ἐντεῦθεν πρὸς πᾶν γένος ἀνθρώπων διαβολὰς κεκτήμεθα· ἀνεξάλειπτον μῖσος διαβολῆς ἠγείραμεν ὡς κοινὸν τῆς οἰκουμένης εὐεργέτην ὑβρίσαντες, καὶ σωτῆρα γένους παντὸς σταυρώσαντες. Νῦν οὐκ ἀέρα τρανὸν, οὐκ ἐλευθέραν τὴν ὄψιν οὐδὲ βλέπουσαν ἔχομεν· πατέρων ἐσμὲν αἰσχύνη[3], καὶ προγόνων ὑπώπια, καὶ τῶν προπατόρων[4] σπῖλοι [καὶ] ῥυτίδες[5]. Τίς[6] ἡμῖν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει συμπαθὴς ὀφθήσεται; τίς[7] οἰκτειρήσας ἡμᾶς συναλγήσει τῷ πταίσματι; ἀνατολὴ καὶ δύσις ἐπὶ τῷ γεγονότι καθ' ὑμῶν κυμαίνεται[8]· ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν[9] ἡ φήμη τοῦ πράγματος ὀξέως κατείληφε[10]· πᾶσα τῆς οἰκουμένης ἡ ζώνη κεκλόνηται[11] μαθοῦσα ὡς ἄνθρωπος σταυρωθεὶς καὶ θανὼν, ὡς ἐδοκοῦμεν, τριταῖος ἐγήγερται[12], οὐκ ἐν ἀπερριμμένοις καὶ ἀσήμοις χωρίοις, ἀλλ' ἐν ἀρχόντων[13] καὶ δικαστῶν αὐλῇ πανηγυρίζων[14]. Τί[15] δράσομεν τανῦν[16]; ποῦ φευξόμεθα δείλαιοι τοσούτῳ δράματι μέσῳ, φεῦ, κατειλημμένοι[17];

Διὰ τὸ[18] ταύτας τυχὸν καὶ τὰς τοιαύτας μέλλειν τῶν Ἰουδαίων γίνεσθαι φλυαρίας ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν οὐ συντυγχάνει[19] Πιλάτῳ, ἵνα μὴ τὸ καλῶς πραχθὲν εἰς κακουργίας κριθῇ[20] σόφισμα καὶ ἀπάτης[21]· ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἀξιολόγοις[22] τῆς[24] Ῥωμαίων σπείρας προσέρχεται, ἵνα μὴ δόξῃ συνάρσεως ἀνθρωπίνης[25] καὶ συμμαχίας δεῖσθαι πρὸς τὸ βεβαιωθῆναι τὸν λόγον τῆς ἀναστάσεως· ἀλλ' ἐμφανίζει γυναιξὶ μὴ δυναμέναις ἀρῆξαι[26] μηδὲ[27] πεῖσαί τινα περὶ τῆς ἀναστάσεως, εἶθ' οὕτω τοῖς μαθηταῖς ἀδυνατοῦσι καὶ αὐτοῖς καὶ διὰ τὴν εὐτέλειαν κεκρυμμένοις ἀπὸ πολλοῦ. Ταῦθ' ἁρμοδίως ἔπραττε καὶ πάνυ καλῶς, ἵν' οὐκ ἐκ βοηθείας κοσμοκρατόρων δυνάμεως ὁ τῆς ἀναστάσεως κη-

Fol. 16, r°[23].

[1] μηχανήματι] Pr. l. f. μει. — [2] Ἰδοὺ] Cod. ἰδοὺ an ἰδὸν. — [3] αἰσχύνη] Sub ἀ al. — [4] προπατόρων] sub pr. ο f. ω, an ο rescr. — [5] σπῖλοι [καὶ] ῥυτίδες] Cod. σπῖλοι| pr. l. ρυτῖδες; alt. ῥυτῖδες sp. pall. atr.; f. malis ῥυτῖδες delere. — [6] Τίς] Cod. anc. acc. — [7] τίς] Cod. τὶς. — [8] κυμαίνεται] Cod. ita. — [9] μεσημβρίαν] Pr. l. σ; alt., σ paene del. — [10] κατείληφε] Lig. τει ligaturæ το simill. — [11] κεκλόνηται] Cod. κεκλόνηται. — [12] ἐγήγερται] Cod. ἐγειίγερται. — [13] ἀρχόντων] Pr. l. αρχόντων; alt., pall. atr. acc. — [14] πανηγυρίζων] Sub π al. — [15] Τί] Cod. τὶ. — [16] τανῦν] Cod. pr. l. τὰ; alt. τα νῦν pr. acc. lin. transf., infra α νῦν hyph. — [17] μέσῳ, φεῦ, κατειλημμένοι] Cod. in textu μέσῳ not. ·/. κατειλημμένοι; in ext. marg. cum ead. nota φεῦ pall. atr. — κατειλημμένοι Pr. l. κατη; sec. κατειλημμοι; tert. κατειλημμένοι. — [18] Cod. ante et supra διὰ τὸ duas pall. atr. lin. — [19] συντυγχάνει] Cod. συντυχάνει. — [20] κριθῇ] Cod. κριθῆ. — [21] σόφισμα καὶ ἀπάτης] Cod. σόφισμα, καὶ ἀπάτη. F. malis εἰς delere. — [22] Cod. in ima fol. parte λόγοις. — [23] Cod in summa marg. ext. ora 23 a rec. m. — [24] τῆς] Cod. τοῖς pl. — [25] Cod. in ext. marg. iuxta ἀνθρωπίνης et φαινομένων adnot. novem versuum, quæ partim præ madore periit: ...τῷ τῆς | οἰκονομίας μυστη-|ρίων τὸ μαρ-|=τυρούντων ἀξίω-|=μα, ἢ ἡ δύναμις | καὶ ἰσχὺς, ἢ τοῦ γέ-|=νους ἡ περιφά=| =νεια. μελέτιος. — [26] ἀρῆξαι] Pr. l. ἀρῆσ. — [27] μηδὲ] Cod. μὴδὲ.

ρυχθήσεται λόγος, ἀλλ' ἐξ ἀνδρῶν[1] εὐτελῶν καὶ μηδὲ[2] φαινομένων κατὰ σάρκα τῷ βίῳ[3] κυρωθεὶς[4] βεβαιωθῇ[5], ὅπως οὐκ ἀνθρώπινον[6] ἔσται ἀλλὰ θεῖον τὸ κήρυγμα.

[1] ἐξ ἀνδρῶν] Cod. ἐξανδρῶν. — [2] μηδὲ] Cod. μὴδὲ. — [3] βίῳ] Sub ι al. — [4] κυρωθεὶς] Sub ω f. ι. — [5] βεβαιωθῇ] Cod. βεβαιωθῆ. — [6] οὐκ ἀνθρώπινον] Pr. l. οὐκάνο; alt. οὐκάνινον, comp. θρώπ.

CAPUT XX.

Solutio de dicto : Nunc iudicium est mundi; nunc princeps huius mundi eicietur foras. (Ioh. xii, 31.)

Τούτων[1] γοῦν ὧδε σωζομένων γνησίως, καιρός σοι κἀκεῖνο[2] δευτερῶσαι τὸ καίριον[3] ὧδ' ἐπιλεγόμενον· «[a]Νῦν κρίσις ἐσ7ὶ τοῦ κόσμου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου βληθήσεται[4] ἔξω, » ἢ, ὡς ἔχει τινὰ τῶν ἀντιγράφων, « βληθήσεται κάτω[5], [b]κἀγὼ[6] ἐὰν ὑψωθῶ[7], πάντας[8] ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. » Κόσμον γὰρ ὧδε τροπικῶς λέγει τὴν ἀνθρωπότητα, οὐ τὸν οὐρανὸν, οὐδὲ τὰ μέρη τοῦ οὐρανοῦ, οὐ γῆν, οὐ θάλασσαν[9], οὐ τὰ μέρη τῆς κτίσεως· οὐ γὰρ ἦρξε τούτων ὁ λεγόμενος ἄρχων, ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὸ αὐτεξούσιον· τῶν δ' ἀψύχων ἀμήχανον διὰ τὸ ὑπεξούσιον. Λέγει δ' οὖν ἄρχοντα οὐ τὸν δημιουργὸν, ὡς[10] ἐτόπασαν, οὐδὲ τὸν νομοθέτην, ἀλλ' ἀρχιδαίμονά τινα[11], κακίας γεωργὸν καὶ πονηρίας εὑρετὴν[12], ἄρχοντα τῶν εὐχερῶν ἐξ εὐχερείας[13] γενόμενον, καὶ τοὺς αὐτεξουσίους[14] τέχνῃ δουλωσάμενον[15]. Οὐκ ἐκ βίας δέ τινων[16] ἦρξεν ἢ δυνασ7είας[17], ἀλλ' ἐκ συμβουλίας καὶ ποικίλου σοφίσματος κατέσχε τῆς λογικῆς ἀγέλης, ἣν[18] κόσμον[19] ὧδε καλεῖ μεταφορικῶς· κόσμος γὰρ εἰκότως ὁ ἄνθρωπος ἐκλήθη, κόσμος[20] τοῦ κόσμου καὶ σεμνὸν δημιούργημα, κτίσμα[21] τίμιον ἐπὶ τιμῇ γενόμενον.

Ioh. xii, 31. (a) — Ioh. xii, 32. (b) — Fol. 16, v°.

Τούτου τοῦ κόσμου λέγει βαλεῖν ἔξω τὸν ἄρχοντα κρίσει δικαίᾳ[22] τοὺς τυραννουμένους τῆς ἀπανθρώπου τυραννίδος ἐλευθερῶν, λέγων· «[c]Νῦν κρίσις ἐσ7ὶ[23] τοῦ κόσμου· » τουτέσ7ι[24] νῦν δικασ7ήριον ἐγὼ τοῦ καταπονουμένου τούτου κόσμου φανήσομαι· νῦν τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου βαλῶ κάτω τὸν οὐ δικαίως

Ioh. xii, 31. (c)

[1] Cod. in ext. marg. iuxta pr. βληθήσεται et τροπϊκῶς a rec. m. : εἰς τὸ νῦν κρίσις|ἐν τῷ κόσμῳ ἐσ7ὶ, |νῦν ὁ ἄρχων τοῦ :. — [2] κἀκεῖνο] Cod. κᾀκεῖνο. — [3] καίριον] Cod pr. l. κάιρει; alt. κάιριον an κάιρειον. — [4] κόσμου τούτου βληθήσεται] Cod. in textu κόσμου not. ·/. βληθήσεται; in ext. marg. cum ead. nota τούτου pall. atr. — Pr. l. βη, η inch.; alt. βληθήσεται. — [5] ἠ-κάτω] Cod. infra ἠ-βληθήσεται κ duas lin.; in int. marg. iuxta ἔξω lin. — [6] κἀγὼ] Cod. κᾀγὼ. — [7] ὑψωθῶ] Cod. ὑψωθῷ. — [8] Vulgo πάντα — [9] θάλασσαν] Sub sec. α al. — [10] ὡς] Pr. l. f. ο. — [11] ἀρχιδαίμονά τινα] Cod. ἀρχιδαίμονα τινὰ. — [12] εὑρετὴν] Pr. l. εὑρετὸν. — [13] ἐξ εὐχερείας] Cod. ἐξευχερείας. — [14] αὐτεξουσίους] Pr. l. ά; sec. ἀυτεξουσίας; tert. ἀυτεξουσίους. — [15] δουλωσάμενον] Cod. δουλοσσάμενον. — [16] δέ τινων] Cod. δὲ τινῶν. — [17] δυνασ7είας] Pr. l. δυνασ7είαν. — [18] ἣν] Pr. l. ἦν; alt., pr. acc. lin. transf. — [19] κόσμον] Cod. κόσμον an κόσμὸν, alt. acc. inch. — [20] κόσμος] Pr. l. f. κόσμο. — [21] κτίσμα] Pr. l. f. κτιο. — [22] δικαίᾳ] Cod. pr. l. δικαιο, ο superscr.; alt. δικαία. — [23] ἐσ7ὶ] Cod. ἐσ7ὶ. — [24] τουτέσ7ι] Cod. infra υτ hyph.

ἀλλ' ἀδίκως[1] ἄρξαντα καὶ κρατήσαντα, τὸν ὅπλῳ παρακοῆς καὶ πίστης ἀπάτης μέχρι νῦν δυναστεύοντα, τὸν ἀέριον τουτονὶ[2] καὶ πᾶσιν ἐγκρυπτόμενον, τὸν ἀφανῆ καὶ ἀσώματον, καὶ τὴν ἀσώματον ψυχὴν κατασφάξαι βουλόμενον· οὐ γὰρ καθολικὸν αὐτὸν, οὐδὲ τοῦ[3] παντὸς ἄρχοντα κέκληκα καὶ δεσπόζοντα. Ἦν γὰρ[4] δίκαιος, εἰ τοῦ παντὸς ἐκράτει· ἦν ἄμαχος, εἰ τοῖς πᾶσιν ἐπέταττεν[5]· ἦν ἂν[6] γνήσιος, εἰ τοῖς ὅλοις ἐκέλευεν· ἦν ἄναρχος, εἰ καθολικὴν δυναστείαν ἐκέκτητο. Νῦν δὲ πρόσφατος[7] ἀπὸ κακίας ἄρχων· νῦν ἀρξάμενος ἀπὸ πονηροῦ δόγματος ἄρχων οὐκ ὄχλου, ἀλλὰ τούτου τοῦ κόσμου, μᾶλλον δὲ μέρους[8] τοῦ κόσμου. Πολὺς γὰρ ὁ τοῦ[9] παντὸς κόσμος καὶ ἀνθρώποις ἀκατάληπτος· μέρος δὲ τοῦ κόσμου ληφθὲν ἐν[10] τυραννίδι λέγει τὸν κόσμον
Fol ἅπαντα[11] πεπονθέναι. Ὡς γὰρ, μέλους[12] ἑνὸς[13] ἀλγοῦντος ἐν σώματι, ὅλον[14] ἀλγεῖν λέγομεν καὶ πάσχειν τὸν ἄνθρωπον, οὕτω μέρος τοῦ κόσμου νοσῆσαν ἀπάτῃ τὸν κόσμον ὅλον[15] διδάσκει πεπονθέναι· καὶ, ὥσπερ ἱματίου κρασπέδον ἀποπεσὸν τὸ πᾶν ἱμάτιον λέγεται κεκμηκέναι, οὕτω[16] ἀνθρώπου τῷ τῆς ἁμαρτίας κέντρῳ κατανυγέντος[17], λέγει τὸν κόσμον τετρῶσθαι καὶ συναλγεῖν.

Ἐπεὶ κόσμον εἴ[18] τις τὸν καθολικὸν λέγει, πολλοὺς[19] μὲν ἐξαναλώσει χρόνους[20], καὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν νομίζων τοῦ πράγματος ἀρχὴν οὐδέπω τοῦ

[1] ἀλλ' ἀδίκως] Pr. l. ἀλλὰ. — [2] τουτονὶ] Cod. infra υτ hyph. — [3] τοῦ] Lig. ῦ inch., necnon separat. acc. — [4] γὰρ] Pr. l. ου comp.; alt., comp. paene deleto. — [5] ἐπέταττεν] Cod. pr. l. ἐπέ-| alt. ἐπέτ-|ττατεν. — [6] ἦν ἂν γνήσιος] Malim delere ἂν : cf. ἦν γὰρ δίκαιος, ἦν ἄμαχος, ἦν ἄναρχος. — [7] πρόσφατος] Pr. l. τ. — [8] μέρους] Pr. l. μέρος. — [9] γὰρ ὁ τοῦ] Cod. in textu γὰρ not. ·/. τοῦ; in ext. marg. cum ead. nota ὁ pall. atr. — [10] ἐν] Lig. litt. α simill. — [11] ἅπαντα] Cod. infra μέρος et supra ἅπαντα not. ·/.; in ext. marg. iuxta καὶ et νίδι voc. τυραν-|νίδι et in ima fol. parte : πρόσθες.| πάντα μὲν οὖν, | εἰ κόσμον (ὡς εἰκός), τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐνόησας. τοῦ γὰρ ἀνθρωπείου παντὸς γένους | ἐκράτει. πρὸς τοῖς ἰδίοις ἕκαστον ἁμαρτήμασι, ταῖς γε τῆς | προπατορικῆς παραβάσεως ἐνοχαῖς πάντας ἔχων ὑπευθύνους. | -μελέτιος.- a rec. m. — [12] μέλους] Pr. l. μέρ; alt. μέλους, in lig. μερ ima litt. ρ parte exp. — [13] Cod. in ima fol. parte ἀλγοῦντος. — [14] σώματι, ὅλον] Pr. l. σώματι, τὸν κόμον; sec. σώματι, τὸν κόσμον; tert. σώματι, ὅλον, vocibus τὸν κόσμον lin. transf. — [15] ὅλον] Cod. ὅλου an ὅλον. — [16] οὕτω] Pr. l. οὕτο; sec. οὕτο rescr. ο; tert. οὕτω. — [17] κατανυγέντος] Pr. l. καταγν; alt. , γ lin. transf. et infra hyph. — [18] Ἐπεὶ κόσμον εἴ] Cod. in textu ἐπεὶ not. ·/. εἴ; in ext. marg. cum ead. nota κόσμον pall. atr. — [19] λέγει· πολλοὺς] Cod. in textu λέγει· not. ·/. πολλοὺς; in ext. marg. iuxta οὐ voc. οὐδέπω et ἄλεκτον : ἀκρὰ καὶ ἡ κτίσις | πάσα (corr. in πᾶσα) συστενάζει | καραδοκοῦσα τὴν | ἀπολύτρωσιν τῶν | υἱῶν τοῦ Θεοῦ. ἵνα | καὶ αὐτὴ συνελευθε (ita) |-ρωθῆ (l. συνελευθερωθῇ) τῆς δουλείας | τῆς φθορᾶς (κῆς postea τῆς φθορᾶς ab hod. m. rescr.) οὗ (ου ab hod. m. rescr.; l. ἧς) | συμμετέχει (ab hod. m. rescr.) τοῖς | ἁμαρτήμασι (postea ἁμαρτήσας ab hod. m.)· τούτων | δ' ἁπάντων τῆς | (ὡς ἔπος εἰπεῖν) (ὡς ἔπος εἰπεῖν ab hod. m. rescr.) | ἀρχης (corr. in ἀρχῆς), ἐπικρατείας | τυραννίδος γυμ- | -νουται (corr. in γυμνοῦται) ὁ κακῶς | ἄρξας· ὅθεν ἐκβάλ (ita, non ἐκβάλ-) | λεται τοῦ κόσμου· | -μελέτιος.- a rec. m. — [20] χρόνους] Cod. in textu pr. l. λόγους; sec. χρόγους a pr. m.; tert. χρόνους, γ mut. in ν pall. atr.; in int. marg. χρόνους a pr. m., nota ·/. utrinque om. — Cod. in int. marg. iuxta χρόνους et δέπω voc. οὐ|δέπω lin. et crucem.

παντὸς ἀφηγήσεται. Τί[1] γὰρ δεόντως τοῦ κόσμου καταλέξει κατὰ ἀλήθειαν οὐδὲ τῶν Φαινομένων τὸν λόγον τῆς Φύσεως ἀκριβῶς ἀποδιδούς; οὐ γῆν, οὐ θάλατταν ἐρεῖ κατ' ἀλήθειαν· οὐ κρήνας, οὐ ποταμοὺς, ὡς ἔχουσι Φύσεως τὸ πᾶν, συνείσεται. Εἰ δὲ[2] ταῦτά τις[3] λέγων οὐ λέγει σαφέστερον, πῶς τὰ[4] τούτων ἐπέκεινα λέγων ἀληθεύσειε; πῶς ἀέρα λεπτὸν, πνευμάτων ζώντων εὐρὺν καὶ πλατύτατον κόλπον, οὐρανοῦ καὶ γῆς μεταξὺ κατεχόμενον, ἀγγεῖον ὥσπερ μυρίων σωμάτων χωρητικὸν, ἢ τὸν ὑπερκείμενον λεπτότατον αἰθέρα τὸν[5] ἐκ πυρίνων Φωστήρων ἀδιαστάτως[6] αἰθόμενον, ἢ τὸν[7] ἀνωτέρω τούτων ἐπηρτημένον[8] οὐρανὸν, ἢ τὴν περιφέρειαν τῆς ἐγκυκλίου ἀψῖδος[9], καὶ τὴν πολύμορφον τῶν ἄστρων δᾳδουχίαν[10] καὶ ἀστραπὴν, καὶ τὴν ἀθέατον τῆς οἰκουμένης ζώνην, καὶ τὴν συνοχὴν τῆς ζώνης τὴν ἄφραστον, ἢ τούτων τὰ προὔχοντα τὰ τὴν ἀόρατον λαχόντα χώραν[11] καὶ διαγωγὴν, οἷον ἀνάριθμον
Fol. 17, v°. Θρόνων ἀξίαν, καὶ ἄλεκτον Κυριοτήτων τάξιν, καὶ[12] κῦδος ἀδιήγητον Ἐξουσιῶν, τὸ πολὺ καὶ δυσερμήνευτον[13] πλῆθος [καὶ] βρῖθος[14], ἢ τῶν λεγομένων Πρωτοτόκων[15] τὸν ὅμιλον[16], ἢ τῶν Σεραφὶμ[17] τὴν λειτουργίαν τὴν ζέουσαν, ἢ τῶν χερουβικῶν[18] ἁρμάτων τὴν διφρείαν[19]; Ταῦτα γὰρ πάντα κόσμος ἐν διαφόροις σωμάτων οὐσίαις νοούμενος, ταῦτα συμπληρωτικὰ τοῦ τε[20] καθολικοῦ καὶ ἀοράτου κόσμου.

Μέρος δὲ κόσμου τὴν ἀνθρωπείαν[21] Φύσιν ὧδε διαλαλεῖ. Φιλεῖ γὰρ ἡ θεία[22] παίδευσις καὶ συνήθεια ἐκ μέρους τὸ πᾶν καὶ [ἐκ] τοῦ[23] παντὸς τὸ μέρος ὀνο-
[a] Gal. xi, 14. μάζειν καὶ λέγειν, ὥσπερ ὅταν λέγῃ τις[24] Φιλοσοφῶν ἐν βίῳ· «[a] Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται κἀγὼ[25] τῷ[26] κόσμῳ, » οὐ τὸν οὐρανὸν ὧδε ἢ τὴν γῆν ἢ τὴν θάλασσαν (ταῦτα γὰρ κόσμος καὶ μέρη κόσμου καθέστηκεν), ἐσταυρῶσθαι λέγει (ἀπαίδευτον γὰρ τοῦτο), ἀλλὰ τὴν σωματικὴν καθηλῶσθαι κακίαν, καὶ μὴ ζῆν[27] αὐτῷ τὴν σαρκικὴν ἀξίαν μηδ'[28] αὐτὸν[29] εἶναι καὶ ζῆν τοῖς σαρκικοῖς[30]

[1] Τί] Cod. anc. acc. — [2] δὲ] Sub ε al. — [3] ταῦτά τις] Cod. ταῦτα τις. — [4] πῶς τά] Pr. l. πῶτ; alt. πῶςτὰ, minimo ς ins. — [5] τὸν] Cod. τῶν. Cf. infra not. 7. — [6] ἀδιαστάτως] Pr. l. ἀδιστα; alt. ἀδιαστάτως, sec. α superscr., post tert. α al. lin. transf. — [7] τὸν] Cod. τῶν. Cf. supra not. 5. — [8] ἐπηρτημένον] Cod. ἐπηρτημένον. — [9] ἀψῖδος] Priorem lectionem ἀψί. — [10] δᾳδουχίαν] Cod. δαδουχίαν. — [11] χώραν] Priorem lectionem χό. — [12] τάξιν, καὶ] Cod. inter τάξιν et καὶ voces : καὶ κύδος (sic) ἀνάριθμον θρόνων ἀξίαν καὶ ἄλεκ.τον (in ἄλεκ.τον punct. notæ hyph. simile), quas delendas esse significavit punctis ante infra necnon post pos. — [13] δυσερμήνευτον] Cod. δυσσερμήνευτον, lig. σσ. — [14] πλῆθος [καὶ] βρῖθος] Cod. πλῆθος βρίθος (ita acc.). F. malis βρίθος delere. — [15] Πρωτοτόκων] Pr. l. f. προ. — [16] ὅμιλον Pr. lectionem ὅμη; alt. ὅμιλον. — [17] Σεραφὶμ Pr. l. σεραβ, inch. β. — [18] χερουβικῶν] Pr. l. κ an γ inch. — [19] διφρείαν] Cod. διφρίαν. — [20] τοῦ τε] τοῦ, τε. — [21] ἀνθρωπείαν] Cod. ἀνθρωπεῖαν, comp. θρωπ. — [22] θεία] Cod. θεῖα. — [23] καὶ [ἐκ] τοῦ] Cod. καὶ (καὶ comp.) τοῦ. Cf. supra : ἐκ μέρους. — [24] λέγῃ τις] Cod. λέγει τὶς. — [25] κἀγὼ] Cod. κἀγ ὼ. — [26] τῷ Pr. l. το. — [27] ζῆν] Cod. ζῆν. — [28] μηδ'] Cod. μὴ δ'. — [29] αὐτὸν] Cod. ἄυτὸ. — σαρκικοῖς, Priorem lectionem σαρκικι.

φρονήμασιν, ἀλλ'[1] ἐσΊαυρῶσθαι δ' αὐτὸν ἐκ τοῦ μὴ ζῆν[2] [ἐν] δόγματι[3] κοσμικῷ καὶ φρονήματι, ἐκ τοῦ μὴ ζῆν αὐτὸν ἐν σαρκικῷ κανόνι, μηδ'[4] αὐτὰ[5] τῆς σαρκὸς ἐν αὐτῷ τρυφᾶν[6] πολιτεύματα. Εἴ γε οὖν κόσμος τὸ τῆς σαρκὸς[7] ὀνομάζεται[8] νόμιμον, καὶ τοῦτο εἰ Παῦλος κακοπαθῶν ἐσΊαύρωκεν[9], εἰκότως καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων φῦλον[10] καὶ γένος ἅπαν ἀτάκτοις ὁρμαῖς ὧδε κἀκεῖ[11] φερόμενον κόσμον ὁ Σωτὴρ ἐνδίκως ἐκάλεσεν, ὃν κριθῆναι[12], τοῦ σΊαυροῦ παγέντος, ἐθέσπισε, καὶ τὸν ἄρχοντα τούτου διὰ τὴν[13] ἁμαρτίαν[14] ἔξω βάλλειν προλέγει, καὶ τοῦ κράτους αὐτὸν καταβάλλειν[15] ἀπειλεῖ· ὅσΊις[16] ποτ'[17] ἄρχων οὗτος ὑποσπείρων ἡδονὰς καὶ κῶμον καὶ μέθην ἔκτοπον καὶ παράλογον· τῆς γὰρ ἀνθρωπότητος τὸ τῆς πλάνης αὐτοῦ φερούσης ἐπίταγμα, ἀνάγκη τοῦτον ἄρχειν πρὸς οἰκεῖον[18] θέλημα τοὺς πειθομένους ἄγοντα. ΧρισΊὸς[19] δὲ τοὺς ἐν κακίᾳ χειρουμένους τοῦ δαίμονος καὶ καταπονουμένους διεκδικῆσαι[20] θέλων φάσκει· «Νῦν[21] κρίσις ἐσΊὶ[22] τοῦ κόσμου. Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου βληθήσεται κάτω[23], κἀγὼ[24] ἂν ὑψωθῶ[25], πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν.» (Ioh. xii, 31.) Τῇ γὰρ σειρᾷ τοῦ σώματος ἐκδικήσας τὸ συγγενὲς, καὶ καθὸ ἄνθρωπος τὴν ἀνθρωπείαν[26] οὐσίαν συμπλέξας θεότητι καθάπερ ἐκ μεγάλου καὶ βαθυτάτου βυθοῦ τῆς ὧδε πολυμόχθου ζωῆς καὶ πικρᾶς ἀνέσπασεν ὑψωθεὶς εἰς μεταρσίους[27] μονάς· ὡς γὰρ ἔκ τινος κάλου τοῦ σωτηρίου σώματος ἡ κάτω κειμένη τῶν ἀνθρώπων ἀγέλη δεθεῖσα συνανῆλθεν εἰς οὐρανίους μονάς.

Τὸ οὖν βληθῆναι κάτω τοῦ κόσμου τὸν ἄρχοντα οὐδὲν ἕτερόν ἐσΊιν[28] ἢ τῆς

[1] ἀλλ'] Cod. ἀλλ' an ἀλ'. — [2] ζῆν] Cod. ζῇν. — [3] δόγματι] Pr. l. δόγμασῖ; alt. δόγματῖ. — [4] μηδ'] Cod. μὴδ'. — [5] αὐτὰ] Cod. ἂυ τὰ. — [6] τρυφᾶν] Cod. τρυφᾷν. — [7] σαρκὸς] Pr. l. σαρκικὸς; alt., syll. κι duabus lin. pall. atr. transf. — [8] ὀνομάζεται] Sub alt. ο al. — [9] ἐσΊαύρωκεν] Pr. l. ἐ-|σΊαύρωκε; alt., ν superscr. — [10] φῦλον] Cod. φύλον. — [11] κἀκεῖ] Cod. κᾀκεῖ. — [12] κριθῆναι] Sub ρ al. — [13] Cod. in ima fol. parte pr. l. ἁμαρτίας; alt. ἁμαρτίαν, comp. ας paene exp., αν adscr. — [14] ἁμαρτίαν] Pr. l. ἀρχη (ita); alt. (ἀρχη lin. transf.) ἁμαρτίαν. — [15] Cod. in ext. marg. iuxta κατα- v. κατα-|βάλλειν et βυθοῦ : κράτος ....|(trium vers. lac.)... καὶ διὰ τὴν | ἁμαρτίαν τὸν θά-|=νατον καθῆλε (corr. in καθεῖλε) | δὲ τὴν παρακο[ὴν] | (τὸ κράτος τοῦ | ἐχθροῦ) ὁ σώτηρ | γενόμενος ὑπήκοος | μέχρι θανατου (corr. in θανάτου). | μελέτιος a rec. m. — [16] ὍσΊις] Cod. ὅσΊίς. — [17] ποτ'] Pr. l. ποτε. — [18] οἰκεῖον] pr. l. οἰκεῖον an οἰκεῖαν pl.; alt. οἰκεῖον, ον an αν mut. in ο. — [19] ΧρισΊὸς] Pr. l. χρισΊὸν comp.; alt. χρισΊὸς comp. — [20] διεκδικῆσαι] Pr. l. δι'; alt., apostr. lin. transf. — [21] φάσκει· Νῦν] Cod. φά-|σκει· duar. litt. lac. νῦν. — [22] ἐσΊὶ] Cod. ἐσΊι. — [23] Vide not. 27. — [24] κἀγὼ] Cod. κᾀγὼ. — [25] ὑψωθῶ] Cod. pr. l. ὑψωο; alt. ὑψωθῷ. — [26] ἀνθρωπείαν] Cod. ἀνθρωπεῖαν, comp. θρωπ, comp. αν. — [27] Cod. in ext. marg. iuxta με- voc. με-|ταρσίους et ἀξιώ- ult. versus necnon et infra : not. /. (quæ f. in textu periit) ἀλλὰ καὶ ἔξω βλη=|=θῆναι τῆς ἐσωθεν (corr. in ἔσωθεν) αἰχμαλωσίας|ἐσΊὶν ἐλευθέρου (comp. ου confuse scr., certe non ω) | θῆναι (corr. in ἐλευθερωθῆναι) τὸν ἄνθρωπον | καθ' ἣν ἐβασί-|-λευεν ἡ ἁμαρτία | καὶ ὁ θάνατος, καὶ | ἔξωθεν μόνον (not. alio atr.) | pr. l. ευρ; alt. ευχω-|-ρηθῆναι (corr. in εὐρυχωρηθῆναι) | eamd. not. quæ supra, πολεμεῖσθαι pr. l. ἑ; alt. ἐᾷν (corr. in ἐᾶν) (ἐᾷν cod. atr. quo duæ notæ) | μελέτιος, a rec. m. ultima verba notis indicatur ita construenda esse : μόνον πολεμεῖσθαι ἐᾶν εὐρυχωρηθῆναι. — [28] ἑτερόν ἐσΊιν] Cod. ἕτερον ἐσΊίν.

ἀρχοντικῆς ἐξουσίας αὐτὸν ῥιφῆναι· οὐ τοπικὴν[1] ὧδε τὴν ϖτῶσιν[2] αἰνιττόμενος, ἀλλὰ τὴν γύμνωσιν τῆς ἀξίας ἧς ἐκέκτητο ἐν ἔργοις ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων φαύλων[3] θεραπευόμενος. Ὡς γὰρ τήμερον βασιλεὺς ἄρχοντα χώραν ἀδικοῦντα[4] καταβαλὼν ϖαύει[5] τῆς ἀρχῆς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ϖᾶσαν ἀφαιρούμενος, καὶ ϖᾶς τις καταβεβλῆσθαι ϖαρὰ τοῦ βασιλέως τὸν τοιοῦτον[6] ἀποθρυλλεῖ[7]
Fol. 18, v°. οὐκ ἔκ τινος ἀνωγέου[8] καὶ μετεώρου δώματος, ἀλλ' ἀξιώματος καὶ δυναστείας, καὶ συμβαίνει τὸν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ τῆς χώρας[9] οἰκητηρίῳ μένοντα, ἐν ᾧ διάγων, ὅτε τὴν ἐξουσίαν εἶχεν, ὑψηλὸς ἦν τοῖς ϖᾶσι καὶ τοῖς ὅλοις ἐπίφοβος, ἀποδυθέντα τῆς ἀρχῆς καταβεβλῆσθαι κάτω καὶ τῶν ταπεινῶν τυγχάνειν ὁμοδίαιτον· οὕτως ὁ ψυχοφθόρῳ κακίᾳ τοῦ κόσμου δυναστεύσας καὶ τοῖς ἐλευθέροις ὡς δούλοις ἀποχρησάμενος, ληφθεὶς ὑπὸ τοῦ φύσει δεσπότου καὶ δικαστοῦ κατεβλήθη ταπεινωθεὶς τὴν ὀφρὺν, τοῦ κολωνοῦ τοπικὴν κατάβασιν μὴ λαβὼν ἐν τῷ ϖράγματι, ἀλλὰ ἐκδυθεὶς ἣν εἶχεν ἐξουσίαν δυνάμεως. Ὡς γὰρ ὁ[10] καταγνωσθεὶς κὰκ[11] βασιλέως λαβὼν τὴν ἀπόφασιν οὐδὲν ὠφελεῖ τοῦ λοιποῦ, οὐδέ τις[12] αὐτοῦ λόγος, κἂν ἐν βασιλείοις αὐλαῖς ἐμπεριπατῇ[13], οὕτως ὁ διάβολος ἐκ δεσποτικοῦ νεύματος ἐκδυθεὶς ὅπερ εἶχεν ἐξ ἀλαζονείας[14] φρύαγμα, ἔξω βέβληται τῆς ἀρχῆς, ἣν ἔχων ἐκόμπαζε, καὶ οὐδὲν οὐδαμοῦ ἰσχύει καὶ δύναται, κἂν ἐν αὐτῷ ϖου μέσῳ τῷ κόσμῳ διατρίβῃ[15]. Ὁ ἰσχυρὸς οὖν ϖρὸ τούτου[16] καὶ δυνατὸς ἄρχων, ἰσχυροτέρου[17] δὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ δυνατωτέρου τυγχάνοντος, ὁ δυνατὸς ἠσθένησε τρόπον[18] τινὰ βληθεὶς ἔξω τῆς δυναστείας.

[1] τοπικὴν] Pr. l. τοτικὴν. — [2] ϖτῶσιν] Sub σ al. — [3] φαύλων] Cod. φαύλοις, sub acc. ´ acc. ˜ inch. — [4] ἀδικοῦντα] Comp. ουν. — [5] ϖαύει] Cod. in textu pr. l. βα; alt. not. /. ϖαύει; in int. marg. cum ead. nota ϖαύει a pr. m. — [6] τὸν τοιοῦτον] Cod. in textu pr. l. τοῦτον; alt. (τοῦ lin. transf.) τὸν (iuxta acc. punctum mendose) not. ·/., in ext. marg. cum ead. nota τοιοῦτον pall. atr. — [7] ἀποθρυλλεῖ] Cod. ἀπο supra ο litt. inch., non ἀπο-, | θρυλλεῖ. — [8] ἀνωγέου] Pr. l. ἀνο. — [9] χώρας] ρ superscr., comp. ας. — [10] ὁ] Sp. ab hod. m. rescr. — [11] κὰκ] Cod. κᾲκ. — [12] οὐδέ τις] Cod. οὐδέτις. — [13] ἐμπεριπατῇ] Cod. ἐμπεριπατεῖ. — [14] ἐξ ἀλαζονείας] Cod. ἐξαλαζονείας. — [15] διατρίβῃ] Cod. διατρίβη. — [16] ϖρὸ τούτου] Cod. ϖροτούτου. — [17] ἰσχυροτέρου] Pr. l. ἰο. — [18] ἠσθένησε τρόπον] Cod. interp. ἠσθένησε· τρόπον.

CAPUT XXI.

Solutio de dictis : Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis facere : ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit, quia non est veritas in eo : cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est et pater eius. (Ioh. VIII, 43, 44.)

Τούτων[1] οὕτως ἐχόντων, ὡς εἰπεῖν δεδυνήμεθα, ὥρα σοι[2] λύειν κἀκεῖνο[3] τὸ ἀπορούμενον τὸ παρὰ τοῦ Χρισΐοῦ τοῖς Ἰουδαίοις λεγόμενον τὸ «[a]Οὐ δύνασθε[4] ὑμεῖς ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμὸν[5], ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐσΐέ.» Ἐντεῦθεν[6] εἰ βούλει προσέχειν λεπΐότερον τοῖς μέλλουσι λέγεσθαι χάριν τοῦ[7] προκειμένου κεφαλαίου, ὡς δεόντως οἷοί τε λέγειν[8] τουτὶ τὸ κορυφαῖον, καὶ τίς[9] ὧδε τυγχάνει τοῦ διαβόλου πατὴρ, καὶ πῶς Ἰουδαῖοι τοῦτον ἐπεκαλέσαντο, καὶ τῆς προγονικῆς[10] εὐγενείας ἐσφάλησαν[11] καὶ τῆς κατὰ φύσιν ῥίζης ἀπεκόπησαν, καὶ τῇ παρὰ φύσιν[12] ἀκρίτως συνήφθησαν. Πολὺς μὲν ὄντως[13] ὁ λόγος καὶ δυσέκφωνος λίαν[14] διάβολον φράζων καὶ διαβόλου πατέρα· οὐ γὰρ ὁ διάβολος πατὴρ τῶν Ἰουδαίων. Εἰ γὰρ τὸ λεχθὲν τοῦτον ἀπῄτει τὸν νοῦν, ἐχρῆν γεγράφθαι[15]· «Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς ὑμῶν[16] τοῦ διαβόλου ἐσΐέ·» νῦν δ' οὐχ[17] οὕτως γέγραπΐαι, ἀλλ' «[b]Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐσΐὲ, ὡς[18] ἔχειν πατέρα τινὰ τὸν διάβολον.» Οὐ γὰρ αὐτὸς ὁ διάβολος ἀφ' ἑαυτοῦ διάβολος, ἀλλ' ἐξ ἑτέρου[19]· δηλονότι[20] τῆς διαβολῆς κατασπαρείσης ἐν αὐτῷ[21], ἤρξατο διαβάλλειν[22] καὶ τῆς διαθέσεως συγκρούειν τὰ νόμιμα, ὡς εἶναι τὸν πατέρα ἐν τῷ υἱῷ[23] διάβολον καὶ τὸν υἱὸν ἐν τῷ πατρὶ δόλου καὶ

[a] Ioh. VIII, 43, 44.

[b] Ioh. VIII.

[1] δυνασΐείας. Τούτων] Cod. inter δυναστείας· et τούτων quat. vel quinque litter. lac. — [2] ὥρα σοι] Cod. ὥρασοι. — [3] κἀκεῖνο] Cod. κἀκεῖνο. — [4] δύνασθε] Pr. l. δύνασθαι. — [5] τὸν- ἐμὸν] Cod. in textu τὸν not. ·/. ins. ἐμὸν; in ext. marg. cum ead. nota λόγον τὸν pall. atr. — [6] Ἐντεῦθεν] Cod. hic incipit caput. — [7] Cod. in ima fol. parte προκει. — [8] δεόντως-λέγειν] Cod. pr. l. δεόντως sex litter lac. λέγειν; alt. δεόντως οἷοι (sic) τε (οἷοι τε pall. atr.) λέγειν. Subaudi ἐσμέν. — [9] τίς] Cod. anc. acc. — [10] προγονικῆς] Sub γ f. ν. — [11] ἐσφάλησαν] Pr. l. εσφάλησαν; alt., pall. atr. sp. — [12] παρὰ φύσιν] Cod. παραφύσιν. — [13] ὄντως] Cod. ὄντος pl. — [14] λίαν-οὐ] Cod. interp. λίαν· διάβολον-πατέρα· ου. — [15] γεγράφθαι] Pr. l. γεγράφαι; alt., θ superscr. — [16] ὑμῶν] Cod. ἡμῶν. — [17] οὐχ] Cod. pr. l. οὐ; alt. οὐχ'. — [18] ὡς] Pr. l. ο. — Cod. in ext. marg. iuxta διάβολος comp. σημείωσαι pall. atr. — [19] ἑτέρου] Pr. l. ἐ. — [20] δηλονότι] Cod. infra ον hyph. — [21] αὐτῷ] Cod. pr. l. αυτῷ; alt. αὐτῷ, pall. atr. sp. — [22] διαβάλλειν] Pr. l. διαβάλειν. — [23] υἱῷ διάβολον,] Cod. interp. υἱῷ, διάβολον.

διαβολῆς σοφισὴν[1] ϖιθανώτατον[2]. Τοῦτο δὲ καὶ ἐκ ϖαραθέσεως[3] κρείτ-Ιονος ἔσΊι[4] γνῶναι, τοῦ ΧρισΊοῦ λέγοντος· «Ἐγὼ ἐν τῷ ϖατρὶ, καὶ ὁ ϖατὴρ ἐν ἐμοί.» Ὥσπερ οὖν οἱ τῷ ΧρισΊῷ ϖισΊεύοντες τοῦ ϖατρὸς τοῦ ΧρισΊοῦ γίνονται κληρονόμοι διὰ τοῦ υἱοῦ τῷ ϖατρὶ καθισΊάμενοι γνώριμοι, οὕτως οἱ τοῦ διαβόλου τῇ γνώμῃ ϖειθόμενοι δι' αὐτοῦ συγχρῶνται τοῦ διαβόλου τῷ ϖατρί. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ϖράτΊειν ὁ διάβολος ἔγνωκεν ἢ τῆς θείας ἀποσπάσαι[5] τὸν ἄνθρωπον χάριτος καὶ τῷ οἰκείῳ τοῦτον ϖροσαγαγεῖν γεννήτορι, ἵν', ὡς ὁ ΧρισΊὸς τῷ Θεῷ καὶ ϖατρὶ τοὺς ὁσίους[6] ϖροσάγει[7], οὕτως ὁ ἀντίχρισΊος τῷ ἀντιθέῳ τοὺς ϖειθομένους[8] αὐτῷ.

Fol. 19, v°. Τίς οὖν τοῦ διαβόλου ϖατὴρ, ϖολυπραγμονεῖν θέλεις[9]. Πάντως ἀκήκοας ἅτε[10] φιλοπευσΊῶν ϖαραδείσου χωρίον[11] καὶ τὸν φυτοκόμον καὶ τούτου τὸν γεωργὸν, οὐ[12] μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν φύλακα καὶ τὸν ἐργάτην αὐτοῦ· ἀκήκοας[13] δὲ καὶ ὄφιν καὶ τὴν ἐκ τοῦ ὄφεως γενομένην διαβολήν· ἔγνως, τινῶν λεγόντων, τὸ ἐκεῖσε[14] δραματούργημα· ἔγνως τὸ ϖολύφωνον[15] ἐκεῖ τῆς ἀπάτης τραγῴδημα[16]· ἔγνως σοφισμούς· ἔγνως[17] τοὺς ἐκεῖ λόγους· ἔγνως ῥημάτων σΊωμυλίαν[18] ἔντεχνον[19] καὶ τὴν γενομένην τότε τῆς ἀπωλείας ϖανήγυριν· ἔγνως τὴν μεταβολὴν τῶν ϖραγμάτων ἐλθοῦσαν εἰς τὸ χείρισΊον· ἔγνως, εἴγ' ἐβασάνισας τοῦ λόγου τὸ διήγημα, ϖῶς τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας ὁ ἀρχηγὸς τὴν διαβολὴν ἀνεξετάσΊως ἀσμενίσας τοῦ ὄφεως ἔξω βάλλεται τοῦ θείου ϖεριβόλου, καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης ἐξωθεῖται[20] διατριβῆς, καὶ τῶν θεσπεσίων ἀλλοτριοῦται μονῶν ἀλλότριος τῆς ϖανολβίου φυτείας γενόμενος. Ἐκεῖθεν τῷ γένει τὸ τῆς συμφορᾶς ἐπεκώμασε δρᾶμα[21]· ἐκεῖθεν ἡ λογικὴ βλάσΊη διαπέπτωκεν· ἐκεῖθεν ἡμεῖς ῥιφέντες[22] ταννῦν[23] ἀλητεύομεν· ἐκεῖθεν ἡμῖν τυραννικὸν ἐπεφύη σΊράτευμα· ἐκεῖθεν φόνιοι θυμοὶ καὶ ἀπάνθρωποι[24]· ἐκεῖθεν ἀγέλη[25] καὶ βοσκημάτων ἀλόγων νόμιμα καὶ μαθήματα[26]· ἐκεῖθεν τῆς ἐλευθερίας ἐκλάπη[27] τὸ νόμισμα, καὶ τὸ κίβδηλον τῆς δουλείας ἐφάνη[28] δηνάριον[29]·

[1] Cod. in int. marg. iuxta σοφισΊὴν tres lin. et crucem pall. atr. — σοφιστὴν] Cod. in textu f. pr. l. σω; sec. σοφισΊικὴν; tert. σοφισΊὴν, comp. σΊïκ lin. transf. not. ·/.; in ext. marg. cum ead. nota σοφισΊὴν pall. atr. — [2] ϖιθανώτατον] Cod. pr. l. ϖϊθανο; alt. τοιθανώτατον. — [3] ϖαραθέσεως] Pr. l. ϖαρθ; alt. α superscr. — [4] χρείτΊονός ἐσΊι] Cod. κρείτΊονος ἐσΊὶ. — [5] ἀποσπάσαι] Cod. ἀποσπάσαι. — [6] ὁσίους] Ita, non ὁσΐους. — [7] ϖροσάγει] Cod. ϖρο-|σάγῃ. — [8] ϖειθομένους] Pr. l. ϖειθει. — [9] θέλεις] Pr. l. θει. — [10] ἅτε] Cod. extr. v. ἅτε-. — [11] χωρίον] Pr. l. χωρῖον. — [12] οὐ] Sub ο al. — [13] ἀκήκοας] Sub pr. α f. κ, sub alt. κ f. ο. — [14] ἐκεῖσε] Cod. sp. bis pos. — [15] ϖολύφωνον] Sub ύ al. — [16] τραγῴδημα] Cod. τραγῳ-|δημα. — [17] ἔγνως] Sub ν al. — [18] σΊωμυλίαν] Cod. σΊομι-|λίαν bis mendosum. — [19] ἔντεχνον] Pr. l. ἑ. — [20] ἐξωθεῖται] Sub ε lig. θει al. — [21] δρᾶμα] Cod. δράμα. — [22] ῥιφέντες] Ita sine sp., sub φ al., sub pr. ε f. θ inch. — [23] ταννῦν] Cod. τα τῦν, infra α ν hyph. — [24] ἀπάνθρωποι] Sub ο f. ι. — [25] ἀγέλη] Sub α al. — [26] μαθήματα] Sub pr. μ f. ν inch. — [27] ἐκλάπη] Pr. l. ἐκλυπη. — [28] ἐφάνη] Pr. l. ἐφάιυ an ἐφάνυ. — [29] δηνάριον] Pr. l. δει.

ἐκεῖθεν ἡ ψυχὴ τῆς[1] πονηρίας τοὺς μώλωπας[2] ἔλαβεν· ἐκεῖθεν ὁ νοῦς τοὺς σπίλους ἐκτήσατο· ἐκεῖθεν οἱ λογισμοὶ παθόντες ἠμβλύνθησαν· ἐκεῖθεν δυσίατον Fol. 20, r°. κηλῖδα[3] βαστάζομεν· ἐκεῖθεν τοῦ φρονήματος τὸ βλέμμα[4] τεθόλωται[5]· ἐκεῖθεν ὑπώπια τῶν κακῶν καὶ συντρίμματα[6]· ἐκεῖθεν τὸ νέφος τῆς ἀταξίας παχύνεται[7]· ἐκεῖθεν[8] ἐχαλκεύθη τὰ τοῦ θανάτου βέλη· ἐκεῖθεν ᾅδης ἑαυτὸν πλατύνας ἐπλουτίσθη· ἐκεῖθεν διάβολος καὶ πατὴρ διαβόλου φρικώδης ἐπίκειται.

Διάβολος[9] μὲν εἰκότως ὁ ὄφις διαβάλλων Θεῷ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀνθρώπῳ τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἐπωνυμίαν, ἀφ' ὧν ἔδρασεν, εἰκότως ἐκτήσατο. Πατὴρ δὲ τούτου τοῦ διαβόλου δηλαδὴ[10] ὁ καθίσας[11] ἐπ' αὐτῷ καὶ κατασκηνώσας ἀπατεὼν ἄγγελος, δύναμίς τις ἀσώματος, καὶ τῆς[12] ἡγεμονίας ἀποσπασθεὶς τοῦ Cf. Iob. xv. 25. κρείττονος, περὶ οὗ τις[13] τῶν ἀρχαίων ἐφθέγξατο εἰπών· «[a] Ἐνώπιον Κυρίου παντοκράτορος ἐτραχηλίασεν·» ἔδραμε δὲ ἐναντίον αὐτοῦ ὕβρει· τῆς ἀγάπης τὸν δεσμὸν ἀπορρήξας ἀλόγως καὶ τὸν ὄφιν εὑρὼν ὑπηρέτην πιθανὸν ἐν αὐτῷ κατασπείρει[14] διαβολῆς σπέρματα, μᾶλλον δὲ τρόπον τινὰ λαβὼν αὐτὸν ὑπήκοον, ὥσπερ ἀπεγέννησε ποιήσας διάβολον. Ἐπειδὴ γοῦν Ἰουδαῖοι τὸν[15] μὲν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐμυκτήριζον τοῖς λεγομένοις[16] πρὸς αὐτοῦ μὴ πειθόμενοι, μηδὲ[17] δι' αὐτοῦ τὸν αὐτοῦ πατέρα λαμβάνοντες, ἀλλὰ τοῖς ἀπατηλοῖς ἐπείθοντο[18] δόγμασι, καὶ τῇ κακίᾳ τοῦ ὄφεως ὥσπερ χειραγωγούμενοι τῆς τοῦ[19] Θεοῦ βασιλείας ἀφίσταντο ἐπὶ τὸν ἀποστάτην πατέρα τοῦ ὄφεως ὥσπερ ἀποκλίναντες, καὶ σὺν αὐτῷ τῇ δυναστείᾳ τοῦ Θεοῦ μαχόμενοι, τούτου χάριν ὁ Χριστὸς, ἐξ ὧν ἔπραττον καὶ κακῶς ἐδόξαζον[20] μὴ τῷ Χριστῷ καὶ δι'[21] αὐτοῦ Fol. 20, v°. τῷ Θεῷ φιλιού[μενοι][22], ἀλλὰ τῷ ἀντιχρίστῳ καὶ δι' αὐτοῦ τῷ ἀντιθέῳ[23] Ioh. viii. 43, 44. πειθόμενοι[24], ἔλεγεν αὐτοῖς· «[b] Ὑμεῖς οὐ δύνασθε[25] ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμὸν, ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ.» Καὶ[26] ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. Εἰ[27]

[1] τῆς] Cod. in textu τὰς not. ·/. superscr.; in ext. marg. cum ead. nota τῆς a rec. m. — [2] μώλωπας] Pr. l. μώλο. — [3] Cod. in ima fol. parte βαστάζομεν. — [4] βλέμμα] Cod. βλέμα. — [5] τεθόλωται] Pr. l. τεθώ. — [6] συντρίμματα] Pr. l. συντρίμμα; alt., τα pall. atr. superscr. — [7] Cod. in int. marg. iuxta χύνεται voc. πα-|χύνεται lin. — [8] ἐκεῖθεν] ε lig. ει rescr. — [9] Cod. supra διάβολος lin. pall. atr.; in ext. marg. comp. σημείωσαι. — [10] δηλαδὴ] Cod. pr. l. δι; infra ηλαδ hyph. — [11] καθίσας] Pr. l. καθη. — [12] τῆς] Pr. l. τι. — [13] τις] Cod. anc. acc. — [14] κατασπείρει διαβολῆς] Cod. interp. κατασπείρει, διαβολῆς. — [15] γοῦν Ἰουδαῖοι τὸν] Cod. in textu pr. l. γοῦν τὸν; alt. γοῦν not. ·/. τὸν, et in ext. marg. cum ead. nota ἰουδαῖοι. — [16] λεγομένοις] Sub pr. ο al. — [17] μηδὲ] Cod. μὴδὲ. — [18] ἀπατηλοῖς ἐπείθοντο] Cod. ἀπατηλοῖς (δο lin. transf.) ἐπείθοντο. — [19] τοῦ] Sub ο al. — [20] ἐδόξαζον] Pr. l. ἐδόξαον; alt., comp. ον mut. in ζ. — [21] δι'] Ita non δι'. — [22] φιλιούμενοι] Cod. in extr. v. fol. recti φιλιού-; incipit versum ἀλλὰ. — [23] ἀντιθέῳ] Pr. l. ἀντιθέο. — [24] πειθόμενοι] Pr. l. θεί; alt., πει superscr. — [25] δύνασθε] Cod. δύνασθαι. — [26] Cod. in ext. marg. iuxta Καὶ lin. — Καὶ] Κ extra vers. — [27] Εἰ] Cod. ante voc. lac. duar. litter.

δέ σοι φίλον, ὧδέ που[1] τὸν διάλογον ἱκανῶς εἰρημένον[2] σεμνῶς περιγράψομεν[3]· ἐν ἑτέρῳ δ' αὖθις καιρῷ, εἴ τι τῶν ἀπορουμένων ἐμπέσοι κεφάλαιον, ἐπικουρούσης[4] ἡμῖν τῆς θείας δωρεᾶς, λέξομεν[5] ἀπαντήσαντες.

[1] ὧδέ που] Cod. ὧδεπου. — [2] διάλογον-εἰρημένον] Pr. l. διάλογον|εἰρημένον; alt. διάλογον ἱκανῶς (ἱκανῶς ultra vers.) |εἰρημένον. — Cod. in ext. marg. iuxta εἰρημένον lin. — [3] περιγράψομεν] Cod. περιγράψωμεν. — [4] ἐπικουρούσης] Sub alt. ο al. — [5] λέξομεν] Cod. λέξωμεν.

LIBER TERTIUS.

ARGUMENTUM.

Cap. I. — Quæstio de passione Christi. (Matth. xxvi, xxvii; Marc. xiv, xv; Luc. xxii, xxiii; Ioh. xviii, xix.)

Cap. II. — Quæstio de dicto : Si possibile est, transeat a me calix iste. (Matth. xxvi, 36, sq.; Marc. xiv, 31, sq.; Luc. xxii, 39, sq.)

Cap. III. — Quæstio de dicto : Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi. (Ioh. v, 46, 47.)

Cap. IV. — Quæstio de porcis ac dæmoniis. (Matth. viii, 28, sq.; Marc. v, 1, sq.; Luc. viii, 27, sq.)

Cap. V. — Quæstio de dicto : Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum. (Matth. xix, 24; Marc. x, 25; Luc. xviii, 25.)

Cap. VI. — Quæstio de dicto : Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare. (Matth. xiv, 25; Marc. vi, 48; Ioh. vi, 19.)

Cap. VII. — Quæstio de dicto : Nam semper pauperes habetis vobiscum : me autem non semper habetis. (Matth. xxvi, 11; Marc. xiv, 7; Ioh. xii, 8.)

Cap. VIII. — Solutio de passione Christi.

Cap. IX. — Solutio de dicto : Si possibile est, transeat a me calix iste.

Cap. X. — Solutio de dicto : Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi.

Cap. XI. — Solutio de porcis ac dæmoniis.

Cap. XII. — Solutio de dicto : Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum.

Cap. XIII. — Solutio de dicto : Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare.

Cap. XIV. — Solutio de dicto : Nam semper pauperes habetis vobiscum : me autem non semper habetis.

Cap. XV. (Cod. η'.) — Quæstio de dicto : Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. (Ioh. vi, 53.)

Cap. XVI. (Cod. ϑ'.) — Quæstio de dicto : Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. (Marc. xvi, 18.)

Cap. XVII. (Cod. ι'.) — Quæstio de grano sinapis. (Matth. xiii, 31, 32; Marc. iv, 30, sq.; Luc. xiii, 18, 19.)

Cap. XVIII. (Cod. ια'.) — Quæstio de dicto : Mitte te deorsum. (Matth. iv, 6.)

Cap. XIX. (Cod. ιϐʹ.) — Quæstio de dicto : Dixit Petro : Vade post me, satana. (Matth. xvi, 23; Marc. viii, 9.)

Cap. XX. (Cod. ιγʹ.) — Quæstio de dicto : Septuagies septies. (Matth. xviii, 22.)

Cap. XXI. (Cod. ιδʹ.) — Quæstio de Ananiæ et Saphiræ morte. (Act. v, 1-11.)

Cap. XXII. (Cod. ιεʹ.) — Quæstio de Petro e carcere liberato ab Angelo. (Act. xii, 5-11.)

Cap. XXIII. — Solutio de dicto : Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

Cap. XXIV. — Solutio de dicto : Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit.

Cap. XXV. — Solutio de grano sinapis.

Cap. XXVI. — Solutio de dicto : Mitte te deorsum.

Cap. XXVII. — Solutio de dicto : Dixit Petro : Vade post me, satana.

Cap. XXVIII. — Solutio de Ananiæ et Saphiræ morte.

Cap. XXIX. — Solutio de Petro e carcere liberato ab Angelo.

Cap. XXX. (Cod. ιϛʹ.) — Quæstio de circumcisione Timothei. (Act. xvi, 3.)

Cap. XXXI. (Cod. ιζʹ.) — Quæstio de dicto : Et dicit : Ego sum vir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamaliel eruditus iuxta veritatem paternæ legis (Act. xxii, 3); et de dicto : Accedens autem tribunus, dixit illi : Dic mihi si tu Romanus es. At ille dixit : Etiam. (Act. ibid. 27.)

Cap. XXXII. (Cod. ιηʹ.) — Quæstio de dicto : Quis militat suis stipendiis unquam? (1 Cor. ix, 7.)

Cap. XXXIII. (Cod. ιθʹ.) — Quæstio de dicto : Debitor est universæ legis faciendæ. (Gal. v, 3.)

Cap. XXXIV. (Cod. κʹ.) — Quæstio de dicto : Lex autem subintravit ut abundaret delictum. (Rom. v, 20.)

Cap. XXXV. (Cod. καʹ.) — Quæstio de dicto : Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum. (1 Cor. x, 20.)

Cap. XXXVI. (Cod. κϐʹ.) — Quæstio de dicto : In novissimis temporibus discedent quidam a fide. (1 Tim. iv, 1.)

Cap. XXXVII. — Solutio de circumcisione Timothei.

Cap. XXXVIII. — Solutio de dicto : Et dicit : Ego sum vir Iudæus, et de dicto : Accedens autem tribunus dixit illi : Dic mihi si tu Romanus es. At ille dixit : Etiam.

Cap. XXXIX. — Solutio de dicto : Quis militat suis stipendiis unquam?

Cap. XL. — Solutio de dicto : Debitor est universæ legis faciendæ.

Cap. XLI. — Solutio de dicto : Lex autem subintravit, ut abundaret delictum.

Cap. XLII. — Solutio de dicto : Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum.

Cap. XLIII. — Solutio de dicto : In novissimis temporibus discedent quidam a fide.

TITULUS TOTIUS OPERIS.

Μακαρίου[1] Μάγνητος Ἀποκριτικὸς ἢ Μονογενὴς πρὸς Ἕλληνας περὶ τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ζητημάτων καὶ λύσεων.

ARGUMENTUM LIBRI TERTII.

Τάδε[2] ἔνεστιν ἐν τῷ τρίτῳ τεύχει τῶν ἀποκριτικῶν πρὸς Ἕλληνας λόγων·

α'[3]. Πῶς ὁ Ἰησοῦς ἠνέσχετο μεθ' ὕβρεως σταυρωθῆναι.

β'. Πῶς εἴρηται· Εἰ δυνατὸν, παρελθέτω τὸ ποτήριον.

γ'. Πῶς εἴρηται· Εἰ ἐπιστεύετε Μωσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί.

δ'[4]. Τίς ὁ λόγος τῶν χοίρων καὶ τῶν δαιμόνων.

ε'[5]. Τίς[6] ὁ λόγος εὐκοπώτερον φάσκων κάμηλον διὰ ῥαφίδος[7] διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν[8] τοῦ Θεοῦ.

ϛ'. Πῶς εἴρηται· Περὶ δὲ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς[9] ἦλθεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης.

ζ'. Τίς[10] ὁ λόγος· Τοὺς πτωχοὺς πάντοτε[11] ἔχετε, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.

η'[12]. Τίς[13] ὁ λόγος· Ἐὰν μὴ φάγητέ μου τὴν σάρκα, καὶ πίητέ[14] μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωήν[15].

Fol. 21, r° θ'[16]. Πῶς εἴρηται· Κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει[17].

ι'. Τίς[18] ὁ λόγος τοῦ κόκκου τοῦ[19] σινάπεως.

ια'. Πῶς εἴρηται· Βάλε σεαυτὸν[20] κάτω.

ιβ'. Τίς[21] ὁ λόγος· Ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ, καὶ πρὸς τὸν Πέτρον.

ιγ'. Τίς[22] ὁ λόγος[23] ὁ[24] περὶ τοῦ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.

Ἑτέρας[25] ὑποθέσεως ἀρχὴ ἐκ τῶν Πράξεων καὶ τοῦ Ἀποστόλου·

ιδ'. Πῶς Πέτρος Ἀνανίαν καὶ Σαπφείραν θανατοῖ.

ιε'. Πῶς Πέτρος κεκλεισμένης τῆς φυλακῆς[26] ἐξῆλθε.

[1] Cod. supra vers. Μακαρίου κτλ. ornamentum. — [2] Cod. in ext. marg. iuxta τάδε lin. — [3] α'] Cod. α, β, γ, δ, ϛ κτλ. sine acc. — [4] Cod. in ext. marg. iuxta δ lin. — [5] ε'] Cod. ε, necnon et infra η̃, θ, ια̃, κϐ. — [6] Τίς] Cod. anc. acc. — [7] ῥαφίδος] Cod. ραφῖδος. — [8] βασιλείαν] In lig. σι ι simill. litteræ η. Cod. in ext. marg. iuxta ϛ lin. — [9] νυκτὸς] Pr. l. νυκο. — [10] Τίς] Cod. anc. acc. — [11] πάντοτε] Cod. παντοτε, sub ο al. — [12] Cod. in ext. marg. iuxta η̄ lin. — [13] Τίς] Cod. anc. acc. — [14] πίητέ] Cod. πίητέ. — [15] ζωήν.] Cod. interp. om. — [16] θ'] Cod. θ̄, ι, ια, κτλ. in ext. marg. — [17] βλάψει] Cod. βλάψη. — [18] Τίς] Cod. anc. acc. — [19] τοῦ] Cod. in textu τοῦ not. ·/. superscr.; in summa fol. parte cum ead. nota τῆς pall. atr. — [20] σεαυτὸν] Cod. pr. l. σεαυτῷ; alt. σεαυτὸν. — [21] Τίς] Cod. τὶς. — [22] Τίς] Cod. anc. acc. — [23] λόγος] Malim post πέτρον delere ambo puncta et voc. τίς ὁ λόγος et in ext. marg. ιγ ita ut hæc duo capita in unum coalescant. — [24] ὁ] Cod. ὃ, acc. ab hod. m. — [25] Cod. supra vers. Ἑτέρας κτλ. ornamentum. — [26] κεκλεισμένης-ἐξῆλθε] Pr. l. κεκλεισμένης φυλακῆς; alt. κεκλεισμένης τῆς φυλακῆς ἐξῆλθε, pall. atr. τῆς superscr., ἐξῆλθε adscr., interp. omissa.

[illegible] Πῶς[1] Παῦλος περιέτεμε[2] Τιμόθεον.
[illegible] Πῶς Παῦλος λέγει Ῥωμαῖος εἶναι μὴ ὢν Ῥωμαῖος.
[illegible] Πῶς εἴρηται· Οὐδεὶς σΊρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις.
[illegible] Πῶς εἴρηται· Ὀφειλέτης[3] ἐσΊὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι.
[illegible] Πῶς εἴρηται· Νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπΊωμα.
κα'. Πῶς εἴρηται· Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς δαιμονίων γίνεσθαι.
κβ'. Πῶς εἴρηται· Ἐν ὑσΊέροις καιροῖς ἀποσΊήσονταί τινες τῆς πίσΊεως.

[1] Cod. in int. marg. iuxta πῶς lin. — [2] περιέτεμε] F. pr. l. περιι. — [3] ὀφειλέτης] F. pr. l. ὀφειλέτι.

PROŒMIUM.

Τρίτον[1] ἡμῖν τουτονὶ συμϐαλὼν ὁ περίϐλεπτος[2] ἀγῶνα παρεσκεύασε θέατρον ἐγείρας ἀκροατῶν ἐπίσημον, ὅπερ δῆλον, ὦ[3] Θεόσθενες[4], τῇ σῇ ποιοῦμεν ἀσυγκρίτῳ σοφίᾳ τὰς ἐκ προνοίας αὐτοῦ προτάσεις, ὡς ἔνι, διηγούμενοι. Fol. 21, v°. Γενομένων γὰρ ἡμῶν ἐν σχολαίῳ τόπῳ, ἡμέραν διαλεγόμενοι[5] πολλὴν[6] εἰργασάμεθα[7]. Πολὺν δ' ἡμῖν τὸν λόφον τῆς ἀτΊικῆς ῥήτρας ἐπικυλίειν ἤρξατο[8], ὡς ἀγωνιᾶσθαι[9] μικροῦ καὶ τῶν συγκαθημένων τὸν ἱκανώτατον ὅμιλον φοϐερὸν ὡς εἶδον ἐπισκυνίου[10] σόϐητρον[11]. Ἐντεῦθεν γοῦν ἡμᾶς ὡς ἀπὸ πρανοῦς τινος[12] καταϐαίνων τρόχαλος ῥύμη[13] τῆς γλώτΊης δονούμενος ἐπΊόει. Ἀρχὴ δ' αὐτῷ τοῦ λόγου πρὸς ἡμᾶς αὕτη γέγονεν·

[1] Cod. supra vers. Τρίτον κτλ. ornamentum, iuxta quod in int. marg. ᾱ. — [2] περίϐλεπΊος] Pr. l. πρ. — [3] ὦ] Pr. l. ὡ. — [4] Θεόσθενες θεόσθενες, in comp. ες ambob. punct. om. — [5] Cod. in ext. marg. iuxta γόμενοι voc. διαλε-|γόμενοι et ῥῆτρας v. seq. duas lin. — [6] πολλὴν] Pr. l. πολὺν. — [7] εἰργασάμεθα] Cod. εἰργασάμενθα, comp. μεν, superscr. θα. — [8] ἤρξατο] Sub η al. — [9] ἀγωνιᾶσθαι] Cod. ἀγονιᾶσθαι. — [10] ἐπισκυνίου] Cod. pr. l. lac. quatuor vel quinque litter. σκηνίου; alt. ἐπι σκηνίου (ἐπι et hyph. pall. atr.). — [11] σόϐητρον] Sub ϐ inchoatum φ. — Cod. in exteriore margine iuxta σόϐητρον lineam. — [12] πρανοῦς τινος] Cod. πρανοῦς τινὸς. — [13] ῥύμη] Cod. ῥῦμη.

CAPUT PRIMUM.

Quaestio de passione Christi. (Matth. xxvi, xxvii; Marc. xiv, xv; Luc. xxii, xxiii; Ioh. xviii, xix.)

α′. Πῶς ὁ Ἰησοῦς ἠνέσχετο μεθ' ὕβρεως σ7αυρωθῆναι.

PHILOSOPHUS.

Τίνος[1] ἕνεκεν[2] ὁ Χρισ7ὸς οὔτε[3] τῷ ἀρχιερεῖ προσαχθεὶς οὔτε[4] τῷ ἡγεμόνι ἄξιόν τι[5] σοφοῦ καὶ θείου ἀνδρὸς ἐφθέγξατο δυνάμενον καὶ τὸν κριτὴν καὶ τοὺς παρεσ7ῶτας[6] παιδεῦσαι καὶ[7] βελτίους ἐργάσασθαι, ἀλλ' ἠνέσχετο καλάμῳ τύπ7εσθαι καὶ περιπ7ύεσθαι καὶ σ7εφανοῦσθαι ἀκάνθαις, καὶ μὴ καθάπερ[8] Ἀπολλώνιος μετὰ παρρησίας τῷ αὐτοκράτορι λαλήσας Δομετιανῷ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ἀφανὴς ἐγένετο, καὶ μεθ'[9] ὥρας[10] οὐ πολλὰς ἐν πόλει Δικαιαρχείᾳ[11] νῦν δὲ Ποτιόλοις[12] καλουμένῃ[13] ὀφθεὶς ἐπιφανέσ7ατος; ὁ δέ γε Χρισ7ὸς εἰ καὶ[14] παθεῖν εἶχε κατ' ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ἐχρῆν μὲν ὑπομεῖναι τὴν τιμωρίαν, οὐ μὴν ἄνευ παρρησίας ὑποσ7ῆναι τὸ πάθος, ἀλλὰ σπουδαῖά τινα[15] καὶ[16] σοφὰ διαφθέγξασθαι[17] πρὸς Πιλᾶτον τὸν δικασ7ήν, καὶ μὴ ὡς[18] εἷς τῶν ἐκ τριόδου[19] χυδαίων[20] ὑβρισθῆναι.

[1] Cod. in ext. marg. iuxta Τίνος litt. Ã. — Τίνος] Pr. l. Τίς. — [2] ἕνεκεν] Sub sec. ε f. ι. — [3] οὔτε] Pr. l. οὐ. — [4] οὔτε] Pr. l. οὐ. — [5] ἄξιόν τι] ἀξιόν-|τι. — [6] παρεσ7ῶτας] Prior. l. προ. — [7] Cod. in ext. marg. iuxta καὶ lin. — [8] καθάπερ] Pr. l. καθάπα an καθά α. — [9] Cod. in ext. marg. iuxta θ' voc. με-|θ' et ὀφθεὶς v. seq. lin. — [10] ὥρας] F. pr. l. ὠ. — [11] Δικαιαρχείᾳ] Cod. δικαιαρχίᾳ, infra αια hyph. — [12] Ποτιόλοις] ποτι ολοις, infra ι ο hyphen. — [13] καλουμένῃ] Cod. καλουμένη. — [14] εἰ καὶ] Pr. l. εἰ μὴ καὶ; alt. εἰ καὶ (μὴ lin. transf.). — [15] σπουδαῖά τινα] Cod. σπουδαῖα τινὰ. — [16] καὶ] Sub κ f. η. — [17] διαφθέγξασθαι] δια-|=φθέξασθαι. — [18] ὡς] Pr. l. ο. — [19] Cod. in ext. marg. iuxta τριόδου lin. — [20] τριόδου χυδαίων] F. pr. l. τριόδι. — Cod. interp. τριόδου, χυδάιων. F. malis χυδάιων delere. — χυδαίων] Cod. pr. l. comp. χρισ7οῦ; sec. χυδε; tert. χυδάιων (supra υ nota comp. et acc. lin. transfixis).

CAPUT II.

Quæstio de dictis : ... Cœpit contristari et mœstus esse. Tunc ait illis : Tristis est anima mea usque ad mortem : sustinete hic, et vigilate mecum. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, et dicens : Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu, etc. (Matth. xxvi, 37 38, 39, sq.; Marc. xiv, 32, sq.; Luc. xxii, 39, sq.)

β'. Πῶς εἴρηται· Εἰ δυνατὸν, παρελθέτω τὸ ποτήριον.

Οὐ[1] μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνο[2] μεσῖὸν ἀσαφείας[3], μεσῖὸν δ' ἀπαιδευσίας τὸ ῥῆμα[4]
Fol. 22, r°. καθέσῖηκε τὸ ὑπὸ Ιησοῦ τοῖς μαθηταῖς λεγόμενον· «[a]Μὴ φοϐηθῆτε[5], » φάσκον,
[a] Matth. x, 26, 28. «τοὺς ἀποκτείνοντας[6] τὸ σῶμα, » καὶ αὐτὸς ἀγωνιῶν καὶ τῇ προσδοκίᾳ τῶν δεινῶν ἐπαγρυπνῶν καὶ δι' εὐχῆς παρακαλῶν τὸ πάθος αὐτῷ παρελθεῖν λέγων
[b] Matth. xxvi, 41; Marc. xiv, 35, 38; Luc. xxii, 40, 46. τοῖς γνωρίμοις· «[b]Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε[7], ἵνα μὴ παρέλθῃ ὑμᾶς[8] ὁ πειρασμός. » Ταῦτα γὰρ οὐκ ἄξια παιδὸς Θεοῦ τὰ ῥήματα, ἀλλ' οὐδ' ἀνθρώπου σοφοῦ Θανάτου καταφρονοῦντος[9].

[1] Cod. in ext. marg. iuxta ΟΥ̓ litt. B. — [2] κἀκεῖνο] Cod. κᾀκεῖνο. — [3] ἀσαφείας] Pr. l. ἀσεϐείας; alt., ϐ mut. in φ, necnon et φ infra posito. — [4] Cod. in ima fol. parte μα καθέ. — [5] φοϐηθῆτε] Cod. φοϐηθεῖτε. — [6] ἀποκτείνοντας] Cod. pr. l. ἀποκταίνοντες; alt. ἀποκταίνοντας. — [7] προσεύχεσθε] Pr. l. προσεύχεσθαι. — [8] ὑμᾶς] Cod. ἡμᾶς. — [9] καταφρονοῦντος] Comp. οῦν. — Cod. in ext. marg. iuxta ει comp. Γ°.

CAPUT III.

Quæstio de dicto : Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi : de me enim ille scripsit. Si autem illius litteris non creditis, quomodo verbis meis credetis? (Ioh. v. 46, 47.)

γ'. Πῶς εἴρηται· Εἰ ἐπισΊεύετε Μωσεῖ, ἐπισΊεύετε ἂν ἐμοί.

Ioh. v. 46. Ἔτι δὲ πολλῆς μοι γέμον τῆς ἀβελτερίας[1] φαίνεται τὸ λεχθέν· « Εἰ ἐπισΊεύετε Μωσεῖ, ἐπισΊεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν[2]. » Ἔλεγεν· ὅμως δε[3] Μωσέως[4] οὐδὲν[5] ἀποσώζεται. Συγγράμματα[6] γὰρ πάντα[7] συνεμπεπρῆσθαι[8] τῷ ναῷ λέγεται· ὅσα δ' ἐπ' ὀνόματι Μωσέως[9] ἐγράφη μετὰ ταῦτα μετὰ χίλια καὶ ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα[10] ἔτη τῆς Μωσέως[11] τελευτῆς, ὑπὸ[12] Ἔσδρα[13] καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν συνεγράφη. Εἰ δὲ καὶ Μωσέως[14] δοίη τις εἶναι τὸ γράμμα[15], οὐ δυνατὸν δειχθῆναι[16] ὡς Θεόν που λελέχθαι ἢ Θεὸν λόγον τὸν ΧρισΊὸν ἢ δημιουργόν. Ὅλως δὲ ΧρισΊὸν[17] σΊαυροῦσθαι τίς εἴρηκεν :

[1] ἀβελτερίας] Pr. l. ἀβελτι. — [2] ἔγραψεν] Cod. pr. l. ἐκεῖνος|ἔλεγεν ; alt. in textu ἐκεῖνος not. ., ἔλεγεν, in ext. marg. iuxta ἐκεῖνος cum [illegible] Cod. pr. l. ἔλεγεν lac. quinque sexve litter. μωύσέος ; alt. ἔλεγεν ὅπωσΊεμωύσέος (ὅπωσΊε pall. atr.). — [4] Μωσέως] Cod. μωυσέος. Cf. infra. — [5] οὐδὲν] Pr. l. α. — [6] συγγράμματα] Cod. συγράματα. — [7] συγγράμματα γὰρ πάντα] Cod. [illegible] alt., comp. γὰρ pall. atr. superscr. — [8] συνεμπεπρῆσθαι] Pr. l. in vers. initio lac. octo vel novem litter. πεπρῆσθαι ; alt., lac. quatuor litter. συνεμπεπρῆσθαι (συνεμ pall. atr.). — [9] Cod. in ext. marg. iuxta μω- voc. μω-|σέως lin. — [10] ὀγδοήκοντα] Cod. pr. l. ὀγδοήγ ; alt. ὀγδοήχοντα. — [11] Μωσέως] [illegible] Cf. supra. — Vide not. 4. — [12] τελευτῆς, ὑπὸ] Cod. ita interp. — [13] Ἔσδρα] Cod. ἔσδρα, infra σδ hyph. — [14] Μωσέως] Sub ε al.; sub alt. ω litt. ο. — [15] καὶ γράμμα] Cod. infra αἰ μωσέ, τις ε et αμμ tres lin. — [16] Cod. in ext. marg. iuxta δει- voc. δει-|χθῆναι lin. — [illegible] pr. l. χθεῖναι, alt. χθῆναι. — [17] ὅλως δὲ ΧρισΊον] Cod. ὅλως χρισΊὸν.

CAPUT IV.

Quæstio de dictis : Dæmones autem rogabant eum dicentes : Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis : Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, et ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare : et mortui sunt in aquis, etc. (Matth. VIII, 31, 32, sq.; Marc. V, 1, sq.; Luc. VIII, 27, sq.)

δ'. Τίς ὁ λόγος τῶν χοίρων καὶ τῶν δαιμόνων.

Εἰ δὲ Ѳέλομεν[1] κἀκείνην[2] τὴν ἱσΊορίαν εἰπεῖν, ὄντως[3] ὕθλος Φανεῖται[4] (Cf. Matth. VIII, 28, sq.) καπηλικὸς τὸ λεχθὲν, ὁπηνίκα[5] Ματθαῖος μὲν δύο δαίμονας ἀπὸ μνημείων λέγει ἀπαντῆσαι τῷ ΧρισΊῷ, εἶτα Φοϐηθέντας τὸν[6] ΧρισΊὸν εἰς χοίρους ἀπελθεῖν καὶ ἀποκτεῖναι πολλούς. Μάρκος[7] δὲ καὶ ἀριθμὸν ὑπέρμετρον οὐκ ὤκνησεν[8] (Fol. 22, v°. Cf. Marc. V, 8, sq.) ἀναπλάσαι τῶν χοίρων· Φησὶ δὲ οὕτως· «Ἔλεγεν αὐτῷ· Ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου· καὶ ἐπηρώτησεν[9] αὐτόν[10]· Τί[11] σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη[12], ὅτι πολλοί[13]. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν, ἵνα μὴ ἐκϐάλῃ[14] αὐτὸν ἔξω τῆς χώρας. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων βοσκομένη, καὶ παρεκάλει αὐτὸν τὰ δαιμόνια, ὅπως ἐπιτρέψῃ[15] αὐτοῖς ἀπελθεῖν εἰς τοὺς χοίρους. Καὶ ἀπελθόντες εἰς τοὺς χοίρους ὥρμησαν[16] κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν Ѳάλασσαν ὡς δισχίλιοι, καὶ ἀπεπνίγησαν· οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον.» Ω μῦθος, ὢ λῆρος, ὢ γέλως ὄντως πλατύς! χοίρων πλῆθος δισχιλίων εἰς Ѳάλασσαν ἔδραμε[17], καὶ συμπνιγὲν ἀπώλετο. Καὶ πῶς ἀκούων τις[18], ὡς οἱ δαίμονες παρακαλοῦσιν, ἵνα μὴ πεμφθῶσιν εἰς ἄϐυσσον, εἶθ' ὁ ΧρισΊὸς παρακληθεὶς τούτους οὐκ ἔπεμψεν, ἀλλὰ τοῖς χοίροις αὐτοὺς ἐπαπέσΊειλεν[19], οὐκ[20] ἐρεῖ· Φεῦ τῆς ἀπαιδευσίας! Φεῦ

[1] Ѳέλομεν] Cod. Ѳέλοντες. — [2] κἀκείνην] Cod. κᾀκείνην. — [3] ὄντως] Cod. in textu not. ·/. pall. atr. οὕτως; in ext. marg. cum ead. nota ὄντως pall. atr. Vide pag. 56 not. — [4] Cod. in ext. marg. iuxta Φα- voc. Φα-|νεῖται et δαί- voc. δαί-|μονας duas lin. — [5] λεχθὲν, ὁπηνίκα] λεχθὲν· duar. litter. lac. ὁπηνίκα. — [6] τὸν] Pr. l. τὴν comp. — [7] πολλούς· Μάρκος] πολλοὺς· duar. litter. lac. μάρκος. — [8] οὐκ ὤκνησεν] Pr. l. οὐκόκ; sec. οὐκώκνησαν; tert. οὐκὤκνησεν, comp. αν mut. in εν. — [9] ἐπηρώτησεν] Comp. ησεν. — [10] αὐτόν] Cod. αυτὸν. — [11] Τί] Cod. τὶ an τί. — [12] ἀπεκρίθη] Pr. l. ἀκ. — [13] πολλοί] Pr. l. πολο, alt. ο confuse. — [14] ἐκϐάλῃ] Cod. ἐκϐάλη. — [15] ἐπιτρέψῃ] Cod. ἐπι-|τρέψη. — [16] ὥρμησαν] Pr. l. ο; sec. ὥμ; tert. ὥρμησαν, ρ superscr. — [17] τὴν Ѳάλασσαν-ἔδραμε Cod. pr. l. τὴν Ѳάλασσαν ἔδραμε; alt. in textu τὴν Ѳάλασσαν, not. ·/. ἔδραμε; in ext. marg. cum ead. nota ὡς δισχίλιοι καὶ|ἀπεπνίγησαν· οἱ|δὲ βόσκοντες ἔφυ-|γον· ὢ μῦθος,|ὢ λῆρος (pr. l. λή). ὢ γέλως|ὄντως πλατὺς. χοί-|ρων πλῆθος δυσχι- (corr. in δισχι-)|λίων εἰς Ѳάλασαν (corr. in Ѳάλασσαν)|ἔδρα , pall. atr. — [18] ἀκούων τις] Cod. ἀκούων τὶς. — [19] ἐπαπέσΊειλεν] Pr. l. ἐπο. — [20] οὐκ] οὐ|κ

τῆς κωμικῆς[1] πλάνης, φονίων πνευμάτων καὶ βλάβην ἐν κόσμῳ πολλὴν ἐργαζομένων λαμβάνειν[2] ἀξίωσιν, καί, ὅπερ ἐβούλοντο, τοῦτ' ἐπιτρέπειν[3] αὐτοῖς[4]. Ἐβούλοντο δ' οἱ δαίμονες χορεύειν ἐν βίῳ, καὶ παίγνιον ποιεῖν τὸν κόσμον ἀκόρεστον· ἐβούλοντο γῆν συμμίξαι καὶ θάλασσαν[5], καὶ πενθικὸν[6] τὸ σύμπαν ἐκτελέσαι θέατρον· ἐβούλοντο τὰ στοιχεῖα ἐκταράξαι τῇ συγχύσει[7], καὶ κτίσιν ὅλην[8] ἀμαλδῦναι[9] τῇ βλάβῃ· οὐ γὰρ ἐχρῆν δ' οὖν τοὺς[10] κακῶς διαθεμένους τὸν ἄνθρωπον, εἰς ὅπερ ἀπηύχοντο τῆς[11] ἀβύσσου χωρίον βαλεῖν τοὺς ἀρχεκάκους, ἀλλὰ θηλυνόμενον[12] αὐτῶν[13] τῇ παρακλήσει ἑτέραν ἐπιτρέψαι συμφορὰν ἀπεργάσασθαι.

Εἰ γὰρ[14] ὄντως[15] ἀληθὲς τοῦτο καὶ μὴ πλάσμα τυγχάνει, ὡς ἡμεῖς σαφη-
Fol. 23, r°. νίζομεν[16], πολλὴν ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ κατηγορεῖ κακίαν, ἐλαύνειν μὲν ἐξ ἑνὸς ἀνθρώπου[17] τοὺς δαίμονας, τούτους δὲ χοίροις ἐπιπέμπειν ἀλόγοις[18], καὶ τοὺς συβώτας[19] ἐκδειματῶσαι τοῖς φόβοις, καὶ φεύγειν ἀπνευστὶ[20] ποιῆσαι[21] ἐν ταραχῇ[22], καὶ πόλιν ἐπὶ[23] τῷ γενομένῳ[24] σοβῆσαι θορύβῳ. Οὐ γὰρ δίκαιον μὴ μόνον ἑνὸς ἢ δυοῖν ἢ τριῶν ἢ τρισκαίδεκα[25], ἀλλὰ παντὸς ἀνθρώπου θεραπεῦσαι τὴν βλάβην, καὶ μάλισθ' ὅτι τούτου χάριν αὐτὸν ἐπιστῆναι τῷ βίῳ μαρτυρούμενον. Ἀλλ'[26] ἁπλῶς ἕνα μὲν δεσμῶν[27] ἀοράτων ἐκλύειν[28], ἄλλοις δὲ τοὺς δεσμοὺς ἀποστέλλειν[29] ἀφανῶς[30], καί τινας μὲν τῶν φόβων[31] ἐλευθεροῦν αἰτίως, τινὰς δὲ τοῖς φόβοις περιβάλλειν ἀλόγως· τοῦτο[32] γὰρ οὐ κατόρθωμα, ἀλλὰ κακουργία δικαίως ἂν κληθείη. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ πολεμίων λαμβάνειν ἀξίωσιν ἐπὶ χώραν ἑτέραν οἰκεῖν[33] καὶ κατανέμεσθαι ὅμοιον πράτ-

[1] κωμικῆς] Pr. l. κο. — [2] Cod. in int. marg. iuxta λαμβά- voc. λαμβάνειν lin. — [3] ἐπιτρέπειν] Pr. l. ἐπιτρέπει; alt. ν superscr. — [4] αὐτοῖς] Cod. αυτοῖς. — [5] θάλασσαν] Pr. l. θάλασαν. — [6] Cod. in ext. marg. iuxta θικὸν voc. πεν-|θικὸν lin. — [7] συγχύσει] Cod. συγχήσει. — [8] ὅλην] Cod. acc. bis pos. — [9] ἀμαλδῦναι] Cod. ἀμαλδύναι. — [10] τοὺς] Cod. τὰς pl. — [11] Cod. in ext. marg. iuxta τῆς et τῇ vers. seq. duas lin. — [12] Cod. ἀλλὰ, f. ἀλλ' οὐ. — [13] αὐτῶν] Pr. l. ἀυ; alt. ἀυτῶν (τῶν ultra vers.) — [14] Εἰ γὰρ] Pr. l. εἰ; alt. comp. γὰρ ultra vers. pall. atr. — [15] ὄντως] Pr. l. in textu οὕτως; alt., οὕτως not. ·/. infra pos., in ext. marg. cum ead. nota ὄντως pall. atr. — [16] σαφηνίζομεν] Pr. l. σαφι; alt. σαφηνί non σαφηνί-|ζομεν. — Cod. in ima fol. 22 parte ζομεν. — Cod. in summa fol. 23 parte : τοὺς χοίρους παρὰ τὸν νόμον ἔτρεφον ἰουδαῖοι πωλοῦντες τὰ κρέα (?) . . . . . |τοῖς ῥωμαϊκοῖς στρατεύμασι· διὰ τοῦτο ὁ σωτὴρ ὑπερδικῶν τοῦ νόμου . . . . . |. . . . . τρεψει τοῖς δαίμοσιν εἰσελθεῖν εἰς a rec. m. — [17] Cod. in ext. marg. iuxta ἀνθρώπου lin. — [18] ἀλόγοις] Pr. l. αλόγοις; alt., sp. pall. atr. — [19] Cod. in ext. marg. iuxta συβώτας lin. — [20] ἀπνευστὶ] Cod. ἀπνευστεὶ. — [21] ποιῆσαι] Cod. ποιήσας. — [22] Cod. in ext. marg. iuxta ταρα- voc. ταρα|χῇ lin. — [23] ἐπὶ] Cod. ἐπϊ. — [24] γενομένῳ] Acc. cum ω lig. — [25] τρισκαίδεκα] Cod. infra σ κ hyph. — [26] μαρτυρούμενον· ἀλλ'] Cod. interp. μαρτυρούμενον, ἀλλ'. — [27] δεσμῶν] Pr. l. δεσμειν. — [28] ἐκλύειν] Cod. ἐκκλύειν. — [29] ἀποστέλλειν] Pr. l. ἀποστέλειν. — [30] ἀποστέλλειν ἀφανῶς,] Cod. ἀποστέλλειν· ἀφανῶς· interp. — [31] φόβων] Pr. l. φόφ; alt. φό-, alt. φ pæne expuncto. — [32] περιβάλλειν ἀλόγως, τοῦτο] Cod. interp. περιβάλλειν, ἀλόγως· τοῦτο. — [33] Cod. in ext. marg. iuxta οἰκεῖν minimam crucem et lineam.

τει βασιλεῖ[1] φθείροντι τὸ ὑπήκοον, ὅσῖις[2] ἀδυνατῶν ἐκ πάσης χώρας ἐλάσαι τὸν βάρβαρον εἰς τόπον ἐκ τόπου τοῦτον ἐκπέμπει μένειν χώραν ἐκ τοῦ κακοῦ μίαν ἐξαιρούμενος καὶ μίαν ἔκδοτον τῷ κακῷ δωρούμενος. Εἰ γοῦν καὶ ὁ Χρισῖὸς ὁμοίως ἀδυνατῶν τότε τὴν ἐνορίαν[3] ἐλάσαι τοῦ δαίμονος εἰς ἀγέλην αὐτὸν τῶν χοίρων ἐξέπεμπε, τερατῶδες μὲν ὄντως καὶ χρᾶναι[4] τοῦτο τὴν ἀκοὴν ποιεῖ δυνάμενον, μεσῖὸν δὲ φαύλης ὑπονοίας ἐργάζεται. Εὐθὺς γὰρ εὐθὺς ταῦτ' ἀκούσας[5] εὖ φρονῶν ἔκρινεν αὐτόθεν[6] δικάσας τὴν ἀφήγησιν, καὶ
Fol. 23, v°. ψῆφον[7] ἀνάλογον ἐπῆρε[8] τῷ πράγματι λέγων· Εἰ μὴ πᾶσαν[9] τὴν ὑφήλιον[10] τῆς βλάβης ἐλευθεροῖ, ἀλλ' εἰς διαφόρους χώρας φυγαδεύει τὰ βλάπῖοντα, καί τινων[11] φροντίζει, καί τινων οὐ κήδεται, οὐκ ἀσφαλὲς[12] τούτῳ προσφεύγειν καὶ σώζεσθαι· ὁ γὰρ σωθεὶς τοῦ μὴ σωθέντος λυπεῖ τὴν διάθεσιν, καὶ ὁ μὴ σωθεὶς τοῦ σωθέντος ὑπάρχει κατήγορος. Ὅθεν[13], ὡς ἐγὼ κρίνω, πλάσμα τῆς[14] ἰσῖορίας ταύτης[15] ἡ ἀφήγησις.

Εἰ δ'[16] οὐ πλάσμα τυγχάνει, τῆς δ' ἀληθείας συγγενὲς, γέλως ὄντως ἱκανὸς τῶν χασμωμένων[17] ἐσῖί. Φέρε γὰρ ὧδε τουτὶ σαφῶς ἐξετάσωμεν, πῶς ἐν Ἰουδαίᾳ[18] γῇ τοσοῦτο πλῆθος τότε χοίρων ἐνέμετο τῶν μάλισῖα ῥυπαρῶν[19] καὶ μισουμένων τοῖς Ἰουδαίοις βοσκημάτων ἄνωθεν, πῶς δὲ καὶ πάντες οἱ χοῖροι[20] ἐκεῖνοι συνεπνίγησαν[21], λίμνης οὐ[22] θαλάσσης[23] βαθείας ὑπαρχούσης. Καὶ[24] ταῦτα μὲν νηπίοις κρίνειν παραχωρήσωμεν.

[1] βασιλεῖ] In lig. ει rescr. ι. — [2] ὅσῖις] Sub ο al. — [3] ἐνορίαν] Cod. ἐνόριον. Malim τῆς ἐνορίου ἐλάσαι τὸν δαίμονα. — [4] χρᾶναι] Sub ρ al. — Cod. in ext. marg. iuxta χρᾶναι lin. — [5] ἀκούσας] Pr. l. ἀκούας. — [6] αὐτόθεν] ἀυτόθεν, sub θ inch. γ an τ. — [7] ψῆφον] Cod. infra φ minim. crucem nisi quid fortuitum. — [8] ἐπῆρε] Cod. ἐπῆρε. — [9] πᾶσαν] In comp. ᾶσαν supra ᾶ inter α et acc. deest linea. — [10] ὑφήλιον] Cod. ὑφ' ἥλιον. — [11] καί τινων] Cod. καὶ τινῶν. — [12] οὐκ ἀσφαλὲς] Pr. l. οὐκἀφ. — [13] Ὅθεν] Pr. l. ω. — [14] Cod. in ext. marg. iuxta τῆς lin. — [15] ταύτης] Pr. l. ταυτῆς; alt., circumfl. acc., in quo f. ς, pæne exp. — [16] Cod. in ext. marg. iuxta δ' lin. — [17] χασμωμένων] Pr. l. χασμα. — [18] ἰουδαίᾳ] Pr. l. ἰουδαῖ. — [19] ῥυπαρῶν] Ita, non ῥύπαρῶν. — [20] Cod. in ext. marg. iuxta χοῖροι lin. — Sub ρ al.; sub alt. ο al. — [21] συνεπνίγησαν] Comp. ησαν. — [22] οὐ] Cod. ου. — [23] θαλάσσης] Cod. θαλάσης, comp. σης. — [24] Cod. in ext. marg. iuxta καὶ lin.

CAPUT V.

Quaestio de dicto : Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum. (Matth. XIX, 24; Marc. X, 25; Luc. XVIII, 25.)

ε'. Τίς ὁ λόγος εὐκοπώτερον φάσκων κάμηλον διὰ ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

[a] Matth. XIX, 24; Marc. X, 25; Luc. XVIII, 25.

Ἄλλην δὲ τούτων ἀσαφεστέραν λέξιν ἐξετάσωμεν, ἔνθα[1] φησίν· « [a]Εὐκοπώτερόν[2] ἐστι κάμηλον διὰ[3] ῥαφίδος[4] εἰσελθεῖν[5] ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » Εἴ γε οὖν τις πλούσιος τῶν ἐν τῷ βίῳ πλημμελημάτων ἀφέμενος φόνου, κλοπῆς, μοιχείας, φαρμακείας, ἀνοσίου ὅρκου, τυμβωρυχίας[6], ἱεροσύλου κακίας εἰς τὴν λεγομένην βασιλείαν οὐρανῶν οὐκ εἰσάγεται, τί[7] τοῦ δικαιοπραγεῖν[8] τοῖς δικαίοις ὄφελος, εἰ τυγχάνουσι πλούσιοι; τί[9] δὲ τοῖς πένησι βλαβερὸν πράττειν τῶν κακῶν πᾶν ἀνοσιούργημα; οὐ γὰρ ἀρετὴ τὸν ἄνθρωπον[10] εἰς οὐρανοὺς ἀνάγει, ἀλλὰ πενία καὶ πραγμάτων ἔνδεια. Εἰ γὰρ τὸν πλούσιον ὁ πλοῦτος ἀποκλείει τῶν οὐρανῶν, ἐξ ἀντιφάσεως ἡ πενία τοὺς πένητας εἰσάγει· καὶ θέμις τοῦτο μαθόντα τινὰ τὸ μάθημα ἀρετῆς μὲν οὐδαμῶς ποιεῖσθαι λόγον, πενίας δε μόνης καὶ τῶν αἰσχίστων ἀκωλύτως[11] ἔχεσθαι, ἅτε πενίας οἵας τε[12] σώζειν τὸν πενόμενον, καὶ πλούτου τὸν πλούσιον ἀποκλείοντος τῆς ἀκηράτου μονῆς.

[b] Matth. VI, 20, XIX, 21; Marc. X, 21; Luc. XII, XVIII, 22.

Ὅθεν δοκεῖ μοι ταῦτα μὲν τοῦ Χριστοῦ μὴ τυγχάνειν τὰ[13] ῥήματα, εἴ γε[14] τὸν τῆς ἀληθείας παρεδίδου κανόνα, ἀλλὰ πενήτων[15] τινῶν τὰς τῶν πλουτούντων οὐσίας ἐκ τοιαύτης κενοφωνίας ἀφαιρεῖσθαι θελόντων. Ἀμέλει γοῦν χθὲς, οὐ πάλαι, γυναιξὶν[16] εὐσχήμοσι[17] ταῦτ'[18] ἐπαναγινώσκοντες· « [b]Πώλησόν[19] σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, » ἔπεισαν

[1] ἔνθα] Pr. l. ἔνσ. — [2] Cod. in ext. marg. iuxta κοπώτερόν voc. εὐ κοπώτερόν usque ad βλαβερὸν : εἰκαία (sub εἰκα al. alio atr.) ἡ τοῦ ἔλληνος (an ἐλλήνος; corr. in ἔλληνος) | ἔνστασις· ος γὰρ ἂν μίαν ἀρετὴν ὡς δεῖ ποιῇ, οὗτος οὐδὲ τὰς λοιπὰς δύναται | μὴ κατορθοῦν (sub κ al.) · | κλιμακηδὸν γὰρ | ἀλληλ δεται αἱ ἀρεταί· καὶ ἐναλλάξ· a rec. m. — [3] διὰ] Cod. δια. — [4] ῥαφίδος] Cod. ραφῖδος. — [5] εἰσελθεῖν] Pr. l. εἰς; alt. εἰσελθεῖν, s mut. in σ. — [6] τυμβωρυχίας] Cod. τυμβορυχίας. — [7] τί] Cod. anc. acc. — [8] δικαιοπραγεῖν] Sub κ al. — [9] τί] Cod. τὶ. — [10] Cod. non τὸν ἄνθρωπον folii seq. in ima fol. parte. — [11] ἀκωλύτως] Pr. l. ἀκο. — [12] οἵας τε] Cod. οἵησ7ε. — [13] τὰ] Pr. l. το. — [14] Cod. in int. marg. iuxta εἴ γε lin. — [15] πενήτων] Cod. πενίτων. — [16] γυναιξὶν] Pr. l. γυναιξὶ εὐ.; alt. γυναιξὶνεὐ. alt. ν inserto. — [17] εὐσχήμοσι] Pr. l. ἐυσχί. — [18] ταῦτ'] Pr. l. ταῦτα. — [19] πώλησόν] Pr. l. πο.

ϖᾶσαν οὐσίαν, ἣν εἶχον[1], καὶ ὕπαρξιν[2] διανεῖμαι[3] ϖένησι, καὶ αὐτὰς[4] εἰς ἔνδειαν ἐλθούσας ἐρανίζεσθαι[5] ἐξ ἐλευθερίας[6] εἰς ἄσεμνον ἀπαίτησιν ἐλθούσας[7], ἐλεεινὸν ἐξ εὐδαιμονίας[8] ἐπελθούσας[9] ϖρόσωπον, καὶ τέλος ἀναγκασθείσας[10] ἐπὶ τὰς ἐχόντων οἰκίας[11] ἀπιέναι, ὅπερ ἐσ7ὶ τῆς ϖρώτης, μᾶλλον δ' ἐσχάτης ὕβρεώς τε[12] καὶ συμφορᾶς, τῶν οἰκείων ἐκπεσεῖν εὐσεβείας[13] ϖροσχήματι, καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἐρᾶν[14] ἀνάγκῃ[15] τῆς ἐνδείας. Ἐξ ὧν δοκεῖ μοι ταῦτα γυναικὸς εἶναι καμνούσης τὰ ῥήματα.

[1] εἶχον] Pr. l. f. η. — [2] ὕπαρξιν] Cod. ὑπαρ-|ξιν. — [3] διανεῖμαι] Pr. l. f. διανεῖμη an διανεῖμει. — [4] αὐτὰς] Cod. αυτὰς. — [5] ἐρανίζεσθαι] Pr. l. ἐλ. — [6] ἐλευθερίας] Cod. ελευθερίας. — [7] ἐλθούσας] In lig. ἐλ. sub ε al. — [8] ἐξ εὐδαιμονίας] Cod. ἐξευδαιμονίας. — [9] ἐπελθούσας] Pr. l. ἐπο. — [10] ἀναγκασθείσας] Pr. l. αναγκασθείσας; alt. sp. pall. atr. — [11] οἰκίας] Pr. l. οἰκει. — [12] τε] Cod. τὲ. — [13] εὐσεβείας] Supra σ quasi comp. αν pæne exp. — [14] ἐρᾶν] Cod. pr. l. ἐρα; alt. ἐρᾷν, pr. acc. lin. transf. — [15] ἀνάγκῃ] Cod. ἀνάγκη.

CAPUT VI.

Quæstio de dicto : Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare. (Matth. xiv, 25; Marc. vi, 48; Ioh. vi, 19.)

σΓ'. Πῶς εἴρηται· Περὶ δὲ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἦλθεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης.

Fol. 24 v°.

Φέρε[1] δέ σοι κἀκείνην[2] ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου τὴν ῥῆσιν[3] ἀναπτύξωμεν[4] τὴν γελοίως μὲν ὧδε γραφεῖσαν ἀπιθάνως, γελοιωδέστερον δὲ ἔχουσαν τὸ διήγημα, ὁπηνίκα [a] τοὺς μαθητὰς ἀπὸ δείπνου προπέμψας ὁ Ἰησοῦς διαπλεῦσαι τὴν θάλασσαν αὐτὸς ἐπέστη τῇ δεκάτῃ[5] τῆς νυκτὸς αὐτοῖς φυλακῇ δεινῶς ὑπὸ τῆς ζάλης τετρυχωμένοις τοῦ χειμῶνος, ἅτε παννύχιον[6] μοχλεύουσιν αὐτοῖς τῇ βίᾳ τῶν κυμάτων· τετάρτη γὰρ τῆς νυκτὸς φυλακή ἐστιν ἡ δεκάτη τῆς νυκτὸς ὥρα, μεθ' ἣν ὑπολείπονται τρεῖς ὑστεραῖαι ὧραι. Οἱ γοῦν τὴν ἀλήθειαν τῶν τόπων ἀφηγούμενοί φασι[7] θάλασσαν μὲν ἐκεῖ μὴ εἶναι, λίμνην δὲ μικρὰν ἐκ ποταμοῦ συνεστῶσαν ὑπὸ τὸ ὄρος κατὰ τὴν Γαλιλαίαν χώραν παρὰ πόλιν[8] Τιβεριάδα, ἣν καὶ μονοξύλοις μικροῖς διαπλεῦσαι[9] ῥάδιον[10] ἐν ὥραις οὐ πλεῖον[11] δύο, μήτε δὲ κῦμα[12] μήτε χειμῶνα χωρῆσαι δυναμένην. Ἔξω τοίνυν τῆς ἀληθείας πολὺ βαίνων ὁ Μάρκος σφόδρα γελοίως τοῦτο συγγράφει[13] τὸ μύθευμα τὸ, διανυθεισῶν ὡρῶν[14] ἐννέα, τῇ δεκάτῃ[15] τὸν Ἰησοῦν[16] ἐπιβάντα, τουτέστι[17] [b] τῇ τετάρτῃ τῆς νυκτὸς φυλακῇ εὑρεῖν ἐπιπλέοντας τῷ λάκκῳ τοὺς μαθητάς· εἶτα [c] θάλατταν λέγει, καὶ οὐχ ἁπλῶς[18] θάλατταν, ἀλλὰ καὶ χειμαζομένην[19], καὶ δεινῶς ἀγριαίνουσαν, καὶ τῇ τῶν κυμάτων ταραχῇ φοβερὸν σφαδάζουσαν, ἵν' ἐκ τούτων ὡς μέγα τι[20] τὸν Χριστὸν ἐνεργήσαντα[21] σημεῖον

[a] Cf. Matth. xiv, 22-33; Marc. vi, 45-52; Ioh. vi, 16-21.

[b] Cf. Marc. vi, 48.

[c] Cf. Marc. vi, 49.

[1] Cod. in ext. marg. iuxta Φέρε : σΓ'. ab hod. m. rescr. — [2] κἀκείνην] Cod. κἀκείνην. — [3] ῥῆσιν] Cod. ῥῦσιν. — [4] ἀναπτύξωμεν] Pr. l. ἀναπτύξωξ; alt., alt. ξ lin. transf. — [5] δεκάτῃ] δ et supra η. — [6] παννύχιον] Cod. πανύχιον. — [7] ἀφηγούμενοί φασι] Cod. ἀφηγούμενοι φασί. — [8] παρὰ πόλιν] Cod. παραπόλιν. — [9] διαπλεῦσαι] Pr. l. δι-; alt. δια-|πλεῦσαι. — [10] ῥάδιον] Cod. ῥᾴδιον. — [11] πλεῖον] Pr. l. πι. — [12] κῦμα] Pr. l. κύ. — [13] συγγράφει] Pr. l. f. συγγράφη. — [14] ὡρῶν] Cod. ὀρῶν. — [15] δεκάτῃ] Pr. l. δι. — [16] Ἰησοῦν] ἰησοῦν pl. — [17] τουτέστι] Coniicio librarium in mente habuisse τ voc. seq.; inde prius scripsisse τ; post supra punctum, quod post ἐπιβάντα posuerat, superscr. του. Cod. infra τέ hyph. — [18] ἁπλῶς] Inter π et λ lig. πλ lin. — [19] ἀλλὰ χειμαζομένην] Pr. l. ἀλλὰ χειμαζομένην; alt., comp. καὶ superscr. — [20] μέγα τι] Cod. μέγατι. — [21] ἐνεργήσαντα] Pr. l. ἐνεργέσσ comp. σσ inch.

Fol. 25, r°. εἰσαγάγῃ[1] χειμῶνά τε[2] πολὺν[3] παύσαντα καὶ ἐξαίσιον, κἀκ[4] βυθοῦ καὶ πελάγους σεσωκότα τοὺς μαθητὰς μικροῦ κινδυνεύοντας[5]. Ἐκ τοιούτων παιδικῶν ἱσlοριῶν ἐγνώκαμεν[6] σκηνὴν σεσοφισμένην εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐξ ὧν ἕκασlα ζητοῦμεν λεπlότερον.

[1] εἰσαγάγῃ] Cod. εἰσαγάγη. — Cod. in ima fol. parte χει. — [2] χειμῶνά τε] Cod. χειμῶνα τε, supra τ pos. ε. — [3] πολὺν] In lig. υν sub υ al. — [4] κἀκ] Cod. κἀ̣κ. — [5] μικροῦ κινδυνεύοντας] μικροῦ (δι lin. transf.) pr. l. κινδυνεύοντες. — [6] ἐγνώκαμεν] Pr. l. ἐγνώμεν; alt., κα superscr.

CAPUT VII.

Quaestio de dicto : Nam semper pauperes habetis vobiscum ; me autem non semper habetis. (Matth. xxvi, 11 ; Marc. xiv, 7 ; Ioh. xii, 8.)

ζ. Τίς ὁ λόγος· Τοὺς πτωχοὺς πάντοτε ἔχετε, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.

Αὐτίκα[1] γοῦν ἕτερον λεξείδιον εὑρόντες ἀνακόλουθον[2] ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ τοῖς μαθηταῖς εἰρημένον οὐδ' ἐκεῖνο σιγῆσαι διέγνωμεν, ὅπου[3] λέγει· «[a]Τοὺς πτωχοὺς πάντοτε, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.» Ἡ δὲ αἰτία τῆς ὑποθέσεως ἐστὶν αὕτη. [b]Γυνή τις[4] ἀλάβαστρον μύρου κομίσασα κατέχεε κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· τῶν δὲ θεασαμένων καὶ τοῦ γενομένου[5] τὴν ἀκαιρίαν θρυλλούντων[6], εἶπε· «Τί[7] κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ· τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.» Ἦσαν γὰρ οὐ μικρῶς γογγύσαντες, ἐπεὶ μηδὲ μᾶλλον ἐπράθη πολλῆς τιμῆς τὸ μύρον καὶ τοῖς πτωχοῖς ἐδόθη πεινῶσιν εἰς ἀνάλωμα. Διὰ ταύτην ὥσπερ τὴν ἀκαιροφωνίαν τὸ φλυαρῶδες τοῦτο ῥῆμα διεφθέγξατο φὰς[8] μὴ πάντοτε εἶναι μετ' αὐτῶν ὁ διαβεβαιούμενος ἀλλαχοῦ καὶ λέγων αὐτοῖς· «[c]Ἔσομαι μεθ' ὑμῶν ἕως τῆς συντελείας[9] τοῦ αἰῶνος.» Ὡς δ' ἐπὶ τῷ μύρῳ λυπηθεὶς εἶναι πάντοτε μετ' αὐτῶν ἠρνήσατο.

[a] [illegible] xxvi, 11 ; Marc. xiv, 7 ; Ioh. xii, 8

[b] Cf. Matth. xxvi, 6-13 ; Marc. xiv, [illegible] ; [illegible] ; Ioh. xii, 1-8

[c] Matth. xxviii, 20

[1] Cod. in int. marg. iuxta Αὐτίκα litt. ζ̃. — [2] ἀνακόλουθον] Pr. l. in textu ἀκόλουθον ; alt. in textu not. ·/·, in ext. marg. ead. nota ἀνα pall. atr. — [3] Cod. in ext. marg. iuxta ὅπου lin. — [4] γυνή τις] Cod. γυνὴ τίς (an τίς). — [5] γενομένου] Comp. μεν mendose scr. — [6] Cod. in ext. marg. iuxta θρυλλούντων, lin. — [7] Τί] Cod. τὶ. — [8] διεφθέγξατο φὰς μὴ] Cod. interp. διεφθέγ ξα-,το· φάς· μή. — [9] Cod. in ext. marg. iuxta συντελείας lin.

CHRISTIANUS.

Fol. 25, v°. Ταῦθ'[1] ὁ τῆς ἑλληνικῆς δεινότητος ἔξαρχος κατὰ τῶν Θείων τοῦ Χριστοῦ παιδευμάτων φθεγξάμενος, ὡς μηδενὸς ἀντιλέγοντος, ὀλίγον ἡσύχασεν. Ἡμεῖς δὲ ταὐτὸν[2] παθόντες τῷ πολυκέφαλον ὕδραν τομαῖς ἐπικαίοντι, ἥτις μία δρακοντώδης τεμνομένη κεφαλὴ[3] πολλὰς ἀντὶ μιᾶς ἐξαίφνης ἀνεδίδου, ταὐτὸν[4] παθόντες μικροῦ[5] συνεκάμνομεν· ἐν ὅσῃ γὰρ ἐφάπαξ[6] τρεῖς[7] αὐτοῦ προτάσεις ἢ τέσσαρας ἢ πέντε πιθανῶς ἐξελύομεν, τὴν ὕδραν οὗτος τὴν ἐν μύθοις μιμούμενος, μιᾶς λυθείσης, μυρίας ζητήσεις προὐβάλλετο ἄπειρον ἐν τοῖς ἀπορουμένοις τὴν Θεωρίαν προτείνων. Αὐτίκα δ' οὖν ἐν τῷ παρόντι τοσούτων προθεὶς κεφαλαίων ζητήματα πρὸς ἕκαστον[8] ἡμᾶς ἔλεγεν ἀποκρίνεσθαι. Πάντων δὲ τῶν[9] λεχθέντων ἀπομνημονεύσαντες[10] εἴπομεν ἀπὸ[11] τῆς πρώτης ἀρξάμενοι[12] πεύσεως.

[1] Cod. in ext. marg. iuxta Ταῦθ' comp. χρι : sc. χριστιανός pall. atr. — [2] ταὐτὸν] Cod. ταὐτὸν. — [3] μία-κεφαλὴ] Malim μίαν δρακοντώδη τεμνομένη κεφαλὴν. — [4] ταὐτὸν] Cod. ταυτὸν. — [5] μικροῦ] μι-|=κροῦ. — [6] ἐφάπαξ] Cod. ὑφάπαξ. — [7] τρεῖς] Pr. l. α sub τ. — [8] ἕκαστον] Pr. l. ἕκατον; alt., σ ins. — [9] τῶν] Sub ω ο.

[10] ἀπομνημονεύσαντες] Pr. l. ἀπομνημόνευσαν, comp. αν; alt., τ adscr. comp. ες supra pos. — [11] ἀπὸ] Sub α al. [12] ἀρξάμενοι] Pr. l. ἀρχ (χ inch.).

CAPUT VIII.

Solutio de passione Christi. (Matth. XXVI, XXVII; Marc. XIV, XV; Luc. XXII, XXIII; Ioh. XVIII, XIX.)

[a] Cf. Matth. XXVI, 57, sq., XXVII, 1-26; Marc. XIV, 53, sq., XV, 1-15; Luc. XXII, 54, sq., XXIII, 1-25; Ioh. XVIII, 12, sq., XIX, 1-16. — Fol. 26, r°.

Τίνος[1] χάριν [a] ὁ Χρισῖὸς ϖροσαχθεὶς τῷ ἀρχιερεῖ καὶ τῷ ἄρχοντι Πιλάτῳ τερατῶδες μὲν οὐδὲν σημεῖον ἐπιτελεῖ, ἀλλ' οὐδ' ἀξιοφανὲς ἐπιδεικνύει σχῆμα, οὐδὲ λόγον ὑπέρογκον καὶ σοφίας ἀγχίσπορον, ἀλλὰ σχήματι μὲν ὁπῖάνεται ταπεινῷ, καὶ λόγῳ μεμυκότι[2] καὶ συνεσῖαλμένῳ, καὶ χαλεπῷ τῷ βλέμματι[3]; ἵνα μὴ τὰς εἰς αὐτὸν κενώσειε[4] ϖροφητείας, καὶ ψευδεῖς τὰς ἱερὰς δέλτους ἀπελέγξειε, καὶ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ἀκυρώσειε[5] τὸν κάματον, ὃν ὑπέμειναν εὐσεϐῶς τῆς οἰκονομίας τὸν λόγον κηρύτῖοντες, καὶ τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ γράφοντες τὸ μυσῖήριον, καὶ τοῦ ϖάθους τὸν τρόπον ϖρὸ[6] ϖολλοῦ[7] μηνύοντες· ὡς ὁ μεγαλόφωνος καὶ ϖολὺς Ἠσαΐας ϖῆ μὲν λέγων· «[b] Εἴδομεν αὐτὸν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον·» ϖῆ δέ· «[c] Ἄνθρωπος ἐν ϖληγῇ ὢν, καὶ φέρειν εἰδὼς μαλακίαν·» ϖῆ δέ· «[d] Ὡς ϖρόϐατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἄφωνος·» ϖῆ δὲ ἐκ ϖροσώπου τοῦ Χρισῖοῦ λέγων ὧδε· «[e] Τὸν νῶτόν μου[8] ἔδωκα εἰς μάσῖιγας, τὰς σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα[9]· τὸ δὲ ϖρόσωπόν μου οὐκ ἀπεσῖράφη ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπῖυσμάτων.» Καὶ ἄλλα δὲ μυρία ὑπὸ τῶν ὁσίων ϖροφητῶν ἔσῖιν[10] εὑρεῖν εἰς αὐτὸν εἰρημένα[11]. Εἰ γοῦν, ὡς αὐτὸς λέγεις, τῷ[12] ἀρχιερεῖ ἢ τῷ ἄρχοντι ϖαρασῖὰς λόγους μὲν ἐξαισίους αὐτοῖς ϖροηνέγκατο, σημείοις δὲ θείοις αὐτοὺς κατεπλήξατο, ὄψει δὲ καινοτέρᾳ[13] τούτους ἐξεδειμάτωσεν, ἐξαίσιον[14] δέ τι τερατουργήσας αἰφνίδιον ϖρηνεῖς ἐποίησε καταπεσεῖν εἰς τοὔδαφος, ϖᾶσαν[15] μὲν ϖροφητικὴν ψῆφον ἀπεϐάλλετο, ἠλόγησε δὲ τῶν θεσπεσίων ἀνδρῶν τῶν ἄνω τὴν ϖρόγνωσιν, ἀκύρους δὲ τῶν ἀοιδίμων[16] σῖηλῶν τοὺς λόγους ἐποίησεν, ἠθέτησε δὲ τοῦ[17] ἁγίου Πνεύματος τὰ θεῖα[18] μηνύματα, καὶ ϖᾶσαν[19] ἁπλῶς τὴν εἰς αὐτὸν δόξαν

[1] Cod. in ext. marg. iuxta Τίνος : εἰς πὸ ᾱ^ν (sc. ϖρῶτον; subaudi ζήτημα) λύσις a rec. m. — Τίνος] F. ι rescr. — [2] μεμυκότι] Pr. l. μεμυκόκότι; alt., pr. κο lin. transf. — [3] βλέμματι] superscr. τι. — [4] κενώσειε] Cod. κενώσει. — [5] Cod. in ima fol. parte σειε τὸν. — [6] ϖρὸ] Sub ρ al. — [7] ϖολλοῦ] Pr. l. ϖου. — [8] νῶτόν μου] Cod. νῶτον μου. — [9] ῥαπίσματα] Ita, non ῥάπίσματα. — [10] ἔσῖιν] Cod. ἐσῖὶν. — [11] εἰρημένα] Rescr. ρ. — [12] γοῦν, -τῷ] Cod. γοῦν (ὡς αὐτὸς λέγεις) τῷ. — [13] καινοτέρᾳ] Cod. καινοτέρα. — [14] ἐξαίσιον] In textu pr. l. ἐξαιδέτι; alt. not. ·/. supra αι pos.; in ext. marg. cum ead. nota σιον pall. atr. — [15] ϖᾶσαν] Comp. in quo supra lin. deest circumfl. acc. — [16] ἀοιδίμων] Cod. ἀοιδήμων. — [17] τοῦ] Pr. l. τους pl. — [18] θεῖα] Cod. θεία. — [19] ϖᾶσαν] In comp. deest linea.

ἀπωθήσατο ἐκ μετεώρου Φάσματος τὴν οἰκονομίαν[1] τελέσας τοῦ θανάτου, τῇ τῶν Φόϐων ἀνάγκῃ τὰ πάντα δουλούμενος, ἐπισκυνίῳ[2] Φρικώδει τοὺς παρόντας συνέχων.

Fol. 26, v°. Εἰ γὰρ καθὸ Θεὸς λόγῳ μὲν πέτραν ἔσεισε[3], λόγῳ δ'[4] ἐσάλευσεν οἴκημα, λόγῳ δ' ἀέρα παχὺν ἀπεγέννησε[5], λόγῳ δὲ θηρίων θυμοὺς ἐπεσΊράτευσε, βίᾳ τὸν ἡγεμόνα[6] καὶ τοὺς ἀρχιερέας[7] ὑποτάτΊων ἠδίκει[8], βίᾳ δὲ καὶ τὸ καλὸν καταδέχεσθαι ποιῶν ἐπλημμέλει[9] τὸ δίκαιον, ὕποπΊος δὲ κἂν[10] τούτῳ ὡς ἐκ γοητείας[11] καινουργῶν τὰ παράδοξα, καὶ ὡς εἷς τῶν λεγομένων γοργείων[12] ἐδικάζετο, εἰ τέρασιν ἐξαισίοις Πιλᾶτον ἐπΊόησεν, εἰ[13] σημείοις τοὺς ἱερεῖς καινοτέροις ἐφόϐησεν, εἰ Φασμάτων ὄψεσι τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος ὑπηγάγετο[14], ἐντεῦθεν[15] ἐπολέμει[16] τὸ ψεῦδος τὴν ἀλήθειαν[17]· ἐντεῦθεν καὶ τὰ πραχθέντα[18] πρὸς αὐτοῦ θαυμάσια[19] Φαύλην τοῖς ἀνθρώποις εἰσῆγεν ὑπόνοιαν, ὡς οὐ κατὰ κρίσιν τῶν ἔργων γενομένων ἀλλὰ σκιᾷ καὶ δοκήσει ψευδεῖ[20]· ἐντεῦθεν τὸ καλῶς καὶ πάλαι γενόμενον κἂν ἐν γῇ κἂν ἐν θαλάτΊῃ κἂν ἐν πόλει κἂν ἐν ἀγρῷ τὸ πᾶν διεϐάλλετο[21] ὄναρ οὐχ ὕπαρ νομισθὲν καὶ κρινόμενον· ἐντεῦθεν ἡ πρόγνωσις τῶν ἀρχαίων ἀπλήρωτος· ἐντεῦθεν Ἱερεμίας °ἀρνίον αὐτὸν[22] ἄκακον ἀγόμενον ὡς[23] θῦμα ὀνομάζων ἐσφάλλετο, καὶ αὖθις Θεὸν ἐν ἀνθρώποις λόγον ἀναγραφόμενον μεγάλως ἐψεύδετο· οὐ γὰρ ἐν ἀνθρώποις ὁ ξένα τῶν ἀνθρώπων ποιῶν ἀνασΊρέφεται, ἀλλ' ἀφωρισμένην[24] ἔχει περιωπὴν ἰδίως·

° Cf. Ier. xi, 19.

[1] *οἰκονομίαν*] In textu pr. l. *οἰκουμένην*; alt. not. ·/. supra pos., infra *κ* tria puncta, infra comp. *μεν* tria puncta, in ext. marg. iuxta *ἀπω-* voc. *ἀπῶ-|θήσατο* cum ead. nota *οἰκονομίαν* a pr. m. — [2] *ἐπισκυνίῳ*] Cod. *ἐπϊσκηνίῳ*; infra *σκηνίῳ* lin. necnon et in ext. marg. iuxta *Φρι-* voc. *Φρι-|κώδει* lin. — [3] *ἔσεισε*] Cod. *ἐσεισε*. — [4] *δ'*] Pr. l. comp. *δὲ* inch. — [5] *ἀπεγέννησε*] Pr. l. *ἀπέχε*; alt. *ἀπε* (acc. lin. transf.; *χε* lin. transf.) *γέννησε*. — [6] *ἡγεμόνα*] Pr. l. *ἡγεμόνος* pl. — [7] *ἀρχιερέας*] *ἀρχι-|=ερέας*. — [8] *ἠδίκει*] Sub lig. *ει* f. *η*. — [9] *ἐπλημμέλει*] Pr. l. *ἐπλημέλη*; alt. *ἐπλημμέλει*, *μ* supra *μ* scr. — [10] *κἂν*] Cod. *κᾳν*. — [11] *γοητείας*] F. *ι* sub *γ*. — [12] *γοργείων*] Cod. *γορτείων*. — [13] *εἰ*] Pr. l. *εἰς*; alt. *εἰσημείοις*, *s* mut. in *σ*. — [14] *ὑπηγάγετο*] Pr. l. *ὑπηγάγη*. Cod. infra lin. — [15] *ἐντεῦθεν*] *ἐν*, non *ἐν-|τεῦθεν*. — [16] *ἐπολέμει*] In textu pr. l. *ἐπεθύμει*; alt. *ἐπολέμει*; in ext. marg. iuxta *σεν* voc. *ἐφόϐη-|σεν* et *τεῦθεν* voc. *ἐν|τεῦθεν* sine nota *ἐπολέμει* a pr. m. — [17] *ἀλήθειαν*] Cod. *αλήθειαν*. — [18] *πραχθέντα*] Pr. l. *πραγ*. — [19] *θαυμάσια*] Pr. l. *θαύμάσι*; alt., *α* superscr. pall. at. — [20] *ψευδεῖ*] Cod. *ψευδῆ*; interp. *δοκήσει, ψευδῆ*. — [21] *διεϐάλλετο*] Pr. l. *διεϐάλε*. — [22] *αὐτὸν*] F. pr. l. *ά*. — [23] Cod. in ext. marg. iuxta *ὡς* necnon et in ima fol. parte : *οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον|ὁ κς* (sc. *κύριος*) *οὐ λόγους θείους ἐφθέγξα-|το, οὐ θαύματα ἐποίησε|παρασΊὰς τῷ Πιλάτῳ| ἀλλ'* (?) *ότ·* (?) (sub *ἀλλ' ὅτι* vocem lin. transf.) *εἰ μὲν τοιαῦτα|ἔδρασεν ὁ κς* (sc. *κύριος*) *ὡς ἔφην|κᾳκεῖνοι* (l. *κἀκεῖνοι*) *μὴ ἐπίσΊευσαν|μεῖζον ἂν αὐτοῖς τὸ κρί-* (l. *κρῖ-*)|*μα εἰργάσατο· τὸ δὲ δι' ὀλίγων μάτην ἂν διὰ πολλῶν γίγνοιτο· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐν παραϐο-|λαῖς* (*αὐτοῖς* paene exp.) *πρότερον τοῖς Ἰουδαίοις ἐλάλει οὐκ ἐθελοκάκων, ἀλλ'* (pr. l. *ἀλλα*) *ἵνα μὴ αὐτοῖς μείζονα τὴν|ἁμαρτίαν ἐργάσηται* (f. pr. l. *ἐργάσητο*)*· καὶ μὴν ὦ ἀντίπαλε τῆς ἀληθείας* (in fine voc. al. correctum) *τί ἐϐούλετο τὸ τὰς|πέτρας σχίζεσθαι, τὸ τὰ μνημεῖα ἀνοιγεσθαι* (l. *ἀνοίγεσθαι*), *τὸ... μικρὰ ταῦτα θαύματα; ἀλλ' οὐκ ἐ... σαι τοὺς λιθοκαρδίους. μακάριος.* a rec. m. — [24] *ἀφωρισμένην*] Pr. l. *ἀφο*.

[Ps. LXVIII, 22. Cf. Matth. XXVII, 34, 48; Marc. XV, 36; Luc. XXIII, 36; Ioh. XIX, 29.] ἐντεῦθεν ἄλλος ἐκ προσώπου λέγων τοῦ Μονογενοῦς· «ᵃἜδωκαν[1] εἰς τὸ βρῶμά μου[2] χολὴν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν[3] με ὄξος,» πάμπαν ἀπεψεύδετο.

Τίς γὰρ ἐτόλμησε πληγεὶς[4] ἀσῖραπῇ ἐπιφοιτήσεως[5] ὄξος εὐτρεπίσαι καὶ προσκομίσαι χολήν; τίς οὐκ ἐτρόμασεν[6] αὐτὸν[7] θεασάμενος[8] αὐσῖηρὸν καὶ [Fol. 27 r] ἐπίφοβον καὶ μετὰ τοῦ λόγου φρικῶδες ἐμβλέποντα, καὶ πῆ μὲν λαλοῦντα καὶ παραυτὰ κρυπῖόμενον, πῆ δ' ἐξαίφνης[9] ὁρώμενον καὶ αὖθις ἀόρατον; τίς[10], εἰπέ μοι, πρόσωπον τερασῖίων ἔμπλεων ἰδὼν οὐχ ὑπεσῖάλη; τίς[11] σῖαυρὸν ἢ ξύλον ἢ κέντρον ἢ περόνας[12] ὀξεῖς[13] ἀπεχάλκευσε; τίς[14] δὲ τὸν ἀκράτητον κρατεῖν ἀπετόλμησεν; τίς[15] ὡς ἄνθρωπον κρατεῖν τὸν ὑπὲρ ἄνθρωπον λαλοῦντα καὶ ποιοῦντα[16]; Εἰ δὲ μήτε ξύλον ἐπάγη κατὰ τῆς γῆς, μήτε τις[17] ἧλος ὠξύνθη[18] κεφαλαῖος[19], οὔτε τὸ διὰ ξύλου πάθος ἐκαθαίρετο, οὐδὲ [Cf. Hab. III, 4] τῇ κακίᾳ πεπαρμένος ὑγίαινεν, οὐδ' Ἀββακοὺμ ᵇἔχειν[20] αὐτὸν ἐν χερσὶ λέγων κέρατα, τουτέσῖι[21] τοὺς ἥλους τοῦ σῖαυροῦ ἢ τὰς κεραίας αὐτοῦ, σαφῶς τι [Cf. Deut. XXVIII, 66] προεμήνυεν, οὔτε Μωσῆς[22] ᶜζωὴν αὐτὸν κρεμασθεῖσαν[23] πρὸ πολλοῦ[24] διηγούμενος ἂν ἦν[25] ἀξιόπισῖος, ἀλλὰ πάντα ψευδῆ καὶ μέχρι λόγου τὴν ἀλήθειαν ἔχοντα, τῶν ἔργων τῆς εὐσεβείας πρὸ πολλοῦ κείμενα, καὶ θέμις ἄλλον ζητεῖν καὶ προσδοκᾶν[26] Ἰησοῦν[27]· ὁ γὰρ ἐν ταῖς βίβλοις προκηρυχθεὶς[28] οὐκ ἦλθεν, ἐπεὶ μὴ, καθὼς εἶπον, τὸν τρόπον ἀπέσωσεν[29], ἀλλὰ ξένῳ θεάματι παρὼν ἐνηνθρώπησεν. Εἰ γὰρ, ὡς[30] Ἀπολλώνιος[31], γοητείᾳ τέχνης ἔπαιξεν τῷ βίῳ, καὶ λαλῶν αὐτοκράτορι[32] ἐν αὐτοῖς που μέσοις τοῖς βασιλείοις σεμνῶς, ἐν ταὐτῷ[33] κηπωροῖς ἔσκαλλε τὰ κηπεύσιμα[34], ὄντως[35] ἂν[36] κόσμος ἐν δίκῃ πεπλάνητο, καὶ κτίσις ὅλη τὸν τῆς ἀπάτης ζόφον περιεβέβλητο φιλόσοφον γόητα τυφλῶς θεραπεύουσα συναρπάσαι[37] τῇ κακίᾳ τὸ σῶμα δυνάμενον, καὶ τῷ[38] φάσματι καλύψαι τὸν τῆς εὐσεβείας τίτλον[39]· οὐκέτι[40] γοῦν Θεὸς

[1] ἔδωκαν] Pr. l. ἔδωκεν. — [2] βρῶμά μου] Cod. βρῶμαμου. — [3] ἐπότισάν] Sub ι al. — [4] Cod. in ima fol. parte ἀσῖρατῖῆ. — [5] ἐπιφοιτήσεως] Cod. επιφοιτήσεως. — [6] ἐτρόμασεν] Cod. ετρόμασεν. — [7] αὐτὸν] Pr. l. αὐτὸς. — [8] θεασάμενος] Sub virg. post voc. al. — [9] ἐξαίφνης] Pr. l. αι. — [10] τίς] Cod. anc. acc. — [11] τίς] Cod. τὶς. — [12] περόνας] Cod. πέρονας. — [13] ὀξείας] Cod. ὀξεῖς. — [14] τίς] Cod. anc. acc. — [15] τίς] Cod. τὶς. — [16] ποιοῦντα] Comp. συν. — [17] μήτε τις] Cod. μήτε an μήτε τὶς an τίς. — [18] ὠξύνθη] Pr. l. ὀ. — [19] κεφαλαῖος] Cod. κεφάλαιος; sub α lig. αι f. ο. — [20] Cod. in int. marg. iuxta ἔχειν lin., necnon et in ext. marg. iuxta σῖαυροῦ eiusd. vers. lin. — [21] τουτέσῖι] Ita, sine hyph. — [22] Μωσῆς] Cod. Μωυσῆς. — [23] Cod. in int. marg. iuxta κρεμασθεῖσαν lin. sub ρ al. — [24] πρὸ πολλοῦ] Cod. προπολλοῦ. — [25] ἦν] Pr. l. ἠν. — [26] προσδοκᾶν] Cod. προσδοκᾷν. — [27] Ἰησοῦν] ἰησοῦν pl. — [28] προκηρυχθεὶς] Pr. l. προκυ. — [29?] Cod. in int. marg. iuxta ἀπέσωσεν lin. — ἀπέσωσεν] Pr. l. ἀπέπ. — [30] ὡς] Pr. l. ο. — [31] Ἀπολλώνιος] Sub ν al. — [32] Cod. in ext. marg. iuxta αὐτοκρά- voc. αὐτοκρά-|τορι lin. et supra ἀπολλωνιος male scr. a rec. m. — [33] ταὐτῷ] Cod. ταυτῷ. — [34] κηπεύσιμα] Pr. l. η. — [35] ὄντως] Pr. l. ὄντο. — [36] ἂν] Cod. ἄν. — [37] συναρπάσαι] Cod. συναρπᾶσαι. — [38] τῷ] Cod. τὸ. — [39] Cod. post. τίτλον· duar. litter. lac. — [40] οὐκέτι] Cod. in textu pr. l. οὐκέσῖι; alt., not. ⁒; in ext. marg. iuxta τυφλῶς cum ead. nota οὐκέτι pall. atr.

οὐδὲ Θεοῦ παῖς ταῦτα ποιῶν ἐκρίθη, ἀλλ' εἷς τῶν περιέργων καὶ σοφιστῶν ἐν βίῳ[1].

Ἵνα μηδὲν τοιοῦτον ἐπικωμάσῃ[2] *σκάνδαλον τῷ σωτηρίῳ πάθει, μηδὲ*[3] *γοητείας νόμος ἐν ὑπονοίᾳ ληφθεὶς τὸ*[4] *τῆς οἰκονομίας κηλιδώσῃ*[5] *μυστήριον, ἠνέσχετο μὲν καθὸ ἄνθρωπος τὰ τῆς ὕβρεως ὑποστῆναι μηδὲν αἰσχυνόμενος*[6]*· ἀπαθῆ γὰρ ἔνοικον εἶχε, καὶ τὸν τῆς αἰσχύνης λόγον οὐκ ἐδέχετο*[7]*. Ὡς γὰρ σκεῦος ἔνδοθεν πεπληρωμένον πυρὸς τὴν ἔξωθεν*[8] *οὐ δέχεται προσαγομένην ψυχρότητα, ἀλλ' ἀπωθεῖται*[9] *ταύτην ἔνδον θερμαινόμενον, οὕτως ὁ Ἰησοῦς ἔνοικον ἔχων*[10] *Θεὸν, θεῖον καὶ ἀνάλωτον πῦρ καὶ ἀδαπάνητον*[11]*, τὴν ψυχρότητα*[12] *τῶν ὕβρεων εἰς οὐδὲν*[13] *ἐλογίζετο, καὶ τοὺς ὀνειδισμοὺς ὁρῶν οὐ διετρέπετο*[14]*. Ὥσπερ γὰρ ἧλιξ*[15] *ἱκανοὺς*[16] *παιδίων εἰς αὐτὸν χεομένους γέλωτας ὁρῶν οὐκ αἰσχύνεται, οὕτως ὁ Χριστὸς τὰς Ἰουδαίων χλεύας ἀπετρέπετο*[17]*, ὡς οὐκ ἀνδρῶν ἀλλὰ νηπίων ἐπ' αὐτὸν ἐρχομένας· καὶ καθάπερ*[18] *πέτρα μυρίων ἑρπετῶν δεχομένη σύρματα*[19] *οὐκ ἴχνος*[20]*, οὐ τρίβον, οὐδὲ*[21] *τύπον λαμβάνει φυσικῇ στερρότητι βαστάζουσα*[22] *κινώπετα*[23]*, καὶ μηδεμίαν*[24] *πρὸς αὐτῶν ἀμυχὴν λαμβάνουσα, οὕτως ὁ Ἰησοῦς*[25]*, δίκην ἑρπετῶν*[26] *τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐπ' αὐτὸν σπείρας*[27] *ὁρμησάσης*[28]*, τρόπον*[29] *πέτρας*[30] *στερρῶς ἀλώβητος ἔμεινε*
Fol. 28, r°. *μηδεμίαν*[31] *αἰσχύνην ὡς ἐν τύπῳ*[32] *δεξάμενος*[33]*. Ἄλλως δὲ καὶ πρὸ τοῦ πάθους ἐπισχεῖν τὰς ἐνθέους ἐχρῆν αὐτὸν δυνάμεις*[34]*, ἵνα μετὰ τὸ πάθος ἢ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πάθει ῥήξας τὸν ᾅδην*[35]*, καὶ τὴν γῆν διατεμὼν, καὶ σωμάτων ἐμψύχων ἀναστήσας ὅμιλον, καὶ τῶν κατοιχομένων δείξας τὴν συνοδίαν δείξῃ*[36] *τίς*[37]

[1] Cod. in ext. marg. iuxta *βίῳ* lin. — [2] *ἐπικωμάσῃ*] Cod. *ἐπϊκωμάσει*. — [3] *μηδὲ*] Cod. *μηδὲ*. — [4] *τὸ*] Pr. l. *τη* (*η* inch.); sec. *το*; tert. *τὸ*, acc. pall. atr. — [5] *κηλιδώσῃ*] Cod. pr. l. *κηλη*; alt. *κηλιδώση*. — [6] *αἰσχυνόμενος*] F. sub *α* al. — [7] *ἐδέχετο*] Supra *χ* lig. *χε* punct. — [8] *ἔξωθεν*] Pr. l. *ἔξοθεν*; alt., *ο* mut. in *ω* hod. atr. — [9] *ἀπωθεῖται*] Cod. *ἀποθεῖται*. — [10] *ἔνοικον ἔχων*] Pr. l. *ἐνοιχ*; alt., *κον* et *ε* superscr. [11] *ἀδαπάνητον*] Cod. *ἀδάπάνητον*, duob. acc. scr. — [12] *ψυχρότητα*] Pr. l. *ψχ*; alt., *υ* superscr. — [13] *ὕβρεωνουδὲν*] Pr. l. *ὕβρεων οὐδὲν*; alt., *ἐις* superscr. — [14] *οὐ διετρέπετο*] Cod. in textu pr. l. *οὐκ ἐτρέπετο*; alt., notam ·/. supra *κ*; in ext. marg. cum ead. nota *διε*. — [15] *ἧλιξ*] Cod. *ἥλιξ*. — [16] *ἱκανοὺς*] Pr. l. *ἱκανὸς*. — [17] *χλευὰς οὐκ ἀπετρέπετο*] Cod. *χλεύας ἀπε-|τρέπετο*. — [18] *καθάπερ*] *καθά-|περ*, sub alt. *α* al. — Cod. in ext. marg. iuxta *περ* voc. *καθά-|περ* duas lin. — [19] Cod. infra *ατα* lin. — [20] *οὐκ ἴχνος*] F. pr. l. *οὐ ἴχνος*; alt. *οὐκἴχνος*, *κ* ins. — [21] *οὐδὲ*] *οὐ* et comp. *δὲ*. — [22] *βαστάζουσα*] Pr. l. *βαστάζου*: alt., *σ* adscr., *α* superscr. pall. atr. — [23] *κινώπετα*] In textu pr. l. *κικώπϊα*, *α* superscr., alt. nota ·/. superscr. in *ϊ* necnon et post *ϊ* al. scr. confuse; in ext. marg. cum ead. nota *κινώπετα* a pr. m. — [24] *μηδεμίαν*] Cod. *μὴδὲμίαν*. — [25] *οὕτως*] *ω* litt. *ο* simill. *οὕτως ὁ Ἰησοῦς*] Pr. l. *οὕτως ἰησοῦς*; alt., *ὁ* pall. atr. superscr. — [26] *ἑρπετῶν*] *ἑρ-|* pr. l. *πετο*. — [27] *σπείρας*] In ima parte litt. *ρ* virg. — [28] *ὁρμησάσης*] Sub *ρ* f. al. [29] *τρόπον*] Cod. *τρόπων* pl. — [30] *πέτρας*] F. pr. l. *πέρας*. — [31] *μηδεμίαν*] Cod. *μὴδεμίαν*. — [32] *τύπῳ*] Cod. *τύπω*. — Cod. in ima fol. parte *δεξάμενος*. — [33] *δεξάμενος*] Cod. *δεξαμενος*. — [34] *δυνάμεις*] Pr. l. *δυνάμεν*; alt. *δυνάμενεις* an *δυνάμεις*, comp. *μεν* manente. — [35] *ᾅδην*] Cod. *ἅδην*. — [36] *δείξῃ*] Cod. *δείξη*. — [37] *τίς*] Cod. *τὶς*.

ὁ παθών, καὶ τίς[1] ἔνδον ἐν αὐτῷ· εἰ γὰρ ὑφ' ἓν ἡ κτίσις ὑπὸ τοῦ δοκοῦντος πεπονθέναι κεκλόνηται, ἀναμφιβόλως Θεὸς καὶ δημιουργὸς[2] ἐν αὐτῷ τὸν κόσμον ἐσάλευσε, καὶ τὰ τῶν ἀφρόνων ἀπέσβεσεν[3] ὄργια[4]· σΊρατιώτης γὰρ οὐ πρὸ τῆς συμβολῆς, ἀλλὰ μετὰ τὴν συμβολὴν, ὅσΊις ἦν, τοῖς πολεμίοις[5] γνωρίζεται· τί[6] γὰρ μεῖζον ἢ κατελθεῖν[7] ἀπὸ τοῦ ᾄδου[8] διὰ τριῶν ἡμερῶν[9];

Θεσμὸς οὖν ὄντως[10] καὶ τάξις ἀκόλουθος μηδὲν ἐν τῷ προσαχθῆναι Πιλάτῳ τὸν ΧρισΊὸν καινουργῆσαι παράδοξον, ἵνα μὴ καθάπερ ἐν θεάτρῳ προσωπείῳ τινὶ καινοτέρῳ[11] καὶ βλοσυρῷ τὴν ἐπ' αὐτὸν τῶν θηρίων ἀνασΊείλῃ[12] κακίαν, ἀλλὰ μᾶλλον τῷ ταπεινῷ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς μάχης ἐρεθίσῃ, καὶ τούτων[13] συνέσει καὶ ῥώμῃ[14] φιλοκαλῶν νικήσῃ[15] τὴν ὠμότητα. Ὅθεν ὁ φανεὶς ἐν τῇ συμβολῇ ταπεινὸς μετὰ τὴν συμβολὴν ὤφθη φρικωδέσΊατος, γῆς[16] αὐτὸν οὐ φερούσης, οὐδ' ὑπομένοντος οὐρανοῦ[17] βλέπειν τὸ ἀγώνισμα, ἀλλὰ τῆς μὲν ὧδε κἀκεῖσε[18] δραπετευούσης[19] καὶ τοῖς σεισμοῖς ὑποφευγούσης μακρὰν[20], τοῦ δὲ καὶ τὸν[21] ὀφθαλμὸν[22] τοῦ φωτὸς (ὡς εἰπεῖν) ἀποκλείσαντος καὶ μηκέτ' ἐπαρκοῦντος ὁρᾶν[23] τὸ γινόμενον. Καὶ περὶ μὲν τοῦ[24] πάθους ἕως ὧδέ σοι[25] λελέχθω τὰ τῆς[26] ἀποκρίσεως[27].

[1] τίς] Cod. τὶς. — [2] δημιουργὸς] Pr. l. δι. — [3] ἀπέσβεσεν] Cod. ἀπέσβευσεν, lig. ευ. — [4] ὄργια] Pr. l. ὄγ, inch. γ. — [5] ἦν τοῖς] Cod. ἦν τῶν. — [6] τί] Cod. anc. acc. — [7] μεῖζον ἢ κατελθεῖν] Cod. μεῖζον; κατελ-|θεῖν. — [8] ᾄδου] Cod. ἄδου. — [9] ἡμερῶν] F. pr. l. ι. — [10] ὄντως] Pr. l. ὄντος. — [11] βλοσυρῷ] Cod. βλοσσυρῷ, lig. σσ. — [12] ἀνασΊείλῃ] Cod. pr. l. ἀνασΊῃ; alt. ἀνασΊείλῃ. — [13] τούτων] Cod. τοὺς pl. — [14] ῥώμῃ] Sub ρ al. — [15] νικήσῃ] Pr. l. νικήσει. — [16] γῆς] Cod. τῆς pl. — [17] οὐρανὸν] Cod. pr. l. οὐρανὸν, alt. ν inch.; alt. οὐρανοῦ, pr. acc. cum comp. ρα manente. — [18] κἀκεῖσε] Cod. in textu pr. l. κἀκεῖνο; alt., not. ·/.; in ext. marg. cum ead. nota ἴσ· (sc. ἴσως) | κἀκεῖσέ a rec. m. — [19] δραπετευούσης] Pr. l. δραπετεύ; alt., pr. acc. lin. transf. — [20] μακρὰν] Sub alt. α al. — [21] τὸν] Sub ο al. — [22] ὀφθαλμὸν] Cod. ὀφθαμενὸν, comp. μεν, comp. ὀν. — [23] ὁρᾶν] Cod. ὁρᾷν. — [24] τοῦ] Pr. l. τους. — [25] ὧδέ σοι] Cod. pr. l. ὧδεσι; alt. ὧδεσοι. — [26] τῆς] In textu pr. l. πῆς; alt. not. ·/.; in ext. marg. cum ead. nota τῆς pall. atr. — [27] ἀποκρίσεως] Pr. l. αποκρίσεως: alt., pall. atr. sp.

CAPUT IX.

Solutio de dictis :... Cœpit contristari et moestus esse. Tunc ait illis : Tristis est anima mea usque ad mortem : sustinete hic, et vigilate mecum. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, et dicens : Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste; verum tamen non sicut ego volo sed sicut tu, etc. (Matth. xxvi, 36, sq., Marc. xiv, 32, sq.; Luc. xxii, 39, sq.)

Fol. 28, v°.

[a] Matth. x, 28; Luc. xii, 4.

[b] Matth. xxvi, 39, 42, 44; xx, 22, 23; Marc. xiv, 35, 36, 39; x, 38, 39; Luc. xxii, 42; Ioh. xii, 27; xviii, 11; Hebr. v, 7.

[c] Vide notam [b].

Περὶ δὲ τοῦ πῶς ἠγωνίασε τὸ πάθος, καὶ τοὺς ἐπ' αὐτὸν ἐρχομένους ἔτρεσεν, ἤδη σοι τὸ κεφάλαιον ἀφηγοῦμαι τρανότερον, εἰ καὶ τὴν λέξιν ἔχει μαχομένην καὶ οὐ σαφῆ· τὸ γὰρ λέγειν, «[a]Μὴ φοϐηθῆτε τοὺς ἀποκτέννοντας τὸ σῶμα,» καὶ αὐτὸν φοϐεῖσθαι τοῦ θανάτου τὴν πρόφασιν[1], κἀπὶ[2] τοσούτῳ πτῆξαι, ὡς καὶ δι' εὐχῆς παραιτεῖσθαι[3] τὸ θανεῖν[4] λέγοντα, «[b]Πάτερ, εἰ δυνατὸν, παρελθέτω τὸ ποτήριον,» δοκεῖ τοῖς οἰκείοις μάχεσθαι παραγγέλμασι, καὶ τὴν παραινετικὴν[5] νομοθεσίαν ἀκυροῦν· εἰ γὰρ ἄλλοις ὑποτίθεται μὴ δεδοικέναι θάνατον, αὐτὸς[6] δ' ἐν ἐπιτάσει πολλῇ τοῦτον ἀπεύχεται, πολλὴν ἀπὸ τῆς λέξεως ἔχει τὴν ἀσάφειαν. Ἀλλ' οὐ χρὴ μόνην τὴν λέξιν ἐπιπολαίως ὁρᾷν[7], ἀλλ' ἰχνεύειν τὸν νοῦν τῆς οἰκονομίας ἐν τῇ λέξει κρυπτόμενον. Ὥσπερ[8] οἱ σοφοὶ τῶν ἰατρῶν οὐ τὴν προφανῆ τῆς βοτάνης ἀηδίαν αὐτὸ μόνον δικάζουσιν, ἀλλὰ τὴν ἐγκειμένην ἐν τῇ πόᾳ λεληθότως ὠφέλειαν συνέσει λογίζονται, καὶ ταύτῃ περὶ πολλοῦ ποιούμενοι τίθενται[9], τὸν αὐτὸν χρὴ τρόπον ἡμᾶς ἐπιϐάλλοντας[10] τοῖς θείοις παιδεύμασι μὴ μόνον προσέχειν τῇ ἀηδίᾳ[11] τῆς λέξεως, ἀλλὰ καὶ τὴν λανθάνουσαν οἰκονομίαν ζητεῖν, τὴν ἀπόκρυφον ἐρευνᾷν[12] λυσιτέλειαν. Τί[13] γοῦν ἐστιν[14] ὃ[15] λέγει, «[c]Πάτερ, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω[16] τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ[17],» ἐπισκεπτέον[18] ἤδη.

Θανάτου[19] παιδεύσας καταφρονεῖν τοὺς μαθητὰς καὶ φράξας αὐτοὺς καρ-

[1] προφασιν] Comp. φασιν, in quo α et ν scr. — [2] κἀπὶ] Cod. κἀπί. — [3] παραιτεῖσθαι] Cod. παραιτῆσθαι. — [4] θανεῖν] Sub a al. — [5] καὶ τὴν παραινετικὴν] In textu pr. l. καὶ παραινετικὴν; alt. not. ·/. supra π pos.; in ext. marg. cum ead. nota τὴν pall. atr. — [6] αὐτὸς] Cod. αὐτος. — [7] ὁρᾷν] Cod. ὁρᾷν. — [8] ὥσπερ] In textu pr. l. ὥς; alt., nota ·/.; in ext. marg. cum ead. nota σπερ pall. atr. — [9] τίθενται] Pr. l. θενται; alt., τί superscr. — [10] ἐπιϐάλλοντας] ἐπὶ βάλλοντας. — [11] ἀηδίᾳ] Pr. l. αἰ. — [12] ἐρευνᾷν] Cod. ἐρευνᾷν. — [13] Τί] Cod. τι. — [14] γοῦν ἐστιν] Cod. γοῦν ἐστὶν. — [15] ὃ] Cod. ὁ. — [16] παρελθέτω] Cod. pr. l. δυνατὸν παρελθέτω: alt. δυνατὸν ἐστὶ (ἐστὶ ultra vers. scr.) | παρελθέτω. — [17] ἐμοῦ,] Cod. ἐμοῦ; interp. — [18] ἐπισκεπτέον] Cod. ante Ἐπισκεπτέον quinque sexve litter. lac. — [19] Cod. in ext. marg. iuxta παρελθέτω et του voc. θανά- του vers. sq. : λύσις τοῦ β̄ου (sc. δευτέρου κεφαλαίου) a rec. m.

τερικοῖς ὅπλοις τῆς ὑπομονῆς αὐτὸς[1] ἀποδειλιᾷ καὶ φρίττει καὶ τρέμει[2] τὸν θάνατον δι' ὑπερβάλλον, ὡς ἔφην, οἰκονομίας κατόρθωμα. Καὶ τί[3] τοῦτο τυγχάνει[4] γνησίως[5], ἐπάκουσον, ὁ ἐνεδοίαζεν[6]. Ὁ πολέμιος δεδιὼς μή πη[7] Fol. 29. r Θεὸς ὄντως καὶ Θεοῦ[8] παῖς[9] ὁ Χριστὸς, καὶ ταῖς ὑπερθέσεσι τῶν Ἰουδαίων πλῆθος στρατεύειν ἐβράδυνε καὶ τὴν προθεσμίαν οὐκ ἐνήργει[10] τοῦ πάθους· δέος γὰρ ἔσχεν αὐτὸν, μὴ νομίσας ἀνθρώπῳ συμβάλλειν, Θεῷ συγκρουσθεὶς[11], ὡς ἐν ἀορασίᾳ πληγεὶς, ἀναλωθήσεται. Ὁρῶν γὰρ ὑπ' αὐτοῦ νεκροὺς ἀπὸ τάφων εἰς ζωὴν καλουμένους[12] καὶ τυφλοὺς ἀπὸ σκοτεινῆς[13] ἀναγομένους φυλακῆς εἰς[14] περιφεγγῆ καὶ λαμπρὰν ἀπόλαυσιν, ὁρῶν ἐξ ἀνθρώπων ὑφ' ἕνα καιρὸν ἐλαυνόμενα[15] πάθη καὶ λόγῳ μόνῳ τὰ[16] νοσήματα φεύγοντα, ὁρῶν θάλασσαν[17] ὡς λεωφόρον[18] εἰς πορείαν τούτῳ γιγνομένην ἀτέραμνον, ὁρῶν ἀνέμους ἐκ πολλοῦ πατάγου[19] λαβόντας πραότητα, βλέπων[20] οὐρανὸν[21] αὐτῷ μαρτυρίας ἕνεκεν ὑψηλὸν ἀνοιγόμενον, ἀκούων ἐξ αἰθερίου καταρράκτου[22] φωνὴν[23] ἀποβροντήσασαν[24], ἀκούων ὑψόθεν ἀγαπητὸν υἱὸν καὶ μονογενῆ λαμπρῶς κελαδούμενον, καὶ ταῦτ' ἐφ' ἑκάστης ἀναμαρυκώμενος[25], οὐκ ἐτόλμα[26] τὴν οἰκείαν καθοπλίσαι[27] φάλαγγα[28] τεθηπὼς[29] τὰ λεγόμενα[30]. Καὶ συνέβαινε, τοῦ κυριακοῦ πάθους μὴ γινομένου[31], ἀπομεῖναι τὸν κόσμον ὅλον ἀδιόρθωτον, ἔσχατον ὀφλῆσαι τὰ πάντα[32] γέλωτα, ἀνεξάλειπτον τῆς παρακοῆς ἐγκεῖσθαι τὸ πλημμέλημα, μηδέ ποτε καθαρθῆναι τῆς παραβάσεως τοὺς μώλωπας μηδὲ[33] τῆς καταράσεως λυθῆναι τὰ ὑπώπια[34]· συνέβαινε χείρονα τῶν

[1] αὐτὸς] Cod. αὐτὸν — [2] ἀποδειλιᾷ-τρέμει] In textu pr. l. ἀποδειλιᾷ καὶ τρέμει; alt. ἀποδειλιᾷ not. ·/. καὶ τρέμει; in ext. marg. iuxta ὅπλοις, nota om. : καὶ φρίττει a pr. m. F. malis ἀποδειλιᾷ καὶ φρίττει. — [3] τί] Cod. anc. acc. — [4] τυγχάνει] Sub lig. ει al. — [5] γνησίως] Pr. l. γη (inch. η.) — [6] ἐνεδοίαζεν] In textu pr. l. ἐνεδοίζεν; alt., not. ·/.; in ext. marg. cum ead. nota ἐνεδοίαζεν pall. atr. — [7] πη] Cod. πῃ. — [8] Θεοῦ] Sub θ comp. θεοῦ al. — [9] Cod. in ima fol. parte ὁ (ο rescr.) Χριστὸς comp. — [10] ἐνήργει] Pr. l. ἐνήργη. — [11] συγκρουσθεὶς] Pr. l. συκ. — [12] καλουμένους] Sub υμ al.; μ mut. in comp. μεν. — [13] ἀπὸ σκοτεινῆς] Cod. ἀποσκοτεινῆς. — [14] εἰς] F. pr. l. ν. — [15] ἐλαυνόμενα] Cod. in textu pr. l. ἐλαυνόμεθα; alt., nota ·/. sc.; in ext. marg. iuxta καλουμένους καὶ et λαμπρὰν : ἴσ : (sc. ἴσως)|·/. ἐλαυνό-(ita)|μενα pall. atr. — [16] τὰ] Pr. l. το. — [17] θάλασσαν] Cod. θαλασσαν, nisi acc. pall. atr. additus fuerit. — [18] λεωφόρον] Pr. l. λεο. — [19] πατάγου] Pr. l. πο. — [20] λαβόντας-βλέπων] In textu pr. l. λα-|βόντας βλέπων; alt., nota ·/. pos.; in ext. marg. iuxta πο- voc. πο-|ρείαν et λα- voc. λα-|βόντας cum ead. nota πραότητα a pr. m. — [21] οὐρανὸν] Cod. ουρανὸν. — [22] καταράκτου] F. pr. l. καταρυ. — [23] φωνὴν] Sub pr. ν al. — [24] ἀποβροντήσασαν] In textu pr. l. ἀποβροντήσαν; alt., nota ·/. pos.; in ext. marg. cum ead. nota σα pall. atr. — [25] ἀναμηρυκώμενος] Cod. ἀναμαρυκώμενος. — [26] οὐκ ἐτόλμα] Pr. l. οὐτ; alt., parte τ exp. — [27] καθοπλίσαι] Pr. l. καθολί; alt. π superscr. — [28] φάλαγγα] φαλαγ (non φάλαγ-)|γα. — [29] τεθηπὼς] Pr. l. τεθηπῶ; alt. τεθηπῶ's. — [30] λεγόμενα] Pr. l. λεγόμενο, ο superscr. — [31] Cod. in ext. marg. iuxta γι- voc. γι-|νομένου comp. σημείωσαι pall. atr. — [32] Cod. in ext. marg. iuxta πάντα lin. — [33] μηδὲ] Cod. μὴδὲ. — [34] ὑπώπια] Cod infra ὑπώ lin. — Cod. in ext. marg. iuxta ὑπώ- voc. ὑπώ-|πια lin.

προαγόντων ἐπιφυῆναι τὰ πλαίσματα[1]· συνέβαινεν[2] εἰς[3] τὸ παντελὲς διαφθαρῆναι τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν· συνέβαινε σκηνὴν τραγῳδίας χαλεπωτέραν γενέσθαι, εἴ γ' ὁ παρὼν διὰ πάθους ἀπάθειαν τοῖς παροῦσιν ὀρέξας[4] ἐκ σκευωρίας οὐ πεπόνθει τοῦ δαίμονος.

Fol. 29, v°. Ὅθεν ἵνα μὴ τοῦτο γένηται[5] τὸ κακὸν καὶ κακοῦ παντὸς ἀργαλεώτερον, τὸ[6] πάσης κατηφείας καὶ συμφορᾶς ἐπέκεινα, γυμνοῖ[7] τὸν ἄνθρωπον, φόβον ὑποκρίνεται, δειλιᾷ τὸ πάθος, ἀγωνιᾷ τὸν θάνατον, τὸ τῆς ἀσθενείας ἰδίωμα πλάττεται, τὸ τῶν ἀνθρώπων προσωποποιεῖται ταπεινὸν, ἵν' ἐρεθίσῃ τοῦτον καὶ καθάπερ θηρίον[8] ἐκ ζώγρου τῷ τῆς φωνῆς ἀποσαλεύσῃ πατάγῳ[9]. Ἐπειδὴ γὰρ δύο ἦν, ἐξ ὧν ὁ ἄνθρωπος ἡττηθεὶς καταβέβλητο, τὸ ξύλον δηλαδὴ[10] καὶ τὸ βρῶμα τοῦ ξύλου, καὶ τὸ μὲν τοῦ βρώματος πτῶμα νηστεύσας νενικήκει, νενικήκει[11] δὲ πεινᾶν[12] ὑποκρινάμενος· ἐν ᾧ γὰρ οὐκ ἐπείνα, ὁ πειράζων[13] ἡσύχαζε καὶ τῆς ἰδίας κακίας τὴν πανουργίαν ἔκρυπτεν[14]· ἐν ᾧ δ' ὁ νηστεύων φαγεῖν[15] ἐπεθύμησεν[16], ὁ πειράζων ἐπέδραμεν ὡς ἀσθενεῖ τῷ Χριστῷ, καὶ

ᵃ Luc. iv, 13; cf. Matth. iv, 11. συμβαλὼν ἡττήθη[17], καὶ μακρὰν ἀνεχώρησε κατὰ τὸ γεγραμμένον· ᵃἈπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι[18] καιροῦ· ἐπειδὴ οὖν κεχώριστο ἀπὸ τῆς νηστείας νικηθεὶς ὁ διάβολος ὁ πρώην διὰ βρώματος τὸν Χριστὸν ὡς τὸν Ἀδὰμ ἀπατῆσαι βουλόμενος, καὶ συμβαλεῖν[19] οὐκ ἐτόλμα πληγῶν ὑπώπια βαστάζων ἐπίσημα, τούτου χάριν ὁ Μονογενὴς καὶ μόνος ἀγωνιστὴς νικῶν πάντοτε καὶ μηδαμοῦ νικώμενος[20] προσποιεῖται δειλιᾶν, ἵνα δελεάσῃ[21] τοῦτον αὖθις εἰς μάχην, ὡς τὸ πρῶτον πεινήσας εἰς συμπλοκὴν[22] ἠρέθισε[23], καὶ νικήσας ἔρριψε τὸν διὰ βρώματος πρώην νενικηκότα[24]. Τὴν γοῦν ἐκ τοῦ βρώματος ἐκγενομένην[25] ἀποκαθάρας νόσον διὰ τῆς ἀθλητικῆς[26] νηστείας[27] καρτερικῶς τὴν ἀπὸ τοῦ ξύλου γενομένην ἀπάτην ἔσπευδεν[28] ἀναλῦσαι[29] διὰ ξύλου ξύλον προπετὲς διορθούμενος, μᾶλλον δὲ[30] τὸν προπετῶς[31] ἐξ αὐτου γευσάμενον, ἵν' ἐν τῇ γῇ τοῦ

Fol. 30, r°.

[1] συνέβαινε-πλαίσματα] Cod. infra αινε χείρον, ιφυῆνα, αίσμα tres lin. — [2] Cod in ext. marg. iuxta συνέ- voc. συνέ-|βαινεν lin. — συνέβαινεν] συνέ- pr. l. βαινε; alt. βαινεν, ν superscr. — [3] συνέβαινεν εἰς] Cod. inter voces al. eras. — [4] ὀρέξας] Cod. ὀρε-|(sic) ξαι. — [5] γένηται] Cod. γένηται. — [6] τὸ] ο rescr. — [7] γυμνοῖ] Cod. γυμνὸν. — [8] θηρίον] Supra ρ et acc. alt. acc. ac. et comp. paene expunctum; f. pr. l. θήρων mendose. — [9] πατάγῳ] Inter α et τ al. — [10] δηλαδὴ] Infra λαδ hyph. — [11] νενικήκει] Pr. l. νεκη; alt., νι superscr. — [12] πεινᾶν] Cod. pr. l. f. ύ; alt. πεινᾶν. — [13] πειράζον] F. pr. l. πι. — [14] ἔκρυπτεν] Pr. l. ἔκρι. — [15] φαγεῖν] Pr. l. ε. — [16] ἐπεθύμησεν] Pr. l. ἐπεθύμι. — [17] ἡττήθη] Cod. ἡττήθη. — [18] ἄχρι] Sub χ et ρ al. — [19] συμβαλεῖν] Cod. συμβαλὼν pl. — [20] νικώμενος] Pr. l. νικό. — [21] δελεάσῃ] Cod. δελεάση. — [22] συμπλοκὴν] συμ-| pr. l. πλογ. — [23] ἠρέθισε] Cod. ἠρέθησε. — [24] νενικηκότα] Cod. νενικότα. — [25] ἐκγενομένην] Cod. ἐγγενομένην. — [26] ἀθλητικῆς] Cod. pr. l. ἀθη; alt. ἀθλιτικῆς. — [27] νηστείας] Sub lig. στ al. — [28] ἔσπευδεν] Pr. l. ἔσπεσ (sub σπ al.). — [29] ἀναλῦσαι] Cod. ἀναλύσαι. — [30] Cod. in ima fol. parte τον προ-. — [31] τὸν προπετῶς] Pr. l. προπετῶς: alt., τὸν pl. ante vers. scr.

σΊαυροῦ ῥιζωθέντος ἢ ϖαγέντος, ὁ σΊρατηγὸς ἀπ' αὐτοῦ τὸν ἐφ' ἑτέρου ξύλου καθήμενον τύραννον τοξεύσας καταβάλῃ[1], ἵν' ἀπὸ ξύλου τὸν ἐν ξύλῳ φονεύσῃ ϖολέμιον. Ὅθεν σπεύδων ὁ Σωτὴρ καὶ ϖλέον τοῦ δέοντος ἐπιταχῦναι[2] τὸν σΊαυρὸν ἐλεεινὰ κράζει, καὶ βοᾷ συμπαθέσΊερα, καὶ τὸν ϖατέρα λιπαραῖς[3] ἱκεσίαις ἐκδυσωπεῖ[4], οὐχ ἵνα ϖαρέλθῃ[5], ἀλλ' ἵνα τάχιον ἔλθῃ[6] τὸ ϖοτήριον. Εὖ δὲ ϖοτήριον[7] καὶ μὴ ϖάθος ὠνόμασε τὸ ϖάθος· εὐφροσύνην γὰρ εἶχεν, οὐ λύπην τὸ ϖραττόμενον, καὶ νέκταρ ἡδὺ τὸ ϖάθος καὶ ϖόμα γλυκύτατον, ὅπερ ϖιὼν ὁ Σωτὴρ ϖροὔπιε τοῖς ϖισΊεύουσι ζωὴν ἐρευξάμενος· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν εἶπε ϖοτήριον. Σπεύδων γὰρ τάχιον κραθῆναι[8] τὸ ϖοτήριον διὰ τὸν ἀβλεπΊοῦντα καὶ μὴ συνορῶντα τῆς οἰκονομίας ἵν' εἴπω[9] τὸ ἀπόρρητόν φησι[10]· «Παρελθέτω,» ἵν' ἐλεεινῆς τοῦ ΧρισΊοῦ φωνῆς ἀκροασάμενος θᾶτΊον τοῦ δέοντος μετὰ τῆς οἰκείας[11] ἐπιδράμῃ φάλαγγος[12], καὶ τὴν ὑσΊάτην τροπωθεὶς ἧτΊαν[13] ἀπενέγκηται[14] ἵνα τῷ ταπεινῷ τοῦ λόγου δελεασθεὶς, ὡς δράκων ἀγκίσΊρῳ ϖεριπαρεὶς, ἀπόληται[15].

Τοῦτο[16] ἁλιεὺς ϖολλάκις ἔμπειρος ἐποίησεν ἰχθὺν ὀγκώδη λαβεῖν ἐκ τοῦ βυθοῦ βουλόμενος· βραχὺν σκώληκα τῷ ἀγκίσΊρῳ ϖεριθεὶς λιχνείᾳ[17] γασΊρὸς ἀπατώμενον ἔλαβεν. Οὕτω τὸν ἐν[18] τῇ θαλάτΊῃ τοῦ βίου κρυπΊόμενον ἀρχέκακον καὶ ϖανοῦργον[19] καὶ δόλιον δράκοντα θέλων ὁ ΧρισΊὸς ἀνασπᾶσαι τοῦ[20] φάρυγγος δίκην σκώληκος τῷ τῆς θεότητος ἀγκίσΊρῳ ϖεριβάλλει τὸ
Fol. 30 v°. σῶμα, καὶ δι' αὐτοῦ φθεγγόμενος δελεάζει[21] τὸν νοητὸν καὶ ϖνευματικὸν ὄφιν.
a Ps. XXI, 7. Ὅθεν καθὸ ἄνθρωπος ψάλλων ϖρὸ ϖολλοῦ[22] τοῦτο κατεμήνυε[23] λέγων· «a Ἐγὼ δέ εἰμι[24] σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος.» Αὕτη ἡ σκώληξ συναχθεῖσα τῷ Θεῷ λόγῳ τανῦν[25] ἐν τῷ ϖελάγει τῆς θνητῆς ζωῆς ἐνεχομένη[26] τὸ σΊόμα τοῦ δράκοντος ἐφ' ἑαυτὴν ἠρέθισε[27], καὶ κατέσχε τοῦτον δοκοῦσα κατέχεσθαι[28]· αὕτη ἡ σκώληξ τὸ ξύλον τοῦ θανάτου κεκρυμμένως διέφαγεν· αὕτη ἡ σκώληξ τὸ χῶμα τῶν ἀδυνάτων λεληθότως[29] ὑφερπύσασα[30] ἄφωνα νεκρῶν διήγειρε

[1] καταβάλῃ] Cod. καταβάλη. — [2] ἐπιταχῦναι] Cod. ἐπιταχύναι. — [3] λιπαραῖς] F. malis λυπηραῖς. — [4] Cod. in ext. marg. iuxta ἐκδυσωπεῖ· comp. σημείωσαι pall. atr. — [5] ϖαρέλθῃ] Cod. ϖαρέλθη. — [6] ἔλθῃ] Cod. ἔλθη. — [7] ϖοτήριον] Sub ρ al. — [8] κραθῆναι] Pr. l. κρατ. — [9] εἴπω] Cod. εἴπω. — [10] ἀπόρρητόν φησι] Cod. ἀπόρρητον, φησὶ comp. — [11] οἰκείας] Pr. l. οἰκι. — [12] φάλαγγος] Pr. l. φα. — [13] ἧτΊαν] Pr. l. ἡ. — [14] ἀπενέγκηται] Cod. ἀπενέγκηται. — [15] ἀπόληται] Cod. pr. l. ἀπο; alt. ἀπώληται. — [16] Cod. ante τοῦτο et supra duas lin. — [17] λιχνείᾳ] Cod. pr. l. λιχνι; alt. λιχνεία. — [18] τὸν ἐν] Pr. l. τὸ ἐν; alt. τὸν ἐν. — [19] ϖανοῦργον] Sub ρ al. — [20] τῆς] Cod. τοῦ pl. — [21] δελεάζει] Cod. δε- (in fine fol. recti)|δελεάζει (in initio fol. versi). — [22] ϖρὸ ϖολλοῦ] Cod. ϖροπολλοῦ. — [23] Cod. in ext. marg. iuxta κατεμήνυε et συναχθεῖσα: σκώληξ ἡ τὸν | δράκοντα | ἀγκισΊρεύσασα a rec. m. — [24] δέ εἰμι] Cod. δὲ εἰμὶ. — [25] τανῦν] Cod. infra pr. ν hyph. — [26] ἐνεχομένη] Cod. ἐνηχομένη. — [27] ἠρέθισε] Cod. ἠρέθησε. — [28] κατέχεσθαι] Sub χ al. — [29] λεληθότως] Cod. λελυθότως. — [30] ὑφερπύσασα] Cod. ὑφερπήσασα; sub φ al.

σώματα· αὕτη ἡ σκώληξ εἴληδὸν ᾅδην[1] κυκλώσασα τοὺς ἐπικαθημένους Φρουράρχους ἀπέπνιξε καὶ τοὺς ἐκεῖ δυνάσ7ας λαβοῦσα συνέσφιγξεν· αὕτη ἡ σκώληξ εἰς τὰ τῆς τυραννίδος ἀρχεῖα κατελθοῦσα τὰ τῶν ἁμαρτημάτων χαρτία διέκοψε τὸ πᾶν διαφθείρασα, ἐν οἷς τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐγέγραπ7ο πλημμελήματα· αὕτη ἡ σκώληξ τοῦ διαβόλου τὴν κιβωτὸν ἠφάνισεν, ἣν ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς παρακοῆς τεκτονεύσας ἐποίησεν, ἐν ᾗ τὸν[2] πέπλον τῆς ἀνθρωπείας[3] δόξης ἀποθέμενος ἔκρυψεν· αὕτη ἡ σκώληξ ἄνευ συνουσίας καὶ κοινωνίας ἐγένετο[4]· αὕτη μυσ7ική, μονογενής, ἀπόρρητος· διὰ τῆς σκώληκος ταύτης[5] τὸ μυσ7ικὸν ἄγκισ7ρον τὸν ὠγύγιον ἀνέσπασε δράκοντα, περὶ οὗ τις[6] τῶν ἁγίων λογάδων
[a] Iob. xl. ἐθέσπισεν[7]· « [a] Ἄξεις δράκοντα ἐν ἀγκίσ7ρῳ. » Ἱκανά σοι παρ' ἡμῶν τὰ τῆς ἀποκρίσεως, καὶ τοῦ τῆς κοινῆς οἰκονομίας χάριν παραιτεῖσθαι τὸν Χρισ7ὸν τὸ πάθος ὁ λόγος ἀρίδηλος.

[1] ᾅδην] Cod. ἅδην. — [2] τὸν] Cod. τὸ. — [3] ἀνθρωπείας] Pr. l. ἀνθρωπι comp. — [4] ἐγένετο-διὰ] Cod. ἐγενετο·|αὕτη μυσ7ική, μονογενὴς ἀποῤῥητὸς· διὰ interp. — [5] σκώληξ femin. ubique in hoc capite. — [6] οὗ τις] Cod. οὐ τὶς (an τίς). — [7] ἐθέσπισεν] Sub comp. εν f. comp. αν.

CAPUT X.

Solutio de dicto : Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi : de me enim ille scripsit. Si autem illius litteris non creditis, quomodo meis verbis credetis? (Ioh. v, 46, 47.)

Τὸ[1] τρίτον δέ σοι λέγειν ἀνάγκη κεφάλαιον τὸ περὶ τοῦ[2] Χριστοῦ τοῖς
Fol. 31, r°. Ἰουδαίοις[3] τὸ λέγον· «[a]Εἰ ἐπισΊεύετε[4] Μωσεῖ, ἐπισΊεύετε ἂν ἐμοί[5]· περὶ γὰρ
[a] Ioh. v, 46. ἐμοῦ ἐκεῖνος[6] ἔγραψε·» καὶ ὅτι μὲν περὶ τοῦ ΧρισΊοῦ γέγραφεν ὁ Μωσῆς,
[b] Cf. Deut. xviii, 15, 18; Ioh. i, 46. Act. iii, 22. κόσμος ὅλος ἀναφανδὸν ἀναγνοὺς ἐπέγνωκε[7] πῆ μὲν [b]προφήτην ἀντ' αὐτοῦ
ἀνασΊήσεσθαι λέγοντα, πῆ δὲ πλάτΊοντα σὺν τῷ πατρὶ τὸν ἄνθρωπον, πῆ
[c] Cf. Ex. iii. δ' [c]ἐν βάτῳ τὸ πάθος μυσΊικῶς ἀφηγούμενον, πῆ δ' [d]ἐν[8] ῥάβδῳ[9] τὸν σΊαυρὸν
[d] Cf. Num. xxiv, 17. γράφοντα καὶ μηνύοντα, πῆ δὲ [e]σΊάμνον χρυσῆν[10] τὸ σῶμα τὸ καθαρὸν ἔχον
[e] Cf. Ex. xvi, 33; Hebr. ix, 4. ἄσηπΊον[11] τροφὴν τὸν οὐράνιον[12] λόγον, καὶ μυρία ἄτΊα[13] τούτοις συγγενῆ καὶ ἀκόλουθα. Ἐπεὶ[14] δ' ἔφης τὰ Μωσέως ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ πεπονθέναι γράμματα, καὶ αὖθις οὐκ ἀκριβῶς ὑπὸ Ἔσδρα[15] γεγράφθαι, εὑρεθήσεται[16] κατὰ πᾶσαν ἀκρίβειαν δευτερογραφηθέντα· οὐ γὰρ ἄλλος ἐλάλει[17] τῷ Ἔσδρᾳ[18], καὶ ἕτερος τῷ Μωσεῖ, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἑκατέρους ἐδίδαξε, καὶ ἀμφοτέροις τὰ αὐτὰ σαφῶς ὑπηγόρευσε[19]· καὶ καθάπερ οἶκον ὑπὸ πολεμίων λυθέντα τὸν Μωσαϊκὸν[20] νόμον ὁ αὐτὸς τεχνίτης τῷ τῆς σοφίας κανόνι συνήγαγεν ἁρμοδίως ἕκασΊον συγκροτήσας κεφάλαιον.

Ὅτι δὲ καὶ Λόγον Θεοῦ καὶ Θεὸν Λόγον καὶ ΧρισΊὸν τὸν σΊαυρωθέντα κεκράγασιν ἄνωθεν οἱ θεσπέσιοι λόγοι, καὶ πᾶσα προφητικὴ δέλτος τοῦτο κατεμήνυσεν, ἔξεσΊί[21] σοι φιλαλήθως ἐπιγνῶναι τοῦτο σαφῶς, τοῦ μὲν
Ps. xix, 7. Δαβὶδ[22] κελαδοῦντος ἐν ψαλμῳδίᾳ[23] καὶ λέγοντος· «[f]Ἔσωσε Κύριος[24] τὸν

[1] Cod in ext. marg. iuxta Τὸ : λύσις (corr. in λύσις) τοῦ ͵γ (sc. τρίτου, subaudi κεφαλαίου) a rec. m. — [2] τοῦ] Sub ο al. — [3] Cod. in ima fol. parte ἰουδαίοις. — [4] ἐπισΊεύετε] F. pr. l. ἐπίσΊευετο. — [5] ἐμοι] ο rescr. — [6] ἐκεῖνος] Pr. l. ἐγ; in alt. sub ο al., sub σ al. — [7] ἐπέγνωκε] Cod. επέγνωκε. — [8] ἐν] Pr. l. ἐν. — [9] ῥάβδῳ] Ita, non ῥᾶβδῳ. — [10] χρυσῆν] Cod. χρυσὴν. — [11] ἄσηπΊον] Cod. ἄσηπυν. — [12] οὐράνιον] Cod. ὀυράνινον, comp. υραν, comp. ον. — [13] ἄτΊα] Cod. ἄτΊα. — [14] ἐπεὶ] Cod. ἐπει. — [15] Ἔσδρα] Cod. ἔσδρα, infra ἔσ hyph. — [16] εὑρεθήσεται] Pr. l. εὐ. — [17] Cod. in ext. marg. iuxta ἐλά- voc. ἐλά-|λει et ἐδί- voc. ἐδί-|δαξε tres lin., necnon et ἔσδρας (pr. l. ἐ) a rec. m. — [18] Ἔσδρᾳ] Cod. ἔσδρᾳ, infra σδ hyph. — [19] ὑπηγόρευσε] ἐπηγόρευσε an ὑπηγόρευσε? — [20] μωσαϊκὸν] Pr. l. μωι. — [21] ἔξεσΊί] Pr. l. ἐξέσΊί; alt., alt. sp. lin. transf. — [22] Δαβὶδ] Comp. δᾱδ. — [23] ψαλμῳδίᾳ] Summ. litt. λ cum α confusa. — [24] ἔσωσε Κύριος] In textu pr. l. ἔσωκε; sec. ἐσωκύριος, κε mut. in comp. κύριος; tert. ἐσωκύριος, not. ·/. supra σ; in ext. marg. cum ead. nota ἔσωσε pall. atr.

Χρισῖὸν αὐτοῦ. Περὶ δὲ τοῦ Λόγον ὑπάρχειν τὸν Χρισῖὸν Ἠσαΐας φησίν·
Fol. 31, v°. « [a] Ἐκ Σιὼν ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος[1] Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ[2], καὶ κρινεῖ
[a] Cf. Is. II, 3. ἀνὰ μέσον ἐθνῶν, καὶ ἐλέγξει ἔθνη πολλά. » Περὶ[3] δὲ τοῦ Κύριον Θεὸν εἶναι[4]
τὸν Χρισῖὸν Δαβὶδ[5] φάσκει· « Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν· » καὶ αὖθις ὅτι
[b] Ps. XLIV, 8; Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, ἐχρίσθη εἰς ἄρχοντα, καθὸ ἄνθρωπός, φησι[6]· « [b] Διὰ τοῦτο
Hebr. I, 9. Cf. ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου. » Καὶ τί[7] χρή σοι πολλὰς[8] καὶ καθημαξευμένας[9]
Luc. IV, 18; Act. IV, 27; X, 38. προφέρειν[10] μαρτυρίας[11], ἃς ἡ τοῦ κόσμου τετρὰς μαθοῦσα κατεδέξατο; Ἐπεὶ
γοῦν Μωσῆς περὶ τοῦ Χρισῖοῦ πολλὰς καὶ τηλαυγεῖς μαρτυρίας ἔγραψεν,
Ἰουδαῖοι δὲ ταύτας περὶ αὐτοῦ λεχθείσας λαβεῖν[12] οὐκ ἠθέλησαν[13], εἰκότως
ἔλεγεν αὐτοῖς· « Εἰ ἐπισῖεύετε Μωσεῖ, ἐπισῖεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ
ἐκεῖνος ἔγραψεν. »

[1] *λόγος*] Sub *ο* al., sub *ς* al. — [2] *Ἱερουσαλὴμ*] Comp. *ἰλῆ͂μ*. — [3] *πολλά· περὶ*] Cod. inter voc. lac. duar. litter. — [4] *εἶναι*] *ει* rescr. — [5] *Δαβὶδ*] Comp. *δδ*, lin. et anc. acc. supra pos. — [6] *ἄνθρωπός φησι*] Cod. comp. *ἄνθρωπος* comp. *φησὶ*. — [7] *τί*] Cod. anc. acc. — [8] *πολλὰς*] Sub *σ* al. — [9] *καθημαξευμένας*] Cod. *κατημαξευμένας*, sub pr. *α* al. — [10] *προφέρειν*] Cod. *προφεύρειν*. — [11] Cod. in ext. marg. iuxta *τυρίας* voc. *μαρ*|*τυρίας* lin. necnon et infra *τετρὰς μαθοῦσα κα* lin. — [12] *λαβεῖν*] Sub *ε* lig. *ει* al. — [13] *ἠθέλησαν*] Sub pr. *η* al.

CAPUT XI.

Solutio de dictis : Dæmones autem rogabant eum dicentes : Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis : Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, et ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare, et mortui sunt in aquis, etc. (Matth. VIII, 31, 32, sq.; Marc. V, 1, sq.; Luc. VIII, 27, sq.)

Ὅθεν, εὐδήλου τοῦ λόγου τούτου τυγχάνοντος, ἑτέρας ὑποθέσεως ἐρευνήσωμεν ζήτημα[1] τὸ περὶ τῶν δαιμονιζομένων καὶ τῶν ἀποπνιγέντων χοίρων ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ τῶν φυγόντων αὐτόθεν συοφορβῶν. Μὴ ταραττέτω δ' ὑμᾶς, ὅτι Ματθαῖος μὲν δύο δαιμονιζομένους λέγει, Μάρκος δ' ἕνα δαιμονιζόμενον· ὁ μὲν γὰρ Ματθαῖος δύο δαίμονας, οὐ μὴν ἀνθρώπους δύο δαιμονίζεσθαι λέγει· ὁ δὲ Μάρκος ἕνα μὲν ἄνθρωπον, πολλὰ δ' ἐν αὐτῷ δαιμόνια· ὡς εἶναι τοὺς μὲν δύο, οὓς λέγει Ματθαῖος, ἐξάρχους τινὰς καὶ χαλεποὺς δαίμονας, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ἄλλα δαιμόνια πολιορκεῖν τὸν ἄνθρωπον. Ἢ τάχα ὁ μὲν τῆς ὑποστάσεως εἰσάγει τὸν ἀριθμὸν ἀνθρώπους λέγων δύο, ὁ δὲ Μάρκος τῆς οὐσίας πεπονθούσης κατη-Fol. 32, r. γορεῖ μὴ φροντίσας τοῦ ἀριθμοῦ. Καὶ γὰρ τοιαύτην πολλάκις ὁ κοινὸς τῆς ἐλευθερίας λόγος ἔχει συνήθειαν· ἀμέλει γοῦν σώζοντος τοῦ ποιμένος τὸ ποίμνιον, ὅτε μὲν ἐπὶ τῆς οὐσίας λέγει· ὁ ποιμὴν ἐπιμελῶς διασώζει τὸ πρόβατον· καὶ τοῦτ' εἰπὼν οὐχ ἓν λέγει· πολλὰ γὰρ τῷ ἀριθμῷ· ἀλλ' ἐπεί, κἂν πολλὰ τυγχάνῃ[2] τὰ πρόβατα, μίαν τῆς φύσεως τὴν οὐσίαν κέκτηται, πρόβατον[3] λέγει τῷ τῆς οὐσίας λόγῳ· ὅτε δ'· ὁ ποιμὴν διασώζει τὰ πρόβατα, τῷ λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλως ἐκ συνηθείας ἑνικῶς τὸ πληθυντικόν· ἀπήντησεν ὁ βάρβαρος τῷ βασιλεῖ, ἀντὶ τοῦ οἱ βάρβαροι ἢ τὸ βάρβαρον ἔθνος· καί· συνήγαγεν ὁ βασιλεὺς τὸν στρατιώτην, ἀντὶ τοῦ τοὺς στρατιώτας· καὶ μυρία ἄττα τούτων ἔστιν εὑρεῖν ἀδελφά. Ὅθεν οὐ χρὴ περιττῶς τούτων ἕνεκεν ἡμᾶς κατατρίβεσθαι, εἰ ὁ μὲν ἕνα, ὁ δ' εἶπεν δύο δαιμονῶντας εἶναι· ὁ μὲν γάρ, ὡς ἔφην, τὴν οὐσίαν ἐμήνυσεν, ὡς ἀνθρωπεία φύσις ἦν ἡ τυραννουμένη· ὁ δὲ τὴν ὑπόστασιν, ὡς οὐχ εἷς, ἀλλὰ δύο τὸν ἀριθμὸν ἐτύγχανον.

Λοιπὸν ἀνάγκη ζητεῖν πῶς οἱ δαίμονες πολλοῖς ἤδη χρόνοις τὸ λογικὸν ἀμέτροις βασάνοις δαμάσαντες, θεότητος ἀκτῖνι τὴν οὐσίαν φλεγόμενοι, εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν παρῃτήσαντο[4], καὶ τίνος ἕνεκεν τῇ παρακλήσει τούτων

[1] In ext. marg. περὶ τῶν δαι|μονιζομένων. — [2] Pr. l. τυγχάνει. — [3] πρόβατα. In ext. marg. ἴσ (sc. ἴσως) πρόβατον a rec. manu. — [4] παρετηρήσαντο. In ext. marg. ἴσ (sc. ἴσως) παρῃτήσαντο; deinde lin. transf.

εἴξας ὁ Χριστὸς ἐπέτρεψεν εἰς οὓς ἠξίωσαν ἀποπεμφθῆναι χοίρους; Δεινῶς οἱ δαίμονες, οἶμαι, τῷ πυρὶ χωνευόμενοι[1], ὅπερ ἐκ τῆς ὀπτασίας τοῦ Σωτῆρος
Fol. 32. v°. ἔλαμψεν, ἐγλίχοντο παντοίως τῇ θέρμῃ πυρέττοντες δραμεῖν εἰς τὰ ὕδατα καὶ τὴν ἐπικειμένην[2] αὐτοῖς παραμυθήσασθαι[3] φλόγωσιν[4]. Ἐπεὶ δ' ἀσώματοι τὴν φύσιν ὑπάρχοντες οὐχ οἷοί τε[5] γυμνοὶ τῇ τῶν ὑδάτων ἐμβῆναι κολυμβήθρᾳ, ἐπιβάθραν τῶν χοίρων τὴν ἀγέλην ἐζήτησαν, ἵνα δι' αὐτῶν εἰσελθόντες τὸν καύσωνα λύσωσι. Πανούργως[6] δ' οἱ δαίμονες οὐχ ἑτέρων βοσκημάτων ζητοῦσιν ὀχήματα, ἀλλὰ τῶν ἀπηγορευμένων[7] ἐν νόμῳ μωσαϊκῷ, τῆς νομοθεσίας τὸ γράμμα τιμᾶν σχηματιζόμενοι τὸ καταφρονούμενον ὑπὸ τῶν οἰκούντων τότε τὴν Παλαιστίνην. Μὴ δ' ὑποτοπάσῃς ἰουδαϊκὴν εἶναι τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, ἀλλὰ στρατοπέδων ῥωμαϊκῶν τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος πόλεις τῆς ἀνατολῆς λαβόντων, ὡς Ῥωμαῖοι λαλοῦσιν, εἰς σέδετον[8]· σπεῖραι γοῦν τότε καὶ τάξεις ῥωμαϊκῆς δυνάμεως τὰς ἐπαρχίας τῶν Ἰουδαίων σπονδὰς ἐχόντων πρὸς Ῥωμαίους κατῴκησαν. Ἀπὸ γὰρ Αὐγούστου τοῦ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἀπογραψαμένου καὶ Τιβερίου καὶ ἔτι τῶν χρόνων τούτων ἀνωτέρω, ὑπήκοοι Ῥωμαίοις ἐτύγχανον οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἡ χώρα τούτων πᾶσα ἦν ὑπόφορος· ἀμέλει τοι[9] Ἡρώδην ὁ αὐτοκράτωρ χειροτονεῖ βασιλέα τῆς Ἰουδαίας τὸν υἱὸν Ἀντιπάτρου τοῦ θεραπεύοντος ἐν Ἀσκάλωνι τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Πιλᾶτον
Fol. 33. r°. ἡγεμόνα καὶ δικαστὴν ἐκπέμπει, Ἕλληνα καὶ αὐτὸν ὄντα, καὶ τὰς ἐξουσίας δὲ πάσας κατὰ τῶν Ἰουδαίων Ῥωμαῖοι παρειλήφεσαν· ἔκπαλαι γὰρ αὐτοῖς διὰ τὰς κακίας ὁ τῆς δουλείας ζυγὸς ἐπεκρέματο. Ὅθεν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ῥωμαϊκῶν μὲν κτητόρων βοσκημάτων ἀγέλαι, ῥωμαϊκοὶ δ' οἰκονόμοι δεσπόταις ἀποκρινόμενοι ἐφιλοκάλουν τὰ κτήματα. Ὅμως οἱ δαίμονες ἐχθροὶ καὶ ἐκδικηταὶ τοῦ νόμου τυγχάνοντες, φλεγόμενοι, τοὺς χοίρους εἰς τὸ ὕδωρ ἀπήνεγκαν.

Ἐπεὶ δ' ἐρωτᾶν ὡς ἀγνοοῦντα τὸν Χριστὸν[10] ὁ Μάρκος ἱστόρησε λέγοντα τί ὄνομα τῷ δαίμονι, οὐκ ἀγνοῶν ὁ Χριστὸς τίς ὁ δαίμων λέγεται ἐξετάζει τὸν βδελυρόν· ἀλλ' ἵν' αὐτὸν ἐκ τῶν οἰκείων ἐλέγξῃ ῥημάτων, ὡς ἀποστάτης γέγονε τῆς ἄνω βασιλείας, λέγει· «Τί σοι ἦν ὄνομα;» ὁ δ' ἀπεκρίθη «Λεγεών.» Οὐ γὰρ ὑπῆρχε τότε, ἀλλ' ἦν ποτε λεγεὼν, δορυφοροῦσα τῆς ἄνω βασιλείας τὸ
[a] Matth. xxvi, 53. κράτος, κατὰ τὸ γεγραμμένον «[a] Ἢ οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων.» Ἐδραπέτευσε δ' ἡ λεγεὼν ἐκείνη καὶ τῷ τῆς ἀποστασίας ἐνεκυλίσθη κακῷ, κρυπτηρίαν ἐξ εὐχερείας

[1] χονευόμενοι. — [2] Pr. l. ἀπο κειμένην. — ἐπικειμένην, ἐπὶ superscr. pall. atr.; ἀπο mansit. — [3] παραμυθίσασθαι. — [4] Pr. l. φλώγωσιν; ο superscr. — [5] οὔτε. — [6] Cod. ante voc. et supra duas lin. — [7] In ext. marg. περὶ τῶν χοίρων pall. atr. — [8] σέδεθρον. — [9] τὸν. — [10] In ext. marg. τὸν Χριστὸν, comp. pall. atr.

εὑροῦσα τὸν ἄνθρωπον, ῥίψασπις ὄντως καὶ δύστηνος λεγεὼν, οὐ λεγεὼν, ἀλλὰ λῃστὴς, τὸν περίγειον ἐκδύων τόπον καὶ ληϊζόμενος καὶ τοὺς ἁλόντας ἀνηκέστοις ὑποϐάλλων ταῖς συμφοραῖς. Ἵν' οὖν ὁ Χριστὸς ὁποίας λειτουργίας ἡ λεγεὼν ἀπέπεσε διδάξῃ τοὺς ἀκροωμένους[1], λέγει «Τί σοι ὄνομα;» ἵν' οὐκ αὐτὸς μάθοι (ᾔδει γὰρ), ἀλλ' οἱ παρόντες. Στρεϐλούμενοι γὰρ οἱ δαίμονες ἱκανῶς, ἵν' ἐλέους τύχωσιν, εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς τάξεως ὀνομασίαν κατέφευγον, ἵν' ὥσπερ βασιλέα πολὺν καὶ φιλάνθρωπον ὑπομνήσωσι τῆς παλαιᾶς στρατείας τὸ εὔνουν μονονουχὶ λέγοντες· «Ἡμεῖς ποτε λεγεών· ἡμεῖς τῆς σῆς ἀδεκάστου δυνάμεως ὁπλῖται· τῆς καταστάσεως ἐκείνης, ἣν εἴχομέν ποτε, μνημονεύσας ἐλέησον, καὶ μὴ πέμψῃς εἰς ἄϐυσσον· ἡμεῖς σὴ λεγεὼν, νῦν δὲ κακίας λῃσταί· ἐλειτουργοῦμέν ποτε, νῦν δὲ ληϊζόμεθα· ἐγγὺς ἀνακτόρων σῶν ποτε διετρίϐομεν, νῦν δὲ τῶν καταχθονίων ἐγγὺς γεγενήμεθα· τότε μὲν γὰρ ἐν καθαρᾷ ᾠκοῦμεν περιωπῇ, νῦν δ' ἐν φορυτῷ[2] καὶ πηλῷ κατεσπάρημεν[3]· ἄξιον ἀξιοῦμεν λαϐεῖν μονητήριον, ἵνα μὴ τοῖς λογικοῖς ἀπὸ τοῦ νῦν ὀχληθῶμεν[4]· ἐν γὰρ τῇ ποινῇ τῆς δυσωδίας γενόμενοι, τὸ χαῖρον τῇ δυσωδίᾳ ζητοῦμεν εἰς ὄχημα· εἰς χοίρων ἀγέλην ἀπελθεῖν ἱκετεύομεν χώρας ἀφθόρου δικαίως ἐκριφέντες· οὐ προϐάτων ἀγέλας, οὐδ' ἵππων, οὐδὲ βοῶν λαϐεῖν σπουδάζομεν (ταῦτα γὰρ τὰ ζῶα καθαρὰ καὶ ἀμύσακτα) ἀλλὰ χοίρων ὑπόσμων καὶ ἀτάκτων ἄθροισμα, ἵνα καὶ τοὺς ἐνοίκους τῷ πραχθέντι παιδεύσωμεν καὶ τῆς σφῶν βδελυρίας τὴν ἕξιν γυμνάσωμεν. Φοϐηθήσεται γὰρ πᾶς ᾧ ὁ νοῦς ἔρρωται καὶ φρόνησις ὑγιὴς, χοιρώδη πολιτείαν καὶ ῥυπαρὰν μιμήσασθαι, μαθὼν ὡς δαίμονες τὸν τοιοῦτον εἰς τὸν τῆς ἀπωλείας βυθὸν συναρπάζουσι· γνώσεται δ' ἄλλως τὴν ἡμετέραν ἐκ καχεξίας τροπὴν, καὶ προαίρεσιν ὁμοίαν οὐ ζηλώσει κτήσασθαι. Ἵν' οὖν ἐσόμεθα τῷ βίῳ μνημόσυνον καὶ παράδειγμα μέγα καὶ κοινὸν παιδευτήριον, δὸς ἡμῖν ξεναγοὺς[5] τοὺς χοίρους εἰς θάλασσαν, ἵνα μάθωσιν πάντες, ὡς οὐδὲ τῶν φαύλων κρατεῖν τὴν ἐξουσίαν ἔχομεν, εἰ μὴ κελευσθῶμεν καὶ θείου πνεύματος ἐπιτροπὴν λάϐωμεν, ἵν' ἐντεῦθεν κόσμος ὅλος ἡμῶν καταφρονήσῃ, ὡς μηδὲ κατὰ χοίρων ἡγεμονίαν ἐχόντων μηδὲ τῶν ἀπειλημμένων ἐν χώρᾳ βοσκημάτων ὑπὸ τὴν ἡμετέραν πεσόντων τυραννίδα.» Ταύτης ἕνεκεν, οἶμαι, τῆς σοφῆς πραγματείας, οὐκ εἰς ἄϐυσσον ὁ Σωτὴρ ἐκπέμπει τοὺς δαίμονας ἀλλ' εἰς ἀγέλην χοίρων καὶ δι' αὐτῶν εἰς θάλασσαν, ὠφελῶν ἕκαστα καὶ παιδεύων αἰτίως, φανερὸν μὲν ἀνθρώποις τὸ τῶν δαιμόνων ποιῶν κολαστήριον, φανερὸν δὲ παίδευμα τοῦ μὴ βοσκήματός τινος βίον ζηλῶσαι ῥυπαροῦ. Εἰ γὰρ εἰς τὴν

[1] In ext. marg. comp. *σημείωσαι*. — [2] Post *φορυτῷ*, spat. vac. sex litter. — *καὶ δυσώδει* ab hod. manu. — [3] In ext. marg. *ἴσ* (sc. *ἴσως*) *κατεπαρ.* a rec. manu. — [4] *ὀχλήσωμεν*. — [5] Cod. in textu *ξεναγμοὺς*; in ext. marg. *ξεναγοὺς* a rec. manu.

ἄβυσσον, ὡς φὴς, τούτους ἐξέπεμψεν, ἄδηλον μὲν ἑκάστῳ διὰ τὸ ἀόρατον, ἀμφίβολον δὲ διὰ τὸ ἀκατάληπτον, ὕποπτον δὲ διὰ τὸ ἀσώματον· ὑπενόησε γὰρ ἄν τις ὡς οὐκ εἰς ἄβυσσον τοῦ Χριστοῦ παρακούσαντες ἀπῆλθον, ἀλλ' εἰς πλησιοχώρους ἢ καὶ ὑπερορίους οἰκήτορας ἀνθρώπων, καὶ χειρίστην ἀποδράσαντες τὴν βλάβην εἰργάσαντο. Νῦν δ' οὐχ οὕτως, ἀλλ' εὔδηλον τοῖς πᾶσι κατέστη καὶ φανερὸν, ὡς εἰς τὴν θάλασσαν, τῶν χοίρων ἀπολομένων, εἰσῆλθον οἱ δαίμονες, τῆς ἀνθρωπίνης μονῆς ἐκχωρήσαντες. Καὶ δέξαι ταύτης τῆς ἱστο-

Fol. 34. v°. ρίας χάριν ἱκανὴν τὴν ἀπόκρισιν.

CAPUT XII.

Solutio de dicto : Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum. (Matth. xix, 24; Marc. x, 25; Luc. xviii, 25.)

Ἑτοίμως[1] δὲ καὶ τὴν ἑξῆς πεῦσιν ἀποδέχεσθαι τὴν περὶ τοῦ « Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς. » Ἄνωθεν δέ σοι τοῦ πράγματος ἐρῶ τὸ διήγημα· πλούσιός τις τῷ Χριστῷ προσελθὼν, σχήματι μὲν σεμνῷ, γνώμῃ δ' ἀγκύλῳ καὶ οὐκ ὀρθῇ, καμπύλως διελέγετο φάσκων· « Τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; » ὅδε πρὸς αὐτὸν οὐχ ὡς διδάσκαλος, ἀλλ' ὡς πατὴρ εὔνους ἠπίως ἀπεκρίνατο λέγων· « Τήρει τὰς ἐντολάς· καὶ ζωὴν μὲν αἰώνιον [ἕξεις]· » τὰς ἐντολὰς ὑπάρχειν ὑφηγεῖτο προπαιδαγωγῶν αὐτὸν διὰ τῶν ἐντολῶν εἰς ἄκραν περιωπὴν, εἶτα διὰ τοῦ πλούτου εἰς αὐτὴν εἰσάγων τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, εἴ γε φιλοσοφώτερον τὸ κρεῖττον ἀτενίσας αὐτίκα καταλλάξει[2] τὸ βραχὺ τοῦ μείζονος καὶ τὸν σωρὸν τῶν φθαρτῶν, ἵνα λάβῃ τὸ ἄφθαρτον, μετρήσει τοῖς πένησιν. Οὐδὲ γὰρ, ὡς αὐτὸς φὴς, ὁ πλοῦτος τὸν πλούσιον τῆς βασιλείας ἀπέκλεισεν, ἀλλὰ τοὐναντίον εἰσῆγεν, εἰ τοῦτον νήψας καλῶς ᾠκονόμησεν. Ὥσπερ γὰρ στρατιώτης εὖ καὶ καλῶς τῇ πανοπλίᾳ χρώμενος ἔνδοξος δι' αὐτῆς καὶ λαμπρὸς καὶ ἐπιφανὴς, δι' αὐτῆς[3] εἰς βασιλέα σεμνῶς εἰσπορεύεται, δι' αὐτῆς εἴσω τῶν ἀνακτόρων λάμπει, δι' αὐτῆς ἐπίσημος ἀρχοντικαῖς δυνάμεσι, δι' αὐτῆς τὸ ἄμαχον ἐν ταῖς πόλεσιν ἔχει·
Fol. 37 ἂν δὲ κακῶς διάθηται[4] καὶ μὴ δεόντως βαστάσῃ, δι' αὐτῆς πᾶσιν ἁλώσιμος τοῖς πολεμίοις γίνεται, δι' αὐτῆς δ' ὡς ἐπίβουλος τῶν περιβόλων ἐκβάλλεται, δι' αὐτῆς λάφυρον τῶν ἐχθρῶν ἀγώγιμον, δι' αὐτῆς ἀκαθοσίωτος ὀφθεὶς ἐξορίζεται, δι' αὐτῆς τιμωρούμενος τῆς ζωῆς ἀποτέμνεται, καὶ οὐδεὶς τὴν πανοπλίαν ὧδε καταιτιᾶται, ἀλλὰ τὸν οὐ καλῶς τῇ πανοπλίᾳ χρησάμενον. Ὥσπερ οὐδεὶς ἰδὼν ἐν πανοπλίᾳ τινὰ διαλάμποντα τὴν πανοπλίαν λέγει τούτῳ τὴν δόξαν ποιεῖν, ἀλλὰ τὴν σπουδὴν τοῦ χρωμένου τοῖς ὅπλοις, οὐδεὶς οὖν ἕξιν τινὸς ἢ σχέσιν νοῦν ἔχων ἐγκωμιάζει ποτὲ, ἀλλὰ τὸν κεκτημένον, εἰ σοφῶς ἀποκέχρηται, ἐπεὶ μηδὲ γραμματικὸν ἢ ῥητορικὸν[5] ἄνδρα [γραμματικὴ ἢ ῥητορικὴ[6]] ἢ

[1] In ext. marg. περὶ τοῦ | πωλῆσαι τὰ | ὑπάρχοντα, | καὶ ἕξειν θη- | σαυρὸν ἐν οὐρανῷ. — [2] καταλλάξοι. — [3] καὶ δι' αὐτῆς; καὶ plene scriptum, erasum aliquid. — [4] Cod. in textu ὑποθῆται; in ext. marg. διάθηται, a pr. manu ἢ καὶ ἀπόθηται a rec. manu. — [5] In textu ῥητικὸν; in ext. marg. ῥητο|ρικὸν. — [6] Hæc verba in codice omissa sunt.

λιθοξόον τινὰ λίθος ἀπεκόσμησεν, ἀλλ' ὁ τεχνίτης τὴν ὕλην ἐπισΊημόνως ξέσας λαμβάνει τὸν ἔπαινον, καὶ γραμματικὸς τὴν γραμματικὴν ἐπιπόνως μελετῶν ἐπίσημον τὴν ἕξιν τῆς ἐπισΊήμης ποιεῖ, καὶ ῥήτωρ ὁμοίως καὶ τέκτων καὶ ἰατρός· εἰ δὲ τοὐναντίον τῆς οἰκείας ἐπισΊήμης ἕκασΊος ὀλιγωροίη, καὶ διὰ τὴν ἀμέλειαν εἰς τὸν τῶν ἀμούσων χορὸν ἀπονεύσειεν, οὐ τὴν λογικὴν ἢ τὴν πραγματικὴν τέχνην αἰτίαν τῆς τούτων ἀδοξίας κρίνομεν, ἀλλὰ τὴν ἀμέλειαν ἑκάσΊου καὶ καταφρόνησιν· καὶ πλοῦτόν τις ἔχων καὶ καλῶς οἰκονομῶν μέτοχος οὐρανίου βασιλείας γίνεται, κακῶς δ' ἀποχρώμενος ταύτης ἀποκλείεται καὶ τοῦτο
Fol. 35, v°. πάσχει οὐκ ἀπὸ τοῦ πλούτου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς οἰκείας μοχθηρίας εὐλόγως. Οὐδὲ γοῦν[1] τῇ πενίᾳ τις μὴ δεόντως ἐγκαρτερῶν δι' αὐτὴν ἐπαινετός· πολλοὶ γὰρ πένητες, καὶ οὐ πάντες ἐπαινετοὶ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδίαν ἕκασΊος εἰκότως ἐπισΊήμην· οὐδὲ γοῦν ὁ πλοῦτος τὸν πλούσιον ἔβλαψεν, ἀλλ' ἡ οὐκ ἀσΊεία τοῦ πλουσίου προαίρεσις τὸν πλοῦτον ἀνόνητον ἔδειξε καὶ ἀνωφελῆ· οὐδ' ἡ πενία τὸν πένητα εἰς οὐρανὸν ἀνήγαγεν, ἀλλ' ἡ γνώμη τοῦ πένητος ψυχωφελῆ τὴν πενίαν γενέσθαι παρεσκεύασεν· ἡ γὰρ τῆς καλοκαγαθίας ἀρετὴ καὶ διάθεσις κἂν πλουσίῳ κἂν πένητι λάμπει τὸ κατόρθωμα. Ὡς ἡ τοῦ φαρμάκου δόσις μίαν ἔχουσα δύναμιν, κἂν τοῖς κάμνουσι δοθῇ κἂν τοῖς ὑγιαίνουσιν, οὐ μίαν τῶν λαμβανόντων τὴν ἕξιν ἐργάζεται, ἀλλὰ τῶν μὲν ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβάλλει τὴν αἴσθησιν, τῶν δ' ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀνάγει τὰ σώματα, οὐ τῆς δυνάμεως τοῦτο ποιούσης τοῦ φαρμάκου, ἀλλὰ τῶν λαμβανόντων ἀνόμοιον τὴν πεῖραν ἐργαζομένων τῆς δόσεως διὰ τὴν ἀνόμοιον τῆς σωματικῆς συνθήκης ὑπόθεσιν, οὕτω λόγος ἀρετῆς εἷς ὑπάρχων καὶ ὁ αὐτὸς πολλοὺς μὲν πλουσίους εἰς τὸ κρεῖτΊον ἀνήγαγε, πολλοὺς δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ τὸ φαῦλον ἀπήνεγκε, καὶ πένητας ὡσαύτως πολλοὺς μὲν Θεοῦ πρόσφυγας καὶ φίλους εἰργάσατο, πολλοὺς δὲ θεοσΊυγεῖς καὶ μισητοὺς ἐποίησεν, οὐκ ἐξ οἰκείας αὐτοῖς τοῦτο παρέχων δυνάμεως (οὕτω γὰρ ἂν εἷς ὑπάρχων ἢ πάντας ὠφέλησεν ἢ
Fol. 36, r°. πάντας ἐζημίωσεν), ἀλλ' ἕκασΊον ὡς εὗρεν ἔχοντα προαιρέσεως, καθὼς ἦν τις δεκτικὸς, τὰς ἐνεργείας παρέσχεν. Οὐδεὶς γοῦν δι' ἔρωτα βασιλείας οὐρανῶν τὸν πλοῦτον ἀπολέσας ἐν βίῳ κατησχύνθη αἰωνίῳ καὶ ἀγαθῶν[2] ἐκπεσὼν τῶν οἰκείων τοῦ σκοποῦ διήμαρτεν· ἃ γὰρ εἶχε δοὺς, ἃ μὴ εἶχε ἔλαβε· γῆς ἀποθέμενος φορτία δυσβάσΊακτα, ἐλαφρὸν καὶ ἀβαρὲς κλέος ἀνεδέξατο.

Ἕνα γοῦν σοι χάριν ταύτης τῆς ὑποθέσεως πλούσιον ἀφηγήσομαι, τοὺς πολλοὺς διὰ πλῆθος σιγήσας τῶν λέξεων, οἳ τὸν[3] ὧδε πλοῦτον ἀφορμὴν οὐρανίου πλούτου κατεδέξαντο· ὅμως παρεὶς τοὺς πολλοὺς, ἑνὸς μόνου μνησθήσομαι·

In ext. marg. περὶ πένητος, a rec. manu. — [2] αἰωνίου καὶ ἀγαθῆς. — [3] τῶν.

ἔσται γὰρ καὶ ὁ εἷς τῶν πολλῶν ἔλεγχος καὶ κατήγορος[1]. Ὁ τλήμων ἐκεῖνος καὶ κακοπαθὴς ἀνὴρ, ὃν πάντως ἀκήκοας ἐν στήλῃ γράμματος ἁγίου Θρυλλούμενον[2] τὸν τῆς ἀνατολῆς τοπάρχην τὸν καλούμενον Ἰὼϐ, ὃς πλούσιος μὴν ἦν καὶ τῶν κατ' αὐτὸν πρῶτος καὶ οὐ δεύτερος, ὃς ψυχῇ μὲν ὀρθῇ τῆς μονάρχου δυναστείας τὸ σκῆπτρον ἐθεράπευσεν, ἀδιαστρόφῳ δὲ βουλευτηρίῳ λογισμῶν τὴν ἡγεμονίαν ἐδυσώπει τοῦ κρείττονος, ἀνέθῳ δὲ καλοκαγαθίᾳ τὴν πολιτείαν ὕψωσεν, ἀμέμπτῳ δὲ βίῳ τὴν ζωὴν ἐμεγάλυνεν, ἔργῳ καὶ λόγῳ πράττων ἐφ' ἑκάστης τὸ δίκαιον, καὶ πλοῦτον ἔχων ὡς μὴ ἔχων ἐταπεινοφρόνησε νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, οὐ πωλῶν τὰ ὑπάρχοντα καὶ κατακερματίζων[3] κατὰ βραχὺ τοῖς πέ-
Fol. 36 v°. νησιν, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν αὐτῶν τῶν ὑπαρχόντων δωρούμενος καὶ τῶν δεομένων ἀφθόνως τοὺς κόλπους ἀναπληρῶν, τοῦτο μὲν πόκοις οἰείοις[4] τοὺς γυμνοὺς ἀμφιεννὺς, τοῦτο δὲ ψωμὸν, ὃν ἤσθιεν, οὐ γὰρ ἄλλον, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ἐπεδίδου τῷ πεινῶντι τραπέζης, τοῦτο δὲ κοινὸν τοῖς ξένοις νομοθετῶν ὑπάρχειν τὸ οἴκημα, τοῦτο δὲ τοῖς ἀδυνάτοις ὡς εἷς αὐτῶν φιλικῶς συμπαρακαθήμενος καὶ τὰς ὀδύνας αὐτῶν ἀπολοφυρόμενος καὶ τέλος τὴν πᾶσαν οὐσίαν ἀποϐαλὼν διὰ πόθον αἰωνίου ζωῆς καὶ ἀπόλαυσιν καὶ πάντα φροῦδα δικάσας τοῦ βίου τὰ κτήματα διὰ τὴν ἀκήρατον ἐν οὐρανοῖς οἴκησιν τὴν κοπρίαν ἠγάπησεν· ἀποθέμενος τὸν πλοῦτον καὶ τὰς σηπεδόνας ὡς χρυσὸν ἐψηλάφα καὶ ὡς πολυτίμους μαργαρίτας ἔϐλεπε τοὺς σκώληκας· ὑπὲρ πᾶσαν βασιλικὴν ἀρωμάτων ἀποφορὰν τὴν δυσωδίαν ἠγάπησεν (ἦν ἡδὺ τούτῳ καὶ γλυκὺ μονητήριον τῆς κοπρίας τὰ ἔσχατα), καὶ τοῦτον οὔτε πλοῦτος τῆς βασιλείας ἀπέκλεισεν, οὔτε πενία τῆς κατὰ Θεὸν ἀρετῆς ἀπέσπασεν (ἀλλὰ κἂν πλούτῳ φιλόθεος κἂν πενίᾳ φιλάρετος· καὶ πλούσιος ὢν ἐπλούτει ταῖς ἀρεταῖς καὶ πένης γενόμενος ἐφίλει τὸν κτίσαντα), τούτῳ[5] καὶ πενία τὸν πλοῦτον ἐγέννησε, καὶ πλοῦτος τὴν κατὰ Θεὸν δόξαν ἐμεγάλυνε εὐλόγως Θελήσαντι (τῷ γὰρ Θελήματι αὐτοῦ καὶ πλοῦτος ἐδούλευσε καὶ πενία ὑπήκουσεν), οὗτος ἐν πενίᾳ τὴν κακίαν ἐνίκησε κἂν πλούτῳ τῆς ὑπερηφανίας τὴν ὀφρὺν ἐταπείνωσεν, οὗτος ἐν ἀσθενείᾳ τὴν
Fol. 37 r°. δυναστείαν τῶν πειρασμῶν ἐξέλυσε κἂν πλούτῳ τοὺς πειρασμοὺς τῶν παθῶν ἐτροπώσατο, οὗτος ὤφθη κἂν πλούτῳ κἂν[6] πενίᾳ εὐάρεστος πρὸς Θεόν· διὰ τοῦτο τὰς πληγὰς τῶν ἀντιπάλων ἐν τῇ δορᾷ τῆς σαρκὸς βαστάσας ἀνενδότως βραϐεῖον ἔλαϐε καμάτων ἀοίδιμον· διὰ τοῦτο γενναίως πρὸς τὴν ἐπικειμένην τοῦ Βελίαρ φάλαγγα τοῖς ὀστράκοις μαχόμενος τὴν ἀσώματον τῶν πνευμάτων καθεῖλε παράταξιν· ἐκεῖνος ἐν τῇ κοπρίᾳ διὰ πενίαν οἰκῶν εὐσεϐείας περί-

[1] In ext. marg. περὶ τοῦ ἰὼϐ a rec. manu. — [2] Θρηλλούμενον. — [3] In textu κατεργάζων: in ext. marg. κατακερματίζων a rec. manu. — [4] ὀείοις. — [5] In textu τοῦτο; in ext. marg. τούτῳ ἴσ (sc. ἴσως). — [6] καί.

βλεπῖον ἐδείματο ϖύργωμα· ἐκεῖνος σωματικῆς εὐωδίας ἐκπεσὼν, ἐν δυσωδίᾳ καθίσας[1], τῆς ἀθανασίας τὴν εὐωδίαν ἀνέπνευσεν, καὶ ϖλούσιος γενόμενος ἐτύγχανεν εὐγενὴς καὶ ϖένης γενόμενος ϖάλιν εὐγενέσῖερος.

Μὴ γοῦν νομίσῃς[2] ἀπολύτως εἰρηκέναι τὸν Κύριον «Εὐκοπώτερόν ἐσῖι κάμηλον διὰ βελόνης εἰσελθεῖν ἢ ϖλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.» Εὑρίσκονται γὰρ ϖολλοὶ τῆς βασιλείας ἐντὸς γινόμενοι ϖλούσιοι, ἀλλὰ μετ' αἰτίας[3] ἔξω τῶν οὐρανῶν ἐκβάλλει τὸν ϖλούσιον, λέγων· «Δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελεύσονται.» Οἱ γοῦν ἔχοντες καὶ μὴ[4] μεταδίδοντες μηδὲ τοῖς μὴ ἔχουσι συμπαθῶς κοινωνήσαντες, ἀλλ' εἰς οἰκείαν μόνην τῆς ζωῆς ἀπόλαυσιν τὸν ϖλοῦτον ϖεριγράψαντες καὶ μηδέποτε ϖῖωχοῖς φιλικῶς ὁμιλήσαντες μηδὲ ϖενίαν οἰκτρὰν ϖαραμυθησάμενοι μηδέ τινων ἔνδειαν ὀδυρομένων κουφίσαντες, ἀλλὰ τῶν ἐλεεινῶν ἀποσῖραφέντες τὴν
Fol. 37, v°. ἔντευξιν, καὶ τῶν καταφρονουμένων τὰς ἀλγηδόνας ὡς ἄγος ἐκκλίναντες, οὗτοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν εἰσιν ἀλλότριοι. Οὐδεὶς ἄνευ συνηγόρων βλέπει δικασῖήριον, οὐδεὶς βασῖάζων κατηγορίας ὑπώπια ἐπὶ βήματος ἄνεισιν, οὐδεὶς ἐγκλημάτων εἴδη ϖερικείμενος ἐμφανίζεται βασιλεῖ, οὐδεὶς ἐσπιλωμένος εἰς ἑορτὴν ἀπαίρει, οὐδεὶς μετὰ φορτίων εὐωχίαν εἰσάγει, οὐδεὶς εἴσω βασιλείων ὑπονοίας φέρων σημεῖα τυραννικῆς· συνήγοροι τῶν ϖλουτούντων τυγχάνουσι ϖένητες, ἄνευ τούτων ἐπὶ Θεοῦ ὁ ϖλοῦτος ἀνωφελής· σημεῖα κακίας ὑπάρχει καὶ δεῖ ταῦτα ῥίψαι καὶ τυγχάνειν ἐλεύθερον· ἐγκλημάτων ὑπόνοιαν ἡ ὕπαρξις ζωγραφεῖ, ταύτην οἰκονομικῶς ἀποθέσθαι βέλτιον καὶ μετὰ ϖαρρησίας θεραπεύειν τὸ θεῖον· σπῖλοι καὶ ῥυτίδες τὰ τῆς ϖεριουσίας τοῖς ἀνθρώποις ἐγγίνεται, καὶ χρὴ ταυτὶ σκορπίσαι λογισμῷ καλλίονι κἀπὶ τὴν μακαρίαν ἑσῖίαν ἐπείγεσθαι· φορτίον ἐσῖὶ βαρὺ τῶν κτημάτων ἡ φυλακὴ, καὶ δίκαιόν ἐσῖι τὸ βάρος ἀποσείσασθαι καὶ βαδίζειν εὔζωνον εἰς τὴν ἄνω ϖανήγυριν· κατήγοροι ϖλεονεξίας τὰ χρήματα γίνονται, καὶ λυσιτελὲς ταῦτ' ἀποβαλεῖν ἐν τάχει καὶ δίχα τούτων ἐλαύνειν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, εἴ γέ τις ὄντως ϖισῖεύει τῶν ὁσίων βασιλείαν ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχειν· εἰ δὲ μὴ ϖισῖεύει, τί καὶ ϖολυπραγμονεῖ ἄνευ ϖίσῖεως εἰκῇ διαλεγόμενος;

[1] καθήσας. — [2] In ext. marg. comp. σημείωσαι. — [3] Tredecim litt. lacun.; in ext. marg. ἴσ (sc. ἴσως) ϖλοῦτος ὁ ϖόλυς, a rec. manu. — [4] In textu καὶ ·/. μετα|δίδοντες; in ext. marg. ·/. μὴ ἴσ (sc. ἴσως).

CAPUT XIII.

Solutio de dicto : Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos, ambulans super mare. (Matth. xiv, 25; Marc. vi, 48; Ioh. vi, 19.)

Ημεῖς δ' ἐπὶ τοσοῦτόν σοι περὶ τοῦ πλουσίου τὸν λόγον αὐξήσαντες ἐπισυ-
Fol. 38, r°. νάψωμεν αὖθις ἐκεῖνο τὸ διήγημα πῶς[1] ἑσπέρας ὁ Χριστὸς προπέμψας τοὺς μαθητὰς ἐπὶ τῷ τῆς θαλάτ7ης περάσαι τὸ πέλαγος αὐτὸς[2] ἐπέσ7η τῆς νυκτὸς τῇ τετάρτῃ φυλακῇ, καὶ χειμαζομένους αὐτοὺς ἐν τῷ σάλῳ κατέλαβε. Τετάρτῃ δ' οὐκ ἀπὸ τέλους φυλακῇ τῆς νυκτὸς αὐτοῖς ἐνεφάνισεν, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς, τουτέσ7ιν ὥρᾳ τετάρτῃ τῆς νυκτός. Ἐὰν[3] δὲ, ὡς σὺ φὴς, βιασθῶμεν εἰπεῖν τὴν ἀπὸ τέλους, οὐδὲν λυμαίνεται τοῦτο τῷ ζητουμένῳ, εἴπερ ὁ Χρισ7ὸς κατὰ τὸν ὄρθρον ὤφθη τοῖς ἀποσ7όλοις. Πρόκειται γὰρ[4] ἡμῖν ἐκεῖνο μόνον ζητεῖν, εἰ θάλασσαν ἢ οὐ θαλάσσης διέβησαν πέλαγος. Καὶ ὅτι μὲν, κἂν λίμνη ὁ τόπος ἐτύγχανε, θάλασσα τὴν ἐνεργείαν ὑπῆρχε καὶ πέλαγος, ὡς θάλασσα μὲν κυμαινομένη[5] τοῖς πνεύμασι, ὡς θάλασσα δὲ τῶν ἁλιέων τὰ σκάφη βασ7άζουσα, αὐτόθεν ἔσ7ι γνῶναι τοῦ λεγομένου τὸ σαφές· καταχρησ7ικῶς γὰρ πᾶσα συναγωγὴ ὕδατος ὀνομάζεται θάλασσα, κἂν ἐκ ποταμῶν, κἂν ἐκ λιβάδων συνέσ7ηκεν, ἤτοι παρὰ τὴν θόλωσιν ἣν ἐκ τῶν ἀνέμων ὑφίσ7αται συνεχῶς ἢ τὴν θολερὰν πόσιν τὴν γινομένην ἐν αὐτῇ, ἢ τὴν ἁλώδη θέσει οὐ φύσει τυγχάνουσαν.

Ταῦτα μὲν οὖν γραμματικῶν ἐτυμολογείτωσαν ἢ τεχνολόγων παῖδες· ἡμεῖς δὲ τοῦ πράγματος τὴν φύσιν ἰχνεύσωμεν, πόθεν μαθόντες ἢ παραλαβόντες οἱ τὸ εὐαγγέλιον γράψαι πεπισ7ευμένοι τὰς λίμνας οὐ λίμνας, ἀλλὰ θαλάσσας ἔγραψαν. Ἢ γὰρ θείῳ συγκινούμενοι λόγῳ καὶ δόγματι παρέντες[6] ἢ παρά
Fol. 38, v°. τινος πεπαιδευμένου τὸ τοιοῦτον μαθόντες θάλασσαν γράφειν οὐ λίμνην ἠξίωσαν. Τί οὖν; ἤδη λεκτέον ἡμῖν τὸ ζητούμενον. Ὁ τοῦ κόσμου τὴν γένεσιν ἱσ7οριογραφῶν, θεῖος μὲν ὄντως ἀνὴρ καὶ θεοφορούμενος, πᾶσαν δ' ὁμοφύλων ὑπερβάλλοντι κάλλει φύσιν πλεονεκτήσας[7] σοφίας ἀενάῳ[8] πηγῇ ποτιζόμενος, νάματι συνέσεως πολλῷ πιαινόμενος, ὁπηνίκα τὴν ἀκόρεσ7ον τοῦ κάλλους ἱσ7ορίαν συνέγραφεν, ἐλθὼν κἀπὶ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας τῇ διανοίᾳ τὸ

[1] In int. marg. comp. σημείωσαι, a rec. manu. — [2] In textu πέλαγος ·/. ἐπέσ7η; in ext. marg. ·/. αὐτὸς, pall. atram. — [3] ἵνα. — [4] In textu πρόκειται ·/. ἡμῖν; in ext. marg. γὰρ, pall. atram. — [5] In textu κυμαινομένη; in ext. marg. ματουμένη. — [6] πάρεισιν. — [7] ἐπλεονέκτησε. — [8] ἀεννάως.

πάντων ὑδάτων σύσΊημα καὶ συνάθροισμα Θαλάσσας ὑπὸ Θεοῦ κεκλῆσθαι κατεπήκουσεν. Εἰ γοῦν τὸ μακάριον καὶ ἀοίδιμον[1] ὄντως σΊόμα τοῦ κτίσαντος, τὸ ἀθόλωτον κάλλος, τὸ ἀμάραντον ἀγαθὸν, τὸ ἄναρχον καὶ μόνον ἔχον ἀθανασίαν, ἐν τῇ δημιουργίᾳ πᾶσαν συναγωγὴν ὕδατος ὠνόμασε Θάλασσαν, πῶς ἐτόλμων οἱ εὐαγγελισΊαὶ τοῦ δημιουργοῦ τὸν λόγον ἀκυρῶσαι καὶ λίμνην ὀνομάσαι[2] τὴν ἄνω προσαγορευθεῖσαν πρὸς τοῦ Θεοῦ Θάλασσαν; Ὅθεν ἐν νῷ τοῦ κτίσαντος τὸ δόγμα φυλάσσοντες Θάλασσαν καταχρησΊικῶς τὴν λίμνην εἰρήκασιν.

Λοιπὸν ὧδε τὸ κείμενον πρεπόντως σκοπήσωμεν καὶ τοῦ ΧρισΊοῦ τὸ Θαῦμα συντόνως σκεψώμεθα, μὴ ταπεινότητι λέξεως τὴν ὑπέροπΊον ἐκείνην ἱσΊορίαν λεπΊύνωμεν, ἀλλ' ἴδωμεν ἐντεῦθεν τοῦ πράγματος τὸ ἀπόρρητον. Ἄρτι παραδόξοις τερασΊίοις ὁ Ἰησοῦς τὴν γῆν κατασημηνάμενος (πέντε γὰρ χιλιάδας μηδὲ μέχρι ἑνὸς ψωμοῦ ζωῆς ἀφορμὴν σωματικῆς ἐχούσας, ὡς εἰς μεγαλόπολιν κα-
Fol 39, r° ταχλίνας τὴν ἔρημον, δαψιλεσΊάτοις[3] τροφῆς ὀψωνίοις ἐκόρεσεν, ἄφθονα χορηγήσας ὡς ἐξ ἀποθήκης τῆς οἰκείας δυνάμεως ἠρτυμένα τὰ βρώματα, καὶ πισΊοποιούμενος τῆς εὐφροσύνης ἐκείνης τὸν λόγον ἐν ὄψεσι δώδεκα κοφίνους τῶν λειψάνων ἐπλήρωσε, καὶ ταῦτα τοὺς μαθητὰς ἀχθοφορεῖν ἐποίησε πρὸς τὸ τὴν ἀλήθειαν τοῦ γενομένου σημείου ἐκεῖθεν τοὺς παρόντας ἀνενδοιάσΊως ὁρᾶν) καὶ ταῦτα πράξας ἐπὶ τὴν Θάλασσαν ἔγνω μετάγειν τὰ Θαύματα πρὸς τὸ κἀκείνην ἔργοις Θείοις σημειώσασθαι. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν ξηρὰν τοῖς παραδόξοις πεπλήγει καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐπ' αὐτῆς καλῶς πεφιλοφρόνητο, ἔγνω καὶ τὴν ὑγρὰν ἐμπλῆσαι τῆς χάριτος, κἂν ἐν τόπῳ Θαλάσσης κἂν ἐν λίμνης ὑπῆρχε, καὶ τοὺς μαθητὰς ἐπ' αὐτῆς καταπλῆξαι τοῖς τέρασιν. Ἔγνω γὰρ, ἔγνω σαφῶς τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν κρυφῇ διαψέγουσαν καὶ λῃσΊευούσῃ γλώτΊῃ τῷ τῆς ἀπαιδευσίας λόγῳ ψιθυρίζουσαν[4], «Ἆρ' ὁ τὴν γῆν,» λέγουσαν, «εἰς σημείων ἐργασίαν καταδουλωσάμενος ἔχει κἀν τῇ Θαλάτῃ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ποιεῖν τὰ παράδοξα; ἆρ' ὁ σώζων ἐν ξηρᾷ καὶ τρέφων ἀκαμάτως τοὺς αὐτῷ παρεδρεύοντας δύναται[5] ἐν τοῖς ὑγροῖς πράτΊειν τὰ ἐξαίσια;» Διὰ τούτους εὐλόγως τοὺς περιτΊοὺς λογισμοὺς, οὐδέπω τῶν ἐν τῇ γῇ Θαυμάτων παυσάμενος, τῶν ΘαλατΊίων κελεύθων ἐπιβαίνειν ἔσπευδε, καὶ τοὺς μαθητὰς προὔπεμπεν, ἵνα προλαβόντες καὶ χειμῶνος ἀγρίου ζάλην καταλαβόντες, ἐπισΊήμῃ ναυτικῇ τὸν πλοῦν οὐκ
Fol 39, v°. ἀνύοντες, τῇ βίᾳ τῶν ἀνέμων πολλὰ μαχησάμενοι πᾶσαν ἀνθρωπίνην συμμαχίαν ἀρνήσωνται κἀπὶ τὴν βοήθειαν ἔλθωσι τὴν ἀσώματον. ΤυπΊόμενον γοῦν ἐκ πρώρας τὸ σκάφος αἰφνιδίου καὶ ῥαγδαίου πνεύματος ταῖς ὄψεσιν ἐπιτρέ-

[1] Prior lect. σοί | μον; poster. ἀοίδη (δη pall. atram.) | μον. — [2] ὠνομάσαι. — [3] δαψιλεσΊάτης. — [4] ψηθηρίζουσαν. — [5] In textu δυνατοῖς; in ext. marg. ἴσ (sc. ἴσως) δυνατός, pall. atram.

χοντος, παιομένης τε τῆς εἰρεσίας τῷ συρμῷ τοῦ κλύδωνος, ὑπεράντλου δὲ γυρηδὸν γινομένου τοῦ σκάφους, καὶ πρὸς τούτοις νὺξ ἀσέληνος καὶ βαθυτάτη σκιὰ τὴν ὅρασιν πνίγουσα ἀπογνῶναι τοὺς πλέοντας τὴν σωτηρίαν ἐποίει[1]. Πᾶσα γὰρ τῶν σΊοιχείων ἡ φύσις οὐ μικρῶς ἐταράτΊετο, ἀγνοούμενον ὁρῶσα τὸν δημιουργὸν Λόγον, τῶν ἀνθρώπων χάριν γενόμενον ἄνθρωπον. Τότε γοῦν καὶ πλέον τοῦ δέοντος αἱ τῶν ἀνέμων ἐλύθησαν ἡνίαι, ἵνα τοὺς πλωτῆρας τοῖς φόβοις δαμάσαντες τὸν ΧρισΊὸν ἐπάνω τῶν ὑδάτων πεζεύοντα δείξωσιν, ὡς ἐν ἀκινδύνῳ λεωφόρῳ βαδίζοντα, ἵνα τοῦτον ἰδόντες τροχαλῶς ἐπιβαίνοντα τῆς ῥευσΊῆς οὐσίας καὶ[2] μὴ ποντιζόμενον εἰς ἔννοιαν ἔλθωσιν ὡς οὗτός ἐσΊι περὶ οὗ προφητικὴ δέλτος ἀνεβόησε λέγουσα, «Ὁ περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης ὡς ἐπὶ ἐδάφους, » ἵνα ἐκ τοῦ φανέντος τὴν προφητείαν νοήσωσιν. Ὁ γὰρ Ἰησοῦς κουφίσας τῇ θεότητι τὸν ὄγκον τοῦ σώματος ἐπάνω τῶν ὑδάτων ἐβάσΊαζεν ἄβροχον, μᾶλλον δὲ τῶν ὑδάτων τὴν ῥέουσαν οὐσίαν συνάξας ἐπύκνωσε[3] δίκην ἐσΊρωμένης ἐργασάμενος ἀτραποῦ. Ἡ γοῦν οὕτως ἢ οὕτως τῆς θαλάσσης ἐπιβὰς καὶ προφητείαν ἐπλήρωσε· καὶ θάλατΊα μὲν Θεὸν ἐν ἀνθρώπῳ νοήσασα[4] σΊερεοῖ τὰ νῶτα, καὶ βασΊάζει τὸν κτίσαντα, καὶ τὴν φύσιν ἀρνεῖται, οὐ φεύγουσα Fol. 40 τὸν ὅρον, ἀλλ' ὑπηρετοῦσα παρὰ φύσιν τῷ ποιητῇ. Ἄνθρωποι δὲ λογικοὶ μυρίων ἔργων ὁρῶντες ἐξαίσια σκληρότητι γνώμης τὸν ΧρισΊὸν οὐκ ἐγίνωσκον. Ποιήσας οὖν τῷ πατρὶ τὴν μακαρίαν εὐχὴν καί, καθὸ ἄνθρωπος, δυσωπήσας λιπαρῶς, καθὸ Θεός, καταλαβεῖν τοὺς ἐν τῷ χειμῶνι κρατουμένους οὐ βραδύνει, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐλθὼν τὸ σκάφος ἐφόβησεν (ὁ μὲν γὰρ περιπατῶν ἄνθρωπος ἐφαίνετο, ξένον [δὲ] ἀνθρώπου τὸ πρᾶγμα τὴν ὑγρὰν οὐσίαν πεζεύων ἐδείκνυε[5]) πρῶτον γοῦν ὁ φόβος αὐτοὺς ἰσχυρὸς ἐκλόνησε, δεύτερον ἡ ὄψις οὐ μετρίως ἐτάρατΊε, καὶ τρίτον οἱ ἀγῶνες οἱ τοῦ πλοῦ κατεπόνουν. Λαλήσας δ' αὐτοῖς ἅμα τῷ λόγῳ τὴν ἐπικειμένην ἀπέσβεσε ταραχήν, ὑπὲρ φῶς ἡλιακὸν τὴν ἀκτῖνα τοῦ ῥήματος πέμψας τοῖς ἀποσΊόλοις· εἰπὼν γάρ, «Ἐγώ εἰμι καὶ μὴ φοβεῖσθε,» ὡς νέφος τὴν ἐπελθοῦσαν αὐτοῖς καθεῖλεν ἀηδίαν[6] φάς· «Ἐγώ εἰμι ὁ πρὸ μικροῦ τὰς πέντε χιλιάδας ὑμῶν διακονούντων κορέσας τοῖς βρώμασιν, ἐγώ εἰμι ὁ καλέσας ὑμᾶς πότε θαλατΊεύοντας, ἐγώ εἰμι ὁ εἰπὼν ὑμῖν· Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων, ἐγώ εἰμι ὁ τῆς θαλάτΊης καὶ παντὸς σΊοιχείου τὰς ἡνίας κατέχων, ἐγώ εἰμι ὁ λιμώτΊοντας ὄχλους ἐπὶ γῆς δεξιούμενος καὶ τοὺς ἐν θαλάτΊῃ κινδυνεύοντας ἐλεῶν.»

[1] ἐπείη. — [2] In textu ῥευσΊῆς ·/. οὐσίας; in ext. marg. ·/. comp. καὶ pall. atram. — [3] ἐπίκνωσε. — [4] In textu Θεῷ ἐνανθρώπῳ νοήσα; in ext. marg. ἴσ (sc. ἴσως) Θεὸν ἐν ἀνθρώπῳ|νοήσασα a rec. manu. — [5] πεζεύων οὐ μετρίως ἐτάρατΊε ἐδείκνυε; infra οὐ μετρίως ἐτάρατΊε lin. eod. atram. — [6] Forsan ἀειδίαν.

Πέτρος δὲ θεασάμενος τὴν ὑγρὰν οὐσίαν ὅλως μὴ διαπίπ7ουσαν, τοῦ Σω- Fol. 40 v°. τῆρος ταύτης ἐπάνω τροχάζοντος, κρύσ7αλλον πεπηγμένον αὐτὸ φανὲν, ἐδίκασεν ἰσχυρῷ συνεχόμενον πνεύματι καὶ κρατούμενον· πισ7εύων δ' οὐ γνησίως, ἀλλ' ἐνδοιάζων[1] τῷ δισ7αγμῷ, καὶ τοπάζων εἶναι φάσματος τὰ λεγόμενα εἶπεν· «Εἰ σὺ εἶ ὁ πρὸ μικροῦ μεθ' ἡμῶν ἐπαρκέσας τοῖς ἄλλοις, εἰ σὺ εἶ ὁ λόγῳ πάθη κοιμήσας πολυχρόνια, ὁ πατρικὴν ἡμερότητα τοῖς δεομένοις διδοὺς, εἰ σὺ εἶ ὃν ἡμεῖς ἐποθήσαμεν, δι' ὃν κόσμον ἐρρίψαμεν, κέλευσόν με ἐλθεῖν πρός σε ἐπὶ τῶν ὑδάτων.» Ταῦτα δὲ προπετῶς καὶ ἀπαιδεύτως λέγων τοῦ Εἰ παρ' αὐτὰ τὴν δίκην ἐδέξατο, τοῦ Εἰ τὴν ψῆφον οὐκ εἰς μακρὰν ἀπέλαβεν (ὁρῶν γὰρ τὸν δεσπότην ἐπάνω τῶν ὑδάτων ῥᾳδίως πεζεύοντα, ἀμφέβαλλεν[2] εἰ αὐτὸς τυγχάνει τοῦτο ποιῶν, ὡς καὶ ἄλλου τινὸς ἐξουσίαν ἔχοντος περιπατεῖν ἐφ' ὕδατος), ἐξ ὧν ἔλεγε τὴν χώραν ἀπένεμεν. Ὅθεν ὁ Σωτὴρ σφαλλόμενον αὐτὸν ἐπισ7ρέψαι βουλόμενος καὶ νύξαι τῆς ἀπισ7ίας τὸ πάθος ἐν συντόμῳ φησὶν «Ἐλθὲ,» ἵνα διὰ τοῦ Ἐλθὲ ἐλθεῖν μὲν ἐπάνω τῶν ὑδάτων οὐ δυνηθῇ, ἔλθῃ δ' εἰς πίσ7ιν ἀπισ7ῶν τῷ Μονογενεῖ· οὐ γὰρ ἀνθρώπῳ θέμις βαδίζειν ἐφ' ὕδατος, οὐδ' ὁ προφήτης εἶπεν Οἱ περιπατοῦντες, ἀλλ' Ὁ περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης, ἑνὶ προσμαρτυρῶν, οὐ πολλοῖς, τὸ ἐξαίσιον Θεοῦ τοῦτ' εἶναι, οὐκ ἀνθρώπων ἴδιον τὸ θαυμάσιον. Ὅθεν πταίοντα τὸν Πέτρον εἰς αὐτὸ τοῦ πράγ- Fol. 41 r°. ματος ἵν' εἴπω τὸ καίριον καιρίως ὁ Χρισ7ὸς ἐντρέψας ἐπαίδευσεν ἀπισ7ήσαντα πρῶτον ἐν τῷ λέγειν «Εἰ σὺ εἶ,» καὶ δεύτερον ἴσα Θεῷ ἐπάνω τῶν ὑδάτων βαίνειν θρασυνόμενον καὶ τρίτον ψευδῆ ποιῆσαι βουλόμενον τὴν προφητείαν τὴν λέγουσαν Ὁ περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης. Εἰ γὰρ ἦν καὶ Πέτρος περιπατῶν, ἐψεύδετο φάσκουσα Ὁ περιπατῶν, καὶ μὴ Οἱ περιπατοῦντες. Ὅθεν ἀτάκτως ἴσα τῷ δεσπότῃ τὸν δοῦλον νεανιευόμενον ἡ θάλασσα μικροῦ κατεπόντισεν, ὁμόδουλον προπετῆ τιμωρήσασθαι[3] σπουδάζουσα, εἰ μὴ Χρισ7ὸς οἶκτον λαβὼν τοῦ κινδυνεύοντος, τάχιον κρατήσας τῆς χειρὸς ἀνεσώσατο γλώτ7ης αὐτὸν πηδαλίῳ σαθρῷ βυθιζόμενον, καὶ συνέπεισε[4] τοῦ λοιποῦ συγγενῆ τοῦ διαβόλου λέξιν μὴ προτείνεσθαι. Ὡς γὰρ ὁ διάβολος ἀμφιβάλλων ἔλεγεν, «Εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ,» οὕτω Πέτρος ἀπισ7ῶν εἶπεν· «Εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐλθεῖν πρός σε, ἵνα πληροφορηθῶ[5]·» καὶ τὸ θαῦμα τῷ πράγματι κατέχων ἀμφέβαλλε[6], καὶ τὸ σαφὲς ἐν ἔργοις βλέπων ἐνεδοίαζεν. Ἱκανῶς δ' οὖν ὁ Χρισ7ὸς αὐτὸν ὠφελῆσαι βουλόμενος, λέγει· «Ἐλθέ· εἴ σοι τὰ τῆς ὄψεως πρὸς μαρτυρίαν ἡμετέραν ἀνίσχυρα, ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐλθέ· δι' αὐτῶν ἡμᾶς εἶναι βεβαίως πειθόμενος, σ7ερεὰν[7] ἐξ ὑγρότητος τὴν γνώμην ἀνάλαβε· τῶν

[1] ἐνδιάζων. — [2] ἀμφίβαλλεν. — [3] τιμωρήσαισε. — [4] συνέπεσε. — [5] πληρωφορηθῷ. — [6] ἠμφίβαλλε. — [7] σ7εῤῥὰν.

ἀδυνάτων ἐρᾶς τὴν αὐτὴν ἐθέλων τῷ δημιουργῷ δυνασΊείαν ἀναλαβεῖν. Ἐλθὲ Fol. 41 v° ἐπὶ τῶν ὑδάτων, οὐχ ὁμοίως ἡμῖν τὸ κῦμα καταπατῶν, ἀλλ' ἀκίΐδηλον ἐξ αὐτοῦ δεχόμενος εἰς ἡμᾶς τὸν λόγον τῆς πίσΊεως. Ὦ Πέτρε, πολὺς ὁ ἀγὼν, καὶ τετάρτης σοι χρεία φυλακῆς εἰς βοήθειαν· νὺξ μὲν ἀορασία, χειμάζει τὸ πέλαγος, σοὶ δὲ τὸ τῆς ἀγνοίας νέφος ἐπικρεμᾶται· ἀφεγγεῖ βυθῷ τὸ σκάφος κεκλόνηται, σὺ δὲ πλέον τοῦ σκάφους τῇ ἀπισΊίᾳ δεδόνησαι· ἐπιδρομὴ πνεύματος σεσάλευκε θάλασσαν, σὲ δὲ μικρολογία προπετείας κραδαίνει. Ἐκ τετΊάρων[1] σοι κράσεων ἡ συνθήκη τοῦ σώματος, καὶ τούτων ὁ λόγος οὐκ ἔχει τὴν ἕνωσιν τῷ δισΊαγμῷ λυόμενος. Οὐκ οἶδας ὃ λέγεις· ὡς ἐν ὀνείρῳ λαλεῖς φάσκων «Εἰ σὺ εἶ.» Μή τις ἐνάλιος ὄφις ταῦθ' ὑπέθετό[2] σοι λαλεῖν; Ὦ πόσην[3] μεταβολὴν τὸ βραχὺ τῆς ἡμετέρας ἀποδημίας εἰργάσατο! ὁ κορυφαῖος τῶν μαθητῶν ἀοράτῳ πνεύματι τὴν ψυχὴν κυματίζεται, ὁ πρῶτος τῶν ἀποσΊόλων τῷ τῆς ἀπισΊίας βυθῷ[4] καταπίνεται.» Καὶ τῆς χειρὸς πρὸ τοῦ χεῖρον αὐτόν τι παθεῖν κρατεῖ σεμνῶς. Ὡς γὰρ ἔοικε, διπλοῦν γέγονε τῷ Πέτρῳ ναυάγιον· τοῦ σκάφους μὲν κατελθὼν τὸ σῶμα βαπΊίζεται, ἡμῖν δ' ἀπισΊῶν, τὴν ψυχὴν καταπίνεται· ἀγνοίας μὲν πελάγει τὴν ψυχὴν βασανίζεται, ἐν θαλάτΊῃ δὲ ἁλμυρᾷ τὸ σῶμα βαπΊίζεται. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐκράτησεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων· «ὈλιγόπισΊε, εἰς τί ἐδίσΊασας;»

Τῇ τετάρτῃ γοῦν τῆς νυκτὸς ἐφίσΊαται φυλακῇ· τέσσαρα γὰρ τοὺς πλέοντας ἐλύπει κεφάλαια, ἀὴρ ἀφανὴς[5], πνεύματος ἐπιδρομὴ, νὺξ ἀσέληνος, κωκύουσα θάλασσα· τετάρτῃ τοῖς πλέουσιν ἐφίσΊαται φυλακῇ, ἡ γὰρ τετρὰς τῶν σΊοιχείων κατ' αὐτῶν ἐμαίνετο. Εἰ δέ σοι φίλον ἡμᾶς νόμῳ τῆς ἀναγωγῆς φράσαι τὸ προκείμενον, ὑπερκύψαντες ὀλίγον τοῦ γράμματος τὸ ῥητὸν, τηλαυγέσΊατον δηλαδὴ τὸν νοῦν σκοπήσωμεν[6], θάλατΊαν εἶναι λέγοντες τὴν ἁλμυρώδη ζωὴν, νύκτα δὲ τὸν βίον, σκάφος δὲ τὸν κόσμον, πλέοντας δ' ἐν αὐτῷ καθάπερ παννύχιον δι' ὅλου τοῦ βίου τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ἐναντίον δ' ἄνεμον τοῦ διαβόλου τυγχάνειν τὴν πολλὴν ἐναντίωσιν, τετάρτην δὲ φυλακὴν τοῦ Σωτῆρος τὴν ἔλευσιν· εἰς τέσσαρας γὰρ φυλακὰς ἡ νοητὴ νὺξ, τουτέσΊιν ὁ βίος, ἄνωθεν διεκληρώθη· ἐν πρώτῃ φυλακῇ οἱ πατριάρχαι φανέντες πίσΊεως λαμπῆρι τὸν βίον παρεμυθήσαντο· δευτέρᾳ φυλακῇ ἐπισΊὰς ὁ νόμος ἐκυβέρνα τὸ σκάφος· τρίτῃ φυλακῇ ὀφθέντες οἱ προφῆται συνεμάχουν τοῖς πλέουσιν· φυλακῇ δὲ τετάρτῃ ἐπιδημήσας ὁ ΧρισΊὸς τῶν ναυτιλλομένων τὴν ταραχὴν ἐκώλυσε, καὶ πᾶσαν ἐπιδρομὴν τῶν ἀντιπάλων κατέσΊειλεν ἐν πληρώματι τῆς νυκτὸς λαμπηδόνα φιλανθρωπίας ἐπασΊράπΊων τοῖς πλέουσιν. Τοῦτο γνοὺς

τετάρτων. — [2] ταῦτ' ὑπέθετό. — [3] πόσιν. — [4] In textu τῆς ·/. βυθῷ; in ext. marg. ἀπισΊίας, a rec. manu. — [5] In textu κεφαλαιά ·/. ἀφανής; in ext. marg. ·/. ἀήρ. — [6] σκοπίσωμεν.

ὁ ἀπόστολος λεπτῶς τὸ μυστήριον ἔγραφεν· ἡ νὺξ ϖροέκοψεν· ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν· οὕτω γὰρ ἡ τετάρτη τῆς νυκτὸς γνωρίζεται φυλακὴ, καθ' ἣν φανεὶς ὁ Χριστὸς λαμπρὰν θεογνωσίας ἡμέραν εἰργάσατο.

[Fol. 42, v°.] Ἔστι καθ' ἑτέρου θεσπεσίου[1] γράμματος τὸ μυστήριον[2] τοῦτο μαθεῖν τὸ [a IV Reg. II.] ἀπόρρητον· [a]Ἠλίαν ϖάντως ϖου τὸν κορυφαῖον ἀκήκοας ἅρματι φλογερῷ ἐκ τῆς ἐπαράτου ταύτης ζωῆς ἀπονοστήσαντα· οὗτος ϖαρὰ τῆς θείας ὧδε φωνῆς [b III Reg. XIX, 11, 12.] ἀκήκοε τρανῶς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ϖροκειμένου ϖράγματος, ἔνθα φησί[3] «[b]στήσῃ ἔναντι τοῦ Κυρίου αὔριον καὶ ἰδοὺ ϖνεῦμα κραταιὸν διαλύον ὄρη καὶ συντρίβον ϖέτρας, οὐκ ἐν τῷ ϖνεύματι Κύριος· καὶ μετὰ τὸ ϖνεῦμα συσσεισμὸς[4], οὐκ ἐν τῷ σεισμῷ Κύριος· καὶ μετὰ τὸν συσσεισμὸν ϖῦρ, οὐκ ἐν τῷ ϖυρὶ Κύριος· καὶ μετὰ τὸ ϖῦρ φωνὴ αὔρας λεπτῆς,» ἐν τῇ αὔρᾳ τῇ λεπτῇ ὁ Κύριος[5]. Ἄκουσον γὰρ καὶ ὧδε σαφῶς τῶν τεττάρων ὀπτασιῶν τὸν καιρόν· ϖνεῦμα γὰρ κραταιὸν τὸν ϖατριαρχικὸν τῆς θεοσεβείας λόγον ὑπαινίττεται, ὃς τὴν ὄρειον τοῦ δαίμονος θρησκείαν διέλυσε καὶ ϖετρῶν ἀγάλματα ζήλῳ ϖίστεως ἀφειδῶς συνέτριψεν, οἷος ἦν Ἀβραὰμ καὶ οἱ ἀμφ' αὐτόν. Μετὰ δὲ τὸ ϖνεῦμα λέγει συσσεισμὸν τὸν μωσαϊκὸν νόμον, ὅστις τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τῶν ϖροσταγμάτων φημιζόμενος ἔσεισε, τότε μὲν Αἴγυπτον ὅλην, τότε δὲ τὸ Χωρὴβ καὶ τὸ [c Ps. CXIII, 4.] Σιναῖον ὄρος κατὰ τὸ γεγραμμένον «[c]Τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν ὡς κριοὶ,» τουτέστιν ἐσείσθησαν, τοτὲ δὲ τὴν ἔρημον τοῖς φόβοις τοῖς ϖολλοῖς τεσσαράκοντα ἔτη, τότε δὲ [τὴν] τῶν Χαναναίων[6] καὶ Παλαιστηνῶν χώραν. Μετὰ δὲ τὸν συσσεισμὸν λέγει ϖῦρ τὸ ζέον καὶ λαμπρὸν τῆς ὀπτασίας τῶν ϖροφητῶν, ὥς φησίν Ἱερε- [d Ierem. XXIII, 19.] μίας· «[d]Οὐχ ὡς ϖῦρ οἱ λόγοι μου; λέγει Κύριος·» μετὰ δὲ τὸ ϖῦρ φωνὴν [Fol. 43, r°.] αὔρας λεπτῆς (φωνὴν[7] λεπτὴν ὧδε τρανῶς ὑπεσάλπισε[8] τοῦ ἀγγέλου Γαβριὴλ τὸ ῥῆμα, ὃ εὐηγγελίσατο τὴν ϖαρθένον Μαριὰμ) ἢ τάχα λεπτὴν μὲν αὖραν τὸ σωτήριον σῶμα, φωνὴν δὲ τὸν λόγον ἐν αὐτῷ διδάσκοντα. Πάνυ γὰρ ἁρμοδίως οὐκ ἐν τῷ ϖνεύματι, οὐδ' ἐν τῷ συσσεισμῷ, οὐδ' ἐν τῷ[9] ϖυρὶ λέγει τυγχάνειν τὸν Κύριον, ἀλλ' ἐν αὔρᾳ λεπτῇ, τουτέστιν ἐν λεπτῷ καὶ καθαρῷ σώματι· εὐλόγως οὖν ἐν τετάρτῃ καὶ ὧδε τὸν Κύριον ὀπτασίᾳ τυγχάνειν ὁ λόγος συνέστησεν, ὡς ἐν τετάρτῃ φυλακῇ τοῖς Ἀποστόλοις ὀφθεὶς τοὺς ϖλέοντας ἔσωσεν.

[1] In ext. marg. σημείωσαι, comp. a rec. manu. — [2] In ext. marg. τὸ μυστήριον addit. — [3] In ext. marg. ·/. ἔνθα φησὶ. — [4] συσεισμὸς hic et alias. — [5] In ext. marg. a rec. manu φωνὴ αὔρας λεπ (sc. λεπτῆς) κἀκεῖ κύριος. — [6] Χανναναίων. — [7] δὲ τὸν θεον λόγον, voc. linea transfixis. — [8] ὑπεσάλπησε. — [9] οὐδὲ τῷ συσεισμῷ, ἀλλ' οὐδ' ἐν τῷ.

CAPUT XIV.

Solutio de dicto : Nam semper pauperes habetis vobiscum : me autem non semper habetis. (Matth. xxvi, 11; Marc. xiv, 7; Ioh. xii, 8.)

Λοιπὸν ἴδωμεν τί λέγει, «Τοὺς πlωχοὺς πάντοτε ἔχετε, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε,» καὶ πῶς μετὰ τὴν ἀνάσlασιν ἐν τῷ πληρώματι τοῦ Εὐαγγελίου φησίν· «Ἔσομαι μεθ' ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.» Ἡ τοῦ λέγοντος ἀλλοίωσις εἴωθεν ἀλλοιοῦν εἰκότως καὶ τοὺς χρόνους· μέλλων γὰρ πάσχειν καὶ τὴν οἰκονομίαν ἐκπληροῦν τοῦ θανάτου εἰκότως ἔλεγε μὴ πάντοτε τοὺς μαθητὰς ἔχειν τὸν διδάσκαλον· ὅτε δὲ τοῦ θανάτου τὴν ῥαβδουχίαν[1] συνέθλασε καὶ τῆς σωματικῆς κατασlάσεως τὸν λόγον ἐνίκησε, τὸ φθαρτὸν ὑπαλλάξας τῷ ἀφθάρτῳ μυσlικῶς, τὸ τηνικαῦτα κρεῖτlον τῆς φθορᾶς τὸ φθαρτὸν ἐργασάμενος καὶ τὸ πρόσκαιρον ἰδίῳ κάλλει κατακοσμήσας, πᾶσαν τῶν φόβων τὴν προσδοκίαν λύσας, ἐκ θνητῶν εἰς ἀθάνατον μετασlήσας τὸ θνητὸν, ἐκ γῆς εἰς ἄγειον μεταβαλὼν τὸ γήϊνον, ἐκ τυραννικῆς δουλείας εἰς ἐλευ-
Fol. 43 v θέριον[2] βασιλείαν ἀναλαβὼν, τὴν ἐπίκηρον εἰς ἀκήρατον ὑψώσας δίαιταν, ἁπαξαπλῶς τὸν ἄνθρωπον Θεὸν ἐργασάμενος, καθὸ Θεὸς λέγει τὴν ἀπερίγραφον αὐτοῦ ἐξουσίαν πανταχοῦ παρεῖναι τοῖς μαθηταῖς καὶ μὴ περικλείεσθαι, μὴ χρόνῳ, μὴ τόπῳ, μὴ παχύτητι σώματος, μὴ ποσῷ, μὴ ποιῷ, μὴ χρώματι, μὴ σκιᾷ, μὴ παρελθόντι, μὴ μέλλοντι, μηδ' ἐνεσlῶτι πράγματι. Μετὰ γὰρ τὸ πάθος τὸ σύμπαν ἐπεραίωσεν ἐνεσlὼς, μέλλον καὶ παρεληλυθὸς[3], ποσὸν, ποιὸν, χρῶμα, σκιὰν, παχύτητα σώματος, αὐτὰ περατώσας[4] τὰ λεγόμενα πέρατα, ὡς ἐντὸς αὐτοῦ τὸ πᾶν καὶ μηδὲν ἔξω τυγχάνειν. Καθάπερ γὰρ λαμπάδα πυρὸς ἀδαπάνητον, ἄσβεσlον, πολλὴν, θεσπεσίαν, μεγάλην ἅψας ἐπὶ τοῦ σlαυροῦ, τὴν κρυπlομένην θεότητα δι' αὐτῆς ξεναγούμενος, ἀκαριαίῳ ῥοπῇ πάντα πανταχοῦ περάσας ἐσφράγισε, γῆν, οὐρανὸν, κόσμον ὅλον καὶ τὰ ὑπερκόσμια, Θρόνους, Δόξας, Ὑπεροχὰς, αὐτὰ τὰ Σεραφὶμ, εἴ τι τούτων ἀνώτερον, διὰ τοῦ πατρὸς πάντα κατεσημήνατο. Τί γὰρ δεῖ λέγειν περὶ | ἀδύτων καὶ νερτέρων, ὑποχθονίων, ἀφανῶν ὡς ὅλοις ἐπισlὰς ἀσlραπῇ θεότητος τῆς οἰκείας ἐξουσίας τὴν δεσποτείαν ἐφήπλωσεν[5];

[1] ῥαγδουχίαν. — [2] ἐλευθερίας. — [3] Pr. l. καὶ παρεληλυθός, alt. καὶ τὸ παρεληλυθός ubi τὸ a rec. manu superscriptum rejeci. — [4] Pr. l. παρατώσας; alt. positum ε a rec. manu. — [5] ἐφύπλωσεν.

Ἀμέλει[1] τὸν λησΊὴν οὐχ ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς Θεὸς ϖισΊευθεὶς ϖαρ' αὐτὰ τῆς ϖίσΊεως ἐπὶ τὸν ϖολύολϐον ἀνάγει ϖαράδεισον, ὃν ἀπορρήτως ἐξ ἀρχῆς Φυτεύσας ἐρρίζωσεν. Οὐ γὰρ ὡς μυθευόμενοί τινες ἀποσοΦίζονται, γραῶν σα- [Fol. 44, r°.] πεισῶν μασώμενοι ῥήματα, δυσωδίας μαγειρικῆς καπνὸν ἐρευγόμενοι, κυνῶν ϖαραΦόρων λύτΊαν ἀπομιμούμενοι, γνώμην τοῖς χρισΊομάχοις ὁμοίαν χαλκεύοντες, ἰουδαϊκῆς μανίας κοινωνοὶ καὶ συνήγοροι, διασΊολῇ λέξεως τὸν νοῦν τεμαχίζοντες, τὸ γεγραμμένον καλῶς κακῶς ἀπαγγέλλοντες, Φάσκοντες, [[a] Luc. xxiii, 43.] «[a]Ἀμὴν λέγω σοι σήμερον,» εἶτα διασΊείλαντες, «Ἔσῃ μετ' ἐμοῦ ἐν ϖαραδείσῳ» λέγουσιν ἀντὶ τοῦ «Σήμερόν, σοι λέγω, ἔσῃ ἐν ϖαραδείσῳ μετ' ἐμοῦ» ϖοτε, ὡς εἰς μέλλοντα χρόνον τὴν ἐπαγγελίαν τῷ λησΊῇ ἀποπέμπεσθαι; Καὶ τίς ἐν τούτῳ τὴν τερατολογίαν[2] ταύτην καταδέξεται; τίς δὲ νοῦν ἔχων ἐρρωμένον καὶ λογισμὸν ὑγιᾶ τῶν οὕτω ῥυπαρῶν λόγων καπηλεῖον ἀνοιξάντων ἐν βίῳ τὸ δόγμα ϖροσοίσεται; Κυνῶν[3] ἀλληλοΦάγων τὰ τοιαῦτα ῥήματα, ἀσπίδων ἰοΦόρων τὰ τοιαῦτα θρυλλήματα, ὄΦεων συριζόντων τὰ τοιαῦτα μυθεύματα, σοΦίσμασι τὴν ἀλήθειαν κλέψαι διατολμήσαντα, τὰ ϖρὸς ἀνατροπὴν τῶν καλῶν λόγῳ δεινῶς ἠκονημένα, τὰ τολμῶντα ϖεριγράΦειν τὸν ΧρισΊὸν ἐν τῷ ϖάθει. Καὶ τίς (ἐρωτήσωμεν γὰρ τοὺς οὕτω κενόΦρονας) ἔσχισε τὴν γῆν καὶ τοῦ θανάτου τὸ ζοΦερὸν ἤνοιξε δεσμωτήριον; τίς ἔκλασε τοὺς ἐκ μακρῶν αἰώνων ἐπικειμένους δεσμοὺς τῷ Ἅδῃ τῷ σΊυγητῷ; τίς οὐρανὸν λάμπειν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων τὸ σέλας ἐκώλυσε; τίς νεκροὺς ϖρὸ[4] ϖολλῶν ἤδη χρόνων λυθέντας ἀπὸ ψυχῶν[5] ϖΊαρμοῦ τάχιον ὡς ὀλίγον ὑπνώσαντας ἐκ τῶν [Fol. 44, v°.] τάΦων ἀνέσΊησεν; Ἢ ϖάντως ὁ Θεὸς Λόγος ὁ τοῦ σΊαυρουμένου τότε μὴ χωριζόμενος ἦν[6] ταῦτα μὲν ἱκανὸς καὶ τὰ τούτων ἐπέκεινα ϖοιεῖν εὐπορώτατος, τὰ δὲ τούτων βραχύτερα[7] ϖράτΊειν οὐκ ἐπήρκεσε; Πολὺ γὰρ μεῖζον κλεῖσαι μὲν οὐρανὸν καὶ καλύψαι τὰ Φέγγη καὶ Ἅδην ἀνοῖξαι καὶ τοὺς κατοιχομένους εἰς ζωὴν μεταπέμψασθαι, τοῦ ϖαράδεισον ἀνοῖξαι καὶ τὸν λησΊὴν εἰσάξαι. Ἄτοπον δὲ κἀκεῖνο, εἰ τὸ κράτος τῆς ἡμέρας ἀνειληΦὼς ὁ ἥλιος ὑΦ' ἓν τῆς οἰκουμένης καταλαμϐάνει τὸ ϖᾶν καὶ κόσμου ϖαντὸς ἀκτῖνι μιᾷ Φωτίζει τοὺς τέρμονας, ὁ δὲ νοητὸς ἥλιος ὁ ϖαμΦαὴς, ὁ ἄσκιος, ἀπορρήτως ἐκ ϖατρὸς ἀνατείλας τοῖς ὅλοις, ἀχρόνως γενόμενος καὶ χρόνους ἔντος ἔχων, Φῶς ὄντως ἀληθινὸν, κρυϐῆναι μὴ δυνάμενον, Φωτίζον ϖάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, κάλλος ὑπερκόσμιον, ἄλεκτον, ἀπερίγραπΊον, μὴ ϖανταχοῦ ϖαρῆν[8], ἀλλ' ἐπὶ τοῦ σΊαυροῦ τυγχάνων οὐκ ἦν ἐν ϖαραδείσῳ, οὐκ ἦν ἐν οὐρανῷ, οὐκ ἐν ϖέρασι τοῦ ϖαντὸς, οὐκ ἐν τῷ ϖατρὶ τῷ γεννῶντι μὴ ϖαρούσης μεσιτείας ἀπα-

[1] In ext. marg. ϖερὶ τοῦ λησΊοῦ a rec. manu. — [2] τερατωλογίαν. — [3] κοινῶν. — [4] In ext. marg. ϖρο a pr. manu additum. — [5] ἀποψύχων. — [6] ἤ. — [7] βραχύτατα. — [8] ϖαρεῖναι.

θῶς τὸν Μονογενῆ; Καὶ ἄνθρωπος μὲν καθεύδων νῷ τῆς Φαντασίας γῆν ὁδεύει, πόλεις καταλαμβάνει, περᾷ ποταμοὺς, ψυχῆς ἀκοιμήτῳ λόγῳ τοῖς πᾶσιν ἐπιΦοιτᾷ, Χριστὸς δ' ἐπὶ σταυροῦ τὸ[1] σῶμα κρατούμενος ἧττων ἀνθρώπου γέγονεν; ἀνθρώπου ποιητὴς καὶ πλάστης καὶ τεχνίτης οὐ παράδεισον ἔχει; οὐ κόσμον ἐνηγκάλισται; οὐχ ἡνιοχεῖ τὸ πᾶν; οὐ κρατεῖ τὰς ἡνίας[2]; οὐκ ἐν τῷ Fol. 45, r°. *πατρὶ τυγχάνων, οὐρανὸν ὅλον καὶ τὰ ἐπέκεινα τῶν οὐρανῶν κυβερνᾷ; Φεῦ τῆς ἀνοίας! Φεῦ τῆς δυσΦημίας! οὐκ εἰς τὸ βέλτιον τοῦ κοινοῦ ἡ τοῦ σταυροῦ δύναμις, εἴ γε τοῖς πιστεύουσιν οὐκ ἰσχύει παρ' αὐτὰ διδόναι τὸ αἴτημα. Καὶ πρὸ μὲν τοῦ σταυροῦ πιστεύοντι τῷ λεπρῷ τὰ τῆς καθάρσεως ἕτοιμα, ὁμοίως τυΦλῷ[3] καὶ τῷ παρέτῳ τὰ τῆς σωτηρίας, Λαζάρῳ νεκρῷ, τῶν ἀδελΦῶν πιστευουσῶν, τὰ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἕτερα μυρία συμπτώματα καὶ πάθη τὸν λόγον τῶν πιστευόντων ἔΦθανεν ὑγιαίνοντα, ἐπὶ δὲ τοῦ σταυροῦ, ὅπου τὸ συμπέρασμα τῆς πάσης οἰκονομίας, ὅπου τὸ πλήρωμα τῶν ἀγώνων τῶν μυστικῶν, ὅπου τὸ βασίλειον ὄντως τὸ διάδοχον, ὁ πιστεύων τῆς πίστεως παρ' αὐτὰ οὐ λαμβάνοι[4] τὸ λαμπρὸν ἐχέγγυον[5];*

Ἀλλὰ τί Φασιν οἱ τῆς ἀμαθοῦς διατριβῆς συνήγοροι[6]; Καθὸ μὲν Θεὸς, εἶχεν ἐξουσίαν καὶ αὐθωρὸν εἰσάγειν τὸν λῃστὴν εἰς τὸν παράδεισον, καθὸ δὲ ἄνθρωπος, οὐκ ἔτι. Πρὸς οὓς ῥητέον, εἴ γε συνετεύξαντο· ὦ τῆς ἀπαιδευσίας τὴν μέθην ἀπόζοντες! ὦ τῶν ἐμβροντήτων ἔκγονοι καὶ ἀπόγονοι[7]! τίνι γοῦν ὁ πιστεύων ἐπίστευεν; ἀνθρώπῳ ψιλῷ ἢ καὶ Θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ τυγχάνοντι; εἰ μὴ θέλετε μερίσαι τὸν Χριστὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν Θεὸν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα πιστεύοντες ἰδίως μὲν τῷ Χριστῷ πιστεύσωσι, τουτέστι τῷ ἀνθρώπῳ, ἰδίως δὲ τῷ Θεῷ Λόγῳ τῷ σαρκωθέντι καὶ λαβεῖν ἀξιώσαντι τὸ τῶν ἀνθρώπων ἰδίωμα. Ἄπαγε! μηδ' εἰς ἔννοιαν ἔλθοι τοῦτό γε πιστοῦ ποτε! Οὐ γὰρ ἄλλος ὁ Χριστὸς καὶ ἄλλος ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ υἱὸς, ἀλλ' ὁ Χριστός ἐστιν ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ ἐστιν ὁ Χριστός· ὅθεν οὐκ ἄλλος ὁ Χριστὸς καὶ ἄλλος ὁ Ἰησοῦς, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς καὶ Χριστός Fol. 45, v°. *ἐστιν ὁ Ἰησοῦς· Φρίττει γοῦν τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα ὁ ᾅδης, οὐχ ὑπομένει ἂν ἀκούσῃ τὸν Ἰησοῦν. Οὐ τὸ πλῆθος οὖν τῶν ὀνομάτων πλῆθος εἰσάγει υἱῶν, ἀλλ' εἷς ἐστιν ὁ υἱὸς, ἔχων ὀνόματα πολλά. Κἂν γοῦν τις τὸν Ἰησοῦν εἰς βοήθειαν καλῇ, οὐ διασΦαλήσεται· κἂν τὸν Χριστὸν, οὐ πταίσει· κἂν τὸν υἱὸν, οὐχ ἁμαρτήσει ποτέ· κἂν τὸν Μονογενῆ, οὐ σκανδαλισθήσεται· τοιαύτῃ[8] γὰρ γνώμῃ ὁ λῃστὴς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ πιστεύσας τῷ Χριστῷ μετὰ τοῦ πιστεύ-*

[1] *τῷ*. — [2] *οὐ κρατεῖ τὰς ἡνίας* F. glossema. — [3] *τυΦυλῷ*. — [4] *λαμβάνει*. — [5] In textu *ἐγέγγυον*. — In ext. marg. *ἐχέγγυον ἴσ* (sc. *ἴσως*). — [6] In ext. marg. comp. *σημείωσαι*. — [7] *καὶ ἀπόγονοι* in ext. marg. addit. a pr. manu. — [8] In ext. marg. comp. *σημείωσαι*.

θέντος ὁρᾷ τὸν παράδεισον. Εἰ γὰρ ἐξ ὕλης ἢ βοτάνης συγκειμένου φαρμάκου τοπικῶς ἐν οἰκίας μέρει κατακειμένου, πανταχοῦ τῆς οἰκίας ἡ ὀσμὴ τοῦ φαρμάκου ἀπεριγράφῳ λόγῳ τοῖς ὅλοις ἐπέρχεται, πῶς οὐχὶ δῆτα μᾶλλον καὶ μυστικὸν καὶ πολὺ καὶ θεσπέσιον φάρμακον τὸ σωτήριον σῶμα καθάπερ ἐν οἴκῳ μεγάλῳ, δηλαδὴ τῷ παντὶ κόσμῳ, ἐπὶ σταυροῦ κρεμασθὲν, ὀσμῇ[1] θεότητος πάντα καταλήψεται, ἰσχυρᾷ τῆς εὐωδίας καὶ ζωτικῇ δυνάμει ἀνατολὴν, δύσιν, ἄρκτον, καὶ μεσημβρίαν, ὅλην τῆς οἰκουμένης τὴν ζώνην διϊκνούμενον; Οὐδεὶς οὖν τὸν Ἰησοῦν μετὰ τὴν ἀνάστασιν λόγος περιέκλεισεν, οὐ τόπος, οὐ χρόνος, οὐ ποσὸν, οὐ ποιὸν, οὐ πλάτος, οὐ μῆκος, οὐχ ὕψος, οὐ βάθος[2]· ἀλλὰ κἂν ἐν δυσμαῖς καλέσῃ τὸν Χριστόν τις, κἂν ἐν τῇ ἀνατολῇ, κἂν ἐν αὐτοῖς [τοῖς] ἀδύτοις, πρὸ τῆς κλήσεως ἐκεῖ τὸν Χριστόν ἐστιν εὑρεῖν· ἀχώριστον γὰρ ὑπάρχει τοῦ Θεοῦ Λόγου τὸ τοῦ σώματος ὄργανον· ἄλυτον ὁ ἱμὰς, ὡς Ἰωάννης Fol. 46, r°. εἶπεν, ἐκείνου τοῦ πράγματος. Τούτῳ γοῦν τῷ λόγῳ καὶ τὸν λῃστὴν εἰς τὸν παράδεισον ἄγει, τούτῳ τῷ λόγῳ καὶ τοῖς Ἀποστόλοις συνῆν, τούτῳ τῷ λόγῳ μέχρι συντελείας τῶν πιστῶν οὐ χωρίζεται[3].

Πρὸ μέντοι τοῦ πάθους, ἠλήθευεν εἰπών, «Τοὺς πτωχοὺς πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε,» ὁπηνίκα τῆς οἰκονομίας ὁ μυστικὸς θάνατος ἔμελλεν αὐτὸν σωματικῶς χωρίζειν τῶν μαθητῶν, ὁπηνίκα δὲ καὶ γυνή τις ἀλάβαστρον μύρου πολυτίμου γεμίσασα κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ σύμπαν κατέχεεν, ὅτε καὶ θρύλλος ἱκανὸς τῶν γογγυζόντων ἐγένετο, ὡς ἐχρῆν μᾶλλον πένητας ἐκ τοῦ μύρου τραφῆναι, καὶ μὴ τὸν πτωχεύσαντα δι' ἡμᾶς μυρισθῆναι, τοῦτον δὲ τὸν γογγυσμὸν ὁ τῆς προδοσίας ἐργάτης ἀνέκαυσεν, ὁ τριακοσίων μὲν δηναρίων τὸ τῆς βοτάνης μῦρον ἀποτιμησάμενος, τριάκοντα δὲ τὸ οὐράνιον μῦρον τὸ κενωθὲν ἐπὶ γῆς ἐν παροινίᾳ πωλῶν[4]. Ἀλλ' οὐχ ἁρμόδιον τὰ νῦν τῆς σκηνῆς Ἰούδα τραγῳδεῖν τὴν ὑπόθεσιν· ζητημάτων γὰρ ἀγῶνες τόνδε δαμάζουσι καὶ τῶν ἀπορουμένων κεφαλαίων ἡ λύσις καταπονεῖ. Διὸ καὶ ταύτην πιθανῶς λεχθεῖσαν λαβὼν τὴν ὑπόθεσιν, ἑτέρα εἴ τις ὑπόκειται ζητήσεως ἀφορμὴ, ἐν τῷ μέσῳ φανέρωσον· ὀνίνησι γὰρ ἡμᾶς οὐ μικρῶς τῆς τοιαύτης ἀντιλογίας ὁ κάματος.

[1] ὀσμὴ. — [2] In ext. marg. comp. σημείωσαι. — [3] χορίζεται. — [4] πολλῶν.

CAPUT XV.

Quæstio de dicto: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. (Ioh. vi, 54.)

Ἕλλην[1]. Ὁ δ᾽ ὑπομειδιάσας καὶ κατασἸεϊζόμενος ἡμῶν, ἀπεκρίνατο φάς· Ὡς Fol. 46. οἱ θρασύτεροι τῶν ἀγωνισἸῶν μέχρι τῆς ἀγωνίας νικᾶν ἐπαγγελλόμενοι πολλοὺς ἐν τῷ σἸαδίῳ τρέχειν ἐρεθίζουσι, τὸν αὐτὸν δοκεῖς μοι καὶ σὺ τρόπον ἀνειληφὼς, ἑτέραν ὡς ἐκ βαλϐῖδός σοι θέλειν[2] πεῦσιν προσάγεσθαι. Λέγ᾽ οὖν ἡμῖν, ὦ τᾶν, ἐντεῦθεν ἀρξάμενος.

Πολυθρύλλητον[3] ἐκεῖνο ῥῆμα τοῦ Διδασκάλου ἐσἸὶν, ὃ λέγει· «Ἐὰν μὴ φάγητέ μου τὴν σάρκα καὶ πίητέ μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς.» Τοῦτο γὰρ οὐ θηριῶδες ὄντως οὐδ᾽ ἄτοπον, ἀλλ᾽ ἀτοπήματος παντὸς ἀτοπώτερον καὶ παντὸς θηριώδους τρόπου θηριωδέσἸερον, ἄνθρωπον ἀνθρωπίνων σαρκῶν ἀπογεύεσθαι καὶ πίνειν ὁμοφύλων αἷμα καὶ ὁμογενῶν, καὶ τοῦτο πράτἸοντα ζωὴν ἔχειν αἰώνιον· ποίαν γὰρ, εἰπέ μοι, τοῦτο ποιοῦντες ὑπερϐολὴν ὠμότητος εἰς τὸν βίον εἰσάξετε[4]; ποίαν τούτου τοῦ μύσους[5] ἐναγεσἸέραν κακίαν ἄλλην καινοτομήσετε; Οὐ φέρουσιν ἀκοαὶ, οὐ λέγω τὴν πρᾶξιν, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸ λεγόμενον νεώτερον τοῦτο καὶ ξένον ἀνοσιούργημα, οὐδὲ τῶν Ἐριννύων αἱ φαντασίαι ποτὲ τοῖς ἐκτόπως ζῶσι τοῦτο κατεμήνυσαν, οὐδὲ Ποτιδαιᾶται, εἰ μὴ λιμὸς ἀπάνθρωπος αὐτοὺς κατελέπἸυνε, τοῦτο κατεδέξαντο· ΘυέσἸειόν[6] ποτε δεῖπνον ἐξ ἀδελφικῆς λύπης τοιοῦτο ἐγένετο· Τηρεὺς ὁ Θρᾷξ ἄκων τοιούτων ἐνεφορήθη[7] σιτίων· Ἅρπαγος ὑπ᾽ ἈσἸυάγους ἀπατηθεὶς τὰς τοῦ φιλτάτου σάρκας ἐθοινήσατο[8]· καὶ πάντες οὗτοι ἀκουσίως τοιαύτην ὑπέμενον βδελυρίαν. Οὐ μήν τις ἐν εἰρήνῃ ζῶν τοιαύτην ἤρτυσεν ἐν τῇ ζωῇ τράπεζαν· οὐδεὶς παρὰ διδασκάλου τοιοῦτο μυσαρὸν ἐδιδάχθη μάθημα· κἂν Σκυθίαν ταῖς ἱσἸορίαις παρέλθῃς, κἂν τοὺς Μακροϐίους διέλθῃς Αἰθίοπας, κἂν τὴν ὠκεάνιον ζώνην ἐν κύκλῳ διϊππεύσῃς, φθειροφάγους μὲν καὶ ῥιζοφάγους εὑρήσεις, ἑρπετοσίτας καὶ μυοτρώκτας[9] ἀκούσεις, σαρκῶν δ᾽ ἀνθρωπείων πάμπαν ἀπεχομένους. Τίς οὖν ὁ λόγος οὗτος[10]; κἂν γὰρ ἀλληγορικῶς ἔχῃ τι μυσἸικώτερον[11]

In ext. marg. a pr. manu. — [2] θέλεις τὴν. — [3] πολυθρύλλητον. In marg. τὸ addidit pr. manus. — [4] εἰσάξατε. — [5] μίσους. — Verbum in marg. ext. additum a pr. manu. — [7] ἐνεφορίσθη. — [8] Pr. lectio ἐθοινίσατο. — [9] Pr. lectio μυοτρώκτους. — [10] Comp. σημείωσαι. — [11] μυσἸηκώτερον.

καὶ λυσιτελέστερον, ἀλλ' ἡ ὀσμὴ τῆς λέξεως διὰ τῆς ἀκοῆς εἴσω που παρελθοῦσα αὐτὴν ἐκάκωσε τὴν ψυχὴν, τῇ ἀηδίᾳ ταράξασα, καὶ τῶν ἀποκρύφων τὸν λόγον ἐσίνωσεν ὅλον παρασκευάσας[1] *σκοτοδινιάσαι τῇ συμφορᾷ τὸν ἄνθρωπον· οὐδὲ τῶν ἀλόγων ἡ Φύσις, κἂν ἀπαραίτητον ἴδῃ λιμὸν καὶ ἀφόρητον*[2], *ὑπομείνῃ τοῦτό ποτε· οὐδὲ κύων κυνὸς, οὐδ' ἄλλο τι τῶν ὁμογενῶν γεύσεταί ποτε σαρκῶν. Ἀλλὰ πολλοὶ τῶν διδασκόντων καινοτομοῦσι ξένα· τούτου δὲ καινότερον οὐδεὶς τῶν διδασκόντων ἐξεῦρε τραγῴδημα, οὐχ ἱστοριογράφος, οὐ φιλόσοφος ἀνὴρ, οὐ βαρβάρων, οὐχ Ἑλλήνων τῶν ἄνω. Βλέπετε γοῦν τί παθόντες συμπείθεσθαι*[3] *τοὺς εὐχερεῖς ἀλόγως προτρέπεσθε, βλέπετε ποῖον οὐ μόνον ταῖς ἀγροικίαις, ἀλλὰ καὶ ταῖς πόλεσιν ἐπικωμάζει*[4] *κακόν! Ὅθεν δοκεῖ μοι μήτε Μάρκον μήτε Λουκᾶν μητ' αὐτὸν τοῦτο γεγραφηκέναι Ματθαῖον, ἅτε δοκιμάσαντας οὐκ ἀστεῖον τὸ ῥῆμα, ἀλλὰ ξένον καὶ ἀπᾷδον καὶ τῆς ἡμέρου* Fol. 47, v°. *ζωῆς μακρὰν ἀπῳκισμένον. Καὶ τοῦτο μὲν οὐδ' [ἂν] αὐτὸς ἀναγνοὺς ἀσμενίσειας πολλοῦ δὲ [δεῖ] τις ἄλλος*[5] *ἐλευθερίῳ παιδεύσει συναυξηθείς.*

[1] *παρασκεύσας.* — [2] *ἀφόρυτον.* — [3] *συμπίθεσθε.* — [4] *ἐπεκωμάκει.* — [5] Codex *ἄλλο καὶ τοῦτο ἐλευθερίᾳ*; punctis infra et post *καὶ τοῦτο* positis.

CAPUT XVI.

Quæstio de dicto : Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. (Marc. xvi, 18.)

Σκέψαι δὲ κἀκεῖνο λεπ7ῶς τὸ κεφάλαιον[1], ἔνθα φησί· «Τοῖς δὲ πισ7εύσασιν ἐπακολουθήσει σημεῖα τοιάδε· ἐπὶ ἀρρώσ7ους χεῖρας[2] ἐπιθήσουσι καὶ καλῶς ἕξουσι· κἂν θανάσιμον φάρμακον πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει.» Ἐχρῆν γοῦν τοὺς ἐκκρίτους τῆς ἱερωσύνης καὶ μάλισ7α τοὺς ἀντιποιουμένους τῆς ἐπισκοπῆς ἤτοι προεδρίας τούτῳ χρήσασθαι τῷ τῆς κρίσεως τρόπῳ καὶ προκεῖσθαι τὸ θανάσιμον φάρμακον, ἵνα ὁ μὴ βλαβεὶς ἐκ τῆς φαρμακοποσίας[3] τῶν ἄλλων προκριθείη, εἰ δ' οὐ θαρροῦσι τοιοῦτον παραδέξασθαι τρόπον, ὁμολογεῖν αὐτοὺς, ὡς οὐ πισ7εύουσι τοῖς ὑπὸ Ἰησοῦ [ῥηθεῖσιν]. Εἰ γὰρ τῆς πίσ7εως ἴδιον νικῆσαι φαρμάκου κακίαν καὶ νοσοῦντος ἀλγηδόνα καταβαλεῖν, ὁ πισ7εύων καὶ μὴ ποιῶν ταῦτα ἢ γνησίως οὐ πεπίσ7ευκεν ἢ πισ7εύων γνησίως οὐ δυνατὸν ἀλλ' ἀσθενὲς ἔχει τὸ πισ7ευόμενον.

[1] Comp. σημείωσαι. — [2] χεῖρας in ext. marg. a rec. manu. — [3] φαρμακωποσίας.

CAPUT XVII.

Quæstio de grano sinapis. (Matth. XVII, 19.)

Βλέπε[1] δ' ὅμοιον τούτῳ ῥητὸν καὶ ἀκόλουθον· «Ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ· Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν.» Δῆλον τοίνυν ὡς ὁ μὴ δυνάμενος ἐκ προστάγματος ὄρος ἀποκινῆσαι οὐκ ἔστιν ἄξιος τῆς τῶν πιστῶν νομίζεσθαι φρατρίας. Ὅθεν ἐλέγχεσθε φανερῶς ὅτι μὴ ὅπως τὸ λοιπὸν μέρος τῶν Χριστιανῶν τοῖς πιστοῖς ἐναριθμεῖται, ἀλλὰ μηδὲ τῶν ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων τις τούτου τοῦ προσρήματός ἐστιν ἄξιος.

[1] Comp. σημείωσαι.

CAPUT XVIII.

Quæstio de dicto : Mitte te deorsum. (Matth. iv, 6-7.)

Fol. 48, r°. Φέρε δέ σοι κἀκείνην ὧδε τὴν λέξιν εἴπωμεν[1], τίνος χάριν τοῦ πειράζοντος τὸν Ἰησοῦν λέγοντος· «Βάλε σεαυτὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ κάτω,» τοῦτο μὲν οὐ ποιεῖ, φησὶ δὲ πρὸς αὐτόν· «Οὐ πειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου·» ὅπερ δοκεῖ μοι δεδοικότα τὸν ἐκ τῆς καταπτώσεως κίνδυνον τοῦτ' εἰρηκέναι. Εἰ γάρ, ὥς φατε, ἄλλα τε πολλὰ διεπράττετο θαύματα, καὶ δὴ καὶ νεκροὺς ἀνίστα λόγῳ μόνῳ, ἐχρῆν αὐτὸν παραχρῆμα δεῖξαι ὡς ἱκανὸς [ἐστὶ] καὶ ἑτέρους ἀπὸ κινδύνων ῥύσασθαι[2] ἐν τῷ δισκεῦσαι τοῦ ὕψους ἄνωθεν αὐτὸν κάτω, καὶ μηδὲν ὁτιοῦν αὐτὸν λωβηθῆναι τοῦ σώματος, καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ γραφικὸν εἰς αὐτόν που διελάλει κεφάλαιον φάσκον· «Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε μή ποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου,» ὅθεν τοῖς ἐν τῷ ἱερῷ παροῦσι δεῖξαι τῷ ὄντι δίκαιον, ὅτι Θεοῦ παῖς ἐστι καὶ παντὸς κινδύνου δύναται αὐτόν τε καὶ τοὺς αὐτοῦ ῥύεσθαι.

[1] Comp. σημείωσαι. — [2] In textu ῥύσασθαι; in ext. marg. ῥύεσθαι.

CAPUT XIX.

Quæstio de dicto : Dixit Petro : Vade post me, Satana. (Matth. xvi, 23.)

Ταῦτα μὲν χύδην οὕτω μακρηγορούμενα[1] πολλὴν, ὡς εἰκὸς, ἔχει τὴν ἀηδίαν, καὶ ὥσπερ αὐτὰ πρὸς ἑαυτὰ τῆς ἀντιλογίας ἀνακαλεῖ τὴν μάχην. Εἰ γὰρ ἐθέλει τις ὡς ἐκ τριόδου κἀκείνων τῶν εὐαγγελιῶν ἀφηγήσασθαι τὸν λόγον, ὃν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ διαφθέγγεται φάς[2]· «Ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων·» εἶτ' ἐν ἑτέρῳ τόπῳ· «[a]Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν καί σοι δώσω τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.» Εἰ γὰρ οὕτω κατέγνω τοῦ Πέτρου, ὡς καὶ Σατανᾶν αὐτὸν εἰπεῖν ὀπίσω βαλλόμενον καὶ σκάνδαλον μηδ' ὁτιοῦν θεῖον ἀνειληφότα φρόνημα, ἀποσκορακίσαι δ' αὐτὸν οὕτως, ἅτε καιρίως πλημμελήσαντα, ὡς μηδ' εἰς ὄψιν τοῦ λοιποῦ λαβεῖν τοῦτον ἐθέλειν, ἀλλ' εἰς τοὐπίσω ῥίψαι εἰς τὸν τῶν ἀπεριμμένων καὶ ἀφανῶν ὅμιλον, τί χρὴ ταύτης ἀνωτέρω τῆς ἀποφάσεως ψῆφον ἀπεκδέχεσθαι κατὰ τοῦ κορυφαίου καὶ πρώτου τῶν μαθητῶν; Ταῦτα γοῦν εἴ τις νήφων σφοδρῶς μηρυκήσεται, εἶθ', ὡς ἐπιλαθομένου τοῦ Χριστοῦ τῶν κατὰ τοῦ Πέτρου γεγενημένων φωνῶν, ἐπακούσει τὸ «Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν» καὶ τὸ «Σοὶ δώσω τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,» οὐ γελάσεται μέγα τὸ στόμα ῥηγνύμενος; οὐ καγχάσει καθάπερ ἐν θυμέλῃ θεάτρου; οὐ λέξει κερτομῶν, οὐ συριεῖ σφοδρότερον; οὐ τοῖς παρεστῶσιν ἐρεῖ γεγωνότερον, «ἢ Πέτρον Σατανᾶν λέγων ἐμεθύσκετο οἴνῳ βεβλημένος καὶ λαλῶν ἐπίληπτα, ἢ κλειδάρχην τοῦτον τῆς βασιλείας ποιῶν ὀνείρους ἐζωγράφει, τῇ φαντασίᾳ τῶν ὕπνων;» Ποῖος γὰρ Πέτρος βαστάσαι τῆς Ἐκκλησίας τὴν κρηπῖδα δυνάμενος ὁ μυριάκις σαλευθεὶς[3] εὐχερείᾳ τῆς γνώμης; ποῖος στερρὸς ἐν αὐτῷ λογισμὸς ἐφωράθη, ἢ ποῦ τὸ ἀκλόνητον τῆς φρονήσεως ἔδειξεν, ὁ παιδίσκης οἰκτρᾶς ἕνεκεν τοῦ Ἰησοῦ ῥημάτιον ἐπακούσας καὶ δεινῶς κραδαινόμενος, ὁ τρίτον ἐπιορκήσας, οὐ μεγάλης αὐτῷ τινος ἐπικειμένης ἀνάγκης; Εἰ γοῦν τὸν οὕτως εἰς αὐτὸ τῆς εὐσεβείας πταίσαντα τὸ κεφάλαιον Σατανᾶν προλαβὼν εὐλόγως ὠνόμασεν, ἀτόπως πάλιν ὡς ἀγνοῶν ὃ ἐποίησε, τῆς κορυφῆς τῶν πραγμάτων διδοῖ τὴν ἐξουσίαν.

[a] Matth. xvi, 18-19.

Fol. 48, v°.

[1] μακρυγορούμενα. — [2] Comp. σημείωσαι. — [3] σαλευθὶς.

CAPUT XX.

Quaestio de dicto : Septuagies septies. (Matth. XVIII, 22.)

Fol. 40, r°. Ὅτι δὲ Πέτρος ἐν πολλοῖς πλαίσας κατηγορεῖται, δηλοῖ[1] κἀξ ἐκείνου τοῦ κεφαλαίου τὸ ῥητὸν, ὅπου πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «Οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ ἀφήσεις τῷ πλημμελοῦντι τὸ ἁμάρτημα.» Ὁ δὲ ταύτην λαβὼν τὴν ἐντολὴν καὶ τὴν νομοθεσίαν οὐδ' ὁτιοῦν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως πλημμελήσαντα κόπτει τοῦ ὠτίου καὶ μῶμον ἐργάζεται ὁ μηδὲν ὅλως ἁμαρτόντα. Τί γὰρ ἥμαρτεν, εἰ κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ δεσπότου συνῆλθεν εἰς τὴν τότε κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἔφοδον;

[1] δῆλον.

CAPUT XXI.

Quæstio de Ananiæ et Saphiræ morte. (Act. v, 1-11.)

Οὗτος ὁ Πέτρος καὶ ἐν ἑτέροις ἀδικῶν ἐλέγχεται· ἄνδρα γάρ τινα λεγόμενον Ἀνανίαν καὶ σὺν αὐτῷ γυναῖκα Σάπφειραν καλουμένην, ἐπεὶ μὴ τὸ πᾶν τοῦ χωρίου τίμημα κατεβάλοντο[1], ὀλίγον δ' εἰς ἀναγκαίας ἑαυτοῖς τὰς χρείας ἀφώρισαν, ἐθανάτωσε μηδὲν ἀδικήσαντας. Τί γὰρ ἠδίκησαν, εἰ μὴ πάντα τὰ ἑαυτῶν ἠθέλησαν χαρίσασθαι; Εἰ δ' ἄρα καὶ ἀδίκημα τὸ πρᾶγμα ἐνομίζετο, ἐχρῆν αὐτὸν τῶν ἐντολῶν τοῦ Ἰησοῦ μεμνημένον, ἕως τετρακοσίων ἐνενήκοντα πλημμελημάτων συμπάσχειν διδαχθέντα[2], συγγνῶναι τῇ μιᾷ, εἴ γ' ὄντως ἁμαρτία τις τὸ πεπραγμένον ὑπῆρχε· σκοπεῖν δ' αὐτὸν ἐχρῆν πρὸς τοῖς ἄλλοις κἀκεῖνο· ὡς αὐτὸν ἀγνοεῖν ὀμόσας τὸν Ἰησοῦν οὐ μόνον ἐψεύσατο, ἀλλὰ καὶ ἐπιώρκησε τῆς μελλούσης καταφρονήσας κρίσεως καὶ ἀναστάσεως.

[1] κατεβάλλοντο. — [2] διδαχθέντι.

CAPUT XXII.

Quæstio de Petro e carcere liberato ab Angelo. (Act. xii, 5-11.)

Οὗτος ὁ πρωτοστάτης τοῦ χοροῦ τῶν μαθητῶν διδαχθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ

Fol. 49 v°. θανάτου καταφρονεῖν, συλληφθεὶς ὑπὸ Ἡρώδου καὶ φυγὼν, αἴτιος κολάσεως τοῖς τηροῦσιν ἐγένετο. Φυγόντος γὰρ αὐτοῦ νυκτὸς, ἡμέρας γενομένης, θόρυβος ἦν ἐν τοῖς στρατιώταις πῶς ἐξῆλθεν ὁ Πέτρος· ἐπιζητήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης καὶ μὴ εὑρὼν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, τουτέστιν ἀποτμηθῆναι. Θαυμάσαι τοίνυν ἐστὶ πῶς ὁ Ἰησοῦς τοιούτῳ ὄντι τῷ Πέτρῳ τὰ κλειδία δέδωκε τῶν οὐρανῶν, πῶς ἐν τοσούτῳ τεταραγμένῳ[1] θορύβῳ

ᵃ Ioh. xxi. 15. καὶ τηλικούτοις πράγμασι καταπεπονημένῳ[2] ἔλεγε· «[a]Βόσκε τὰ ἀρνία μου,» εἴ γε τὰ μὲν πρόβατά εἰσιν οἱ πιστοὶ[3] εἰς τὸ τῆς τελειώσεως προβάντες μυστήριον, τὰ δ' ἀρνία τῶν ἔτι κατηχουμένων ὑπάρχει τὸ ἄθροισμα, ἁπαλῷ τρόπῳ τρεφόμενον διδασκαλίας γάλακτι. Ὅμως ἱστορεῖται μηδ' ὀλίγους μῆνας βοσκήσας τὰ προβάτια ὁ Πέτρος ἐσταυρῶσθαι, εἰρηκότος τοῦ Ἰησοῦ τὰς Ἅδου

ᵇ Galat. ii, 12. πύλας μὴ κατισχύσειν αὐτοῦ. Κατέγνω καὶ Παῦλος Πέτρου λέγων· «[b]Πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν ἀπὸ Ἰακώβου τινὰς, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθισεν[4]· ὅτε δὲ ἦλθον, ἀφώριζεν ἑαυτὸν φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς· καὶ συνυπεκρίθησαν[5] αὐτῷ πολλοὶ Ἰουδαῖοι.» Πολλὴ[6] δὲ κἂν τούτῳ καὶ μεγάλη κατάγνωσις, ἄνδρα τοῦ θείου στόματος ὑποφήτην γενόμενον ἐν ὑποκρίσει ζῆν καὶ πρὸς ἀνθρώπων ἀρέσκειαν πολιτεύεσθαι, ἔτι δὲ καὶ γυναῖκα περιάγεσθαι, Παύλου καὶ τοῦτο

ᶜ I Corinth. ix. 5. λέγοντος· «[c]Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγεσθαι, ὡς καὶ

ᵈ II Corinth. xi. 13. οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι καὶ Πέτρος;» Εἶτα ἐπιλέγει· «[d]Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι·» Εἰ γοῦν ἐν τοσούτοις ἱστόρηται Πέτρος[7] ἐγκεκυ-

Fol. 50. λῖσθαι κακοῖς, πῶς οὐ φρικτέον ὑποτοπῆσαι κλεῖδας οὐρανοῦ κατέχειν καὶ λύειν καὶ δεσμεῖν αὐτὸν μυρίοις[8] ἐσφιγμένον ὥσπερ ἀτοπήμασιν.

τεταραγμένον. — [2] καταπεπονημένον. — [3] In ext. marg. ab hodierna manu : ὅρα ἕλληνος μαρτυρίαν περὶ τῆς βοσκῆς τῶν προβάτων τοῦ πέτρου, καὶ μὴ, ὦ ἰταλὲ, τοὺς ἀποστόλους πρόβατα νόμιζε, ἀλλὰ ποιμένας. — [4] συνήσθιεν. — [5] συνεκρίθησαν. In ext. marg. a sec. manu : συνυπεκρίθ(ησαν). — [6] πολλοί. — [7] Πέτρος in textu om., in ext. marg. add. a sec. manu. — [8] μυ tantum pr. manus in fine versus : ρίοις in marg. add. sec. manus.

CAPUT XXIII.

Solutio de dicto : Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. (Ioh. vi, 54.)

CHRISTIANUS.

Οὕτω κατακρουσθέντος τοῦ τῆς εὐσεβείας δόγματος καὶ μικροῦ σειομένης τῆς τῶν χρισΊιανικῶν περιβόλων κρηπῖδος, ἔρεισμα λόγων ἱκανῶν ἡμεῖς ἐζητήσαμεν, εἶτ' ὠχυρωμένον καθάπερ πολεμίῳ πύργον ἀνεσΊήσαμεν, ἐν ᾧ πεποιθότες, πολλὰς μὲν ῥημάτων ἀκίδας δεχόμενοι, ἄτρωτοι διεμείναμεν, πολλὴν δὲ σοφισΊικῆς δεινότητος φαρέτραν κενωθεῖσαν ἠνέγκαμεν· καὶ δὴ τῆς πανευχίας καὶ τοῦ ταύτην κατέχοντος λοιπὸν ἀποκάμνοντος ἐκ τοῦ ῥοιζηδὸν καθ' ἡμῶν βελῶν ἠκονημένων τόξον ἀπευθύνοντος, ἡμεῖς ἠρέμα τῆς εὐταξίας κατ' αὐτοῦ τὴν πανοπλίαν ἐθήξαμεν καὶ πρώτην ὥσπερ ἀφετηρίαν εἰς αὐτὸν πεποιήμεθα φάσκοντες εἰς πρόσωπον αὐτοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ περὶ τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ ὡς οὐ ξένον οὐδὲ φρικῶδες εἴρηκεν ὁ Σωτήρ· «Ἐὰν μὴ φάγητέ μου τὴν σάρκα καὶ πίητέ μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε[1] ζωήν.»

Ὅρα γάρ μοι[2] τὸ ἀρτίτοκον νῦν εἴπωμεν καὶ τικτόμενον βρέφος τὸ ἀπὸ σκοτεινῆς καὶ διύγρου μονῆς ἀναχωρῆσαν· ἂν μὴ φάγῃ τὴν σάρκα καὶ πίῃ τὸ αἷμα τῆς μητρὸς, οὐκ ἔχει ζωὴν οὐδ' εἰς ἀνθρώπους ἀνάγεται, ἀλλ' εἰς τὸν σκότον ἄπεισι τοῦ θανάτου· ἂν δὲ τῶν φυσικῶν ἐκείνων μεταλάβῃ πηγῶν καὶ τῆς συγγενοῦς δαψιλῶς κατατρυφήσῃ σαρκὸς, τὸ τηνικαῦτα λοιπὸν εἰς ἡλικίαν ἀγόμενον κρείτΊονος μὲν ἀξιοῦται διαίτης καὶ τάξεως εἰς ἀνθρώπους γραφό-
Fol. 50, v°. μενον παιδεύσεώς τε μεθεκτὸν καὶ πολιτείας λαμπρᾶς μανθάνον[3] χαρακτῆρας, κἀντεῦθεν λοιπὸν εἰς ἄνδρας ἐπισήμους ἔσΊιν ὅτε καὶ μεγάλους τάτΊεται, σΊρατηγίας, ναυαρχίας καὶ πολλοῦ βουλευτηρίου πεῖραν ἀναλαμβάνον[4], καὶ τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων καλῶν αἴτιον τὸ φαγεῖν τῆς τικτούσης τὴν σάρκα καὶ πιεῖν τὸ αἷμα τῆς μητρός. Καὶ μὴ θελήσῃς εἰπεῖν, ὡς οὐχ αἷμα τοῦτο, ἀλλὰ γάλα τυγχάνει· αἷμα γὰρ φύσει κατ' ἀλήθειαν ἐκ φύσεως ζωτικὸν, ἐπὶ τὸν μαζὸν συναγόμενον[5], εἶτα μεταβαλόμενον εἰς λευκότητα γάλακτος ἐκ τοῦ τὴν θηλὴν ἀνώτερον τοῦ σΊήθους ἐπικειμένην κοινωνίᾳ τοῦ ἀέρος

[1] ἔχεται. — [2] μοι in textu om., in ext. marg. add. a sec. manu. — [3] μανθάνειν. — [4] ἀναλαμβάνειν. — [5] In ext. marg. a sec. manu : πῶς καὶ τίνι τρόπῳ τὸ τῆς γυναικὸς γάλα γίνεται.

μετακεραννύειν[1] καὶ μεταφέρειν τὸ ξανθὸν εἰς λαμπρότητα. Φιλεῖ γάρ πως ὁ ἀὴρ πλησιαζούσῃ φύσει διδόναι ποιότητα, καὶ πῇ μὲν τὸ λευκὸν καταφορᾷ τῆς φλογὸς ἐπὰν εὕρῃ γυμνὸν, μέλαν ἀπεργάζεται, πῇ δὲ, τὸ ξανθὸν σῖεγανὸν ὑπάρχον διαψύχων λευκὸν καὶ ἐπιφανές· αὐτίκα γοῦν τὸ ὕδωρ μέλαν ὑπάρχον ἐν κρήνῃ καὶ βαθυτάταις πηγαῖς πήξας, χιόνα λευκὴν καὶ λαμπρὸν ἐποίησε[2] κρύσῖαλον. Οὕτως εἰς [τὸ] ἔξω τῆς τικτούσης τὸ ζωτικὸν αἷμα συναγόμενον τρόπον τινὰ γειτονικὸν συμβάλλει[3] τῷ ἀέρι ῥηγνύμενον καὶ συνεχῶς ὧδε κἀκεῖσε συσῖρεφόμενον λευκαίνεται καὶ γάλακτος λαμβάνει ποιότητα. Οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν οὐδ' εἰκῇ τοῦ σῖήθους ἀνώτερον ἡ δημιουργὸς φύσις τὰς σφαίρας τῶν μαζῶν ἐπέθηκεν, οἶά τινα χωρητικὰ καὶ μυσῖικὰ δοχεῖα, ἀλλ' ἐπὶ λόγῳ, καθάπερ ἀφθόνους δεξαμενὰς, τὸ συναγόμενον ἐκ τῶν φλεβῶν ἀπογλυκαίνειν αἷμα καὶ Fol. 51, r°. ποιεῖν ἐπιφανὲς καὶ πότιμον καὶ λευκὸν καὶ τὴν ἐγκειμένην ἀπολεπῖύνειν τῆς σαρκὸς παχύτητα· καὶ οὐ θαυμασῖὸν τοῦτο, ὁπότε καὶ τὸ[4] τῶν ὑδάτων ἁλμυρὸν[5] καὶ τεταραγμένον ἐκ τῶν ὑπονομῶν τῆς ἀβύσσου φερόμενον ὡς διὰ μαζῶν τῶν πηγῶν ἡμῖν ἀποκαθαίρεται.

Εἴ γε οὖν ταῦτα φυσιολόγων ἡμῖν παῖδες πιθανῶς ἀπαγγέλλουσι καὶ πραγμάτων ἀκρίβειαν σαφῶς ἐκδιδάσκουσιν, ἣν καὶ ὑμεῖς περὶ πολλοῦ ποιεῖσθε, ποίαν σοι δοκεῖ ταραχὴν ἐνταῦθα τὸν εὐαγγελικὸν λόγον ἔχειν τοῦ Χρισῖοῦ; Τί γὰρ φρικῶδες ἢ ξένον, ὡς τοπάζεις, ἐδίδαξε λέγων· «Ἐὰν μὴ φάγητέ[6] μου τὴν σάρκα καὶ πίητέ μου τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε[7] ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς;» Πόθεν γὰρ, εἰπέ μοι, τραφῇ τὸ τικτόμενον; οὐκ ἀπὸ τοῦ αἵματος τῆς τικτούσης καὶ τῶν σαρκῶν, καθὼς ἀποδέδεικται; οὐ λόγων πιθανῶν εὑρέσει καὶ μηχανῇ, ἀλλὰ τῷ τῆς ἀληθείας ἀκιβδήλῳ κανόνι. Εἴ γε οὖν ὁ Χρισῖὸς ὅσοι ἔλαβον αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, μυσῖικῷ τινι τούτους λόγῳ λοχευσάμενος, εἶτ' ἐνειλήσας ἀφράσῖοις καὶ θείοις σπαργάνοις, πόθεν, ἀφήγησαι, τὰ τέκνα[8] τοῦ Θεοῦ ἄρτι τικτόμενα ζήσεται καὶ τραφήσεται; ἢ πάντως τῶν μυσῖικῶν σαρκῶν ἀπογευόμενα καὶ πιόντα τοῦ μυσῖικοῦ τῆς τικτούσης αἵματος; Ἥτις οὐκ ἄλλη παρὰ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ καθέσῖηκε τίκτουσα· αὕτη γὰρ τὴν ἑαυτῆς τοῖς ἑαυτῆς[9] τέκνοις ἡτοίμασε τράπεζαν καὶ τὸν ἑαυτῆς οἶνον τοῖς ἑαυτῆς ἐκγόνοις ἐκέρασε, καθάπερ ἐκ δύο μαζῶν τῶν δύο διαθηκῶν πλουσίως προχέουσα, αὕτη γοῦν τῶν οἰκείων σαρκῶν καὶ τοῦ οἰκείου αἵματος τοὺς ἀρτιτόκους ἐκτρέφουσα ἥλικας ἀπεργάζεται καὶ μαθητὰς οὐρανίου βασιλείας ἀπο- Fol. 51, v°. τελεῖ, εἶτα εἰς τὴν ἄνω πολιτείαν τῶν Ἀγγέλων ἐγγράφει εἰς τὸ ἀκήρατον

[1] μετα om. in textu, in marg. add. a sec. manu. — [2] ἐποίσε pr. m. : ἐποίησε sec. m. — [3] συμβαλέν. — [4] το om. pr. m. : add. sec. — [5] In ext. marg. a sec. manu : περὶ τῶν ἁλμυρῶν ὑδάτων. — [6] φάγηταί. — [7] ἔχεται. — [8] In ext. marg. a sec. manu ὅρα ἐντεῦθεν τὴν λύσιν. — [9] ἑαυτοῖς.

αὐτοὺς ἄγουσα βουλευτήριον, ἀθανασίας τε πληρώσασα καὶ πάσης μακαριότητος ἐξομοιοῖ τῷ Πατρὶ, δοῦσα[1] αὐτοῖς ἀφθαρσίαν. Σάρκες οὖν καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἤτοι τῆς σοφίας (ταυτὸν γὰρ καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ σοφία) οἱ τῆς καινῆς καὶ παλαιᾶς διαθήκης ἀλληγορικῶς λελαλημένοι λόγοι, οὓς χρὴ τρώγειν μελέτῃ καὶ πέττειν ἐν τῇ γνώμῃ διαμνημονεύοντας, καὶ ζωὴν ἐξ αὐτῶν οὐ πρόσκαιρον ἀλλ' ἔχειν αἰώνιον. Οὕτως Ἱερεμίας εἰς τὸ στόμα τοὺς λόγους ἐκ τῆς χειρὸς τῆς σοφίας δεξάμενος ἔφαγε καὶ φαγὼν ἔσχε ζωήν· οὕτως Ἰεζεκιὴλ κεφαλίδα λόγων φαγὼν ἐγλυκαίνετο καὶ τὸ πικρὸν τῆς παρούσης ζωῆς ἀπεβάλλετο· οὕτως ὁ καθ' ἕνα τῶν ἁγίων καί ποτε καὶ πάλαι καὶ αὖθις καὶ μετέπειτα τὴν σάρκα τῆς σοφίας τρώγων καὶ τὸ αἷμα[2] καὶ πίνων, τουτέστι τὴν γνῶσιν αὐτῆς καὶ τὴν ἀποκάλυψιν ἐν ἑαυτῷ δεχόμενος ἔζησε τὸν αἰῶνα, καὶ ζῶν οὐ λήξει ποτέ. Οὐ γὰρ μόνοις τοῖς μαθηταῖς ἐδίδου τὴν σάρκα φαγεῖν τὴν οἰκείαν ἑαυτοῦ καὶ πιεῖν ὁμοίως τὸ αἷμα (ἢ γὰρ ἂν ἠδίκει τοῦτο ποιῶν καιρίως τισὶ μὲν παρέχων, τισὶ δὲ οὐ πρυτανεύων τὴν αἰώνιον ζωὴν) ἀλλὰ πᾶσιν ὁμοίως ὁσίοις ἀνδράσι καὶ προφητικοῖς ὁμοῦ ταύτην ἀλληγορικῶς τὴν σιταρχίαν ἔδωκεν.

Ἐπ' ἐσχάτου δὲ τῶν χρόνων ἄρτον καὶ ποτήριον τοῖς Ἀποστόλοις διδοὺς ἔλεγε· « Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου καὶ τὸ αἷμά μου. » Ἵνα δὲ σαφέστερον δηλώσω τὸ διήγημα καὶ τοῦ κεφαλαίου τρανώσω τὸ ζήτημα, φυσικῶν σοι λόγων ἀνοίξω τὴν σίτησιν, εἴ γε θελήσῃς τῆς προλήψεως[3] ἀποθέσθαι τὴν οἴησιν· μαθήσῃ γὰρ αὐτόθεν τὸ μυστήριον. Τί γοῦν ἐστιν ὅ φαμεν; ἐκ γῆς πάντες ἄνθρωποι[4]
Fol. 52, r°. τὸ σῶμα γεγενήμεθα καὶ τρόπον τινὰ τρώγοντες τὴν σάρκα ταύτης, οὐ γὰρ αὐτὴν, καὶ τὸ αἷμα πίνοντες αὐτῆς οὐ φθειρόμεθα· σὰρξ δὲ γῆς καὶ αἷμα ὁ ξηρὸς αὐτῆς καρπὸς[5] καθέστηκε καὶ ὑγρός· ἀφ' ὧν ἐσθίοντες κατακόρως καὶ πίνοντες ζῶμεν, οὐ λυποῦντες τὴν γῆν, τὴν σάρκα καὶ τὸ αἷμα αὐτῆς ἀναλίσκοντες· σῖτον γὰρ καὶ οἶνον ἐξ αὐτῆς δρεπόμενοι ἱλαρῶς ἐν αὐτῇ τρυφῶμεν διάγοντες. Χρῆσόν μοι λοιπὸν ὧδε εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ μυστηρίου τὸ οὖς καὶ πρὸς τὴν ἀκρόασιν θέωσον τὴν διάνοιαν[6]. Τί οὖν; γῆν ἔκτισεν ἐν ἀρχῇ ὁ Μονογενὴς υἱὸς, ἐκ γῆς τὸν ἄνθρωπον λαβὼν ἐδημιούργησεν, ἐξ ἀνθρώπου τὸ σῶμα λαβὼν ἐνηνθρώπησεν. Εἰ γοῦν τὸ σῶμα γῆ κατηγορεῖται λόγῳ τῆς ἀρχαιότητος, γῆ δὲ τοῦ Χριστοῦ ποίημα λόγῳ δημιουργίας, ἴδιον αὐτοῦ ποίημα δικαίως ὑπάρχουσα, ἐκ ταύτης δ' ἄρτι ἀνεδόθη καὶ οἶνος, ἐξ αὐτῆς δὲ[7] τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα· τὸ δὲ σῶμα τοῦτο ὁ Χριστὸς ἐνεδύσατο, εἰκότως λαβὼν

[1] *δοὺς.* — [2] *καὶ τὸ αἷμα* om. pr. manus : add. sec. in ext. marg. — [3] *προσλήψεως.* — [4] In ext. marg. a sec. manu : *ὅρα τὸν φυσικὸν λόγον.* — [5] *καπνὸς* pr. manus; *καρπὸς* corr. sec. manus. — [6] Comp. *σημείωσαι.* — [7] *καὶ οἶνος* punctis infra positis tollend. signific. pr. manus.

ἄρτον καὶ ποτήριον εἶπε· «Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου καὶ τὸ αἷμά μου.» Οὐ γὰρ τύπος σώματος οὐδὲ τύπος αἵματος, ὥς τινες ἐρραψῴδησαν πεπωρωμένοι τὸν νοῦν, ἀλλὰ κατὰ ἀλήθειαν σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἐπειδὴ τὸ σῶμα ἀπὸ γῆς, ἀπὸ γῆς δ' ὁ ἄρτος ὁμοίως καὶ ὁ οἶνος. Πῶς οὖν κἄλλος τις[1] εἰπεῖν κατετόλμησεν· «Ἡ σάρξ μου βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου πόσις,» ἐπειδὴ γῆς δημιουργὸς καὶ ποιητὴς οὐδεὶς ἀνεφαίνετο οὐδ' οἰκεῖόν τινος τοῦτο τὸ κτίσμα καὶ ποίημα, μόνου δὲ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦτ' ἴδιον; Διὸ καὶ ἔλεγε· «Τοῦτό μου· ἐμοῦ γὰρ καὶ οὐκ ἄλλου τυγχάνει τὸ κτίσμα τῆς γῆς· πάντες γὰρ μετὰ
Fol. 52 v. τὴν γῆν παρ' ἐμοῦ λαβόντες τὸ σῶμα γεγένηνται, ἐγὼ δὲ πρὸ τῆς γῆς παρ' οὐδενὸς ταύτην λαβὼν ἐδημιούργησα· ἐξ αὐτῆς δὲ τὸ σῶμα ἅτε ἐξ ἐμοῦ ποιήματος λαβὼν ἐνηνθρώπησα· ἐξ ἐμοῦ γοῦν ἐμὸν ὑμῖν προτείνω τὸ χάρισμα· ἐκ γῆς ὁ ἄρτος ὑμῖν εἰς τροφὴν[2] ἀφώρισται· ἐμὸν δὲ καθέστηκεν ἡ γῆ δημιούργημα· ἐκ γῆς ὁμοίως τὸ σῶμα καὶ τοῦτ' ἐμὸν φύραμα· ἄρτον γοῦν καὶ ποτήριον ἐκ συμπλοκῆς ἧς συνεπλάκην ὁ ἅγιος τῷ γηΐνῳ σφραγίσας δίδωμι, σῶμα τοῦτ' ἐμὸν εἶναι καὶ αἷμα διαστελλόμενος.»

Εἰ γὰρ ἦν εἰπὼν[3] Ἀβραάμ, ἢ ἄλλος τις τῶν δικαίων· «Ἡ σάρξ μου βρῶσίς τις, καὶ τὸ αἷμά μου πόσις,» θρασυνόμενος μεγάλως ἐψεύδετο, ὡς ἴδιον τὸ ἀλλότριον καταχαριζόμενος, ἐζημίου δὲ τὰ μεγάλα, διδοὺς ἄρτον καὶ ποτήριόν τισιν ἐξ εὐχερείας καὶ λέγων· «Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου.» Οὐ γὰρ αὐτοῦ, ἀλλ' οὗ[4] τοῦτ' ἐτύγχανεν ὕπαρξις. Ἀλλ' οὐδ' ἐσθιόμενα τοῖς ἐσθίουσι ζωὴν ἐχαρίζετο, ἐπεὶ μὴ τὸν ζῶντα λόγον εἶχεν ἐν τῇ συμπλοκῇ. Θεοῦ δὲ σῶμα χρηματίσαν τὸ γήϊνον εἰς αἰώνιον ζωὴν ἦγε τοὺς ἐσθίοντας· σῶμα γοῦν ἴδιον ὁ Χριστὸς καὶ αἷμα τοῖς πιστεύουσιν ἔδωκε ζωτικὸν ἐνθέμενος φάρμακον τῆς θεότητος. Ἄρτον γοῦν λέγων τὴν σάρκα καὶ οἶνον τὸ αἷμα, ἐπαίδευσεν[5] ἡμᾶς εὐλόγως ἐκ γῆς εἶναι τὸ σῶμα καὶ τὸν ἄρτον ὁμοίως, καὶ μίαν ἑκάτερα κεκτῆσθαι τὴν οὐσίαν. Ἀλλ' ὁ κοινὸς ἄρτος ἐν γῇ γεωργούμενος, εἰ καὶ σὰρξ ὑπάρχει τῆς γῆς, ζωὴν αἰώνιον ἔχειν οὐκ ἐπαγγέλλεται, πρόσκαιρον δὲ παραμυθίαν ἔχειν διδοῖ τοῖς ἐσθίουσιν, ἄνευ θείου πνεύματος θάτερον ἀποσβεννύμενος· ὁ δ' ἐν τῇ μακαρίᾳ γῇ τοῦ Χριστοῦ γεωρ-
Fol. 53 r. γούμενος, δυνάμει Πνεύματος ἡνωμένος Ἁγίου, ἐκ μόνης γεύσεως ἀθανατίζει[6] τὸν ἄνθρωπον. Τὴν γὰρ κλῆσιν τοῦ Σωτῆρος ὁ μυστικὸς ἄρτος κεκτημένος ἀχώριστον τὴν γενομένην ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τοῦ αἵματος ἑνοῖ τὸν ἐσθίοντα τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ καὶ μέλη τοῦ Σωτῆρος τοῦτον ἀπεργάζεται.

[1] τις om. pr. manus : add. sec. — [2] εἰς τρόφην om. pr. manus : in ext. marg. add. sec. — [3] εἰπὼν] om. pr. manus : in ext. marg. add. sec. εἰπὼν. — [4] οὗ] οὔτε pr. manus; τε delev. sec. — [5] εὐπαίδευσεν. — [6] θανατίζει.

Καθάπερ γάρ[1] ἡ δέλτος διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ διδασκάλου παραλαβοῦσα τὴν δύναμιν τῷ μανθάνοντι διδοῖ καὶ δι' αὐτῆς ἀνάγει τῷ διδασκάλῳ συνάπτουσα, οὕτω τὸ σῶμα, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἄρτος, καὶ τὸ αἷμα, ὅπερ τυγχάνει ὁ οἶνος, τῆς ἀχράντου θεότητος τὴν ἀφθαρσίαν σπάσαντα, δίδωσιν αὐτόθεν τῷ μεταλαμβάνοντι, καὶ δι' αὐτῆς ἐπανάγει πρὸς αὐτὴν τοῦ κτίσαντος τὴν ἀκήρατον μονήν. Τρωγομένη γοῦν ἡ σὰρξ τοῦ Σωτῆρος οὐ φθείρεται οὐδ' ἐξαναλίσκεται τὸ αἷμα τοῦτο πινόμενον, ἀλλ' ὁ[2] τρώγων μὲν εἰς αὔξησιν θείων δυνάμεων ἔρχεται, τὸ δὲ τρωγόμενόν ἐστιν ἀδαπάνητον, ἐπειδὴ τῆς ἀδαπανήτου φύσεως[3] συγγενὲς ὑπάρχει καὶ ἀχώριστον. <Δέξαι γοῦν, εἴ σοι φίλον, μεγάλης ἀμφιβολίας μεγάλην ἀφήγησιν[4].>

[1] ὅρα τὴν ὁμοίωσιν. — [2] ἀλλά. — [3] λόγῳ τινὶ add. sec. manus in ext. marg. — [4] Delenda sunt omnino hæc verba, ab ipsius Magnetis opere prorsus aliena. Nempe nonnullis codicibus illata fuerat longa narratio de monacho quodam, cui dubitanti de præsentia Christi, ipse Christus sese obtulit. Vide, si libet, Joannem Antiochenum, in Sylloge inedita de sacris mysteriis (cod. Bibliothecæ Parisiensis, 364, 901). Cujus narrationis prima tantum verba librarius noster scripsit.

Turrianus, *De Eucharistia contra Volanum Polonum*, cap. XVII, p. 75 et sq. ed. Paris, 1577 : «Convertam hic e Græco, quæ Magnetes ecclesiasticus auctor et valde «vetus libro tertio Apologiarum adversum Theosthenem evangeliorum calumniatorem «scripsit; dicebat ergo iste idem quod Capharnaitæ illi, durus est hic sermo et quis «potest audire eum? Respondet Magnetes, quod vero non sit hoc ξένον καὶ φρικῶδες, «id est, inauditum et horrendum, considerare licet puerum infantem, quomodo nisi «manducet carnem et sanguinem matris, non vivit; natura enim sanguinis est secun«dum veritatem lac.» Quæ postquam ex hoc capite Magnetis (p. 103), in brevius contrahens, attulit Turrianus, cetera usque ad finem latine convertit (p. 106, 107). Duobus locis ipsa Magnetis verba græce etiam repetuntur Οὐ γὰρ τύπος = καὶ ὁ οἶνος (p. 106, l. 1-4). — Ἄρτον γοῦν λέγων = εἶναι τὸ σῶμα (p. 106, l. 24, 25).

CAPUT XXIV.

Solutio de dicto : Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. (Ioh. vi, 54.)

Τὴν δ' ἑξῆς ταύτην ὧδε διασκεψώμεθα, μὴ σωματικώτερον τὴν ἀρρωστίαν ἢ τὸ θανάσιμον φάρμακον σκοπήσαντες· ἐπεὶ τὸν τῆς πίστεως λόγον απολύομεν[1] εὑρίσκοντες μυρίους ἀπίστους καὶ τοῦ Θεοῦ ξένους καὶ τῆς εὐσεβείας ὑπάρχοντας κρείττους θανασίμων φαρμακων γενομένους. Εἰ γὰρ καὶ πιστοὶ καὶ ἄπιστοι τὴν τῶν φαρμάκων ἐλέγχουσι δύναμιν, πῶς τοὺς μὲν ἀπίστους, τοὺς δὲ πιστοὺς καλέσομεν ἴσως τὴν τῶν βλαπτόντων κακίαν νικήσαντας[2]; Ἢ γὰρ πάντας ἀπίστους ἢ πιστοὺς καλέσομεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ κἀπὶ τῶν ἀρ-
Fol. 53 v. ρωστούντων ἔστιν ἰδεῖν πολλοὺς ἀπίστους ἀθέους, ὡς μόνον σημειωσάμενοι τὸ λυποῦν ἐφυγάδευσαν. Τί γοῦν; πιστοὺς ἀπὸ τοῦ πράγματος τούτους ὀνομάσωμεν[3] ἢ μᾶλλον ἐμπείρους καὶ νοσημάτων ἐξ ἐπιστήμης ταχινοὺς ἐλατῆρας; Οὐ γὰρ δ' οὖν [illegible] ἐκ φαρμακοποσίας αἰσθητῶς τοὺς πιστοὺς δοκιμάζειν, οὐδ' ἐκ νοσηλευομένων τὴν ἀκρίβειαν τῶν εὐσεβῶν λαμβάνειν· οὕτω γὰρ πάντως ἐπιτηδεύσουσι[4] πίνειν φάρμακα καὶ τούτων καταφρονεῖν ἰσχυροτέρᾳ τέχνῃ καὶ γέρας πίστεως ἀπαιτεῖν ἐξ ἀνθρώπων· οὕτω τινὲς ἐκ τέχνης ἀρρωστίαν νικήσαντες σωτῆρες ἀνθρώπων ὑπάρχειν κομπάσουσιν.

Ὅθεν οὐ χρὴ προχείρως ταύτην ὧδε τὴν λέξιν ἐκλαβεῖν τοῦ Σωτῆρος, ἀλλὰ τῆς δεούσης ἀξιῶσαι βασάνου. Εἰ γὰρ τοῖς πιστεύουσι τὸ θανάσιμον φάρμακον οὐ βλαβερὸν, ἀόρατον δηλαδὴ τοῦθ' ὑπάρχει τὸ φάρμακον τὸν ἀφανῆ καὶ ἀσώματον ἐργαζόμενον θάνατον[5], οὐκ ἐξ ἑρπετῶν τοῦτο κεκραμένον τὸ φάρμακον, οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης τέχνης τοῦτο συνηρτυμένον, ἐπεὶ τοῖς πιστεύουσι τὴν βλάβην οὐκ ἐμποιεῖ. Διδάσκαλόν σοι παρέξω τούτου τοῦ φαρμάκου τὸν χριστοκήρυκα Παῦλον ὧδέ πῃ καλῶς τοῦτο σαφηνίζοντα, ἔνθα λέγει·
Rom. vi. « Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν· συνετάφημεν αὐτῷ ἐν τῷ βαπτισμῷ. » Ἴδε θανάσιμον φάρμακον μὴ βλάπτον τοὺς πιστεύοντας· τὴν γὰρ ἁμαρτίαν τυραννοῦσαν ἀπέκτεινε καὶ τὸν τυραννούμενον ἔσωσεν ἐκ πίστεως ἄνθρωπον. Τοῦτο γάρ τις πιὼν ἐν πίστει τὸ φάρμακον ἔνδον τῆς παρακοῆς τὸ παλαιὸν ἔτι ζῶν θηρίον ἐθανάτωσεν, αὐτὸς μὴ βλα-
Fol. 54 [illegible] εἰς κρείττονα ζωῆς κλῆρον ἀπονοστήσας· ὃ γοῦν τοῖς ἀπίστοις ἐπι-

[1] ἀπολλύομεν. — [2] νικήσαντες. — [3] ὀνομάσωμεν. — [4] ἐπιτηδεύσωσι. — [5] In ext. marg. ισ (ἴσως) θάνατον a rec. manu.

βλαβὲς, τοῖς πισῖοῖς ἐσῖιν ἀβλαβές. Οὕτως ἐν ὁδῷ πέτρα κειμένη πρὸς τὸ τοὺς βαδίζοντας[1] τῷ πηλῷ μὴ συγχραίνεσθαι τοῖς μὲν βλέπουσιν ὠφέλιμος καὶ τῆς πορείας σύμμαχος, τοῖς δὲ μὴ βλέπουσι κροῦμα καὶ πληγὴ καὶ ὑπώπιον· οὕτω τὸ παράπῖωμα τῶν Ἰουδαίων γέγονε πλοῦτος ἐθνῶν καὶ τὸ ἥτῖημα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου· οὕτως ὁ σῖαυρὸς λαμπηδόνι θεότητος πυρσεύων ἐπὶ τῆς γῆς σκότος τοῖς ἀπίσῖοις γέγονεν ἀδιόρθωτον, φῶς δὲ τοῖς πισῖοῖς τρανὸν καὶ ἀθόλωτον.

Λέγει δ' οὖν δηλαδὴ τοῖς πισῖεύουσι ταῦτ' ἀκολουθεῖν ἀοράτως σημεῖα, πίνουσιν ἐν πίσῖει φάρμακον καὶ μηδὲν βλαπῖομένοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ χεῖρας ἐπαίρουσιν ἀρρώσῖοις. Ὅπερ τροπικῶς ἐκληφθὲν φανερὸν ἔχει τὸν νοῦν· χεῖρας γὰρ οὐδὲν ἕτερον ἢ τὰς ἐνεργείας τροπικῶς ἐμφαίνει τὰς πρακτικὰς, ἀρρωσῖίαν δὲ τὰς μεταβολὰς τῶν καιρῶν ὀνομάζει, βίων ἀνωμαλίαν καὶ τῆς κατὰ τὴν ζωὴν πολλῆς ἀσυμφωνίας τοὺς νεωτερισμοὺς τοὺς γιγνομένους κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατῖαν· ἀρρωσῖεῖ γοῦν καιρὸς ἐν ἀβροχίᾳ πολλάκις, νοσεῖ ταῖς ἐπομβρίαις καὶ ταῖς ἀμέτροις νιφάσιν· ἀρρωσῖοῦντες γοῦν πολλάκις ἐφάνησαν οἱ χρόνοι, κακουμένου τοῦ ἀέρος τῇ τῶν σῖοιχείων μάχῃ· πισῖοὶ[2] γοῦν τούτοις ἐπιβάλλοντες τὰς ἐργασίας τῶν πράξεων οὐκ ἀπέτυχον, οὐδὲ τῆς προσδοκίας ἀπέπεσον. Αὐτὶ δ' οὖν τὴν Σμυρναίων ἐπισκοπὴν διέπων Πολύκαρπος, τοῦ καιροῦ τῶν ληίων μεγάλως νοσήσαντος, ὁπηνίκα μηδὲ μικρῷ νέφει κρυπῖόμενος οὐρανὸς ἄσβεσῖον ἐξ ἀέρος τὴν φλόγωσιν ἔπεμπεν εἰς ἄμετρον τὴν
Fol. 54, v°. ἐπικειμένην διακαίων[3] ἤπειρον μέχρι τοσούτου καὶ τῶν λιβάδων τὰς νοτίδας ἐξήρανεν, ἐπὶ πολὺ δὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λυπηροῦ πιέζοντος, παρελθὼν ὁ θεσπέσιος ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ θεασάμενος τοὺς οἰκήτορας οὕτω τετρυχωμένους, τὰς χεῖρας δι' εὐχῆς ἐπιβαλὼν τρόπον τινὰ κεκαυμένῳ[4] καιρῷ ἐξαίφνης τοῦ[5] καλῶς ἔχειν ἐποίησε τὰ πάντα· ἀμέτρως δ' αὖθις ὑετῷ πνιγομένης τῆς χέρσου καὶ τῶν ἐνοίκων οἰκτρῶς ὀδυρομένων, πάλιν ὁ αὐτὸς εἰς ἀέρα τὰς χεῖρας πετάσας ἔλυσε τὸ δεινὸν, τὸ σῖυγνὸν ἰασάμενος. Καὶ δὴ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς, [διὰ] χεῖρας βίον οἰκονομῶν, ὅπου δ' ἂν πισῖεύων τὰς χεῖρας ἐπέβαλε, καλῶς ἔσχεν ἅπαντα. Τί γάρ σοι μέλλω φράζειν Εἰρηναίου τοῦ Λουγδουνησίου[6] τὰ ἀνδραγαθήματα ἢ Φαβιανοῦ[7] τοῦ Ῥωμαίου ἢ Κυπριανοῦ τοῦ Καρθαγιναίου[8]; Παρεὶς δ' ἐκείνους, τοὺς νῦν ἀφηγήσομαι· πόσοι παθῶν ἀφανῆ νοσήματα τῇ ψυχῇ τῶν ἀνθρώπων ἐπικείμενα δεινῶς, χεῖρας ἐκτείνοντες εἰς εὐχὴν πρὸς τὸν ἔφορον, ἀφανῶς τοὺς κακουμένους ὡς οὐκ ἴσμεν ἰάσαντο; πόσοι κατηχουμένοις

[1] In textu πρὸς τοὺς τὸ ῥαβδίζοντας; in ext. marg. ἴσ (ἴσως) πρὸς τὸ τοὺς βαδίζοντας. — [2] πίσῖει. — [3] δικαίων. — [4] κεκωμένῳ. — [5] τοῦ. F. τὸ. — [6] Λογδίνου. — [7] Βλαβιανοῦ. — [8] Χαρταγιναίου.

ἐν τῷ παλαιῷ πυρέττουσι τῆς ἁμαρτίας πτώματι ἢ νοσήματι χεῖρας ἐπιθέντες
καλῶς ἔχειν ἐποίησαν, εἰς τὸ νέον τῆς ὑγείας χάρισμα διὰ λουτροῦ μυστικοῦ
καὶ θείου μετάραντες; Οὐ γὰρ τοσοῦτο τοῖς πιστοῖς ὑπόκειται φρόντισμα
σφοδρότερον ἐλαύνειν τὰ σωματικὰ πάθη (ταῦτα γὰρ παιδεύειν οἶδε μᾶλλον
τὸν ἄνθρωπον ἢ καταπονεῖν τῆς ψυχῆς τὸ πολίτευμα), ἀλλ' ἅπερ εἴωθε κακοῦν
τὴν διάνοιαν ἀνδραποδιζόμενα τοῦ λογισμοῦ τὸ φρόνημα, ταῦτ' ἐλαύνειν συμ-
Fol. 55, 1 βουλίᾳ καὶ πράξει ψυχωφελεῖ. Ὅθεν, ὥς γε οἶμαι, τοῦ κεφαλαίου τούτου πι-
θανὸν τοῖς ἀκούουσι γέγονε τὸ ἀπόκριμα.

CAPUT XXV.

Solutio de grano sinapis. (Matth. xvii, 19.)

Τὴν δ' ἑπομένην[1] πρότασιν ἀφηγήσομαι περὶ τοῦ «Ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ· Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν καὶ οὐκ ἀδυνατήσει ῥηθεὶς ὁ λόγος ὑμῶν.»

Ἔθος ἐστὶ τοῖς διδασκάλοις ἅπερ ἴσασιν αὐτοὶ καὶ ποιεῖν νενομίκασι, ταῦτα καὶ τοὺς μαθητὰς διδάσκειν ἐπιτελεῖν· εἰ δ' ὅπερ ὁ διδάσκαλος μὴ ποιήσας ἰστόρηται, τοῦτο[2] τοὺς μαθητὰς ἐπιτηδεύειν λέγει, ἔργον οὐ διδασκάλου ἀλλ' ἐπιβούλου ποιεῖ, πράττειν ἀναγκάζων ἃ μὴ πράξας πεφώραται· ἀλλ' οὐδ' ὁ μανθάνων, ἅπερ ὁ διδάσκαλος οὐ ποιεῖ, καταδέξεται· οὐ γὰρ θέμις τὸν μαθητὴν ἄλλο τι ποιεῖν ἢ ὅσα λέγοντα καὶ ποιοῦντα βλέπει τὸν διδάσκαλον. Ποῖον οὖν σωματικὸν ὄρος ὁ Χριστὸς ἀπεκίνησε; <ποῖον αἰσθητὸν βουνὸν ἐσάλευσε;> ποῖον ἢ πότε λόφον τῆς Παλαιστίνης ἔσεισεν, ἵνα μαθηταὶ βλέποντες αὐτὸν ποιοῦντα τοῦτ' ἐζήλωσαν; Εἰ δ' αὐτὸς οὐδὲν τοιοῦτό ποτε ποιήσας φαίνεται, πῶς τοῖς γνωρίμοις ἔλεγεν· «Ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ· Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν[3];» ποίαν δ' ἀκολουθίαν ἔχει τὸ λεγόμενον, ὄρος ἐξ αἰῶνος δημιουργικῇ ἐρριζωμένον δυνάμει μεταφέρειν εἰς θάλασσαν; Εἰ γὰρ καὶ δυνατὸς ὁ πιστεύων τοῦτο ποιεῖν, ἀλλ' ὁ τῆς ἀκολουθίας θεσμὸς οὐκ ἐπιτρέπει τῆς

^a Psal. xcii, 1. πανσόφου δυνάμεως τὴν τέχνην ἀνατρέπειν, λεγούσης τῆς γραφῆς· «[a] Ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται.»

Fol. 55 v. Ἱστόρηνται γοῦν οἱ Ἀπόστολοι πίστεως ὑπερβολῇ ὑπὸ τὴν οἰκείαν ἐξουσίαν εἰληφέναι τὸ τετράδιον τοῦ κόσμου· καὶ οὐ κόκκῳ σινάπεως ὑπῆρχε παραπλήσιος ἡ πίστις αὐτῶν, ἀλλ' ἀκρωρείας[4] μεγέθει πολλῆς καὶ ὑπερνεφοῦς· καὶ τοσοῦτο δεδύνηνται, ὡς πόλεις ἀπ' ἄκρων εἰς ἄκρα μόνῃ τῇ πίστει δουλώσασθαι· οὐδαμοῦ δ' ὄρος αἰσθητὸν τοπικῶς μετεκίνησαν, οὐ Παρνασὸν, οὐκ Ὄλυμπον, οὐκ Ἴδην, οὐ Γάργαρον, οὐ Ταῦρον, οὐ Βόσπορον[5], οὐ τὸ Σίναιον ὄρος· νοητὰ δ' ὄρη πολλὰ πολλῶν ἀπεκύλισαν[6], τοὺς ὀρεινομένους δαίμονας, τοὺς ἐπικειμένους τοῖς ἀνθρώποις ἐλάσαντες. Ἀμέλει τις προφητῶν πρὸς τὸ

[1] Post ἑπομένην ·/. in ext. marg. σοι a rec. manu. — [2] ταῦτα. — [3] In marg. ext. περὶ τοῦ ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ a rec. manu. — [4] ἀκρορείας. — [5] βούσπορον. De Bospori Cimmerii montibus vide Steph. Byz. v° Βόσπορος. — [6] ἀπεκίλισαν.

[a] Ierem. LI, 25. νοητὸν ὄρος ἐκ προσώπου Θεοῦ μαχόμενος ἔλεγεν· «[a]Ἰδοὺ ἐγὼ πρὸς σὲ τὸ ὄρος [τὸ διεφθαρμένον], λέγει Κύριος, τὸ διαφθεῖρον πᾶσαν τὴν γῆν.»

Ἵνα δέ σοι τρανότερον ἔσται τὸ λεγόμενον, αὐτὴν ἄνωθεν ἐρῶ σοι τὴν ὑπόθεσιν. Χαλεπὸν[1] ὁ Ἰησοῦς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ φυγαδεύσας δαίμονα τοῦ λεγομένου σεληνιακοῦ παιδὸς, ὁπηνίκα τοῦ αἰσθητοῦ ὄρους κατεληλύθει, λεγόντων αὐτῷ τῶν μαθητῶν, «Πῶς ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐλευθερῶσαι τὸν παῖδα τοῦ δαίμονος;» ὧδε πρὸς αὐτούς φησι· «Διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ,» οὐχ ἁπλῶς ὄρει, ἀλλὰ δεικτικῶς τούτῳ, τῷ νῦν ὑπ' ἐμοῦ μετακινηθέντι ἀπὸ τοῦ κακουμένου. Εἰ γὰρ ἦν εἰπὼν ἄνευ ἄρθρου «Ἐρεῖτε ὄρει· Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,» ἐνομίσθη ἂν περὶ ὄρους εἰρηκέναι[2] σωματικοῦ· νῦν δὲ μετὰ τοῦ ἄρθρου εἰπὼν, ἔδειξεν ὅτι περὶ τοῦ δαίμονος ἔλεγεν καὶ περὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ ἐπαιρομένου κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Πολλοὺς οὖν ἤδη
Fol. 56, r. τοιούτους ὁ Ἰησοῦς ὑπερηφάνους δίκην ὀρέων μεγάλων εἰς θάλασσαν ἔρριψεν ἄρας ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης διαίτης καὶ διατριβῆς, τοὺς λεγομένους λεγεῶνας μετὰ τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ ἀκοντίσας εἰς θάλασσαν. Ἀλληγορικῶς οὖν ὧδε τὸν ἐγηγερμένον λόφον κατὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦ δαίμονος ἔλεγε· καὶ χρὴ γνησίως σε τοῦθ' οὕτως ἀποδέχεσθαι τὸ ῥητόν.

[1] In marg. ext. ὅρα τὴν λύσιν a rec. manu. — [2] Codex in textu εἰκέναι; supra κ nota ·/. posita, in inter. marg. εἰρη a pr. manu.

CAPUT XXVI.

Solutio de dicto : Mitte te deorsum. (Matth. iv, 6, 7.)

Ἐκεῖνο[1] δ' ἑξῆς ἀπαιτεῖν τὸ κεφάλαιον τὸ περὶ τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τοῦ διαβόλου κακούργως εἰρημένον, ἔνθα φησί· «Βάλε σεαυτὸν κάτω,» φίλον γενέσθω σοι νῦν, ὡς ἔνι, τοῦ πράγματος σκοπῆσαι τὴν φύσιν. Δαιμόνιον γὰρ ἡ ἱστορία πειρασμὸν ἔχει καὶ πάλιν· οὐ θέμις δὲ τὸν ἀγωνιστὴν τοῦ ἀντιπάλου ποτὲ συμβουλίαν ἐκδέχεσθαι, (δόξῃ γὰρ ἂν ἡττᾶσθαι πρὸς τὴν τοῦ ἐναντίου φωνὴν σπενδόμενος,) ἀλλὰ δεῖ παντάπασι τὸν ἀνταγωνιστὴν μισεῖν καὶ βδελύττεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα μέγα τὸ κατόρθωμα τοῦ τὸν Χριστὸν ἑαυτὸν[2] ῥίψαι τοῦ ὑψώματος, ἀλλὰ πολὺν τὸν ψόγον τῆς διαβολῆς ἔχει τὸν παλαιστρίτην ἀθλεῖν νομοθεσίᾳ τοῦ ἀντιπάλου καὶ ἀρχεκάκου[3] δαίμονος. Ὅθεν εἰ καὶ ἐγέγραπτο τοῦτο περὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἐχρῆν ἐξ ὑπομνήσεως τοῦ διαβόλου τοῦτο πρᾶξαι τὸν Ἰησοῦν· κοινὸν γὰρ ἂν οὕτως ὑπῆρχε τὸ γιγνόμενον, τοῦ μὲν εἰπόντος· «Βάλε σεαυτὸν κάτω,» τοῦ δ' ἀμελλητὶ ῥίψαντος· εἰ δὲ κοινὸν, ἀνάγκη καὶ φίλιον τὸ κοινῇ γνώμῃ πραττόμενον[4].

Καὶ βλέπε λοιπὸν τὸν ἐγκείμενον ἐν τῷ πράγματι θόρυβον, βλέπε τὴν σύγχυσιν τοῦ πολλοῦ δυσπετήματος· προφητικὸν ὑπὸ τοῦ διαβόλου κινηθὲν κεφάλαιον τοῦτ' ἀκούσας ὁ Χριστὸς τὸ λεχθὲν ἀπεπλήρωσεν, ὡς σπουδαίῳ πεισθεὶς διδασκάλῳ καὶ ῥήτορι· φεῦ τῆς ἀνοίας! φεῦ τῆς κακοπραγίας! ὁ ἀθλητὴς πρὸ τῶν ἄθλων τοῖς λόγοις τοῦ ἀντιπάλου φιλικῶς σπένδεται· συρίζει μὲν ὁ δράκων καὶ καλεῖ τὸ θηρίον θολερὰ τῆς πλάνης χαλκεύων τὰ ῥήματα, ἀσμενίζει δ' ὁ Χριστὸς, καὶ τῶν εἰρημένων τὸν νόμον ἀσπάζεται. Ὅσος δὲ τῆς ζημίας ὁ λόγος ἐντεῦθεν ἀνακύπτει, ἐμφανῶς διάθρησον· εἰ γὰρ ἦν ὡς καλὸν ταύτην ὁ Χριστὸς τὴν συμβουλίαν δεξάμενος, καὶ τὴν ἑπομένην ἂν
Fol. [illegible], v°. ὡς καλὸν ἀπεδέξατο, ἄκων τὸ κακὸν ὡς καλὸν ἐπιτελῶν.

Αὕτη δ' ἦν ἡ περὶ τοῦ «Ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι.» Οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν ἀντειπεῖν τούτῳ τὸν Σωτῆρα ἐν τοῖς προλαβοῦσι πειθηνίως συνείξαντα[5]· εἰπόντος γὰρ αὐτῷ δηλαδὴ τοῦ διαβόλου «Ποίησον τοὺς λίθους ἄρτους» καὶ,

[1] Ante ἐκεῖνο, semicircul. pallid. atram. et in marg. exter. ἕτερον κεφάλαιον a rec. manu. — [2] In textu Χριστὸν ·/. ῥῖψαι, in ext. marg. ·/. ἑαυτὸν a pr. manu. — [3] ἀρχαικάκου. — [4] τὸ γιγνόμενον ·/., τοῦ μὲν — βλέπε τοίνυν] in infima marg. verba omissa addita sunt a pr. manu. — [5] συνείξοντα.

«Βάλε σεαυτὸν κάτω,» ἀνάγκη καὶ τὸ προσκυνῆσαι τοῦ διαβόλου λέγοντος καὶ μὴ ἀντειπεῖν ἐκ προλαβούσης αὐτὸν ὑπακοῆς κατεχόμενον. Ὁ γὰρ ὡς καλοῖς τοῖς προλαβοῦσι δύο καταπειθόμενος καὶ τῷ τρίτῳ δῆλον ὡς καλῷ πεισθεὶς προσεκύνησε τῆς θείας οὐσίας τὴν φύσιν ἀρνησάμενος· σπουδὴ γὰρ πᾶσα καὶ τέχνη τοῦ δαίμονος δύο πεύσεις πιθανὰς τῷ Χριστῷ προβαλέσθαι, ἵν' ἐν τούτοις ποιήσας αὐτὸν πειθήνιον ἐν τοῖς ἑπομένοις ἕτοιμον εὕρῃ καὶ ὑπακούοντα· συνιδὼν δ' αὐτοῦ τὴν κακίαν[1] μακρόθεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἀκροβολισμοὺς τῶν πειρασμῶν[2] εὐθὺς ἀπεκρούσατο. Εἰ καὶ γὰρ προφητικὸν ἦν τὸ λεχθὲν εἰς αὐτὸν κεφάλαιον, διὰ τὴν ἑπομένην τοῦτ' οὐ πράττει κακίαν, ἵνα μὴ τοῖς οἰκείοις ὑπὸ τοῦ Βελίαρ ῥιπτομένοις[3] βέλεσιν, καιρίαν λαβὼν τὴν πληγὴν, οἰχήσεται. Ὅτι γὰρ ἴδιον αὐτοῦ δηλαδὴ τοῦ Σωτῆρος τὸ προφητικὸν λόγιον καὶ εἰς αὐτὸν ἐλέχθη, παντί που δῆλον ὑπάρχει· ὅτι δὲ[4], καθάπερ πολέμιος στρατιωτικὴν ὑποκλέψας φαρέτραν, δι' αὐτῆς τὸν βασιλέα τῶν αἰώνων ἐτόξευεν, ἰδίοις αὐτὸν ὅπλοις κατασφάξαι βουλόμενος, καὶ τοῦτο πρόυπτον καὶ πᾶσιν ἀρίδηλον. Ὅθεν ὁ Χριστὸς τὴν ἑαυτοῦ κατ' αὐτοῦ παρασκευασθεῖσαν πανοπλίαν θεώμενος ἀπωθήσατο ταύτην, ἵνα μὴ δι' αὐτῆς ἡττηθεὶς προσκυνήσῃ τὸν ἀσεβῆ. Ταύτης, ὦ τάν, τῆς αἰτίας ἕνεκεν ὁ Χριστὸς ἑαυτὸν οὐκ ἔβαλεν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ κάτω. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδε.

[1] τὴν κακίαν in ext. marg. — [2] πειρασμὸν (ὸν comp.). — [3] Pr. lect. ῥιπτόμενον (ον comp.); alt. ῥιπτόμενος (ον comp. mutato in ος comp.). — [4] ὅτι δε τοῦτο.

CAPUT XXVII.

Solutio de dicto : Dixit Petro : Vade post me, Satana. (Matth. xvi, 23.)

Τὰ δὲ περὶ τοῦ Πέτρου βασανισῖέον[1] ἤδη· ὄντως γὰρ δεῖται βασάνου καὶ πολλῆς ἀφηγήσεως. Ἡ τῶν Ἀποσῖόλων ἡ κρηπὶς ὑπὸ τηλικούτου σεσάλευται θορύβου· ἡ τῶν εὐαγγελικῶν πραγμάτων ἡ κορυφὴ τοσούτῳ τῆς ἀηδίας τῷ νέφει συγκέχυται. Εἰ Πέτρος σκάνδαλον καὶ Σατανᾶς ὑπὸ τοῦ Χρισῖοῦ καὶ πρόσκομμα κέκληται, εἰ Πέτρος ἀσύγγνωσῖα πλημμελήσας ἀπελέγχεται, ὅλος τῶν Ἀποσῖόλων ὁ χορὸς διαβέβληται, τῆς πίσῖεως μικροῦ δεῖν ἀνέσπασῖαι τὸ ῥίζωμα. Χρὴ γοῦν ἰδεῖν τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ τοῦτο λέλεκται, ὅπως τὸ πρᾶγμα κρίνωμεν καὶ τοῦ πράγματος τὸν νοῦν ψηλαφήσωμεν.

Ἐν Καισαρείᾳ τῇ λεγομένῃ Φιλίππου ἠρώτα τοὺς μαθητὰς, τίνα λέγουσιν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι· οἱ δε πρὸς αὐτὸν ἔφασαν· Οἱ μὲν Ἰωάννην, οἱ δὲ Ἠλίαν,
[a Matth. xvi, 15, 16.] οἱ δὲ ἕνα τῶν Προφητῶν· εἶτα πρὸς αὐτούς· «[a] Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε[2] εἶναι;» ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος φησί· «Σὺ εἶ ὁ Χρισῖὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.» Θεασάμενος δ' ὁ Χρισῖὸς λαμπρὸν οὕτω τὸν Πέτρον ἐκ πατρῴας χάριτος ἐξαίφνης γεγενημένον καὶ τοσαύτην εἰς αὐτὸν ἐλθοῦσαν τὴν θείαν[3]
[Fol. 57, v°.] ἀποκάλυψιν δίδωσιν αὐτῷ τῆς ἀνενδοιάσῖου πίσῖεως τὸ ἐπάγγελμα καὶ μα-
[b Matth. xvi, 17.] καρισμῷ τοῦτον ἀνυψοῖ βεβριθότι φάς· «[b] Μακάριος εἶ Σίμων βὰρ Ἰωννᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ[4] σοι» τὸ ἄφρασῖον τοῦ[5] τοσούτου πράγματος μυσῖήριον ἀλλ' οὐδέ τις Ἀγγέλων οὐδὲ τῶν ἀσωμάτων ἀξιωμάτων ὕπαρχος, οὐδεὶς τῶν ὑπερκοσμίων δυνάμεων λειτουργὸς, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἄφρασῖον ἀγαθὸν καὶ ἀΐδιον ἡ ἀθάνατος πηγὴ τῆς ἡμετέρας[6] γενέσεως ὁ Πατὴρ ὁ ἐν τοῖς[7] οὐρανοῖς· ὅθεν ἀξίαν τῆς χάριτος ἐπωνυμίαν λάμβανε καὶ Πέτρος ἔσο, πέτραν ἀκαταμάχητον παντὶ τῷ κόσμῳ δεικνὺς ἀσάλευτον, τὴν γνώμην καὶ τὸν λογισμὸν κεκτημένος ἀκίνητον, τῷ ἀσαλεύτῳ τήμερον τῆς μακαρίας οὐσίας μαρτυρήσας.

Τούτων[8] οὖν εἰκὸς ἐπακούσαντα τῶν λόγων τὸν ἀπατηλὸν θῆρα καὶ ὧν εἶπεν ὁ Πέτρος μαρτυρῶν τῷ Σωτῆρι, διὰ σπουδῆς παντοίας ποιεῖσθαι μη-

[1] *βανισῖέον*. In ext. marg. *περὶ τοῦ πέτρου* a rec. manu. — [2] *λέγεται* (*αι* comp.). — [3] *τὴν θείαν* in ext. marg. — [4] In textu *οὐκάλυψέ*; in ext. marg. *ουκὰπε*. — [5] *τοῦ* superscriptum. — [6] In textu *ὑμετέρας*; in ext. marg. *ἡμετέρας* a pr. manu. — [7] *τῆς*; in ext. marg. *τοῖς* a rec. manu. — [8] In ext. marg. comp. *σημείωσαι*.

χανῇ μὲν τὸν Πέτρον γυμνῶσαι τῆς ἀξίας, δόλῳ δὲ σοφιστικῷ τὴν μαρτυρίαν ἀνατρέψαι τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν οἰκονομίαν ἐναλλάξαι τοῦ πάθους· ᾔδει γάρ, ᾔδει σαφῶς ὡς τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ τῆς τυραννικῆς αὐτοῦ κακίας ὑπάρχει κατάλυσις, διὸ καὶ παρεμποδίζειν ἠβούλετο τῷ σταυρῷ. Ὅθεν[1] λόγους ἀσαφεῖς Fol. 58, r°. ὑποσπείρων τῷ Πέτρῳ ἔλεγεν· «[a]Ἵλεώς σοι, Κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο.» [a] Matth. xvi. Ὅθεν γνοὺς ὁ Ἰησοῦς ὡς οὐ Πέτρου τὸ ῥῆμα ἀλλ' ὑποβολὴ τοῦ Σατανᾶ τὸ λεχθέν, εἶπεν· «Ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ,» ἵνα καὶ νῦν ἐπιγνῷ τὸ οἰκεῖον ὄνομα καὶ μακρὰν ἐλαθῇ τοῦ χοροῦ τῶν μαθητῶν, λέγει· «Ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ·» τὰ γὰρ ἔμπροσθέν σου πάντα περικέκοπται. Καὶ πρὸς μὲν τὸν [b] Matth. xvi. Σατανᾶν ταῦτα· πρὸς δὲ τὸν Πέτρον φησί· «[b]Σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων,» ὑποβολῇ πεισθεὶς ἀρχεκάκου Βελίας. Καὶ περὶ μὲν τοῦ λεχθῆναι τῷ Πέτρῳ· «Ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ,» ταῦτα.

Λαβὼν γὰρ ἐπιτιμίαν ἀξίαν τοῦ σφάλματος, μεγάλα τοὺς μαθητὰς διατραπεὶς ὠφέλησε[2], τοῦ μή τινα τοῦ λοιποῦ ἐκ μικρολογίας τὸ τῆς οἰκονομίας ψιθυρίζειν μέγεθος. Εἰ γὰρ ὁ πρὸ μικροῦ ἀστείῳ πίστεως ὀφθαλμῷ καὶ μαρμαίροντι[3] τὴν ἀψῖδα τῶν οὐρανῶν αὐτὴν ὑπερκύψας καὶ τοὺς πυρίνους τῶν Σεραφὶμ ποταμοὺς ἐκπεράσας καὶ τὴν εὐγένειαν ἰδὼν τοῦ Μονογενοῦς υἱοῦ ἅμα τῷ Πατρὶ κάλλει τῶν ἀσωμάτων ὑπεραστράπτουσαν λειτουργῶν, κἀκεῖθεν ἱκανῶς τὴν ψυχὴν ὠφεληθεὶς καὶ γνήσιον ἐν πίστει τῆς ὁμολογίας τὸν λόγον λύσας, αἰφνίδιον οὕτως ἐξ ὑποθήκης βασκάνου συμβούλου[4] ἐπὶ βλάβῃ τοῦ κόσμου καὶ ζημίᾳ τοῦ κοινοῦ τὴν ἀνωφελῆ προσφέρει συμπάθειαν, τραγῳδῶν ἃ μὴ θέμις καὶ προχείρως φθεγγόμενος, Ἵλεώς σοι Κύριε, δικαίως ταύτην παρὰ τοῦ Χριστοῦ λαμβάνει τὴν[5] ἐπίπληξιν. Τί ἂν ἐτόπασεν ἕκαστος σφαλλόμενος[6] Fol. 58, v°. πείσεσθαι, βλέπων ὡς Πέτρος Υἱὸν μὲν Θεοῦ τοῖς ἀκούουσι τὸν παρόντα μηνύων, ὡς ἄνθρωπον δὲ τοῦτον θέλων ἐν τῷ βιοτεύειν ἐπὶ πολύ, καὶ γῇ τὸν ἅγιον ἐμβραδύνειν[7] ἀπρεπῶς καὶ μὴ τὴν οἰκονομίαν τοῦ πάθους τελέσαντα τῇ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἐπαρῆξαι πενίᾳ, τῇ δὲ τῶν κειμένων ἐπαμῦναι πενίᾳ, ταχινὴν δὲ τὴν ἄφιξιν εἰς τὴν ἄνω περιωπὴν ποιῆσαι καὶ σύντομον τὸν οἰκεῖον τῆς βασιλείας ἀπολαβόντα θρόνον, τοὐναντίον δὲ τῷ λόγῳ τοῦ Πέτρου πειθόμενον ἐμφιλοχωρῆσαι τῷ χθαμαλῷ καλύβῳ καὶ ταύτην ἀσπάσασθαι τὴν ἐφύβριστον δίαιταν, τὴν ἀλγεινὴν ὄντως ζωὴν καὶ ἐπάρατον, καὶ τὸν κοινὸν ὀψὲ περιμένειν θάνατον, τὸν ἐπακτὸν καὶ μεστὸν οἰκονομικῆς σωτηρίας ὑπάρ-

[1] In ext. marg. ὅρα τὴν λύσιν ἐντεῦθεν a rec. manu. — [2] ὠφέλισε. — [3] μαρμέροντι. — [4] ἐπὶ βλάβῃ = ἀνωφελῆ προσφέρει in ext. marg. addita sunt a pr. manu. — [5] τὴν superscriptum. — [6] σφαλόμενος. — [7] ἐβραδύνειν.

χοντα ἐκ τῆς συμβουλίας τοῦ Πέτρου παραιτησάμενον; Ὅθεν εὐλόγως καὶ μεγάλως πιστεύσαντα μεγάλως ἐπετίμησε καὶ μεγάλως πταίσαντα τὸν θαυμάσιον Πέτρον μεγάλως ἐλύπησεν. Εἰπόντα γὰρ αὐτόν, «Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος,» εἰς αὐτὴν ἀνήγαγε τῆς ἀξίας τὴν κορυφήν, κλειδάρχην αὐτὸν ποιήσας καὶ αὐλάρχην τῆς ἄνω βασιλείας· ἔπρεπε γὰρ τὸν εἰδότα τῶν ἀχράντων ἀνακτόρων εἴσω που τὸν βασιλέα σεμνῶς καθεζόμενον τοῦ κλείειν καὶ ἀνοίγειν λαβεῖν τὴν ἐξουσίαν, ἐπὶ τῷ τοῖς ἐρχομένοις ἑρμηνεύειν ὡς εἰδότα τὸ σθένος τοῦ κρείττονος, καὶ τοὺς οὐκ ἀναλόγους τῆς μακα-
Fol. 59, r°. ρίας θέας ὡς εἰδήμονα τούτων[1] εὐλόγως ἀποκλείειν.

Ὁ γὰρ τῆς ἀθανασίας ἀθρήσας τὸ ῥίζωμα καὶ τὴν ἀέναον πηγὴν τῆς ζωῆς θεασάμενος εἰκότως καὶ τὴν ἀφήγησιν[2] τούτων τῆς εἰσόδου καὶ ἐξόδου δέχεται. Ἡ γὰρ τῶν λόγων περίφρασις ὑπὸ τοῦ Πέτρου σὺν ἄρθροις γενομένη πᾶσαν τοῦ θείου δόγματος τὴν ἀκρίβειαν ἠσφαλίσατο, ἀσάλευτον τῆς μοναρχίας τὸ κράτος μηνύουσα καὶ ἀκίβδηλον τῆς ἀληθείας τὴν εἰκόνα φυλάττουσα· εἰπὼν γὰρ ὁ Πέτρος οὐ· «Σὺ εἶ Χριστός» ἀλλ' «ὁ Χριστός,» καὶ οὐ «Σὺ εἶ Υἱός» ἀλλ' «Ὁ Υἱός,» καὶ οὐ «Σὺ εἶ Θεοῦ,» ἀλλὰ «τοῦ Θεοῦ,» καὶ οὐ «Σὺ εἶ ζῶντος» ἀλλὰ «τοῦ ζῶντος,» πάντα μετὰ τοῦ ἄρθρου βοῶν γεγωνότερον τῆς μακαρίας ἐμήνυσεν οὐσίας τὸ ἐξαίρετον, τῆς μονοειδοῦς φύσεως ἐμήνυσε τὸ ἰδίωμα· ὄντως οὐρανίου Πατρὸς ἀποκάλυψις τὰ λεγόμενα, ὄντως φωνὴ μονογενὴς μαρτυροῦσα Μονογενεῖ. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ χριστοί, εἷς δ' ὁ κατὰ ἀλήθειαν μετὰ τοῦ ἄρθρου λεγόμενος[3], καὶ πολλοὶ μὲν υἱοί, πολλοὶ δὲ θεοί, πολλοὶ δὲ ζῶντες, εἷς δὲ μόνος ἀληθῶς ζῶν καὶ Θεοῦ Υἱός, ὅταν ἔχῃ τὸ ἄρθρον, οὕτως υἱοὶ Θεοῦ λέγονται πολλάκις οἱ Ἄγγελοι ἄνευ τοῦ ἄρθρου, ὀνομασίᾳ τετιμημένοι, εἷς δ' ὁ Μονογενής, ᾧ μόνῳ τὸ ἄρθρον ἀκριβῶς μεμαρτύρηκεν, οὕτω θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοί, ἀλλ' οὐδεὶς ἐκείνων Θεὸς ἢ δημιουργὸς ἢ Κύριος, τοῦ ἄρθρου λειπόμενος, εἷς δὲ Θεὸς ποιητὴς καὶ εἷς Κύριος βασιλεύς, ὁ τῆς μονότητος ἔχων συστατικὸν τὸ ἄρθρον. Πέτρος οὖν οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ σαρκῶν τοῦτο παιδευθεὶς τὸ μυστήριον, ἀλλ' ἐξ ἁγίου Πνεύματος μαθὼν ἀκρι-
Fol. 59, v°. βῶς τὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ σὺν ἄρθρῳ τὴν θεότητα βοᾷ καὶ μαρτύρεται· διὸ καὶ μακαρίζεται καὶ Πέτρος ὀνομάζεται, τῆς ἀσαλεύτου πέτρας κηρύττων[4] τὸ ἀκίνητον. Τοσοῦτον γοῦν αὐτὸν καὶ τηλικοῦτον ὁρῶν ὁ μισόκαλος δαίμων βράττεται κατ' αὐτοῦ καὶ τῷ φθόνῳ λυμαίνεται καὶ πᾶσαν ἀπάτης μηχανὴν ἐκτεχνάζεται, ὅπως σκελίζηται[5] τὸν ἐν τῇ πέτρᾳ βεβηκότα καὶ μένοντα, πῇ

[1] τοῦτον. — [2] καὶ τὴν ἀφήγησιν in ext. marg. — [3] In ext. marg. comp. σημείωσαι. — [4] κηρύττων. — [5] τὸ πῶς σκελίζεται.

μὲν ὡς ἄνθρωπον αὐτὸν πείθων τῆς ἐπαγγελίας ἀνάξια φθέγγεσθαι, πῇ δὲ συναλγεῖν ἀπρεπῶς τῷ Πατρὶ παρεγγυῶν.

Ὅθεν παρ' αὐτὰ τῆς ἀκαιρίας αὐτὸν ὁ Χριστὸς διορθούμενος ἔστιξεν ἐπιτιμήσας αὐστηροτάτῃ φωνῇ· οὕτω κἀπὶ τῆς ἐφόδου τῶν ἀρχιερέων νικηθέντα τῷ πάθει καί τινος τῇ μαχαίρᾳ τὸ ὠτίον[1] παίσαντα οὐ μικρῶς ἐνέτριψεν ἐν τῷ τὴν πληγὴν ἀποκαθᾶραι ῥᾷον· οὕτως αὐτὸν προπετῶς τῇ γλώττῃ σφαλλόμενον οὐ τῇ τῶν ῥημάτων προφορᾷ κατεδίκαζεν, ἀλλὰ τὸν πόθον τῆς ψυχῆς ὁρῶν ἐδοκίμαζεν, εἰδὼς |ὡς| τὸ βαμβαῖνον στόμα καὶ τροχαλὸν, ὁ νοῦς |οὐχ| ἱκανὸς[2] κατασχεῖν ἐν ἀγάπῃ.

[1] τὸ ὠτίον in ext. marg. pr. manus. — [2] ἱκανῶς.

CAPUT XXVIII.

Solutio de Ananiæ et Saphiræ morte. (Act. v. 1-11.)

Τὸ μέντοι γενόμενον αὐτῷ κατὰ τὸν Ἀνανίαν καὶ Σάπφειραν[1] κριτήριον, εἴ γε τὴν ἱστορίαν ἀναγνωσθῆναί σοι βούλει, καθολικὸν ὄντως καὶ πολλῶν παιδευτήριον φανεῖταί σοι τὸ πραχθέν. Ἀνανίας γὰρ κακίας ἐν τῇ ψυχῇ δεξάμενος νόσημα, τούτου καὶ τῇ γυναικὶ λαθραίως[2] μετέδωκε. Τῆς γὰρ εὐαγγελικῆς [Fol. 60, r°.] αὐτόθι τοῖς ἀνθρώποις κηρυττομένης δωρεᾶς καὶ τῶν κηρύκων κανόνι τῆς εὐσεβείας ἀγόντων τὸ ὁμόφυλον, πᾶσα μὲν ἐπὶ τοῖς παραδόξοις ἡ πληθὺς ἐξενίζετο, ἡ δ' ὑπερόριος φήμη τῶν πραττομένων τὸν νοῦν τεθορύβητο· ἱκανὰ γὰρ τέρατα καὶ σημεῖα παράδοξα τῶν μὲν ἱστορούντων τὰς ὄψεις ἐπήγετο, τῶν δ' ἀκουόντων ἐψυχαγώγει τὸ πρόθυμον, ὡς μικροῦ πᾶν ἔθνος ὁρμῆσαι εἰς τὴν κοινὴν τῆς σωτηρίας ἀπόλαυσιν, ὡς ἀναλαβεῖν τῶν ὑπερκοσμίων ἀγαθῶν τὸν ἔρωτα, ὡς τῶν τῇδε καταφρονῆσαι βελτίονι λογισμῷ, ὡς ῥίψαι πᾶσαν ἐν γῇ τὴν ἐπίμαχον ὕπαρξιν, ὡς πτερῷ τῆς προθυμίας αὐτὸν ἤδη λαβεῖν τὸν οὐρανὸν εἰς οἴκησιν, ὁμοδίαιτον Ἀγγέλων ζωὴν ἀσπαζομένους. Ἐκεῖθεν γνώμη λαμπρὰ καὶ νοῦς ἔφηνε τρανὸς καὶ ἀκίβδηλος, ἐκεῖθεν ἄστυ[3] καὶ ἀγρὸς καὶ προάστεια τῷ τῆς χάριτος ἔσπευδον ποτίζεσθαι νάματι, ἐκεῖθεν τὴν σωματικὴν τῶν πραγμάτων ὕπαρξιν ὡς ἄχθος καὶ ζημίαν τῶν ψυχῶν ἐνόμιζον, ἐκεῖθεν ἀνυπέρθετον τῶν καλῶν τὸ ἀγώνισμα, ἐκεῖθεν κοινὸς ὁ βίος καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἡ κτῆσις ἀμέριστος, ἐκεῖθεν ἐπιμιξία πλούτου καὶ πενίας καὶ δόσις καὶ λῆψις τὴν ἀνθρωπίνην ἀγέλην ἐκυβέρνα, ἐκεῖθεν τὸ ἔχειν ὡς μὴ ἔχειν ἐκρίνετο καὶ τὸ μὴ ἔχειν ὡς ἔχειν κλέος ἐπιφανέστατον· πάντες ὥσπερ ἦσαν εἰς εὐδαίμονα βίον καὶ ζωὴν[4] μετάραντες, θείῳ τὴν ψυχὴν φλεγόμενοι καύσωνι, καὶ τοῦ κρείττονος τὸ δίψος ὅλως οὐχ ὑπομένοντες· πανήγυρις ἦν, οὐράνια τότε τὰ πραττόμενα, θέατρον εὐσεβείας οἷον οὐπώποτε γεγένητο· πλοῦτος ἦν τότε μισητὸν καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἡ κτῆσις[5] ἐφύβριστον· ἁπαξαπλῶς[6] [Fol. 60, v°.] τῶν Ἀποστόλων ὑπὲρ ἥλιον τῆς διδασκαλίας ὁ λόγος ἐξέλαμπε τοῦ συνειδότος αὐτοῦ φωτίζων τὰ ἀπόκρυφα, ὡς λοιπὸν ὁρμῆσαι πάντας ἐπὶ τὴν

[1] In ext. marg. περὶ ἀνανίου καὶ σαπφείρης. — [2] λαθρέως. — [3] ἄστη. — [4] ζωὴν in ext. marg. — [5] κτίσις. — [6] ἁπαξπλῶς.

τοσαύτην τῶν ἀγαθῶν πανήγυριν καὶ μίαν τῶν πολλῶν, ἐν μεσιτείᾳ Πνεύματος, τὴν ψυχὴν ἀναφαίνεσθαι, διαθέσει πνευματικῇ τῆς ζωῆς κεκραμένης.

Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ τῶν πραγμάτων οὕτω κυβερνωμένων δεξιῶς, Ἀνανίας σὺν Σαπφείρᾳ κοινωνὸς τῆς τοσαύτης εὐωχίας ἐγίνετο καὶ τῶν παραδόξων ἔργων ἅμα τῇ γυναικί. Πολλῶν γοῦν τὰς οὐσίας εἰς ὄνομα τοῦ Χριστοῦ τοῖς Ἀποστόλοις διδόντων ἐπὶ τῷ τὴν πενίαν προφάσει τῆς ἐνδείας πρὸς τὸ κοινὸν μὴ βραδύνειν τῆς πίστεως, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων τὴν χρῆσιν ἄφθονον εὑρίσκοντες ἐφαμίλλως τοῖς ἔχουσιν αὐτομολεῖν εἰς τὸ κήρυγμα, ἐβουλήθη καὶ αὐτὸς κτῆσιν ἔχων ἐν ἀγρῷ, ταύτην ἀπεμπολῆσαι, ἀνάθημα τὸ πᾶν τῆς τιμῆς εἶναι κρίνας. Ὃ γοῦν ἐδωρήσατο τῇ προαιρέσει τῷ Χριστῷ, οὐκέτι κύριος ἦν τοῦτο σφετερίζεσθαι· ἱεροσυλία γὰρ ὑπάρχει τὸ τοιοῦτον, δοῦναι μὲν τὸ κτῆμα, πάντων εἰδότων, τῷ Θεῷ, λάθρα δὲ μέρος αὐτοῦ, μηδενὸς εἰδότος, ὑφαιρεῖσθαι[1] δουλοπρεπῶς· οὐδεὶς γὰρ τὰ ἴδια κλέπτων φωρᾶταί ποτε, οὐδ' ὧν ἐξουσίαν ἔχει κρυφῇ λαβὼν ἐπαινετός· οὐ γὰρ τὸ πρᾶγμα φαῦλον, ἀλλ' ἡ τοῦ πράγματος γνώμη διαβέβληται.

Ὅθεν[2] ἵνα μὴ συγχωρηθὲν τότε τῷ Ἀνανίᾳ τὸ τόλμημα πᾶσαν τῶν πιστευόντων κακώσῃ τὴν σύναξιν, εἰς ὅμοιον πάντας ἐμβαλὸν ἀρρώστημα, γυμνοῖ τὸ (Fol. 61. r°.) πάθος ὁ Πέτρος ὑπ' ὄψιν τῶν παρόντων, οὐχ ἵνα τὸ προλαβὸν καθάρῃ πλημμέλημα (τοῦτο γὰρ ἤδη πέπρακτο), ἀλλ' ἵνα τὸ μέλλον ἀνατρέψῃ νόσημα καὶ τῶν ἄρτι πιστευσάντων[3] [τὴν γνώμην] παιδεύσῃ, ἰατρὸν ἱκανὸν μιμησάμενος[4], ὃς[5] ἐν μεγάλῳ σώματι νομὴν ἀρρωστίας ῥιζόθεν ἀποτεμὼν τὸ πᾶν ὑγιαίνειν ἐν ῥύσει καθίστησιν. Οὐκ ἦν γοῦν εἰς Πέτρον τὸ πραχθὲν ἀδίκημα (ὅθεν οὐδὲ φιλανθρωπίας συγγνώμην ἀπείληφεν), ἀλλ' εἰς τὸ Θεῖον αὐτὸ καὶ πρὸς τὸ τὴν πίστιν κλονηθῆναι ῥιζόθεν ὑπῆρχε τὸ τόλμημα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς Ἀνανίας ἅμα τῇ γυναικὶ, μὴ γενομένου τοῦ τῆς δίκης ἐλέγχου, εἰς ἀπέραντον ἂν κατέπεσε τοῦ σκανδάλου βάραθρον· εὐθὺς γὰρ ἂν ἐτόπασεν, εἴ γε μὴ ἐλέλεγκτο, ὡς ὁ Χριστὸς τῶν κρυφῇ[6] γιγνομένων οὐκ ἔχει τὴν εἴδησιν, οὐ καλῶν οὐδὲ κακῶν τὸν λόγον ἐπίσταται καὶ χαλεπὸν ἐντεῦθεν ἐν[7] τῷ τῆς ψυχῆς ἀδύτῳ δόγμα συνεκρότησε <φάς>[8], τὰ πρόχειρα καὶ τὰ φαῦλα σκεπτόμενος, λέγων· Εἰ λανθάνει τὸ Θεῖον τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐν κλοπῇ πραττόμενα, τί κωλύει πᾶν, εἴ τι γοῦν [λυσιτελεῖ] ἐπιτελεῖν αἴσχιστον, ὁπότε λόγος οὐδεὶς οὐδὲ ἔλεγχος οὐδαμοῦ τούτου καὶ κατήγορος; Οὕτω δὲ κακῶς τὴν φρένα διατεθεὶς πᾶσι μὲν τοῖς ἀτόποις ἔργοις ἀπετόλμησε, πᾶσαν δὲ δυσσεβείας[9] κακίαν ἂν ἔδρασεν ἄθεσμον, ἐν ἑαυτῷ τὴν ψῆφον νομοθετῶν καὶ κοινωνοὺς τοιαύτης ἐπαράτου

[1] ὑφερεῖσθαι. — [2] Comp. σημείωσαι. — [3] ἀντιπιστευσάντων. — [4] μιμισάμενος. — [5] ὅσον. — [6] ἐν κρυφῇ. — [7] ἐν in marg. pr. manus. — [8] Delendum videtur. — [9] δυσεβείας.

Fol. 61, v°. γνώμης πολλοὺς ἐν πολλῷ χρόνῳ ποιησάμενος, λοιμός τις οἷα πολὺς καὶ δυσίατος ἐνσκήψας τότε καὶ πάντας νεμόμενος. Ὅθεν ἵνα μὴ τοῦτο τοῖς πιστεύουσιν αὐτόθι συμβῇ τὸ τραγῴδημα, γνοὺς ὁ Πέτρος θᾶττον ἐκτέμνει τὸ νόσημα, συνεκτέμνων τὸ μέλλον τῆς κακίας ἀρρώστημα· ὡς γὰρ ἀκανθῶν δὴ βλάστησιν λεληθότως ἐν ληΐοις ἀρούρης ὑφέρπουσαν, τὸν πόνον τοῦ γεωργοῦ λυπεῖν μέλλουσαν, ῥιζόθεν ἀνέσπασε, τὴν λογικὴν τῆς βλάβης χώραν ἐλευθερώσας.

Τί γοῦν ἐστιν ὅπερ τῷ Ἀνανίᾳ Πέτρος διαλέγεται, αὐτόθεν ἐπάκουσον· «Τί ὅ τι ἔδοξεν ὑμῖν, φησὶ, πειράσαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον;» ὁρᾷς ὡς ἐπείρασεν εἴ γε τὸ θεῖον οἶδεν ἢ λανθάνει τὰ δρώμενα. Καὶ τοῦτ' ἀκούσας, αὐτόθεν ἀπέψυξεν ὑπὸ τοῦ ζέοντος ἐν ἀγάπῃ Πνεύματος καταλειφθεὶς[1] καὶ τῷ ψυχρῷ τῆς κακίας ἀποψυχεὶς χειμῶνι· οὐ γὰρ ἐξ ἀποφάσεως μαχαίρᾳ κρουσθῆναι τὸν Ἀνανίαν, ὡς ἔφης, ὁ Πέτρος ἐκέλευσεν, ἀλλὰ μόνον εἰπών· «Τί ὅ τι ἔδοξεν ὑμῖν πειράσαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον;» τὸ συνειδὸς πλῆξαν τὴν ψυχὴν ἀνάλωσε. Δικαίως οὖν Ἀνανίας ἀνάνδρως ἀποθανὼν καὶ Σάπφειρα συμφορᾶς γενόμενη[2] πρόφασις τὸ πλῆθος τῶν πιστευσάντων ἱκανῶς ἐσωφρόνισαν[3] καὶ Πέτρος τοῦ παθεῖν ἀμφοτέρους ἀναίτιος.

[1] καταληφθείς. — [2] γινόμενοι. — [3] ἐσωφρόνησαν.

CAPUT XXIX.

Solutio de Petro e carcere liberato ab Angelo. (Act. XII, 5-11.)

Λοιπὸν[1] ἴδωμεν τὰ κατὰ τὴν εἱρκτὴν αὐτοῦ θαυμάσια τέρατα, ὡς Ἡρώδης αὐτὸν ἐγκλείσας οὐ κατέσχε, καίπερ καθηκεύων[2] τοῖς Ἰουδαίοις πολλὰ καὶ Fol. 62 r βουλόμενος δημοσίως αὐτὸν τιμωρήσασθαι. Χρισ7ομάχῳ γὰρ λύτ7ῃ καθοπλίσας ἑαυτὸν τὸν μὲν Ἰάκωβον ἀνεῖλεν ἀναιτίως μαχαίρᾳ, σπουδῇ δὲ τὸν μέγαν ἐν μεγάλῳ θεάτρῳ φονεῦσαι βουλόμενος τέως ἐφυλάκισεν, ἵνα μέγαν ἐπ' αὐτῷ τῆς ἀταξίας τῶν Ἰουδαίων ἀνακαινίσῃ τὸν ἐσμόν· Ἄγγελος δ' οὐρανόθεν ἀψόφῳ[3] τῇ παρουσίᾳ κατ' αὐτὸ τῆς νυκτὸς τὸ μεσαίτατον <ἀφήγημα>[4] εἰσελθὼν ὡς τὸν Πέτρον τῶν ὕπνων ἀπέσπασε καὶ ζώσας αὐτὸν καὶ τῆς φυλακῆς ἀνάξας σωθῆναι συνέπεισε, τὴν ἔκτοπον ἀκυρώσας Ἡρώδου παρασκευήν· ὕπνῳ[5] γὰρ ὁ Ἄγγελος πεδήσας τοὺς φύλακας τὸν Πέτρον ἀκαμάτως τῆς ἁλύσεως ἔλυσε καὶ τῆς εἱρκτῆς τὴν πύλην λύσας ἀπὸ τοῦ κλείθρου ἐπὶ τὴν πύλην τῆς ζωῆς αὐτὸν ἐξέπεμψεν[6].

Οὐ γὰρ ἔφυγεν, ὡς ἔφης, δειλιῶν τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὸν ἐπίσημον τῆς τελευτῆς χρόνον ἐξεδέχετο κἂν τῇ βασιλευούσῃ πόλει τὸν βασιλέα Χρισ7ὸν κηρῦξαι πρῶτον ἔκρινεν, εἶθ' οὕτως ἐν αὐτῇ τὸν ἀοίδιμον[7] τοῦ σ7αυροῦ θάνατον ἀναδέξασθαι. Ἐχρῆν πρῶτον λύχνον μέγαν λάμψαι τοῖς ἐν ἀγνοίᾳ καὶ τέλος ὡς ἐπὶ μεγάλης λυχνίας τῆς πόλεως τοῦ μαρτυρίου τὴν δᾳδουχίαν ἀνάψαι· ταύτης ἕνεκα τῆς σοφῆς πραγματείας ὁ καθολικὸς τῆς οἰκονομίας λόγος οὐ συνεχώρησε[8] πεσεῖν ὑπὸ τὴν Ἡρώδου κακίαν τὸν ἔξαρχον τῆς εὐαγγελικῆς ὑπάρχοντα χάριτος[9], ἀλλὰ τὴν μὲν τῶν Ἰουδαίων ὑπεκδῦναι σκαιότητα, τὴν Fol. 62 v. δὲ τῶν ἐθνῶν φατρίαν συναγαγεῖν. Ὅθεν οὐδ' αἴτιος τιμωρίας ἐφάνη τοῖς φύλαξιν· ἐπεὶ μηδὲ ἔλαφος φυγοῦσα τῶν λίνων τὰς σ7αλίδας[10] ἔπεισε τὸν ποιμένα φονεύειν τοὺς σκύλακας. Εἶτα μανεὶς ὁ Ἡρώδης φονεύει τοὺς σ7ρατιώτας· οἰκείαν ποιεῖ τοῦτο λύτ7αν ἀπομιμούμενος, οὐκ ἀπὸ τοῦ Πέτρου λαβὼν ἀγριότητα· ἐπεὶ μηδὲ λέων ὑπό[11] τινος ἐγερθεὶς θυμὸν ἐξ αὐτοῦ λαμβάνει καὶ ταραχήν, φυσικὸν ἔχων τῆς ὁρμῆς τὸ φρύαγμα.

[1] In marg. περὶ τῶν κατὰ τὴν εἱρκτήν pr. manus. — [2] καθηκεύων vox corrupta, hic et p. 125, l. 13. F. καθυπείκων vel πιθηκεύων eodem sensu quo πιθηκίζω apud Aristophanem (Vesp. 1290). — [3] In textu α ·/. φω; in ext. marg. ἀψόφῳ pr. manus. — [4] Glossema non recipiendum. — [5] Comp. σημείωσαι. — [6] ἐξέμπεπψεν. — [7] ἀοίδημον. — [8] συνεχώρησαι. — [9] χάριτος in ext. marg. pr. manus. — [10] τοὺς σκαλίκας. — [11] ἀπὸ.

Πάντα γοῦν ἔργῳ καὶ λόγῳ τοῦ λυσιτελοῦς χάριν Πέτρος ἐνεργῶν εὑρίσκεται πανταχοῦ· κἂν μετὰ [τῶν] ἐθνῶν πρὸ τῆς συντυχίας[1] τῶν Ἰουδαίων ἤσθιε καὶ μετὰ τὴν συντυχίαν τρώγειν ἀπεστρέφετο, οὐ δι' ἑαυτὸν τοῦτο ποιῶν φαίνεται, ἀλλὰ διὰ τοὺς σωζομένους ἔκ τε τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν ὁμοίως. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν νόμον ἐτίμων Ἰουδαῖοι καί τινων ἀπείχοντο σιτίων καί τινων μετελάμβανον, σπουδὴ[2] δὲ τῷ Πέτρῳ τὸ πᾶν ἔθνος εἰς τὴν εὐαγγελικὴν εἰσελάσαι δωρεὰν, οἰκονομικώτερον[3] τῶν Μωσαϊκῶν νόμων[4] ἐτίμα τέως τὸ πρόσταγμα, ἵνα γνόντες οἱ Ἰουδαῖοι τὰς ἐντολὰς τοῦ νόμου τὸν Πέτρον φυλάττοντα καὶ φιλοῦντα τὸν Μωσῆν καὶ τὸ γράμμα δοξάζοντα ἐμβῶσιν εὐκαίρως εἰς τὴν εὐαγγελικὴν τῆς κλήσεως δωρεὰν, γνόντες ὡς Πέτρος τὸν Χριστὸν κηρύττων καὶ τὸν νόμον φυλάττων τὸν νόμον οὐ σφάλλεται, φρονίμῳ λογισμῷ δοκιμάσας ἑκάτερον. Εἰ γὰρ ἓν ἐτίμα καὶ τὸ ἓν ἐμυσάττετο[5] καὶ τὸ Εὐαγγέλιον Fol. 63, r°. σεμνύνων τὸν νόμον ἀπεστρέφετο, αὐτόθεν ὡς πολέμιον Μωσαϊκῆς ἐντολῆς εἰκότως ἐβδελύξαντο.

Διό μοι δοκεῖ Πέτρον, ἵνα μὴ τοῦτο γένηται, στρατηγικῇ[6] γνώμῃ τέως ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ σωτηρίου κηρύγματος ὑπ' ὄψιν Ἰουδαίων τὴν τῶν ἐθνῶν μὴ προσίεσθαι τράπεζαν, ἵνα μὴ ξενισθῶσιν οἱ Ἰουδαῖοι ταῦτα γνόντες κἀκ μόνης τῆς θέας σκανδαλιζόμενοι φεύξωνται[7] τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας τὸν λόγον καὶ τὸν Πέτρον ταῖς διαβολαῖς πανταχοῦ κατακρούσωσιν, ὡς ἀποστάτην αὐτὸν προγονικῆς παραγγελίας ἐκτόπως θρυλλήσαντες[8]. Ὅθεν τὸ βέλτιον σκοπήσας ὁ Πέτρος τοῦθ' ἁρμόδιον καὶ λυσιτελὲς ἔκρινε τὸ γράμμα Μωσέως μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐν πρώτοις ἀποδέξασθαι, ἵνα τούτους ἐν τῇ ἀρχῇ διὰ τοῦ σέβειν τὸν νόμον συναγάγῃ, εἶθ' οὕτω κατὰ βραχὺ συνεθίσας μόνῳ πείσῃ στοιχεῖν τῷ εὐαγγελικῷ κανόνι [καὶ] πολιτεύεσθαι, σαββάτου καὶ περιτομῆς καὶ σιτίων ἀπαλλάξας Μωσαϊκῶν· καὶ τοῦτ' ἦν εἰκότως τοῦ Πέτρου τὸ φρόνημα, τὸ κωλύον[9] παρόντων Ἰουδαίων ἐσθίειν[10] μετὰ τῶν ἐθνῶν. [Ἀλλ' ἵνα μὴ] ἀποτραχύνοι τὸ ἦθος ὡς τὴν παρ' αὐτοῖς δίαιταν ἐκτρεπόμενος[11], συνήσθιεν ἀπόντων Ἰουδαίων καὶ συνῆν καὶ τούτους τρόπον τινὰ διὰ τῆς τραπέζης πείθων τὴν εὐαγγελικὴν χάριν καταδέχεσθαι. Ἑκατέρῳ γοῦν τάγματι ὤφθη λυσιτελὴς, καὶ τοὺς μὲν ἐν τῷ συζῆν φίλους ἐποίησε καὶ πρόσφυγας τοῦ Χριστοῦ, τοὺς δ' ἐν τῷ τιμᾶν κοινωνοὺς τῆς εὐαγγελικῆς εἰργάσατο χάριτος. Παῦλος οὖν οὐ Fol. 63, v°. τοὺς περὶ τὸν Πέτρον ψευδαποστόλους θρυλλεῖ[12], ἀλλὰ τοὺς ὑπὸ Ἰουδαίων ἀνὰ

[1] In textu συμμαχίας punctis infra positis; in ext. marg. συντυχίας pr. manus. — [2] σπουδῇ. — [3] οἰκονομηκώτερον. — [4] νόμων add. in ext. marg. pr. manus. — [5] ἐμισάττετο. — [6] στρατιγικῇ. — [7] φεύξονται. — [8] θρηλλύσαντες. — [9] κωλύειν. — [10] ἐσθίει. — [11] ἐσθίει μετὰ τῶν ἐθνῶν ἀποτραχύνειν τὸ ἦθος· ὡς τὴν παρ' αὐτῷ δίαιταν ἐκτρεπόμενος. — [12] θρήλλει

τὴν οἰκουμένην ἐκπεμπομένους τοὺς τὰ ἐγκύκλια γράμματα περιφέροντας, οὓς ἐξαποστέλλοντες στόλους ἐκάλουν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Πέτρου πολὺς ὁ κατάλογος, ἅλις δέ σοι τὰ λεχθέντα καὶ τοῖς συγκαθημένοις· ἑτέρων δ' εἴ που ζητημάτων τῆς καινῆς διαθήκης ὑφιζάνει κεφάλαιον, μὴ μελλήσας[1] ἀπάγγειλον.

[1] μελήσας.

CAPUT XXX.

Quæstio de circumcisione Timothei. (Act. XVI, 3.)

Ὁ δὲ σύννους[1] ἐπ' ὀλίγον γενόμενος καὶ σεμνός· «Μάλα μοι δοκεῖς, ἔφη, τοὺς ἀπείρους μιμεῖσθαι τῶν ναυκλήρων, οἳ τὸν προκείμενον αὐτοῖς πλοῦν ἔτι νηχόμενοι ἕτερον πέλαγος νήχεσθαι περιβλέπονται, οὕτω δῆτα καὶ σὺ, ἔτι τῶν ἐν χεροῖν μὴ συμπληρώσας ζητημάτων τὰ καίρια[2], ἕτερά σοι ζητεῖς παρ' ἡμῶν ὁρισθῆναι κεφάλαια.»

Ἕλλην[3]. Εἴ γε οὖν τεθάρρηκας ἐν τοῖς ἐρωτήμασι καὶ τρανά σοι γέγονε τὰ
I Cor. IX, 19. τῶν ἀπορουμένων, φράσον ἡμῖν πῶς ὁ Παῦλος «Ἐλεύθερος γὰρ ὢν» λέγει[4]
«πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα πάντας κερδήσω;» πῶς δὲ καὶ τὴν περιτομὴν
λέγων κατατομὴν αὐτὸς ἐν Λύστροις περιτέμνει τινὰ Τιμόθεον, ὡς αἱ Πράξεις
Cf. Act. XVI, 3. τῶν Ἀποστόλων διδάσκουσιν[b]; Εὖ γε τῆς ὄντως ὧδε βλακείας τῶν ῥημάτων·
τοιοῦτον ὀκρίβαντα, γελοίου μηχανήματα, αἱ τῶν θεάτρων σκηναὶ ζωγρά-
φουσι· τοιοῦτον θαυματοποιῶν ὄντως τὸ παραπάλλιον. Πῶς γὰρ ἐλεύθερος ὁ
παρὰ πᾶσι δουλούμενος[5]; πῶς δὲ πάντας κερδαίνει ὁ πάντας καθηκεύων[6]. Εἰ
Fol. 64, r°. γὰρ τοῖς ἀνόμοις ἄνομος, ὡς αὐτὸς λέγει, καὶ τοῖς Ἰουδαίοις Ἰουδαῖος καὶ τοῖς
πᾶσιν ὁμοίως συνήρχετο, ὄντως πολυτρόπου κακίας ἀνδράποδον καὶ τῆς ἐλευθερίας ξένον καὶ ἀλλότριον, ὄντως ἀλλοτρίων κακῶν ὑπουργὸς καὶ διάκονος καὶ ζηλωτὴς πραγμάτων ἀσέμνων ἐπίσημος ὁ τῇ κακίᾳ τῶν ἀνόμων συνδιατρίβων ἑκάστοτε καὶ τὰς πράξεις αὐτῶν ἰδιοποιούμενος. Οὐκ ἔνι ταῦτα ψυχῆς ὑγιαινούσης τὰ δόγματα, οὐκ ἔνι λογισμῶν ἐλευθέρων ἀφήγησις· ὑποπύρου[7] δὲ τὰς φρένας καὶ τὸν λογισμὸν ἀρρωστοῦντος ἡ τῶν λόγων ὑπόθεσις. Εἰ γὰρ ἀνόμοις συζῇ καὶ τὸν ἰουδαϊσμὸν[8] ἐγγράφως ἀσμενίζει[9], ἑκατέρου μετέχων, ἑκατέρῳ συμπέφυρται, συναναμιγνύμενος καὶ συναπογραφόμενος τῶν οὐκ ἀστείων τὰ πλαίσματα· ὁ γὰρ τὴν περιτομὴν οὕτω παραγραφόμενος, ὡς ἐπαρᾶσθαι τοὺς ταύτην ἐπιτελεῖν θέλοντας, καὶ περιτεμὼν αὐτὸς ἑαυτοῦ βαρύτατος ὑπάρχει κατήγορος, λέγων· «Εἰ ἃ κατέλυσα ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι.»

[1] σύνους. — [2] Prior lectio τὰ ζητημάτων τὰ καίρια, priore τὰ linea transfixo. — [3] Codex in ext. marg. Ἕλλην. — [4] λέγει uncis inclusa. — [5] δουλόμενος. — [6] καθηκεύων vid. supra p. 122, l. 2. F. πιθηκεύων vel πᾶσι καθυπείκων. — [7] ὑποπήρου. — [8] ἰουδασμὸν. — [9] ἀσμενίζοι.

CAPUT XXXI.

Quæstio de dicto : Et dicit : Ego sum vir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamaliel eruditus juxta veritatem paternæ legis (Act. XXII, 3) et de dicto : Accedens autem tribunus, dixit illi : Dic mihi si tu Romanus es? At ille dixit : Etiam. (Act. ibid. 27.)

Ὁ δ' αὐτὸς οὗτος ἡμῖν ὁ πολὺς ἐν τῷ λέγειν ὥσπερ τῶν οἰκείων λόγων ἐπιλαθόμενός φησι τῷ χιλιάρχῳ οὐχὶ Ἰουδαῖον αὐτὸν ἀλλὰ Ῥωμαῖον εἶναι, πρὸ τούτου φάς· «Ἐγὼ ἀνὴρ Ἰουδαῖός εἰμι, ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας γενόμενος, ἀνατεθραμμένος δὲ παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ, πεπαιδευμένος κατ' ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου·» ὁ γοῦν εἰπών· Ἐγώ εἰμι Ἰουδαῖος, καὶ Ἐγώ εἰμι Ῥωμαῖος, οὐδ' ἑκάτερόν ἐσΊιν, ἑκατέρῳ προσκείμενος[1]· ὁ γὰρ ὑποκρινόμενος καὶ
Fol. 64 v° λέγων ὅπερ οὐκ ἦν, δόλῳ τὰς ὑποθέσεις τῶν ἔργων πραγματεύεται, καὶ προσωπεῖον ἀπάτης περιβαλὼν ἑαυτῷ φενακίζει[2] τὸ σαφὲς, καὶ κλέπΊει τὴν ἀλήθειαν, ἀλληνάλλως[3] πολιορκῶν τῆς ψυχῆς τὸ φρόνημα, τέχνῃ γοητείας τοὺς εὐχερεῖς δουλούμενος. Ὁ δὲ τοιαύτην ἐν βίῳ γνώμην ἀσπασάμενος οὐδὲν ἀσπόνδου πολεμίου καὶ πικροῦ διενήνοχεν, ὃς τῶν ὑπερορίων τὰς γνώμας ὑποκριθεὶς πάντας αἰχμαλωτίζει ἀπανθρώπως δουλούμενος. Εἰ γοῦν Παῦλος ὑποκρινόμενος πῆ μὲν Ἰουδαῖος, πῆ δὲ Ῥωμαῖός ἐσΊι, πῆ μὲν ἄνομος, πῆ δὲ Ἕλλην, ὅταν ἐθέλῃ ἑκάσΊου πράγματος ὀθνεῖος καὶ πολέμιος, ἕκασΊον ὑπεισελθὼν, ἕκασΊον ἠχρείωκε, θωπείαις ἑκάσΊου κλέπΊων τὴν προαίρεσιν. ΨεύσΊης οὖν
Rom. IX, 1. καὶ τοῦ ψεύδους ἐκ τοῦ φανεροῦ σύντροφος· καὶ περιτΊὸν τὸ λέγειν· «Ἀλήθειαν λέγω ἐν ΧρισΊῷ, οὐ ψεύδομαι.» Ὁ γὰρ πρώην τὸν νόμον καὶ τήμερον τὸ Εὐαγγέλιον σχηματιζόμενος, ἐνδίκως ὁ τοιοῦτος κἂν βίῳ κἂν πολιτείᾳ κακοῦργος καὶ ὕπουλος.

[1] προκείμενος. — [2] φαινακίζει. — [3] ἀλληνάλως.

CAPUT XXXII.

Quæstio de dicto : Quis militat suis stipendiis unquam? (I Cor. IX, 7.)

[a] I Cor. IX, 9. — Fol. 65, r°. — [b] I Cor. IX, 10. — [c] Cf. Psalm. VIII, 8, 9.

Ὅτι δὲ κενοδοξίας ἕνεκεν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ πλεονεξίας τὸν νόμον ὑποκρίνεται, δῆλος ἀφ' ὧν λέγει· «Τίς σΊρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς ποιμαίνει[1] ποίμνην καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει;» καὶ ταῦτα θέλων κρατῦναι, τὸν νόμον τῆς πλεονεξίας λαμβάνει συνήγορον φάς· «[a] Ἢ καὶ ὁ νόμος ταῦτα οὐ λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπῖαι· οὐ φιμώσεις[2] βοῦν ἀλοῶντα[3]·» εἶτ' ἐπισυνάπῖει τὸν λόγον ἀσαφῆ καὶ μεσῖὸν φλυαρίας, τῶν ἀλόγων τὴν θείαν ἀποτέμνων πρόνοιαν, φάσκων· «[b] Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ ἢ δι' ἡμᾶς λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη.» Δοκεῖ δέ μοι ταῦτα λέγων ἱκανῶς ἐνυϐρίζειν τῇ σοφίᾳ τοῦ κτίσαντος ὡς οὐ προνοουμένῃ τῶν γενομένων πάλαι. Εἰ γὰρ περὶ τῶν βοῶν οὐ μέλει τῷ Θεῷ, τί καὶ γέγραπῖαι· «[c] Πάντα ὑπέταξας πρόϐατα καὶ βόας καὶ κτήνη καὶ πετεινὰ καὶ τοὺς ἰχθύας.» Εἰ γὰρ ἰχθύων λόγον ποιεῖται, πολλῷ μᾶλλον βοῶν ἀροτήρων καὶ καματηρῶν. Ὅθεν ἄγαμαι τὸν οὕτω φένακα, τὸν ἀπλησῖίας ἕνεκεν καὶ τοῦ λαϐεῖν ἱκανὸν τῶν ὑπηκόων ἔρανον, οὕτω τὸν νόμον σεμνῶς περιέποντα.

[1] ποιμένη. — [2] φημώσεις. — [3] ἀλλοῶντα.

CAPUT XXXIII.

Quæstio de dicto : Debitor est universæ legis faciendæ. (Gal. v, 3.)

Εἶθ' ὑποσΊρέψας αἰφνίδιον[1] ὡς ὀνειροπλὴξ ἀφ' ὕπνου τινὸς ἀναπηδήσας φάσκει· «Μαρτύρομαι ἐγὼ Παῦλος ὅτι ἐάν τις ἓν ποιήσῃ τοῦ νόμου, ὀφειλέτης ἐσΊὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι·» ἀντὶ τοῦ ὅλως οὐ χρὴ τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ νόμου προσέχειν· ὁ βέλτισΊος οὗτος, ὁ φρενήρης, ὁ συνετὸς, ὁ κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου πεπαιδευμένος, ὁ τοσαυτάκις Μωσέως δεξιῶς μεμνημένος, ὥσπερ ἐν οἴνῳ καὶ μέθῃ διαβραχεὶς, ἀναιρεῖ δογματίζων τοῦ νόμου τὸ πρόσΊαγμα, λέγων Γαλάταις· [Gal. III, 1.] «[a]Τίς ὑμᾶς ἐβάσκανεν[2] τῇ ἀληθείᾳ μὴ[3] [Fol. 65 v.] πείθεσθαι» τουτέσΊι τῷ Εὐαγγελίῳ; εἶτα δεινοποιῶν καὶ φρικτὸν ἐργαζόμενός τινα τῷ νόμῳ πείθεσθαι λέγει· «[b]Ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν.» [Rom. VII.] Ὁ γράφων Ῥωμαίοις ὅτι «[c]Ὁ νόμος πνευματικός ἐσΊι» καὶ αὖθις «[d]Ὁ νόμος ἅγιος καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία» [Rom. VII.] τοὺς πειθομένους τῷ ἁγίῳ ὑπὸ κατάραν τίθησιν· εἶτα φύρων ἄνω καὶ κάτω τὴν φύσιν τοῦ πράγματος συγχέει τὸ πᾶν καὶ ζοφερὸν ἐργάζεται, ὡς σκοτοδινιάσαι μικροῦ δεῖν τὸν ἀκούοντα καὶ καθάπερ ἐν νυκτὶ προσαράτΊειν ἑκατέροις τῷ τε νόμῳ προσπΊαίειν καὶ τῷ Εὐαγγελίῳ προσκρούειν τῇ συγχύσει[4] διὰ τὴν τοῦ χειραγωγοῦντος[5] ἀμαθίαν.

[1] αἰφνίδιον in ext. marg. — [2] ἐβάσκηνεν. — [3] μὴ supra lineam add. sec. manus. — [4] συγχήσει. — [5] χειραγογοῦντος.

CAPUT XXXIV.

Quæstio de dicto : Lex autem subintravit ut abundaret delictum. (Rom. v, 20.)

Ιδε γὰρ, ἴδε τοῦ σόφου τὴν ἀφήγησιν· μετὰ μυρίας φωνὰς, ἃς ἐκ τοῦ νόμου πρὸς σύναρσιν ἔλαβε, καὶ τῶν οἰκείων ῥημάτων τὴν ψῆφον ἠκύρωσε[1] λέγων· «Νόμος γὰρ παρεισῆλθεν ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα» καὶ πρὸ τούτων· «Τὸ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία, ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος,» μονονουχὶ καθάπερ μάχαιραν[2] τὴν οἰκείαν ἀπακονήσας γλῶτταν ἀφειδῶς μεληδὸν τεμαχίζει[3] τὸν νόμον ὁ πείθεσθαι τῷ νόμῳ πολλαχῶς προτρεπόμενος καὶ τὸ ζῆν κατ' αὐτὸν λέγων ἐπαινετόν. Ὥσπερ δὲ ἐκ συνηθείας ταύτην ἀναλαβὼν τὴν ἀπαίδευτον γνώμην, τὰς οἰκείας πανταχοῦ ψήφους καταβέβληκεν.

¹ I Cor. xv, 56.

[1] ἐκύρωσε — [2] μάχαιραν καθάπερ. — [3] τεμμαχίζει.

CAPUT XXXV.

Quæstio de dicto : Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum. (I Cor. x, 20.)

Ἀμέλει τὴν βρῶσιν τῶν ἱεροθύτων ἀπαγορεύων πάλιν ἀδιαφορεῖν περὶ
Fol. 66, r°. τούτων διδάσκει, λέγων μὴ δεῖν πολυπραγμονεῖν μηδ' ἐξετάζειν, ἀλλ' ἐσθίειν
κἂν ἱερόθυτα ᾖ, μόνον ἐάν τις μὴ προείπῃ· ἐν οἷς ἱστόρηται λέγων· « Ἃ Θύουσι,
δαιμονίοις Θύουσιν· οὐ Θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι. »
Ταῦτα λέγων καὶ γράφων, πάλιν ἀδιαφόρως περὶ τῆς βρώσεως γράφει λέγων·
[a] I Cor. VIII, 4. « [a]Οἴδαμεν ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ καὶ οὐδεὶς Θεὸς εἰ μὴ εἷς· » καὶ μετ'
[b] I Cor. VIII. ὀλίγα· « [b]Βρῶμα ἡμᾶς[1] οὐ παραστήσει τῷ Θεῷ, οὔτε ἐὰν φάγωμεν περισσεύο-
μεν[2] οὔτε ἐὰν οὐ φάγωμεν ὑστερούμεθα· » εἶτα[3] μετὰ τοσαύτην τερθρείας[4]
[c] I Cor. x, 25-26. ἀδολεσχίαν ὥσπερ ἐν κλίνῃ κείμενος ἀνεμηρυκήσατο[5] φάς· « [c]Πᾶν τὸ ἐν μα-
κέλλῳ πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν· τοῦ Κυ-
ρίου γὰρ ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· » ὦ σκηνῆς παίγνιον πρὸς μηδενὸς
εὑρεθέν! ὦ φωνῆς ἀλλόκοτον ῥῆμα καὶ ἀσύμφωνον! ὦ λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν τῇ
μαχαίρᾳ χειρούμενος! ὦ καινοτέρα τοξεία κατὰ τοῦ βάλλοντος ἐρχομένη καὶ
πίπτουσα!

[1] ὑμᾶς. — [2] περισεύομεν. — [3] εἶτα in ext. marg. pr. manus. — [4] τερθρίας. — [5] ἀπεμηρυκήσατο.

CAPUT XXXVI.

Quæstio de dicto : In novissimis temporibus quidam discedent a fide. (I Tim. iv, 1.)

Ὅμοιον τούτοις ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ῥῆμά τι εὕρομεν, ἔνθα τὴν παρ-
θενίαν ἐπαινῶν, μεταβαλλόμενος αὖθις, γράφει· « Ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστή-
σονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνης, κωλύοντες γαμεῖν,
[1] I Cor. vii, 25. ἀπέχεσθαι βρωμάτων· » καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους δὲ ἐπιστολῇ, λέγει· « [1] Περὶ
δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω. » Οὐκοῦν ὁ παρθενεύων οὐ καλῶς
ποιεῖ, οὐδ' ὁ γάμων ἀπεχόμενος πονηροῦ τινος ὑφηγήσει πειθόμενος, μὴ
Fol. 66, v°. ἔχοντες πρόσταγμα περὶ παρθενίας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ πῶς τινες παρθενεύουσαι
ὡς μέγα τι κομπάζουσι καὶ λέγουσι Πνεύματος ἁγίου πεπληρῶσθαι ὁμοίως
τῇ τεξαμένῃ τὸν Ἰησοῦν; Ἀλλ' ἡμεῖς ἔτι λέγειν κατὰ τοῦ Παύλου παυσόμεθα,
γνόντες αὐτὸν καθ' ἑαυτοῦ τοιαύτην γιγαντομαχίαν λόγων καθοπλίσαντα· εἰ
δ' ἀποκριθῆναί σοί τις περιουσία πρὸς ταῦτα καθέστηκε, μηδὲν ἀναβαλλόμε-
νος ἀπόκριναι.

CAPUT XXXVII.

Solutio de circumcisione Timothei. (Act. XVI, 3.)

Χρισ7ιανός[1].

Τοσοῦτον τοῦ λογάδος ἑσμὸν ὑποθέσεων κατὰ Παύλου δονήσαντος καὶ τὸ τῶν κεφαλαίων πλῆθος καθάπερ μελίσσας τέως ἡσυχαζούσας, κατεπαΐξασας ὄχλῳ πολλῷ[2], ἡμεῖς οἷα κέντροις τοῖς ἀπορουμένοις ἐν κύκλῳ πλητ7όμενοι, ἀνάγκῃ πάσῃ[3] πρὸς ἕκασ7ον σ7άντες ἐμαχόμεθα φάντες· Οὐ δίκαιον ποιεῖς[4] τηλικοῦτον ἄνδρα, λάμποντα τῷ τῆς εὐσεβείας ἀγῶνι καὶ καμάτῳ, κατασκώπτων[5] οὕτως καὶ νόμῳ διαβολῆς κατακόπ7ων[6] ἀφειδῶς, εἰ τῷ τῆς οἰκονομίας λόγῳ καὶ φρονήματι συνερχόμενος τοῖς ἐλατ7ώμασι τῶν ἄρτι δεχομένων τὸν λόγον τῆς πίσ7εως εἰς τὴν οἰκείαν τῆς ἀρετῆς ἀνῆγε διάθεσιν, ὁπότε καὶ διδάσκαλος ὁμοίως καὶ ἰατρὸς ἢ καὶ σ7ρατηγὸς ἀνὴρ εὑρίσκεται τοιαύτῃ κεχρημένος διαγωγῇ. Καὶ διδάσκαλος μὲν συμψελλίζων τῷ μαθητῇ τῷ ψελλισ7ῇ, χάριν τοῦ βελτίονος ψελλισ7ὴς γενόμενος, εἰς ἄκραν ἀνάγει παίδευσιν τὸν ἀκούοντα, συγκακοπαθῶν καὶ συνεκπονῶν τῆς ὠφελείας ἕνεκα· εἰ μὴ γὰρ τοῦτο πράξειεν, Fol. 67 r εἰς βελτίωσιν οὐκ ἄγει τὸ ἦθος τοῦ μείρακος. Ἰατρὸς δ' ἔσ7ιν ὅτε οὐ μόνον τοῖς κάμνουσιν ἁρμόζον βοήθημα κεραννύει καὶ φάρμακον, ἀλλὰ καὶ συνανακλίνεται καὶ συνεσθίει πολλάκις καὶ κοινωνὸς τῆς ἀσθενούσης ἕξεως καὶ μέτοχος γίνεται, ἵνα συμμίξας τῷ κακουμένῳ καὶ συσσιτηθεὶς[7] αὐτῷ, παντὶ τρόπῳ νικήσας τὸ λυποῦν τοῦ νοσήματος, εἰς τὴν ὁμοίαν αὐτῷ ῥῶσιν ἀγάγῃ[8] τὸ ἄρρωσ7ον. Σ7ρατηγὸς δὲ συνέσει καὶ ῥώμῃ σ7ρατηγῶν τῷ βασιλεῖ μυρίοις βαρβάρων μαχόμενος ἔθνεσιν, ἵνα τοὺς πάντας ὑπὸ τὸ σκῆπ7ρον ἀγάγῃ τοῦ δεσπότου, τὰ τῶν βαρβάρων φιλεῖ καὶ ἀσπάζεται, πῇ μὲν χαίρων διαίτῃ καὶ τραπέζῃ βαρβαρικῇ, πῇ δ' ἀσπαζόμενος αὐτῶν τὰ ἔθη καὶ τὰ νόμιμα[9], πῇ δ' ἀμπεχόνας ἃς φοροῦσιν οὐκ ἀποσ7ρεφόμενος, πῇ δ' εἷς ἐξ αὐτῶν γινόμενος καὶ πράτ7ων ἅπερ ὁ βασιλικὸς οὐκ ἐπιτρέπει νόμος, καὶ ἁπαξαπλῶς τὸν τῶν βαρβάρων τρόπον μιμησάμενος, τέλος ἀγωγίμους αὐτοὺς προσάγει[10] τῷ βασιλεῖ, πλῆθος ἀνάριθμον τέχνῃ χειρωσάμενος· εἰ μὴ γὰρ ταῦτα ὁ σ7ρατηγὸς ἐν τοῖς ἀνυποτάκτοις ἔθνεσι διαπράξοιτο, εἰκῇ φιλονεικεῖ, ξίφει θέλων μυρίας χειρώσασθαι φάλαγγας. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον κατὰ τὸ παράδειγμα, Παῦλος

[1] Χρισ7ιανός in ext. marg. pr. manus. — Turbatus locus videtur in codice καθάπερ μελίσσας τέως ἡσυχαζούσας τὸ τῶν κεφαλαίων πλῆθος κατεπαίσας λόγῳ πολλῷ. — [3] ἀνάγκη πᾶσα. — [4] ποιεῖν. — [5] κατασκόπ7ειν. — [6] κατακόπ7ειν. — [7] συσσιτιθεὶς. — [8] ἀγάγει. — [9] νόμημα. — [10] προσάγη.

μυρία τῶν ἀνθρώπων ἤθη συνάξαι βουλόμενος καὶ μίαν ὥσπερ τάξιν ἐκ διαφόρων ἐθῶν καὶ νομίμων ἐργάσασθαι, πάντα τοῖς πᾶσι γιγνόμενος ὠφελεῖ· οὐκ αὐτὸς τὴν πρᾶξιν τῶν πολλῶν ἀγάμενος, ἀλλὰ τὴν ἐκ τοῦ πράγματος Fol. 67, v°. λυσιτέλειαν εἰδὼς τοῖς πᾶσι συνήρχετο, πῆ μὲν ὡς διδάσκαλος τῇ μαθητείᾳ τῶν ἐθνῶν συγκαταμιγνύμενος καὐτὸς ἐν αὐτοῖς ἀπομένων, ἀλλ' αὐτοὺς διὰ τῆς κοινωνίας ἀνάγων πρὸς ἑαυτὸν καὶ τῆς οἰκείας αὐτοῖς μεταδιδοὺς ἀρετῆς, πῆ δ' ὡς ἰατρὸς τοῖς ἀνακειμένοις ἐν νόσῳ τῆς ἀπάτης, τοῖς πυρέττουσιν ὀξείᾳ [a] Cf. II. Cor. xi, 29. προσβολῇ τῆς κακίας συναλγῶν καὶ συνδιακείμενος λέγων· «[a] Τίς ἀσθενεῖ κἀγὼ οὐκ ἀσθενῶ τῷ πόνῳ πυρούμενος;» πῆ δ' ὡς στρατηγὸς στρατηγικώτερον τὰς τῶν ἀνθρώπων γνώμας καταδουλούμενος[1] ἐκ τοῦ τὰς προαιρέσεις αὐτῶν τῇ συμπαθείᾳ μαλάττειν καὶ τὴν πολιτείαν αὐτῶν ὑποδύεσθαι τῷ[2] δοκεῖν ἐν μόνῳ τῷ σχήματι, τῷ μὲν ἀνόμῳ γινόμενος ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος, ὡς ὁ διδάσκαλος τῷ ψελλίζοντι ψελλιστὴς[3], μὴ ὢν ψελλιστὴς, ἵνα τῆς κοινῆς τοῦ ἀνόμου τραπέζης μεταλαβὼν τῆς ἐννόμου τὸν ἄνομον κοινωνὸν ἐργάσηται τραπέζης νομοθετῶν. Οὕτω μετὰ τῶν Ἰουδαίων μὴ φρονῶν ἰουδαϊκῶς, ὡς ἰατρὸς τῷ νοσοῦντι συννοσῶν, μὴ ὢν νοσηρὸς[4] ἀλλ' ὑγιὴς καὶ ῥώσιμος, ὅπως νόσον ἰάσηται· οὕτω τὴν περιτομὴν διὰ τὸ κατόρθωμα τῶν Ἰουδαίων οὐκ ἀθετεῖ, ὡς στρατηγὸς διὰ τὴν νίκην τὰ τῶν ὀθνείων ἀπομιμούμενος ἤθη, ἵνα τὸ καλὸν, οὐ τὴν περιτομὴν, ἀλλὰ τὴν ἐκ περιτομῆς πρόφασιν τοῦ καλοῦ, κυρώσειε πανταχοῦ, ἵνα τῷ νόμῳ κοινωνήσας[5] ἐν μέρει ὅλον τὸν νόμον ὑποτάξῃ τῇ χάριτι, ἵν' εἴξας ἑνὶ μωσαϊκῷ προστάγματι ὅλον κατακλείσῃ τῷ Εὐαγγελίῳ τὸ Μωσαϊκὸν νόμιμον, ἵνα τῶν κακούργων ἐκ συγκαταθέσεως ὑποκλέψας τὸ φρόνημα τὴν γνώμην Fol. 68, r°. αὐτῶν εἰς τὴν οἰκείαν σπουδὴν συνελάσειεν.

Ἔστι γοῦν καὶ παρὰ τοῖς σοφοῖς τῶν ἰατρῶν ὅμοιον τούτῳ καταλαβεῖν φρόνημα, οἳ τὰ βλάπτοντα τῶν φαρμάκων πίνειν ἀπαγορεύοντες, ταῦτα πάλιν ἑτέροις ἔστιν ὅτε συμπλέξαντες εἴδεσιν, τοῖς ὀχλουμένοις ἐν πάθει καὶ δεινῶς δυσχεραίνουσι πίνειν παρακελεύονται, ἵν' ἡ συμπλοκὴ τοῦ διαβεβλημένου φαρμάκου δοθεῖσα τῷ κάμνοντι τὴν ἀφανῆ τῆς ἀρρωστίας κακίαν νικήσειε· καὶ ταῦτα πράττοντες οὐ τὴν οἰκείαν ἐπιστήμην συγχέουσιν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀπηγορευμένων τὸ κρεῖττον ἐργάζονται. Οὕτω Παῦλος τὴν περιτομὴν εἰδὼς ἐπιζήμιον, ταύτην οὐ διδάσκει οὔτε παραδίδωσιν· ἐν καιρῷ δὲ, τῶν Ἰουδαίων κακουμένων σφοδρότερον, ταύτην τοῖς Εὐαγγελικοῖς ἐγκαταμίξας δόγμασιν, προσάγει τοῖς ἀπανθρώπως πεπιεσμένοις, δι' ἑαυτοῦ ἰασάμενος τὴν ἐμφωλεύουσαν[6] τοῖς Ἰουδαίοις νόσον. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω σοι πιθανῶς εἰρημένα.

[1] καταδουλόμενος. — [2] τὸ. — [3] ψελός τις. — [4] νοσηλὸς. — [5] κοινωνίσας. — [6] ἐμφολεύουσαν.

CAPUT XXXVIII.

Solutio de dicto : Et dicit : Ego sum vir Iudaeus, et de dicto : Accedens autem tribunus dixit illi : Dic mihi si Romanus es? At ille dixit : Etiam. (Act. XXII, 3 et 27.)

Κἀκεῖνο δὲ λεκτέον ἤδη τὸ δοκοῦν ἐκ τῶν λέξεων ταράτλειν τὴν ἀκοήν, τίνος ἕνεκεν Ῥωμαῖον αὐτὸν Ἰουδαῖος τὸ γένος ὢν ἀπαγγέλλει[1]. Τὴν δ' αὐτὴν δέ σοι τοῦ σλρατηγοῦ καὶ τὰ νῦν εἰκόνα ποιήσομαι ἐπὶ τῷ τηλαυγῆ τὴν ἀποσλολικὴν ἀγχίνοιαν φανῆναι. Διὰ γὰρ κεφαλαίων τὰ πολλὰ θεωρήματα καὶ μάλισλα τῶν ἀπόρων ἐκ παραθέσεως εἰκόνων σπουδαίως λαμβάνει[2] ἀκριβῆ καὶ τρανὴν τὴν σαφήνειαν, καὶ μάλισθ' ὅταν ἐπίμαχον, μᾶλλον δ' αὐτῷ μαχόμενον ὑπάρχῃ τὸ λεγόμενον.

Fol. 68 v. Ἀμέλει Παῦλος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπιβουλευόμενος, καὶ ζημιοῦσθαι θανάτῳ μέλλων ἀπαραιτήτῳ, ὅσον οὐδέπω τοῦ θείου μέλλοντος σχολάζειν κηρύγματος (τοῦτο γὰρ ἔσπευδεν ἡ ψυχοφθόρος ἐργάσασθαι κακία, ζημιῶσαι μὲν τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων τῆς χάριτος, Παύλῳ δὲ μὴ συγχωρῆσαι δραμεῖν τὸ καθολικὸν τῆς εὐσεβείας σλάδιον, μηδὲ σλεφθῆναι τῷ καμάτῳ τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ἑκατέροις ζημίαν λυπηρὰν ἀπεργάσασθαι καὶ φθόνῳ τὰ καλὰ συσκιάσαι τοῦ κρείτλονος), τοῦτο γοῦν ὅπως ἡ βασκανία μὴ πράξῃ τοῦ δαίμονος μηδὲ τῶν κακούργων αἱ γνῶμαι κρατήσωσι μηδὲ τοῦ καλοῦ συμπέσῃ κατόρθωμα, λόγῳ σλρατηγικῷ τῶν δεινῶν περιγίνεται, ἀσπάζεται[3] τὸ γένος τὸ τοῦ γένους πολέμιον καὶ φεύγει τὸ συγγενὲς ὑπ' αὐτοῦ διωκόμενος· ὃν[4] γὰρ Ἰουδαῖοι ὡς ἐχθρὸν ἐμυσάτλοντο[5], πατρῴας αὐτὸν εὐκλείας ἀποξενῶσαι θέλοντες, τοῦτον ὡς ἀντίπαλον εὑρόντες ἡτλήθησαν. Πρῶτον γοῦν τὴν εἰς αὐτὸν ἀδικίαν γυμνώσαντες, δεύτερον παρ' αὐτοῦ γυμνωθέντες ἠλέγχθησαν[6], συνέσει τρωθέντες καὶ σοφίας ὑπερβολῇ. Ὡς γὰρ σλρατηγὸς ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων γενόμενος ἔκδοτος, προσφυγὼν οἷς ἐδόθη, δυνασλεύει τῶν συγγενῶν, οὕτω Παῦλος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων τοῖς Ῥωμαίοις παραδοθεὶς καὶ εἰπὼν «Ῥωμαῖός εἰμι,» τοὺς Ἰουδαίους ἐνίκησεν· ἐχρῆν γάρ, ἐχρῆν ἐν ἡγεμονίας ἐξουσίᾳ ῥωμαϊκῆς, τῆς σωτηρίας διακονοῦντα τὸν λόγον Ῥωμαῖον ὄντως εἶναι, ῥώμῃ Πνεύματος ἁγίου καλῶς ἀρισλεύοντα· οὐκ ἐψεύδετο

Fol. 69. οὖν Ῥωμαῖον ἑαυτὸν ὀνομάσας, ἔθνους διδάσκαλος ῥωμαϊκοῦ γενόμενος. Ὡς γὰρ ὁ τῆς[7] τῶν Γαλατῶν ἐκχωρήσας ἑσλίας καὶ τὴν Ἀσίαν οἰκῶν καὶ νεμόμενος[8]

[1] ἀπαγγέλλη. — [2] λαμβάνειν. — [3] ἀρνεῖται. — [4] οὐ. — [5] In ext. marg. ἐμισάτλοντο. — [6] ἠλέχθησαν. — [7] ὁ τῶν τὴν; τῶν deletum. — [8] νεμώμενος.

Ἀσιανὸς καλεῖται, κἂν τὸ γένος ἄνωθεν Γαλάτης[1] γνωρίζηται, οὕτω Παῦλος, καὶ εἴ τις Παύλῳ παραπλήσιος, ἐν σκήπτρῳ καὶ χώρᾳ Ῥωμαίων ἀναπατῶν, Ῥωμαῖος ἀναμφιβόλως, κἂν Ἰουδαῖος, ἐστίν· οὐ σφάλλεται κικλήσκων[2] ἑαυτὸν Ἰουδαῖον, οὐδ' ἁμαρτάνει πάλιν ἀποκαλῶν Ῥωμαῖον· τῶν μὲν γὰρ συγγενὴς περιτομῇ τῆς σαρκός, τῶν δ' οἰκεῖος τῷ δόγματι τοῦ Θείου κηρύγματος. Καὶ ὅπου μὲν ζημιοῦται, ἀρνεῖται τῆς ζημίας τὸν λόγον, ὁλοτελῶς φεύγων τὴν αἰτίαν, ἐξ ἧς βλάπτεται τὴν ψυχήν· ὅπου δὲ κέρδος φαιδρὸν ἐν δόγματι λάμποντι, τούτῳ προσφεύγει καὶ τὸ γένος ἀσπάζεται. Ὅταν γοῦν Ἰουδαῖον ἑαυτὸν ὀνομάζῃ νόμῳ σωματικῷ, τιμᾷ τὸ ὁμόφυλον· ὅτε δὲ Ῥωμαῖον λόγῳ τῆς τάξεως, βοᾷ τὴν εὐγένειαν.

[1] Γαλάτις. — [2] κικλίσκων.

CAPUT XXXIX.

Solutio de dicto : Quis militat suis stipendiis unquam? (I Cor. ix. 7.)

Τούτων ὧδε λεχθέντων[1], φέρε τὴν ἑπομένην ἐκλύσωμεν πρότασιν τὴν περὶ τοῦ « Τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; καὶ τίς ποιμαίνει[2] ποίμνην, καὶ τοῦ γάλακτος οὐκ ἐσθίει; » Οὐ γὰρ δεόμενος ἐξ ἀνθρώπων λαβεῖν ἀκροθίνια, ταύτην τοῖς Κορινθίοις τὴν γνώμην ἐπέστειλεν, ἀλλ' εὐχάριστον εἶναι διὰ τούτων τὸ ἦθος τῶν μαθητῶν βουλόμενος στρατιωτικῆς εὐλόγως τάξεως ἐμνημόνευσεν. Ὡς γὰρ ὁ στρατιώτης[3] γνησίως κάμνων καὶ πονῶν τῷ βασιλεῖ δημοσίοις ὄψοις οἷς δίδωσι τὸ ὑπήκοον ἐκτρέφεται, ἐπὰν δὲ μὴ σίτῳ τράφηται[4] Fol. 69. v° βασιλικῶς, ἀλλ' οἴκοθεν τὴν σιταρκίαν ἔχων στρατεύηται, ἐπιβουλεύει μὲν ῥᾷον τὴν ἀκαθοσίωτον γνώμην ἀναδεχόμενος, λυμαίνεται δὲ πᾶσιν ἀφειδῶς ληϊζόμενος· οὕτως ὁ κῆρυξ εὐαγγελικοῦ καμάτου γενόμενος τότε φιλεῖ τὸν κόπον καὶ τὸν ἀγῶνα τιμᾷ, ὅταν οἱ διδασκόμενοι διὰ τῶν σωματικῶν κοινωνῶσι τοῖς ἀσωμάτοις τοῦ λόγου χαρίσμασιν, ὅταν σπουδαίως ἑαυτοὺς ἐπιδιδῶσι τοῖς εὐαγγελικοῖς νόμοις ἐν ἀγάπῃ. Οὕτω γὰρ ἡ προθυμία τῶν ἐν λόγῳ καμνόντων λαμβάνει τὴν προκοπὴν, ὅταν συστρατευομένην καί συνεπιμοχθοῦσαν τῶν ὠφελουμένων ἴδῃ[5] τὴν προαίρεσιν, ὅταν οἱ ποιμαινόμενοι[6] τῷ λόγῳ τῆς παιδείας δίκην θρεμμάτων ἀγαθῶν βαθὺν μὲν τῆς εὐποιΐας τὸν πόκον βαστάζωσιν, ἀπείρους δὲ τῆς ἀνδραγαθίας τοὺς κρουνοὺς ἐν γάλακτι καὶ πλουσίως προχέωσιν, ὥστε τὸν ποιμαντικὸν τούτων μεταλαμβάνοντα λόγον ἐπευφραίνεσθαι, καὶ μᾶλλον ἐπακμάζειν τῇ διδαχῇ τῶν καλῶν, ὅταν ἡ μαθητεία εἰς ἔργον εὐσεβείας ἱκανὸν προχωρήσασα πλουτίσῃ[7] τοῦ διδάσκοντος τῆς προθυμίας τὴν σπουδήν.

Ἐθέλων γοῦν ἐκεῖνος ὁ θεηγόρος ἀνὴρ προκόπτειν ταῖς εὐποΐαις τοὺς οἰκείους μαθητὰς καὶ τῆς πολιτείας ἐπάξιον ποιῆσαι τοῦ λόγου τὸν κάματον, ποιεῖ τὴν μὲν διδαχὴν παραπλησίαν σπόρῳ, τοὺς δὲ διδασκομένους ἐξαμίλλους εὐγείῳ καὶ πολυφόρῳ χώρᾳ, ἵν' ὁ μὲν διδάσκαλος οἷα γεωργὸς ἀπὸ τῆς χώρας τῶν ἀκουόντων[8] τραφῇ, οἱ δὲ μανθάνοντες δίκην χώρας ἀγαθῆς πλού- Fol. 70. r° σιον παρέχωσι τῆς πίστεως γέννημα[9], τὸ τῆς θεογνωσίας σπέρμα δεξάμενοι· ἐπεὶ λυπηρὸν καὶ συμφορᾶς ἄξιον πρᾶγμα καὶ ἀνιαρὸν, φυτηκόμον μὲν δρε-

[1] In ext. marg. Περὶ τοῦ Τίς στρατεύεται. — [2] ποιμένει. — [3] στρατιότης. — [4] σιτοτραφῆτε. — [5] ἤδη. — [6] ποιμενόμενοι. — [7] πλουτήσῃ. — [8] In ext. marg. ἀκουόντων. — [9] γένημα.

πάνῃ καθαίρειν τὸ βλάστημα, καιρῷ δὲ τῆς ἀκμῆς μὴ προσάγειν τὴν ἄμπελον ἐν ὥρᾳ τοὺς βότρυας, ἀλλ' ἀμαλδύνειν τὰς ἐλπίδας τοῦ κάμνοντος. Ὅθεν ὁ Ἀπόστολος, ἵν' ὠφελήσῃ πολλὰ τοὺς ἀκούοντας, θαυμασίου πίνακος εἰκόνας ὑπέθετο στρατηγοῦ καὶ ποιμένος, φυτηκόμου καὶ γεωργοῦ· καὶ πρὸς σύστασιν τούτων τὸν νόμον ἐκάλεσεν ὀχυρὸν, ἐξ αὐτοῦ ποιῶν τὸ μαρτύριον. Οὐ δὴ οὖν πλεονεξίας ἕνεκεν, ὡς αὐτὸς ἐτόπασας, δόγματα ζητεῖ καὶ δωρεὰς καὶ τιμὰς, ἀλλ' ἵνα εὐχαρίστους αὐτοὺς ποιῇ καὶ εὐγνώμονας, ἐπειδὴ καὶ τὸ θεῖον ἀπαρχὰς ἔστιν ὅτε καὶ δωρεὰς ἀπαιτεῖ, οὐ λειπόμενόν τινος, ἀλλ' οὐδὲ[1] δεόμενον (ἅπασαν γὰρ ἔχει περιουσίαν πλούτου ἔν τε τοῖς ὁρωμένοις καὶ ἀοράτοις κτίσμασιν), ἀλλὰ βουλόμενον πλουτίζειν τοὺς εὐχαρίστους ἐν χάριτι καὶ τὰ μικρὰ μεγάλοις τοῖς ἀγαθοῖς ἀμείβεσθαι ἀπαιτεῖ δασμὸν καὶ φόρους εἰσπράττεται. Ἱκανὸν δέ σοι καὶ τοῦτο τῆς ἀποκρίσεως τὸ ῥῆμα.

CAPUT XL.

Solutio de dicto : Debitor est universæ legis faciendæ. (Gal. v, 3.)

Λοιπὸν ἐκεῖνο συντόμως ἴδωμεν τὸ κεφάλαιον, ἔνθα φησίν· «Ἐάν τις ἓν ποιήσῃ τοῦ νόμου, ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον ποιῆσαι τὸν νόμον,» οὐ τὸν νόμον ψέγων, ἀλλ' οὐδὲ κακολογῶν, ἀλλὰ τοῦ νόμου σοι λέγει τὴν πολλὴν ἀκρίβειαν
Fol. 70, v°. καὶ τὸ δυσκατόρθωτον, ὅπερ ὁ Χριστὸς ἐλθὼν ἀνεπλήρωσεν ἐλευθερώσας πολλοῦ καμάτου τὸν ἄνθρωπον. Εἰ γοῦν τὸ πληρωθὲν ὑπὸ τοῦ Μονογενοῦς ὡς ἀπλήρωτόν τις ἐπιτελεῖν ἐθέλοι, τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ ὡς λεῖπον[1] δεχόμενος, ἀναγκαίως ὁ τοῦ Εὐαγγελίου τὴν χάριν [μὴ λαβὼν] καὶ τῷ νόμῳ δουλούμενος ὀφείλει τὸ πᾶν τῶν δεσποτικῶν ἐπιταγμάτων ἐκτελέσαι τὸ νόμιμον. Ὅθεν μετὰ τοῦ Σωτῆρος ἴσως τινὰ κονιζόμενον τοῦ μόνου τὸν νόμον ὑπὲρ πάντα πληρώσαντος καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐντολῶν ὅλων περιγράψαντος, ἱκανῶς στίζει καὶ παίει δημοσίως μονονουχὶ λέγων· «Πῶς τολμᾷς, ἄνθρωπε, τὸ πληρωθὲν ἐξ ὑπαρχῆς τελεῖν ὡς ἀπλήρωτον, εἰς ὕβριν τοῦ Χριστοῦ τοῦτο πραγματευόμενος; Εἰ γὰρ τὰ τοῦ νόμου πράττειν ἐθέλεις καὶ σὺ τοῦ πράγματος ποιεῖν τὸ διάταγμα, κατηγορεῖς τοῦ Χριστοῦ ὡς μὴ[2] πληρώσαντος αὐτοῦ τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας· φρικτὸν ἐπιτηδεύεις, ἄνθρωπε, καὶ νεώτερον τὸ πεπληρωμένον θεσπεσίῳ κανόνι ὡς ἀπλήρωτον τοῦτο συλῶν καὶ ἀτέκμαρτον· κέκλεισται τῶν πόνων καὶ τῶν δρόμων τὸ στάδιον, ἑνὸς δραμόντος ὑπὲρ ὅλων καὶ τὸ βραβεῖον λαβόντος, καὶ σὺ πάλιν ἀνοίγεις καὶ τρέχειν ἐπιτάττεις τοῖς ἀδυνατοῦσι τὴν νύσσαν καταλαβεῖν· τοῦτο δ' ἐπιτηδεύων ἐν παρακοπῇ λογισμῶν, ὀφειλέτης εἶ ὅλον τὸν νόμον τελέσαι. Ὁ γὰρ πρὸ ἑκατὸν κειμένην ἀκρόπολιν παρασάγγων ἀκούων καὶ ποθῶν εἰς αὐτὴν ἀπελθεῖν ἱππηλάτης[3], οὐδὲν ὤνησε δραμὼν ἐνενήκοντα καὶ πέντε παρασάγγας καὶ τοὺς πέντε μὴ δραμών· ὡσαύ-
Fol. 71, r° τως γὰρ ἔξω τῆς πόλεως ἔμεινε πρὸ τοῦ τὸν δρόμον ἀσπάσασθαι. Καὶ πάλιν ὁμοίως ὁ φυλάττων ἐν συνοχῇ πολεμίων μεγάλην πόλιν, τριάκοντα πέντε πύλας ὠχυρωμένας ἔχουσαν, οὐδὲν ὠφέλησε τὰς τέσσαρας πρὸς ταῖς τριάκοντα πύλαις ἀσφαλισάμενος καὶ μίαν ἐκ λήθης ἐάσας ἠνοιγμένην· εἰσελθὼν γὰρ δι' αὐτῆς ἔξωθεν ὁ πολέμιος ὁμοίαν εἰργάσατο τῇ πόλει καταστροφήν, ἣν εἶχε ποιῆσαι διὰ πασῶν εἰσελθών· οὕτως ὁ μυρίας ἐντολὰς συμπληρώσας τοῦ νό-

[1] λοῖπον. — [2] ὅσμη. — [3] ἱππήλατος.

μου, μίαν δὲ ἐάσας ἐντολὴν ἀπλήρωτον, δι' αὐτῆς καὶ τὰς ἄλλας ὡς μὴ ποιήσας ἐλέγχεται. Ὅθεν οὐδεὶς οἷός τέ ποτε πληρῶσαι τὸν νόμον. Φέρε γὰρ ἴδωμεν μὴ τὸ πλῆθος τῶν ἐνταλμάτων ὧν ἐνομοθέτησεν, ἀλλὰ δύο μόνων προσταγμάτων φυλακὴν, εἰ δυνατὸν ἀνθρώπῳ ταύτην ἀποπληρῶσαι <δηλαδὴ,> σαββάτου φημὶ καὶ περιτομῆς. Οἷον σαββάτῳ τινὸς ἐγγεννήθη τὸ βρέφος· ὁ νόμος τῇ ὀγδόῃ προστάττει τοῦτο περιτέμνειν· ὁ αὐτὸς τὸ σάββατον κελεύει μὴ βεβηλοῦν. Τί γοῦν πράξειεν [ἂν] ἄνθρωπος; περιτεμεῖ τὸ βρέφος; ἀλλ' οὐ πληροῖ[1] τὸ σάββατον· σαββατίσει μὴ περιτεμών; ἀλλὰ τὴν περιτομὴν ἐκδίκως[2] ἠκύρωσε· καὶ ποιῶν ἑκάτερον, ἑκάτερον ἀθετεῖ, μᾶλλον δὲ πληρῶν τὸ ἓν ὑπὸ τοῦ ἑτέρου παραβάτης ἐλέγχεται.

Εἰ γοῦν δύο μόνων ἐντολῶν πληρῶσαι τὸ πρόσταγμα φορτικὸν ἀνθρώπῳ καὶ βαρὺ καὶ ἐπίπονον, πῶς οἷόν τε πληρῶσαι τὸν πάντα νόμον τινά; Οὐδ'
Fol. 71 v°. οὖς ἀνθρώπειον ἐπαρκεῖ τὸ πλῆθος ἐπακοῦσαι, οὐχ ὅτι τοῦτο τοῖς ἔργοις ἐκτελέσαι, οὐδ' ἀπομνημονεῦσαι δυνατὸν ἀνθρώπῳ τοῦ νόμου τὸ διάταγμα, πολλοῦ γε τοῦτο κατορθῶσαι πράγματι. Νιφάσι γὰρ ἀνηριθμοις ἔοικε τὰ λεγόμενα, πῇ μὲν μόσχων ἐπάλληλα καὶ συνεχῆ θύματα, κριοὶ καθημερινοὶ, οἱ μὲν εἰς ἑσπέραν, οἱ δὲ εἰς ἕω θυόμενοι· πῇ δ' ὀρνέων πλῆθος καὶ τοῦτο διάφορον ἔν τε περισλεραῖς καὶ τρυγόσι καὶ ἀλεκτοριδέσι[3], καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ λεπρῶν, τὰ δὲ ὑπὲρ τικτουσῶν, τὰ δ' ὑπὲρ ἁγνείας[4], πῇ δ' ἀπαρχαὶ καὶ δεκάται καὶ ζύμης ἀφαιρέσεις, ἔνυσλρα καὶ λοβοὶ καὶ ὦμοι καὶ δέρματα[5]. Οὐδ' αἱ τῶν τετραπόδων ἐπαρκοῦσιν ἀγέλαι πρὸς ἀναφορὰν ἄρδην ὁλοκαυτούμεναι, οὐδὲ τῶν ὀρνίθων τὰ μυρία γένη εἰς ἓν συναγόμενα τὸν ἀπλόμενον καθ' ἡμέραν δύνανται κορέσαι βωμόν. Ἐκεῖθεν συνεχεῖς ῥαντισμοὶ καὶ βαπλίσματα, ἐξ ἐνυπνίου τις ἀνασλὰς ἐβαπλίζετο, ἐκ θέας νεκροῦ πάλιν ἐβαπλίζετο, ἱματίῳ τις ψαύσας ἀποκαθημένης εὐθὺς ἐβαπλίζετο, γαλῆς ἢ μυγαλῆς σκεύους ἀψαμένης[6], τὸ σκεῦος συνέτριβε, λεπροῦ ἐν οἴκῳ μείναντος[7], τὸν τοῖχον ἀπέξεεν, ὁδίτην οἰκεῖον ἐξ ἐθνῶν ἐλθόντα δι' ἡμερῶν ἕως ἑβδομάδος παντελοῦς ἀφώριζεν[8]· αὐτὴν τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν ἀπέπλυνεν, ἐκ τοῦ συνεχῶς ἀντλεῖν καὶ μεταφέρειν τῷ ῥάγματι. Οὐ χρόνος ἐπαρκεῖ, οὐ τόπος, οὐ διατριβὴ τὸν νόμον ἀναγνῶναι καὶ τῶν προσλαγμάτων μνημονεῦσαι τὸ πλῆθος, σκοτοῦται καὶ νοῦς καὶ γλῶσσα
Fol. 72 r°. κάμνει καὶ λογισμὸς ἀτονεῖ, ἄσλη καὶ προάσλεια καὶ πᾶσαν ἀγροικίαν δαμάσας ἐξέλυσε, γενεὰς πολλὰς ὁλοκλήρους ἐξενεύρωσε, φῦλον Ἰουδαίων καὶ ἔθνος ἀνήριθμον βαρήσας ἐλέπλυνε.

Τίς οὖν ἱκανὸς ὑπαντῆσαι τούτῳ καὶ τοῦ διατάγματος βασλάσαι τὸ πρόσ-

[1] πληρεῖ pr. manus πληροῖ sec. — [2] ἐνδίκως. — [3] ἀλεκτρίδεσι. — [4] ἀγνοίας. — [5] δόγματα. — [6] γαλῆν ἢ μυγαλῆν σκεύους ἀψαμένην. — [7] λεπρὸν ἐν οἴκῳ μείναντα. — [8] ἀφόριζεν.

ταγμα· εἷς ἐθάρσησε τὸν νόμον ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὃν καὶ πληρώσας αὐτὸν καὶ περιγράψας ἔπαυσε τοῦ μὴ δεῖν τινα τούτῳ λοιπὸν ὑποτάτλεσθαι. Ὡς γὰρ ὁ πῆχυς μετρεῖ τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος, ὁ δὲ ποιήσας αὐτὸν πληροῖ μετρησάμενος, ἑτέρῳ τοῦτον τῷ μέτρῳ παραβαλὼν[1], οὕτως ὁ νόμος μέτρον μὲν ὢν πολιτείας καὶ βίου καὶ πράξεως, μετρεῖ δὲ τοῦτον οὐδεὶς, ἀλλ' οὐδὲ περιγράφει· μόνος δ' ὁ τοῦτον ποιήσας καὶ θέμενος ἐπλήρωσεν αὐτὸν καὶ μετρήσας ἐσφράγισε, μέτρον μέτρῳ μείζονι μεσιώσας ἐν ἀγαπῇ Εὐαγγελίου, νόμον περιγράψας παλαιόν. Πολλὰ γοῦν μετρῶν ὁ νόμος ἐν βίῳ καὶ συμμετρῶν, εὐαγγελικῷ μέτρῳ μετρηθεὶς, πεπλήρωται· σφάλλεται γοῦν πολλὰ καὶ λίαν ἁμαρτάνει ὁ βουλόμενος πληρῶσαι ὅπερ ὁ Χριστὸς ἐπλήρωσε, λόγον ἀντιχρίστου καὶ γνώμην ἀναλαβών.»

Ταῦτ' οὖν ὁ Απόστολος ὑπαγορεύων σαφῶς, ἐπιστρέφει Γαλάτας τοὺς ἐπὶ
τὴν δουλείαν ἐκ τῆς ἐλευθερίας φαύλως ἀπονοστήσαντας καὶ τὸ πληρωθὲν
αὖθις ἀναπληροῦν ἐθέλοντας. Οὐ ψεκτὸς οὖν ὁ Παῦλος, εἰ μαρτυρίας ἕνεκεν
Fol. 72 v°. μνημονεύει τοῦ νόμου λέγων· «[a]Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται· Βοῦν ἀλοῶντα οὐ φι-
[a] I Cor. IX, 9. μώσεις·» καὶ «[b]Ὁ νόμος ἅγιος καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία·» ἅγιος γὰρ ὁ νόμος ὑπὸ τοῦ
[b] Rom. VII. ἁγίου λαμβάνων περαίωσιν, καὶ βοῦς ἀκήμωτος τῶν Ἀποστόλων ὁ ὅμιλος τὸ
πολὺ θέρος ἀλοῶν καὶ λεπτύνων ὅπερ ἐγεώργησεν ὁ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ Πατρὸς
I Cor. IX. ἐπὶ τῷ σπεῖραι τὴν γῆν. Ὅθεν ὁ Ἀπόστολος εἰκότως τοῦτό φησιν· «Οὐ περὶ
βοῶν, ἀλλὰ περὶ ἡμῶν ἐγράφη ταῦτα.»

[1] καταλαβών.

CAPUT XLI.

Solutio de dicto : Lex autem subintravit, ut abundaret delictum. (Rom. v, 20.)

Ἀποχρώντως[1] οὖν τούτων ὧδε εἰρημένων, θέμις καὶ πρέπον καὶ λίαν ἀκόλουθον[2] ἐκεῖνό σοι δευτερῶσαι τοῦ Ἀποστόλου τὸ ῥῆμα, τὸ περὶ τοῦ νόμου διαρρήδην θρυλλούμενον[3], ἔνθα λέγει. «Νόμος παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα.» Καὶ πῶς τὸ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία, καὶ πῶς ἡ δύναμις τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος, ἡ τῶν ἁμαρτημάτων ἐνέργεια, οὐδὲ ἂν εἴπω.

Φύσις πολλὴν ἔφερεν ἀδικίαν ἐν βίῳ, ἀμήχανον ταύτην ποτὲ λαβεῖν διόρθωσιν, μὴ νόμου δοθέντος τοῦ τὴν ἀδικίαν δικαίως κολάζοντος· ὁ γὰρ πλημμελῶν καὶ τῶν ἀνοσίων ἔργων τὴν πρᾶξιν ἐπιτελῶν ἀνεύθυνος, μὴ διαγινώσκοντος τοῦ νόμου τὰ δρώμενα, μηδὲ τῆς παραβάσεως τὴν αἰτίαν ἐλέγχοντος. Ὅθεν τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐλαφρὸν τὸ πλημμέλημα, ἅτε τὴν ἐπιτίμησιν τὴν ἐκ τῶν νόμων οὐκ ἔχουσιν· ἀλλ' οὐδ' ὁ τὴν ἀρετὴν ποιῶν ἦν ἀξιοφανής, ἐπεὶ μηδ' ὁ τὴν κακίαν πράττων ὑπεύθυνος· καὶ συνέβαινεν, οὕτω πραγμάτων φερομένων, τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον δίκην σκάφους κυβερνήτην οὐκ ἔχοντος τῇ συγχύσει[4] τῶν κακῶν βύθιον καταπίνεσθαι. Ἡ γὰρ τῶν γιγνομένων ἄγνοια καὶ ἀμαθία πικρὸν χειμῶνα τῆς λήθης εἰργάζετο. Φθόνον γοῦν τις ἐπιτελῶν ἢ δρῶν μοιχείας ἄγος, παραγγελίαν οὐκ ἔχων τοῦτο μὴ πράττειν ἐν βίῳ, κορυφαίοις ὡς ἀγαθοῖς[5] ἐπετόλμα τοῖς κακοῖς, μηδενὸς τὴν φαυλότητα τῶν ἔργων κωλύοντος. Πολλοὶ γοῦν τῆς φυσικῆς παρακόψαντες εὐταξίας τὰ νόμιμα λυττώσης κακίας ἐγίγνοντο ὑπηρέται, πολλοὶ τὴν ἔμφυτον τῆς καλοκαγαθίας φρόνησιν ἀποπτύσαντες πᾶν εἴ τι γοῦν ἀθέμιτον ἔπραττον θρασυνόμενοι, μηδέπω τοῦ νόμου τῆς ἀνθρωπείας ἐπιτροπεύοντος ζωῆς, μηδέπω τὸν βίον τοῦ λογικοῦ κανόνος εὐτακτεῖν ἀναγκάζοντος, μηδέπω τῆς λογικῆς οὐσίας οἵης τε τὴν διάκρισιν τοῦ κρείττονος ἀναλαβεῖν, πλεονεκτουμένης ὑπὸ τῆς ἀλογίας τῶν σωματικῶν παθῶν, διὰ τὸν ἐπικείμενον γνώμης αὐτεξουσίου πεπαχυμμένον[6] θόρυβον, διὰ τὸ νηπιάζειν ταῖς φρεσὶ τὸ ὁμογενές.

Fol. 73, r°.

Ὅτε δὲ κατὰ βραχύ, ὥσπερ ἔκ τινος καπνοῦ κακίας, ἀνέβλεψαν καὶ καθαρὸν εἶδον σεμνότητος ἀέρα, τότε ξεναγωγὸς οἷα καὶ χειραγωγὸς ὁ νόμος ἀνεφάνη εἰς λαμπρὸν βίον ἄγων καὶ ποδηγῶν τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὰ φαῦλα καὶ τὰ καλὰ

[1] ἀποχρόντως. — [2] In ext. marg. λουθον supplev. sec. manus. — [3] θρηλλούμενον. — [4] συγχήσει. — [5] ἀγαθὸς pr. manus; ἀγαθοῖς correx. sec. — [6] πεπαχυμένον.

δεικνύων τοῖς βλέπουσι καὶ τῶν ἀφανῶν ἔργων ἐλέγχων τὰ σφάλματα· καὶ Fol. 73, v. τοῖς μὲν ἀδικοῦσιν εὐτόνως ἐπέπληττε, τοῖς δικαιοπραγοῦσι δὲ τιμὴν ἐπηγγέλλετο[1], τὸν δ' ἀνεύθυνον συνεχώρει ζῆν ἐν ἐλευθερίᾳ. Καὶ τοῦ μὲν πλημμελοῦντος, νόμου παρόντος, πολὺ τὸ ἀδίκημα, ὡς φωτὸς αὐγάζοντος πολὺ γυμνοῦται τὸ αἶσχος, νόμου δὲ μὴ παρόντος, οὐδὲν τοῦ πράττοντος φαῦλον ἀδίκημα. Ὡς οὐδὲ τοῦ τοιχωρύχου τὸ πταῖσμα κατάφωρον, λαμπηδόνος ἀπούσης καὶ τῆς ἀορασίας συνεργούσης τῷ πράττοντι, οὕτω τοῦ νόμου λεπταῖς τῶν ἐντολῶν αὐγαῖς περιλάμποντος, πολὺ καὶ καταφανὲς τῶν σφαλλομένων ἐτύγχανε τὸ πταῖσμα καὶ πολλῆς ἐπιστροφῆς καὶ τιμωρίας δεόμενον· ἀνεξέταστον δὲ, νόμου μηδέπω φανέντος τοῦ διακωλύοντος ἐπιτελεῖν τὰ χείριστα, ὑπῆρχε τὸ παράπτωμα. Τί γοῦν τὸ ἐντεῦθεν ἑπόμενον; ἐφθείρετο τὸ πολίτευμα καὶ πάθος λοιμῷ πολλῷ παραπλήσιον ἠμάλδυνε τὴν ζωὴν, καὶ τὸ κοινὸν ἐνέμετο ἐπιθυμία τοῦ πράττειν τὰ χείρονα, μηδενὸς ἅτε κωλύοντος, καὶ μῖσος τοῦ ποιεῖν τὰ κρείττονα ἐκ τοῦ μὴ τιμωρεῖσθαι τὸν ἐναγῶς βιοτεύοντα, καὶ τοῦ μὲν εὐσεβοῦντος οὐδεὶς ἦν λόγος ἐν ζωῇ, ἀνέγκλητον δὲ τοὔργον τοῦ πλημμελοῦντος ὑπῆρχε.

Τοιαύτῃ γοῦν ἐξαίφνης ἀνωμαλίᾳ ζωῆς ἐπέστη νόμος αὐστηρὸς ὁμοῦ καὶ ἐπίφοβος, τῶν γινομένων ἐξεταστὴς ὁμοῦ καὶ κατήγορος, καὶ διδάσκαλος ἐν ταὐτῷ καὶ πικρότατος ἔλεγχος, καὶ τὸ μὲν γενόμενον οὐκ ἐκάθαρεν ἔγκλημα, ἐμεγάλυνε δ' αὐτὸ καὶ φορτικὸν εἰργάζετο ἀπαραίτητον κατ' αὐτοῦ τῆς τιμω- Fol. 74 ρίας χαλκεύων τὴν μάχαιραν, καὶ κολάζων τὸ πραχθὲν τὸ μελλὸν ἐκώλυεν. Οὐ μὴν συμπάσχων τοὺς ἁλόντας ᾤκτειρεν, ἐπεὶ μηδ' αὐθεντὴς μηδὲ δεσπότης ὁ νόμος, ἐπίτροπος δὲ καὶ λειτουργὸς δεσποτικοῦ θελήματος· ἐπλεόναζε γοῦν, τοῦ νόμου παρόντος, εὐλόγως τὸ παράπτωμα ἐκ τοῦ μὴ συγχωρεῖσθαι μετὰ τὸ πλημμέλημα ζῆν τὸν ἁμαρτήσαντα, ἀλλ' οἰκτιρμῶν δίχα καὶ συμπαθείας κολάζεσθαι· καὶ συνέβαινε θανάτου κέντρον ἢ θανατικὸν κέντρον εἶναι τὴν ἁμαρτίαν κεντοῦσαν ὥστε μὴ ζῆν μηδ' ὑπάρχειν τὸν ἄνθρωπον, διά γε[2] τοῦ νόμου ταύτην λαβοῦσαν τὴν δύναμιν τοῦ κωλύοντος μὲν ἁμαρτάνειν, ἁμαρτόντα δ' ἐξ ἀποφάσεως αὐτόθεν κολάζοντος.

Διὸ πάνυ καιρίως καὶ σοφῶς ὁ Ἀπόστολος τὴν μὲν ἁμαρτίαν κέντρον λέγει εἶναι τοῦ θανάτου, ἄνευ δὲ τοῦ νόμου ταύτην μηδὲν ἰσχύειν ὅλως. Ὥσπερ γὰρ τὸ κέντρον ξίφος μὲν τυγχάνει τὸν ὑπ' αὐτοῦ κεντούμενον ἀνελεῖν δυνάμενον, ἄνευ δὲ τοῦ κατέχοντος ἢ καὶ κρατοῦντος αὐτὸ ἔστι μὲν ὄργανον θανάτου, ἐνεργεῖν δὲ οὐκ ἰσχύει, οὕτως ἡ ἁμαρτία τῇ ψυχῇ κέντρον ὑπῆρχε θανάτου·

[1] ἐπηγγέλετο. — [2] διὰ δέ.

ἴσχυε δ' ὅλως οὐδὲν, μηδέπω ταύτην τοῦ νόμου τρόπον τινὰ κρατήσαντος καὶ γνώσει ψηλαφήσαντος. Ἵν' οὖν τῆς ἁμαρτίας τὴν βλάβην ἐκφύγωμεν καὶ τοῦ παρέχοντος αὐτῇ νόμου τὴν ἰσχὺν ἐκκλίνωμεν, συμβουλεύει μὴ τῷ νόμῳ, ἀλλὰ τῷ δεσπότῃ τοῦ νόμου προσφεύγειν καὶ σώζεσθαι. Εἰ γὰρ ἡ ἁμαρτία ἰσχυρὰ Fol. 74, v°. διὰ τοῦ νόμου, ἰσχυρότερος ὁ τὸν δεσπότην τοῦ νόμου λαβὼν πρὸς βοήθειαν· ὡς ἡ ἁμαρτία [διὰ] τοῦ νόμου τὴν ψυχὴν δυναστεύσασα δίχα πάσης ἀναβολῆς καὶ συμπαθείας ἀπέκτεινεν, οὕτως ἄνθρωπος διὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἦν νόμου δεσπότης ὀφθεὶς ἐπικρατέστερος, τὴν ἁμαρτίαν ἀνάλωσε. Μὴ γοῦν ὑπολάβῃς ὡς τὸν νόμον ὁ Παῦλος, ζῆν τινα κωλύων κατ' αὐτὸν, ἀνήρηκεν, ἐπεὶ μηδέ τις ἀποσπάσας παιδαγωγοῦ μαθητὴν, καὶ τοῦτον[1] διδασκάλῳ συνάψας εἰς μάθησιν, τοῦ παιδαγωγοῦ τὸν πόνον ἠκύρωσεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐσέμνυνεν, ὅτι δι' αὐτοῦ τὸ κρεῖττον ὁ μανθάνων ἐκτήσατο· οὕτω Παῦλος παιδαγωγὸν τὸν νόμον ἀνθρώποις τοῖς δέουσί ποτε χρόνοις γενόμενον, ὠφελήσαντα τὸ κοινὸν καὶ τὴν φύσιν παιδεύσαντα, Χριστοῦ παρόντος ἐπὶ τῷ βελτιῶσαι καὶ κρείττονος ἀξιῶσαι παιδείας τὸν ἄνθρωπον, πρεπόντως σχολάζειν καὶ μηκέτ' ἐπιτάττειν λέγει τοῖς γένεσιν. Ως γὰρ σελήνη σὺν ἄστροις ἐν νυκτὶ χρησιμεύουσα οὐδὲ πάμπαν ἀπελαύνει τὴν ἐπικειμένην τῆς σκιᾶς ἀηδίαν οὔτε τέλεον συγχωρεῖ τὸν σκότον παχύνεσθαι, ἀλλ' ἀμαυρότερον μὲν τὸν ἀέρα καθίστησι, μετρίοις δὲ τοῦτον ἐκπραΰνει φωτίσμασιν, ἡλίου δ' ἐξαίφνης θερμαῖς ἀκτίνων βολαῖς ἐπικύψαντος, σχολάζει μὲν αὐτὴ[2] καὶ πᾶς ἀστέριος ἀποκρύπτεται πόλος, ἐπιτηδείως τοὺς ἐν νυκτὶ παραμυθησάμενος· οὐ μὴν ἀναιροῦνται καὶ τὸν τῆς ὑπάρξεως λόγον ἀπολλύουσιν, ἀλλὰ μένουσι παραχωροῦντες ἡλίῳ τῆς ἡμέρας Fol. 75, r°. τὸ κράτος, καὶ οὐδεὶς πλωτὴρ, οὐκ ἔμπορος, οὐχ ὁδίτης ἐν νυκτὶ πρὸς ἐργασίαν ἀστρῴῳ καὶ σεληνιαίῳ φέγγει χρησάμενος, ἡλίου παρόντος, ἐκείνην λοιπὸν ζητεῖ τὴν αὐγὴν πρὸς συνεργίαν, ἀλλ' ὁρῶν ἄπληστον ἡλίου λαμπηδόνα πυρσεύουσαν, αὐτῇ μόνῃ χαίρει καὶ τὴν πρᾶξιν ἀσπάζεται· οὕτως ἡ παλαιὰ τοῦ νόμου διαθήκη δίκην σελήνης μετὰ τῶν Προφητῶν ὡς ἀστέρων ἔφαινε τῷ βίῳ παραμυθουμένη τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν σκυθρωπάζουσαν ἐν ἀγνοίᾳ καὶ πολλῇ κατηφείᾳ, ὅτε δ' ὁ παμφαὴς ἐπέφανεν ἥλιος ὁ Χριστὸς τοῦ Θεοῦ τὸ δωδεκάκτινον τῶν Ἀποστόλων στέφος περικείμενος, τότε καὶ νόμος ἐσίγησε καὶ Προφῆται σχολάζουσι καὶ μόνη πράττει τὰ πάντα συμπληροῦσα τοῦ Σωτῆρος ἡ χάρις· καὶ δεῖ ταύτῃ μόνῃ στοιχεῖν καὶ τὰ παλαιὰ μὴ ζητεῖν πρὸς ἀντίληψιν ἀρετῆς· μένει γὰρ ἐκεῖνα λοιπὸν ἀνενέργητα καὶ τὴν φύσιν ἔχει τῶν ἔργων σχολάζουσαν. Καὶ τὸ μεμνῆσθαι μὲν αὐτῶν ὡς ἀγαθῶν καὶ καλῶν

[1] τῷ pr. manus: τοῦτον sec. — [2] αὐτῇ pr. manus, αὐτὴ sec.

καὶ θέμις καὶ πρέπον καὶ λίαν ἀκόλουθον· τὸ δὲ θέλειν ὑπὸ τὴν ἐκείνων ἡγεμονίαν εἶναι πάμπαν ἀβέβαιον καὶ πάμπαν ἀλόγιστον· κἂν γάρ τις θελήσῃ[1] ἐκείνοις πάλιν ἀκολουθεῖν, ἀλλ' ἐκεῖνα τὴν τοιαύτην τῆς πράξεως διακονίαν ἀρνήσεται, ἅτε τῶν οἰκείων καμάτων πεπαυμένα.

[1] θελήσει pr. manus, θελησῃ sec.

CAPUT XLII.

Solutio de dicto : Nolo autem vos fieri socios dæmoniorum. (I Cor x, 20.)

Ἐπὶ πλεῖστον γοῦν ταύτην σοι τοῦ κεφαλαίου τὴν πεῦσιν γυμνάσαντες, λοιπὸν τὴν ἑξῆς ἐροῦμεν, εἴ σοι φίλον, πῶς ὁ Παῦλος τῶν μὲν εἰδωλοθύτων ἐσθίειν ἐκώλυσε, τὸ δ' ἐν μακέλλῳ πωλούμενον λαμβάνειν οὐ κωλύει, καίπερ Ἑλλήνων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν μακελλευόντων τότε γνωριζομένων. Ὅρα γοῦν ἐντεῦθεν τοῦ σοφοῦ τὴν ἀκρίβειαν, ὡς [τὴν] δίαιταν τῆς ζωῆς ἀσφαλίζεται καὶ τῶν θυομένων τοῖς δαίμοσιν ἅπτεσθαι τοὺς εὐσεβεῖς ἐκώλυε, τῶν δ' ἐν μακέλλῳ ἀνεξετάστως πωλουμένων ἐσθίειν τοῖς γνωρίμοις ἐπέτρεπεν· ἐπειδὴ[1] πολλὴ καὶ διάφορος πανταχοῦ γῆς γινομένη τότε τῶν τετραπόδων ἡ σφαγή. Ἡ μὲν γὰρ τοῖς ἀερίοις ἐγίνετο πνεύμασιν, ἄλλη τοῖς ἐγγείοις, καὶ τοῖς καταχθονίοις ἑτέρα κατεθύετο· ἡ γὰρ πλάνη λαβοῦσα τὸν ὄφιν ὑπηρέτην ἀπατηλὸν καὶ πολὺ τὸ μέλος ἐσύριζε, γῆν, θάλατταν, ἀέρα[2] καὶ τὰ καταχθόνια φθοροποιοῖς ἴυλξι κηλοῦσα[3] καὶ δαμάζουσα. Πνεύματα γοῦν ἀφανῆ [κατὰ] τὸν ἀέρα πετόμενα[4], ἃ πετομένους ὄφεις Ἡσαΐας[a] ἐθρύλλησε, πτηνῶν[5] ἀπῄτει θυσίας λευκὰς καὶ διαφανεῖς, ἅτε[6] λαμπροῦ τοῦ ἀέρος καὶ πεφωτισμένου μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῶν κάτω τυγχάνοντος· ἄλλοι δέ τινες ἐπιχθόνιοι δαίμονες τετραπόδων ἐζήτουν εἰς θυσίας[7] ἀγέλας μελαγχρόων καὶ φαιῶν, ἐπεὶ μέλαινα κατὰ φύσιν ἡ γῆ καὶ κατάστυγνος, ἐπὶ βωμῶν δ' ἐκέλευον τὰς θυσίας αὐτῶν[8] ὑψηλῶν κατασφάττεσθαι· ἄλλοι δὲ ὑποχθόνιοι ἐν βόθροις καταθύεσθαι μέλανα[9] καὶ αὐτοὶ παρεκελεύοντο θύματα καὶ συνθάπτεσθαι τῶν σφαζομένων[10] παρ' αὐτὰ τὰ λείψανα[11]· ἕτερα δ' ἐναλίων ἀπατηλὰ φάσματα θυσίας ἀπῄτει πτηνῶν μελάνων[12] ζώων, τὰ δ' ἐκέλευε κατὰ θαλάττης ἀφίεσθαι, ἐπεὶ μελαίνα καὶ κινουμένη συνεχῶς ἡ θάλασσα. Οὕτως οὖν τῆς κακίας διὰ τῶν λογικῶν τὴν ἄλογον κατακοπτούσης φύσιν, τετραπόδων τε καὶ πτηνῶν οὕτω βοσκομένης τὸ πλῆθος ἐλεεινῶς, εἰκότως ὁ Ἀπόστολος ἐφάπτεσθαι τῶν τοιῶνδε τοὺς πιστοὺς ἐκώλυεν.

Fol. 75, v°. — Fol. 76, r°.

[a] Cf. Isai. xxvii, 1.

Ἔξεστι δέ σοι ταῦτα ἐκ Τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας[13] πιστώσασθαι, καὶ

[1] ἐπεὶ δὲ. — [2] ἀέρια pr. manus; ἀέρα sec. — [3] ἴυγξι κυλοῦσα. — [4] πετάμενα. — [5] πτηνῶν in marg. sec. manus. — [6] οὔτε. — [7] θυσίαν. — [8] αὐτῶν in marg. sec. manus. — [9] μέλαινα. — [10] σφαζομένων in marg. sec. manus. — [11] Hujus loci ἡ μὲν γὰρ τοῖς ἀερίοις — παρ' αὐτὰ τὰ λείψανα sententias potius quam ipsa verba latine convertit Turrianus, *Pro canonibus Apostolorum*, lib. I, cap. xv. — [12] μελαίνων. — [13] Periit liber a Porphyrio scriptus Περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας. Fabricius, V, p. 744.

τῶν θυομένων ἀκριβῶς μαθεῖν τὴν ἀφήγησιν, ἀναγνόντι περὶ θυσίας τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος[1], ὃν ὁ Πορφύριος ὥσπερ ὀγκυλλόμενος ἐν ἀπορρήτῳ τοῖς οἰκείοις παρέδωκε, μεθ' ὅρκου φρικώδους, ὡς αὐτὸς ἐδοκίμαζε, διαστελλόμενος μὴ πολλοῖς ταῦτα φράζειν ἀνέδην· ἔσται γάρ σοι καταφανὲς τῆς καινοτέρας[2] ταύτης συμφορᾶς τὸ τραγῴδημα, ὡς ἀλληνάλλως[3] τὴν τῶν ἀνθρώπων γενεὰν οἷα ποίμνην ἀποίμαντον αἱ τῶν ὀλεθρίων πνευμάτων ἐπιβουλαὶ, καθάπερ ἐξ ἐρήμου λύκων ἀγρίων ἔφοδος, ἐσπάραττον[4] ἀφειδῶς. Οὐκ ἦν ἀναπνεῦσαι, οὐδ' ἡσυχάσαι τινὰ, ἀλλ' ὥσπερ ὑπὸ σκηπτοῦ ἢ κεραυνίου βολῆς ἀπ' ἄκρων εἰς ἄκρα τὸ πᾶν συνελαύνεσθαι· θάλατταν ἐπέρα τις, θυσίαν ἐπέλυε[5]· κατὰ[6] γῆν ὥδευεν, ἔθυε <τὰ> τετράποδα· ἄντρον ὤρυττεν ἢ χέρσον διέσκαπτε, θῦμα τοῖς καταχθονίοις ἔβαλλε καὶ κατέφερε· πολλοὶ δὲ καὶ τὸν οἰκεῖον θάνατον ὥσπερ ἐξωνούμενοι ἐκ τῶν ὁμοφύλων[7] ζῶντας ἔτι κατώρυττον. Ἀμίστρα γοῦν ἡ γυνὴ Ξέρξου τοῦ βασιλέως δὶς ἑπτὰ παῖδας ἐτησίους ὑπὲρ ἑαυτῆς ζῶντας εἰς ᾅδην ἔπεμπε καλύπτουσα χώματι, τοὺς χθονίους ἱλασκομένη δαίμονας[8]. Σκόλοπες πανταχοῦ καὶ κέντρα καὶ παγίδες τὸν κόσμον ἐπεπληρώκεσαν· οὐκ ἀὴρ, οὐ γῆ, οὐ νῆσος, οὐ θάλασσα τῶν ἐπιβουλῶν ἄκαιρος[9], ζώνη δ' ἐζώκει τὴν οἰ-

Fol. 76, v. κουμένην ἀπάτης, ἀγνοίας ἐφήπλωτο ζοφερὸν καταπέτασμα, καὶ ζῆν εὐμαρῶς οὐκ ἦν ἐν ἀδείᾳ τὸν ἄνθρωπον· ὕποπτος ἦν ὁ βίος, ὕπουλος ἡ κατάστασις, αὐτὸ τῆς συντυχίας τὸ πρᾶγμα τεθόλωτο.

Ἐπειδὴ γοῦν μεστὸν ἦν ἀταξίας τοῦ κόσμου τὸ χωρίον, καὶ τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς ἀνέκειτο δαίμοσι, παραγγέλλει τοῖς ἐθέλουσι βίον εὐαγέστερον τὴν τῶν δαιμόνων μυσάττεσθαι τράπεζαν, μή πως διὰ τῆς κοινωνίας τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος κατὰ βραχὺ διαφθείρωσι· πάλιν δ' ἀποβλέπων ὡς ἀμήχανόν τινα συμπεπλεγμένον σαρκὶ[10] τὴν σωματικὴν ἀποτρέπεσθαι δίαιταν, οἰκονομικῶς ἐπιτρέπει καὶ συμβουλεύει σεμνῶς κοινὴν τὴν [τοῦ] μακέλλου[11] ἀγορὰν ὑπάρχουσαν περιέπειν κἀξ αὐτοῦ λαμβάνειν ὀψώνια. Ἀθορύβητον γὰρ τὸ πρᾶγμα καὶ τὸν τῆς περιεργίας[12] μῶμον οὐ κεκτημένον, ἅτε κοινῆς ὑπάρχοντας[13] καὶ δημοσίας διαίτης διακόνους τοὺς τὴν τοῦ μακέλλου πρᾶξιν ἀνειληφότας· ἱερόδουλοι δέ τινες ἀφωρισμένοι καὶ ἔκκριτοι, μυστηρίῳ τινὶ τοῖς ξοάνοις σπένδοντες[14] καὶ θύοντες μετά τινος γοητείας μυστικῆς, ὧν ἀπέχεσθαι κελεύει καὶ μὴ προσψαύειν ὅλως[15].

[1] Ipsum Apollinis oraculum et Porphyrii præcepta de sacrificiis videas apud Eusebium, *Præpar. evang.* IV, 8 et 9. — [2] κενοτέρας. — [3] ἀλλην ἄλλως. — [4] ἐσπαράτιεν. — [5] ἐπ... — [6] κατὰ. — [7] δὲ—ζῶντας in marg. addidit sec. manus. — [8] V. Herod. VII, CXIV. — Plutarch. *De superst.* 13. — [9] εὔκαιρος. — [10] σαρκὶ in marg. pr. manus. — [11] μακέλλιον. — [12] περιεργείας. — [13] ὑπαρχούτας pr. manus; ὑπάρχοντας sec. in marg. — [14] σπεύδοντες pr. manus; σπέν sec. in marg. — [15] Hæc quoque ἱερόδουλοι δὲ μὴ προσψαύειν ὅλως latine conversa scripto inseruit Turrianus, *Annotationes Apostol. Constit. Clementis*, p. 229, ed. Antverpiæ, 1577.

Αναιρεῖ δὲ καὶ τῆς ἑλληνικῆς γνώμης τὸν ἀπαίδευτον ὅρον καὶ τεμαχίζει[1]
a I Cor. VIII. τὸ δόγμα καὶ τὴν ψῆφον ἀκυροῖ φάσκων· «[a]Οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ.» Ἕλληνες γὰρ εἰδώλων ὀνομασίαν εὗρον, ὡς θεῶν[2] ἐξεῦρεν ὀνομασίαν[3] ὁ ὄφις· ἡ δὲ γνώμη τῆς ἀληθείας τοιαύτην ψῆφον ὅλως οὐ δογματίζει. Ἀδύνατον γοῦν ἐν κόσμῳ σωθῆναι τοῦ εἰδώλου[4] τὸν λόγον ἢ τὸν ὅρον· ἡ γὰρ τῶν ξοάνων κατασκευὴ εὐλόγως ξόανα, οὐ μὴν εἴδωλα λέγεται· ταῦτ' ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ χαλ-
Fol. 77, r°. κοῦ καὶ σιδήρου πλαττόμενα μορφώματα ἀργύριον καὶ χρυσίον, οὐ μήν ἐστιν εἴδωλα, καὶ τὰ νεκρὰ δὲ τῶν ζώων σώματα νεκρὰ σώματα, οὐκ εἴδωλα τυγχάνει· ψυχαὶ δ' ἀπὸ σωμάτων λυθεῖσαι ψυχαὶ δικαίως, οὐ μήν εἰσιν εἴδωλα· ἀλλὰ καὶ τῶν λεγομένων[5] ἡρώων τὰ ἀπεικονίσματα εἰκόνες μέν εἰσιν, εἴδωλα δ' οὐχ ὑπάρχουσι· τὰ δ' ἀπὸ τῶν χρωμάτων ἐν τοῖς πίναξι συνήθως γραφόμενα γραφὴ σωμάτων ἐστὶν, εἴδωλα δ' οὐδαμῶς· τά τε [φάσματα] λεγόμενα τῶν ὀπτασιῶν φαντάσματα καὶ σκιαὶ τῶν ὕπνων εἰσὶν, εἴδωλα δ' οὐκ ἔστιν, ὡς ἐπαληθεύειν τὸν μέγαν Ἀπόστολον φάσκοντα· «Οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ.» Εἰ μή τί γέ τις μανεὶς τὰ στοιχεῖα καλεῖν ἐθελήσειεν εἴδωλα, ἀλλ' αὐτόθεν ἐλέγχεται. Τὸ γὰρ πῦρ τε καὶ ὕδωρ ἀήρ[6] τε καὶ γῆ οὐχ ὑπάρχουσιν εἴδωλα, ἀλλὰ πῦρ, ἀὴρ, ἐνδίκως γῆ, ὕδωρ. Τίνι γοῦν οἱ προὔχοντες τῶν εἰδώλων θύουσι; δαιμονίοις, οὐκ εἰδώλοις· καὶ κοινωνοὺς οὐ θέλει τῶν δαιμονίων εἶναι τοὺς κοινωνοὺς τοῦ Χριστοῦ. Οἱ δ' ἐν μακελλείῳ[7] τὰ ὄψα πιπράσκοντες οὐ δαίμοσιν, ἀλλὰ τῇ κοινῇ ζωῇ μαγειρεύουσι, τέλος οὐ γοητείαν ἀλλὰ κέρδος τιθέμενοι, ὅπερ οὐ λυμαίνεται οὐδὲ φθείρει τὸν ἐσθίοντα[8]. Ἔσο καὶ ταύτην λεπτῶς τὴν ἀντιλογίαν ἐκμαθὼν τῆς προτάσεως.

[1] τεμμαχίζει. — [2] θεόν. — [3] ὀνομίαν. — [4] εἰδόλου. — [5] λεγομένων in marg. sec. manus. — [6] γῆν, ὕδωρ, πῦρ, ἀέρα in marg. sec. manus. — [7] μακελλίῳ. — [8] αἴσθοντα.

CAPUT XLIII.

Solutio de dicto : In novissimis temporibus discedent quidam a fide. (I Tim. iv, 1.)

Ἐντεῦθεν δὲ τὴν ἑξῆς λεπῖοτέρως ἐπάκουσον, ἔνθα περὶ τῆς παρθενίας Fol. 77, v°. πολλὰ λέγων ὁ Παῦλος τέλος τοὺς ἀπεχομένους μυκτηρίζει τῶν γάμων, κεκαυμένους αὐτοὺς λέγων καὶ ἐπιζημίους καὶ τοῦ συνειδότος τὸν λόγον οὐ σώζοντας, λοιμοὺς δέ τινας ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν φανέντας, καὶ[1] φθορὰν ἄπειρον τῷ κόσμῳ παρεισάγοντας. Ἐξ ὑπαρχῆς οὖν τοῦ κεφαλαίου σοι τὴν λύσιν ποιήσομαι. Εἴωθε γὰρ πολλὴν ἡ τῶν λέξεων ἔμφασις ἔχειν περιπέτειαν καὶ τὸν λόγον ἀσαφῆ ἐκ τῶν ἀντισῖρόφων, ὅταν τι[2] τῶν κατὰ περιτροπὴν ἐν ταῖς ἀποσῖολικαῖς φωναῖς ἀναγινώσκηται. Ἔσῖι γὰρ ὅτε καὶ ξένοις προσχρώμενος ἤθεσιν ὁ μακάριος Παῦλος σκοτεινὸν ποιεῖ τὸν λόγον καὶ ἀσαφῆ, ὡς ὅταν [a] Rom. ix, 18. λέγῃ· «[a]Ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ καὶ ὃν θέλει σκληρύνει·» Ἀλλ' οὐ γὰρ ὁ Ἀπόσῖολος δοξάσας τοῦτ' ἐλάλησεν ὡς τινὰς μὲν ὑπὸ Θεοῦ ἐλεεῖσθαι, τινὰς δ' οὐκ ἐλεεῖσθαι[3] ἀλλ' ἀποσκληρύνεσθαι, ἀλλ' οὕτως εἶχε περὶ Θεοῦ, ὡς πάντας [b] I Tim. ii, 4. τας ἐλεεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ καὶ σώζεσθαι, λέγων· «[b]Ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει [c] I Cor. vii, 25. σωθῆναι.» Καὶ ὧδε οὖν λέγων· «[c]Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἠλεημένος,» οὐ πάνυ δοκεῖ σαφῶς λέγειν ὃ λέγει· πῶς γὰρ[4] ὁ Χρισῖὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα καὶ μοχθηρὸν διδασκάλῳ ψευδομένῳ προσέχειν ἢ λέγων ἀληθῆ καὶ περὶ τῆς παρθενίας ἐν αὐτῷ Χρισῖὸς ἐλάλει[5] καὶ δοκεῖ δι' αἰτίαν τινὰ φάσκειν «Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι,» ἐπιταγὴν δ' οὐκ ἔχω.

Ἐπειδὴ τὸ τῆς παρθενίας δόγμα δυσκατόρθωτον ἐν βίῳ καὶ δυσπόρισῖον ἐπηρεαζόμενον φυσικοῖς τοῦ σώματος πάθεσι, καὶ ταχέως ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων Fol. 78, r°. ἐπιβουλευόμενον σύντομον ἁλώσεως λαμβάνει διαβολήν, καὶ ταχινὸν τὸ τῶν ψόγων περιβάλλεται νέφος πολέμῳ τῆς ἡδονῆς ῥᾷον καταπονούμενον, ἐπειδὴ γοῦν τῆς πρώτης μέν ἐσῖιν ἀρετῆς καὶ ἀσκήσεως, ἐσχάτης δὲ κακοπαθείας καὶ πόνων ἐγκρατείας τηρῆσαι παρθενίαν καὶ φυλάξαι τὸ καύχημα, λέγει· «Ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω.» Πᾶν γὰρ ἐπιτάτῖων διὰ τοῦ Παυλοῦ Χρισῖὸς τοῦτ' οὐκ ἐπιτάτῖει, ἵνα μὴ δόξῃ ὥσπερ ἀνάγκην ἐπάγειν[6] τοῖς παρθενεύειν ἐθέλουσιν, μή ποτέ τις πεσὼν ἐν παρθενίᾳ τὸν Χρισῖὸν αἰτιάσηται ὡς προ-

[1] καὶ in marg. sec. manus. — [2] ἡ. — [3] ἐλεσθαι. — [4] γὰρ in marg. sec. manus. — [5] Hic locus πῶς γὰρ ὁ Χρισῖὸν ἔχων — ἐλάλει corruptus videtur. — [6] ἐπάγει.

τρεψάμενον ἢ καὶ ἀναγκάσαντα παρθενίαν ἀσπάζεσθαι. Ὅθεν δίχα τούτου πάντ' ἐπιτάτλει Παῦλος Χρισῖὸν ἔχων λαλοῦντα· οἷον κλέπῖει τις, ἐπιτάτῖει μὴ κλέπῖειν· εὐκατόρθωτον γὰρ τοῦτο καὶ ἀκάματον ἀρκεῖσθαι τοῖς ἰδίοις καὶ τῶν ἀλλοτρίων κτημάτων ἀπέχεσθαι. Ὁμοίως ἐπιτάτῖει μὴ μοιχεύειν· οὐ καματηρὸν[1] γάρ τινι τὴν χρῆσιν ἐν τῇ γαμετῇ τοῦ σώματος ἔχοντι σωφρονεῖν καὶ μὴ χραίνειν[2] τὸν γάμον τοῦ πλησίον. Ἐπιτάτῖει πάλιν ὅλως μὴ μεθύσκεσθαι· δυνατὸν γὰρ τοῦτο δίψους ἕνεκεν αὐτάρκους μεταλαμβάνειν οἴνου καὶ μὴ πίνειν ἀπλήσῖως μηδὲ κωμάζειν ἀπρεπῶς μηδὲ βαρούμενον βασῖακτῶς ἀποφέρεσθαι τὸν πρὸ τῆς μέθης εὐκινήτως τρέχοντα. Αὖθις ἐπιτάτῖει χορηγεῖν τῷ μὴ ἔχοντι τὸν ἔχοντα ἀνενδοιάσῖως· οὐ φορτικὸν γὰρ καὶ τοῦτο, ἀλλ' οὐδ' αὐχμηρὸν καὶ τραχύ, ἐξ ὧν τις ἔχει ὀλίγα διδόναι[3] τῷ μὴ ἔχοντι· ὁ μὲν γὰρ φιλότιμος ὀφθεὶς ἐν εὐποΐαις πολὺς καὶ ἐνάρετος, ὁ δ' ἐν πενίᾳ καρτερῶν ἐκ τῶν πόνων σῖέφεται. Ταῦτ' ἐπιτάτῖει καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· ψιθυρίζειν
Fol. 78, v°. κωλύει, ἐπιτάτῖει μὴ ψάλλειν ἄσεμνα καὶ ἀκόλασῖα, ἐπιτάτῖει τὴν δίαιταν, βρῶσιν, πόσιν, πρόοδον ποιεῖν εἰς δόξαν Χρισῖοῦ, ἐπιτάτῖει τῆς κακίας ἐκμοχλεύειν τὰ πάθη καὶ τὴν ἀρετὴν ἀσκήσει θεμελιοῦν ἐρείσματι σώφρονι, λόγων ἀμούσων μελέτην ἐπιτάτῖει μὴ ζηλοῦν μηδ' ἀσμενίζειν θίασον ἀπαιδευσίας ποτέ, ἐπιτάτῖει τὴν ἄνω μονὴν πολυπραγμονεῖν.

Πάντα τοῖς πᾶσι δίχα τῆς παρθενίας τὰ σεμνὰ κατορθώματα ἐπιτάτῖει ποιεῖν καὶ πράτῖειν καὶ μελετᾶν, καὶ τὸν μὴ πειθόμενον ἔξω τῶν οὐρανίων ἐκβάλλει[4] περιβόλων, ἅτε τὰ δυνατὰ ποιεῖν μὴ καταδεξάμενον· περὶ παρθενίας δὲ ἐπιταγὴν παρὰ Κυρίου λέγει μὴ παρειληφέναι, δι' ἃς προείπομεν αἰτίας καὶ ἀφορμάς. Φειδόμενος γὰρ τῶν ἀνθρώπων ὁ Κύριος τὸ σφόδρα καματηρὸν[5] οὐκ ἐπιτάτῖει ποιεῖν τινι· οὐ μήν, εἴ γέ τις βούλοιτο τὴν ἄκραν ἐν βίῳ κατορθοῦν πολιτείαν, κωλύων ἀνατρέπει, ἀλλὰ συμβουλεύει καὶ τιμᾷ τὴν προαίρεσιν λέγων· «Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω· γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἠλεημένος.» Ὁρᾷς τοῦ σοφοῦ τὴν πολλὴν λογιότητα; ὁρᾷς παίδευσιν; ὁρᾷς ἐλευθέριον[6] σύνεσιν; ὁρᾷς τῆς εὐσεβείας προσῖάτην ἀκριβῆ, λέγοντα[7]· «Χρισῖὸς [οὐκ] ἐξ ἀνάγκης οὐδ' ἐξ[8] ἐπιταγῆς τινα παρθενεύειν βούλεται, ἀλλ' ἐξ ἑκουσιότητος, οὐκ ἐκ νομοθεσίας, τοῦ γὰρ τοιούτου πράγματος μετέωρον ὄντως καὶ πρῶτον τὸ κατόρθωμα, ὑπέροπῖον δὲ τῆς ἀνδρείας ἐσῖὶ τὸ σεμνολόγημα, ὅθεν οὐκ ἐξ ἐπιταγῆς, ἵνα μὴ δουλοπρεπές, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως[,ἵν'] ἔνδοξον καὶ λαμπρὸν ὀφθῇ καὶ ἐπίσημον.» Ὁ γοῦν τιμῆς ἕνεκεν οὐκ

[1] καματηλὸν. — [2] χαίρειν pr. manus; χραίνειν sec. in marg. — [3] διδούς. — [4] ἐκβάλλειν. — [5] καματηλὸν. — [6] ἐλευθέρον pr. manus; ι addidit sec. — [7] λέγων. — [8] In marg. περὶ παρθενίας.

Fol. 79, r°. ἐπιτάττει Παῦλος, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει τὴν ἐξουσίαν τηρεῖ, τοῦτο μὴ δόξῃς εἶναι φαῦλον καὶ ἀβέβαιον[1], λέγων· «Εἰ παρθενεύει τις μὴ ἐπιταττόμενος, ἔργον ἐπιτηδεύει οὐκ εὐαγὲς οὐδ' ὅσιον·» μᾶλλον γὰρ ὑπὲρ ἄνθρωπον, ὅταν πρῶτον κόσμον καλλωπίσας[2] τῆς ἀρετῆς, πλέον τοῦ δέοντος δόξῃ λαμπρύνεται. Τὸ γὰρ ἐξ ἐπιταγῆς ἐν βίῳ γιγνόμενον ἔχει μὲν ἔπαινον, οὐ μὴν ἀξιοφανῆ, ἐκ προστάγματος ὅταν τὸ καλόν τις ποιήσῃ[3], ([ἐκ] γὰρ τοῦ προστάγματος ἡ σπουδὴ καταφανὴς ὑπάρχει τοῦ κελεύοντος)· τὸ δὲ μὴ περιμένον τὴν γνώμην τοῦ δεσπόζοντος, ἄνευ δὲ προτροπῆς ἑκουσίως γιγνόμενον, ἀσύγκριτον τῆς δόξης λαμβάνει τὸ ἐγκώμιον.

Διὰ τοῦθ' ὁ Παῦλος ὑπερνεφὲς καὶ λίαν ὑψηλὸν τῆς παρθενίας βλέπων τὸ κατόρθωμα, οὐκ ἐτόλμησεν εἴσω τῆς ἐπιταγῆς τοῦτο θεῖναι[4] τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἐλεύθερον εἴασεν, ἀδέσποτον αὐτὸ ἐν τῇ ἰδίᾳ προαιρέσει τάξας τοῦ κατορθοῦντος· μόνῃ δὲ ταπεινότερον παραψελλίζει[5] τῇ γνώμῃ, λέγων· «Οὐκ ἐπιτάττω, οὐ γὰρ ἐκελεύσθην, γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημένος.» Ὁρᾷς πῶς ἑαυτὸν, τὴν ἀξίαν τῆς παρθενίας ἰδὼν, ἐταπείνωσεν; οὐ λέγει ὡς Παῦλος κλητὸς Ἀπόστολος, ἀλλ' ὡς ἠλεημένος, ταπεινοφρονεῖ καταπλαγεὶς τὸν ὄγκον τῆς ἀρετῆς, σιγᾷ τὴν ἀποστολὴν καὶ βοᾷ τὴν συμπάθειαν, δι' ἧς ἠλεήθη καὶ τῷ Χριστῷ σύνεστι, λέγων· «Οἶδα τίς[6] ἤμην, καὶ τίς εἰμι, καὶ τίς ἡ παρθενία. Ἀγγέλων ἐστὶ τοῦτο καὶ τῶν Ἀρχαγγέλων τὸ πλεονέκτημα· Ἀγγέλους δὲ
Fol. 79, v°. διδάσκειν ἐπιταγὴν οὐκ ἔχω· ὡς οὖν ἠλεημένος, οὐχ ὡς Ἀπόστολος καὶ τοῖς Ἀγγέλοις λαλῶ. Ἄγγελοι γὰρ οἱ παρθένοι παρ' ἐμοὶ κριτῇ γεγόνασιν· ὅθεν οὐ διδάσκω, ἀλλ' οὐδ' ἐπιτάττω, ἀμυδρὰν δὲ γνώμην αὐτοῖς παρατραυλίζω, ὡς πένης ὢν καὶ πτωχὸς, ὅμως ἠλεημένος.»

Ἐπειδὴ γοῦν τοῦ τοσούτου πράγματος τὸ ἐπάγγελμα τινες δόγμα τῶν[7] κεκαυμένων αἱρέσεων ἤμελλον[8] ὑποκρίνεσθαι καὶ διὰ τῆς παρθενίας ἐν κόσμῳ σεμνύνεσθαι[9], ἐκεῖνό που μαθόντες ἢ καὶ παρακούσαντες τυχὸν οἱ τῶν αἱρέσεων, ὡς τὸν μακάριον φόρτον τῆς σωτηρίου γενέσεως παρθενία προῆκε σεμνῶς ὑπηρετήσασα καὶ τὸν κοινὸν ἀρωγὸν[10] τῆς οἰκουμένης ἐβλάστησεν, ὅπως οὖν ἐκ τοῦ κωλύειν γαμεῖν ἢ γαμίσκεσθαι πολλοὺς τῶν εὐχερῶν ἐπὶ τὴν οἰκείαν βδελυρίαν εὐχερῶς συναρπάσωσιν, ὡς εἰσηγηταὶ κορυφαίου καὶ πολλοῦ πολιτεύματος[11], τούτου χάριν ἐξεῦρον καὶ βρωμάτων ἀποχὴν, δι' ὧν φαντιῶντες τὴν πλάνην εἰργάσαντο, τὸ καλὸν ἐν κακῷ δόγματι διαφθείραντες. Ὡς γὰρ οἱ τοῦ χρυσοῦ τὸ κάλλος παραχαράττειν τολμήσαντες, τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως

[1] In marg. compend. σημείωσαι. — [2] καλωπίσας. — [3] ποιήσειε τοῦ γάρ. — [4] θῆναι. — [5] ψελλίζει pr. manus; παρα add. sec. — [6] οἶτις pr. manus; οἶδα τίς sec. in marg. — [7] δόγμα τινῶν. — [8] ἤμελλεν. — [9] σεμνάνεσθαι. — [10] ἀρογὸν. — [11] πολυτεύματος.

λαθραίως ἐγγράφουσιν ἐπὶ τῷ διὰ τῆς εἰκόνος νόμισμα κληθῆναι τὸ κλοπῇ χαράτΊομενον, καὶ ὥσπερ τὰ κίϐδηλα ἵν' εἴπω δηνάρια τῷ χρυσῷ βαπΊόμενα τὴν μὲν ἐπιφάνειαν λαμπρὰν ἔχει καὶ διαυγῆ, τὴν δ' ὑπόσΊασιν ἄτιμον ὕλην καὶ ἐπιζήμιον, οὕτως οἱ κεκαυμένοι τῶν αἱρέσεων ἔξαρχοι τὸ σεμνὸν τῆς παρθενίας κλέος καὶ ἀοίδιμον[1] εἰς τὴν ἰδίαν τῆς κακίας δόξαν μετασΊήσαντες
Fol. 80 r°. τρόπον τινὰ τὸ πρῶτον τῆς πολιτείας κάλλος παρεχάραξαν· τῷ τῆς κακοδοξίας νόμῳ τοῦτο διασκύλαντες, μαργαρίτην ὀδωδότι τραχήλῳ συνάψαντες καὶ τὴν καθαρὰν τῆς ἁγνείας οὐσίαν κατακερματίζοντες κιϐδηλεύουσι, τὴν σφῶν ἀλογίαν ταῖς βαφαῖς ὡραΐζοντες.

Ταύτην γοῦν τὴν μοχθηρίαν τῶν φαυλοτάτων τρόπων πρὸ πολλοῦ μαθὼν
[a] Cf. I Tim. IV 1, 2. ὁ μακάριος Παῦλος εἶπεν· «[a]ἈνασΊήσονταί[2] τινες κεκαυτηριασμένοι[3] τὴν ἰδίαν συνείδησιν.» ἈνίσΊασθαι δ' αὐτοὺς λέγει ἐν πολλῷ τῆς ἐνέδρας καθημένους τῷ λόχῳ, μεμυκότας τὸ πρῶτον, καὶ δεινὸν ἐπ' ἐσχάτου καὶ πυρῶδες ἐμϐλέποντας, κεκαυτηριασμένους, μορφὴν εὐσεϐοῦς καυτῆρος πρὸς ἀπάτην ἔχοντας[4], ἢ κεκαυμένους, οὓς ἡ δρόσος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος οὐκ ἐπίανεν, οὓς ἡ χάρις τοῦ βαπΊίσματος τῶν ἐγκλημάτων οὐκ ἔλυσεν, οὓς ἡ φλόγωσις τῆς Χαλδαϊκῆς καμίνου κατέπρησεν, οὓς ἡ φλογίνη ῥομφαία ἡ σΊρεφομένη κατέκαυσεν· εἰκῆ ῥητορεύουσι καὶ μάτην σοφίζονται τὴν κτίσιν ὑϐρίζοντες καὶ τὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ διαϐάλλοντες, τὰ γενόμενα μὲν εἰς ἀπόλαυσιν καὶ τροφὴν[5], οὐκ εἰς ὕϐριν καὶ κόρον καὶ ζωῆς ἀταξίαν, ἀλλ' εἰς εὐχαρισΊίαν τοῖς πισΊοῖς καὶ μετάληψιν. Τοιοῦτοι δὲ Μανιχαίων παῖδες ἐξεφοίτησαν· τοιαύτας αἱρέσεις ἡ τῶν Πισσιδέων[6] ἔχει καὶ τῶν Ἰσαύρων χώρα, Κιλικία τε καὶ Λυκαονία καὶ πᾶσα Γαλατία, ὧν καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἐργῶδες ἀπαγγεῖλαι· Ἐγκρατηταὶ[7] γὰρ καὶ Ἀποτακτῖται καὶ Ἐρημῖται καλοῦνται, οὐ ΧρισΊιανοί τινες, οὐδὲ πρέσφυγες τῆς οὐρανίου χάριτος, πίσΊεως μὲν[8] εὐαγγελικῆς ἀποσΊάται καὶ ἀπόδημοι[9], τῇ δὲ
Fol. 80 v°. τῶν βρωμάτων ἀποχῇ, τῆς εὐσεϐείας ἐγείρειν λέγοντες τὴν ἀκρόπολιν. Ἀμέλει Δοσίθεος ὁ κορυφαῖος παρ' αὐτοῖς, Κίλιξ τὸ γένος ὑπάρχων, δι' ὀκτὼ βιϐλίων ὅλων κρατύνει τὸ δόγμα καὶ λαμπρότητι λέξεων μεγαλύνει τὸ πρᾶγμα, ἄθεσμον ἔργον καὶ λίαν παράνομον ἀποθρυλλῶν τὸν γάμον, λέγων «Διὰ μὲν κοινωνίας ὁ κόσμος τὴν ἀρχὴν ἔσχε· διὰ δὲ τῆς ἐγκρατείας τὸ τέλος θέλει λαϐεῖν.» Οἴνου δὲ γεῦσιν καὶ κρεῶν μετάληψιν μυσαρὸν εἶναι λέγει καὶ πάμπαν σΊυγητὸν, ὄντως καυτῆρα πικρὸν ἀφειδῶς ἐπαίρων τοῖς τερπομένοις[10] αὐτῷ. Τοιούτῳ γὰρ λόγῳ πᾶσα μὲν ἡ κτίσις κατ' αὐτὸν ἐπάρατος, πᾶσα δ' ὕποπΊος

[1] ἀοίδημον. — [2] ἀποσΊήσονται in Vulg. et supra, p. 131. — [3] κεκαυτηριασμένους. — [4] ἔχοντος in marg. sec. manus. — [5] τρυφὴν. — [6] πισσιδίων. — [7] ἐγκρατῖται. — [8] μὲν in marg. pr. manus. — [9] δήμιοι. — [10] τρομένοις prior lectio; πυθομένοις posterior.

ἡ ζωὴ καὶ πᾶσιν ἐπιβλαβής· ὅθεν οἱ τοιοῦτοι τῷ θείῳ προσέκρουσαν τῶν δημιουργημάτων τὸ κάλλος ὑβρίσαντες καὶ οὐδὲν οὐδαμοῦ τὸ κοινὸν ὠφέλησαν, κἂν παρθενεύειν, κἂν τὴν ἄκραν σωφροσύνην ἐν βίῳ διδάσκωσι. Ταῦτ' οὖν ὁ Ἀπόστολος γνοὺς πρὸ χρόνων ἠσφαλίσατο τῆς ἐκκλησίας τὸ δόγμα ἐπὶ τῷ καυτήρων αἱρετικῶν πεῖραν μὴ προσίεσθαι. Ἐνταῦθα[1] δ' ἔστω σοι φίλον τῶν τοσούτων ζητημάτων περιγράψαι τὸν λόγον· εἰ δέ τί σοι προσπέσοι πάλιν ἀπορούμενον, αὖθις ἀπαντήσαντες διαλεχθησόμεθα, εὐκαιρίᾳ τῆς σχολῆς σὺν εὐμαρείᾳ τοῦ κρείττονος.

[1] ἐνταῦθ.

LIBER QUARTUS.

ARGUMENTUM.

Cap. I. — Quæstio de dicto : Præterit figura hujus mundi. (I Cor. vii, 31.)

Cap. II. — Quæstio de dicto : Nos, qui vivimus, rapiemur in nubibus. (I Thessal. vi, 14-16.)

Cap. III. — Quæstio de dicto : Prædicabitur hoc Evangelium in universo orbe. (Matth. xxiv, 14.)

Cap. IV. — Quomodo Dominus per visionem loquitur Paulo (Act. xviii, 9, 10) et quomodo permisit Petrum crucifigi?

Cap. V. — Quæstio de dicto : Videte, multi enim venient, dicentes : Ego sum Christus. (Matth. xxiv, 5.)

Cap. VI. — Quæstio : Quis sermo de Judicio in Apocryphis?

Cap. VII. — Quæstio de dicto : Complicabitur cœlum sicut liber, et omnes stellæ cadent sicut folia. (Isai. xxxiv, 4.)

Cap. VIII. — Quæstio de fermento, de grano sinapis et de margarita. (Matth. xiii, 31-33, 45, 46.)

Cap. IX. — Quæstio de dicto : Abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. (Matth. xi, 25.)

Cap. X. — Quæstio de dicto : Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. (Luc. v, 31; Matth. ix, 12.)

Cap. XI. — Solutio de dicto : Præterit figura hujus mundi.

Cap. XII. — Solutio de dicto : Nos, qui vivimus, rapiemur in nubibus.

Cap. XIII. — Solutio de dicto : Prædicabitur hoc Evangelium in universo orbe.

Cap. XIV. — Solutio de supplicio Petri et Pauli.

Cap. XV. — Solutio de dicto : Videte, multi enim venient dicentes : Ego sum Christus.

Cap. XVI. — Solutio de Judicio in Apocryphis et de dicto : Complicabitur cœlum sicut liber.

Cap. XVII. — Solutio de fermento, de grano sinapis et de margarita et de dicto : Abscondisti hæc a sapientibus.

Cap. XVIII. — Solutio de dicto : Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent.

Cap. XIX. (Cod. ια'.) — Quæstio de dicto : Sed abluti estis, sed sanctificati estis. (I Cor. vi, 11.)

Cap. XX. (Cod. ιβ'.) — Quæstio de Monarchia.

Cap. XXI. (Cod. ιγ', ιδ'.) — Quæstio de Angelis immortalibus et de Tabulis digito Dei scriptis. (Exod. xxxi, 18.)

Cap. XXII. (Cod. ιε'.) — Quæstio de incarnatione Verbi.

Cap. XXIII. (Cod. ιϛ'.) — Quæstio de dicto : Deos non maledices. (Exod. xxii, 28.)

Cap. XXIV. (Cod. ιζ'.) — Quæstio de resurrectione carnis.

Cap. XXV. — Solutio de dicto : Sed abluti estis, sed sanctificati estis.

Cap. XXVI. — Solutio de Monarchia.

Cap. XXVII. — Solutio de Angelis immortalibus et de Tabulis digito Dei scriptis.

Cap. XXVIII. — Solutio de incarnatione Verbi.

Cap. XXIX. — Solutio de dicto : Deos non maledices.

Cap. XXX. — Solutio de resurrectione carnis.

TITULUS TOTIUS OPERIS.

Μακαρίου Μάγνητος Ἀποκριτικὸς ἢ Μονογενὴς ϖρὸς Ἕλληνας ϖερὶ τῶν ἀπορουμένων ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ζητημάτων καὶ λύσεων.

Τάδε ϖεριέχει ἡ τετάρτη βίβλος τῶν Ἀποκριτικῶν ϖρὸς Ἕλληνας λόγων.

α'. Περὶ τοῦ ϖῶς εἴρηται· Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. (I Cor. vii, 31.)

β'. Πῶς εἴρηται· Ἡμεῖς οἱ ζῶντες ἁρπαγησόμεθα[1] ἐν νεφέλαις. (I Thessal. iv, 16.)

γ'. Πῶς λέγει· Κηρυχθήσεται τὸ Εὐαγγέλιον ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. (Matth. xxiv, 14.)

δ'. Πῶς λαλεῖ δι' ὁράματος ὁ Κύριος τῷ Παύλῳ, καὶ ϖῶς συνεχώρησε σΊαυρωθῆναι Πέτρον. (Act. xviii, 9, 10.)

ε'. Τίς ὁ λόγος· Βλέπετε· ϖολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται λέγοντες Ἐγώ εἰμι ὁ ΧρισΊος. (Matth. xxiv, 5.)

ϛ'. Τίς ὁ λόγος τῆς κρίσεως ἐν τοῖς ἀποκρύφοις.

ζ'. Πῶς εἴρηται· Ὁ οὐρανὸς <ἑλιγήσεται> ὡς βιβλίον, καὶ τὰ ἄσΊρα ϖεσεῖται ὡς φύλλα. (Isai. xxxiv, 4.)

η'. Τίς ὁ λόγος τῆς ζύμης, καὶ τοῦ σινάπεως, καὶ τοῦ μαργαρίτου. (Matth. xiii, 31-33; 45, 46.)

θ'. Πῶς εἴρηται· Ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. (Matth. xi, 25.)

ι'. Τίς ὁ λόγος· Οὐ χρείαν ἔχουσιν ἰατροῦ οἱ ὑγιαίνοντες, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. (Luc. v, 31; Matth. ix, 12.)

ια'. Τίς ὁ λόγος· Ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλ' ἡγιάσθητε[2]. (I Cor. vi, 11.)

ιβ'. Τίς ὁ λόγος ὁ ϖερὶ τῆς μοναρχίας.

ιγ'. Τίς ὁ λόγος τῶν ἀγγέλων ἐχόντων ἀφθαρσίαν.

ιδ'. Τίς ὁ λόγος, δακτύλῳ Θεοῦ γράφεσθαι τὰς ϖλάκας. (Exod. xxxi, 18.)

ιε'. Πῶς τὸ θεῖον ἐν Μαρίᾳ σαρκωθὲν ἐγεννήθη.

ιϛ'. Πῶς εἴρηται· Θεοὺς οὐ κακολογήσεις. (Exod. xxii, 28.)

ιζ'. Τίς ὁ λόγος ὁ ϖερὶ τῆς ἀνασΊάσεως τῆς σαρκός

[1] ἁρπαγησώμεθα. — [2] ὑγιάσθητε.

PROOEMIUM.

Fol. 81, v°. Πλείσ7ων ἡμῖν λόγων ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς δόξης κεκινημένων καὶ τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς ἀσάφειαν σαφῆ κατασ7ήσασιν ἱδρῶτι πολλῷ καὶ πόνῳ καὶ καμάτῳ, τέταρτον, ὦ Θεόσθενες, ἀγῶνα τοῦτον ἡμῖν σφοδρῶς κατεπήγαγεν ὁ φιλολόγος, ὡς εἰπεῖν, ὃν σοῦ συναιρουμένου μόλις ἐθαρσήσαμεν· ὃν δ' ἔχει τὸν λόγον ἀφηγητέον ἤδη.

Συναχθέντων αὖθις οὐκ ὀλίγων, ἀλλὰ καὶ σφόδρα πολλῶν καὶ λίαν ἐπιφανῶν, ὥσπερ ἐξ ὑποθέσεως τινὸς[1] διατρέπειν ὑπ' ὄψιν ἱκανῶν ἡμᾶς ἐπιτηδεύσας προσώπων, καὶ τὴν ἀποσ7ολικὴν μετὰ γέλωτος πολλοῦ διεσπάρατ7ε δόξαν λέγων.

[1] τινὸς in marg. add. pr. manus.

CAPUT PRIMUM.

Quæstio de dicto : Præterit figura hujus mundi. (I Cor. vii, 31.)

PHILOSOPHUS

Ελλην. Πῶς παράγειν ὁ Παῦλος λέγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου; καὶ πῶς δυνατὸν τοὺς ἔχοντας ὡς μὴ ἔχοντας εἶναι καὶ τοὺς χαίροντας ὡς μὴ χαίροντας[1], καὶ τὰς λοιπὰς τούτοις γραολογίας εἶναι πιθανάς; Πῶς γὰρ δυνατὸν τὸν ἔχοντα μὲν ὡς μὴ ἔχοντα γενέσθαι; πῶς δὲ πιθανὸν τὸν χαίροντα ὡς μὴ χαίροντα; ἢ πῶς τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου παρελθεῖν δυνατόν; Τίς δ' ὁ παράγων ἔσται καὶ τίνος χάριν; Εἰ μὲν γὰρ ὁ δημιουργὸς τοῦτο παράξειε, διαβληθήσεται, ὡς τὸ κείμενον ἀσφαλῶς κινῶν καὶ μεταφέρων· εἰ δ' ἐπὶ τὸ κρεῖττον παράξει τὸ σχῆμα, κατηγορεῖται κἂν τούτῳ πάλιν, ὡς οὐ συνιδὼν ἐν τῇ δημιουργίᾳ τὸ ἁρμόζον καὶ πρέπον σχῆμα τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ τοῦ κρείττονος λόγου λειπόμενον ἔκτισεν αὐτὸν ὥσπερ ἀτελῆ. Πόθεν γοῦν ἰστέον ὡς εἰς τὸ καλὸν ἡ τοῦ κόσμου φύσις ὀψὲ τῶν χρόνων ἀλλαττομένη λήξειέ ποτε; Τί δὲ τὸ συμφέρον τὴν τῶν φαινομένων τάξιν ἀλλαγῆναι; Εἰ μὲν γὰρ κατηφῆ καὶ λύπης αἴτια τὰ τῶν ὁρωμένων ὑπάρχει πράγματα, καταψάλλεται καὶ τούτοις ὁ δημιουργὸς, καταυλούμενος εὐλόγοις αἰτίαις, ὅτι λυπηρὰ καὶ ταράττοντα τὴν λογικὴν φύσιν ἐτεκτήνατο τοῦ κόσμου τὰ μέρη, καὶ μεταγνοὺς ἔκρινεν ἀλλάξαι τὸ πᾶν. Μή τι γοῦν ὁ Παῦλος τῷ λόγῳ τούτῳ ὡς μὴ ἔχοντα διδάσκει τὸν ἔχοντα φρονεῖν[2], ἐπεὶ τὸν κόσμον ἔχων ὁ κτίσας, ὡς μὴ ἔχων, τούτου παράγει τὸ σχῆμα, καὶ τὸν χαίροντα λέγει μὴ χαίρειν, ἐπεὶ τὸ χάριεν καὶ λαμπρὸν κτίσμα ὁ δημιουργὸς βλέπων, οὐ τέρπεται, καθάπερ δ' ἐπ' αὐτῷ πολλὰ λυπούμενος, μετάγειν τοῦτο καὶ μεταφέρειν διεβουλεύσατο. Μετρίῳ μὲν οὖν γέλωτι τοῦτο τὸ λεξίδιον[3] παραχωρήσωμεν.

[1] ὡς μὴ χαίροντας om. in textu, add. in marg. pr. manus. — [2] φωνεῖν. — [3] τούτῳ γέλωτι τὸ λεξίδιον.

CAPUT II.

Quæstio de dicto : Nos, qui vivimus, rapiemur in nubibus. (I Thessal. iv, 14-16.)

Ἄλλο δ' ἐμβρόντητον καὶ πεπλανημένον ὑπ' αὐτοῦ ῥηθὲν ἴδωμεν[1] σόφισμα ἐν ᾧ φησιν· «Ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ Ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ, καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ καὶ οἱ νεκροὶ <οἱ> ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον· ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα[2] ἐν νεφέλῃ, εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα· καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα.» Τοῦτ' οὐρανόμηκες ὄντως καὶ μετεωρότερον (Fol. 82, v°.) τὸ πρᾶγμα[3], ὑπέρογκον τὸ ψεῦσμα καὶ ἀνώτερον· τοῦτο καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐπᾳδόμενον ζώοις, ἀναγκάζει βληχᾶσθαι καὶ κρώζειν ἐν ὑποκρίσει τὸν ἔξηχον πάταγον[4], ἐπὰν γνῷ ἐνσάρκους ἀνθρώπους, ὡς τὰ πετεινά, πετομένους ἐν ἀέρι ἢ βασταζομένους[5] ἐπὶ νεφέλης. Πολὺς γὰρ οὗτος τῆς ἀλαζονείας[6] ὁ κόμπος, ζῷα τῷ φόρτῳ πεπιλημένα τῶν σωματικῶν ὄγκων[7] φύσιν ἀναλαβεῖν πτερωτῶν ὀρνέων καὶ διαπερᾶν ὥσπερ τι πέλαγος τὸν πολὺν ἀέρα, ὀχήματι νεφέλης ἀποχρησάμενα. Εἰ γὰρ καὶ δυνατὸν, ἀλλὰ τερατῶδες καὶ τῆς ἀκολουθίας ἐστὶν ἀλλότριον. Ἡ γὰρ δημιουργὸς ἄνωθεν φύσις τόπους ἁρμόζοντας τοῖς γινομένοις συναπεκλήρωσε καὶ κατάλληλον ἐνομοθέτησεν ἔχειν ἐναύλισμα, ἐνύδροις θάλασσαν, χερσαίοις ἤπειρον, πτηνοῖς ἀέρα, φωστῆρσιν αἰθέρα[8]. Ἓν γοῦν ἐκ τούτων ἐκ τῆς οἰκείας ἂν μετάρῃ μονῆς, ἀφανισθήσεται εἰς ξένην μετελθὸν δίαιταν καὶ μονήν· οἷον εἰ τὸ ἔνυδρον βουληθείης λαβεῖν κἀπὶ τῆς ξηρᾶς διάγειν βιάσῃ, φθείρεται ῥᾷον ἐξαπολλύμενον· εἰ δὲ χερσαῖον αὖθις καὶ αὐχμηρὸν εἰς τὸ ὕδωρ βάλλῃς, ἀποπνιγήσεται· κἂν τοῦ ἀέρος χωρίσῃς[9] πτηνὸν, οὐχ ὑπομενεῖ· κἂν ἀστέριον ἐξ αἰθέρος[10] σῶμα μεταβιβάσῃς, οὐχ ὑποστήσεται. Ἀλλ' οὐδ' ὁ θεῖος καὶ δραστήριος τοῦ Θεοῦ[11] Λόγος τοῦτ' ἐποίησεν ἢ πράξει ποτὲ, καίπερ δυνάμενος τῶν γινομένων τὰς μοίρας ἀλλάττειν· οὐ γὰρ καθ' ὃ δύναται πράττει τι καὶ θέλει, ἀλλὰ καθ' ὃ τὴν ἀκολουθίαν σώζει τὰ πράγματα, τὸν τῆς εὐταξίας φυλάττει νόμον. Οὐδὲ γοῦν τὴν γῆν, εἴ γε καὶ

[1] ἴδομεν. — [2] ἁρπαγησώμεθα. — [3] πράγματος. — [4] πάτταγον. — [5] In textu βασταζομένης; in marg. ἴσ(ως) βασταζομένους sec. manus. — [6] ἀλαζωνείας. — [7] ὄγκων in marg. add. pr. manus. — [8] ἀέρα in textu, αἰθέρα in marg. pr. manus. — [9] χωρήσῃς. — [10] αἰθερίου. — [11] θείου.

δύναται, ναυτίλλεσθαι ποιεῖ, οὐδ' ἀροῦσθαι πάλιν καὶ γεωργεῖσθαι ποιεῖ τὴν Fol. 83, r°. θάλασσαν, οὐδὲ τὴν ἀρετὴν καθ' ὃ δύναται[1] ποιεῖ κακίαν οὐδὲ τὴν κακίαν αὖθις ἀρετὴν, οὐδὲ τὸν ἄνθρωπον παρασκευάσει πτηνὸν γενέσθαι, οὐδὲ τὰ ἄστρα κάτω καὶ τὴν γῆν ἄνω. Ὅθεν εὐλόγως μεστὸν ἐξηχίας τὸ λέγειν ἀνθρώπους ἁρπαγήσεσθαι εἰς ἀέρα ποτέ· ἀρίδηλον δὲ τὸ ψεῦδος τοῦ Παύλου ἐν τῷ λέγειν «Ἡμεῖς οἱ ζῶντες·» ἔτη γὰρ ἐξ οὗ λέγει τριακόσια[2] καὶ οὐδὲν οὐδαμοῦ οὐδ' αὐτὸς ὁ Παῦλος μετὰ καὶ ἄλλων ἡρπάγη σωμάτων. Καὶ τοῦτο μὲν ὧδε σιγὴν ἐχέτω τὸ κεκλονημένον ῥῆμα τοῦ Παύλου.

[1] οὐδ' ἀροῦσθαι — δύναται. Hanc lineam, prius omissam, add. pr. manus. — [2] τριάκοντα.

CAPUT III.

Quæstio de dicto : Prædicabitur hoc Evangelium in universo orbe.
(Matth. xxiv, 14.)

Ἐκεῖνο δ' αὖθις μνημονευτέον ὃ ὁ Ματθαῖος εἶπε, καθάπερ ἐν μύλωνι κατακεκλιμένος «Καὶ κηρυχθήσεται» λέγων «τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος.» Ἰδοὺ γὰρ πᾶσα τῆς οἰκουμένης ῥύμη τοῦ Εὐαγγελίου τὴν πεῖραν ἔχει καὶ τέρμονες ὅλοι καὶ κόσμου πέρατα τὸ Εὐαγγέλιον ὅλον κατέχουσι, καὶ τέλος οὐδαμοῦ, οὐδ' ἥξει ποτέ. Καὶ τοῦτο μὲν ὡς ἐν παραβύστῳ λελέχθω τὸ ῥῆμα.

CAPUT IV.

Quomodo Dominus per visionem loquitur Paulo et quomodo permisit Petrum crucifigi?

Cf. Act. xviii, 9-10.

Ἴδωμεν δ' ἐκεῖνο τὸ ῥηθὲν τῷ Παύλῳ· — « Εἶπε δὲ δι' ὁράματος ὁ Κύριος ἐν νυκτὶ τῷ Παύλῳ· « Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, ὅτι μετὰ σοῦ εἰμι καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε. » Καὶ ὅσον οὐδέπω ἐν Ῥώμῃ κρατηθεὶς τῆς κεφαλῆς ἀποτέμνεται οὗτος ὁ κομψὸς, ὁ λέγων ὅτι Ἀγγέλους κρινοῦμεν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Πέτρος λαβὼν ἐξουσίαν βόσκειν τὰ ἀρνία, τῷ σταυρῷ προσηλωθεὶς ἀνασκολοπίζεται· καὶ ἄλλοι δὲ μυρίοι τούτοις ὁμόδοξοι οἱ μὲν ἐκαύθησαν, οἱ δ' ἄλλοι τιμωρίαν ἢ λώβην δεξάμενοι διεφθάρησαν· τοῦτο δ' οὐκ ἄξιον Θεοῦ (Fol. 83, v.) γνώμης, ἀλλ' οὐδ' ἀνδρὸς εὐσεβοῦς εἰς αὐτοῦ χάριν καὶ πίστιν πλῆθος ἀνδρῶν ἀπανθρώπως κολάζεσθαι, τῆς προσδοκωμένης[1] ἀναστάσεως καὶ ἐλεύσεως οὔσης ἀδήλου.

[1] προσδοκομένης.

CAPUT V.

Quæstio de dicto : Videte; multi enim venient, dicentes : Ego sum Christus. (Matth. xxiv, 5.)

Ἔνι καὶ ἕτερον ἐκ τοῦ φανεροῦ λαβεῖν ἀμφίβολον ὧδε ῥημάτιον, ἔνθα φησὶν ὁ Χριστός· «Βλέπετε μή τις ὑμᾶς[1] *πλανήσῃ· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες, Ἐγώ εἰμι ὁ Χριστὸς, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι.» Καὶ ἰδοὺ τριακόσια ἢ καὶ περαιτέρω διίππευσεν ἔτη καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ τοιοῦτος ἐπέστη· μή τί γε Ἀπολλώνιον τὸν Τυανέα φήσετε ἄνδρα φιλοσοφίᾳ πάσῃ κεκοσμημένον· ἕτερον δ' οὐκ ἂν εὕροιτε· ἀλλ' οὐ περὶ ἑνὸς, ἀλλὰ περὶ πολλῶν λέγει ἐγερθήσονται.*

[1] ἡμᾶς.

CAPUT VI.

Quæstio : Quis sermo de Judicio in Apocryphis?

Περιουσίας δ' ἕνεκεν λελέχθω κἀκεῖνο τὸ λελεγμένον ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ Πέτρου[1]. Εἰσάγει τὸν οὐρανὸν ἅμα τῇ γῇ κριθήσεσθαι οὕτως· «Η γῆ, φησὶ, παρασίήσει πάντας τῷ Θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως καὶ αὐτὴ μέλλουσα κρίνεσθαι σὺν καὶ τῷ περιέχοντι οὐρανῷ.» Οὐδεὶς δ' οὕτως ἀπαίδευτος οὐδ' οὕτως ἀναίσθητος ὃς οὐκ οἶδεν ὅτι τὰ μὲν περὶ τὴν γῆν τετάρακται καὶ τὴν τάξιν οὐ πέφυκε σώζειν, ἀλλ' ἔσΊιν ἀνώμαλα, τὰ δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ τάξιν ὁμοίαν ἔχει διαπαντὸς καὶ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ προχωρεῖ καὶ οὐδέποτε ὑπαλλάτΊεται, ἀλλ' οὐδ' ὑπαλλαγήσεταί ποτε· ποίημα γὰρ ἀκριβέσΊατον καθέσΊηκε τοῦ Θεοῦ· ὅθεν τὰ κρείτΊονος ἀξιωθέντα μοίρας λυθῆναι ἀμήχανον, ἅτε θείῳ πεπηγότα καὶ ἀκηράτῳ θεσμῷ. Τίνος δ' ἕνεκεν οὐρανὸς κριθήσεται; ἡμαρτηκὼς δέ τι
Fol. 84, r°. φανήσεταί ποτε, ὁ τὴν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ Θεοῦ τάξιν δοκιμασθεῖσαν φυλάτΊων καὶ διαμένων ἐπὶ τῆς ταυτότητος ἀεί; εἰ μή τί γέ τις ἐκ διαβολῆς τὸν οὐρανὸν ἄξιον εἶναι κρίσεως ῥητορεύσει τῷ κτίσαντι, ὡς τὸν κριτὴν ἀνασχόμενον κατ' αὐτοῦ τινα τερατεύεσθαι[2] οὕτω θαυμασΊὸν, οὕτω μεγάλα.

[1] Vid. Hilgenfeld, Novum Testamentum extra canonem receptum, fasc. IV, p. 74 et sq. — [2] ταρατεύεσθαι.

CAPUT VII.

Quæstio de dicto : Complicabitur cœlum sicut liber, et omnes stellæ cadent sicut folia. (Isai. xxxiv, 4.)

Καὶ ἐκεῖνο δ' αὖθις λέγει, ὃ καὶ ἀσεβείας μεστὸν ὑπάρχει, τὸ ῥῆμα φάσκον· «Καὶ τακήσεται πᾶσα δύναμις οὐρανοῦ καὶ ἑλιχθήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον· καὶ πάντα τὰ ἄστρα πεσεῖται ὡς φύλλα ἐξ ἀμπέλου καὶ ὡς πίπτει φύλλα ἀπὸ συκῆς.» Ἀπὸ τερατώδους καὶ τοῦτο ψευδολογίας καὶ ὑπερφυοῦς ἀλαζονείας [a Matth. xxiv, 35.] κεκόμπασται τὸ, «[a]Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι.» Ποῖος[1] γάρ τις ἂν εἴποι τοῦ Ἰησοῦ τοὺς λόγους στήσεσθαι, εἴπερ οὐρανὸς καὶ γῆ μηκέτ' εἶεν; ἄλλως τε εἰ τοῦτο πράξειεν ὁ Χριστὸς καὶ κατάξειε τὸν οὐρανὸν, τοὺς ἀσεβεστάτους τῶν ἀνθρώπων μιμήσεται, οἳ τὰ ἑαυτῶν τέκνα[2] διαφθείρουσιν· ὅτι γὰρ οὐρανοῦ καὶ γῆς πατήρ ἐστιν ὁ Θεὸς, [b Matth. xi, 25.] ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ ὡμολόγηται, «[b]Πάτερ Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς» λέγοντος· Ἰωάννης δ' ὁ Βαπτιστὴς μεγεθύνει τὸν οὐρανὸν καὶ ἐξ αὐτοῦ λέγει τὰ θεῖα [c Ioh. iii, 27.] χαρίσματα πέμπεσθαι, λέγων· «[c]Οὐδεὶς δύναται ποιεῖν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ» καὶ οἱ Προφῆται δὲ ἅγιον τοῦ Θεοῦ οἰκητήριον [d Deut. xxvi, 15.] λέγουσιν ὑπάρχειν τὸν οὐρανὸν ἐν τῷ, «[d]Ἔπιδε[3] ἐκ κατοικητηρίου ἁγίου καὶ εὐλόγησον τὸν λαόν σου τὸν Ἰσραήλ.» Εἴ γε ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικοῦτος ἐν μαρτυρίαις οὐρανὸς παρελεύσεται, τίς ἔσται καθέδρα λοιπὸν τοῦ δεσπόζοντος; [Fol. 84, v°.] εἰ δὲ καὶ τὸ τῆς γῆς στοιχεῖον ἀπόλλυται, τί τὸ ὑποπόδιον[4] ἔσται τοῦ καθη- [e Isai. lxvi, 1.] μένου, λέγοντος αὐτοῦ· «[e]Ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου.» Καὶ περὶ μὲν τοῦ παρελθεῖν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὧδε.

[1] ποῖα. — [2] τέκνα in marg. add. rec. manus. — [3] ἔπειδε. — [4] ἐμπόδιον pr. manus in ὑποπόδιον mut. sec.

CAPUT VIII.

Quæstio de fermento, de grano sinapis et de margarita.
(Matth. xiii, 31-33; 45, 46.)

Ἄλλο δὲ μυθωδέστερον[1] τούτου καθάπερ ἐν νυκτὶ δόγμα ψηλαφήσωμεν ἐν τῷ «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως,» καὶ πάλιν «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ,» καὶ αὖθις «Ὁμοία ἐστὶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας.» Ταῦτα γὰρ οὐκ ἀνδρῶν, ἀλλ' οὐδ' ὀνειροπολουσῶν[2] γυναικῶν τὰ μυθάρια· ὅταν γάρ τις περὶ μεγάλων καὶ[3] θείων ἀπαγγέλλῃ, κοινοῖς μὲν ὀφείλει καὶ ἀνθρωπίνοις χρῆσθαι πράγμασι σαφηνείας[4] ἕνεκεν, οὐ μὴν οὕτω χυδαίοις καὶ ἀσυνέτοις· ταῦτα <δὲ> τὰ ῥήματα, μετὰ τοῦ ταπεινὰ εἶναι καὶ μὴ πρέποντα τηλικούτοις πράγμασιν, οὐδεμίαν ἔχει ἐν ἑαυτοῖς ἔννοιαν συνετὴν οὐδὲ σαφήνειαν· καίτοι σφόδρα προσῆκεν αὐτὰ εἶναι σαφῆ διὰ τὸ μὴ σοφοῖς μηδὲ συνετοῖς, ἀλλὰ νηπίοις γεγράφθαι.

μυθοδέστερον. — [2] ὀνειροπολούντων. — [3] ἡ. — [4] σαφηνίας.

CAPUT IX.

Quæstio de dicto : Abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. (Matth. xi, 25.)

Εἴ γε δεῖ κἀκείνην τὴν πεῦσιν μηρυκήσασθαι[1] ὡς ὁ Ἰησοῦς λέγει, «Ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις,» καὶ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ δὲ γέγραπται, «[a]Τὰ κρυπτὰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν καὶ τὰ φανερὰ ἡμῖν·» σαφέστερα οὖν δεῖ εἶναι καὶ οὐκ αἰνιγματώδη τὰ τοῖς νηπίοις καὶ ἀσυνέτοις γραφόμενα· εἰ γὰρ ἀπὸ τῶν σοφῶν κέκρυπται τὰ μυστήρια, νηπίοις δὲ καὶ θηλαζομένοις ἀλόγως[2] ἐκκέχυται, βέλτιον τὴν ἀλογίαν ζηλοῦν καὶ τὴν ἀμαθίαν, καὶ τοῦτο τῆς σοφίας τοῦ ἐπιδημήσαντος τὸ μέγα κατόρθωμα[3], κρύψαι μὲν τῶν σοφῶν τὴν ἀκτῖνα τῆς γνώσεως, ἄφροσι δὲ ταύτην ἐκκαλύψαι καὶ βρέφεσιν.

[a] Deut. xxix, 29. — Fol. 80 r.

[1] Prior lectio μαρυκήσασθαι; supra α parvum η pallid. atram. scriptum. — [2] ἀλόγως in marg. add. sec. manus. — [3] κατόρμα.

CAPUT X.

Quaestio de dicto : Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. (Luc. v, 31; Matth. ix, 12.)

Ἄλλο δὲ τούτου πρᾶγμα πολὺ λογιώτερον (κατ' ἀντίφρασιν λέγω) θέμις διασκοπῆσαι· «Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες.» Περὶ δὲ τῆς οἰκείας ἐπιδημίας ὁ Χριστὸς ταῦτ' ἐρραψῴδει[1] τοῖς ὄχλοις. Εἰ γοῦν διὰ τοὺς κάμνοντας, ὡς αὐτὸς λέγει, ταῖς ἁμαρτίαις ἐπέστη, ἆρ' οὐκ ἔκαμνον οἱ πατέρες ἡμῶν, οὐδ' ἐνοσηλεύοντο ταῖς ἁμαρτίαις οἱ πρόγονοι; Εἴ γε χρείαν οὐκ ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, καὶ οὐκ ἦλθε καλέσαι δικαίους

1 Tim. i, 15. ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν ὡς τὸν Παῦλον δὴ[2] λέγειν οὕτως, «[a]Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ·» εἰ γοῦν ταῦθ' οὕτως ἔχει καὶ ὁ πεπλανημένος μὲν[3] καλεῖται, ὁ δὲ νοσῶν θεραπεύεται, καὶ καλεῖται μὲν ὁ ἄδικος, ὁ δὲ δίκαιος οὐ καλεῖται, ὁ μήτε κληθεὶς μήτε τῆς τῶν Χριστιανῶν δεόμενος θεραπείας εἴη ἂν ἀπλανής τε καὶ δίκαιος· ὁ γὰρ μὴ χρῄζων ἰατρείας τὸν παρὰ τοῖς πιστοῖς λόγον ἀποστραφεὶς τυγχάνει· καὶ ὅσῳ ἂν μᾶλλον ἀποστραφῇ, τοσούτῳ μᾶλλον δίκαιος ἔσται καὶ ὑγιαίνων καὶ ἀπλανής.

Fol. ...

CHRISTIANUS·

Μετὰ τοσαύτην κομψείαν καὶ δεινότητα λόγων, πᾶσα μὲν ἔπληξεν ἡ τῶν παρόντων ἀκρόασις, πᾶσα δὲ συνεστάλη <ἡ> τῶν λογάδων αἴσθησις· ἡμεῖς δὲ τὸν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης προπηλακιζόμενον οὕτω θεασάμενοι, τὸν νοῦν ἐπλήγημεν καὶ τὴν ψυχὴν ἠλγήσαμεν καὶ πᾶσαν τοῦ σώματος αἴσθησιν ἐταράχθημεν, ὡς μικροῦ λέγειν καὶ ἡμᾶς· «Κύριε, σῶσον, ἀπολλύμεθα·» τοσαύτῃ δὲ μηχανῆς ζάλῃ κεκυκλωμένοι, ἀοράτῳ δέ ποθεν ἐπικουρίᾳ θαρρήσαντες, πρὸς τὴν ἐπικειμένην ἔστημεν καταιγίδα, ἀντιπρόσωπον αὐτῇ τὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος συμμαχίαν ποιούμενοι, καὶ δίκην εἰρεσίας τὴν κώπην τινάττειν τῆς γλώττης ἠρξάμεθα καὶ τὸ πρῶτον πατάσσειν κῦμα κατεσπεύσαμεν.

[1] ἐρραψῴδει. — [2] καὶ τὸν Παῦλον δέ. — [3] μὲν in marg. add. sec. manus. — [a] Χρ̄ι in codicis ...

CAPUT XI.

Solutio de dicto : Præterit figura hujus mundi. (I Cor. vii, 31.)

Τοῦτο δ' ἦν τὸ περὶ τοῦ σχήματος τοῦ κόσμου καὶ πῶς[1] παράγει. Οὕτως[2] ὥσπερ τὸ φαινόμενον τοῦ κόσμου παράγει σχῆμα, οὕτως παρῆλθεν ἡ φαντασία τοῦ λέγοντος, οὕτω τὸ νέφος τῆς σοφιστικῆς ἐσκεδάσθη κακίας, οὕτω τὸ βρατλόμενον κῦμα τῶν λόγων ἔπεσεν. Εἴπωμεν οὖν ὡς πολλαχῶς νοεῖται τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου· δύναται γὰρ σχῆμα τοῦ κόσμου τυγχάνειν καὶ ἡ πρόσκαιρος αὕτη ζωὴ καὶ πολυστένακτος· σχῆμα τοῦ κόσμου λάβε καὶ τὴν ἀνόμοιον ἡλικίαν τοῦ σώματος, ἥτις ἀπὸ τοῦ βρέφους εἰς μείρακα παράγει, αὖθις εἰς ἄνδρα καὶ πάλιν εἰς πρεσβύτην καὶ τέλος εἰς γέροντα· σχῆμα γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ φαντασία πράγματος· ὡς γὰρ ἀνδρὸς σκιὰ παρεπομένη τυγχάνει μὲν σχῆμά τι καὶ ἀνδρὸς ἀφήγησις, παράγει δὲ θᾶττον ἐπὶ τέλει τοῦ φωτὸς ἀναλουμένη καὶ φεύγουσα καὶ τὴν τῆς ἀκτῖνος βολὴν οὐχ ὑπομένουσα, οὕτως ἡ φαντασία τῶν σωματικῶς ὑπαρχόντων ἐνθάδε σχῆμα κόσμου
Fol. 86, r°. καὶ σκιὰ τυγχάνουσα οὐκ ἔχει μόνιμον[3] καὶ ἀσφαλῆ τὴν στάσιν, ταχινῇ δὲ περιόδῳ τῶν χρόνων παράγει.

Σχῆμα κόσμου καὶ τὴν ἀπάτην νόμισον, τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀξίας, τάξιν, στρατείαν, ἡγεμονίαν, ἀρχὴν, ὑπάρχους, εἰ θέλεις, καὶ βασιλείαν αὐτήν. Τούτων ὅλων τὸ σχῆμα, ἤτοι τὴν λαμπρότητα (καὶ γὰρ ἐπὶ λαμπρότητος τὸ σχῆμα λαμβάνεται) βραχεῖα καιροῦ[4] ῥοπὴ παρήγαγε· χθὲς τὰ βασίλειά τις οἰκῶν, τήμερον τὴν ἐσχάτην φυλακὴν ἐκληρώσατο· ἄλλος τὸ βῆμα[5] τῆς ὑπάρχου διέπων ἐξουσίας, ἁρπαγεὶς εἰς τὸ τῶν κατεγνωσμένων ἐβλήθη δεσμωτήριον· ἕτερος ναυμαχήσας καὶ λαμπρὸν σχῆμα φαίνων τοῦ κατορθώματος, παρ' αὐτὰ γυμνωθεὶς ἀλητεύει κακοπαθῶν· ἄλλος στρατηγήσας καὶ βαρβαρικὴν ἀναλώσας φάλαγγα, μέλλων ὅσον οὐδέπω ἐν δευτέροις τῶν βασιλέων θρόνοις ἀποκαθέζεσθαι, βασκάνου τινὸς ἔργον μετὰ τὴν νίκην γενόμενος, ἀντὶ τῆς προσδοκωμένης λαμπρᾶς εὐημερίας εἰς ἀφεγγῆ τῶν κατοιχομένων κατηνέχθη βάραθρον. Οὕτω παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, καὶ χρὴ τὸν ἔχοντα φρονεῖν ὡς μὴ ἔχοντα καὶ τὸν χαίροντα διάγειν ὡς λυπούμενον. Ἕτερος ἐν

[1] Πῶς in marg. add. sec. manus. — [2] ὄντως pr. manus; in οὕτως mut. sec. — [3] μόνι (sic) pr. manus μον add. sec. — [4] καιροῦ ῥοῦ pr. manus; eadem in marg. add. προσβολή. — [5] βῆ tantum pr. manus; μα add. sec.

κοπρίᾳ καὶ δυσωδίᾳ καθήμενος, ἐξαίφνης λαμπρὸς ὤφθη καὶ ἐπιφανής, τὸ σ7υγνὸν τῆς κατηφείας ἀποβαλὼν σχῆμα· ἄλλος ἐν μηλωτῇ καὶ πήρᾳ τρυχό-
Fol. 86 v. μενος, καὶ πᾶσαν ἀγροικίαν περιάγων ἐλεεινὸς, ἔκ τινος ἀφορμῆς γενόμενος ὄλβιος, περίβλεπτος ἀρχοντικαῖς ἐφάνη δυνάμεσι, κλαπεὶς ἐκ συντυχίας τὸ σχῆμα τῆς πενίας. Οὕτως οὐδὲ τὰ λυπηρὰ τοῖς ἀνθρώποις μόνιμα, οὐδὲ τὰ περιχαρῆ συμβραδύνει καὶ βέβηκεν· ἀλλὰ πάντα πανταχοῦ τὸ σχῆμα παράγεται. Κῦρος Κροῖσον καθελὼν τῆς ἀρχῆς ἐγύμνωσε· Τόμυρις Κῦρον νικήσασα καθεῖλεν· οὐδ' ἑκατέρῳ[1] ἔμεινε τῆς βασιλείας τὸ σχῆμα.

Σχῆμα κόσμου τὸ κάλλος τῶν πόλεων ἄθρησον καὶ μαθήσῃ πῶς παρῆλθε καὶ παράγει. Μέχρι τοῦ νῦν βασιλικὴ τῶν Ἀσσυρίων μητρόπολις γέγονεν ἡ καλουμένη Βαβυλὼν, ὀκτακοσίους καὶ πεντήκοντα σ7αδίους ἐν κύκλῳ περιβαλοῦσα, εἶτ' ἐπὶ πεντήκοντα πήχεις τοῦ περιβόλου τὸ πλάτος εὐρύνασα, καὶ διακοσίους καὶ πεντήκοντα τὸ ὕψος ἐπάρασα, ἄμαχός τις οὖσα καὶ ἀνάλωτος, δεύτερον ὑπὸ Περσῶν ἐρημωθεῖσα τοῦ σχήματος ἀπώλεσε πᾶσαν τὴν εὐπρέπειαν, καὶ τέλος ἐρημωθεῖσα οὐδ' ἴχνος τῆς παλαιᾶς εὐδαιμονίας σώζει. Περίβλεπ7ον ἔθνος ὤφθη ποτὲ τὸ τῆς Μακεδονίας, πάσῃ μὲν ὁμοῦ γῇ, πάσῃ δὲ θαλάσσῃ φοβερὸν ἐπαρτῆσαν τῆς δυνασ7είας τὸ κράτος· ἀλλὰ νῦν τῇ Ρωμαϊκῇ ῥάβδῳ δαμαζόμενον τῶν ἐπιτατ7ομένων τὸν λόγον εἰσπράτ7εται, τὸ πάλαι τῆς εὐκλείας ἀποβαλὸν[2] σχῆμα. Περιτ7ὸν ἂν εἴη λέγειν πόσαι τοπαρχίαι καπνοῦ δίκην ἀπέπ7ησαν ἢ πόσαι βασιλίδες γυναῖκες ἀπώλοντο ἢ πόσων ἀνδρῶν ἐπιφανῶν συναπέβη κλέος.

Fol. 87 r. Οὕτως εἴ τις θέλει τὸ πᾶν ἐπελθεῖν τῷ λόγῳ, εὑρήσει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου παραγόμενον ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ μεῖναι μὴ δυνάμενον. Αὐτὴν ἄθρησον τῇ διανοίᾳ τὴν ζωὴν καὶ ταύτην εὑρήσεις παραγομένην[3] ἐνδίκως· οὐ τὸ βρέφος ἐν ἀκακίᾳ πρώην ἀναγόμενον, σήμερον ἐν ἡλικίᾳ πρεσβύτου γενόμενον δαπανᾶται, κατὰ βραχὺ τῇ φροντίδι τηκόμενον; οὐ ῥώμην τις ἔχων ἀνθηρὰν ἐν νεότητι <καὶ> δορυφόρων ἄρχοντος ἀξίαν ἐπιφανῆ, γαῦρος ἦν ἐν τῷ βίῳ καὶ τῇ ζωῇ βεβριθὼς, καὶ σήμερον ἐν κλίνῃ κείμενος ἀπηγόρευται[4]; Αὐτὸν, εἰ βούλει, τὸν χρόνον φιλοσόφει, καὶ εὑρήσεις οὐ παγίως ἑσ7ῶτα, ἀλλὰ ῥεύματος δίκην ὀξέως παραγόμενον. Οὐκ ἔαρ ἦν πρὸ πολλοῦ ποικιλίᾳ τῆς καλλονῆς τῶν ἀνθῶν γραφόμενον, ὀσμῇ[5] τῆς εὐωδίας λαμπρὸν καὶ ἐπιφανὲς, ψυχαγωγίαν ἔχον ἐπιχαρῆ καὶ τερπνήν; οὐ πᾶσα βλάσ7η τῶν καλύκων προκύπ7ουσα τὴν θέαν ἄλεκτον τῆς ἡδονῆς εἰργάζετο; οὐ καθαρὰ τῶν πηγῶν τροχάζοντα[6] νάματα διειδεσ7άτους[7] ποταμῶν ἐξέβαλλε ῥύακας; οὐ πλωτῆρσιν ἦν πρὸς ὑπηρεσίαν

[1] ἑκάτερον. — [2] ἀποβαλοῦσα. — [3] παραγομένην. — [4] ἀπειγόρευται pr. manus in ἀπηγ mut. sec. — [5] ὀσμήν. — [6] τροχάζων τά. — [7] διαδεσ7άτους.

χαριεστάτη θάλασσα; οὐ γηπόνους ἤπειρος ὡς μήτηρ αὐλακίζειν τὴν βῶλον προὐτρέπετο; οὐ ποιμένες ἀρνίων φωνῇ περιψαλλόμενοι ἐν ταῖς πορείαις ἐγανύοντο[1] τερπόμενοι; οὐ μουσικῶν ὀρνίθων μελῳδίαι πολύχορδοι τὸν ἀέρα[2] κεράσασαι θυμηδίαν ἄλεκτον καὶ ἀκόρεστον; οὐ πᾶσα κτίσις ὥσπερ στέφανον ἑαυτῇ περιθεῖσα τὸ ἔαρ ἐκκρίτῳ κόσμῳ καὶ λαμπρῷ κατεκαλλωπίσατο, καὶ Fol. 87 v°. ὅσον οὐδέπω τοῦ θέρους ἀκμάζοντος, τὸ χάριεν παρῆλθε σχῆμα τοῦ ἔαρος[3]; Ἄνθη πρὸς ὀλίγον τὴν χάριν ἀστράψαντα, εἶτα μαραινόμενα, πόα δὲ πᾶσα ξηραινομένη τῷ καύσωνι, δόνακες δὲ λῄων τῇ θέρμῃ καμπτόμενοι τῆς οἰκείας φύσεως τὸ γῆρας ἐμήνυον, κρουνοὶ δὲ καὶ ποταμοὶ τῷ φλογμῷ μαχόμενοι, νικᾶν οὐ δυνάμενοι, ὑπεχώρουν εἰς τοὔλαττον, ὄρνιθες δὲ μελῳδοὶ δίχα τεττίγων μετρίως ἐτραύλιζον, ἐκ μέσου δ' αἰθέρος ἡ πυρκαϊὰ ζέουσα πᾶσαν ὑπώπτα τῶν φυτῶν τὴν πετάλωσιν, αὐχμηρὰ διεδέξατο τὰ πάντα μεταβολή, κρατὴρ φλογώδης προὔκειτο παντὶ χερσαίῳ ζώῳ, λιβάδες ὠστρακοῦντο καὶ πίδακες τὴν τῶν πετρῶν φύσιν ὑπεκρίνοντο μὴ δυνάμεναι τοῦ πυρὸς ὑποστῆναι τὸν καύσωνα· ὅλον παρῆλθε τοῦ ἐαρινοῦ κόσμου <τὸ σχῆμα> καὶ διεδέξατο θέρος στεγανὸν καὶ πυρρὸν τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν. Θέα καὶ τοῦτο τὸ σχῆμα μὴ μόνιμον, ἀλλ' ὀξὺ καὶ τρόπον ἐνυπνίου δραπετεῦσαν· ἐκ μέσου ὤφθη τὸ θέρος, ὤφθησαν γηπόνων πρὸς ἄμητον ἄρουραι, ὤφθη πεπανὰ τῶν πρέμνων ἀκρόδρυα καὶ φυτοκόμων ἐν ἀμπέλοις περκάζοντες βότρυες· καὶ ὁ μὲν τῇ δρεπάνῃ τὸ λήϊον ἔκειρε καὶ χαίρων ἀπὸ τῆς καλάμης τὸν ἄσταχυν ἐλάμβανε, δικαστὴν πόνων τῶν οἰκείων δοκιμάζων τὸ θέρος, ὁ δὲ μῆλον ἐρυθρὸν δρεπόμενος ἐτρύφα καὶ δι' ὀσμῆς[4] τὸν καρπὸν ψηλαφῶν ἡδύνετο, καθάπερ ἐν προοιμίῳ μετοπώρου τερπόμενος. Καὶ πᾶς μὲν ἄμητος ἐφ' ἅλωνος χαρίεις καὶ πυρῶν καὶ κριθῶν τὸ Fol. 88 r°. πλῆθος τοῖς ἀροῦσι τρόφιμον, καὶ πολὺς μὲν ἦν τῶν συναγόντων τὸ θέρος ὁ κάματος, φρυκτωρίαι δὲ ζέουσαι τῶν σωμάτων καθήπτοντο· καὶ ὁ μὲν δρεπάνῳ τὸ δράγμα συνέπτυσσεν[5], ὁ δὲ τῇ λικμητηρίδι[6] τὴν θημωνιὰν ἀνέβαλλεν[7], ἕτερος τῶν ἀχύρων ἐξῇρε τὴν κουφότητα, ἄλλος σινίοις τὸν σῖτον ἐκάθαιρεν, ἕτερος μαρσίπῳ[8] τοῦτον ἀνελάμβανεν· ὡς μέλισσαι κηρίον, τὸ θέρος ἐμερίζοντο. Καὶ τί μετὰ ταῦτα; τὸ πρᾶγμά μοι σκόπησον. Ἐλώφησεν ἄμητος καὶ τὸ σχῆμα τοῦ θέρους ῥαγδαίως παρέδραμεν· ὤφθη δ' ὁ καιρὸς τῆς ὀπώρας ἐν ἀκμῇ καὶ θῆλαι βοτρύων ἐβάρουν τὴν ἄμπελον καὶ αἱ τῶν ὀπωροφυλάκων ἐγέλων σκηναὶ καὶ τὴν αὐχμηρὰν τῶν ἀμήτων ὥραν καὶ πολύμοχθον χλιδὴ διεδέχετο καὶ πάντες τῶν ἡμερίδων τὴν σταφυλὴν ἔτεμνον, καὶ ἦν ψυχαγωγία[9] τὸ κάλλιστον θέλγημα τῶν γινομένων, ὁπηνίκα μετέωροι μὲν ἀναδενδράδες ὡς

[1] ἐγαννύνοντο. — [2] Excidit verbum. — [3] ἀέρος. — [4] τῆς ὀσμῆς. — [5] συνέπτυσεν. — [6] λιμήτριδι. — [7] θημονιὰν ἀνέβαλεν. — [8] μαρσήπῳ. — [9] ψυχαγωγίας.

αἴσθησιν ἔχουσαι τὸν καρπὸν ἐπέκρινον, ἄλλαι δ' εἰς τοὔδαφος ὥσπερ ἐγκυμονοῦσαι ἡπλωμέναι κατέκειντο, τῆς οἰκείας φύσεως τοὺς τόκους προβάλλουσαι τεθραμμένους ἐν ἀκμῇ καὶ πολλῇ πεπανότητι, οὓς τρυγητῆρες μαιούμενοι ληνοῖς κατεβάλλοντο ἐπὶ τῷ σπαργανῶσαι καὶ πίθων ἐπιμελείαις[1] αὐστηρὸν <οἶνον> ἀπεργάσασθαι· περιχαρὲς ἦν τὸ πᾶν, τρυφηλὸν τὸ πραττόμενον. Εἶτα μετ' ἐκεῖνα, ἵνα συντέμω τὸν λόγον, ἐπέδραμεν ὁ χειμὼν, ἐν ᾧ νῦν τὴν τοσαύτην
Fol. 88. v°. λεπτότητα τῶν λόγων γυμνάζομεν, ἐν ᾧ τοσοῦτον ῥημάτων ἀπλοῦμεν στήμονα, πολύχρωμον ζητημάτων κρόκην[2] καθυφαίνοντες, κρυμοῖς[3] ἀπλήστοις ψυχώσας τὸν ἀέρα καὶ πνεύμασιν αὐστηροῖς πεδήσας τὴν ἤπειρον, ὑπωρόφιον συγκλείσας τὴν χειροήθη φύσιν, ἀποκλείσας πᾶσαν θέρμην τῶν οὐρανίων πόλων, σκυθρωπὸν καὶ λίαν ἀπόστυγνον τὸν περίγειον ἡμῖν τόπον ἀπειργάσατο καὶ φυλακίτας ἡμᾶς τοὺς πρώην ἐν αἰθερίῳ τρυφῶντας πεποίηκε· νιφάδες οὖν τὸ πᾶν σχῆμα καὶ τὸ χθὲς ἀμαυρώσασαι πάσης αἰσθήσεως τὸ τερπνὸν ἀπέκλεψαν, ὡς ἐκ τούτου φανερὸν εἶναι τὸ λεγόμενον τὸ περὶ τοῦ Παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου.

Ποῦ γὰρ, εἰπέ μοι, τὸ ἔαρ ἢ τὸ θέρος αὖθις; ἢ πάλιν τὸ μετόπωρον; <ἆρ' οὐ καὶ ὁ χειμὼν> οὑτοσὶ λήξει καὶ παρελεύσεται; Ποῦ πνευμάτων αὖραι διαπαντὸς ἐκράτησαν; ποῦ τῶν ἀξιωμάτων αἱ δυνασ τεῖαι παρέμειναν; ποῦ γαλήνη διηνεκῶς ἐκράτησε θάλασσαν; ποῦ τὸν κόσμον ὁ αὐτὸς πόλος ἐνεκολπώσατο; τί τῶν γενομένων οὐκ ἔχει τὴν ἀλλοίωσιν; ποία δὲ φύσις κτιστὴ ἀρνεῖται μετάβασιν; τί δ' οὐ φιλεῖ τῶν δημιουργημάτων καθ' ἡμέραν ἀλλάττεσθαι; Ἐθέλεις δ' αὐτὸς μὴ παρέρχεσθαι τὸν κόσμον ὥσπερ τὸ ἀγέννητον; εἰ τοῦτο βούλει, δὸς αὐτῷ τοῦ ἀνάρχου τὸν λόγον, ἔπαρον αὐτῷ τοῦ ἀϊδίου αὐτοῦ τὸν νοῦν, μὴ δὸς αὐτῷ τὴν νεότητα, καὶ γῆρας οὐ λήψεται καὶ τὸ τέλος ἀρνήσεται· τὸ γὰρ μὴ γένεσιν ἔχον ἐνδίκως ἀγήρατον, τὸ μὴ ἀρξάμενον εὐλόγως ἀτέλεστον, τὸ
Fol. 89. r. ἀγέννητον εἰκότως ἀναλλοίωτον.

Εἰ γοῦν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου δικαιοῖς μὴ παρέρχεσθαι, κρῖνον ἀναλλοίωτον αὐτὸ[4] καὶ ἀΐδιον· τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ, οὐδ' οὐρανὸς γεννητὸς, οὐδὲ γῆ, οὐ θάλασσα, οὐ λογικὸν, οὐκ ἄλογον ζῷον, οὐδὲ πετεινὸν, ἀλλ' ἀΐδια πάντα καὶ τὴν τῆς γενέσεως οὐσίαν ἀρνήσεται. Ἀλλ' οὐδεὶς ἀνθρώπων μεστὸν ἀφροσύνης οὕτω δόγμα καταδέξεται, οὐδ' αὐτὰ τῶν Σκυθῶν καὶ βαρβάρων τὰ γένη· ἀλλὰ τὸ μὲν γεννητὸν ἐρεῖ, τὸ δ' ἀγέννητον, καὶ τὸ μὲν παρερχόμενον, τὸ δὲ μένον ἐν ταὐτῷ. Παῦλος οὖν εἰδὼς ὡς τὸ πᾶν σχῆμα τοῦ κόσμου παρελεύσεται δικαίως ἔλεγεν· «Οἱ ἔχοντες ὡς μὴ ἔχοντες ἔστωσαν καὶ φρονείτωσαν[5].» Οὐ

[1] ἐπιμελίαις. — [2] κρόκαην. — [3] κρημοῖς. — [4] αὐτῷ. — [5] ἤτωσαν καὶ φρονήτωσαν.

βέβαιον γὰρ τὸ κτῆμα τῷ ἔχοντι παρερχόμενον τροπαῖς, καιροῖς, ὥραις, μεταβολαῖς· «Μηδ' ὁ χαίρων χαιρέτω·» ἐφ' ᾧ γὰρ χαίρει, ῥᾷον μεταβάλλεται. Οὐδὲ γὰρ ἡμέρα δι' ὅλου πολλὴ καὶ ἀτέλεστος, ἵν' ὡς ἔχοντες αὐτὴν ἀεὶ λαμπρὰν χαίρωμεν, ἀλλ' ἐπιφοιτᾷ καὶ πάλιν ἀποφοιτᾷ, καὶ πῆ μὲν εὔδιος ὁρᾶται καὶ πάλιν χειμάδιος, ὡς τὸ σχῆμα ταύτης ἄγεσθαι καὶ παράγεσθαι· οὐδὲ νὺξ μεγάλη τις ὑπάρχει καὶ ἀπλήρωτος, ἵνα βαθὺ[1] ἐν αὐτῇ τὸ σκότος δεχόμενοι μακροὺς αἰῶνας ἀποκαθευδήσωμεν, ἀλλὰ σκιά τις πῆ μὲν δεκάωρος, πῆ δὲ δωδεκάωρος, οὐ στάσιμον ἔχουσα τὸ σχῆμα καὶ ἀκίνητον. Καὶ ταῦτα μὲν ἱκανὰ περὶ τοῦ Παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου.

[1] βαθὺν.

CAPUT XII.

Solutio de dicto : Nos, qui vivimus, rapiemur in nubibus. (I Thessal. iv, 16.)

Ἐντεῦθεν δὲ ἴδωμεν τίς ἡ νεφέλη καὶ τίνες οἱ ἁρπαζόμενοι ἐν τῇ νεφέλῃ εἰς
Fol. 89, v. ἀπάντησιν εἰς ἀέρα, καὶ πάντοτε μετὰ τοῦ Κυρίου ἐσόμενοι, μὴ προφανῶς ὡς τὰ ἄλογα τὴν λέξιν μηρυκώμενοι[1], ἀλλ' ὡς λογικοὶ, λογικὴν σιτούμενοι τράπεζαν, τὸν ἀποστολικὸν νοῦν λεπτῶς ἐρευνήσωμεν· μυστικὰ γὰρ ἡμῖν ὧδε φιλοσοφεῖ κεφάλαιον. Τὴν γὰρ παρομαρτήσασαν φθορὰν τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει ἐξ αὐτεξουσίου γνώμης καὶ προαιρέσεως ἐξαφανισθῆναι λέγει ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ καὶ ὥσπερ ἐκ μεγάλων τῶν ὧδε πραγμάτων ἐξαρπαγῆναι πηλῶν καὶ τῆς θνητῆς τοὺς εὐσεβεῖς ἀνασπασθῆναι ζωῆς. Ὥσπερ γὰρ ἡ τῶν ὑδάτων φύσις ἁλμυρά τις οὖσα καὶ πικρὰ καὶ βαρυτάτη[2] κάτω που ταῖς θαλάσσαις καὶ ταῖς λίμναις ὑπόκειται[3], ἐν νεφέλαις δ' ἁρπαζομένη εἰς ἀέρα τροχάζει, οὕτω τὴν ἀνθρωπείαν ἐν τῇ πικρότητι τοῦ βίου κατακειμένην φύσιν κἀν τῇ θαλάττῃ τοῦ θανάτου βεβλημένην που κάτω ἀγγελικῇ δυνάμει ῥαγδαίως ἀνασπάσει, ἣν ἀλληγορικῶς ὀνομάζει νεφέλην διὰ τὴν πραγματείαν. Ἐπειδὴ γὰρ πῇ μὲν ὑψηλὸν καὶ μετέωρον τὸ τῆς νεφέλης εἶδος, πῇ δὲ χθαμαλὸν καὶ κοινωνίαν πρὸς τὴν γῆν ἀσπαζόμενον καὶ μέχρι τῶν μυχῶν ἔσθ' ὅτε καταβαῖνον, ὁμοίως ἡ τῶν Ἀγγέλων οὐσία καὶ ταχυτὴς διακονοῦσα τῇ δόξῃ τοῦ κτίσαντος, πῇ μὲν κάτεισιν εἰς τὴν γῆν ὑπηρετοῦσα τῷ Θεῷ, πῇ δ' ἄνεισι τῆς λειτουργίας τὸν λόγον πληρώσασα· τούτου χάριν νεφέλαις ἀπείκασε τὴν ἀγγελικὴν φύσιν διὰ τὴν ὁμοίαν τῆς πραγματείας ἐνέργειαν.

Οὕτω τὸν Ἀββακοὺμ ἁρπάσας ἐκ μέσου τῆς Ἰουδαίας, ὡς ἀπὸ λίμνης ὕδωρ
Fol. 90, r°. ἁρπάζει νεφέλη, βαστάσας ἔθηκεν ἐπάνω τοῦ Βαβυλωνίου λάκκου[a]· ἱστορεῖται
[a] Cf. Dan. xiv. γοῦν <ὁ Ἰακὼβ[b]> ὅτι ἀγγέλους ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας[4] ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
[b] Cf. Gen. xxviii, 12. <εἶδεν>. Ὅθεν συνήθως αἱ θεῖαι καὶ προφητικαὶ δέλτοι τοὺς Ἀγγέλους νεφέλας
[c] Cf. Isai. v. ἀναφανδὸν καλοῦσι· πῇ μὲν «[c] Ἐντελοῦμαι ταῖς νεφέλαις τοῦ μὴ βρέχειν εἰς τὸν ἀμπελῶνα·» εἰ γὰρ ἀμπελὼν οὐχ ἕτερός ἐστιν ἀλληγορικῶς τοῦ λαοῦ, εἰκότως
[d] Cf. Dan. vii. Ἄγγελοι ἂν εἶεν αἱ νεφέλαι ὀπλασίας ὑετὸν τῷ λαῷ χορηγοῦντες· πῇ δὲ «[d] Ἰδοὺ καὶ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ,» τουτέστι μετὰ τῶν Ἀγγέλων. Ἵνα δὲ γνῶμεν ὅτι Δανιὴλ[5] ἀλληγορικῶς τοὺς Ἀγγέλους

[1] μηρυκώμενοι hic et alias. — [2] βαρύτατος. — [3] ἀποκεῖται. — [4] καὶ καταβαίνοντας in marg. sec. manus. — [5] Δανιὴλ add. sec. manus in marg.

[a Matth. xxv, 31.] ἐκάλεσε, μεθ' ὧν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἤρχετο, λέγει ὁ Εὐαγγελισῖής· «[a]Ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς[1] τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πάντες οἱ Ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ.» Ἑρμηνεύει γὰρ τίνες εἰσὶν αἱ νεφέλαι παρὰ τῷ Δανιὴλ, μεθ' ὧν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου[2] βέβηκε, λέγων Ἀγγέλους ἐν τῷ «Ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πάντες οἱ Ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ·» καὶ αὖθις ἀλλαχοῦ νεφέλην ὀνομάζει τὴν Ἀγγελικὴν [b Psalm. xcvi, 3.] τάξιν ἐν τῷ «[b]Νεφέλη καὶ γνόφος κύκλῳ αὐτοῦ καὶ πῦρ ἐναντίον[3] αὐτοῦ προπορεύσεται·» κἀκεῖ γὰρ ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς <τοῦ> Χρισῖοῦ παρουσίας κριτηρίῳ[4] νεφέλην κύκλῳ δορυφοροῦσαν τὸ θεῖον δικασῖήριον τὴν Ἀγγελικὴν τάξιν ὑπεσήμανε, καὶ γνόφον τὴν ἀθέατον καὶ δυσερμήνευτον τῆς ἐνανθρωπήσεως οἰκονομίαν ἐδήλωσε, πῦρ δὲ φλογίζον τὴν ἐξασῖράπῖουσαν ἐκ τῆς νεφέλης τιμωρίαν ᾐνίξατο, θρόνον δὲ τῆς μακροθυμίας τὴν καθέδραν σοι λέγει καὶ κρῖμα τὸ αὐσῖηρὸν τοῦ Νόμου παρεμφαίνει, δικαιοσύνην δὲ τὴν εὐαγγελικὴν [Fol. 90, v°.] ὑπέδειξε δωρεὰν, ἵν' ὅπερ ὁ Νόμος κατεπόνει τῷ κρίματι, τοῦθ' ἡ δωρεὰ τοῦ [c Psalm. ciii, 3.] Εὐαγγελίου δικαιώσῃ τῇ χάριτι. Καὶ ἀλλαχοῦ· «[c]Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ[5]·» καὶ σῖύλος ὅδε[6] νεφέλης ἡγεῖτο τοῦ λαοῦ τὴν ἡμέραν <ᾗ> ἐξενάγει τὸν λαόν. Ἵνα δὲ γνῶμεν ὡς περὶ Ἀγγέλων ὁ λόγος τῆς νεφέλης ἧς φησιν ὁ Ἀπό- [d Cf. Marc. xiii, 26, 27; Matth. xxv, 31.] σῖολος, ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου σαφηνίσω τὸ κείμενον, ἔνθα φησίν· «[d]Ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, ἐξαποσῖελεῖ τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ κόσμου καὶ ἐπισυνάξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἀπ' ἄκρου τῆς γῆς ἕως ἄκρου αὐτῆς.» Ὁρᾷς τοὺς δικαίους συναγομένους καὶ τρόπον τινὰ ὑπὸ νεφέλης ἁρπαζομένους εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου.

Ὅτι δὲ ὁ Ἀπόσῖολος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖσῖον εἴωθε παραπλησιάζειν τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων, αὐτόθεν σοι τοῦτο ποιῶ δῆλον καὶ ἀναφανδόν· περὶ γνώσεως γὰρ ἐθέλων εἰπεῖν καὶ ἀγνωσίας τὴν μὲν γνῶσιν ἡμέρᾳ, τὴν δ' ἀγνωσίαν ἀπεί- [e Rom. xiii, 12, 13.] κασε τῇ νυκτὶ λέγων· «[e]Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν· ὡς ἐν ἡμέρᾳ [f I Thessal. v, 5.] εὐσχημόνως περιπατήσωμεν·» καὶ αὖθις, «[f]Ὑμεῖς δὲ πάντες[7] υἱοὶ φωτὸς καὶ υἱοὶ ἡμέρας ἐσῖέ·» καὶ οὐ πάντως αἰσθητὸν φῶς οὐδ' αἰσθητὴν ἡμέραν ταῦτα λέγων ἐμήνυεν, ἀλλὰ φῶς νοητὸν ὄντως καὶ μακάριον, ἡμέραν δὲ μυσῖικὴν ἀφθαρσίαν ἐκλάμπουσαν[8]. Οὕτως οὖν κἀνταυθοῖ καθολικοῦ τὴν οἰκουμένην τέλους καταλαβόντος καὶ ῥυείσης ὑδάτων δίκην τῆς ἀνθρωπότητος, χρεία σάλ- [Fol. 91, r°.] πιγγος καὶ βροντῆς καὶ νοητῆς νεφέλης ἐπὶ τῷ πῖοηθῆναι μὲν τῇ σάλπιγγι τὸν κόσμον, τιναχθῆναι δὲ τῇ βροντῇ καὶ σαλευθῆναι τὸν ᾅδην, συναχθῆναι

[1] ὁ υἱὸς] add. sec. manus in marg. — [2] ἀνθρώπου] add. sec manus in marg. — [3] ἐνώπιον. — [4] κρητηρίῳ. — [5] Codex in ext. marg. αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ | πισῖοὶ οὗ (corr. in ὧν) | ἐπιβέβη | κε ταῖς νεφέ | λαις τὸ σῖερέωμα a recenti manu. — [6] δὲ. — [7] ὑμεῖς δὲ πάντες add. sec. manus in marg. — [8] ἐλάμπουσαν.

δέ[1] τῇ μυσΊικῇ νεφέλῃ τοὺς ἐκχυθέντας[2] ὡς ὕδωρ κἀκ τοῦ τῆς γῆς διαρρυέντας ἀγγείου ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου εἰς ἀπάντησιν τοῦ ΧρισΊοῦ, τουτέσΊιν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ καὶ δικαίου βήματος, ἐν ᾧ βήματι τοὺς ὑπὸ τῆς νεφέλης ἁρπαγέντας ἐν τάχει ἐκ δεξιῶν σΊήσει καὶ ἐξ εὐωνύμων ὁ βασιλεύς. Σαλπίσει γὰρ οὐ κερατίνῃ σάλπιγγι οὐδὲ χαλκῷ καλάμῳ ἀλλ' ἀγγελικῇ φωνῇ, καὶ πάντας ἀνασΊήσει τὴν φθορὰν ἀποθεμένους καὶ κούφους αὐτοὺς καὶ μεταρσίους ἐργασάμενος. Ὡς γὰρ Ἠλίας ἐν ἵπποις εἰς οὐρανοὺς ἡρπάγη Ἀγγέλοις οὖσι τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, ἵπποις δὲ τὴν ἱσΊορίαν πυρίνοις ὑπάρχουσι καὶ πυρὸς ἅρματι δηλοῦσι τὸ ταχὺ, οὕτω καὶ νῦν ἐν νεφέλῃ ἀγγελικὸν ἐχούσῃ τὸν λόγον τῆς οὐσίας, νεφέλῃ δὲ τὸ πρόσρημα διὰ τὴν πραγματείαν.

Ἐπειδὴ δ' ἔφης ἕκασΊον τῶν γενομένων καταλλήλῳ χαίρειν μονητηρίῳ καὶ τόπῳ καὶ μὴ δύνασθαι ξένην δίαιταν ἀσμενίσαι, γνῶθι ὡς ἕκασΊα τῶν πραγμάτων, γεννητὸν[3] ἐχόντων τῆς οὐσίας τὸν λόγον, ἐν ἀλλήλοις, οὐκ ἐν ἑαυτοῖς μένοντα διασώζεται· οἷον ἐν τῷ ξηρῷ τὸ ὑγρὸν, ὡς ἐν ὀσΊράκῳ τὸ ὕδωρ, ἐν τῷ ψυχρῷ τὸ θερμὸν, ὡς ἐν ἀέρι τὸ πῦρ καὶ αὖθις ἐξ ἀνασΊροφῆς, ἐν τῷ ὑγρῷ τὸ ξηρὸν, ὡς ἐν ἀβύσσῳ ἡ γῆ[4], ἐν τῷ θερμῷ τὸ ψυχρὸν, ὡς ἐν ἀσΊραπῇ τῆς χαλάζης τὸ ὕδωρ. Ἕτερον γὰρ ἐν ἑτέρῳ τὴν μονὴν ἀσπάζεται, ὁμόσΊοιχον δ' ἐν ὁμοσΊοίχῳ σῶμα μένειν ἀδύνατον· οὐδὲ γὰρ ἐν πυρί τις κατέλαβεν ἄλλο πῦρ, οὐδ' ἐν ὕδατι φύσιν ἑτέραν εὗρεν ὕδατος, ἀλλ' ἐν ὕδατι μὲν γῆν εὑρίσκουσιν ἄνθρωποι, ἐν γῇ δὲ φλέβας κρυπΊομένας ὑδάτων ἀνέπΊυξαν· ἐν γοῦν τῷ ὑγρῷ φιλικῶς ἐνδιαιτᾶται τὸ ξηρὸν κἀν τῷ ξηρῷ τὸ ὑγρὸν ἐμφωλεύει[5] συνήθως· οὕτως ἐν τῷ ψυχρῷ πυρὸς σπινθῆρες πολλάκις εὑρίσκονται ἐγκρυπΊόμενοι[6] κἀν πυρὶ ψυχρότης λεληθότως ἀπέμεινεν· οὕτω καὶ τὸ βαρὺ τῷ κούφῳ φίλιον καὶ συνέσΊιον, ὡς ψυχὴ τῷ σώματι, καὶ τὸ κοῦφον τῷ βαρεῖ θέλει ἐπαναπαύεσθαι. Πᾶσα γὰρ φύσις πραγμάτων οὐκ ἀφ' ἑαυτῆς ἀλλ' ἀφ'[7] ἑτέρου λόγου λαμβάνει τὴν σύσΊασιν· οἷον τοῦ δικαίου μὴ ὄντος, ὁ τοῦ ἀδίκου λόγος οὐχ ὑφέσΊηκεν· ὁμοίως τοῦ εὐσεβοῦς μὴ φανέντος, οὐδὲ τὸν ἀσεβῆ τις εὑρίσκει δοκιμάσαι· οὐδὲ τὸ βαρὺ δίχα τοῦ κούφου, οὐδὲ τὸ θερμὸν ἄνευ τοῦ ψυχροῦ· κἄν τις ἐθέλῃ τὸ πᾶν διϊππεῦσαι τῷ λόγῳ, ἕκασΊα τῶν ὄντων ἑτέρων κατηγορούμενα εὑρήσειεν.

Οὐ ξένον γοῦν εἰ νεφέλαι τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς ἀποσπάσουσι φθορᾶς ἀπαλλαγέντας καὶ τοῦ τῆς κακίας ἀπολυθέντας πηλοῦ· ὃν γὰρ ἔχουσι λόγον νεφέλαι πρὸς ὕδατα, τοῦτον ἔχουσι τὸν λόγον οἱ Ἄγγελοι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Εἴ γε οὖν ὕδωρ οὐ κάμνουσι νεφέλαι βασΊάζουσαι, πολλῷ μᾶλλον Ἄγ-

[1] δὲ add. sec. manus. — [2] ἐκχεθέντας. — [3] γεννητὸν. — [4] τὴν γῆν. — [5] ἐμφολεύει. — [6] ἐγκρυπΊόμεναι. — [7] ἐφ'.

γελοι τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν μεταφέροντες. Ὅτι δὲ τοὺς ἀνθρώπους[1] ὁ θεῖος

[a] [illegible] xvii, 13. λόγος παρείκασεν ὕδασιν, ἔξεσλί σοι μαθεῖν, λέγοντος τοῦ Προφήτου· «[a] Ἰδοὺ

[b] Cf. Isai. xvii, 12. ὡς ὕδωρ ἔθνη πολλά·» καὶ «[b] Πλῆθος ἐθνῶν πολλῶν ὡς ὕδωρ ἠχήσει.» Εἰ γοῦν ὕδατα τυγχάνουσιν ἄνθρωποι, χρεία νεφέλης νοητῆς, ἥτις ὡς ὕδωρ κου-

Fol. 92, r°. φίσει τὴν γεηρὰν οὐσίαν· μηδέ σε ταραττέτω τὸ ῥῆμα Παύλου λέγοντος, «Ἡμεῖς ἁρπαγησόμεθα,» ὡς δοκεῖν ψεύδεσθαι, ἅτε τῆς ἀνασλάσεως μὴ γενομένης[2] ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ. Φίλον γὰρ αὐτῷ ἐσλι τὸ συγκατατάττειν ἑαυτὸν τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας καὶ μὴ φεύγειν τὸ συγγενές· πάντας γὰρ ἐν ἑαυτῷ τυγχάνειν, καθὸ ἄνθρωπος, εὐλόγως ἐδοκίμαζε καὶ ἐν πᾶσιν αὐτὸς ὑπάρχειν φιλαλήθως ἔκρινε καὶ τοῖς χρόνοις προὐλάμβανεν ἢ πάλιν ἐβράδυνεν· οὕτω γάρ τις φιλέταιρος ποιεῖ καὶ ποιεῖ τῶν ὁμοσλοίχων ἀγαπῶν τὴν συγγένειαν.

[1] Verba εἰ γε οὖν ὕδωρ — τοὺς ἀνθρώπους in textu omissa in marg. add. pr. manus. — [2] γινομένης.

CAPUT XIII.

Solutio de dicto : Prædicabitur hoc Evangelium in universo orbe.
(Matth. xxiv, 14.)

Ὅθεν ἱκανῶς σοι τούτου λεχθέντος τοῦ κεφαλαίου, τὸ περὶ τοῦ Εὐαγγελίου[1] σοι ῥητὸν λέξωμεν ἐν συντόμῳ εἰρημένον ὧδε· «Καὶ κηρυχθήσεται τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος.» Πολλαχοῦ μὲν οὖν ἐκλαβεῖν ἔνι τοῦ τέλους τὸν λόγον· πολέμου ἐστὶ τέλος τῆς εἰρήνης ὁ λόγος, ἀμαθίας τέλος τῆς γνώσεως ὑπάρχει τὸ μάθημα, ἀσεβείας[2] τέλος τῆς εὐσεβείας τὸ σέλας γνωρίζεται, τυραννίδος τέλος οἱ τῆς ἐλευθερίας ὀπτάνονται πίνακες, τέλος κακίας τὸ τῆς ἀρετῆς ὑπάρχει κατόρθωμα, τέλος ἀκολασίας ἡ τῆς σωφροσύνης ἀστράπτουσα λαμπηδών, τέλος σκευωρίας καὶ πανουργίας καὶ δόλου τὸ ἄπλαστον τοῦ ἤθους καὶ τὸ ἀκακούργητον, τέλος ἀφροσύνης καὶ κώμου καὶ βακχείας τὸ εἰλικρινὲς καὶ νῆφον καὶ σταθηρὸν φρόνημα. Εἴ γε οὖν τοῦ Εὐαγγελίου τρανῶς κηρυττομένου, ταῦτα τέλος ἔλαβε καὶ πᾶσα τοῦ κόσμου ἡ τετρὰς ἐπὶ τὴν τῆς εὐσεβείας μετέστη πανήγυριν, τὴν παλαιὰν τῆς πολιτείας ἀρνησαμένη πλάνην, εἰ[3] τὸ πρώην τῶν ἀνθρώπων ἀκολαστότατον γένος τήμερον τῆς σωφροσύνης οἰκεῖ τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὸ κάλλος τῆς ἁγνείας ὡς μαργαρίτην φιλεῖ, εἰ ναοὺς ξοάνων τινὲς πρώην θεραπεύοντες νῦν ἐξεσμένοι ναοὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὤφθησαν ἀξιοφανεῖς, εἰ οἱ πάλαι δίψαν αἱμάτων ἀκόρεστον ἔχοντες κατὰ τῶν ὁμογενῶν τὸ ξίφος ἐχάλκευον σφαγῇ δαπανῶντες καὶ φθόνῳ δαπανώμενοι, νῦν εἰρήνης ἄλυτον καὶ φιλίας δεσμὸν ἔχουσιν ἀδιάσπαστον, εἰ οἵ ποτε τὴν ἀμαθίαν ὡς ὁμίχλης εἶχον πεπαχυμμένον ζόφον[4], τήμερον ἡλίου φανότερον τὸ τῆς σοφίας πυρσεύουσι μάθημα, εἰ τὸν κόσμον ἀπάνθρωπος τύραννος ἐβασάνιζε καὶ νῦν βασιλικὴ σαίνει τοῦτον φιλανθρωπία, εἰ κακία τὴν λογικὴν ἐπολιόρκει φύσιν, ἀρετὴ δὲ φρουρεῖ ταύτην σκεπάζουσα[5], εἰ πανουργία καὶ δόλος τὸν λογισμὸν ἠχρείουν[6], ἦθος δ' ἐλεύθερον ζωπυρεῖ τὸ φρόνημα, πῶς τῶν[7] πάλαι κακῶς[8] καὶ νῦν καλῶς ἐχόντων πραγμάτων τῇ ἀφηγήσει, οὐ δῆλόν ἐστι καὶ πιθανὸν καὶ σαφὲς τέλος εἰληφέναι τῆς τετραγῳδημένης πολιτείας τὸν κόσμον;

[1] εὐαγγελί pr. manus, ου add. sec. — [2] τέ cod. sed linea transversa damnatum. — [3] ἡ. — [4] καὶ delevi. — [5] σεπάζουσα pr. manus, κ add. sec. super σ. — [6] ἠχρείου. — [7] In textu τῇ, in marg. τῶν pr. manus. — [8] κακῶν.

Εἰ δὲ καθολικὸν τέλος ζητεῖς καὶ σωματικὸν καὶ κατὰ τὸ ῥητόν σοι φίλον
λαβεῖν τὴν ἀπόκρισιν, βραχὺ καρτέρησον καὶ γνώσῃ τὸ ζητούμενον, ὡς οὐ
βραδύνει τὸ τέλος, ἀλλ' ἐπὶ θύραις ἐσΊὶ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἔτι πολλοῖς ἀν-
θρώπων οὐκ ἀνέγνωσΊαι· ἑπΊὰ οὖν ἔθνη τῶν Ἰνδῶν μεταξὺ τῆς μεσημβρίας καὶ
τῆς ἀνατολῆς τὴν ἔρημον λαχόντα, ἃ τῶν ΕὐαγγελισΊῶν οὐδὲν [1] οὐδέπω τὸν
λόγον ἀκήκοεν, ἀλλ' οὐδ' Αἰθίοπες οἱ καλούμενοι Μακρόβιοι, μέσοι [2] τῆς ἑσπέ-
Fol. 93, r°. ρας καὶ τῆς μεσημβρίας, πρὸς αὐτῷ μένοντες ὠκεανίῳ σΊόματι μήτ' ἀδικεῖν,
μήτ' ἀδικεῖσθαί τινα νομοθετοῦντες, γάλα πίνοντες καὶ κρέα σιτούμενοι, περί
τε ἑκατόν που διαζῶντες ἔτη καὶ πεντήκοντα, μὴ νοσηλευόμενοι μέχρι τέλους
μηδ' ἀρρωσΊοῦντές ποτε, Εὐαγγελίου λόγον οὔπω μεμαθήκασι. Τί σοι τοὺς
ἑσπερίους ἢ Μαυρουσίους λέγω ἢ τοὺς πέραν ἼσΊρου τοῦ βορεινοῦ ποταμοῦ,
ὃς ἐκ τριάκοντα πέντε ποταμῶν αὐξόμενος ἄπειρος, ῥεῖ [3] τῷ θέρει καὶ τῷ
χειμῶνι πολὺς καὶ ἀπέρατος, ὃς μυρίων ὁλκάδων ὑπάρχων ναυσίπορος πᾶσαν
ἀποκλείει τῶν Σκυθῶν τὴν χώραν, ἐν ᾗ κατοικεῖ νομάδων βαρβάρων ἔθνη δώ-
δεκα, πολὺ θηρίων ἀγρίων ὄντα χαλεπώτερα (Ἡρόδοτος δέ σοι τούτων λέξει
καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ τούτων ἔθη διδάξει καὶ νόμιμα), εἰς ἃ τῶν Εὐαγγελίων
ὁ λόγος οὐκ ἀπῆλθε, προγονικοῖς δ' ἔτι κακοῖς ἀποκέχρηνται, διαίτῃ φρικώ-
δει κεχρημένα καὶ φοβερᾷ; Εἰς μαρτύριον δὲ πᾶσι δεῖ κηρυχθῆναι τὸ θεῖον
Εὐαγγέλιον, εἶθ' οὕτω τὸ τέλος λαβεῖν τὴν σωματικὴν ζωήν.

Ὅταν γὰρ ὁ εὐαγγελικὸς τῆς ἀφθαρσίας λόγος πᾶν ἔθνος μαρτύρηται <καὶ>
περὶ τῆς ἀκηράτου [4] μετὰ θάνατον ζωῆς καταλάβῃ πειθήνιον, τηνικαῦτα τῆς
μὲν τῶν ἐθνῶν ζημίας ὁ λόγος ἀναίτιος, ἅτε προειπὼν καὶ προμαρτυράμενος,
αὐτὰ δ' ἑαυτοῖς αὐθαιρέτῳ κακίᾳ κίνδυνον ἀσπασάμενα, δικαιώσει λαβεῖν τῆς
ἀπωλείας τὸν ὄλεθρον. Διὸ τοὺς χρόνους ἡ πηγὴ τῶν χρόνων διὰ τὴν σκληρό-
Fol. 93, v°. τητα μηκύνει τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν προθεσμίαν σώζει καὶ πολλὴν τῆς προ-
θεσμίας ποιεῖται [5] τὴν βραδυτῆτα· σοφῶς γάρ, ὡς οὐκ ἴσμεν, ὁ δεσπότης τῶν
αἰώνων σΊρέφων τὸν ἄξονα τῶν χρόνων καὶ κυλίων βραδυτῆτα καιρῶν πολλὴν
ἀπεργάζεται καὶ τὴν ὡρισμένην κλέπΊει ποσότητα. Εἰ γὰρ φιλοσόφων παῖδες
ἐν τῷ πηλῷ τοῦ σώματος τοσοῦτον νοῦν ἐκτήσαντο, ὡς τὸ τρίγωνον ποιῆσαι
τετράγωνον καὶ τὸ τετράγωνον τρίγωνον καὶ τῶν ἀμφοτέρων σώζειν τὸν λόγον
τοῦ σχήματος καὶ μήτε τὸ εἶδος τοῦ τριγώνου λυμήνασθαι εἰς τὸ τετράγωνον
τοῦτο σχῆμα μεταίροντες, μήτε τοῦ τετραγώνου τὴν φύσιν ὑποφθείρειν [6] εἰς
τρίγωνον αὖθις μεταβιβάζοντες, ἀλλ' ἑκάτερον πρᾶγμα λόγῳ τινὶ σοφίας μυσΊι-
κῶς μεταβάλλουσι, μηδ' ὁποτέρου τὸν λόγον φθείροντες ἢ συγχέοντες, οὐ μέγα

[1] οὐδεὶς. — [2] μέση. — [3] ῥεῖ add. pr. manus in marg. — [4] ἀκράτου pr. manus, η add. sec. — [5] ποιῆται. — [6] ὑποφθείροντες.

εἰ τῆς σοφίας ὁ πατὴρ σύντομον ὁρίσας ἐν προθεσμίᾳ τὸ τέλος τοῦτο βραδὺ ἢ[1] μακρὸν συμφέροντος[2] ἕνεκεν τοῖς ἀνθρώποις ποιήσει, μηδὲ τοῦ χρόνου τι μειώσας τὸ σύνολον, μηδὲ μεταθεὶς τὸν ὅρον τοῦ πράγματος, οὕτως ἔτη τὴν ἡμέραν ἐργάζεται χίλια καὶ τὴν ἡμέραν οὐ πολλὰς ἀλλ' ἔχειν μίαν ἡμέραν. Οὐ γὰρ ἐν τοῖς χιλίοις ἔτεσι τὴν ἡμέραν ἐτόρευσεν, ἀλλ' ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν χιλίων ἐτῶν τὸ πλῆθος ἐμήκυνεν, οὐδ' ὁποτέρου λυπήσας πράγματος τὴν πρόθεσιν· οὐ γὰρ τὴν ἡμέραν ὥσπερ ἐκτείνων εἰς ἔτη διέσπασε χίλια, ἀλλὰ σώαν ἐφύλαξε καὶ τοῖς ἰδιώμασιν ἄρτιον καὶ ὁλόκληρον, οὐδ' αὖ τὰ[3] χίλια πάλιν ἔτη Fol. 64 r°. καὶ διασΊήματα εἰς ἡμέραν μίαν[4] συγκόψας ἠμάλδυνεν, ἀλλ' ἀμφοτέρων τῆς φύσεως τὸν λόγον ἑνώσας. Οὐκ ὀφείλομεν οὖν ἀποδυσπετεῖν, εἰ[5] ταχινὸν ὁρίσας τὸ τέλος, ἐπιβραδύνει· καὶ γὰρ τὴν προθεσμίαν τοῦ τέλους οὐ παρέρχεται, καὶ τὸ σΊενὸν καὶ ταχὺ ἀφράσΊῳ συνέσει μηκύνων οὐ σφάλλεταί τι· καὶ[6] γὰρ ἡμῶν ἕνεκεν καὶ διαδοχῆς ἀλλοιοῖ καιροὺς καὶ τρέπει χρόνους καὶ συντέμνει τὴν ζωὴν, ἂν[7] τοῖς ζῶσι λυσιτελὲς, καὶ πάλιν εὐρύνει, χρήσιμον ἂν ᾖ[8] καὶ καλόν· καὶ αὐτὸς οὖν ταῦτ' ἔχειν οὕτως συνομολογῶν τὴν ἑπομένην ταύτῃ βασάνιζε ζήτησιν, ἱκανὴν περὶ τοῦ τέλους ἔχων τὴν ἀπόκρισιν.

[1] καὶ compend. — [2] σῦμφερόντως. — [3] αὐτὰ. — [4] μίαν a pr. manu omissum add. sec. manus. — [5] εις. — [6] εἰς. — [7] ἐν. — [8] τῆς.

CAPUT XIV.

Solutio de supplicio Petri et Pauli.

Λοιπὸν τὴν ὑπόθεσιν Πέτρου καὶ Παύλου καὶ τῶν ὁμογνωμόνων αὐτοῖς ἐπισκεπτέον πῶς εἰπὼν Πέτρῳ «[a]Βόσκε τὰ ἀρνία μου,» καὶ Παύλῳ «[b]Λάλει, μὴ σιώπα, ὅτι μετὰ σοῦ εἰμι καὶ οὐδεὶς κακώσει σε,» ἀμφοτέρους διάφορον τιμωρίαν δέξασθαι συνεχώρησεν. Ὃν μὲν γὰρ σταυρούμενον, ὃν δ' ἀποτεμνόμενον ὁρῶν ἐκαρτέρησε καὶ μάλα πρεπόντως· οὐ πρὸ τῶν ἀγώνων οὐδὲ τῶν τῆς διδασκαλίας παιδευμάτων καὶ πράξεων, ἀλλὰ μετὰ τοὺς ἱδρῶτας, οὓς ὑπέμειναν εὐσεβῶς διδάσκοντες, γῆν, θάλασσαν πολλῆς ταραχῆς ἐκπραΰνοντες, νήσους ἐν βυθῷ πλάνης κεκλιμένας ἐγείροντες, τὰ ὑπ' οὐρανὸν φωτὸς ἀκηράτου γεμίζοντες, ψυχὰς ἐσπιλωμένας ἐν πονηρίᾳ καθαίροντες, φρόνημα τετρωμένον καὶ μικροῦ δεῖν ἐσβεσμένον νουθεσίαις ἐξάπτοντες, τῆς παρακοῆς τὰ βέλη συντρίβοντες καὶ τῶν ἁμαρτημάτων τὰ ξίφη συγκόπτοντες, τῶν καταπονουμένων γενναίως[1] προϊστάμενοι καὶ τῶν ἀδικουμένων ὑπέρμαχοι δυνατώτατοι, τῶν ἀπολωλότων ζητητῆρες[2] ἄριστοι, καὶ τῶν καταπιπτόντων ἔρεισμα καὶ βοήθημα, πολλὰ θαυμασίων ἔργων τῷ κόσμῳ μηνύσαντες σταυρῷ καὶ τμήσει τὸν βίον ἐζημιώσαντο.

[a] Ioh. xxi, 15. — [b] Cf. Act. xviii, 9, 10. — Fol. 94, v°.

Τοιοῦτον δ' αὐτοῖς τοῦ βίου τὸ τέλος ἀπήντησεν ἐπὶ τῷ μείζονα τῆς εὐκλείας τὸν ἔπαινον ἄρασθαι. Ὡς γὰρ τῶν στρατιωτῶν <οἱ> ἄριστοι καὶ ἀήττητοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως τότε μᾶλλον γεραίρονται, ὅταν ὑπὲρ πατρίδος καὶ γένους μαχόμενοι μέχρι θανάτου τῶν οἰκείων[3] πόθῳ προκινδυνεύσωσι, ἄρτι γοῦν διὰ τῶν κορυφαίων τούτων ἡ τῶν ἀντιπάλων δαιμόνων ἐληλαμένη[4] φάλαγξ ζῆν ἐν ἡσυχίᾳ τῶν πιστῶν συνεχώρει τὰ πλήθη, καὶ πεπαυμένου τοῦ θορύβου τῶν λαοπλάνων ἐχθρῶν, λοιπὸν ἐπ' ἀδείας ἦν ἡ[5] πρόοδος τῆς ζωῆς, στερεμνίου τοῦ τῆς εὐσεβείας περιβόλου τυγχάνοντος καὶ τῆς πίστεως τῆς μάνδρας οὔσης ὠχυρωμένης. Τί γοῦν οἱ γεννάδαι ἐντεῦθεν μετὰ τὴν τοσαύτην ἐπίδειξιν ἱστοροῦνται ποιοῦντες; ἀειθαλῆ μαρτυρίου συμπλέκουσι στέφανον, ἀμάραντον ὁμολογίας ποιοῦσι διάδημα, στρατολογήσαντες ἀνὰ τὴν οἰκουμένην τῷ Χριστῷ τοὺς πιστεύοντας, ἔγνωσαν ὑποδεῖξαι τούτοις, ποίοις ἀγῶσιν ὁ τῆς πίστεως

[1] γενναίως in marg. add. sec. manus. — [2] ζητῆρες pr. manus, τι supra η add. sec. — [3] τῷ οἰκείῳ pr. man. a sec. in τῶν οἰκείων mutat. — [4] ἐληλαμένη in marg. add. sec. manus. — [5] ἡ add. sec. manus.

συγκεκρότηται στέφανος, ἵνα μὴ πιστεύειν ἀλλὰ καὶ πάσχειν αὐτοὺς δι' εὐσέβειαν πείσωσι. Τὸ γὰρ λόγῳ πιστεύειν οὐ πάνυ καματηρὸν[1], τὸ δὲ πόνῳ τὴν πίστιν ἐγείρειν ἐπίδοξον, καὶ λόγος μὲν λεχθεὶς οὐκ ἀληθεύει πολλάκις, ἔργον δὲ πιστωσάμενον τὴν φύσιν τοῦ πράγματος παρεσκεύασε σεμνῶς ἀληθεῦσαι Fol. 95 r τὸν λόγον· τούτου χάριν βιαίῳ θανάτῳ τὴν ζωὴν σφραγίζονται, ζῆλον μὲν τοῖς ὁρῶσι πιστῶς καταλιπόντες, βραβεῖον δὲ πολλοῦ κτώμενοι κατορθώματος· ὃ γὰρ ὑπέμενον πάσχοντες ἑκουσίως, τοῦτο τοῖς μαθηταῖς εἴασαν ἐξιτήριον, τύποι[2] ἀνδρείας ἀμάχου γενόμενοι. Ἵνα γοῦν μετὰ πολλὰ τῶν καλῶν ἀγωνισμάτων ὑστάτῳ καμάτῳ στεφανῖται[3] ἀπέλθωσι, συνεχωρήθησαν εἰσελθεῖν εἰς τὸ μέγα τῶν πόνων καὶ ἐπίσημον θέατρον, καὶ ὁ μὲν τομὴν κεφαλῆς, ὁ δὲ σταυρὸν ὑπελθεῖν, δι' ὧν ἡ τοῦ δράκοντος σπεῖρα συνεκόπη· ὁ μὲν γὰρ[4] τῆς κεφαλῆς τμηθεὶς αἵματι καὶ γάλακτι τὸν ὄφιν εἰς λιχνείαν ὥσπερ ἐδελέασεν, ὁ δὲ τῷ σταυρῷ τοῦτον εὐτόνως συνέκοψε.

Καὶ πρὸ μὲν τῆς διδαχῆς καὶ τοῦ κηρύγματος αὐτοὺς τοῦ μὴ παθεῖν ἐσκέπαζεν ὁ Χριστὸς, μυριάκις τὸν Πέτρον καὶ τὸν Παῦλον ἐνέδρας ῥυσάμενος Ἰουδαϊκῆς· ὅτε δὲ τῶν ἐθνῶν ἐπὶ τὴν γνῶσιν τοῦ κηρύγματος τὸ πλῆθος μετέστησαν, ὅτε τῆς πίστεως λοιπὸν ἐρρίζωσαν τὰ σπέρματα, ὅτε τὴν ὀρεινὴν καὶ τὴν ὑπερόριον ἔπεισαν τῆς οὐρανίου πολιτείας ἀντέχεσθαι, τότε ἐπὶ τὴν ἀοίδιμον[5] ἔπεμψεν αὐτοὺς τοῦ μαρτυρίου δόξαν. Καὶ μάλα τοῦτο σεμνῶς αὐτοῖς ἐστρατήγηται διὰ τὸν πολὺν τότε τῶν ἀβεβαίων θρύλλον· πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ τότε διαψιθυρίζοντες καὶ τοῖς ὀδοῦσι τὴν γλῶτταν τῇ βασκανίᾳ μασώμενοι, φάσκοντες· «αἱ πράξεις Πέτρου καὶ Παύλου δύνανται καὶ γοητείᾳ πεπρᾶχθαι καί τινι λόγῳ γεγενῆσθαι πρὸς αὐτῶν τὰ ἐξαίσια.» Τὸ μέντοι τέλος αὐτῶν, εἰ Fol. 95 v κοινὸν ὤφθη καὶ τοῖς λοιποῖς ὅμοιον, οὐδέν τι μέγα παρ' αὐτοῖς οὐδὲ πολὺ θαῦμα, ἀλλ' εἴγε παρηλλαγμένος καὶ ξένος τούτων ὁ θάνατος, καὶ οὗτος οὐχ ὅμοιος τοῖς νικῶσιν ἐκ γοητείας τὴν κόλασιν, ἀλλὰ καρτερικὸς καὶ πικραῖς ἐναπομένων βασάνοις, ἐπεὶ πολλοί τινες ἤδη προσαχθέντες ἐπὶ τῷ βήματι ἐπὶ τῷ τιμωρίαν λαβεῖν ἐξ ἀποφάσεως ἐξαίφνης ἄδηλοι καὶ ἀφανεῖς ἐγένοντο καὶ φανερὸν τοῦτ' ἐφάνη γοητείας τὸ δρᾶμα. Ὅθεν οὐκ ἐχρῆν τοὺς οὐρανίου βασιλείας γενομένους κήρυκας τοιοῦτό τι ποιῆσαι, παθεῖν δ' ἀληθῶς καὶ κρείττους φανῆναι τῶν βασάνων καὶ διὰ τούτων δεῖξαι ὡς οὐ κάμνουσι πάσχοντες, ἀδαμάντινον ἔχοντες λογισμὸν καὶ ἀήττητον, καὶ δίκην πυρὸς τῷ φασγάνῳ[6] κρουόμενοι μένουσιν ἀνίκητοι.

[1] καματηλὸν. — [2] τύπον. — [3] στεφανίτες. In marg. στεφθέντες sec. manus. — [4] γὰρ in marg. add. sec. manus. — [5] ἀοίδημον. — [6] φασφασγάνῳ.

Διὰ τοιαύτας[1] αἰτίας καὶ λόγων Φλυαρίας συγκεχώρηται τοὺς ἁγίους ἐν κόσμῳ τιμωρεῖσθαι, ἐπεὶ πολὺς ὁ ψόγος ὁ παρὰ τῶν Φαύλων τοῖς ὁσίοις γιγνόμενος· κἂν γὰρ ἐν τιμωρίαις σκεπασθῶσιν οἱ δίκαιοι, παρὰ τῶν ἀδίκων ψέγονται λεγόντων· «Εἰ συνεχωρήθησαν ἐν πόνοις ἀποθανεῖν, οὐκ ἂν ἐκαρτέρησαν, ἀλλὰ τάχος ἠρνήσαντο.» Κἂν πάλιν ὑπομονῇ πολλῇ μαχησάμενοι τὰς βασάνους νικήσωσιν, ὡσαύτως ὑπὸ τῶν εὐχερῶν ψιθυρίζονται Φασκόντων· «Εἰ ἦσαν εὐσεβεῖς, οὐκ ἂν οὗτοι κρινόμενοι ὑπὸ τῆς παντεφόρου προνοίας περιώφθησαν.» Διὸ πάνυ καλῶς Φιλῶν τοὺς ἀξίους ὁ Θεὸς καὶ ἀγαπῶν, τοὺς μὲν

Fol. 96, r°. ἐξαιρεῖται παθῶν, τοῖς δ' ἐπιτρέπει πάσχειν, ἑκάτερον τὸν θρύλλον τῶν ἀτό-

[a] Cf. Dan. πων ἐλέγχων. [a] Ἰδοὺ γὰρ Δανιὴλ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πῦρ ἐνίκησαν καὶ λεόντων ἐκράτησαν, ἵν' οἱ Βαβυλώνιοι γνῶσιν ὡς ἐκείνου δοῦλοι <εἰσὶ> τοῦ ποιήσαντος τὸ πῦρ καὶ τὰ θηρία κτίσαντος· ἐπεὶ γὰρ οἱ Βαβυλώνιοι τὸ πῦρ ἐξεθείαζον, τούτου δ' οἱ παῖδες ἤλεγξαν τὴν καυτικὴν[2] δύναμιν, ἐνδίκως οἱ τοῦ Θεοῦ τῶν Ἀσσυρίων κρείττους μεγάλου Θεοῦ θεράποντες ὤφθησαν. Ἵνα δὲ μὴ πάλιν οἱ τῷ Θεῷ προσκείμενοι δι' ὅλου τὰς τῶν βασάνων ἑτοιμασίας Φυγόντες ὡς ἄνανδροι Φανῶσι τὰ πάθη δειλιῶντες, τούτου χάριν γενναίως Φέρειν τοὺς θεραπευτὰς τῆς εὐσεβείας ὁ Χριστὸς παρεσκεύασε τῶν ἀλγηδόνων τὸν κάματον, ἵνα κἀν τούτῳ δείξῃ ὅτι καὶ πάσχοντες καὶ μὴ πάσχοντες ὁμοίαν τὴν γνώμην τῷ δεσπότῃ Φυλάττουσιν. Ἰδοὺ γοῦν Πέτρος καὶ Παῦλος ἐν τοῖς Φοβεροῖς τῶν πόνων καρτεροῦντες ἐπὶ βασάνων τὸν εἰς τὸν Σωτῆρα πόθον ἐπιστώσαντο, ἵνα μὴ κἀν τούτῳ χώραν βλακείας καὶ Φλυαρίας εὕρωσιν οἱ τῆς εὐσεβείας εἰκότως πολέμιοι Φάσκοντες, ὡς μετὰ κολακείας ὁ Χριστὸς τοὺς μαθητὰς ἐκτήσατο, εἰ δὲ τοῖς δεινοῖς αὐτοὺς ἐκδότους πεποιήκει, τὴν πρὸς αὐτὸν ἂν[3] ἠρνήσαντο σχέσιν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ συγχωρῆσαι Πέτρον καὶ Παῦλον παθεῖν ταῦτά ἐστιν εἰκότως τὰ αἴτια.

[1] διαύτας pr. manus; in διὰ τοιαύτας mut. sec. — [2] καυστικην. — [3] ἂν post πεποιήκει in codice.

CAPUT XV.

Solutio de dicto : Videte, multi enim venient, dicentes : Ego sum Christus.
(Matth. xxiv, 5.)

Ἐκεῖνο δέ σοι τὸ κεφάλαιον ἑξῆς τοῦ Χριστοῦ σαφηνίσωμεν τὸ λεγόμενον περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου· φησὶ δέ· «Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ, πολλοὶ γὰρ Fol. 96 v° ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου.» Ἢν[1] δέ σοι τοὺς χρονογραφουμένους[2] τόπους τε καὶ λόγους παράσχω, ἀναμφιβόλως[3] γνώσῃ τοῦ Χριστοῦ τὴν πρόγνωσιν, ὡς πολλοὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος ἀποχρησάμενοι διὰ τοῦ φαινομένου σχήματος πολλοὺς ἐδελέασαν καὶ τέλος εἰς τὴν σφῶν αὐτῶν ἀπώλειαν ἤνεγκαν. Αὐτίκα γοῦν ὁ Μανῆς[4] ἐν Περσίδι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ὑποκρινάμενος πολλὴν μὲν σατραπείαν, πολλὴν δὲ τῆς ἀνατολῆς χώραν τῇ πλάνῃ διέφθειρε καὶ μέχρι τήμερον φθείρει λυμαντικοῖς ὑφέρπων τὴν οἰκουμένην σπέρμασιν. Ἄλλος ἐν Φρυγίᾳ Μοντανὸς οὕτω λεγόμενος ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἀσκητικὸν ὑποδὺς καὶ πεπλασμένον σχῆμα, δαίμονος ὀλεθρίου φανεὶς οἰκητήριον, τῇ πλάνῃ τὴν Μυσῶν μέχρι τῆς Ἀσιανῶν ἐπενείματο[5] πᾶσαν· καὶ τοσοῦτον ἴσχυσεν ὁ φωλεύων ἐν αὐτῷ δαίμων καὶ κρυπτόμενος, ὡς τὴν οἰκουμένην μικροῦ βάψαι τῷ τῆς πλάνης φαρμάκῳ. Τί σοι περὶ Κηρίνθου καὶ Σίμωνος[6] ἢ Μαρκίωνος ἐρῶ ἢ Βαρδησάνου ἢ Δροσερίου ἢ Δοσιθέου τοῦ Κίλικος ἢ μυρίων ἄλλων ὧν ὀκνῶ λέγειν τὸ πλῆθος, ὡς πάντες οὗτοι καὶ τούτων οἱ ζηλωταὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν ὀνομασίαν σφετερισάμενοι, ἄφατον ἐν κόσμῳ τὴν πλάνην εἰργάσαντο; ἀνήριθμα τῆς αἰχμαλωσίας πεποίηνται λάφυρα. Αὐτίκα γοῦν ὡς Ἀντιχρίστοις ἢ ἀντιθέοις οἱ τούτοις πειθόμενοι οὐκέτι Χριστιανοὶ χρηματίζειν ἐθέλουσιν, Fol. 97 r° ἀλλ' ἐπ' ὀνόματι τῶν ἐξάρχων φιλοῦσιν ὀνομάζεσθαι Μανιχαῖοι καὶ Μοντανῖται καὶ Μαρκιωνισταὶ καὶ Δροσεριανοὶ καὶ Δοσιθεανοί. Ὁρᾷς πολλῶν Ἀντιχρίστων λυμαντικὰ στρατόπεδα κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Χριστιανῶν δεινῶς ἠκονημένα, καὶ λέγεις μηδένα παρεῖναι ὧν προεῖπεν ὁ Σωτήρ; βλέπεις ἀντιθέων ὡπλισμένην[7] παράταξιν, καὶ τὴν πρόγνωσιν τοῦ Σωτῆρος ἀθετεῖς; ἀλλ' οὐ δέον ἀθετεῖν, ἀλλὰ συγκατατίθεσθαι τοῖς λεχθεῖσι παρ' αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδε.

[1] εἰ. — [2] χρονογραφομένους. — [3] ἀμφιβόλως. — [4] μανεὶς. — [5] ἐπενείμετο. — [6] σίμονος. — [7] ὡπλησμένων

CAPUT XVI.

Solutio de Judicio in Apocryphis, et de dicto : Complicabitur cœlum sicut liber.

Φέρε δὲ τὴν κεκομψευμένην[1] <ὑπόθεσιν> ἐν τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ Πέτρου καταμάθωμεν, τὴν οὕτω περὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ὡς κρινομένων κειμένην[2] ἐν τῷ «Ἡ γῆ παραστήσει πάντας τῷ Θεῷ κρινομένους ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, μέλλουσα καὶ αὐτὴ κρίνεσθαι σὺν καὶ τῷ περιέχοντι οὐρανῷ.» Καὶ ὅτι μὲν οὐδὲν οὐρανοῦ πλημμέλημα οὔτ' ἀδίκημα γῆς, δι' ἃ μέλλουσι κρίνεσθαι, δῆλον· ὅτι δὲ τῶν θείων φωνῶν ἀψευδὴς ἡ ἀφήγησις, καὶ τοῦτο φανερὸν καὶ ἰδικῶς ἀναμφίβολον. Κἂν γὰρ τὴν Ἀποκάλυψιν Πέτρου παραπεμψώμεθα[3], ὑπὸ τῆς προφητικῆς καὶ τῆς εὐαγγελικῆς φωνῆς συνελαυνόμεθα εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Πέτρου καὶ ἄκοντες, τοῦ μὲν Προφήτου λέγοντος· «[a]Ἑλιγήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον καὶ πάντα τὰ ἄστρα πεσεῖται, ὡς πίπτει φύλλα ἐξ ἀμπέλου καὶ ὡς πίπτει φύλλα ἀπὸ συκῆς,» τοῦ δ' Εὐαγγελίου· «[b]Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι.»

[a] Isai. xxxiv, 4.
[b] Matth. xxiv, 35.

Χρὴ γοῦν τῶν λέξεων τὴν προφανῆ δραπετεῦσαι διήγησιν. Εἰ δὲ καὶ τὸ (Fol. 97 v°.) ῥητὸν εἰπεῖν ἐθελήσομεν, οὕτως ἐν κρυφῇ καὶ λεληθότως ἐροῦμεν, πιθανὸν ἐν τῷ σχήματι ποιοῦντες τὸν λόγον. Τί οὖν; τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων ἐρευνητέον νῦν καὶ τὸ γενόμενον, εἰ διά τι γέγονεν, ἢ αὐτοῦ χάριν γέγονε· πᾶν γὰρ τὸ πραχθὲν ὑπὸ τῆς δημιουργοῦ σοφίας ἐν τῇ κτίσει, ἢ αὐτοῦ χάριν, ἤ τινος χάριν γέγονεν, οἷον κρῆναι, πηγαί, ποταμοί, χέρσος, ὄρη, θάλασσα, φυτά, πρέμνα, λήϊα, ἀήρ, αἰθήρ, οὐρανός, ἥλιος, ἄστρα, σελήνη πολύστροφος, ἔνυδρα, πτηνά, χερσαῖα, τετράποδα, οὐκ αὐτὸ τοῦτο μόνον ὑπάρξεως ἕνεκα πρὸς τὸ τὴν κτίσιν δι' αὐτῶν λαβεῖν τὸ συμπλήρωμα ἐφάνη[4] γενόμενα, ἀλλὰ <καὶ> διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐπὶ τῷ πᾶσαν ἐξ αὐτῶν λαβεῖν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν ἁρμόζουσαν παρ' αὐτῶν λειτουργίαν καρπώσασθαι. Ἄνθρωπος δ' οὐχ ἑτέρου τινὸς ἕνεκεν δημιουργεῖται πράγματος, ἀλλὰ χάριν ἑαυτοῦ λαμβάνει τὴν ὕπαρξιν ἐπὶ τῷ μόνον δοξάζειν τὴν σοφίαν τοῦ κτίσαντος, τὴν λογικὴν αὐτοῦ[5] σοφίαν λεπτῶς ἐργασαμένην, δοξάζειν δὲ συνεχῶς, οὐχ ὡς δωρούμενον ἔπαινον καὶ τιμὴν τῷ ποιήσαντι (τοῦτο γὰρ ἀΐδιον ἔχει τὸ πλεονέκτημα πρὸ

[1] κεκοψειμένην. — [2] κειμενήνων, ων comp. superscriptum. — [3] Has lineas contra legitur in marg. a sec. manu ὅρα περὶ τῆς ἀποκαλύψεως πέτρου. — [4] τὰ delevi. — [5] αὐτόν.

τοῦ καὶ τὸν κόσμον γενέσθαι καὶ τὸν ἄνθρωπον), ἀλλ' ὡς διὰ τοῦ δοξάζειν τοῦ δοξαζομένου τὴν δωρεὰν καρπούμενον[1] καὶ παρ' αὐτοῦ τὸν λόγον τῆς οἰκείας οὐσίας ἰσχυρούμενον[2]. Ὡς γὰρ ὁ βλέπων τὸν ἥλιον καὶ δι' ἐπαίνου θρυλλῶν τὴν ἀκτῖνα τοῦ φωτὸς οὐδὲν μὲν ἐγκώμιον τῷ ἡλίῳ χαρίζεται (πρὸ γὰρ καὶ fol. 68 r τούτων τῶν λόγων τῆς οἰκείας λαμπηδόνος ἔχει τὸ καλλώπισμα), βλέπων δ' εἰς αὐτὸν σπᾷ τοῦ φωτὸς τὴν ἀπόλαυσιν, ἑαυτὸν ἐκ τοῦ προσέχειν ἔνδοξον ἀποτελῶν, οὕτως ἄνθρωπος τιμῶν τὸν ποιήσαντα οὐδὲν μὲν τῷ δημιουργῷ προσάγει[3] δώρημα, ἑαυτὸν δ' ἀποθεοῖ κοινωνῶν τῇ θεότητι· καὶ ὥσπερ ὁ πλησιάζων τῷ πυρὶ θερμαίνεται οὐκ αὐτὸς διδοὺς τῷ πυρὶ τὴν θερμότητα, ἀλλὰ παρὰ τοῦ πυρὸς αὐτὸς θερμαινόμενος, οὕτως ὁ διὰ τῶν[4] γνησίων ἐπαίνων δοξάζων τὸν ἀρωγὸν ἑαυτὸν πληροῖ δόξης καὶ πολλοῦ[5] χαρίσματος. Γενόμενος οὖν ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἐρρέθη, δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ δι' οἰκείαν εὔκλειαν δοῦλα πρὸς διακονίαν λαμβάνει τὰ κτήματα· κόσμος οὖν ἔκτισται εὐλόγως δι' ἄνθρωπον· ἄνθρωπος δ' οὐχ ἕνεκεν τοῦ κόσμου γεγένηται, ἀλλ' ἕνεκεν ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκείας τιμῆς.

Ἐπειδὴ γοῦν καθάπερ οἶκος μέγας ὁ κόσμος εἰς οἴκησιν ἀνθρώπου παρεδόθη, ἄνθρωπος δὲ παραλαβὼν τὴν κτίσιν εἰς δίαιταν τῆς οἰκείας ὑπάρξεως λίαν κατερρᾳθύμησε καὶ τῆς εὐγενείας τὸν λόγον οὐκ ἐτήρησεν, ἀφροσύνης τινὰ μέθην εἰσδεξάμενος, καὶ τοῦ χαρισαμένου τὴν χάριν ἐξωρχήσατο, τὸ δῶρον ἀτιμάσας καὶ ψέξας τοῦ κρείττονος καὶ πολλὰ παροινήσας εἰς τὸ θεῖον ἀθέσμως, τούτου χάριν ὁ κτίστης οὕτως ἰδὼν αὐτὸν παραπαίοντα καὶ λοιπὸν ἀβλεπτοῦντα καὶ τοῖς καλοῖς προσκρούοντα πρὸς τὸ μὴ τέλεον[6] προσαράττειν <καὶ ἐν> τοῖς θείοις πτῶμα γενέσθαι καὶ δι' ὅλου φθαρῆναι, ἔγνω διὰ θανάτου ὥσπερ εἰς ἕτερον ἐξαποστεῖλαι χῶρον, ἵνα, λυθέντος αὐτοῦ τῶν περιβόλων ἔξω καὶ συναφανισθέντος, ἐκ δευτέρου τοῦτον εἰς ἀφθαρσίαν ἄξῃ[7] καὶ διαγωγήν. Ὅθεν τούτων οὕτως καιρίως κεκριμένων[8] καὶ τοῦ δεσπότου ἐκ τῆς οἰκίας μεθισταμένου, ἀνάγκη καὶ τὸν οἶκόν τι τῶν ἀβουλήτων παθεῖν· ὡς γὰρ τὸν φυλάττοντα ἐν ἀμπελῶνι σκηνὴν ἕως τοσούτου μένειν θέμις καὶ ἀκόλουθον, ἕως ὁ τῶν ἀμπέλων καρπὸς ἐκτρυγηθῇ, μετὰ δὲ ταῦτα τὴν σκηνὴν ἐάσαντα παρελθεῖν, ὡς λυθῆναι μὲν αὐτὴν καὶ τῶν ἀμπέλων ἐκρυῆναι τὰ φύλλα, παρελθεῖν δὲ τὴν περίβλεπτον τῶν ἀμπέλων εὐπρέπειαν, οὕτω τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν καὶ ὑπόστασιν καθάπερ ἐν σκηνῇ τῷ κόσμῳ καταμείνασαν, τοῦ καρποῦ τῆς εὐσεβείας πανταχοῦ τρυγηθέντος, ἀνάγκη, τούτου οἰχομένου[9] ἐνθένδε,

[1] καρπούμενος. — [2] ἰσχυρούμενος. — [3] τὸ delevi. — [4] τῶν in marg. add. pr. manus. — Post πολλοῦ, τοῦ delevi. — [6] αὐτὸν delevi. — [7] ἄξει. — [8] κεκρυμμένων in textu; κεκριμένων in marg. pr. manus. — [9] τοῦτον οἰχόμενον.

οὐρανοῦ καὶ γῆς σϐεσθῆναι τὸ κάλλος, τῆς λογικῆς τῶν ἀνθρώπων οὐσίας ἀπελθούσης, εἰς τὸν οἰκεῖον τῆς προθεσμίας ὅρον.

Τίνι λοιπὸν ἡ λαμπρότης χρησιμεύσει τοῦ κόσμου; τίνι τῶν ποταμῶν ἐπιτήδεια ῥεύματα; τίνι πλώϊμος θάλασσα καὶ χέρσος ἀρόσιμος; λήϊα δὲ καὶ σπέρματα φυτῶν, ἀκρόδρυα, ἀνθρώπου μὴ[1] παρόντος, εἰς οὐδὲν λογισθήσεται. Τίνι δὲ τῶν φωστήρων ὁ οὐρανὸς ἅψει τὰς ἐξαισίας λαμπάδας; οὐ τῆς κορυφῆς τῶν πραγμάτων ἐκ μέσου γενομένης, οἰχήσεται τὸ πᾶν; καὶ συναπελεύσεται τρόπον τινὰ συμπάσχον καὶ συγκατακρινόμενον, συναλλαγῆναι θέλον καὶ συναποσμήξασθαι τῆς κηλῖδος τὸ σύμπαν ὑπώπιον. Ὡς γὰρ ἄνθρωπος πᾶς ἐν καθολικῷ τέλει δαπανώμενος δευτέρας ὑπάρξεως ἐν ἀφθαρσίᾳ λόγον[2] ἀπολήψεται, οὕτω κόσμος ὅλος συγκαταφθαρεὶς αὐτῷ κρεῖττον ἐν δευτέρῳ Fol. 99 r°. κάλλος ἀναλήψεται συνεκδυσάμενος αὐτῷ τὸ κακοπαθοῦν ἔνδυμα καὶ συνενδυσάμενος αὐτῆς[3] τῆς ἀπαθείας τὸ πέπλον. Εἰ γὰρ σκεῦος ἀργυροῦν τῷ χρόνῳ παλαιωθὲν ἀργυρογνώμων[4] τεχνίτης κλάσας καὶ ἀναλύσας καινουργεῖ διὰ πυρὸς εἰς τὸ κρεῖττον προάγων, οὐ τὴν ὕπαρξιν τοῦ σκεύους[5] ἀπολύων[6] ἀλλ᾿ ἐκ τοῦ σκεύους ἐκϐάλλων τὴν ῥυτίδα, κάλλιστον αὖθις καὶ καινὸν[7] ἀπεργάζεται, εἰ γοῦν τις ἐν τῇ πρώτῃ τοῦτο θεασάμενος στυγνῇ καταστάσει οὐκ ἐρεῖ δικαίως παρεληλυθέναι μὲν ὅλον τὸ σκεῦος καὶ λελύσθαι, μένειν δὲ τοῦ σκεύους τὸν λόγον ἀμείωτον, οὕτως ὅλου τοῦ κόσμου διὰ τὸν ἐγγενόμενον τῆς παρακοῆς ῥύπον εἰς τὴν χώνην τῆς συντελείας ὥσπερ καταντήσαντος, δεύτερον ἀνάγκη καὶ κρεῖττον τῆς οὐσίας τὸν λόγον ἀναλαϐεῖν· ὡς ἰδόντα τινὰ τὴν ἐν δευτέρῳ ἐν καλῷ τῆς κτίσεως[8] ὕπαρξιν, σφόδρα θαυμάσαι τὸν λόγον τοῦ Σωτῆρος εἰπόντος, «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι,» τουτέστι τὸ μὲν φαινόμενον σχῆμα τοῦτο παρελεύσεται, ὁ δὲ λόγος τοῦ κτίσαντος ἐν τῷ κτίσματι μένων οὐ μὴ παρελεύσεται, ἀλλ᾿ ὑπάρχων ὁ αὐτὸς ἐπανακαινίσει τὸ πᾶν. Κἂν γὰρ ἐξ ἀμελείας ἡ συνθήκη τοῦ οἴκου διαλυθῇ, ὁ λόγος τοῦ τεχνίτου τῆς τέχνης[9] οὐ[10] λέλυται, ἀλλὰ τὴν πεσοῦσαν αὖθις λαμπρὰν δεμεῖται[11] καὶ βελτίονος ἄξιον τὸ δῶμα ὑπουργησεως[12] ποιήσει, ὡς χάριν τοῦ κρείττονος γεγενῆσθαι τῆς οἰκίας τὴν πτῶσιν νομίζεσθαι· τὸν αὐτὸν δὴ Fol. 99 v°. τρόπον κατὰ τὸ παράδειγμα ἐκ πολλῆς πεπονηκότα τὸν κόσμον ῥαθυμίας καὶ τέλεον πεσόντα εἰκῇ ἀπολούμενον ὁ δημιουργικὸς[13] λόγος καὶ τεχνίτης ἀκάματος συμπήξας αὖθις λαμπρὸν[14] ἀπεργάσεται. Δεῖ γὰρ πᾶσαν τῶν γεννητῶν

[1] μὴ in marg. sec. manus. — [2] λόγων. — [3] τὸ κακοπαθοῦν — αὐτῆς in marg. αὐτῷ pr. manus, αὐτῆς correx. sec. — [4] ἀργυρογνώμης. — [5] σεύους. — [6] ἀπολλύων. — [7] καλὸν. — [8] ἐν καλῷ τὴν ὕπαρξιν pr. manus, in ἐν καλῷ τῆς κτίσεως ὕπαρξιν mut. sec. — [9] Fors. delenda τῆς τέχνης. — [10] οὐ add. sec. manus. — [11] δειμᾶται. — [12] ὑπουργώσεως. — [13] δημιουργὸς. — [14] λαμπρὰν.

φύσιν καὶ ὑπόσ7ασιν δίχα τῶν ἀσωμάτων δευτέραν ἀναλαβεῖν καὶ βελτίω γένηται.

Ἰδοὺ γὰρ ἐξ εἰκόνος ὁ προφητικὸς λόγος ἡμῖν ἐφιλοσόφησεν εἰπών· «Ὡς πίπ7ει φύλλα ἐξ ἀμπέλου καὶ ὡς πίπτει φύλλα ἀπὸ συκῆς·» ὡς γὰρ τῆς εὐπρεπείας ἀμπέλου τε καὶ συκῆς συντέλεια τῶν φύλλων ἡ π7ῶσις νομίζεται, ὁ μέντοι τῆς ὑπάρξεως οὐκ ἀπόλλυται λόγος, μένει δ' ἐν τῷ κρείτ7ονι φέρων τὴν πετάλωσιν, οὕτως οὐρανὸς τῶν ἀσ7ερίων πόλων ἐπὶ συντελείᾳ ῥίψας τὴν εὐπρέπειαν, δευτέραν τῆς προλαβούσης καὶ κρείτ7ονα λήψεται. Ὅρα δέ μοι καὶ τὸ μυσ7ικὸν αἴνιγμα καὶ διήγημα[1] ὡς πολλῶν καὶ μυρίων φυλλορροούντων[2] ξύλων, μόνον ἀμπέλου καὶ συκῆς ἐμνημόνευσεν, οὐ μηλέας, οὐκ ὄχνης, ἀλλ' οὐδὲ[3] τῆς ἰτέας, καίπερ τὸ φύλλον ῥιπ7ούσης πυκνότερον, διὰ τὸ μόνον συκῆν [illegible] καὶ ἄμπελον οὐ κατὰ βραχὺ, ἀλλ' ἐφάπαξ[4] ἀποβάλλειν τὰ φύλλα· τάχα δὲ διὰ τὸ πλείσ7ης ὑπὸ τῶν γεωργῶν ἐπιμελείας τυγχάνειν ἑκάτερα, ὡς διὰ τούτων αἰνιτ7ομένου τοῦ λόγου, ὅτι τὸν οὐρανὸν πολλῆς ἀξιῶν κηδεμονίας ὁ Θεὸς ἐπὶ τέλους πεισόμενον οὐκ ἂν περιόψεται, ἀλλ' οἷα γεωργὸς παντοίας ἐπιμελείας καὶ κόσμου ἀναπληρώσει· τάχα δέ πως καὶ διὰ τὴν γενομένην ἐξ αὐτῶν διαβολήν· πῆ μὲν γὰρ ἐκ συκῆς ἄσεμνος τῷ Ἀδὰμ χιτὼν συνερράπ7ετο,
Gen. IX. πῆ δ' ἐξ ἀμπέλου τῷ Νῶε γύμνωσις ἀπρεπὴς γέγονε καὶ ὀνειδισμός· ἐπειδὴ γοῦν τῶν ἀνθρωπίνων ἕνεκεν π7αισμάτων ἡ πάροδος τῷ κόσμῳ καὶ τῷ οὐρανῷ, ἐδόκει[5] δ' ἐξ ἀμπέλου καὶ συκῆς ἀναφαίνεσθαι, εὐλόγως εἶπεν· «[a]Ὡς πίπ7ει φύλλα ἐξ ἀμπέλου καὶ ὡς πίπ7ει φύλλα ἀπὸ συκῆς.»

Isai. XXXIV. Οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνο φαίνεται μυσ7ικώτερον τὸ λεχθέν· «[b]Ὁ οὐρανὸς ἑλιγήσεται ὡς βιβλίον.» Μηκέτι γὰρ τῶν μαθητῶν ἀναγινωσκόντων τὸν οὐράνιον πίνακα, μηδ' ὑφεσ7ώτων ἔτι τῶν φιλοσοφεῖν οἵων τε τὰς ἀνωτέρω δέλτους, ἀνάγκη τῶν διδασκομένων λοιπὸν σχολαζόντων λυθῆναι τὴν διατριβὴν, καὶ τὴν βίβλον εἱληθῆναι τοῦ διδασκάλου χρεὼν κἂν δευτέρῳ καινοπρεπῶς ἀνοιχθῆναι καὶ μυσ7ικῶς, ὅταν ὁ[6] κατ' εἰκόνα τῆς μακαρίας οὐσίας γενόμενος ἄνθρωπος τὴν συμφορὰν ἐκδύσηται, ἵν' εἴπω τὴν παλαίωσιν, ὅταν ἡ ψυχὴ τὸν εἰλικρινῆ τῆς δόξης ἀναλάβῃ σ7έφανον, ὅταν τῶν ἐπωδύνων πραγμάτων καὶ κακουμένων ἐλευθερίαν λάβῃ. Ἐπεὶ δὲ, φὴς[7], θρόνος[8] ὁ οὐρανὸς τοῦ ποιητοῦ, ἡ γῆ δ' ὑποπόδιον, τούτων παρελθόντων, ποῦ μὲν ὁ καθήμενος, ποῦ[9] δ' οἱ λόγοι τοῦ καθημένου λοιπὸν εὑρεθήσονται; Γνῶθι τῶν λεγομένων θεοπρεπῶς τὴν ἔννοιαν καὶ μὴ θρόνῳ περικλείσῃς μηδ' ὑποποδίῳ τὸν ἀπερινόητον. Οὐ

[1] In marg. ὅρα τὸ μυσ7ικὸν διήγημα καὶ αἴνιγμα, sec. manus. — [2] φυλλοροούντων. — [3] οὔτε. — [4] ὑφάπαξ. — [5] ἐδό- in codice in fine versus. — [6] ὁ add. sec. manus. — [7] φησι. — [8] In marg. comp. σημείωσαι. — Περὶ θρόνου Θεοῦ a sec. manu. — [9] ποῖ.

γὰρ ἵνα μάθωμεν τὸ θεῖον καθήμενον, ἔχον ὑπὸ τοὺς πόδας τὴν γῆν ὑποπόδιον, ταύτην ὁ Προφήτης εἰς παίδευσιν ἡμῶν τὴν δέλτον ἐχάραξεν, ἀλλ' ἵνα τῷ νῷ φαντασιωθῶμεν τοῦ κτίσ7ου τὸ μέγεθος, οὐκ ἐν ποσῷ καὶ ποιῷ τοῦτο
Fol. 100, v°. κερματίζοντες, ἀλλ' ἐν δυνάμει κάλλους ἀφράσ7ου γνωρίζοντες. Εἰ γὰρ τὸν οὐρανὸν οὐκ ὀφθαλμὸς, οὐ νοῦς ἀνθρώπων κατέλαβεν, ἀλλ' οὐδὲ τῆς γῆς ἀκριβῶς τὸ πέρας τεθέαται, ποταπὸς ἂν εἴη, ὁ τὸν οὐρανὸν καθέδραν καὶ τὴν γῆν ποιῶν ὑποπόδιον; Οὐ πάντως οὖν τῆς καθέδρας οἰχομένης ἐκ μέσου καὶ τοῦ ὑποποδίου ὁμοίως αἰρομένου, παθεῖν ἀνάγκη καὶ τὸν ἐγκαθήμενον, ἐπεὶ καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν θρόνον εἶχε τὸ θεῖον μυσ7ικὸν
[a] Psalm. XLIV, 7. καὶ ἀκίνητον, λέγοντος τοῦ Προφήτου· «[a] Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· » καὶ αὖθις, « Ὁ θρόνος σου, Κύριε, ἀπὸ τότε, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος σὺ
[b] Psalm. CI, 26, 27. εἶ, » ἀλλὰ καὶ ἕτερος κέκραγε θεσπέσιός που λόγος φάσκων· «[b] Σὺ, Κύριε, τὴν[1] γῆν ἐθεμελίωσας καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί· αὐτοὶ ἀπο-
[c] Psalm. CI, 28. λοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις· » καὶ πάλιν, «[c] Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι. » Κἂν γὰρ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ πάθῃ τι, κρείτ7ονα χάριν ἕξει· ἀλλ' οὖν ὁ τούτων τεχνίτης πρεσβύτερος ὑπάρχων καὶ τῆς οὐσίας ἔχων τὸν λόγον ἀγένητον[2] οὐ συμπείσεταί τι, φθειρομένου τοῦ γενητοῦ, ἅτε μόνος τῆς ἀϊδιότητος ἔχων τὸ ἀξίωμα. Ὅμως ἐπὶ τῆς ἀλλαγῆς τῶν γενομένων πραγμάτων
[d] Psalm. CI, 27. καὶ φύσεων, τὸν τῆς ἀπωλείας λόγον ὁ Προφήτης πεποίηται φάσκων· «[d] Πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις[3] αὐτοὺς καὶ ἀλλαγήσονται. » Ὡς γὰρ ἱμάτιον ἐσ7ιν ὅτε ἐπισ7ήμη γναφέως[4] διὰ τοῦ πλυντῆρος ἐλίτ7ουσα[5] καθαίρει καὶ λαμπρὸν ἀλλάτ7ουσα ποιεῖ καὶ ἐπιφανὲς, οὕτως ἡ πάνσοφος καὶ δημιουργὸς φύσις πολλοῖς αἰῶσι τῷ τῆς κακίας ῥύπῳ παλαιω-
Fol. 101, r°. θεῖσαν τὴν κτίσιν ἀποσμήξει[6] καὶ ὥσπερ[7] νέον καὶ λαμπρὸν ἱμάτιον ποιήσει.

Καὶ κατὰ μὲν τὸ ῥητὸν ταύτην ἐχέτω ὁ λόγος τὴν ἔκδοσιν· ἑτέραν δέ σοι κατ' ἀλληγορίαν διήγησιν ἀφηγήσομαι, ὅπως ἂν ἴδῃς πολύτροπόν τινα καὶ πολυθεώρητον τὴν διδασκαλίαν τῶν θεσπεσίων λογίων. Οὐρανοῦ γὰρ καὶ γῆς πάροδον μυσ7ικῶς μὲν ἄκουσον, μυσ7ικῶς δὲ παιδεύθητι[8] τῆς ἀνθρωπείας ὑπάρξεως τὸν λόγον. Ἐξ οὐρανοῦ γὰρ καὶ γῆς λαχὼν τὴν ὑπόσ7ασιν λογικὸς καὶ ἄλογος γέγονεν ἄνθρωπος, ψυχὴν ἀπ' οὐρανοῦ καὶ σῶμα λαχὼν ἀπὸ γῆς· καὶ τὸ μὲν λογικὸν ὑπάρχει ἐν ψυχῇ, ὅπερ καὶ θρόνος τοῦ Θεοῦ Λόγου τυγχάνει, εἴ γε κατὰ λόγον τῆς οἰκείας ἀξίας κοσμεῖ τὴν ὑπόθεσιν, τὸ δ' ἄλογον ἐν σώματι, ὅπερ ἀκολούθως ὑποπόδιόν ἐσ7ι τοῦ δημιουργοῦ Λόγου τοῦ ἐν

[1] κύριε τὴν in marg. add. pr. manus. — [2] ἀγέννητον. — [3] ἐλλίξει. — [4] γράφεως pr. manus; in γνάφεως mut. sec. — [5] ἐλλίτ7ουσα. — [6] ἀποσμίξει. — [7] νέον ὥσπερ. — [8] παιδεύθιτι.

ἐσχάτῳ τοῦ χρόνου ὥσπερ ἐν ὑποποδίῳ τὴν ἐνανθρώπησιν λαβεῖν ἀξιώσαντος, λέγοντος τοῦτο τοῦ μυσ͙τηρίου τὸ πρᾶγμα ὥσπερ ἐν ἀπορρήτῳ Ἰωάννου Marc I, 7 τοῦ Βαπτισ͙τοῦ· «ᵃΟὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος·» καὶ Psalm XCVIII, 5 ἄλλος τις τῶν ἁγίων τοῦτ' ἰδὼν τὸ ἐξαίσιον, «ᵇΠροσκυνεῖτε» λέγει «τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅτι ἅγιός[1] ἐσ͙τιν» οὐ γὰρ τὸ σ͙τοιχεῖον τῆς γῆς προσκυνεῖν ὅδ' ἔλεγεν (ἐπάρατον γὰρ ὅλον), ἀλλὰ τὸ σωτήριον καὶ μονογενὲς σῶμα, τὸ δὴ[2] συμπλακὲν ἀφράσ͙τῳ λόγῳ τῇ θεότητι. Ἐπεὶ γοῦν ἄνθρωπος ὁ οὐρανὸς εὐλόγως καὶ γῆ, θρόνος δ' οὗτος τοῦ κτίσαντος καὶ σεμνῶς ὑποπόδιον, Cf. II Cor VI, 16 λέγοντος τοῦ Θεοῦ Λόγου, «ᶜἘνοικήσω ἐν ὑμῖν καὶ ἐμπεριπατήσω,» πολλοῖς δὲ τῆς κακίας κεκλόνηται πάθεσιν, ἀλληνάλλως περισ͙τάσει πραγ- Fol. 191 v μάτων δονούμενος, ὡς μηκέτι δύνασθαι οἰκητήριον ἢ θρόνον εἶναι τοῦ ποιήσαντος, τούτου χάριν ἐπέτρεψεν ὅλον ἐν καθολικῇ συντελείᾳ τὸν ἄνθρωπον παρελθεῖν ἐνθένδε τῆς ἐπωδύνου ζωῆς οἰκονομικῶς, καὶ πᾶσαν τὴν ὧδε λαμπρότητα τῆς ἀξίας δίκην ἀσ͙τέρων πεσεῖν καὶ συναφανισθῆναι, ὡς δευτέραν ἐν δευτέρᾳ ζωῇ λαβεῖν τὴν διαγωγὴν καὶ πληρωθῆναι ἄρα[3] τὸ ῥητὸν τὸ, «ᵈἜσ͙ται ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινή.» Καὶ ταῦτα μὲν ἀποχρώντως.

[1] ἅγιον. — [2] δέ. — [3] γάρ.

CAPUT XVII.

Solutio de fermento, de grano sinapis et de margarita (Matth. xiii, 31, 33, 45, 46), et de dicto : Abscondisti hæc a sapientibus. (Matth. xi, 25.)

Ἑξῆς δέ σοι περὶ τῆς παραβολῆς ἐπισυνάξω τὸν λόγον τοῦ σινάπεως[1] καὶ τῆς ζύμης καὶ τοῦ μαργαρίτου, ὡς λίαν ἁρμοδίως τούτοις παρεικάζει τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· τὰ γὰρ μεγάλα καὶ τὴν ἐξ ἀπόπτου κατάστασιν ἔχοντα οὐκ ἀπὸ μεγάλων τῶν ὑποθέσεων λαμβάνει σαφήνειαν, ἀλλ' εὐτελῶν καὶ μικρῶν καὶ τῶν νομιζομένων ἐν ἀνθρώποις οὐτιδανῶν. Εἴ γε οὖν ἐθέλεις τῶν φιλοσοφούντων ἐξετάσαι τὴν σπουδὴν καὶ τὴν κακόπαθον ἐκείνην μελέτην καὶ φροντίδα, εὑρήσειας ἀκριβῶς τοῦ νυνὶ λόγου τὴν πᾶσαν ὑπόθεσιν. Πελώριοι γὰρ γῆς σεσαγμένης[2] ὄρεσι καὶ βουνοῖς καὶ λόφοις πεφορτωμένην χέρσον τῇ διανοίᾳ καταλαβεῖν βουλόμενοι, οὐχ ὑπερόγκῳ τινὶ καὶ μεγάλῳ σώματι ταύτην ἀπεικάζουσιν, ἀλλὰ στιγμῇ βραχείᾳ καὶ παντάπασιν ἀβαρεῖ, ὃ οὐδ' εἰς βάθος οὐδ' εἰς πλάτος διαστῆσαι δυνατὸν, καὶ τὴν τοσαύτην καὶ τηλικαύτην γῆν οὕτω παραβάλλουσι καὶ ὅπως ἂν ἀπὸ στιγμῆς αὐτὴν καταλάβωσι, ταῦτα φιλοσοφοῦσι καὶ διημερεύουσι τούτου χάριν τοῦ πράγματος καὶ παννύχιον Fol. 102, r°. πόνον μελέτης ἀσπάζονται· κέγχρῳ γὰρ αὐτὴν πρὸς τὴν οὐράνιον σύγκρισιν ἀπεικάζουσιν· εἰσὶ δ' οἱ καὶ τὸν οὐρανὸν, τὸν ἀνθρωπείᾳ φύσει πάμπαν ἀπερίγραφον, διὰ βραχυτάτης σφαίρας μετρήσαντες. Ἰστέον δέ σοι τοῦτο ἀπὸ τῆς Ἀράτου τοῦ Κίλικος σοφίας, ὃς τὴν τῶν ὁρωμένων καὶ μάλιστα τῶν οὐρανίων φύσιν πολυπραγμονῶν ἐν σφαιρίῳ μικρῷ τὴν σύμπασαν ἔγραψε τῶν ὑπερτέρων πορείαν, οἰκτρῷ πράγματι τὴν τοσαύτην τῶν μετεώρων ἀψῖδα παραβαλών. Τί σοι χρὴ λέγειν τοὺς τὴν ἄτομον φύσιν διὰ τὴν λεπτότητα τῇ πανσόφῳ καὶ ἀγενήτῳ παραβάλλειν οὐσίᾳ τολμήσαντας;

Εἴ γε οὖν ταύτην οὕτως ἔχειν τῶν φιλοσόφων τὴν γνώμην καὶ αὐτὸς οὐκ ἀναίνῃ, τίνος χάριν ψέγεις τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὁμοιωθεῖσαν ζύμῃ; Τί δ' ἄξιον κέκτηται διαβολῆς ἡ ζύμη, ἥτις ἀρτύει πρὸς ζωὴν τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἄλευρα, καὶ βραχυτάτη τις οὖσα μυρίων μεδίμνων εἰς ἀρτοποιΐαν ἄγει τὴν ποιότητα; Τονώσασα γὰρ καὶ καταζυμώσασα ἄρτι βραχέντα τῶν ἀλεύρων τὰ χύματα εὔθετον κρᾶσιν ἀποτελεῖ καὶ εὔπεπτον καὶ κατορθοῖ τῆς ζωῆς ἐν

[1] τὸ (sic) συνάπεως. — [2] ἐσαγμένης.

βίῳ τὸ κεφάλαιον· ἄνευ δὲ ζύμης ἄρτος ἀηδής τε καὶ ἄτονος καὶ πρὸς γεῦσιν καὶ τροφὴν οὐκ ἔσ7ιν ἐπιτήδειος. Εἴ γε οὖν καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κατακεχυμένην ἀτάκτως πολιτείαν ἐκράτυνε τρόπον τινὰ πρὸς οἰκείαν τάξιν ζυμώσασα τὴν πρὶν ἄτονον καὶ ἀτρόφιμον ἐσκορπισμένην, λελυμένην, ἐπίληπ7ον, τί ξένον ἐν τῷ πράγματι; τί δ' ἀλλότριον ἐν τῷ κατορθώματι; τί λυπηρὸν ἢ περιτ7ὸν ἐν τῷ γεγενημένῳ, εἰ τῶν ὑπερκοσμίων πραγμάτων ἐν (Fol. 102 v°) ἡμῖν ὁ λόγος συμπαθήσας κατέμιξεν ἑαυτὸν, τὴν οὐσίαν διὰ τῆς κοινωνίας ἡμῶν ἀνακαλούμενος πρὸς τὴν οἰκείαν ἵν' εἴπω τῆς λήξεως ἀρετήν; ὁμοίως τῇ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ[1] (ἡ κτίσις δηλαδὴ), ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, εἴς τε τὸ παρελθὸν καὶ τὸ ἐνεσ7ὸς τοῦ χρόνου καὶ πρὸς τὸ μέλλον, πρὸς τὸ κεράσαι καὶ ποιῶσαι τὸν αἰῶνα, ἀρχὴν καὶ μέσα καὶ τέλη διορθώσασθαι, σῶμα, πνεῦμα, ψυχὴν ἀνδρεῖον ἐκτελέσαι, ὕψος, βάθος, πλάτος σφραγίσαι τῇ χάριτι.

Εἰ δὲ καὶ κόκκῳ παραβληθῇ σινάπεως[2], οὐδ' οὕτως ὑβρίζεται, ἀλλ' ἀποσεμνύνεται. Σπέρμα γὰρ τὸ σίναπι[3] λεπ7ὸν ὑπάρχον καὶ λίαν βραχύτατον σφόδρα μέν ἐσ7ι δριμὺ καὶ θερμὸν, ἑλκτικὸν δὲ τῶν περὶ τὸν ἐγκέφαλον ῥύπων καὶ καθαρτικόν· ὄψοις δὲ καὶ τραπέζῃ συχνῶς παραπατ7όμενον ὑγιεινὴν τῶν δαιτυμόνων τὴν ἕξιν ἐργάζεται, κόπ7ει μὲν κεκρυμμένων φλεγμάτων παχύτητα, τέμνει δὲ χυμῶν βλαβερῶν ὑγρότητα· σπειρόμενον δὲ διὰ τὴν λεπ7ότητα ὥσπερ ἐσ7ὶν ἀφανὲς, βλασ7ῆσαν δὲ τὰ σ7ελέχη μιμεῖται τοῖς ὕψεσιν. Εἰ δῆτα οὖν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὁ λόγος παραπλήσιον τῷ σινάπει ποιεῖται τὴν ἐνέργειαν, δρακοντείους[4] μὲν κακίας ἀπὸ καρδίας ἀνακαθαίρων, χυμοὺς δὲ ἀκολασίας ξηραίνων καὶ πᾶσαν ὑγρότητα ἀταξίας τε πολλὴν κατασ7έλλει φλεγμονὴν καὶ σωρὸν[5] ἐγκείμενον χολῆς ἁμαρτημάτων ὑπεξάγει λεληθότως καὶ θεραπεύει τὸν ἄνθρωπον, ἐν συνάξει δὲ πλήθους ὥσπερ κατα- (Fol. 103 r°) μιγνύμενος σ7αθηρὸν ποιεῖ <τὸ> τῶν ψυχῶν φρόνημα, ὅλον δ' ὑγιαίνειν παρασκευάζει τὸ λογικὸν δάκνων τοῖς ἐλέγχοις καὶ τέμνων τῇ διδαχῇ, θερμαίνων τῇ συμπαθείᾳ καὶ ζωπυρῶν τὸν λογισμὸν, συνανακλινόμενος καὶ συνανισ7άμενος[6] τοῖς τὰ θεῖα μανθάνουσιν, ἐν κόσμῳ σπειρόμενος καὶ τὸν καρπὸν τῆς ἀρετῆς δεικνύων ὑπερκόσμιον, ἐν γῇ βαλλόμενος καὶ τοὺς γηΐνους ἀνάγων εἰς ἁγιασμόν· εἰ δὴ οὖν τοσαύτην τῶν καλῶν ἔχει τὴν ἐργασίαν, ἁρμοδίως τῷ σινάπει διὰ τὴν λεπ7ότητα τῶν ἔργων ὡμοίωται· οὐδὲ γὰρ κυάμῳ οὐδ' ἄλλῳ τινὶ τῶν ὀσπρίων, ὧν τὸν λόγον Ἕλληνες μωραίνοντες θεῖον ὑπάρχειν ἐδογμάτισαν, ἀλλὰ τῷ σινάπει διὰ τὸ καθαρὸν, ὁμοίως καὶ τῷ μαργαρίτῃ διὰ τὸ

[1] In marg. περὶ ζύμης sec. manus. — [2] σίνηπι hic et alias. — [3] σινήπεως. In marg. περὶ κόκκου sec. manus. — [4] δρακοντίους. — [5] σορὸν. — [6] συνασ7άμενος pr. manus; νι add. sec.

πολύτιμον. Ὡς <ἐν> ἐνύδρῳ σαρκίῳ δηλαδὴ γιγνόμενος κόσμος ἐν κόσμῳ πρῶτος καὶ ἀσύγκριτος, οὕτως ἡ θεότης τοῦ ἐπιδημήσαντος ἐν σαρκὶ γενομένη[1] καὶ ταύτην φωτὸς ἀθολώτου πληρώσασα τῶν ἀθλίων ἐν ἀρετῇ τὸν βίον ἐκαλλώπισε πολλοῖς παρασκευάσασα λάμπειν τοῖς κατορθώμασιν, ὅσοι τὸν μαργαρίτην τοῦτον[2] εἰλικρινῶς δι' ἔργων ἀγαθῶν ἐκτήσαντο[3].

Διὸ πάνυ θεοπρεπῶς καὶ πιθανῶς (οὐ γὰρ ἀπιθάνως ὡς φής), ὁ σωτήριος Λόγος τοῖς μνημονευθεῖσιν ἑαυτὸν ἀφωμοίωσεν οὐχ ὡς νηπίοις οὐδ' ὡς ἀγνώμοσι διδοὺς τὰ μυστήρια, ἀλλ' [ὡς μ]ὲν[4] ἀνδράσιν ἀρτίοις τὰς φρένας καὶ τελείοις, ὡς δὲ νηπίοις τῆς τοῦ διαβόλου μοχθηρίας μὴ ἀπογευσαμένοις· τῶν δὲ
Fol. 103. v°. κακοσόφων καὶ τῶν σπυγητῶν τῶν ἐν τῇ βδελυρίᾳ φρονίμων[5] ὑπαρχόντων, ἀπέκρυψε τῶν οὐρανίων δογμάτων τὰ κειμήλια καὶ τῆς ὄντως συνέσεως τὰς πύλας ἀπέκλεισεν.

[1] γενομένου. — [2] τοῦ pr. manus; τον superscr. sec. — [3] ἐκτήσατο pr. manus; in ἐκτήσαντο mut. sec. — [4] ἀλλ' ἐν. — [5] φρονήμων.

CAPUT XVIII.

Solutio de dicto : Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. (Luc. v, 31; Matth. ix, 12.)

Ἅλις παρ' ἐμοὶ κριτῇ τὰ τῶν ἀποκρίσεων· ὅθεν[1], εἰ δοκεῖ, τὴν πεῦσιν τὴν περὶ τῶν καλουμένων ἁμαρτωλῶν καὶ μὴ καλουμένων δικαίων σκεψώμεθα, καὶ τίς ὁ νοῦς ὁ περὶ τῶν ὑγιαινόντων καὶ τῶν κακουμένων τῶν δεομένων ἰατροῦ.

Δύο τάγματα δηλοῖ ὁ Χριστὸς ὧδε τρανῶς, ἓν μὲν ὑγιαῖνον, τὸ δίκαιον δηλαδὴ, ἓν δὲ κακούμενον, ὃ καὶ διαρρήδην ἁμαρτωλὸν ἐκάλεσε· δύο λογικὰς οὐσίας καὶ φύσεις ἀνεδίδαξε καὶ τὴν μὲν προσδεομένην, τὴν δὲ ἀπροσδεῆ τυγχάνουσαν, τὴν ἀγγελικὴν καὶ τὴν ἀνθρωπείαν μηνύων ὑπόστασιν, καὶ τὴν μὲν τῶν Ἀγγέλων ὕπαρξιν δικαίαν ὑπάρχουσαν εἰς μετάνοιαν μὴ καλεῖσθαί ποτε, μηδὲ γὰρ[2] ἔχειν ἔγκλημα ἐφ' ᾧ μετανοήσειεν, ἅτε τῆς ἄκρας καὶ πανευδαίμονος γείτων οὖσα μακαριότητος, ἅτε τὴν ἄθόλωτον κληρωσαμένη μονὴν ἀπταίστῳ κανόνι μετρεῖ[3] τὸ κατόρθωμα, ἅτε τὴν ἄκρατον καὶ ἀμιγῆ τοῦ φωτὸς αὐγὴν φιλοσοφοῦσα, ἅτε τὴν ἀνωτέρω τῆς ἀφθαρσίας αὐλὴν οἰκεῖν ἐπιλαχοῦσα· καθαρεύει μὲν γὰρ ὕβρεως καὶ μώμου καὶ ῥυτίδος, καθαρεύει δὲ καὶ κηλίδος καὶ δόλου καὶ κακίας καὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἀπελαύνει τὸ νόσημα καὶ διορθώσεως Fol. 104 r°. οὐ δεῖται οὐδέ τινος ἐπιστροφῆς· αὕτη τοίνυν ἡ τῶν ὑπερκοσμίων ἀσώματος οὐσία ἤτοι δορυφορία τῆς ἀνωλέθρου[4] τιμῆς ἀνεπίληπτον ἔχουσα[5] πολιτείας ἀρετὴν, ἀσινῆ ζωὴν, ἀνύπουλον ἀγάπην, ἀεὶ μετὰ τοῦ δικαίου τῷ δικαίῳ συνοῦσα, ἐγκαλεῖται μὲν οὐδέποτε, τῆς δ' ἀθανασίας ἔνδον τῶν περιβόλων οὖσα ἄνοσον καὶ ἀγήρατον αἰῶνα κέκτηται, ἀκήρατον ἔχουσα καὶ μακρὸν τὸ ἐναύλισμα συνδιαιωνίζει τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων.

Ἡ δ' ἀνθρωπεία φύσις[6], λογικὴ μὲν καὶ αὐτὴ καὶ φωτὸς νοεροῦ μέτοχος καὶ ἐπίβουλος, ἐξουσίαν ἔχουσα μηδὲν τῆς ἀγγελικῆς ἀπολειφθῆναι[7] δόξης, λαβοῦσα δὲ πρὸς συμβουλίαν τῆς ῥαθυμίας τὴν γνώμην, ἀποπίπτει τοῦ κρείττονος· ὕλῃ προσπαθήσασα χαμαιζήλων πραγμάτων καὶ προσπλάττουσα τῶν φροντίδων τὸν φορυτὸν ἑαυτῇ, ὅλη τῷ τῆς ἀπάτης ἐγκατεσπάρη λάκκῳ, ἀχρειωθεῖσα τὴν ψυχὴν καὶ πηρωθεῖσα τὸν νοῦν. Κλινήρης οὖν ὑπῆρχε τῇ τῶν

[1] In marg. sec. manus περὶ κλίσεως (corr. κλήσεως) ἁμαρτωλῶν. — [2] χάριν. — [3] Locus corruptus videtur. Fors. ἅτε ἀπταίστῳ κανόνι μετροῦσα. — [4] ἀνολέθρου. — [5] ἔχου. — [6] In marg. sec. manus περὶ φύσεως ἀνθρωπείας. — [7] ἀπολειφθεῖναι.

ἁμαρτημάτων ἀρρωσΊίᾳ πυρέτΊουσα, συχνῶς δαπανωμένη τῷ πάθει τῆς συμφορᾶς, θεσμὸν οὐκ εἶχεν, ἀκολουθίαν οὐκ ᾔδει, οὐ τάξιν, οὐ λόγον, οὐ φιλόσοφον γνώμην, οὐκ ἀσκητικοῦ κανόνος δίαιταν ἢ διατριβήν· βέβλητο δ᾽ ἐν τῷ σκίμποδι κακουμένη τοῦ σώματος, χώρων ἱερῶν ξένη καὶ ἀλλοτρία, δόγματος οὐρανίου ὀθνεία καὶ πολέμιος, μακάρων αὐλῆς ἀκΊῖνα μὴ βλέπουσα, κεχυμένον ἔχουσα καὶ πολὺ παραπέτασμα, ἄσεμνον οἰκητήριον, μονὴν ἀκαλλώπισΊον[1], Fol. 104, v°. ἔξω μὲν θιάσου τῶν εὐσεβῶν ἔρριπΊο πανηγύρεων, ἀπεσχοίνισΊο δὲ πόρρω τῆς θείας ἐπισκοπῆς, ὡς συναλγῆσαι μικροῦ ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ τῆς λογικῆς οὐσίας μεταβολῇ καὶ τροπῇ (ὡς οἶδε συναλγεῖν οὐκ ἔχουσα πάθος ἡ πανάγαθος πρόνοια), ὡς οἰκτεῖραι τὸ γενόμενον ἐξ ἀμελείας πΊῶμα, ὡς τὸν Θεὸν Λόγον, ἵν᾽ ἀνέλθῃ τὸ λογικὸν, κατελθεῖν εἰς συμπάθειαν, ὡς εἰς δικαιοσύνην καλέσαι τὸν ἄδικον, καὶ τὸν κακούμενον ἐν ἁμαρτίαις ὑγιάσαι τῇ χάριτι, ὡς Ioh. v, 14. εὐκαίρως τὸν ἰατρὸν λέξαι τῷ ἰαθέντι· «Ἴδε, ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε,» ὡς τὸν ἀκάματον τοῦ κάμνοντος λαβεῖν τὸ ἐλάτΊωμα, καὶ τὴν ἄχραντον οὐσίαν τὴν ῥῶσιν τοῦ πάσχοντος καὶ τοῦ ταπεινοῦ τὸν ὑψηλὸν δέξασθαι τὸ ἰδίωμα[2], καὶ τὸν ηὐλογημένον[3] τοῦ καταράτου τὸ φύραμα, ὡς συμπλακῆναι τῷ θνητῷ τὸ ἀθάνατον, ὡς θύραν γένεσθαι τῷ ἀποκεκλεισμένῳ τὸν δημιουργὸν καὶ[4] εἴσοδον τοῦ δημιουργήματος, ὡς συναλλάξαι μυσΊικῶς τὸν ἄφθαρτον τῷ φθαρτῷ, ὡς συνανακλιθῆναι τοῖς λίαν ἁμαρτωλοῖς <τὸν ἀναμάρτητον> καὶ μὴ[5] συγκαταπεσεῖν, ἀλλὰ συναναστῆναι, ὡς πᾶσαν οἰκονομίαν ἀμεταβλήτῳ φύσει καὶ λόγῳ πραγματεύσασθαι καὶ μετὰ τῶν ἀνόμων γενέσθαι τὸν ἔννομον, καὶ τὸν δίκαιον τῶν ἀδίκων ἀσμενίσαι τὴν δίαιταν καὶ τὸ τῶν κατεγνωσμένων ἀναλαβεῖν ὄργανον, καὶ τούτῳ μεσίτῃ[6] καὶ λειτουργῷ χρησάμενον εἰς <τὴν> οἰκείαν τοὺς ἐρριμμένους[7] καὶ μικροῦ δεῖν ὀδωδότας ἐν νόσῳ παρα-Fol. 105, r°. κοῆς εἰς ῥῶσιν ἀγαγεῖν φιλανθρωπίας ὑπερβολῇ. Τοῦτο γὰρ ἴδιον τῇ παναγάθῳ φύσει τὸ μὴ μόνον χαίρειν ἐφ᾽ οἷς ἔχει δικαίοις μηδὲ τοῖς ὑγιαίνουσιν ἁπλῶς ἐνευφραίνεσθαι μηδὲ τοῖς ὑπερκοσμίοις συνδιακεῖσθαι λαμπρῶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀδίκους εἰς τὴν τῶν δικαίων εἰσάγειν ἀπόλαυσιν καὶ τοὺς κακουμένους εἰς τὴν τῶν ἐρρωμένων χειραγωγεῖν ὑγίειαν καὶ τοὺς κεκλονημένους[8] ἐν κόσμῳ τῆς κακίας εἰς τὴν τῶν ὑπερκοσμίων ἀνάγειν εὐταξίαν, καὶ μίαν ἀγέλην τὸ πᾶν ἀπεργάσασθαι ὑπ᾽ ἀγελάρχῃ μεγάλῳ σωζομένην καὶ μένουσαν ἔγγειον, ὑπέργειον[9], κόσμιον.

[1] ἐγκαλλώπισΊον. — [2] Talis post correctionem, ipsi, ut videtur, primæ manui attribuendam, evasit totus hic locus. Prior scriptura fuit : τὴν χρῶσιν τοῦ πάσχοντος· καὶ τοῦ ταπεινοῦ δέξασθαι τὸ ὑψηλὸν ἰδίωμα. — [3] εὐλογημένον. — [4] καὶ τὸν δημιουργὸν εἴσοδον. — [5] μὴ add. ipsa, ut vid., pr. manus in marg. — [6] μεσήτῃ. — [7] ἐρριμένους. — [8] κεκλονομένους. — [9] ὑπέργιον.

Ἔστι γοῦν ἰδεῖν ὡς ἄνωθεν ἀρξάμενος ἐκάλει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἁμαρ- [a Gen. III, 9.] τήσασαν, τῷ Ἀδὰμ λέγων· «[a]Ἀδάμ, ποῦ εἶ;» τῷ Καΐν φάς· «[b]Ἥμαρτες, ἡσύχα- [b Gen. IV, 7.] [c Cf. Gen. IV, 26.] σον[1]·» [c]τὸν Ἐνὼς ἐδίδασκεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ Θεῖον[2], μετὰ τὸ γεννῆσαι καλῶν εἰς μετάνοιαν καὶ ποιῶν ἐκ μετανοίας εὐαρεστῆσαι Θεῷ, τὸν[3] Νῶε καλῶν καὶ δι' αὐτοῦ σώζων τὴν συγγένειαν· τὸν Ἀβραὰμ καὶ αὐτὸν ἐκάλει διὰ τῆς πίστεως, ἀλλὰ πλημμελήσαντα καὶ τῶν Ἀγγέλων ποιεῖ σύσσιτον καὶ συνέστιον· πάντας ἁπαξαπλῶς τῆς παρακοῆς τῷ κέντρῳ πληγέντας ἁμαρτωλοὺς ἐκάλει· κἂν τοὺς Πατριάρχας ἐρεῖς καὶ τοὺς περὶ τὸν Μωσῆν καὶ τοὺς Προφήτας αὐτούς, πάντες ἐκλήθησαν καὶ διὰ τῆς κλήσεως ἐφάνησαν πάντες δίκαιοι, τοῦ καλοῦντος τὴν κλῆσιν μὴ παραπεμπόμενοι μηδὲ τῆς φιλοτιμίας τὸ δῶρον ὑβρίζοντες. Ἀνάγκη δὲ τοὺς μετ' αὐτοῦ[4] τυγχάνοντας Ἀγγέλους, δικαίους ὄντας καὶ <τὸν> τῆς δικαιοσύνης χῶρον εὐτυχήσαντας μὴ καλεῖσθαι (τίς γὰρ τοὺς ἔνδον ὄντας ὡς ἔξω τυγχάνοντας εἴσω τούτους καλέσειεν;) ἀλλὰ τοὺς πόρρω δηλαδὴ καὶ μα- [Fol. 105 v°.] κρὰν ἐρριμμένους[5] τῶν οὐρανίων αὐλῶν ἀγαθότητι συνάγειν καὶ φιλανθρωπίᾳ καλεῖν καὶ τοῖς κακουμένοις, οὐχὶ τοῖς ὑγιαίνουσι, τὰ τῆς συμπαθείας ἐπιτάττειν φάρμακα καὶ τοῖς φλεγμαίνουσι καὶ δεινῶς δυσχεραίνουσι χορηγεῖν τὰ δυνάμενα τὴν ἀλγηδόνα πραῦναι καὶ παρακαθίσαι τοῖς ἐξ ἐπιβουλῆς ἤτοι καχεξίας πικρῶς ὀλολύζουσιν.

Εἰ δ' ἦν ὁ ἄνθρωπος τῆς πρώτης ἐντολῆς τὸν νόμον φυλάξας καὶ τῆς παραγγελίας τετηρήκει τὸν θεσμόν, οὐκ ἂν ὁ δημιουργὸς ἐγίνετο ἰατρὸς οὐδ' ὁ ποιητὴς εἰς κλήτορος κατῆλθεν εὐτέλειαν, ἔνδον τῶν οὐρανίων κιγκλίδων ὑπάρχοντος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὴν ζωὴν ἄνοσον καὶ ἄφθορον ἔχοντος. Ἐπεὶ δ', ὡς ἔφην, τῆς δοθείσης ἠμέλησεν ἐντολῆς καὶ τὸ δεσποτικὸν ἠλόγησε πρόσταγμα, εὐθὺς ἁμαρτημάτων ἐπέφυ νοσήματα καὶ ἑσμὸς ἀδικημάτων τὴν ψυχὴν ἐθορύβησε· φόβος τοῦ λογισμοῦ προδοθέντος ἐπέπεσεν εὐθύς, ἀρωγοῦ χρείᾳ καὶ συμπάσχοντος ἰατροῦ· εὐθὺς ἀνεκάλει ὁ κλήτωρ τὸν ἀδικήσαντα, λέγων· [d Gen. III, 9.] «[d]Ποῦ εἶ;» καὶ ἄλλῳ λέγων· «[e]Τί δέδρακας;» ἕτερον καλῶν ἐξ ἀνθρώπων ἐχώ- [e Gen. IV, 10.] [f Gen. XII, 1.] ριζεν· ἄλλῳ φησίν· «[f]Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου,» [g Cf. Gen. VI.] ἑτέρῳ[6] λέγων· «[g]Καιρὸς παντὸς ἀνθρώπου ἥκει ἐναντίον μου· νῦν οὖν ποίησον ὃ λέγω σοι.» Ὁ δὲ ἔλεγεν ἑνί, τοῖς πᾶσιν ἐνεβρόντα, πάντας εἰς μετάνοιαν καλῶν καὶ διόρθωσιν, ἑτέρῳ λέγων· «Λῦσον τῆς παλαιᾶς συνηθείας τὸ πέδι- [h ...] λον, κατέβην γὰρ ἐξελέσθαι τοὺς καταπονουμένους·» ἄλλῳ φάσκων· «[h]Ἐγὼ ἀρχιστράτηγος[7] τῶν θείων δυνάμεων, νυνὶ παραγέγονα, καὶ μὴ κλύζου τῇ

[1] ἡσύχαζον. — [2] τὸν Ἐνὼς — Θεῖον] Primum omissa, sed postea adscripta in marg. ab ipsa, ut vid., pr. manu. — [3] τῷ. — [4] αὐτούς. — [5] ἐρριμένους. — [6] καὶ ante ἑτέρῳ del. a sec. manu. — [7] ἀρχηστράτηγος.

[a] Isai. vi, 8. Fol. 106, r°. φροντίδι τοῦ σωματικοῦ κύματος·» ἑτέρῳ· «[a] Τίνα ἀποσ7είλω, καὶ τίς πορεύσεται πρὸς τὸν λαόν;» ἄλλῳ· «Λάβε τοὺς λόγους μου εἰς τὸ σ7όμα σου·» ἕτερον υἱὸν ἀνθρώπου καλῶν ἐθεοποίει, ἄλλον ἐπιθυμίας υἱὸν ἀπεθρύλλει, πάντας μετὰ τὴν παράβασιν ἐκάλει καὶ παρεκάλει, πῆ μὲν, ὡς ἰατρὸς τοὺς σηπομένους ἰώμενος, πῆ δ' ὡς δίκαιος τοὺς ἀδίκους μηκέτι ζῆν ἀδίκως νουθετῶν[1], πῆ δ' ὡς Θεὸς Λόγος τοὺς λογικοὺς θεοὺς ἐργαζόμενος, πῆ δὲ Χρισ7οὺς ὡς Χρισ7ός, πῆ δ' ἀφθόρους ὡς ἄφθαρτος, πῆ δ' εἰς ἀθανασίαν ἀθάνατος ὢν τοὺς θνητοὺς ἐποδήγει· πᾶν γένος ἀνθρώπων ἐπὶ τὴν ὄλβιον τῆς μακαριότητος εὐδαιμονίαν ἐκάλει καὶ καλεῖ μέχρι τήμερον.

Μὴ γὰρ νομίσῃς ὅτι κατ' ἐκεῖνον μόνον[2] καθ' ὃν ἐνηνθρώπησε τὸν καιρὸν, ἐκάλεσε, πρὸ δὲ τῆς σαρκώσεως ἢ μετὰ τὴν ἔνσαρκον καὶ μακαρίαν ἀνάληψιν, τοῦ καλεῖν ἐπελάθετο, ἀλλὰ πάντας τοὺς παραβαίνοντας καλεῖ καὶ προσκα- [b] Luc. v, 32. λεῖται εἰπὼν ἀπαρεμφάτως, μᾶλλον δ' ἀορίσ7ως· «[b] Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλούς» τουτέσ7ιν «Ἦλθον καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀδὰμ, ἦλθον καὶ ἐπὶ τῶν υἱέων[3] Νῶε, ἦλθον καὶ ἐπὶ τῶν Πατριαρχῶν καὶ πασῶν ὁμοῦ τῶν ἀνθρωπείων φυλῶν.» Εἰ γὰρ ἦν εἰπὼν, Οὐ πάρειμι, ἢ Οὐδὲ παραγέγονα νῦν καλέσαι, δικαίως ἂν ἐνομίσθη μόνον τότε[4] κεκληκέναι τινὰς, ὅτε καὶ ἐνηνθρώπησε· νῦν δ' εἰπὼν, Οὐκ ἦλθον, ἀόρισ7ον ἐμφαίνει τῆς παρουσίας τὸν χρόνον ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ μέχρι συντελείας τὴν κρίσιν ποιούμενος. Εἰ δὲ πολλοὶ τῶν καλουμένων εἰς τὴν κλῆσιν ἐλθεῖν ὑπερέθεντο, οὐδὲν ὑπάρχει τοῦ καλοῦντος τὸ αἴτιον, ἐπεὶ μηδ' ἥλιος πάντας ἀνθρώπους εἰς οἰκεῖον σέλας προσκαλούμενος[5], τοῖς ἐν μέθῃ καθεύδουσι τῆς ἀβλεψίας αἴτιος, ἀλλ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐξ αὐθαιρέτου[6] Fol. 106, v°. κακίας τοῦ σκότους παραίτιοι· ὡσαύτως ὁ Χρισ7ὸς πάντας καλεῖ ἐπὶ τὴν φιλανθρωπίαν τῆς πατρῴας ἀκτῖνος· εἰ δέ τινες μεθυσθέντες τῇ κακίᾳ τοῦ δαίμονος τοῦ μακαρίου φωτὸς τὸν σκότον προὐτίμησαν, οὐ προσαπ7έον τῷ Χρισ7ῷ τουτὶ τὸ ἐπιτήδευμα, ἀλλὰ τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει καὶ προαιρέσει, ἐξουσίαν ἐχούσῃ ῥέπειν ἐπὶ τὸ κρεῖτ7ον καὶ τὸ φαῦλον ὁμοίως, ὅπῃ θέλει καὶ βούλεται. Ὅθεν τῆς προκειμένης καὶ πολλῆς ταύτης ὑποθέσεως ἱκανῶς εἰρημένης, λοιπὸν ἡσυχασ7έον· εἰ δ' ἕτερόν πού σοι τῶν θείων παιδευμάτων ἐν ἀπορίᾳ[7] λόγιον ὥσπερ ὑποσμήχεται, μηδὲν ὑποσ7ειλάμενος τοῦτ' ἐν τῷ μέσῳ πρόθες[8]· ἔσ7αι γὰρ οὐχ ἡ τυχοῦσα κἀν τούτῳ γυμνασία.

[1] *ἐνουθέτει.* — [2] *μόνον* a pr. manu omissum, in marg. *νόμον* sec. et *μόνον* tertia quædam manus. — [3] *γεῶν.* — [4] *καὶ* ante *κεκληκέναι* delevi. — [5] *προκαλούμενος.* — [6] *αὐθερέτου.* — [7] *ἀπορείᾳ.* — [8] *προῦθες.*

CAPUT XIX.

Quæstio de dicto : Sed abluti estis, sed sanctificati estis. (I Cor. vi, 11.)

PHILOSOPHUS.

Ὁδ' ὥσπερ ἔκ τινος κινηθεὶς μετεώρου διατριβῆς, ὁμηρικὸν ἡμῖν ἔπος μετὰ γελοιασμοῦ κατέτεινεν ἱκανοῦ φάς· « Εὐλόγως Ὅμηρος τὴν ἀνδρείαν τῶν Ἑλλήνων, ἅτε πεπαιδευμένην, ἡσυχάζειν ἐπέταξε, τὴν δ' ἀνίδρυτον τοῦ Ἕκτορος γνώμην ἐδημοσίευσεν, ἐμμέτρῳ λόγῳ[1] δημηγορῶν τοῖς Ἕλλησι· « Σχέσθ', Ἀργεῖοι » λέγων, « μὴ βάλλετε, κοῦροι Ἀχαιῶν· σ7εῦται γάρ τοι ἔπος ἐρέειν κορυθαίολος Ἕκτωρ, » καὶ νῦν ἐφ' ἡσυχίας ὧδε πάντες καθεδούμεθα· ἐπαγγέλλεται γὰρ ἡμῖν καὶ διαβεβαιοῦται ὁ τῶν χρισ7ιανικῶν δογμάτων ὑφηγητὴς τὰ σκοτεινὰ τῶν Γραφῶν ἑρμηνεύειν κεφάλαια. Λέγε δ' οὖν ἡμῖν, ὦ τᾶν, παρακολουθοῦσι τοῖς ὑπὸ σοῦ φραζομένοις τί φησιν ὁ Ἀπόσ7ολος· « Ἀλλὰ ταῦτα
Fol. 107, r° τίνες ἦτε; (δῆλον δ' ὅτι τὰ φαῦλα), ἀλλὰ[2] ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χρισ7οῦ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν[3]. » Θαυμάζομεν γὰρ καὶ ὄντως[4] ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τὴν ψυχὴν ἀπορούμεθα, εἰ τοσούτων μολυσμῶν καὶ μιασμῶν ἄνθρωπος ἅπαξ ἀπολουσάμενος ὀφθήσεται καθαρὸς, εἰ τοσαύτης βλακείας ἀναμεμαγμένος κηλῖδας ἐν τῷ βίῳ, πορνείας, μοιχείας, μέθης, κλοπῆς, ἀρσενοκοιτίας, φαρμακείας καὶ μυρίων φαύλων καὶ μυσαρῶν πραγμάτων, μόνον βαπ7ισθεὶς καὶ ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ Χρισ7οῦ ἐλευθεροῦται ῥᾷον καὶ τὸ πᾶν ἄγος καθάπερ ὄφις παλαιὸν ἀποδύεται θώρακα. Τίς οὐκ ἂν ἐντεῦθεν ῥητοῖς καὶ ἀρρήτοις ἐπιτολμήσῃ κακοῖς καὶ δράσῃ τὰ μήτε λόγῳ ῥητὰ, μητ' ἔργοις φορητὰ, γνοὺς ὡς τῶν τοσούτων ἐναγεσ7άτων ἔργων λήψεται τὴν ἀπόλυσιν, μόνον πισ7εύσας καὶ βαπ7ισάμενος καὶ συγγνώμης τυχεῖν ἐλπίσας μετὰ ταῦτα παρὰ τοῦ μέλλοντος κρῖναι τοὺς ζῶντάς τε καὶ τοὺς νεκρούς; Ταῦθ' ἁμαρτάνειν προτρέπεται τὸν ἀκούοντα, ταῦτ' ἐφ' ἑκάσ7ης πράτ7ειν διδάσκεται τὰ ἀθέμιτα, ταῦτ' οἶδεν[5] ἐξορίσαι καὶ τοῦ νόμου τὴν παίδευσιν, καὶ τὸ δίκαιον αὐτὸ κατὰ τῶν ἀδίκων μηδὲν ἰσχύειν ὅλως, ταῦτ' εἰσάγει τὴν ἄθεσμον ἐν κόσμῳ πολιτείαν καὶ δογματίζει τὴν ἀσέβειαν ὅλως μὴ δεδοικέναι, ὁπότε μυρίων ἀδικημάτων σωρὸν μόνον βαπ7ισάμενος ἄνθρωπος ἀποτίθεται· καὶ τοῦτο μὲν ὧδε τοῦ λόγου τὸ κομψὸν πλάσμα.

[1] ἐν μέτρῳ λόγου. — [2] ἀλλὰ pr. omissum add. in marg. pr. manus. — [3] ἡμῶν add. sec. manus. — [4] οὕτως pr. manus in textu; ὄντως in marg. incerta manus. — [5] εἶδεν.

CAPUT XX.

Quæstio de Monarchia[1].

Τὸ μέντοι περὶ τῆς μοναρχίας τοῦ μόνου Θεοῦ καὶ τῆς πολυαρχίας[2] τῶν Fol. 107, v°. σεϐομένων θεῶν διαρρήδην ζητήσωμεν[3], ὧν οὐκ οἶδας[4] οὐδὲ τῆς μοναρχίας τὸν λόγον ἀφηγήσασθαι. Μονάρχης γάρ ἐσῖιν οὐχ ὁ μόνος ὤν, ἀλλ' ὁ[5] μόνος ἄρχων· ἄρχει δ' ὁμοφύλων δηλαδὴ[6] καὶ[7] ὁμοίων, οἷον Ἀδριανὸς[8] ὁ βασιλεὺς μονάρχης γέγονεν, οὐχ ὅτι μόνος ἦν οὐδ' ὅτι βοῶν καὶ προϐάτων ἦρχεν, ὧν ὁ ἄρχουσι ποιμένες ἢ βουκόλοι, ἀλλ' ὅτι ἀνθρώπων ἐϐασίλευε[9] τῶν ὁμογενῶν τὴν αὐτὴν φύσιν ἐχόντων. Ὡσαύτως Θεὸς οὐκ ἂν μονάρχης[10] κυρίως ἐκλήθη, εἰ μὴ θεῶν ἦρχε· τοῦτο γὰρ ἔπρεπε τῷ θείῳ μεγέθει καὶ τῷ οὐρανίῳ καὶ[11] πολλῷ ἀξιώματι.

[1] Cap. xx et xxi integra, sed non uno tenore, Nicephorus in Antirrheticis, repetiit. Vide Spicilegium Solesmense, t. I, p. 309, cujus varias lectiones afferam. — [2] τοῦ μόνου Θεοῦ καὶ τῆς πολυαρχίας om. Nicephorus. — [3] ζητήσομεν Nic. — [4] οἶσθα Nic. — [5] ἀλλὰ μόνος Nic. — [6] δηλδή. — [7] ἢ Nic. — [8] Ἀνδριανὸς. — [9] ἐϐασίλευσεν Nic. — [10] μόναρχης οὐκ ἂν Nic. — [11] καὶ add. sec. manus.

CAPUT XXI.

Quæstio de Angelis immortalibus et de Tabulis digito Dei scriptis.
(Exod. xxxi, 18.)

Εἰ γοῦν[1] Ἀγγέλους Φατὲ τῷ Θεῷ παρεσῖάναι ἀπαθεῖς καὶ ἀθανάτους καὶ τὴν Φύσιν ἀφθάρτους, οὓς ἡμεῖς θεοὺς λέγομεν, διὰ τὸ πλησίον αὐτοὺς εἶναι τῆς θεότητος, τί τὸ ἀμφισϐητούμενον περὶ τοῦ ὀνόματος, ἢ μόνον τὸ διαφορὰν ἡγεῖσθαι τῆς κλήσεως; Καὶ γὰρ τὴν καλουμένην ὑφ' Ἑλλήνων Ἀθηνᾶν Μινερϐᾶν οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, Αἰγύπῖιοι δὲ καὶ Σύροι καὶ Θρᾶκες ἄλλως[2] προσαγορεύουσι, καὶ οὐ δήπου τῇ τῶν ὀνομάτων διαφορᾷ συσχηματίζεται ἢ ἀναιρεῖταί <τι> τῆς τοῦ Θεοῦ προσηγορίας. Εἴτε οὖν θεοὺς εἴτε ἀγγέλους τις αὐτοὺς[3] ὀνομάζει, οὐ πολὺ τὸ διάφορον, τῆς Φύσεως αὐτῶν

[a] Matth. xxii, 29-30. μαρτυρουμένης θείας, ὁπότε γράφει Ματθαῖος οὕτως· «[a] Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε· Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ· ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς Ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ.» Ὁμολογουμένου τοίνυν θείας Φύσεως τοὺς Ἀγγέλους[4] μετέχειν,

Fol. 108, r°. οἱ τὸ πρέπον σέϐας τοῖς[5] θεοῖς ποιοῦντες, οὐκ ἐν ξύλῳ ἢ λίθῳ ἢ χαλκῷ, ἐξ οὗ τὸ βρέτας[6] κατασκευάζεται, τὸν Θεὸν εἶναι νομίζουσιν, οὐδ' εἴ τι[7] μέρος ἀγάλματος ἀκρωτηριασθῇ, τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως ἀφαιρεῖσθαι κρίνουσιν[8]. Ὑπομνήσεως γὰρ ἕνεκα[9] τὰ ξόανα καὶ οἱ ναοὶ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἱδρύθησαν[10], ὑπὲρ τοῦ Φοιτῶντας ἐκεῖσε τοὺς προσιόντας[11] εἰς ἔννοιαν γίνεσθαι τοῦ Θεοῦ ἢ[12] σχολὴν ἄγοντας καὶ τὸ λοιπὸν[13] καθαρεύοντας εὐχαῖς καὶ ἱκεσίαις χρῆσθαι, αἰτοῦντας[14] παρ' αὐτῶν ὧν ἕκασῖος[15] χρῄζει. Καὶ γὰρ εἴ τις εἰκόνα κατασκευάσει Φίλου, οὐκ ἐν ἐκείνῃ δήπουθεν αὐτῷ νομίζει τὸν Φίλον εἶναι οὐδὲ τὰ μέλη[16] τοῦ σώματος ἐκείνου τοῖς τῆς γραφῆς ἐγκεκλεῖσθαι μέρεσιν, ἀλλὰ τὴν εἰς τὸν Φίλον τιμὴν[17] δι' εἰκόνος δείκνυσθαι· τὰς δὲ προσαγομένας τοῖς θεοῖς θυσίας οὐ τοσοῦτον τιμὴν εἰς αὐτοὺς Φέρειν[18], ὅσον δεῖγμα εἶναι τῆς τῶν θρησκευόντων προαιρέσεως καὶ τοῦ μὴ πρὸς αὐτοὺς ἀχαρίσῖως διακεῖσθαι·

[1] γάρ. — [2] ἄλλως in marg. sec. manus. — [3] θεούς τις αὐτοὺς εἴτε ἀγγέλους Nic. — [4] θείας — μετέχειν] In margine adscribitur glossema ad hæc verba pertinens : οὐκ ἔσῖιν ἀληθὲς τοῦτο. — [5] σεϐασῖοῖς Nic. — [6] βρέτας Nic.; σέλας codex. — [7] εἰ τὸ. — [8] οὐδ' εἰ τὸ μέρος — κρίνουσιν non attulit Nic. — [9] ἕνεκεν Nic. — [10] ἱδρύνθησαν Nic. — [11] ἐκεῖσε τοὺς προσίοντας Nic.; ἐκεῖ τοὺς εἰσίοντας cod. — [12] εἰ Nic. — [13] τῶν λοιπῶν. — [14] αἰτοῦντα Nic. — [15] ἕκασῖος Nic. — ἕκασῖα cod. — [16] μέρη Nic. — [17] τιμῆς Nic. — [18] Φέρει Nic.

ἀνθρωποειδῆ δὲ τῶν ἀγαλμάτων εἰκότως εἶναι τὰ σχήματα, ἐπεὶ τὸ κάλλιστον τῶν ζώων ἄνθρωπος εἶναι νομίζεται καὶ εἰκὼν Θεοῦ. Ἔνι δ' ἐξ ἑτέρου λόγου[1] *τοῦτο κρατῦναι τὸ δόγμα, διαβεβαιουμένου δακτύλους ἔχειν τὸν Θεὸν, οἷς* [a] Exod. xxxi, 18. *γράφει, φάσκων· «*[a] *Καὶ ἔδωκε τῷ Μωσῇ τὰς δύο πλάκας τὰς γεγραμμένας τῷ δακτύλῳ τοῦ Θεοῦ,» ἀλλὰ καὶ οἱ Χριστιανοὶ μιμούμενοι τὰς κατασκευὰς τῶν ναῶν, μεγίστους οἴκους οἰκοδομοῦσιν, εἰς*[2] *οὓς συνιόντες εὔχονται, καίτοι μηδενὸς κωλύοντος ἐν ταῖς οἰκίαις τοῦτο πράττειν, τοῦ Κυρίου*[3] *δηλονότι πανταχόθεν ἀκούοντος.*

[1] *λόγου* om. Nic. — [2] *καὶ* pr. manus; in *εἰς* mut. sec. — [3] *τοῦ Κυρίου* Nic.; om. codex.

CAPUT XXII.

Quæstio de incarnatione Verbi.

Εἰ δὲ καί τις τῶν Ἑλλήνων οὕτω κοῦφος[1] τὴν γνώμην, ὡς ἐν τοῖς ἀγάλ- Fol. 108, v μασιν ἔνδον οἰκεῖν νομίζειν τοὺς θεοὺς, πολλῷ καθαρώτερον εἶχε τὴν ἔννοιαν τοῦ πισΊεύοντος ὅτι εἰς τὴν γασΊέρα Μαρίας τῆς παρθένου εἰσέδυ τὸ θεῖον, ἔμβρυόν τε ἐγένετο καὶ τεχθὲν ἐσπαργανώθη, μεσΊὸν αἵματος χόριον[2] καὶ χολῆς καὶ τῶν[3] ἔτι πολλῷ τούτων ἀτοπωτέρων.

[1] κούφως. — [2] χωρίον. — [3] τῶν in marg. sec. manus.

CAPUT XXIII.

Quæstio de dicto : Deos non maledices. (Exod. xxii, 28.)

Ἔχοιμι ἄν σοι καὶ ἀπὸ τοῦ νόμου δεῖξαι τὸ τῶν θεῶν πολύοπτον ὄνομα, ἐν τῷ βοᾶν καὶ μετὰ πολλῆς αἰδοῦς νουθετεῖν τὸν ἀκούοντα· «Θεοὺς οὐ κακολογήσεις, καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.» Οὐ γὰρ ἄλλους παρὰ τοὺς ἡμῖν νομιζομένους[1] θεοὺς λέγει, ἐξ ὧν ἴσμεν ἐν τῷ· «[a]Οὐ πορεύσῃ ὀπίσω θεῶν,» καὶ πάλιν· «[b]Ἐὰν πορευθῆτε καὶ λατρεύσητε θεοῖς ἑτέροις.» Ὅτι γὰρ[2] οὐκ ἀνθρώπους, ἀλλὰ θεοὺς[3] τοὺς ὑφ' ἡμῶν δοξαζομένους λέγει οὐ μόνον Μωσῆς, ἀλλὰ καὶ Ἰησοῦς ὁ διάδοχος αὐτοῦ φησιν τῷ λαῷ· «[c]Καὶ νῦν φοβήθητε αὐτὸν καὶ λατρεύσατε αὐτῷ μόνῳ καὶ περιέλεσθε τοὺς θεοὺς, οἷς ἐλάτρευσαν οἱ πατέρες ὑμῶν,» καὶ Παῦλος δὲ οὐ περὶ ἀνθρώπων, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀσωμάτων φησίν· «[d]Εἴπερ εἰσὶν οἱ λεγόμενοι θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοὶ, εἴτε ἐπὶ γῆς, εἴτε ἐν οὐρανῷ, ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς καὶ πατὴρ ἐξ οὗ τὰ πάντα,» διὸ πάνυ σφάλλεσθε νομίζοντες χαλεπαίνειν τὸν Θεὸν, εἴ τις καὶ ἄλλος κληθείη Θεὸς καὶ τῆς αὐτοῦ προσηγορίας τυγχάνοι[4], ὁπότε καὶ ἄρχοντες ὑπηκόοις καὶ δούλοις δεσπόται τῆς ὁμωνυμίας οὐ φθονοῦσιν· οὐ θεμιτὸν γοῦν μικροψυχότερον ἀνθρώπων τὸν Θεὸν εἶναι νομίζειν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ εἶναι θεοὺς καὶ δεῖν τιμᾶσθαι τούτους, ἅλις.

[a] Cf. Ierem. vii, 6.
[b] Cf. Deut. xii, 28.
[c] Ios. xxiv.
[d] I Cor. viii, 5.

[1] ὧδε add. in codice. — [2] In marg. ποίους λέγει θεοὺς sec. manus. — [3] καί. — [4] τυγχάνει.

CAPUT XXIV.

Quæstio de resurrectione carnis.

Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν αὖθις ἀφηγητέον. Τίνος γάρ[1] ἕνεκεν Fol. 199, r°. τοῦτο ποιήσειεν ὁ Θεὸς, καὶ τὴν μέχρι νῦν τῶν γενομένων διαδοχὴν, δι' ὧν ὥρισε τὰ γένη σώζεσθαι καὶ μὴ διαλείπειν, ἀναλύσειε[2] προχείρως οὕτως ἐξ ἀρχῆς νομοθετήσας καὶ διατυπώσας; Τὰ δ' ἅπαξ δόξαντα τῷ Θεῷ καὶ τοσούτῳ φυλαχθέντα αἰῶνι, αἰώνια αὐτὰ προσήκει εἶναι, καὶ μήτε καταγινώσκεσθαι ὑπὸ τοῦ δημιουργήσαντος μήτε διαφθείρεσθαι[3] ὡς ὑπό τινος ἀνθρώπου γενόμενα καὶ θνητὰ ὑπὸ θνητοῦ κατεσκευασμένα[4]. Ὅθεν ἄλογον[5] εἰ, τοῦ παντὸς φθαρέντος, ἀκολουθήσει ἡ ἀνάστασις, εἰ τὸν πρὸ τριῶν, εἰ τύχοι, τῆς ἀναστάσεως τελευτήσαντα ἀναστήσει <καὶ> σὺν αὐτῷ Πρίαμον καὶ Νέστορα τοὺς πρὸ χιλίων ἐτῶν ἀποθανόντας καὶ ἄλλους πρὸ ἐκείνων ἀπὸ τῆς ἀνθρωπείας γενέσεως. Εἰ δὲ κἀκεῖνό τις ἐθέλοι κατανοεῖν, εὑρήσει μεστὸν ἀβελτηρίας πρᾶγμα τὸ τῆς ἀναστάσεως· πολλοὶ γὰρ ἐν θαλάττῃ πολλάκις ἀπώλοντο καὶ ὑπὸ ἰχθύων ἀνηλώθη τὰ σώματα, πολλοὶ δ' ὑπὸ θηρίων καὶ ὀρνέων ἐβρώθησαν· πῶς οὖν τὰ σώματα αὐτῶν ἐπανελθεῖν οἷόν τε; Φέρε γὰρ τὸ λεχθὲν λεπτῶς βασανίσωμεν· οἷον, ἐναυάγησέ τις, εἶτα τρίγλαι τοῦ σώματος ἐγεύσαντο, εἶθ' ἁλιεύσαντές τινες καὶ φαγόντες ἐσφάγησαν καὶ ὑπὸ κυνῶν ἐβρώθησαν, τοὺς κύνας ἀποθανόντας κόρακες παμμελεὶ καὶ γῦπες ἐθοινήσαντο[6]· πῶς οὖν συναχθήσεται τὸ σῶμα τοῦ ναυαγήσαντος διὰ τοσούτων ἐξαναλωθὲν ζῴων; Καὶ δὴ ἄλλο πάλιν ὑπὸ πυρὸς ἀναλωθὲν καὶ ἕτερον εἰς σκώληκας λῆξαν, πῶς οἷόν τε εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπανελθεῖν ὑπόστασιν;

Ἀλλ' ἐρεῖς μοι ὅτι τοῦτο τῷ Θεῷ δυνατὸν, ὅπερ οὐκ ἀληθές. Οὐ γὰρ πάντα Fol. 199, v°. δύναται· ἀμέλει οὐ δύναται ποιῆσαι μὴ γεγενῆσθαι[7] ποιητὴν τὸν Ὅμηρον, οὐδὲ τὸ Ἴλιον μὴ ἁλῶναι· οὐ μὴν οὐδὲ τὰ δύο διπλασιαζόμενα, τέτταρα ὄντα τῷ ἀριθμῷ, ἀριθμεῖσθαι ποιήσειεν ἑκατὸν, κἂν αὐτῷ δοκῇ[8] τοῦτο. Ἀλλ' οὐδὲ κακὸς ὁ Θεὸς, εἰ καὶ θέλει, δύναται γενέσθαι ποτὲ, ἀλλ' οὐδὲ ἀγαθὸς ὢν τὴν φύσιν ἁμαρτῆσαι δύναιτ' ἄν· εἰ οὖν ἁμαρτάνειν οὐκ ἔστιν οἷός τε οὐδὲ κακὸς γενέσθαι, τοῦτο οὐ δι' ἀσθένειαν τῷ Θεῷ συμβαίνει· οἱ γὰρ ἔχοντες ἐκ φύσεως παρασκευὴν καὶ ἐπιτηδειότητα πρός τι, εἶτα κωλυόμενοι τοῦτο ποιεῖν, ὑπὸ

[1] γὰρ prius omissum, add. in marg. pr. manus. — [2] ἀναλύσει. — [3] διαφθεῖραι. — [4] κατασκευασμένα. — [5] ἄλλογον cod. ut videtur. — [6] ἐθοινίσαντο. — [7] γεγενεῖσθαι. — [8] δοκεῖ.

ἀσθενείας δηλαδὴ κωλύονται· ὁ δὲ Θεὸς ἀγαθὸς εἶναι πέφυκε καὶ οὐ κωλύεται κακὸς εἶναι· ὅμως καὶ μὴ κωλυόμενος, γενέσθαι κακὸς ἀδυνατεῖ.

Σκέψασθε δὲ κἀκεῖνο πηλίκον ἐστὶν ἄλογον εἰ μὲν ὁ[1] δημιουργὸς τὸν μὲν οὐρανὸν, οὗ μηδέν τις ἐνενόησε κάλλος θεσπεσιώτερον, περιόψεται τηκόμενον καὶ ἄστρα πίπτοντα καὶ γῆν ἀπολλυμένην, τὰ δὲ σεσηπότα καὶ διεφθαρμένα τῶν ἀνθρώπων ἀναστήσει σώματα, σπουδαίων ἔνια, καὶ ἄλλα πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν ἀτερπῆ καὶ ἀσύμμετρα καὶ ἀηδεστάτην ὄψιν ἔχοντα. Εἰ δὲ καὶ ῥᾴδιον ἀναστῆσαι δύναται σὺν κόσμῳ πρέποντι, ἀδύνατον χωρῆσαι τὴν γῆν τοὺς ἀπὸ γενέσεως τοῦ κόσμου τελευτήσαντας, εἰ ἀνασταῖεν.

[1] εἰ ὁ μέν.

CAPUT XXV.

Solutio de dicto : Sed abluti estis, sed sanctificati estis. (I Cor. vi, 12.)

CHRISTIANUS.

Τοσαύτην ὁ Ἕλλην δεινότητος εἴσφρησιν ἐμβαλὼν τοῖς ζητήμασιν κλονεῖν ἔδοξεν ἡμᾶς κἂν τῷ τῆς ἀμηχανίας βεβληκέναι θορύβῳ· ἡμεῖς δὲ κρυφῇ τὸν ἀποκαλύπτοντα βαθέα ἐκ σκότους καὶ φανοτάτην τὸν ἄνθρωπον γνῶσιν ἐκδιδάσκοντα λιπαρῶς ἱκετεύσαντες, πρὸς ἕκαστον τῶν εἰρημένων καιρίως ἀπηντήσαμεν[1], φάσκοντες τῷ λογάδι, ὡς μεγάλα μέν σου καὶ λίαν ἀσαφῆ τυγχάνει Fol. 110 r. τὰ τῶν προτάσεων· σαφεστέραν δὲ τούτων λάμβανε τὴν ἀπόκρισιν, τοῦ Χριστοῦ ταύτην δι' ἡμῶν σοι τὴν ἑρμηνείαν ἐπάγοντος· ἄκουε δ' οὖν τὸ πρῶτον ἐν πρώτοις κεφάλαιον καὶ τὸ δεύτερον δευτέρᾳ τῇ λέξει λεγόμενον, εἶτα τὸ τρίτον ὁμοίως καὶ τὸ τέταρτον <καὶ τὸ πέμπτον>, αὖθις τὸ ἕκτον σὺν <τῷ> ἑβδόμῳ ζητήματι.

Λεκτέον οὖν ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἀποστόλου τὸν λόγον φάσκοντος· «Καὶ ταῦτα τίνες ἦτε, ἀλλ' ἀπελούσασθε, ἀλλ' ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.» Ἐντεῦθεν γοῦν ἡμῖν τῆς ὑποθέσεως ἔσται τὸ προοίμιον. Φιλεῖ τὸ γενητὸν παρὰ τῆς ἀγενήτου φύσεως πλημμελοῦν πολλάκις οἰκτείρεσθαι δωρεὰν καὶ τῇ χάριτι σώζεσθαι καὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἐκλύειν τὸ ὄφλημα· ἐπεὶ καί τις[2] ἐργάτης κακίας[3] γενόμενος καὶ νομικῇ τοῦ δικαστοῦ ψήφῳ τιμωρούμενος ἐκ μόνης <τῆς> βασιλικῆς φιλανθρωπίας σώζεται, δεηθεὶς μόνον καὶ δυσωπήσας ἅπαξ. Ὃν γὰρ ὁ νόμος, ἵνα σώσῃ καὶ τὸ δίκαιον, ἰσχυρῶς ἐβασάνισε, τοῦτον ὁ βασιλεὺς κύριος ὢν τοῦ νόμου οἰκτείρας ἠλέησεν, οὐ τὸ δίκαιον προνείμας τῷ πράγματι, ἀλλὰ τὸ δυνατὸν ὡς δεσπότης ἐκ συμπαθείας κυρώσας καὶ τὴν μὲν ἀδικίαν οὐκ ἐν τῷ κολάζειν ἀλλ' ἐν τῷ σώζειν τὸν ἀνάξιον διορθούμενος. Πολλοὶ γοῦν τὴν μὲν ἐπὶ θανάτῳ ψῆφον ἐκ τῶν νόμων λαβόντες βασιλεῖ προσφυγόντες τὴν μὲν ἀπόφασιν τῶν νόμων ἠκύρωσαν[4], τὴν δὲ τοῦ βασιλέως ἐπικρατεστέραν τῶν ἔργων φιλανθρωπίαν ἀπέδειξαν. Ἐν τούτῳ γὰρ τῆς δεσποτικῆς ἐξουσίας σώζεται τὸ ἐπάγγελμα, ἐν τῷ συγχωρεῖσθαι φιλοτίμως τῷ δούλῳ τὸ ὄφλημα <καὶ> ἐν τῷ τὸν ὑπεύθυνον τῇ δωρεᾷ λαμπρύνεσθαι. Ὅσα δὲ τῶν

[1] ἐπηντήσαμεν. — [2] της. — [3] ἐργάτης κακίας in marg. incerta, ut vid., manus. — [4] λαβόντες — ἠκύ in marg. add. pr. manus.

πραγμάτων, καθὼς ὀφείλει, δικάζεται, οὐδὲν μὲν ἐκ τοῦ δικάζοντος λαμβάνει τὸ ὄφελος, οἰκείῳ δὲ τῆς ὑποθέσεως δοκιμάζεται. Εἰ γοῦν μηδὲν ἐκ χάριτος ἡ Fol. 110, v°. πηγὴ τῆς χάριτος τοῖς ἀνθρώποις ὀρέξειεν, πάντα δ' ἐν τῷ κανόνι τοῦ νόμου δικάσειεν, οὐκ ἔσται χάρις λοιπὸν, ἀλλ' ἐπιτηδευμάτων καὶ πραγμάτων δοκιμαστής. Καὶ πῶς ἡμῖν μηδὲν ἄξιον Φωτὸς ἐργασαμένοις δωρεὰν ὁ δημιουργὸς τὸ Φῶς ἐχορήγησε; πῶς γεννηθεῖσιν ηὐτρέπισε δίαιταν, μηδέπω τῆς διαίτης τὸν λόγον αἰσθομένοις; Εἰ γὰρ πᾶν ὃ δίδωσιν ὁ Θεὸς δῶρον καὶ χάρις ἐστὶ, καὶ μηδὲν προσλαβὼν παρὰ τῶν γενητῶν πλουτίζει τὰ γενητὰ, εὐλόγως καὶ τοὺς ἁμαρτήσαντας ἐλευθεροῖ τοῦ πταίσματος, ὡς πατὴρ υἱοὺς οἰκτείρων ἀγνώμονας. Ἀλλ' οὐδὲ[1] δίκαιον τῶν κτισμάτων Φύσιν ἐξ οἰκείας ἀρετῆς κεκτῆσθαι Φαιδρότητα, ἐπεὶ τῆς ἀγαθότητος τὸ κάλλος ἐκρύπτετο καὶ τοῦ κτίσαντος ἀφανὲς ἐτύγχανε τὸ Φιλότιμον. Εἰ γὰρ μὴ τὸ πᾶν[2] ἐκλάμψει τοῦ κρείττονος τὴν ζωὴν ἐκληρώσατο καὶ τὸ μὴ ὂν ἐκ τοῦ ὄντος τὴν ὕπαρξιν ἔλαβε, δόσιν ἐκ χάριτος ἔχον, οὐκ ἀνταπόδοσιν παλαιὰν, ἕκαστα τῶν Φανέντων ἦν ἀφανῆ καὶ τὴν λάμπουσαν οὐκ εἶχεν εὐπρέπειαν· νῦν δὲ τὴν δωρεὰν ὡς ἔχει τοῦ κρείττονος, λάμπει τὸ κάλλος καὶ δεικνύει τὸ χάρισμα.

Εἰ δέ σοι Φίλον, ἄνωθεν τῆς νῦν ὑποθέσεως τὸ πρᾶγμα σκοπήσωμεν, καὶ τῶν ἁμαρτανόντων καὶ μὴ ἁμαρτανόντων τὸν λόγον γυμνάσωμεν, ὡς ὁ[3] μὲν νόμος ἐξουσίαν οὐκ ἔχει σώζειν τοὺς πλημμελήσαντας, ὁ δὲ τὸν νόμον θέμενος, ἅτε δεσπότης τοῦ νόμου τυγχάνων καὶ κύριος, ἐλευθεροῖ τοῦ πταίσματος. Τοῦτο γὰρ καὶ τῆς ἀληθείας κεκράγασιν οἱ θεσμοὶ καὶ τῶν πραγμάτων ἡ Φύσις παιδεύει Φιλαλήθως, τὸ[4] μηδὲ τὸν νόμον εἰς τὴν δεσποτικὴν ἀναβαίνειν Fol. 111, r°. ἀξίαν καὶ τοῖς ἀδικοῦσιν ἐξ αὐθεντίας συγχωρεῖν τὸ ἁμάρτημα καὶ προτείνειν τοῖς ἀξίοις τὴν δεσποτικὴν χάριν, μηδὲ τὸν ἡγεμόνα τοῦ νόμου καὶ κύριον εἰς τὴν νομικὴν καταβαίνειν εὐτέλειαν καὶ τῶν ἁμαρτημάτων λεπτότητι κρίσεως ποιεῖσθαι τὴν ἔννοιαν[5], μικρολόγῳ σχήματι πενίαν ὑποκρινόμενον, καὶ τῆς μὲν αὐθεντίας ἀποκρύπτειν τὸ δώρημα, τῆς δ' ἀκριβολογίας ἐμφανίζειν τὸ πρόσχημα καὶ δικάζειν ὁμοίως τῷ νόμῳ τοὺς ἁλόντας καὶ τὸ δίκαιον ἑκάστῳ κατὰ τοὖργον ἐπάγειν· ἀλλὰ πρέπον τῷ παντὶ καὶ τοῖς ἄλλοις θεσπέσιον τὸν μὲν Κύριον, ὡς Κύριον, συγχωρεῖν τὸ ἁμάρτημα, τὸν δὲ νόμον, ὡς νόμον, τιμωρεῖν τὸ πλημμέλημα, ἵνα καὶ τῆς ἐξουσίας ἡ χάρις ἀρίδηλος καὶ τοῦ δουλεύοντος τῇ ἐξουσίᾳ Φανερὸν τὸ κατόρθωμα, καὶ μὴ τῶν ἑκατέρων ἡ τάξις ὑβρίζηται μίαν ἐκ συγχύσεως[6] τὴν ψῆφον ἐκβάλλουσα· ἀλλὰ τὸ μὲν ὡς δοῦλον καὶ κάμνον ὀφθήσεται, τὸ δ' ὡς κύριον καὶ πλοῦτον ἐλευθερίας ἔχον.

[1] οὔτε. — [2] τὸ μὴ πᾶν. — [3] ὁ in marg. — [4] τοῦ. — [5] εὔνοιαν. — [6] συγχήσεως.

Ἔστι γοῦν τοῦτο μαθεῖν ἐξ εἰκόνος ἀληθοῦς καὶ πολλοῦ παραδείγματος· χθὲς γάρ, οὐ πρὸ πολλοῦ καὶ πρώην, οὐ πρὸ χρόνου, τινὲς ἀπηγορευμένοις ἐνεχόμενοι πράγμασιν καὶ μέλλοντες ἱκανῇ τιμωρίᾳ κολάζεσθαι, βασιλικὴν πρόοδον ὑποκύψαντες καὶ τὴν ἀρχὴν διαιωνίζειν λιπαρῶς ἐναρξάμενοι πάσης ἀφέθησαν ἐγκλημάτων ὑποβολῆς καὶ τὴν δικαστικὴν κατόπιν ἀπόφασιν ἔρριψαν. Ἄλλοι δέ, μώμου παντὸς καὶ κηλῖδος ἐλεύθεροι, ἀδικήματος κοινοῦ καὶ [Fol. 111, v°.] κλοπῆς ἀμέτοχοι, μηδὲ μέχρι σχήματος τὸν βασιλέα στέψαντες, ὡς ἀκαθοσίωτοι καὶ λίαν ἀχάριστοι, φρικωδεστάτην παραυτὰ τῆς ἀπωλείας τὴν κόλασιν ἔλαβον, οὐδὲν ἐκ τοῦ ζῆν ἀνεγκλήτως ὀνήσαντες οὐδ' ἐκ τοῦ καθαρεύειν ἐγκλημάτων κερδίσαντες[1]· τοὐναντίον δ' ἐξ ἔργων, ὡς ἐδοκίμαζον, εὐαγῶν ἐπαρθέντες, ὡς ἐξ ἐπιτριβῆς οἰκείας ἀπώλοντο. Οἱ δ' ἐν μετρίῳ φανέντες τῷ σχήματι, κακῶν μὲν ἐργάται μυρίων καὶ πράκτορες, ἀθεμίτων δὲ γέμοντες τῶν ἐπιτηδευμάτων, πιστεύσαντες ὡς εὐχερὲς τοὺς ἀπεγνωσμένους διασώζειν τῷ βασιλεῖ, οἰκτρῷ μὲν τῷ βλέμματι, ἐλεεινῷ δὲ τῷ σχήματι προσελθόντες ἐσώθησαν, μηδὲν ἐξ ὧν ἔδρασαν φαύλων ζημιωθέντες. Ἑκατέροις γάρ, οἰκείᾳ γνώμῃ, ζωῆς καὶ θανάτου παραίτιος γέγονε· τοῖς μὲν γὰρ ὁ βασιλεὺς τὴν σωτηρίαν μνώμενος ἐβοήθησε, τοῖς δὲ ἄξια τῆς ἀλαζονείας ἔδωκε τὰ ἐπίχειρα. Εἴ γε οὖν ἡ πίστις τῶν ἀδικημάτων ἐστὶν ἐπικρατεστέρα, ἡ δ' ἀπιστία τῶν ἀνεγκλήτων ζημία τις ἔνδικος, τί τὸν Ἀπόστολον λέγοντα μεμπτέον ὧδε ταῦτα; Ὅρα γὰρ τί φησιν· «Ἀλλὰ ταῦτα τίνες ἦτε;» καὶ τῶν νομικῶν ψήφων ὑπεύθυνοι καὶ δοῦλοι καὶ τιμωρίας εἴχετε βάσανον ἀπαραίτητον[2], «ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλ' ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.»

Εἰ γὰρ ἐθέλεις τὴν δύναμιν τῶν εἰρημένων γνῶναι τῆς ἀκριβείας, ἔσται [Fol. 112, r°.] σοι τρανὸν τὸ διήγημα· οὐ γὰρ ἁπλῶς Ἐλούσασθε λέγει ἢ Ἐδικαιώθητε, ἀλλ' Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου φησίν. Ὡς γὰρ οἱ χαρακτῆρες τῶν γραμμάτων τότε δυνατοὶ τῷ παντὶ καὶ ἐπιφανεῖς, ὅταν ὑπὸ βασιλικῆς χειρὸς καταγραφῶσιν, ἱκανοὶ μὲν ἐλευθερῶσαι τὸν διαβεβλημένον, ἱκανοὶ δὲ νικῆσαι φαλάγγων στρατόπεδα καὶ τὴν ὑπήκοον ὅλην γεμίσαι παρρησίας, ὑπ' ἰδιωτικῆς δὲ χειρὸς χαραττόμενοι τὸν μὲν αὐτὸν τύπον τοῦ σχήματος ἔχουσιν, οὐ τὴν αὐτὴν δὲ τῆς ἰσχύος ἐνέργειαν, οὕτω τὸ ὕδωρ ὑπὸ μὲν τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ σημειούμενον δυνατὸν καὶ τονωτικὸν ἰσχυρῶς καὶ τοῖς πᾶσιν ἐπαρκοῦν εἰς κάθαρσιν, ἱκανὸν ἀπολοῦσαι τὸν τῆς κακίας σπῖλον, ταχινὸν σμῆξαι πονηρίας ῥυτίδα. Ἡ γὰρ ὀνομασία τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ ἐπὶ τῷ ὕδατι γενομένη μυστικῶς

[1] κερδήσαντες. — [2] In marg. comp. σημείωσαι.

οὐκέτι κοινὸν ὕδωρ, ἀλλ' ἀφωρισμένον ποιεῖ καὶ ἀπόρρητον δυνάμενον ἀποπλῦναι οὐ μόνον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ φαινομένου σώματος ἀλλὰ καὶ τοῦ συνειδότος αὐτὸ τὸ ἀπόκρυφον καὶ καθάπερ σΊρατόπεδον ὁπλίσαι τοὺς λογισμοὺς καὶ πληρῶσαι ζωῆς τὸν λουσάμενον ἐν αὐτῷ, ὡς μὴ δεδοικέναι μηκέτι τοῦ νόμου τὴν ἀπειλὴν, ἣν κατὰ τῶν ὑπευθύνων ἄνωθεν ἐπεκρέμασεν[1], εἰς αὐτὸν τὸν δεσπότην τοῦ νόμου καταφυγόντα[2] καὶ παρ' αὐτοῦ τῆς χάριτος πανοπλίαν λαβόντα[3] καὶ τῶν παθῶν δυνάμενον[4] κεντῆσαι τὴν φάλαγγα. Ἴδε γοῦν εἱρμὸν καὶ τάξιν ἀκόλουθον, ἴδε τὴν ἀποσΊολικὴν διδασκαλίαν ἀσΊράπΊουσαν. Οὐ λέγει πρῶτον Ἡγιάσθητε, ἀλλὰ πρῶτον Ἀπελούσασθε· πρῶτον γάρ τις λούεται,
Fol. 112, v°. εἶτα καθαρίζεται, τουτέσΊιν ἁγιάζεται. Ὡς γὰρ ὕδατι τὸ νίτρον ἐμβληθὲν ἀποσμήχει τὸν ῥύπον, οὕτω τὸ ὄνομα τοῦ ΧρισΊοῦ συμπλακὲν τοῖς ὕδασι τὸν εἰς αὐτὰ κατελθόντα καθαίρει τοῦ πΊώματος καὶ δεικνύει λαμπρὸν ἀσΊραπῇ τῆς χάριτος· εἶτα μετὰ τὸν ἁγιασμὸν ἀποτελεῖ δίκαιον, πάσης ἀδίκου πράξεως ἐκδυθείσης.

Ταῦτα δ' οὐκ ἄλλως ὑπάρξαι λέγει τοῖς σωζομένοις ἀλλ' ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· θεσπεσίως καὶ πάνυ πρεπόντως ἐδογμάτισε τὴν χάριν ἐκ τῆς Τριάδος χορηγεῖσθαι τοῖς πισΊοῖς, εἰπὼν ἐν ὀνόματι Κυρίου καὶ Πνεύματος, καὶ οὐχ ἁπλῶς Πνεύματος, ἀλλὰ Θεοῦ Πνεύματος, μίαν ὀνομάζων τῶν τριῶν τὴν θεότητα, φάσκων οὐκ ἐν ὀνόμασιν ἀλλ' ἐν ὀνόματι· ἓν γὰρ ὄνομα Θεοῦ κἀπὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ Θεὸς εἷς ἐν τρισὶν ὑποσΊάσεσίν ἐσΊι καὶ ὀνομάζεται, καὶ οὔτε Πατὴρ ἄνευ τοῦ Υἱοῦ λαμβάνει[5] τὸν πισΊεύοντα, οὔτε ὁ Υἱὸς δίχα τοῦ Πνεύματός τινα προσάγει τῷ Πατρί. Ἰδοὺ γὰρ πῶς μυσΊικῶς εἶπεν· « Ἀλλ' ἀπελούσασθε, ἀλλ' ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε· » ὃν γὰρ ἔλουσεν ὁ ΧρισΊὸς, τοῦτον ἡγίασε τὸ Πνεῦμα· ὃν δ' ἡγίασε τὸ Πνεῦμα, τοῦτον ἐδικαίωσεν ὁ Πατήρ· καὶ οὐχ ὅτι λούων ὁ ΧρισΊὸς ἁγιάζειν οὐ δύναται[6], οὐδ' ἁγιάζον τὸ Πνεῦμα δικαιοῦν οὐκ ἰσχύει, οὐδ' ὁ Πατὴρ δικαιῶν ἀσθενεῖ τινα λούειν ἢ ἁγιάζειν ὃν βούλεται· ἱκανὸς γὰρ ὁμοίως καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ λούειν καὶ ἁγιάζειν καὶ δικαιοῦν[7] τὰ πάντα, ἀλλ' ὅτι πρέπει τὸν Υἱὸν, ὡς υἱὸν, υἱο-
Fol. 113, r°. θετεῖν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἁγιάζειν, ὡς πνεῦμα, καὶ τὸν Πατέρα δικαιοῦν[8] τὸν ἁγιαζόμενον, ἵνα τριῶν ὑποσΊάσεων ἐν οὐσίᾳ μιᾷ γνωρισθῇ τὸ ὄνομα. Ταύτην γὰρ τὴν γνώμην ὁ ἈπόσΊολος παιδευθεὶς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἔνθα φησί
[a] Matth. xxviii, 19. « [a] Πορευθέντες μαθητεύσατε[9] πάντα τὰ ἔθνη, βαπΊίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, » ἐπὶ τοῦ λουτροῦ πα-

[1] ὑπεκρέμασεν. — [2] καταφυγών. — [3] λαβών. — [4] δυνάμενος. — [5] λαβάνει. — [6] In marg. comp. σημείωσαι. — [7] δικαιεῖν. — [8] δικαιοῦντα. — [9] μαθητεύσα.

ραλαμβάνει τὸ ὄνομα τῆς Τριάδος λέγων· « Ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. »

Εἰ δέ τινες, ὡς φὴς, τὴν δωρεὰν εἰς προτροπὴν ἁμαρτημάτων ἔλαβον καὶ τὸ χάρισμα καπηλεύοντες δι' αὐτοῦ τὰ τῆς κακίας ἐμπορεύονται πάθη, αἰσχίστων ἔργων ὕβριν ἐξωνούμενοι, οὐδὲν πρὸς τὸν δωροδότην· οὐ γὰρ καλῶν τὸν καλούμενον ἀσελγαίνειν προτρέπεται, ἐπεὶ μηδὲ φίλους εἰς συμπόσιόν ποτε δεξιούμενος πρὸς τὸ μεθύσκεσθαι τούτους ἐν ἀσωτίᾳ διδάσκει, τοὐναντίον δὲ νήφειν καὶ πάσης ἀπληστίας καθαρεύειν καὶ πλησμονῆς· ὡσαύτως εἰς οὐράνιον τράπεζαν καὶ κρατῆρα πνευματικὸν ἐκ φιλοτιμίας καλῶν τοὺς ἀνθρώπους ὁ Κύριος, οὐ πρὸς τὸ ἐμφορεῖσθαι τοῖς κακοῖς ὑποτίθεται, ἀλλὰ προετοιμάζεσθαι σώφρονι καταλαβεῖν τὴν χρῆσιν τῷ σχήματι, μὴ μὴν τὴν ἐλευθερίαν ἀφορμὴν δουλείας ἐργάσασθαι καὶ τὴν ἐπαγγελίαν τῆς εὐγενείας. Εἰ δὲ συμβῇ τινας καταφρονῆσαι τοῦ κλήτορος καὶ προσεμφορηθῆναι τῆς ἀταξίας τοῦ βίου, Fol. 113 v ὁ μὲν διδοὺς τὸ δῶρον οὐ μεταγινώσκει ἐφ' οἷς ἐπηγγείλατο, ὁ δὲ λαβὼν κόρῳ κακῶς διαθέμενος ἑαυτὸν ἐζημίωσεν, οὐχὶ τὸν δωρησάμενον· πρόθεσις γὰρ αὐτῷ, μίαν πᾶσιν ἐφαπλῶσαι [1] τῆς εὐφροσύνης τὴν τράπεζαν καὶ μίαν τοὺς τρεφομένους τὴν ἕξιν ἐπάγεσθαι. Εἰ δέ τινες αὐθαιρέτῳ λογισμῷ βουκολούμενοι ὑβριστικῶς ἀπήντησαν, ἐβλάβησαν οὐ μετρίως, πέμψαι τὴν μετάληψιν τοῦ καλοῦ μὴ δυνάμενοι· πολλοὶ γοῦν, ὡς ἔφης, τοιούτῳ λογισμῷ τὸ πρᾶγμα σοφισάμενοι τῆς προκειμένης χάριτος ἀπεσφάλησαν, μέχρι γήρως τῆς κακίας ἑαυτοῖς τὸν πηλὸν ὑποπλάττοντες καὶ τῶν μυσαρῶν ἔργων τὴν ἀγωγὴν ζηλώσαντες, ἅπαξ τὸν σωρὸν τῶν κακῶν ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος ἀποσυνάξαι νομίσαντες, αἰφνίδιον τῆς ἐπαράτου ζωῆς ἀπεσπάσθησαν, μηδὲ σημεῖον οἰκτρᾶς παραμυθίας ἐπὶ μετώπου βαστάσαντες, σκληρότητι πολλῆς γνώμης συναπολλύμενοι [2], κἂν τῷ πειράζειν τὸ δῶρον καὶ τὸ καλὸν ὑπερτίθεσθαι τὴν βλάβην ἑαυτοῖς ἀπηνέγκαντο. Ταῦτά σοι τοπάζω σαφῶς ἀποκεκρίσθαι τῆς ἀποστολικῆς ἕνεκεν διδασκαλίας τὰ ῥήματα.

[1] ὑφαπλῶσαι — [2] συναπολλόμενοι

CAPUT XXVI.

Solutio de Monarchia [1].

Τὸ δὲ τῆς μοναρχίας ὧδέ σοι λοιπὸν διευκρινήσω σόφισμα καὶ τῶν θεῶν καὶ τοῦ μόνου Θεοῦ τὸν λόγον βασανίσω· εἰ καὶ [2] τὰ μάλιστα ἐξ εἰκόνος ἡμῖν τὴν μοναρχίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀρχομένων θεῶν τὸν λόγον κρατύνειν ἐσπούδασας, ζητητέον εἰ [3] ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἡ τῶν πραγμάτων εἴωθε φύσις ἀποσώ- (Fol 114. r°.) ζεσθαι· εὕρομεν γὰρ ὡς οὐκ ἐξ ὀνόματος [4] τὸ [5] πρᾶγμα, ἀλλ' ἐκ τοῦ πράγματος τὴν ἀλήθειαν τὸ ὄνομα κέκτηται [6], ὡς ἐπὶ τοῦ πυρὸς ὅτι θερμὸν καὶ ἐπὶ τοῦ πλησιάζοντος τῷ πυρί· ἀμφότερα γὰρ θερμὰ, καὶ οὐκ ἀμφότερα τὴν οὐσίαν ἔχει θερμήν· ἀλλὰ τὸ μὲν τῇ φύσει, τὸ δὲ τῇ θέσει θερμὸν, καὶ τὸ μὲν ἐξ ἑαυτοῦ, τὸ δὲ οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ [7] θερμόν· καὶ οὐ πάντως ἐκ τῆς ὁμωνυμίας μίαν ἡμῖν ὁ λόγος τὴν φύσιν ἐδήλωσεν. Οὕτως ὁ Ἀπόστολος, ἵνα τὴν ὄντως διδάξῃ θεότητα, καὶ τὴν οὐσίαν ἐκ τῆς ὁμωνυμίας διακρίνας ἐλέγξῃ, καὶ τὸν μὲν οὐσίᾳ [8] Θεὸν καὶ κυρίως Κύριον, τοὺς δὲ τῇ θέσει θεοὺς καὶ κυρίους [9] τῇ (ᵃ Cf. I Cor. VIII, 5-6.) κλήσει μηνύσῃ τοῖς μαθηταῖς, φησι· «ᵃ Καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ θεοὶ, ὥσπερ οὖν εἰσι, καὶ κύριοι πολλοὶ, ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς, δι' οὗ τὰ πάντα.»

Ὁρᾶς ὅπως λέγει· «Καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ θεοὶ» ἀντὶ τοῦ «τῇ κλήσει μόνον θεοὶ, οὐ μὴν κυρίως θεοὶ [10],» «ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς» τουτέστιν ὁ [11] ὄντως Θεός. Ὁ [12] τῆς οὐσίας λόγος μαρτυρεῖ τῇ θεότητι, οὐ μὴν λέξις ὀνόματος βεβαιοῖ τὸ λεγόμενον, ἀλλ' ἡ φύσις τοῦ πράγματος κυροῖ τὴν ἀλήθειαν. Ἄρχει γοῦν [13] τῶν θεῶν καὶ δεσπόζει καὶ κρατεῖ, οὐχ ὡς εἷς αὐτῶν ὑπάρχων ἐκ τῆς ὁμωνυμίας, ἀλλὰ μόνος ἀγένητος ὢν καὶ δεσπόζων τῶν γενητῶν. Οἱ μὲν γὰρ ἐξ αὐτοῦ τὴν οὐσίαν [14] ἔλαβον, ὁ δὲ οὐ παρ' αὐτῶν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς ἐπορίσατο· καὶ τῶν μὲν τὰς οὐσίας [15] αὐτὸς ἐδημιούργησεν, οἱ δ' ὑποστάσεως ἀρχὴν οὐ κατέλαβον ἐν αὐτῷ· καὶ ὁ μὲν ἐκείνους ὧν ἄρχει σώζειν οἶδεν, οἱ δ' οὐδὲν ἀρχόμενοι ἐκείνῳ χαρίζονται. Καλεῖσθαι δὲ πολλοὺς θεοὺς καὶ κυρίους

[1] Hujus capitis et duorum sequentium ut quæstionem, ita solutionem retulit Nicephorus in Antirrheticis, sed non uno tenore. Quæ fragmenta, vir clariss. D. Pitra, edidit in Spicilegio Solesmensi, t. I, p. 311 et sq.; cf. p. 552, 553. — [2] εἰς τὰ μάλιστα Nic. — [3] ζητητέον εἰκότως ἢ ἐκ τῆς Nic.; εἰ conjecit editor. — [4] ὀνόματος. — [5] τὸ omisit Mac. — [6] κεκτῆσθαι Mac. — [7] τὸ δὲ ἐξ ἑτέρου Nic. — [8] κατ' οὐσίαν Nic. — [9] καὶ οὐ κυρίως Nic. — [10] οὐ μὴν κυρίως θεοὶ desunt in codice. — [11] ὁ deest. — [12] οὐ Nic. — [13] γοῦν δὴ Nic. — [14] σύστασιν Nic. — [15] τὴν οὐσίαν Nic.

οὐ φθονεῖ, μόνον εἰ πλησιάζοντες αὐτῷ καὶ γειτνιῶντες[1] τῷ τῆς θειότητος[2] Fol. 114, v°. λόγῳ συγκρωτίζονται· εἰ δ' ἀπορραθυμήσωσι[3], καὶ πόρρω που γένωνται[4], ταὐτὸ πάσχουσι τοῖς ἀποστραφεῖσι τὴν ἀκτῖνα τοῦ φωτὸς κἂν τῇ σκιᾷ τοῦ σκότους ἐν ζόφῳ διάγουσι.

Πρᾶγμα γοῦν[5] ἀτύραννον ἐκεῖνο καὶ δίκαιον τὸ[6] τῶν ἀνομοίων ἄρχειν δι' οὐσίας ἀκρότητα· ὃς[7] γὰρ τῶν ἑτερογενῶν δι' ὑπερβολὴν κυριεύει φύσεως, οὐ βίᾳ τυραννίδος δεσπόζων ἐπιτάττει, ἀλλ' ἀγάπης στερρότητι[8] ἡγεμονεύει φιλικῶς. Ἀδριανὸς δὲ[9] ἤ καί τις κοσμοκρατόρων ἕτερος, ἄνθρωπος ὢν καὶ τῶν ὁμοίων ἀνθρώπων βασιλεύσας, νόμῳ δυναστείας τοῦτο καὶ τυραννίδος ἔπραξεν, οὐ θεσμῷ τῆς ἀκολουθίας τῶν ὁμοουσίων[10] ἄρξας, ἀλλ' ἀνάγκῃ καὶ βίᾳ τοὺς ὁμογενεῖς ἐδουλώσατο. Ἠδίκει δὲ[11] μεγάλα, τὰ μέρη τῆς οὐσίας, οὐ τὴν οὐσίαν ἐκτρύχων, καὶ τὸ εἶδος ἀδικῶν, οὐ τὸ γένος καταπονῶν· ἄνθρωπος γὰρ ἀνθρώπου, καθὸ μὲν ἄνθρωπος, δεσπόζειν οὐ δύναται· καθὸ δ' ἄρχων ἢ τύραννος προσλαβὼν ἐξουσίαν, δι' αὐτῆς τὸν ὁμόφυλον καταπονεῖ δουλούμενος. Ὅσα γοῦν ἐκ βίας τὴν φύσιν ἐτυράννησε, ταῦτα οὐκ ἐκ φύσεως τὴν [ἐξ]ουσίαν[12] ἐκτήσατο ἀλλ' ἐξ ὠμότητος ἐπικρατέστερα τῶν ὁμοίων ἐφάνη. Θεὸς δὲ μόνος ἄρχων καὶ μοναρχίαν ἔχων κατὰ ἀλήθειαν κυριεύει τῶν γενητῶν, ὑπάρχων ἀγένητος, κρατεῖ τῶν κτισμάτων, ἄκτιστος ὢν καὶ ἄναρχος, οὐ τῶν ὁμοίων ἀλλὰ τῶν ἀνομοίων ἡγεμονεύει κηδόμενος. Ὡς γὰρ ἥλιος, οἷς ἐπιλάμπει, τούτους[13] λαμπρύνει τῇ μετουσίᾳ τοῦ φωτὸς, οὐ μὴν αὐτός ποτε παρ' αὐτῶν Fol. 115, r°. αὐγάζεται, οὕτω Θεὸς τοὺς ἐγγίζοντας αὐτῷ λόγῳ τῆς διανοίας ἁγιάζει[14] θεοποιῶν καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς μακαριότητα· οὐ μὴν αὐτὸς ἐξ αὐτῶν τὸ τῆς ἀρετῆς λαμβάνει καλλώπισμα. Εἴ γε[15] οὖν ἥλιός τινα φωτίζων τοῖς φέγγεσι φωτεινὸν ποιεῖ λέγεσθαι ὥσπερ αὐτὸς λέγεται, τῆς μὲν[16] οἰκείας οὐσίας ἀφαιρέσεως λόγῳ τοῖς φωτιζομένοις οὐδὲν μεταδίδωσι, λαμπρὰ δ' οὐ κωλύει τὰ παρ' αὐτοῦ καλεῖσθαι λαμπόμενα· αὐτὸς γὰρ ὢν[17] τὴν οὐσίαν λαμπρὸς τῇ θέσει λαμπρὰ καλεῖσθαι ποιεῖ τὰ λαμπόμενα. Τὸν αὐτὸν[18] τοίνυν τρόπον Θεὸς μονάρχης ὢν καὶ τὴν φύσιν ἀΐδιος οὐ κωλύει θεοὺς καλεῖσθαι τοὺς Ἀγγέλους, θεοποιῶν αὐτοὺς τῇ θέσει τοῦ πράγματος, οὐ τὴν οἰκείαν εἰς αὐτοὺς ἀποτέμνων οὐσίαν οὐδὲ μέρος αὐτοῖς τῆς ἰδίας[19] δωρούμενος φύσεως.

[1] γειτνιάζοντες Nic. — [2] θεότητος hic et alias Nic. — [3] In codice nostro ut in Nicephori codice ἀποραθυμήσωσι; conjecit editor ἀπορραθυμήσωσιν. — [4] γένονται. — [5] οὖν Nic. — [6] δίκαιον τῶν Nic. — [7] ὁ Nic et Mac. — [8] στερότητι Mac. — στερρότητος Nic. — [9] δὲ Nic. — [10] τοῦ ὁμοουσίου Mac. — [11] δὲ τὰ μέγαλα τὰ (addit. a sec. manu) Mac. — [12] οὐσίαν Mac. — ἀξίαν Nic. — [13] τούτοις Nic. — [14] αὐγάζει Mac. — [15] εἰ γοῦν Nic. — [16] ὥσπερ αὐτὸς λέγεται omis. Mac.; deinde καὶ τῆς; τῆς δὲ Nic. — [17] λάμπων ἐν αὐτοῖς ὢν γὰρ Mac. — [18] αὐτὸν omis. Mac. — [19] οἰκείας Mac.

Ὅθεν ὁ μὲν τὸν φύσει Θεὸν προσκυνῶν μακαρίζεται, ὁ δὲ τὸν τῇ θέσει, πολλὰ[1] διασφάλλεται ἐν τῷ σέβειν ἀβέβαιον καρπούμενος ὄφελος. Ὡς γὰρ[2] ὁ θέρμης ἕνεκεν τὸ πῦρ ἀσπαζόμενος καὶ θερμαίνεται παρ' αὐτοῦ καὶ τῷ φέγγει[3] λαμπρύνεται, ὁ δ' ὕλην ἐκ πυρὸς ἢ χαλκοῦ ἢ σιδήρου ζητῶν εἰς θερμασίαν[4] διαμαρτάνει τοῦ σκοποῦ· πρὸς ὀλίγον γὰρ ἡ ὕλη ψευσαμένη τὴν φύσιν εἰς[5] τὴν οἰκείαν τῆς οὐσίας λῆξιν ὑπαναχωρεῖ[6], μηδὲν τὸν ἔχοντα ταύτην ἐν θερμοῖς ὠφελήσασα μηδὲ σέλας αὐτῷ λαμπρὸν ἐπαρκέσασα, οὕτως ὁ βουλόμενος ἀρετῆς ἀκράτου λαβεῖν μακαριότητα, παρὰ τοῦ[7] Θεοῦ ταύτην τοῦ κατὰ φύσιν αἰτῶν οὐ σφάλλεται, παρὰ δ' Ἀγγέλου ἤ τινος ἀσωμάτου τάγματος ἀνωφελοῦς[8], Θεοῦ τὴν θέσιν, οὐ τὴν φύσιν ὑπάρχοντος, ζημιοῦται μεγάλως, Fol. 115, v°. λαβεῖν θέλων, ὅπερ δοὺς ὁ κτησάμενος γυμνητεύει[9] τῆς χάριτος. Θεὸς δὲ[10] πάντα τοῖς πᾶσι δωρούμενος ἔχει τὰ πάντα, τὴν πενίαν ἀρνούμενος· ὡς[11] ἥλιος χορηγῶν τὰ φέγγη τοῖς βλέπουσι καὶ τούτους εὐεργετεῖ καὶ τὸ φῶς οὐκ ἐκδύεται, ὡς διδάσκαλος μαθηταῖς διδοὺς τὰ μαθήματα καὶ τοὺς μαθητὰς σοφίζει καὶ τὴν σοφίαν ἔχει, οὕτω παρὰ τοῦ Χριστοῦ δύναμις ἐξήρχετο καὶ τῶν καμνόντων ἤλαυνε τὰ νοσήματα καὶ ἐν[12] τῷ Χριστῷ μένουσα ὅλως οὐκ ἐχωρίζετο. Πιθανῶς σοι καὶ ταύτην ὁ λόγος εἴρηκε τὴν ζήτησιν, τὴν περὶ Θεοῦ καὶ θεῶν καὶ τῆς μοναρχίας ἣν ἔχει ὁ μόνος ἀληθινὸς ἄρχων Θεός[13].

[1] πολλὰ omis. Mac. — [2] γὰρ omis. Mac. — [3] τῷ φέγγει omis. Mac. — [4] θερμότητα Nic. — [5] καὶ Mac. — [6] ὑποχωρεῖ Nic. — [7] τοῦ omis. Nic. — [8] καὶ ἀνωφεροῦς Mac.; ἀνωφεροῦς Nic. — [9] γυμνιτεύει uterque. — [10] ὁ Nic. — [11] ὁ Nic. — [12] ἐν omis. Nic. — [13] ἔχει μόνος ἄρχων Mac.

CAPUT XXVII.

Solutio de Angelis immortalibus et de Tabulis digito Dei scriptis.

Λοιπὸν περὶ τῶν Ἀγγέλων καὶ τῆς ἀφθαρσίας αὐτῶν σὺν τῷ μετρίῳ λέξομεν τὴν ὑπόθεσιν καὶ πῶς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς Ἄγγελοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τὴν μακαριότητα δεῖξαι βουλόμενος ὁ Χριστὸς τῶν οἰκεῖν λαχόντων τὴν οὐράνιον χώραν καὶ ταλανίσαι τοὺς ἐν φθορᾷ τῆς γῆς βιοτεύοντας καὶ τὴν ὕπαρξιν ἐκ ῥυπαρᾶς τῶν σαρκῶν βλάστης ἀνειληφότας, γεννωμένους καὶ γεννῶντας καὶ δίκην φύλλων θᾶττον ἀπορρέοντάς, φησιν· «Οἱ καταξιωθέντες εἰς ἀνώλεθρον ζωῆς εἰσελθεῖν ἀνάκτορον λαμβάνουσιν ἀγωγὴν, ἣν ἔχουσιν Ἄγγελοι, ἀπαλλαγέντες μίξεως σωματικῆς καὶ κράσεως καὶ τελευτὴν μηκέτι μηδὲ γένεσιν ἔχοντες, συμπλοκῆς σωματικῆς[1] καὶ δεσμῶν χωριζόμενοι[2],» ἵνα τις τῶν εὖ φρονούντων ἀκούσας ἐν οὐρανῷ λογικὴν οὐσίαν, τῷ τῆς ἀθανασίας λόγῳ πανηγυρίζουσαν, πρὸς μίμησιν αὐτῶν[3] τὸν βίον ῥυθμίσειε[4], καὶ τὴν ἐκείνων ἀξίαν τοῖς ἔργοις ζηλώ-
Fol. 116, r σειε[5], γάμων ἀπεχόμενος καὶ τὰ τῆς φθορᾶς δραπετεύων σύμβολα, καὶ τέλος παρελθὼν τοῦ θανάτου τὴν θύραν, εἰς μακάρων αὐλὴν, τουτέστι τῶν Ἀγγέλων, ἀνέλθῃ κουφιζόμενος. Οὐ μὴν εἰκόνας ἐκείνων τυπώσας τῷ σχήματι, ὡς φὴς αὐτὸς, φθέγγεται τῇ σκιᾷ καὶ τῷ φάσματι τέρπεται, ἀψύχοις ὕλαις ὡς ἐμψύχοις ἐνομιλῶν, νεκραῖς[6] χαρακτήρων ὄψεσιν εὐωχούμενος, ἀφώνῳ πλάσματι προσάγων τὴν ἔντευξιν, λίθῳ καὶ ξύλῳ φωλεύειν τὸ θεῖον νομοθετῶν, χαλκῷ καὶ σιδήρῳ κρατεῖσθαι τὴν ἀκράτητον ὕλην[7] φανταζόμενος, θηρᾶν τὸ ἀθήρατον[8] ἐν θεωρίᾳ νεκρᾷ ἀλόγως ὑποτυπῶν[9].

Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα ἐν ἀνδρικῷ[10] σχήματι Ἄγγελοί ποτ' ἐφάνησαν, ἀλλ' οὐ τὸ φανὲν ἦσαν, ἀλλ' ὅπερ ἦσαν, ἀόρατον[11]· εἰ δέ τις ἢ γράφει ἢ χαλκεύει τῷ σχήματι, οὐκ ἐκεῖνο ποιεῖ ὅπερ ἐστὶν ἀληθῶς, οὐδὲ τὴν φύσιν ἐγκλείει· κἂν ἐκπονῇ[12] τῷ γράμματι, μάτην ἐκτρύχεται πολλὰ δαμαζόμενος, ἐν θίξει θέλων λαβεῖν τὸν τὴν θίξιν ἀρνούμενον. Κἂν γὰρ δάκτυλον Θεοῦ ἱστορῇ[13] που θεῖος λόγος καὶ πλάκας ὑπ' αὐτοῦ κεχαράχθαι μηνύει καὶ πόδας ἢ κεφαλὴν ἢ γλῶτταν ἢ ἀκοὴν, οὐκ εἰς μέλη τὸν Κύριον[14] κερματίζων ἐφθέγξατο, ἀλλὰ τὴν ἀθέατον εἰς θεώμενον εἶδος οὐσίαν ἔρχεσθαι συμπαθῶς ἐξε-

καὶ κράσεως — σωματικῆς omis. Mac. — In textu χαριζόμενοι; in marg. χωριζόμενοι ἴσως sec. manus; χωριζόμενοι Nic. — [3] αὐτῷ Mac. — [4] ῥυθμήσειε Mac. — [5] καὶ τὴν — ζηλώσειε omis. Mac. — [6] νεκρῶν Nic. — [7] ἀκήρατον λῆξιν Mac. — [8] ἀθέατον Nic. — [9] ὑποτοπῶν Mac. — [10] ἀνδρείῳ Nic. — [11] ἐστὶν Nic. — [12] ἐκπονεῖ. — [13] ἱστορεῖ. — [14] Χριστὸν.

παίδευσε, κατάλληλον ὄψιν τῇ ἀσθενείᾳ τοῦ κόσμου μυστικῶς ἀναπλάττουσαν, ἵν' ἄνθρωπος τῆς οἰκείας συνηθείας ὁρῶν ὁμοίωμα ἐν ὀπτασίᾳ θείᾳ μὴ ταραχθῇ τοὺς χρησμοὺς τῶν μελλόντων δεχόμενος, συγκραθῇ δὲ τῷ φανέντι τῇ Fol. 116, v° συγγενείᾳ τῆς ὄψεως, ἵν' ἐκ συμμέτρου θέας τῶν ἀπορρήτων χωρήσῃ μυστηρίων τὴν τελετήν. Ὅθεν εὐλόγως ἐν πάσῃ διαλέκτῳ μυστικῇ, οἰκονομίας ἕνεκεν τῶν ὠφελουμένων, ἑκατέρας τὰς φύσεις τὸ θεῖον ὑποκρίνεται, μηδὲν χραινόμενον κἂν ἐν φυτῷ δειχθήσεται· ἐπεὶ μὴ δύναται τὰ γενητὰ γυμνὸν ἰδεῖν τὸ ἀγένητον, μηδὲ τὰ σωματικὰ χωρεῖν τὸ ἀσώματον, μηδὲ τὰ σύνθετα λαβεῖν τὸ ἀσύνθετον· οὐδὲ γὰρ ἐν ὕπνῳ τις θεασάμενος λέοντα ἢ στύλον ἢ ποταμὸν, κατὰ ἀλήθειαν εἶδε ποταμὸν <ἢ στύλον> ἢ λέοντα, ἀλλὰ φαντασίᾳ ὄψεως ἀνυπόστατον ὄνειρον ἐξετάσει τῆς ἐπιστήμης κρινόμενον. Οὕτω τις ἐπὶ Θεοῦ πόδας ἀκούων ἢ χεῖρας ἢ δακτύλους ἢ γλῶτταν ἢ ἀκοὴν, πεπαιδευμένος ὢν καὶ συνιὼν τὸ θεῖον θεοπρεπῶς, οὐ πόδας σωματικοὺς ἢ χεῖρας δικάσειεν, ἀλλὰ πραγμάτων ὄψιν ἐν φαντασίᾳ κειμένην.

Οὕτω ποτὲ τῷ Ἀβραὰμ ἐφάνησαν Ἄγγελοι, ἀνθρώπων εἶδος ἐν θέᾳ δεικνύοντες[1], οὐκ ἄνθρωποι δὲ τὴν φύσιν, τῶν ἀσωμάτων τὸν λόγον ἀποσώζοντες· καὶ τὸ μὲν πραχθὲν ὑπ' αὐτῶν ἀνθρώπινον ἦν καὶ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν οὐ ψευδόμενον· οἱ δὲ πράττοντες ἦσαν κατὰ ἀλήθειαν Ἄγγελοι, τὴν οἰκείαν τῷ πράγματι φύσιν οὐ συγκεράσαντες, ἀλλὰ τὴν μὲν ὄψιν πρὸς τὴν οἰκείαν τοῦ Ἀβραὰμ θέαν συνεχρώτισαν, τὴν δὲ βρῶσιν καὶ πόσιν οὐχ ὁμοίως τῷ Ἀβραὰμ λαβόντες ἀνήλωσαν, ἀλλὰ πυρὸς δίκην τὴν παρατεθεῖσαν αὐτοῖς δαπανήσαν- Fol. 117, r°. τες οὐδὲ κόρον ἐξ αὐτῆς ὡς οἱ πεινῶντες ἔλαβον οὐδ' εἰς σκύβαλον, ὡς φιλεῖ, περιττὸν ἐξέρριψαν· ἑκάτερον δὲ πράττουσιν, ἑκατέρῳ συγκείμενοι· φανέντες γὰρ ἄνθρωποι τὸ τῶν ἀνθρώπων σώζουσιν ἰδίωμα, ἵνα μὴ τὸν δίκαιον τὰ μεγάλα λυπήσωσι, φαγεῖν ἀρνησάμενοι, ἀσυνάλλακτον τὴν οἰκείαν πρὸς αὐτὸν φύσιν[2] ἐκδιδάσκοντες· ἵνα δὲ μὴ[3] πάλιν εἰς τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ὠλισθηκέναι δόξωσι, φυλάττουσιν ἀκριβῶς τὸν ὅρον τῆς λήξεως καὶ λαβόντες τὸ σιτίον ὡς ἄνθρωποι παρὰ τοῦ Ἀβραὰμ, ὡς Ἄγγελοι τοῦτο φαγόντες ἀνάλωσαν, οὐ σωματικῇ γεύσει τὸν λαιμὸν γλυκαινόμενοι, ἀλλ' ἀσωμάτῳ θίξει τὴν τροφὴν ἀναλώσαντες· καὶ τούτων[4] γενομένων σαφῶς κατὰ ἀλήθειαν, τῶν ὀφθέντων Ἀβραὰμ οὐ τυποῖ τὴν ἐμφάνειαν, οὐδ' ἐμφερὲς ἄγαλμα ξέει, οὐ[5] γράφει τῷ πίνακι, ἐν αὐτοῖς βλέπειν τοὺς ξενισθέντας νομίζων[6], ἀλλ' ἐν τῷ τῆς ψυχῆς ἀποκρύφῳ ταμείῳ τὰς μνήμας αὐτῶν εἶχε καὶ μελετῶν ἠβρύνετο.

[1] Cod. ἐν θέᾳ γενόμενοι δεικνύοντες, verbo γενόμενοι linea subducta a pr. manu. — [2] φύσιν add. sec. in marg. — [3] μηδὲ. — [4] τῶν Mac. τούτων Nic. — [5] ἢ Nic. — [6] Particulam hujus capitis καὶ τούτων — νομίζων Nicephorus attulit.

CAPUT XXVIII.

Solutio de incarnatione Verbi.

Εἰ[1] δέ σοι δοκεῖ πολὺ προφερέσ7ερον ἐν ἀγάλματι τὸ θεῖον εὐδοκεῖσθαι[2] μᾶλλον οἰκεῖν, καὶ μὴ ἐν τῇ Μαρίᾳ διὰ τὸ ἐλάτ7ωμα τῶν παθῶν σεσαρκῶσθαι, ἄκουε ἐντελέσ7ερον τοῦ δόγματος τὸ μυσ7ήριον· ὡς ὁ παναρκέσ7ατος καὶ δημιουργὸς Λόγος, ἱκανὸς ὢν καὶ πολὺς καὶ παθῶν ἀλλότριος, οὐ δέδοικεν ὅσα παρ' ἡμῖν αἰσχύνης καθέσ7ηκεν αἴτια. Ἐν τούτῳ γὰρ ἀπαθὴς, ἐν ᾧ μετὰ τοῦ πάσχοντος γεννηθεὶς οὐκ αἰσχύνεται, ἄχραντος ἐν τούτῳ, ἐν ᾧ τὸ κεχρῶσθαι Fol. 117 v°. τῇ κακίᾳ οὐ δέχεται· σαρκοῦται τοίνυν ὁ Λόγος, οὐκ εἰς σαρκὸς νόσημα κατιὼν ἢ ἐλάτ7ωμα, ἀλλ' εἰς οἰκείαν ἀφθαρσίαν ἄγων τὰ[3] τῆς σαρκός. Ὡς γὰρ εἰς ὑγρότητα καταβαίνων ἥλιος οὐχ ὑγρότητα δέχεται οὐδὲ πηλώδης εὑρίσκεται, τὴν δ' ὑγρότητα τοῦ πηλοῦ ξηραίνων σ7εγανοῖ αὐτὸς ὅλως τὴν αὐγὴν οὐκ ἀποθολούμενος, οὕτως ὁ Θεὸς Λόγος, ὢν ἥλιος νοητὸς, εἰς σάρκα κατελθὼν, οὐδὲν μὲν ἐκ τῆς σαρκὸς ἀνιμᾶται νόσημα οὐδ' ἐν τοῖς πάθεσιν αὐτὸς[4] ἁλίσκεται νικηθεὶς <καὶ> ἐν τῷ τῆς κακίας πίπ7ων ἀρρωσ7ήματι· τοὐναντίον δ' αὐτὴν ἐκ τῶν ὀλισθηρῶν πραγμάτων ἀναγαγὼν καὶ τῶν αὐτῆς συμφορῶν ἀνασπάσας εἰς θείαν ἔσ7ησε λῆξιν μακαριότητος, θερμαίνων αὐτὴν κακῶς διαρρέουσαν καὶ λυομένην αὐτὴν ταῖς ἁμαρτίαις συγκρατῶν, ὥσ7'[5] ἄμαχον αὐτὴν γενέσθαι καὶ ἀνάλωτον καὶ τῶν ἐλατ7ωμάτων νικῆσαι τὰς προσβολὰς, ὡς ἂν ἡ σάρξ[6] καὶ τὴν οὐσίαν ἔχῃ καὶ τὴν διαβολὴν τῆς οὐσίας ἀρνήσηται καὶ τὸν ὅρον σώσῃ καὶ τὸν θόρυβον τοῦ ὅρου καταβάλῃ. Τούτου γὰρ ἕνεκεν, οὐκ ἐν ἄλλῳ τινὶ τὰ τῆς οἰκονομίας πληροῖ κατορθώματα ἀλλ' ἐν σαρκὶ, καὶ οὐκ ἀπολύτῳ σαρκὶ ἀλλ' ἀνθρωπείᾳ[7] σαρκὶ καὶ ταύτῃ παρθενικῇ, ἵνα δείξῃ ὡς ἀπὸ παρθένου γῆς ἐν ἀρχῇ λαβὼν τὴν σάρκα πεποίηκε, νοῦ καὶ λογισμῶν καὶ ψυχῆς οἰκητηριον, καὶ νῦν ἐκ παρθένου καὶ κόρης ναὸν ἑαυτῷ κατασκευάζει, χειρὸς ἀνθρωπίνης καὶ τέχνης μὴ δεηθείς. Τί γοῦν τιμιώτερον, χοῦς ἢ παρθένος; ἄνθρωπος ἢ πηλός; οἶμαι τὸν ἄνθρωπον πηλοῦ προφερέσ7ερον καὶ τὴν παρθένον ὑπάρχειν Fol. 118 r°. τιμιωτέραν χοός. Εἰ γοῦν Θεὸς χοῦν ἀπὸ γῆς λαβεῖν οὐκ αἰσχύνεται ἀλλ' ἔμπηλον ὕλην πλάτ7ει[8] καὶ τορεύει τὸν ἄνθρωπον, πῶς ἐξ ἀνθρώπου λαβεῖν ἄνθρωπον ὑπερθήσεται; ἢ πῶς ἐκ παρθένου σάρκα φορέσαι διασκέψεται; οὐ δίχα

[1] In marg. comp. σημείωσαι. — [2] εὐδυκεῖται. — [3] ἄγοντα. — [4] αὐτοῖς. — [5] ὡς. — [6] σάρ : ξ add. rec. manus. — [7] ἀνθρωπίᾳ. — [8] πράτ7ει.

δὲ πάσης βραδυνούσης ἀναβολῆς τοῦ τιμιωτέρου τῆς γῆς φυράματος ἄψεται καὶ θεοφόρον ἄγαλμα μονογενῶς ἐργάσεται, ἐν ᾧ κατοικήσας σαλεύει τὴν οἰκουμένην τῷ κάλλει τῆς ἀρετῆς, καὶ πᾶσιν ἐπαστράπτει τῇ χάριτι τῆς δωρεᾶς;

Εἰ[1] γὰρ ὁ παρ' ὑμῖν Προμηθεὺς λεγόμενος πλάττει τὸν ἄνθρωπον, μηδὲν ὅλως αἰδούμενος, Ζεὺς δὲ γυναῖκα ποιεῖ ἣν ἔζωσεν Ἀθηνᾶ, καὶ τὸν μῦθον ἐπαινεῖτε καὶ τὸ πρᾶγμα σεμνύνετε, οὐκ αἶσχος ὁρῶντες, οὐ πάθος λογιζόμενοι, οὐ κεκρυμμένων μορίων τὸν λόγον ἐξετάζοντες· πολὺ γὰρ αἰσχρότερον[2] (εἴ γ' ὄντως ἐστὶν αἰσχρόν[3]) τὸ πλάσαι μόρια καὶ καλύψαι τισὶν ἐπιβλήμασιν ἢ τὸ δι' αὐτῶν παρελθεῖν, οἰκονομίας χάριν καὶ λόγου λυσιτελοῦς. Ὁ γὰρ ποιῶν οἴκημα καὶ μένειν ἐν αὐτῷ πάλιν[4] διατρεπόμενος, κατήγορος ἑαυτοῦ καὶ κριτὴς ἀπαραίτητος, ὅτι δημιουργῶν μὲν αἰσχύνης[5] ἄξιον οὐδὲν ἐλογίσατο, μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν, διέβαλε τῶν ἰδίων πόνων τὸ κατόρθωμα, ἀνάξιον εἰς οἴκησιν κρίνων[6] τὸ φιλοτέχνημα· οὕτω τὸ θεῖον ποιοῦν τὸν ἄνθρωπον ἀδικοῦν ὀφθήσεται, εἴ γε αἰσχυνεῖται[7] κατοικεῖν ἐν αὐτῷ, εἰ λαβεῖν ἐξ αὐτοῦ τὸ μέρος ἀρνήσεται, ὅλην τῆς σπουδῆς αὐτοῦ τὴν τέχνην ἠκύρωσεν, ὅλην ἀθετήσας αὐ-
Fol. 118, v°. τοῦ τὴν σοφίαν διέβαλεν, ὅτι ποιῶν τῆς ἰδίας δόξης ἀπεικόνισμα, τοῦτ' αἰσχρὸν[8] εἶναι ἐδίκασεν[9] ἐνναίειν[10].

[1] Hic locus Εἰ γὰρ — λυσιτελοῦς in Nicephori Antirrheticis legitur. — [2] αἰσχιότερον Mac.; αἰσχιώτερον Nic. — [3] αἴσχιον uterque. — [4] πάλιν in marg. sec. manus. — [5] αἰσχύνης μὲν. — [6] κρίνον pr. manus; in κρίνων mutav. sec. — [7] αἰσχύνει τοῦ. — [8] αἴσχιον. — [9] δικάσας. — [10] ἐννοεῖν.

CAPUT XXIX.

Solutio de dicto : Deos non maledices.

Ὅθεν φοβηθῶμεν περὶ Θεοῦ τοιαύτην γνώμην ἀναδέξασθαι, φρίξωμεν πολυπραγμονεῖν τὸν νοῦν τοῦ ποιήσαντος, καὶ σάρκα μὲν φορέσαι τοῦτον ὁμολογήσωμεν, κατοικεῖν δ' ἐν ἀψύχοις καὶ ἀφώνοις ἀγάλμασι τοῦτον μὴ δικάσωμεν· μηδὲ[1] θεοὺς καλέσωμεν τὰ σΊοιχεῖα τοῦ κόσμου, γῆν, ὕδωρ, πῦρ[2], ἀέρα, κἂν θέωσιν ἀσΊέρες καὶ τρέχωσιν ἄπειρα, τούτους μὴ θειάσωμεν[3]. Ὡς γὰρ τρέχοντας ἵππους οὐδεὶς ἐσΊεφάνωσεν ἀλλὰ τὸν ἐλατῆρα τούτων καὶ ἡνίοχον, οὕτως οὐκ ἄσΊροις ἀλλὰ Θεῷ τὸ σέβας γνησίως τηρήσωμεν, τῷ τούτους ἐξάψαντι· κἂν ἀγάλματα φανῇ καὶ δοκῇ[4] διαλέγεσθαι, μηδὲ τούτοις τιμὴν <ἢ> ἀξίαν προπίωμεν, μηδ' ἂν λέγῃ Μωσῆς· «[1]Θεοὺς οὐ κακολογήσεις,» μὴ περὶ τούτων ἢ τούτους εἰρῆσθαι νομίσωμεν· ἐκεῖνοι γὰρ θεοὶ, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, ὥσπερ ἐκεῖνοι θερμοὶ, οὓς τὸ πῦρ ἐθέρμανε· Θεοῦ δὲ λόγος οὔτε λίθοις ποτὲ οὔτε ξύλοις ἐνήχησεν οὐδὲ τοῖς ἀναισθήτοις αἴσθησιν ἐχορήγησεν· ἄνθρωποι δὲ κενοφρονοῦντες[5] χρυσὸν χωνεύσαντες καὶ χαλκὸν διαπλάσαντες χρησμοὺς ἐξ αὐτῶν ὡς θεῶν[6] ἀπῄτησαν, πηροὶ τὸ φρόνημα καὶ τυφλοὶ τὴν ἔννοιαν, μηδ' ἐκ τῆς ἀναισθησίας τῶν λιθίνων ξοάνων τὴν ψυχὴν δυσωπούμενοι καὶ κρίνοντες ἐκεῖνο καὶ καλῶς δοκιμάζοντες, ὡς οὐδὲ τιμῆς αἴσθησιν οὐδ' αὖ πάλιν ὕβρεως λαμβάνει τὸ ἄψυχον, οὐ τὸν εὐλογοῦντα τιμᾷ οὐδὲ τὸν κακολογοῦντα τιμωρίαις[7] ἀμύνεται. Μωσῆς οὖν οὐκ ἀναισθήτους λέγει κακολογεῖσθαι θεούς. Τί γὰρ τὸ ἀναίσθητον κακολογούμενον; παρὰ τίνος ποτὲ λυπηθήσεται[8]; τίς δ' οὕτως ἐνεὸς[9] καὶ φλήναφος καὶ μωρὸς, κακολογεῖν ἐκεῖνο τὸ μὴ δυνάμενον δι' ὕλης νωθρότητα[10] τῆς κακολογίας τὴν ὕβριν διακρῖναι; Ὅθεν οὐδὲ θεοὶ οὐδ' αἴσθησιν ἔχοντες προπηλακισθήσονται[11], οὐδ' ἀμυνοῦνταί[12] τινα, νεκροὶ τὴν φύσιν ὄντες καὶ τὸν λόγον ἀκίνητοι.

[1] Exod. XXII.

Fol. 119, r°.

Εἰ δ' ὀνόματα θεῶν ἔχουσι καὶ ἐπίκλησιν, οὐ λυμαίνονται τὸ θεῖον, ὡς οὐδὲ κύνες ἀνθρώπων ὀνομασίᾳ τιμώμενοι· πολλοὶ γοῦν ἐξ εὐχερείας[13] τὰ θεῖα

[1] Hæc pars capitis *μηδὲ θεοὺς* usque ad finem exstat apud Nicephorum. — [2] *πῦρ* omis. Nic. — [3] *θειάζωμεν* Nic. — [4] *δοκῇ* omis. Mac. — [5] *κενοφωνοῦντες* Mac. — [6] *τὸ θεῖον* Nic. — [7] *τιμωρίσας* Mac. — [8] *Μῶσης οὖν —λυπηθήσεται* in cod. Mac. desunt. — [9] *ἐννεὼς* Mac. — [10] *νεκρότητα ἐκ τῆς* Nic. — [11] *προπιλακισθήσονται*. — [12] *ἀμύνονται* Nic.; *ἀμυνοῦν* pr. manus; *ται* add. sec. — [13] *εὐχερίας* Mac.

τοῖς βεβήλοις ἐπέθηκαν[1] ὀνόματα, οὐδὲν ἐν τούτῳ τὸ θεῖον[2] λυπήσαντες, τὴν δὲ σφῶν ἀφροσύνην μόνον ἐφανέρωσαν. Εἰ γάρ τις Θεὸς μὲν λέγεται καὶ θεῖον οὐδὲν ἔχει, ὑβρίζει τὴν κλῆσιν καὶ διαβάλλει τοὔνομα, ἀπαραίτητον ἔγκλημα φέρων καὶ ἀδιόρθωτον. Μὴ οὖν νομίσῃς ἐν τούτῳ τὸν παντοκράτορα Θεὸν ἀνιᾶσθαι καὶ δυσφορεῖν, εἰ καὶ μέχρις ἑρπετῶν τινες τῶν ἀφρόνων τὸ θεῖον[2] κατέσυραν ὄνομα· αὐτοὶ γὰρ ἑαυτοὺς ἱκανῶς ἐζημίωσαν, τὴν πρώτην καὶ ἀνώλεθρον οὐσίαν καὶ ἀκήρατον ὕλαις ἀτίμοις ἐπάραντες ὄνομα. Ἀποχρώντως[3] σοι περὶ τῆς τερθρείας τῆς ἀβεβαίου τῶν θεῶν λελέχθωσαν οἱ λόγοι.

[1] ἐπῆραν Mac. — [2] τὰ θεῖα Mac. — [3] ἀποχρόντως Mac.

CAPUT XXX.

Solutio de resurrectione carnis.

Λοιπὸν[1] ἐρωτῶ συγκροτῆσαι τὸν νοῦν εἰς τὴν ἀφήγησιν τὴν μέλλουσαν περὶ τῆς ἀνασλάσεως τῆς σαρκὸς ὧδε γίγνεσθαι. Καὶ μή μοι θορυβήσῃς ἢ τῶν ἐνταυθοῖ καθεζομένων μηδείς· ἤδη γὰρ ἔγνωκά τινας οὐ μικρῶς ἀηδίζεσθαι περὶ τῆς ἀνασλάσεως φράζειν μέλλοντας ἡμᾶς. Ὅθεν ἐπειδὴ πολὺς ὁ λόγος καὶ πολλῆς δεῖται βασάνου, πολλὴν δεῖ καὶ τῶν παρόντων ὑπάρχειν τὴν εὔνοιαν[2]. Fol. 119, v°. Τί γοῦν; ἐκ ποίας ὑμῖν[3] εἰκόνος ἢ ποίας πιθανότητος τὸν τῆς ἀνασλάσεως ὑμῖν λόγον ἀπαγγείλωμεν; Ὀφείλει γὰρ σὺν τῇ πειθοῖ καὶ ἀξιοπίσλους εἰκόνας καὶ λίαν ἐπιφανεῖς ἔχειν τὸ λεγόμενον· οὐ γὰρ ἡ φαντασία τῆς λέξεως τῶν ζητουμένων ἀποκαλύπλει τὴν φύσιν, ἀλλ' ἡ τοῦ πράγματος ἀλήθεια σεμνύνειν τοῦ λόγου τὴν φύσιν ἐπίσλαται· ἐπεὶ συμβαίνει τὸ φαινόμενον ψεύδεσθαι τὸ ζητούμενον. Φανὲν γὰρ πολλάκις χρυσοῦν σκεῦος ἢ νόμισμα ὡραϊσμένον ἐν βαφῇ τὴν ὄψιν ἠπάτησε κεκρυμμένον ἔχον τῆς ὕλης τὸ ἄτιμον, καὶ φανείς τις οὐ φαῦλος ἐν μόνῳ τῷ σχήματι φαυλότητι τῶν ἔργων τὸ φανὲν ἠκύρωσεν· οὕτω λόγος ἔσλιν ὅτε σεμνῶς ἐπᾳδόμενος ἔθελξε τὴν ἀκοὴν καὶ τῇ ψυχῇ μετέδωκε τῆς σλωμυλίας λεληθότως τὴν βλάβην, οὐκ ἔχων ἀρετῆς στερρὸν τὸ ἀφήγημα. Διὸ φευκτέον τὴν σοφισλικὴν πανταχόθεν δεινότητα καὶ τὴν εἰλικρινῆ γνῶσιν ἀθρητέον σὺν τῷ καλῷ.

Πρῶτον[4] οὖν ἐκεῖνο πρεπόντως σκοπήσωμεν, εἰ τὸ γενόμενον ἐξ ὄντος ἢ μὴ ὄντος γέγονε. Καὶ εἰ μὲν ἐξ ὄντος, τούτῳ γένεσιν προσάπλειν οὐκ εὔλογον· εἰ δὲ καὶ προσαπλέον, διά τι δηλονότι· εἰ δ' ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ[4] εἶναι πεποίηκε, τίς ὑπόσλασιν τῷ μὴ ὑφεσλῶτι πρώην ἐχαρίσατο; Ὁ γὰρ τὸ μὴ ὂν εἰς οὐσίαν ἀναγαγὼν πολλῷ μᾶλλον τὸ γενόμενον καὶ λυθὲν ἀνασώσει καὶ βελτίονος ἀξιώσει προσθήκης καὶ λήξεως· τοῦτο γὰρ ἴδιον τῇ ἀγενήτῳ φύσει μεταβάλλειν τῶν γενητῶν εἰς τὸ κρεῖτλον τὴν ὕπαρξιν καὶ τὰ ἐν χρόνῳ πο- Fol. 120, r°. νήσαντα ἄγειν εἰς ἀνανέωσιν καὶ τὰ βαφέντα τῷ τῆς πονηρίας ἰῷ ἀποσμῆξαι τῇ χάριτι καὶ δευτέρας γενέσεως ὥσπερ καὶ ἀναπλάσεως ἀξιῶσαι τὰ καμόντα. Οὐ γὰρ αὖθις ὁ κόσμος βέλτιον σχῆμα λαβὼν καὶ ἀμφίασιν λύει τὴν ὑπόθεσιν, τοὐναντίον δ' εὐφραίνει, κρεῖτλον τοῦ προλαβόντος κάλλος ἐνδυσάμενος· μέ-

[1] In marg. περὶ ἀνασλάσεως sec. manus. — [2] ἔννοιαν. — [3] ὑμῖν in marg. pr. manus. — [4] Comp. σημείωσαι. — εἰς τὸ in marg. sec. manus.

νειν γὰρ ἐν ταυτότητι πρέπει τῷ θείῳ μόνῳ, τὴν δὲ κτίσιν λαμβάνειν ἀλλαγὴν καὶ ἀλλοίωσιν. Παιδαγωγεῖ οὖν ἡ παροῦσα ζωὴ καὶ κατάστασις εἰς τὴν μέλλουσαν τῆς ἀφθαρσίας πανήγυριν καὶ προκατασκευάζεται εἰς τὴν ἀνωφερῆ καταντῆσαι λαμπρότητα. Μήτρᾳ γὰρ ἐχούσῃ βρέφος[1] ὁ νῦν ἔοικε βίος, ἀφεγγεῖ τῆς ἀγνοίας λήθῃ καὶ ἀσαφείᾳ κατέχων τὴν πᾶσαν τῶν πραγμάτων ὑπόστασιν, καὶ δεῖ τὸ πᾶν ὡς ἐκ χορίου[2] τοῦ νῦν αἰῶνος ἐκδυθῆναι βλάστημα καὶ δευτέραν ἐν φωτὶ τῆς ἀκηράτου μονῆς δέξασθαι διαγωγήν.

Σὺ δὲ θέλεις τὴν φθορὰν ὑπάρχειν ἀτέλεστον καὶ φύειν ῥυπαρῶς καὶ τελευτᾶν βδελυρῶς καὶ γεννᾶν καὶ γεννᾶσθαι καὶ τῇ λήθῃ καλύπτεσθαι, ἀβρύνεσθαι τὸ κακὸν καὶ τὴν συμφορὰν αὔξειν, ἐνδείᾳ τήκεσθαι καὶ πενίᾳ λεπτύνεσθαι, ἡμέρᾳ κακοπαθεῖν καὶ νυκτὶ κατευνάζεσθαι, ἐσθίειν ἐν ἡδονῇ, εἶτα πάλιν ἐν πικρότητι κόρῳ βαρεῖσθαι κἂν τῇ σπάνει δυσπετεῖν, δουλείαν ἐν ὁμοίῳ καὶ δεσποτείαν εἶναι, πλούσιον ἑστάναι καὶ πένητα κεῖσθαι, πίπτειν τὸν γέροντα καὶ τὸν νέον ἐγείρεσθαι, θηλὰς ἀκμάζειν καὶ τὸ βρέφος θηλά- Fol. 120, v°. ζεσθαι, φροντίδι κακοῦσθαι καὶ πόνῳ νοσηλεύεσθαι, μισεῖν τὴν ἀγροικίαν καὶ τὴν πόλιν ἀσπάζεσθαι, φεύγειν ἰσότητα καὶ διώκειν τὸ ἄνισον, τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἐξ ἀνωμαλίας πολλῆς βασανίζεσθαι, ἐν χειμῶνι κατηφιᾶν κἂν τῷ θέρει φλέγεσθαι, ἔαρος ἄνθεσιν ἐν ὥρᾳ λαμπρύνεσθαι καὶ μετοπωρινοῖς ἀκροδρύοις ἐκτρέφεσθαι, γῆν ἐξορύττειν καὶ τὴν βῶλον ἐργάζεσθαι, πρέμνων ἀκρέμονας καὶ φυτῶν ἀποκνίζεσθαι, ὥραν ἐξ ὥρας λαμβάνειν ἀλλοίωσιν, ὁμοίους ἐξ ὁμοίων λαμβάνειν ἀπόφασιν, τυραννικῶς[3] τοῖς γένεσιν ἐμφωλεύειν ὠμότητα, κενοδοξίας ἐν κόσμῳ θρόνους ἐναποκεῖσθαι, ἀνατολὴν στασιάζειν καὶ τὴν δύσιν ταράττεσθαι, ἄρκτον φιλονεικεῖν καὶ μεσημβρίαν ἐρίζειν, χέρσον ὁμοῦ καὶ θάλασσαν τῇ περιστάσει κραδαίνεσθαι, τὸ χεῖρον ἐπιτάττειν καὶ τὸ κρεῖττον κελεύεσθαι, συκοφαντίαν ἰσχύειν καὶ τὰ συκοφαντούμενα τῶν πραγμάτων ἐκτρύχεσθαι, τραγῳδεῖσθαι τὴν ζωὴν καὶ τὸν βίον κωμάζεσθαι, ἁπαξαπλῶς τὴν φθορὰν ἐνδυσαμένην σειραῖς τὴν οἰκουμένην βιαίαις ἐλεεινῷ ταύτην ἐξαναλίσκειν τῷ σχήματι, καὶ λιμὸν Ὠγύγιον ἐφ' ἑκάστης ἀπλήστως[4] τὸ πᾶν ἐπινέμεσθαι, καὶ μὴ κἂν ὀψέ ποτε τὸ στυγητὸν τούτων παρελθεῖν καταπέτασμα καὶ τὸν κατηφῆ διαλυθῆναι πέπλον, μὴ τὴν ψυχὴν ἀπανθρώπου πέδης ἀπολυθῆναι, μὴ σιγῆσαι θρῆνον καὶ λωφῆσαι τὸ πένθος, μὴ τὴν ἐπιπολάζουσαν σβεσθῆναι κάκωσιν καὶ τὰς ἐπαλλήλους ἀρρωστίας κοπάσαι, μὴ τῶν κοσμοκρατόρων νεκρωθῆναι τὴν βίαν καὶ τῶν δυ- Fol. 121, r°. ναστευόντων παρακοπῆναι τὸ θράσος, μὴ τῶν στεναζόντων κουφισθῆναι τὸν

[1] βρέφος] βρέ prius omissum in marg. restituit pr. manus. — [2] χωρίον. — [3] τυραννικοῖς. — [4] ἀπλείστως.

πένον καὶ τῶν θρηνούντων παρακληθῆναι τὸ δάκρυον, μὴ τῶν ἀσκητῶν ἐκλάμψαι τὰς ἀρετὰς καὶ τῶν ὑπερηφάνων σβεσθῆναι τὸ φρύαγμα, μὴ τῶν ἀδίκων κολασθῆναι τὰ ἔργα καὶ τῶν δικαίων ὀφθῆναι[1] τὸ κατόρθωμα, μὴ τῆς γοητείας κριθῆναι τὴν σπουδὴν καὶ τῶν ἀπλάστων τιμηθῆναι τὸ ἄδολον, μὴ τὸν λογικὸν, ὡς ἔνι, δοξασθῆναι καὶ τὴν ἀλογίαν δεόντως ἐκριφῆναι, μὴ τοὺς εὐσεβῶς καμόντας στεφθῆναι καὶ τοὺς ἀσεβῶς ζήσαντας αἰσχυνθῆναι, μὴ τοὺς ταλαιπωρήσαντας δι' ἀρετὴν ἐπαρθῆναι καὶ τοὺς ἐν ἀσελγείᾳ ταπεινωθῆναι τρυφήσαντας, μὴ πηγὰς ἐμφυλίων αἱμάτων καθαρθῆναι μηδὲ κρήνας καὶ ποταμοὺς ἐκκρῖναι τὴν θόλωσιν, μὴ χειμῶνα λῆξαι καὶ φρυκτωρίαν πραῦναι, μὴ καθαρὸν κρατῆρα φανῆναι τὸν ἀέρα μηδ' οὐρανὸν τῶν ζόφων ῥῖψαι τὴν παχύτητα, μὴ τῶν μιασμάτων ἀπαλλαγῆναι τὴν γῆν μηδ' ἐκ τῆς ναυτιλίας ἡσυχάσαι τὴν θάλασσαν, μὴ τροχοῦ δίκην στραφῆναι τὸν κόσμον καὶ σῶσαι τὴν οὐσίαν καὶ τὸ σχῆμα μεταβαλεῖν, μὴ τὸ πᾶν ἐν τῷ παντὶ δίχα τῶν ὑπερκοσμίων λαβεῖν ἀνανέωσιν καὶ ζωῆς εἰλικρινῆ δέξασθαι τὴν καινότητα, μὴ τῆς ἀπάτης ἐλεγχθῆναι[2] τὸ σόφισμα καὶ τῆς συνέσεως ζωπυρῆσαι τὸ παίδευμα, μὴ τὸ βλοσυρὸν πεσεῖν ἐπισκύνιον καὶ τῆς σεμνότητος ἀναγνωσθῆναι πίνακα[3], μὴ τῆς ἀλαζονείας σκυθρωπάσαι τὴν ὀφρὺν καὶ τῆς ἐγκρατείας αὐγα-
Fol. 121 v° σθῆναι τὸ πρόσωπον, μὴ δίαιταν ἀφανῆ γενέσθαι τὴν πρόσκαιρον καὶ ζωὴν ἀκατάλυτον λαβεῖν τὰ νῦν ἐκτρυχόμενα, μὴ φροντίδος ἀνηνύτου καὶ μώμου καὶ ὕβρεως ἀπαλλαγῆναι τὸν λογισμὸν μηδὲ συντριβῆναι τῆς μερίμνης τὸν ὄχλον, μὴ τὴν ἀκοσμίαν τὸν κόσμον ἐκδύσασθαι μηδὲ τὴν ἀπρέπειαν ἀπορρίψαι τὴν ἐνταυθοῖ, ἔχειν δὲ εἰς ἀίδιον τὸ λυπηρὸν ἔνδυμα καὶ ταῖς συμφοραῖς δαπανᾶσθαι συχνότερον.

Η γὰρ δοκοῦσα καθολικῶς φθορὰ κατεπάγεσθαι τῷ κόσμῳ καὶ ἀπώλεια ἀφθαρσίας ἐστὶν ἀρχὴ καὶ σωτηρίας ἀφορμή· δεύτερον γὰρ ζωῆς εὐτυχήσει καλλώπισμα, ἐπὰν ἡ λογικὴ φύσις δεύτερον ἐν ἀναστάσει λήψεται γενέσεως λόγον ἀκατάλυτον. Τοῦ γὰρ ἀνθρώπου χάριν τὸ πᾶν μεταβάλλεται, ἐπεὶ καὶ χάριν αὐτοῦ κατὰ[4] τὴν ἀρχὴν ἠξιώθη γενέσεως· ἄνθρωπος γὰρ δι' ἑαυτὸν, οὐ δι' ἄλλον γέγονεν· οὐρανὸς δὲ καὶ γῆ καὶ τὰ τούτων ἴδια δημιουργεῖται δι' ἄνθρωπον καὶ δεῖ, τούτου λαμβάνοντος ἀλλαγὴν καὶ μεταβολὴν, συναλλαγῆναι τὸ πᾶν καὶ συναποσμήξασθαι. Ὡς γὰρ τεχνίτης οἶκον ἐν ἀρχῇ τεκτηνάμενος, εἶτ' ἐν χρόνῳ καμόντα καὶ τῇ πτώσει λυθέντα αὖθις ἀνιστᾷ καὶ κρείττονος ἀξιοῖ δημιουργίας καὶ χάριτος, μὴ πολυπραγμονῶν ποῖος ἐν ἀρχῇ πρῶτος ἢ δεύτερος ἢ τρίτος ἐν τῇ οἰκοδομῇ λίθος ἐναπέκειτο, ἀλλὰ τοὺς ἐσχάτους ἐν

[1] ὀφθεῖναι. — [2] ἐλεχθῆναι. — [3] πίναξ. — [4] παρά.

πρώτοις καὶ τοὺς πρώτους ἐν ἐσχάτοις καὶ τοὺς μέσους σποράδην ἐντάτ7ων οἰκοδομεῖ, λυπῶν οὐδὲν ἐν τούτῳ τὸ σχῆμα τοῦ τεχνήματος οὐδὲ τὴν σύνθεσιν Fol. 122, r°. τῆς τέχνης ποιῶν διαβάλλεσθαι, κόσμον δὲ πρέποντα τῷ οἴκῳ περιβαλὼν καὶ τῆς ἐπιφανείας καλλωπίσας τὸ εἶδος ὑπερβάλλοντα λαμβάνει τῆς τέχνης τὸν ἔπαινον· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον τεχνίτης οἴκου λογικοῦ γενόμενος ὁ Θεὸς καὶ ποιήσας ἄνθρωπον ἐν ἀρχῇ καὶ δειμάμενος θείας δυνάμεως σεμνὸν οἰκητήριον, ἐκ πολλῶν ὁμοουσίων γενῶν οἷα λίθων[1] συγκείμενον, πολλοῖς αἰῶσι καὶ χρόνοις ποιηθέντα καὶ πολλοῖς ἁμαρτιῶν συμπεσόντα τοῖς πάθεσι καὶ τέλος ἄρδην λυθέντα καὶ ἀπολόμενον[2] αὖθις ἀνασ7ήσει, καὶ συνάξει τὴν φύσιν ἐπισ7ήμῃ λεπ7ῇ καὶ δυνασ7είᾳ σοφῇ καὶ τὰ ἐσκορπισμένα συλλέξει, μηδὲν τῶν πεσόντων ἀπολέσθαι συγχωρῶν, κἂν τοὺς πρώτους ἐν ἐσχάτῳ κατατάξῃ τῷ σχήματι, κἂν τοὺς τελευταίους εἰς τὴν πρώτην ἀξίαν ἀναγάγῃ, οὐδὲν λυπήσει τὸ πρᾶγμα, ἁρμόζουσαν ἑκάσ7ῳ τῆς ἀνασ7άσεως διδοὺς τὴν ἀφήγησιν.

Κἂν γοῦν Πρίαμος, ὡς λέγεις, ἢ Νέσ7ωρ πρὸ χιλίων ἐτῶν τετελεύτηκε, κἂν ἕτερος πρὸ τριῶν τῆς ἀνασ7άσεως ἡμερῶν τελευτήσειεν, οὐδ' ὁπότερος αὐτῶν λύπην ἄμετρον ἢ χαρὰν ἄπλετον ἀνασ7ὰς λήψεται, ἀλλ' ἐξ οἰκείων ἕκασ7ος ἔργων κομιεῖται τὰ ἐπίχειρα, οὐ τὸν τῆς ἀνασ7άσεως λόγον, οὐδ' αὖ τὴν[3] ταχύτητα οὐδ' αὖ τὴν βραδύτητα ἢ ψέγων ἢ ἐπαινῶν, ἀλλὰ τὴν αὐτοῦ πολιτείαν ἢ ὑμνῶν ἢ μεμφόμενος. Καὶ γὰρ περίοδος ἐτῶν παρὰ Θεῷ χιλίων ὡς ἡμέρα μία βραχυτάτη λελόγισ7αι, καὶ αὖθις τὸ βραχύ, ἣν αὐτῷ δοκῇ, μυρίων αἰώνων ὑπάρχει παράτασις· ὥσ7ε μικρολόγων ταῦθ' ὑπάρχει τὰ ῥήματα, φα- Fol. 122, v°. σκόντων· «εἰ τὸν πρὸ τριῶν ἡμερῶν τελευτήσαντα ὁμοίως ἀνασ7ήσει τῷ πρὸ χιλίων ἐτῶν, ἀδικεῖ τὰ μέγισ7α.» Καὶ γὰρ οἱ πρὸ χιλίων ἢ δισχιλίων ἐτῶν τὴν ζωὴν δεξάμενοι πεντακοσίοις ἢ καὶ περαιτέρω ἔτεσι τῷ βίῳ κατετρύφησαν, καὶ ὁ πρὸ τριῶν ἡμερῶν, τριάκοντα οὐδ' ὅλοις, καὶ τοῦτο ταλαιπωρῶν, ἀποζήσας ἔτεσι τὸν βίον κατέσ7ρεψεν· ὥσ7' οὐ μεγάλα εἰ παραμυθίας ἕνεκεν, παραυτὰ θανὼν, εἶδε τὴν ἀνάσ7ασιν· σ7αθμῷ γὰρ, οἶμαι, τὸ θεῖον καὶ μέτρῳ καὶ κανόνι τὴν ἑκάσ7ου ζωὴν δεόντως ἐσ7άθμησε, καὶ τοὺς μὲν ἐδικαίωσεν ἑπ7ακόσια ζῆν ἔτη καὶ τελευτήσαντας πάλιν καθεύδειν ἔτη πολλὰ, ἄπλετα σωμάτων μεγέθη διαναπαύων ἔτη, τοὺς δὲ πεντήκοντα, πολλαῖς ταλαιπωρίαις, καὶ παραυτὰ τούτοις διδοὺς τὴν ἀνάσ7ασιν, ὥσπερ τάχιον αὐτοὺς ἐκ τῆς δυσχερείας παραμυθησάμενος[4].

Διὸ τὴν τοιαύτην πενιχρὰν καὶ π7ωχὴν ὑπάρχουσαν ἔννοιαν ὀφείλεις ἀποβαλεῖν καὶ μὴ νομίζειν ἀδικεῖσθαι τοὺς πάλαι θανόντας καὶ βράδιον ἀνασ7άν-

[1] λίθον. — [2] ἀπολλόμενον. — [3] αὐτὴν. — [4] παραμυθυσάμενος.

τας, μηδὲ μὴν ἐκεῖνο ψάλλειν τὸ παιδιῶδες ἐν τῷ λέγειν· «Πῶς δυνατὸν ναυαγήσαντά τινα καὶ ὑπὸ ἰχθύων βρωθέντα, εἶτα τῶν ἰχθύων ὑπὸ ἀνθρώπων βρωθέντων, εἶτα τῶν ἀνθρώπων σφαγέντων καὶ βρωθέντων ὑπὸ κυνῶν καὶ τέλος τῶν κυνῶν ἀναλωθέντων ὑπὸ γυπῶν, αὖθις ἀναβιῶναι καὶ τὴν ἀνάσῖασιν λαβεῖν, ὑπὸ τοσούτων ἀναλωθέντα ζώων;» Ταῦτα γὰρ οὐ νηφόντων οὐδὲ τῶν ἐγρηγορότων ὑπάρχει τὰ ῥήματα, ἀλλὰ τῶν ἐν μέθῃ κοιμωμένων καὶ ζωγρα- Fol. 123 r°. φούντων ὀνείρους, εἰ[1] μηδὲ κατὰ τὸ πῦρ ὁ τοῦ πυρὸς ποιητὴς ἰσχύσειεν ἐνεργεῖν, ποιῶν τὴν ἀνάσῖασιν· πῦρ[2] μὲν γὰρ ἔσῖιν ὅτε ἄργυρον ἐν γῇ καὶ χρυσὸν ἀποκείμενον, μόλυβδον καὶ κασσίτερον[3], χαλκὸν καὶ σίδηρον ὡς εἰπεῖν που κρυπῖόμενον, πυρῶσαν τὴν γῆν καὶ χωνεῦσαν τὴν ὕλην, ἰδίως ἐξάγει τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον, ἰδίως ἐξάγει τὸν χαλκὸν, ἰδίως τὸν μόλυβδον[4], κασσίτερον αὖθις καὶ πάλιν τὸν σίδηρον, μηδὲν ἀπολέσθαι συγχωροῦν τῆς οὐσίας, εἰ μή πού τι γεῶδες ἐν αὐτοῖς τὸ φθαρῆναι δυνάμενον. Εἴ γε οὖν τοσοῦτον σθένει τοῦ πυρὸς ἡ δύναμις καὶ τοσαύτην δρασῖήριον ἔχει τὴν ἐνέργειαν ὥσῖ' ἐξαγαγεῖν ἐξ ὕλης ὕλην καθαρὰν καὶ σώζειν ἑκάσῖῳ τὴν οὐσίαν ἀλύμαντον, κἂν εἰς μυρίας ὁ χρυσὸς ἐμπέσῃ τὰς χαράδρας, κἂν εἰς ἄπειρα ψήγματα λυθεὶς καὶ κατασπαρεὶς ἐν βορβόρῳ, ἐν πηλοῖς, ἐν χώμασιν, ἐν κοπρίαις, πᾶσι τὸ πῦρ ἐπιβληθὲν σώαν τῶν ἀπολομένων[5] ἐκβάλλει τὴν ὕπαρξιν, τί φῶμεν περὶ τοῦ τὴν φύσιν τοῦ πυρὸς ὑποσῖήσαντος; ἆρ' οὐδ' ἐφαμίλλως αὐτῷ τὸν μυρίαις ἄνθρωπον ὕλαις ἐναποκείμενον κειμήλιον[6] λογικὸν καὶ χρυσοῦ τιμαλφέσῖερον[7] ἰσχύσειεν ἀλλάξαι καὶ παρασῖῆσαι σώους τοὺς ἐν γῇ, τοὺς ἐν θαλάσσῃ, τοὺς ἐν ποταμοῖς ἢ λίμναις ἀπολομένους, τοὺς ὑπὸ θηρίων βρωθέντας ἢ ὀρνέων, τοὺς εἰς κόνιν λεπῖὴν λυθέντας καὶ ἄπειρον[8], ἀλλ' ἀδρανέσῖερος τοῦ πυρὸς εὑρεθήσεται καὶ τοῖς συλλογισμοῖς οἷς ἔφης ἀδυνατῶν ὀφθήσεται;

Τὴν γὰρ φαντασίαν ἣν ἐφαντάσθης ἐκείνην τὴν ἄτοπον, περὶ τοῦ μὴ δύ- Fol. 123 v°. νασθαι Θεὸν τὰ πάντα ποιεῖν, ἐκ λογισμῶν οἰόμενος αὐτὴν ξέειν πιθανῶς, καθάπερ ἔρεισμα δίχα κρηπῖδος[9], οὐχ ἔσῖηκε. Πόθεν γοῦν σοι τὸ πάντα δύνασθαι τὸν Θεὸν σαφηνίσωμεν[10]; ἀπ' αὐτῆς τῆς θείας οὐσίας ἢ ἀπὸ τοῦ πρέποντος; ἢ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου τὸν λόγον βασανίσαντες, ἀπ' αὐτῆς, εἰ βούλει, τῆς ἀχράντου φύσεως πρῶτόν σοι τοῦ ζητουμένου τὸν νοῦν ἀπαγγείλωμεν; ὡς εἰ τὸ γενόμενον δυνάμενος ὁ Θεὸς ποιῆσαι ἵνα μὴ ἐγένετο, ἀνάγκη τὸ γεννητὸν ἀνελθεῖν εἰς ἀγέννητον· εἰ δὲ τοῦτο δῶμεν, δύο ἀγεννήτων ἐπακολουθεῖ λόγος· μᾶλλον δ' οὐδὲν γεννητὸν, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἀγέννητον· πολὺς δ' ὁ

[1] ἡ. — [2] πυρῶν. — [3] κασίτερον hic et paulo infra. — [4] μόλιβδον. — [5] ἀπολλομένων ut supra. — [6] κειμίλιον. — [7] τημαλφέσῖερον. — [8] ἤπειρον. — [9] κριπῖδος. — [10] σαφηνίσομεν.

μῦθος ἕψεται τῇ διανοίᾳ ταύτῃ· οὕτω γὰρ γεννητὸν ἔσῖαι καὶ τὸ ἀγέννητον· ἐλθόντος δὲ τοῦ ἀγεννήτου εἰς τὸν τοῦ γεννητοῦ λόγον, αὖθις τοῦ γεννητοῦ λόγος οὐχ ὑφίσῖαται· τίς γὰρ ἔσῖαι τοῦ γεννητοῦ[1], μὴ ὄντος τοῦ ἀγεννήτου[2], ποιητής;

Ὅμοιον δ' ἐκείνῳ τοῦτ' ἐσῖὶ τὸ ἐρώτημα, εἰ δύναται Θεὸς, ἀγέννητος ὢν, ἑαυτὸν ποιῆσαι γεννητόν· λεγόντων δέ τινων ὡς ἀμήχανον τὸ ἀγέννητον γενέσθαι γεννητὸν, ἀδύνατος[3]. Ὡς δὲ δίκαιος, δικάσει τῶν καταπονουμένων ποιῶν τὴν ἐκδίκησιν· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ποιήσειεν, ἀκριβῶς εὐήθεια τὸ δυνατὸν καὶ μωρία[4] φανήσεται, ποιεῖν μὲν πάντα καὶ διατορεύειν νόμῳ δημιουργίας, καταπλύσαι δὲ τούτων, καὶ μηδὲ τιμῆσαι τὰ τὴν ἀρετὴν ἐν βίῳ ἀσπασάμενα, μήτε κρῖναι τὰ τὴν κακίαν <ἐν> τῷ ζῆν τιμήσαντα· ἀλλὰ λήθῃ καὶ τὸ καλὸν ὁμοῦ καὶ τὸ ἐναντίον ἐᾶσαι βαπῖισθῆναι, καὶ μήτε τὴν ἀρετὴν ὡς ἀρετὴν σῖέψαι μήτε τὴν κακίαν
Fol. 124, r°. γυμνῶσαι, μὴ τὴν ἄσκησιν λαβεῖν τοῦ κάμνοντος καὶ τοῦ ἀκολάσῖου τὴν χλιδὴν ἀπελέγξαι, μὴ τὸν κακοπαθήσαντα χαροποιῆσαι πένητα μηδὲ τὸν τρυφήσαντα δειγματίσαι πλούσιον, μὴ τῶν θρυπῖομένων κρῖναι τὴν μαλακότητα μηδὲ τῶν αὐχμηρῶν σεμνῦναι τὸ πολίτευμα, ἀλλ' ἁπαξαπλῶς ὡς οὐ γενομένην τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν σιγῇ σαλευθεῖσαν, μηδὲ τὴν κακίαν μηδὲ τὴν ἀρετὴν αὐτῆς ἐν ἐξετάσει λαβεῖν. Οὐχ ἁρμόζει τῇ θείᾳ προνοίᾳ τοῦτο[5] τὸ δόγμα, οὐκ ἀδελφὸν τῇ ἀκηράτῳ φύσει τοῦτο τυγχάνει τὸ βούλημα, ἀλλότριον δὲ πάμπαν καὶ ξένον καὶ ὀθνεῖον καὶ τῆς ἀχράντου περιωπῆς ἐξωρισμένον μακρὰν τὸ τῶν οἰκείων οὕτως ἀμελεῖν ποιημάτων, τὸ περιορᾶν τῆς δημιουργίας τὸν λόγον ἀπολλύμενον[6], τὸ χαίρειν ἀνθρώπων ἀπελθόντων εἰς ἄδηλον.

Διὸ πάντα μὲν ἀνασῖήσει καὶ τούτοις δευτέραν ἀποδώσει τὴν ὕπαρξιν· κρινεῖ[7] δὲ τὸν κόσμον ἐφ' οἷς ἐπλημμέλησε, φείσεται δὲ τῶν αὐτῷ πισῖευσάντων εἰλικρινῶς, κολάσει δὲ τοὺς αὐτὸν λαβεῖν μὴ θελήσαντας μηδὲ τῆς ἐπιφανείας σέψαντας τὸ μυσῖήριον. Ὡς γὰρ ὅσοι τῶν πώλων ἐν γράμματι βασιλικῷ καὶ τύπῳ σεσημείωνται[8], οὗτοι βασιλικῆς αὐλῆς καὶ φάτνης ἀξιοῦνται, κἂν οὐτιδανοὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ἀλκὴν ἀδρανεῖς καὶ ὀκνηροὶ τὸν δρόμον, κἂν ἕξιν[9] οὐκ ἀνάλογοι, διὰ τὸν χαρακτῆρα τίμιοι καὶ ἐπιφανεῖς· ὅσοι δὲ βασιλικὸν οὐκ ἔχουσι σήμαντρον, κἂν εἶεν εὐκίνητοι, κἂν ὀξεῖς, κἂν ἀκίχητοι,
Fol. 124, v°. κἂν ἐκ πατέρων εἶεν τροχαλοὶ, κἂν ἐπίσημοι, ἔξω βασιλικῶν αὐλῶν ἀπελαύνονται (καὶ οὐ μῦθος τὸ πλάσμα οὐδ' εὑρησιλόγου τινὸς τὸ διήγημα, ἀλλ' ἱσῖορία ταῦτα καὶ πραγμάτων ἐναργῶν ἀφήγησις ἀληθής)· τὸν αὐτὸν τοίνυν τρόπον ὅσοι τῷ σωτηρίῳ σημείῳ ἐσφραγίσθησαν, ὅσοι παντοκρατορικὸν ὄνομα ἐν τῷ τῆς ψυχῆς ἐχάραξαν πίνακι, ὅσοι τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων ἐπικρα-

[1] ἀγενήτου. — [2] γενητοῦ. — [3] Nonnulla deesse videntur. — [4] μυρία. — [5] τοῦτο in marg. sec. manus. — [6] ἀπολλούμενον. — [7] κρινεῖ in marg. sec. manus. — [8] σεσημειῶται. — [9] εἴσιν.

τεσ7έραν τὴν εἰς Θεὸν ὁμολογίαν ἔκριναν, οὗτοι τὸν κίνδυνον τῆς μελλούσης διέδρασαν κρίσεως, οὗτοι τὴν λεγομένην ἀβλαβῶς διέπλευσαν Χάρυβδιν[1] ὀφθαλμῷ πίσ7εως τὸ κοινὸν τῆς σωτηρίας σέλας ἀτενίσαντες καὶ τοῦ ἐπιδημήσαντος τὴν ἄφθονον λύτρωσιν. Ὡς γὰρ ὁ θώρακα πολὺν καὶ πυκνὸν καὶ ἀλυσιδωτὸν[2] ἐνδυσάμενος ἄτρωτος ἐν πολέμῳ κἂν τῇ περισ7άσει τῶν δεινῶν ἀνάλωτος, οὕτως ὁ τὴν ὁμολογίαν τοῦ κρείτ7ονος ἐνδυσάμενος τὴν ἀπειλὴν τῆς καθολικῆς οὐ δέδοικε κρίσεως. Ὥσπερ γὰρ τὸ πῦρ οὐ φλέγει τὴν λεγομένην ἀμίαντον οὐδὲ τὸ φάσγανον καίει, λαμπρύνει δὲ καὶ πυροῖ, οὕτω τοὺς ἀμιάντῳ βαφέντας ὀνόματι οὐ πῦρ, οὐ κρίσις ποτὲ διαθήσεται, ἀλλὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς ὀνομασίαν φεύξεται.

Ὡς γὰρ τὸν ὄψιν ἔχοντα τὴν δυναμένην ὁρᾶν ἠνεῳγμένην ἥλιος φωτίζει κατακόρως, κεκλεισμένην δὲ ταύτην τῷ σκότῳ παραδίδωσιν, οὐδὲν αὐτὸς ἀδικῶν καὶ λυπῶν τὴν ὅρασιν, ἀλλ' ὁ τὴν ὅρασιν ἔχων ἑαυτὸν ἐζημίωσεν, οὐδὲν ἐκ τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος ἀδικηθεὶς, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐδύνατο φωτὸς ὀφθῆναι συνεργὸς, Fol. 125, r°. ἐκ τούτων σκότον ἑαυτῷ[3] κατεσκεύασε, κρίσιν φωτὸς ἐν τῷ βλέπειν λαμβάνων τὸν ἥλιον, καὶ σκότου κρίσιν ἔχων ἐν τῷ[4] μὴ βλέπειν τὸν ἥλιον, δικασ7ὴς ἄμφω πραγμάτων αὐτὸς ἑαυτῷ γενόμενος καὶ κριτής· οὕτω τις Θεῷ πισ7εύων καὶ τούτῳ προσκείμενος, φωτὶ νοερῷ τυγχάνοντι καὶ θείῳ, κοινωνὸς[5] ἐν ᾧ πισ7εύει εὑρίσκεται τοῦ Θεοῦ, σκότον ἀγνοίας καὶ ἀμαθίας φυγὼν, καὶ λαμπηδόνι δογμάτων οὐρανίων τρεφόμενος, αὐτὸς ἑαυτῷ διὰ τοῦ βλέπειν τὸ θεῖον τὴν σωτηρίαν προμνώμενος, αὐτὸς ἔχων ἱκανὸν καὶ πολὺ φυλακτήριον ἐν τῷ πισ7εύειν τὸ σωτήριον φάρμακον. Ὁ δ' ἑκουσίᾳ τυφλότητος ἀπισ7ίᾳ πηρούμενος, καὶ τὸ κοινὸν τῆς αἴγλης φῶς ἀποσ7ρεφόμενος ἐν τῷ σκότει νήχεται ὡς ἐν βυθῷ κνώδαλον, ἀρετῆς ἔχων ἀτελῆ κατορθώματα, κἂν σωφρονῇ δίχα φωτὸς, οὐκ ἔχει τὸν ἔπαινον· κἂν κοινωνῇ τοῖς πέλας, οὐ λαμβάνει σεμνότητα· κἂν δικαιοπραγῇ κριτὴν τοῦ πράγματος τὸ φῶς μὴ κτησάμενος, ἐπίληπ7α κάμνει, μὴ φυγὼν τὴν διαβολήν· κἂν φυσικῷ δικαίῳ τὴν ψυχὴν ἐκπεπαίδευται μισῶν ἁρπαγὴν καὶ κλοπῆς ἀπεχόμενος, γάμων ἀλλοτρίων οὐ νοθεύων νόμιμα, οὐ προπηλακίζων[6], οὐχ ὑβρίζων τὸν γείτονα, ὑπερμαχῶν πατρίδος, ὑπὲρ γένους κακοπαθῶν, παντοῖα τῶν ἔργων ἀβρυνόμενος κάλλη, ἀκαθοσίωτός ἐσ7ι καὶ φροῦδα πάντα ποιεῖ, τὴν ἀνώλεθρον δεσποτείαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ πρατ7ομένων κριτὴν οὐ δεχόμενος.

Fol. 125, v°. Ὥσπερ γὰρ δίχα φωτὸς τοῦ καλοῦ τὸ κάλλος οὐκ ἔχει τὸν ἔπαινον, καὶ δίχα τοῦ μέτρου τῶν μετρουμένων ὁ λόγος οὐ λαμβάνει τὸ πλήρωμα, οὕτω καὶ

[1] χάρυβδην. — [2] ἀλυσηδωτὸν. — [3] ἑαυτὸν. — [4] τοῦ. — [5] κοινωνὸς in marg. sec. manus. — [6] προπιλακίζων.

πρᾶξις ἀγαθὴ καὶ πᾶσα τῶν ἔργων ἀρετὴ καὶ διάθεσις, οὐ δεχομένη δοκιμασίην τοῦ παντεφόρου βλέμματος τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν, μαργαρίτης ὑπάρχει πηλῷ κεκαλυμμένος, οὗ τὸ κάλλος οὐκ ἐν φωτὶ, ἀλλ' ἐν φορυτῷ[1] κέκρυπται. Τίς γὰρ, εἰπέ μοι, τὴν σωφροσύνην στέψει τοῦ σώφρονος; τίς τὸν στρατιώτην μετὰ τὴν ἀριστείαν ὀψωνίοις τιμήσει[2]; τίς τὸν ἀγωνιστὴν ἀξιώσει βραβείων; οὐκ αὐτὸς κατ' αὐτὸν[3] ὁ δρόμος ἐπίληπτος; οὐχὶ δίχα στρατηγοῦ τοῦ στρατευσαμένου φροῦδον τὸ κατόρθωμα; οὐκ ἄνευ τοῦ στέφοντος οἰκτρὸν τοῦ σώφρονός ἐστι τὸ ἀγώνισμα; οὐκ ἄνευ τοῦ βασιλέως τῶν ὑπηκόων ὁ φόρος ἀνόνητος; Οὕτω δικαιοσύνης παντοίας κατόρθωμα, εἰς ὄνομα καὶ τιμὴν τοῦ κτίσαντος μὴ γινόμενον, γυμνὸν ὑπάρχει τοῦ τέλους τῶν ἀγαθῶν· τοὐναντίον δέ τις τῶν πραττομένων πιστεύων εἶναι καὶ τῶν δρωμένων ἔφορον καὶ δικαστὴν ἱκανὸν, κἂν ἐναγὴς ὑπάρχῃ κἂν ἐπιτηδευμάτων ἀσέμνων διάκονος, κἂν ἐβδελυγ[μένων] ἔργων καθέστηκε ζηλωτὴς, ὑπ' ὄψιν τοῦ κτίσαντος τῶν οἰκείων ἔργων ἄγων τὴν ἐξέτασιν, ὡς ὁ κάμνων γυμνώσας ἰατρῷ φιλανθρώπῳ τὰ πάθη τοῦ σώματος, ἐλευθεροῦται πάσης ἀλγηδόνος καὶ ταραχῆς καὶ μυρίους ἐκβάλλει πλημμελημάτων τοὺς μώλωπας· ἱκανὸς γὰρ ὁ Σωτὴρ τοῦ μὲν σω.....

[1] φωρυτῷ. — [2] F. τιμήσειε in cod. — [3] Fors. καθ' αὐτόν.

CORRIGENDA.

Page 10, ligne 7, πεινάσας. Cod. πεινώσας.

Page 15, ligne 9, ἀθρήσωμεν. Cod. ἀθροίσωμεν.

Page 23, ligne 9, ὁρμωμένην vel ὡρμημένην. Cod. ὡρμωμένην.

Page 28, ligne 1, καταρρητορεύσαντος. Cod. καταρητορεύσαντος. — Ligne 13, λέξη. Cod. λέξοι.

Page 29, ligne 10, οὐδὲν sive οὐδὲ ἕν. Cod. οὐδ' ἕν.

Page 70, dele not. 25.

Page 76, ligne 9, πεπονθούσης, vix tolerandum; scribi tamen potuit ea ætate.

Page 90, ligne 17, ἐνεσΊὸς. Cod. ἐνεσΊὼς.

Page 99, ligne 11, ἀπερριμμένων. Cod. ἀπεριμμένων.

Page 103, ligne 24, μεταϐαλλόμενον. Cod. μεταϐαλόμενον.

Page 104, ligne 6, κρύσΊαλλον. Cod. κρύσΊαλον.

INDEX.

LIBER PRIMUS.

LIBER SECUNDUS.

LIBER TERTIUS.

LIBER QUARTUS.